246

Nicolai de Lyra
Tractatus de discordia nostre translationis ab ebraica super veritatis testimonio.
De mysteriis scripture sacre.
Très beau manuscrit du 14e siècle dont le parchemin est très blanc et bien conservé; format in fol.

De Mysteriis Scripture Sacre
by
Nicolai de Lyra
Ms. of the 14th century written on parchment

Tractatus de differentia nostre translationis ab hebraica littera veteris testamenti. N. de Lyra.

Sapienciam scribe in tempore vacuitatis. Ecc. xxxviii.
Scriptura sacra proprie sapientia nominatur. Deut. iiii.
Hec est sapientia vestra et intellectus coram populis. Et
ideo postquam auxiliante deo scripsi super totam sacram
scripturam. Primo super libros qui canonici dicuntur. Postea super
illos qui non sunt de canone prout distinguit beatus Jeronimus in
prologo galeato qui ponitur in biblijs post libros regum. Deinde quia
michi vacat adhuc tempus ad scribendum de eius consilio con
fidens disposui secundum sapientis consilium applicare calamum ad signandum
loca veteris testamenti in quibus translatio nostra videtur ab ebra
yca littera variari motus ad hoc triplici racione. Prima est quia
licet scribendo super vetus testamentum tales variationes in pluribus
locis tetigerim tamen in hoc opere propono plures ponere et aliquas
breves expositiones aliquando inserere ad maiorem intelligentiam
veritatis. Secunda est quia quamvis scribendo super vetus testa
mentum brevitati studuerim quantum potui bono modo tamen
totum opus propter sui magnitudinem faciliter haberi non potest a pau
peribus studiosis. Propter quod ante opusculum haberi poterit a quolibet studi
oso. Tercia est quia dicte variationes expedicius videri poterunt
cum simul segregati ab alijs erunt scripte. Sic igitur procedam
quod incipiendo a genesi signabo capitula per ordinem in quibus
est aliquid dicendum alia subticendo. Loca vero capitulorum signabo
per litteras sicut in concordancijs fieri consuevit. Ponam etiam
primo litteram translationis nostre et litteram ebraicam consequenter
et consimiliter faciam in alijs libris secundum graciam a domino mi
nistrandam. Notandum quod in hoc opere ubi ponitur glosa sine de
terminatione intelligendum est de glosa hebraica. Incipit

Primo capitulo a. Terra autem erat inanis et vacua. liber genesis
hebraice et terra erat vastitas et vacuitas. Secundum hanc litteram ex Cap. primum.
posui duplicem expositionem in genesi. Et secundum unam nomine terre significatur
materia omnium corporalium sub celo empirreo creatum producta sub una
forma communi utpote corporeitas in genere sine carens omni forma
celesti et elementari specifica et per consequens valde imperfecta quod magis
proprie designatur per hoc quod dicitur vastitas et vacuitas in abstracto
quam inanis et vacua in concreto sicut de homine valde paupere non

ſolum dicat q ſit pauper et vacuus ſed ipa paupertas ¶ Secundum expoſitio
ne alia nomine terre ſignificat elementum terre productum ſub forma ſpecia
et accidentibus ipam inſeparabiliter concomitantibus erat tamen ad
huc coopertum aquis ⁊ ſic carens omni ornatu plantarum ⁊ animalium
⁊ p ons valde imperfecta reſpectu ſui ipius ornande qui deſtus mag
proprie deſignatur p nomina abſtracta quia p concreta ut pdcm e
Item dixitque deus · fiat lux ⁊ facta e lux · hebre ⁊ dixit deus ſit
lux ⁊ fuit lux productio ⁊ alie ſequentes fuerunt inſtantanee qd
magis proprie videtur exprimi p ſit et fuit ⁊ factum eſt quia fieri frequen
cius accipitur p motum ſeu mutatione temporatam meſuratam quam pinſta
tanea ⁊ ſic conſequenter dicitur in hebreo ſit firmamentum in medio aquarum
et infra ſint luminaria in firmamento celi ubi tranſlacio noſtra habet fiat
⁊ fiant ¶ Item · b · ⁊ lignum pomiferum · hebraice · ⁊ lignum fructus ·
ex hoc dicunt hebrei q ligna et pomata ⁊ eorum fructus fuerunt eiuſdem
ſaporis q videtur ficticium quia res tunc fuerunt producte in conditio
nibus convenientibus ſue nature ſecundum vero naturam non convenit
q ligna et fructus eorum ſint eiuſdem ſaporis g° ⁊c ¶ Nec valz
eorum motivum quia infra xxv° ubi eſau dicitur vir agricola in
hebreo dicitur vir agri · per hoc tamen ſecundum eos non deſignatur qd
ipius ⁊ agri ſit eadem conditio · ſz quod fuit cultor agrorum
vel exercens venaciones in eis ſeu latrocinia ut ipi dicunt ⁊ eodem
modo cum dicitur hic lignum fructus ſignificatur q ſit fructus producti
vum · q magis proprie per noſtram tranſlacionem exprimitur · cum dicitur
lignum pomiferum ¶ Item · b · Sed fons aſcendebat de terra irrigans
vniuerſam ſuperficiem terre · Heb · ⁊ nubes aſcendet de terra ad ir
rigandum totam ſuperficiem terre · Refertur autem litera ad productionem
herbarum ⁊ plantarum tercia die factam virtute diuina per quam aque late
tes ſub arida aſcenderunt ad ſuperficiem totius aride ⁊ ex commixtione
illarum cum terra producte fuerunt ſubito herbe ⁊ plante diuina
virtute deus vero aſcenſus aquarum dicitur hic fons eo q habuit mo
dum fontis · litera vero hebraica referenda eſt ad productionem herbarum
⁊ plantarum factam virtute nature poſt opera ſeptem dierum que ſit per hoc
q vapores humidi ſurſum elevantur ⁊ in aere condenſantur in
nubes que reſolvuntur in pluuias terram irrigantes ⁊ ſic ex ea
modo naturali pullulant herbe ⁊ plante ut ſit ſenſus et nubes
aſcendet de terra · q · d · Primo terra protulit herbas ⁊ plantas modo

supernaturali sed de terra profert modo naturali nubibus eam irrigantibus et ponitur hic singulare pro plurali. scilicet cum dicitur. Nubes ascendebat pro nubes ascendebant sicut exo. viii. venit musca gravissima .i. multitudo muscarum ¶ Item eodem capitulo .b. formavit dominus hominem de limo terre. Heb. et formavit deus hominem de pulvere terre et consonat ei quod dicitur infra .iii. cap°. Ipsi adam donec revertaris in terram de qua sumptus es quia pulvis es et in pulverem reverteris quod non est sic intelligendum quod corpus ade de sola terra fuerit formatum cum fuerit compositum ex iiii^or elementis Sed dicitur esse de terra vel de pulvere terre eo quod terra est ibi a dominio respectu aliorum elementorum. ¶ Item .c. plantaverat autem dominus paradysum voluptatis a principio .i. tercia die in qua produxerit herbas et plantas. Heb. et plantavit dominus ortum in delicijs orientis .i. in parte orientali terre deliciosa et amena valde et sic translacio nostra refertur ad tempus productionis paradysi terrestris sed hebraica littera refertur ad locum quia secundum omnes loquentes de paradyso terrestri ponitur in parte orientali et tempus productionis tercia die et sic utraque littera est vera ¶ Item .d. et nomen fluvij tercij tigris Heb. et nomen fluvij tercij hydequel et tamen est hoc nomen proprium et primum tercij fluvij sicut physon est nomen primi et gyon secundi et postea vocatus est tygris eo quod in velocitate cursus assimilatur animali quod vocatur tygris tempore vero translacionis Biblie primum nomen erat quasi deletum de memorijs hominum et secundum erat publicum et notum propter quod translator accepit ipsum dimittendo primum .... ¶
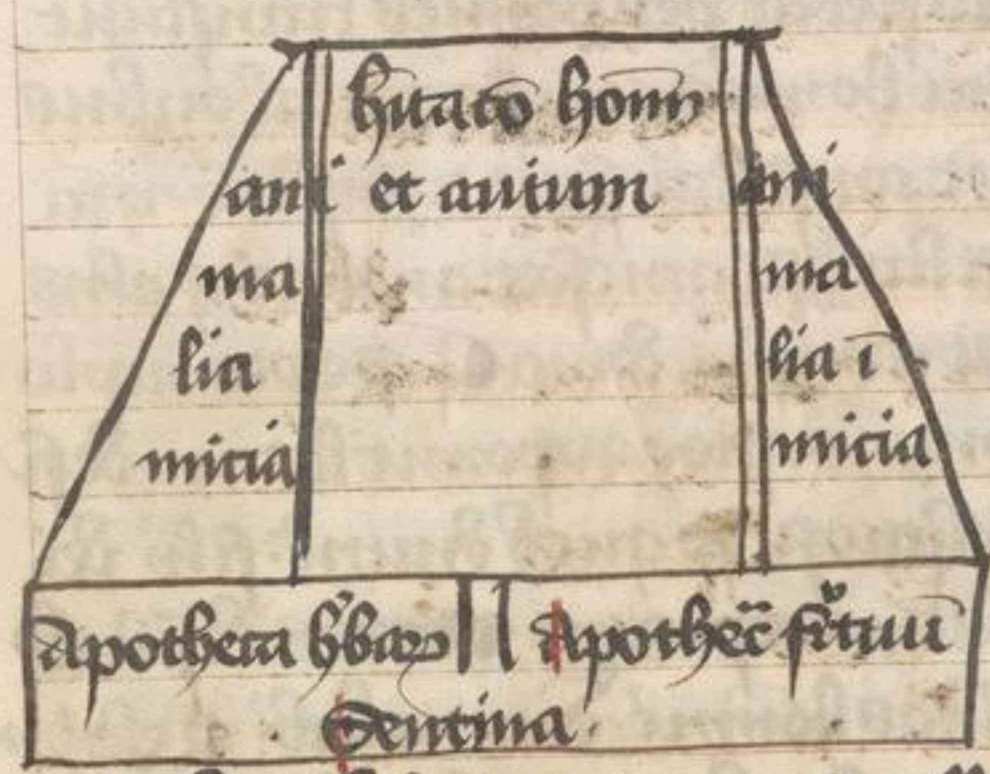
Item .d. Ipse vadit contra assyrios. Heb. ipse vadit ad oriente assur. Ratio huius diversitatis est quia dictio hebraica que ponitur hic .s. quidemna aliquando accipitur pro contra et aliquando pro oriente. et sic translacio nostra unam habet significationem hebraica littera aliam ut patet. ¶ Item .e. faciamus ei adiutorium simile sibi et postea. ade vero non inveniebatur adiutor similis sibi. Hebraice faciamus ei adiutorium contra eum. et postea ade vero non inveniebatur adiutor contra eum. In generatione enim requiritur virtus activa et passiva correspondens actue quasi contra eam divisa.

In generatione enim hominis virtus activa est in viro passiva vero in muliere Ideo dicitur adiutorium et adiutor contra virum sicut proprium passivum correspondens activo et quia vir et mulier sunt eiusdem speciei translator noster posuit adiutorium simile et adiutor similis sibi.

Tercio capitulo · c · Tu autem insidiaberis calcaneo eius · i · mordere poteris
eam in inferiori parte et non in superiori eo quod serpens super terram ince
dit reptando · heb. et tu sufflabis calcaneum suum quia serpens mor
dendo emittit sibilum ¶ Item · f · Sub viri potestate eris · heb. desi
derium tuum a viro tuo · i · expectabis · Mulier enim desiderat prolem
victum et vestitum decentem que habet a viro ¶ Item · f · Maledicta
terra in opere tuo · heb. maledicta terra propter te · i · propter peccatum tuum erit steril
Ideo subditur spinas et tribulos germinabit tibi ¶ Quarto capitulo
a · Si bene egeris recipies · i · mercedem a deo Si autem male statim
in foribus peccatum aderit · i · peccatum tuum erit ita patens michi
sicut illud quod est in hostio domus patet transeuntibus · heb. Si
bene egeris indulgebitur · i · tibi peccatum odii quod contra fratrem tuum
concepisti Si autem non bene egeris ad hostium peccatum erit accubans
· i · ad hostium sepulchri tui peccatum tuum servabitur in futuro punien
dum sic exponit glossa ebraica ¶ Item · a · dixitque cayn ad abel
fratrem suum egrediamur foras cumque essent in agro etc. et sic patet
quod ex textu hebraico non habetur quod cayn dixit abel fratri suo propter quod
de hoc varie dicitur · translator enim noster dicit quod dixit sibi e
grediamur in agrum ut patet ex dictis · Ieronimus libro de hebraicis
questionibus dicit quod cayn retulit ipsa abel verba domini su
posita ipsum monens cur irasceris etc. · hebrei dicunt quod dixit ei verba
iniuriosa sed que sint illa determinate non dicunt · primum dictum raciona
bilius michi videtur ¶ Item · b · Vox sanguinis fratris tui cla
mat ad me de terra · Glossa heb. vox sanguinum abel et sue posteritatis
quam in abel cayn quodammodo occidit ¶ Item · c · Omnis qui occi
derit cayn · septuplum punietur · heb. Omnis occidens cayn ·
septemis punietur · Non videtur autem racionabile quod occidens cayn
pessimum septuplum sit puniendus quam cayn occisor fratris
sui innocentis et ideo dicunt · heb. quod cum dicitur · omnis occidens
cayn hic est punctus et subintelligitur graviter punietur sicut ii · Reg.
v. Qui percusserit iebuzeum subintelligitur · fiet princeps mili
cie quod autem subditur Septemis punietur · refertur ad cayn
penam temporalem quam post multas miserias illatas sibi in vi ·
generacionibus lameth occidit in septima generacione · Fuit enim
lameth sextus ab adam habens filios adultos quando occidit cayn
et sic septima generacio iam currebat ideo dicitur septemis punietur.

i· in septem generationibus ¶ Item f· ipse fuit pater canencium in cythara
et organo· heb' ipse fuit pater canencium in viella et cythara ¶ In toto enim
veteri testamento inter alia instrumenta musica non fit mencio de viella secundum
translacionem nostram quod est satis mirabile· cum sit nobilissimum instrumentum
videntur in hoc translatores defecisse cum hebrei hic de ipsa faciant men-
cionem ¶ Item f· ipse fuit malleator et faber in cuncta opera eris et ferri
hebrei ipse fuit limator in omni artificio eris et ferri Et sic nostra translacio
exprimit principium artificij nam incipit a malleacione· hebraica vero circa
finem· nam opera eris et ferri limantur in fine ad decorem ¶ Item g· Iste
cepit invocare nomen domini non quia invenit quasdam oraciones devotas
que ante non fuerant licet aliqui alij iusti alijs modis deum orarent
heb' tunc cepit vocari nomen domini i· attribui soli et lune et milicie
celi non ab ipso enos qui fuit bonus et sanctus sed ab ydolatris qui ceperunt
ydolatrare ¶ Quinto capitulo g· Iste consolabitur nos ab operibus et labo-
ribus manuum nostrarum· heb' ipse faciet nos quiescere ab operibus nostris
et labore manuum nostrarum dicunt enim hebrei quod noe invenit artem aran-
di et sic laborem culture terre que prius fiebat per homines transtulit
pro maiori parte ad animalia et sic fecit homines quiescere a laboribus
suis pro magna parte et in hoc fuerunt consolati sicut translacio nostra
dicit· Aliqui hebrei dicunt quod hec est litera Iste quiescet a nobis eo quod alijs
morientibus in diluvio ipse evasit cum sua domo ¶ Sexto capitulo
a· videntes autem filij dei filias hominum etc quod exponunt latini de fi-
lijs seth· qui primo fuerunt boni et religiosi· propter quod dicuntur filij dei
sed postea concupiscencia depravati acceperunt uxores de filiabus
cayn· heb' Et viderunt filij elohym filias hominum etc· dicunt heb' quod elohym
est hic nomen plurale significat principes vel iudices qui dicuntur dij participa-
tive· Exo· xxij· applicabitur ad deos i· ad iudices· dicunt enim quod tempore
noe filij principum et potentum rapiebant uxores et filias subditorum
eas carnaliter cognoscendo ¶ Item a· non permanebit spiritus meus
i· indignacio mea in homine i· contra hominem in eternum· i· pena
eius non est irremediabilis sicut est pena angeli quia caro est· i·
homo pronitate ad malum erratum aggravante spiritum humanum que non est
in spiritu angelico heb' non contendet spiritus meus in homine loquitur
enim scriptura de deo quasi de homine in se ipso contendente de aliquo
faciendo vel dimittendo eo quod habet raciones moventes ad utramque
partem sed quando determinatur ad unam cessat talis contencio· q· d·

deus nunc determino finem de destructione generis humani per diluvium
et subditur ideo quia ano est .i. totaliter deditus opibus animis quod notatur
per hoc quod dicitur ano in abstracto sicut de homine multum liberali non
solum dicitur quod sit liberalis sed ipsa liberalitas ¶ Sciendum tamen quod de libera
eo non est mendo per diversos actus intelligendi et volendi sicut est in nobis
non unico actu et eterno intelligit et vult omnia sed quia divina non possumus
apprehendere nisi per modum nostrum intelligendi ideo scriptura sic loquitur
Gregorius in moralibus balbuciendo prout possumus excelsa dei
resonamus ¶ Item f. ostium autem arche pones in latere deorsum cena
cula et tristega facies in ea. heb. et ostium arche in latere eius pones infi
ma secunda et tertia. Nam in archa fuerunt una super aliam inferior dicta
sentina media apotheca divisa in duas partes ex transverso arche et
in una parte reposite fuerunt herbe in alia fructus tertia que fuit superior
divisa in tres in media istarum tertiarum habitabant homines et aves in du
abus lateralibus animalia in una animalia mitia in alia immitia per
modum hic figuratum.

Et totus patet cum dicitur in translatione
nostra. ostium autem arche pones in la
tere. ibi exponitur deorsum cenacula et
tristega facies in ea .i. tres mansio
nes predictas ita quod per illud deorsum
significatur infima per cenacula
media eo quod erat in duas divisa per
tristega superior in tres partes divi
sa et per consequens habuit tria tecta qui
tectum dividitur sicut et mansio illa ¶ Septimo autem c. Septimo die in
rupti sunt omnes fontes etc. heb. xvii die mensis rupti sunt etc. et videtur littera
nostra corrupta per scriptores quia libri nostri correcti habent xvii. ¶ Item c.
Et cataracte celi aperte sunt. heb. et fenestre celi etc. Et autem cataracta
via subterranea per quam fluit aqua ad similitudinem huius nubes dicuntur
cataracte quando fluunt ex eis pluvie magne dicuntur et fenestre. nam in talibus
pluviis sunt communiter tonitrua per que videtur celum aperiri. propter quod
per hoc quod dicitur in hebreo. et fenestre sunt insinuari videtur quod tunc non
solum fuit pluvia grandis. sed etiam tonitrua et coruscationes licet in
textu non exprimatur. ¶ Item .G. et inclusit eum deforis. heb. et clau
sit dominus pro eo .i. pro noe. erat enim intra archam et ideo non poterat

bituminare ostium arche a parte exteriori s. dominus suppleuit quod ipse
non poterat ¶ Octauo capitulo a. et imminute sunt aque. heb. et quieue
runt aque s. ab augmento s. fuerunt in tali statu per aliquod tempus ut uidetur
quia postea dicitur et ceperunt minui post c. l. dies ¶ Item reque
uit archa mense septimo xxvii die mensis super montes armenie
heb. et requieuit archa mense vii. xvii die mensis super montes
ararath et dicit heb. quod ararath non significat armeniam sed aliam terram
sic dictam montes tamen sunt inter medii pretensi a bona terra usque ad
aliam propter quod potest nominari abutraque. ¶ Item qui egredie
batur et non reuertebatur donec siccarentur aque secundum latinos per
hoc donec non est intelligendum quod reuersus sunt postea quia contraria
sit adiudicanea sicut dicitur math. 1º de ioseph et maria et non cognos
cebat eam donec peperit etc. quia post partum eam non cognouit.
heb. et egressus est exiens et reuertens usque ad siccationem aquarum quia
secundum heb. coruus emissus de archa non iuit ad faciendum legationem
suam s. uolitabat circa archam querens reingredi propter quod Noe
emisit columbam. possit autem sic concordari quod translatio nostra expres
sit intentionem noe s. in sua reuersione apportaret aliquod signum
desiccatione aquarum littera uero hebraica exprimit corui defectum ¶
Nono capitulo b. quicumque effuderit sanguinem humanum etc. heb. effun
dens sanguinem hominis in homine i. existentem in corpore hominis
nam effundens sanguinem iam extractum de eo non incurrit penam
illam sicut patet de effundente sanguinem hominis existente in vase
per minutionem iam extractum ¶ Item c. Cumque obduxero nubibus
celum apparebit arcus meus etc. heb. et erit in nube mea nubes su
per terram et uidebitur arcus in nube secundum philosophum in libro metheororum
in generatione iridis requiritur duplex nubes una rorida et alia den
sa que continet roridam per modum speculi et hoc exprimitur magis per
litteram hebraicam quam per nostram ut patet ex dictis ¶ Decimo capitulo
f. de sem quoque nati sunt patres omnium filiorum heb. heber de sem quoque
nati sunt s. filii ipse est pater omnium filiorum transitus. heber enim uno modo
nomen est proprium cuiusdam hominis descendentis a sem ut habetur hic gene
et sic accipiunt doctores latini alio modo est nomen appellatiuum et significat
transitum et sic accipiunt doctores hebrei dicentes quod filii sem uolentes
se ab aliis separare transierunt unum flumen ad habitandum ultra propter
hoc dicti sunt filii transitus ¶ Item f. Japhet maiore et sic littera maioe

refertur ad ſem qui fuit maior fratribus ſuis dignitate eo quod xpiſtus
de eo deſcendit · heb · ſic iaphet maioris ſ · etate fuit enim ſenior ipſo
ſem · dicitur enim infra vi° ca° · ſem ſere centum erat annorum quando genu
it arphaxat biennio poſt diluuium et ſup capo vi° dicitur · Noe vero
cum quingentorum eet annorum genuit ſem · cham et iaphet · ex quo patet
quod generare cepit anno etatis ſue quingenteſimo et ibidem ſubditur · quod anno
eius vi · incepit diluuium quod durauit per annum et ſic in principio
diluuij ſem non fuit · c · annorum ſed deficiebant tres anni · Noe vero
incepit generare quingenteſimo anno ut dictum e et ſic primogenitus eius
fuit · c · annorum in principio diluuij vel ſaltem infra annum illum ex quo ſequitur ·
quod primogenitus eius non fuit ſem ſed magis iaphet quod videtur
ex hoc quod generationes eius in principio decimi capituli deſcribuntur · ante
generationes cham et ſem ¶ XI · capitulo · a · antequam diuidamur · hebrei ne
forte diuidamur · fuerunt enim duplex motiuum edificandi unum ut per
hoc remaneret eorum memoria poſt diuiſionem per terras · aliud ut re
colligerent ſe in illo edificio ſi rediret diluuium tranſlator non expri
mit unum · ſed hebraica aliud ¶ Item · a · ceperuntque hoc agere nec
deſiſtent a cogitationibus ſuis et ſubintelligitur niſi impediantur ·
heb · et ceperunt agere et nunc non prohibebitur eis · q · d · ymo prohibe
bitur eis per potenciam meam confundente linguas eorum ¶
Item a eritque benedictus · heb · eritque benedictio et in hoc notatur · excel
lencia benedictionis abrahe per nomen abſtractum ut ſupra dictum eſt
in ſimili ¶ Item xii · capitulo a · egredere de terra tua · heb · vade
tibi ſicut eſt ad utilitatem tuam de terra tua etc · ¶ xiii capitulo · a ·
Erat autem abraham diues valde in poſſeſſione argenti et auri
heb · et fuit abbraham grauis vel honoratus multum in auro et
argento · dicitur grauis propter pondera auri et argenti et honoratus
quia rex egipti ſibi dederat ad honorandum ipſum ¶ xiiii · capitulo
a · et arioch rex ponti heb · et arioch rex elaſar hoc fuit nomen
primum illius terre ſed poſtea mutatum e ſicut de multis alijs terris
et ciuitatibus tranſlator autem non accepit ultimum nomen quod
erat publicum et notum ¶ Item c · in valle ſilueſtri · hebrei in val
le camporum · ſunt forte ex una parte ſiluam et ex altera terram ara
bilem et ex utraque potuit nominari ¶ Item f · in valle ſale ·
hebrei in valle ſaue · i · plana vel equali et videtur quod tranſlator
credidit quod ſaue eet nomen proprium et ſic tranſtulit · ſed poſtea vito

scriptorum positum est · b · pro · n · ¶ Item f · a sil o subtegminis
usque ad corrigiam calige · heb · a sil o usque ad corrigiam sotularis
eiusdem tamen est sensus · i · nec minimam rem accipiam ate ¶ xv°
capitulo · a · et filius procuratoris domus mee iste damascus eliez
eris heres meus · heb · i · filii mei certi non hunc hic erit heres
meus sed postea ut subditur · et erit vernaculus meus et erit heres meus
¶ Item · g · semini tuo dabo terram hanc · heb · semini tuo dedi terram
hanc · hec enim promissio sic erat certa de futuro ac si iam esset in facto
quia sic erat in ordinatione divina que est immutabilis · Non
sic est autem de promissione divina quod fit secundum hominum merita nam illa
subintelligitur conditio si bene se gesserint · ut · i · re · ii° dixit dominus
bely loquens locutus sum ut domus patris tui ministraret in con/
spectu meo in sempiternum nunc autem dicit dominus absit hoc a me
et cetera ¶ xvi · capitulo · b · Inique agis contra me · heb · iniuria
mea · i · michi illata contra te quia ego et tu sumus una caro in
matrimonio vel aliter · sumpte imputabitur tibi ad peccatum quia debes
corrigere ¶ Item ff · eam concepisti secundum latinos intelligitur
de conceptu preterito de habraam · secundum hebreos intelligitur de concep
tu presenti · quia sicut dicunt passa fuerat abortivum sed iterum con/
cepit ad vocem angeli ¶ Item f · hic vidi posteriora videntis
me hebreus hic vidi post visionem meam · i · postquam videram
angelum in domo abrahe · vidi iterum hic in deserto ¶ Item
xviii · capitulo · a · afferam pavillum aque · glosa · et cetera per ministrum
hoc fecit abbraham ¶ xix · capitulo · a · omnis populus simul · hebre omnis
populus a fine · i · a finibus civitatis ¶ Ite d · respiciensque uxor
eius post se · heb · i respexitque uxor eius post eum · quia respex
it in ordinato affectu versus civitatem unde recesserat loth et sic respex
it post eum ¶ xx · capitulo · g · hoc tibi in velamen oculorum ad omnes
qui tecum sunt · hic modus loquendi quo dixisti virum tuum esse fra
trem tuum per quem velatur veritas scilicet quod sit vir tuus sic tibi ad illos qui
te noverunt tamen nam per hoc decipientur credentes te esse sine viro sed
tu convinceris tali modo loquendi non utaris et ideo subditur · et quocumque per
rexeris eos illos qui te cognoscunt memento te esse deprehensam · i ·
a me acceptam in uxorem · propter istius veritatis velamen · heb · hoc tibi
in velamen oculorum omnibus qui tecum sunt et ad omnes argumentum
glosa · illud quod dedi abbrahe quem dixisti fratrem tuum esse prohibebit ·

illos qui tecu sunt elevare oculos ad te despiciendu · tamquam a me
cognita carnaliter et ad omnes alios erit argumentu tue mundicie
quoniam tanta fama non dedissem nisi fuissem compulsus ex divino miraculo
propter te facto ¶ xxi · capitulo · e · Iura michi per dominum ne noceat michi et posteris
meis stirpique mee · Hebraica · Iura michi in deum hoc non falsificabis · scilicet fraud
dolu nec malum michi et filio meo et nepoti meo ¶ Ex quo videtur quod hic
iuramentum non obligabat ad semper sed tantum ad tria tempora · scilicet patris
et filii et nepotis que faciunt tres generationes · nam supra xv · capitulo in
fine dicebat dominus abrahe quod quarta generatione filii sui reverterentur
ad terram illam expellendo habitatores propter iniquitatem suam et ideo iuramentum
suum non poterat se extendere nisi usque ad quartam generationem exclusive
et ideo tu dicitur in translatione nostra · iura michi etc. · per posteros abimelech ·
intelliguntur eius filii · per stirpem eius nepotes ¶ xxii · capitulo · e · ubi
est victima holocausti et sic quod translatio nostra per generale nomen exprimitur
Hebraica exprimit per nomen speciale · victima · id est · non solum fit de agno sed et
de omni animali ymolato · pro sacrificio tamen sic quod sumit quoniam abraham frequen
tius faceret holocaustum de agno · quam de alio animali ¶ Item e · vidit que
post tergum arietem · Hebraica · et vidit et ecce aries post haerens cornibus
hec propositio post referri potest ad locum huius visionis et sic accepit
translator noster addens tergum quod non habetur in hebreo sed tamen post indeter
minate potest referri ad tempus visionis et sic accipit Ra · Sa · sic ex
ponens · post · scilicet verba angeli loquentis abrahe ¶ xxiiii · capitulo · e · Abiit
perrexit in mezopotamiam · Hebraica · et venit in aram fluviorum Civitas vero ·
in qua erat rebecca hebraice vocatur aram fluviorum quoniam sita erat inter
duos fluvios greece vero mesopotamia dicitur a meso quod est medium et po
tamos quod est fluvius translator autem accepit nomen grecum quod erat
tempore suo magis publicum et notum ¶ Item e · egressus est ad hominem
ubi erat foris aliqui libri habent ubi erat fons et utrumque est verum
Nam Hebraica sic habet et venit ad hominem foris ad fontem ¶ Item e · pro
tulit vir inaures aureas appendentes siclos duos · Hebraica · et accepit
vir ad dandum rebecce inaurem auream ponderis dimidii sicli · Ex ·
namque xxxviii ponitur eadem dictio hebraica que ponitur hic pro dimidio
siclo ¶ Sciendum igitur quod pondera multum variantur in diversis terris
marca enim in una terra multo maior est quam in alia et similiter talentum
et sic potuit esse quod siclus in palestina ubi manebat abraham erat
duplex ad siclum mesopotamie et sic eadem est penitus sententia hebraici

textus ⁊ latini siclam in hebreo dicit̃ inaurem auream ponderis dimidij sicli quod facit integru sicluum mesopotaie ¶ Item ait dicitur in aure auream ponit̃ singlare pro plurale sicut frequẽt fit in scriptura no͂ est eni͂ visile q̄ dedit rebecce ornamentum p una aure tantu͂ s; pro duabus ⁊c̃. hnt̃ duo sicli ponderis mesopotaie ¶ Ite q̄. at illa cito tollens palliu͂ operuit se hebre. et accepit ciniplam vł capitegiu ⁊ operuit se. visile est q̄ vtrumq; fecit s; aptando corpus suu͂ ⁊ caput suu͂ ut coram sponso suo honestius appereret ⁊ tnslao͂ ma vnu͂ expmit ⁊ hebraica lra a. vel alr. idem notatur hic palliu ⁊ capitegiu na͂ in plurib; tris mulieres honeste pallio suo caput operiunt ¶ xxv. d. coram cunctis fratribus suis obijt. hebre. cora͂ cunct' fratribus suis contentorizauit. verbu͂ n hebraicu q̄ b' port̃. s naphal vno modo sic ficat cadere ⁊c. accepit tnslator m' pones obijt pcedidit quia mors est casus. alio modo signt tentorizauit .i. tentoria fixit ⁊ hoc modo accipiunt iudei ⁊ consonat ei q̄ sup'. vij. ca͂o. de ypo dicit̃ e regione vniversorum fratrum suorum figet tentoria ¶ Ite. e. deprecatusq; e ysaac dominum pro vxore sua. heb'. ⁊ depcatus est ysaac dnm̃ contra vxorem suam. In eadem domo orabant p conceptu rebecce. s; rebecca orabat in pte vna ysaac in pte opposita ideo dicit̃ orare contra eam sicut in ecclia vnus chorus cantat contra aliu laudando deum ¶ xxvj. ca͂o. f. abymelech ⁊ ochozat amicus eius ⁊ scdm hoc ochozath e nome ppriu. heb'. abymelech ⁊ congregatio amicorum eius ⁊ sic ochozath e nome appllatiuu͂ signs congregatione ¶ xxvij ca͂o. f. In pinguedine tre ⁊ in rore celi desup erit bndictio tua. heb'. in pinguedine tre erit habitacio tua ⁊ in rore celi desuper ⁊ scdm hoc ysaac imprecando boni esaw no͂ fuit vsus nomine bndictionis sed quia tal' imprecacio boni in scriptura frequent̃ benedictio nominatur io translator s'. accep. ¶ xxviij ca͂o. d. cumq; venisset ad quendam locu ⁊ vellet i eo requiescere. heb'. ⁊ occurrit in loco ⁊ hospitatus est ibi ille eni͂ locus reputabat̃ scus pp oblacione ysaac ibi factum io voluit ibi iacob pernoctare ⁊ orare p direccione vie sue ¶ xxix ca͂o. d. ⁊ postquam expleti sunt dies mensis vnij. heb'. ⁊ habitauit cu eo mense dierum. ex hoc pz q̄ in scriptura accipit̃ mensis annorum contra q̄ dimidit mensis dierum sicut ebdomada annorum cont̃ ebdomada

dictum ¶ Item · e · Quare liam supposuisti michi · hebrei · lib'
ma correcta Quare imposuisti michi · i · decepisti ¶ xxx · capitulo a ·
Non pro deo ego sum qui priuaui te fructu ventris tui · hebre · Nonne
loco dei ego qui abstulisti a te fructum ventris tui · et sic patet quod li pro
deo non est inminenti sed est assertio quod solus deus reddiderat eam steri
lem ad tempus tantum ¶ Item f · Cunctum ante grege unicolo
rem · i · albi et nigri velleris tradidit in manus filiorum filiorum suorum
hec littera sonat quod totaliter alba et totaliter nigra fuerunt tradita filiis
laban pascenda quod est falsum secundum omnes expositores hebraicos et lati
nos et habetur ex textu · heb' · Cunctum gregem in quo erat album filiorum
suorum et accipietur · hic in quo erat album non pro albedine totius vel
leris sed pro macula alba in nigro vellere nam animal ille potius fuit
cum ruffis et maculosis et sic nigrum · hic videtur autem littera nostra primo
fuisse corrupta per scriptores ponentes unum colorem pro omni colore et
postea per aliquem imperitum expositorem qui sequens dictam corruptionem
addidit · i · albi et nigri velleris quod non est in hebreo · et sic videtur quod ista
fuit littera nostra cunctum ante grege omnem colorem · i · natum in colore
quocumque modo et omnem ruffum dedit in manus filiorum suorum et sic
est eadem cum hebraica in sententia ¶ xxxi · capitulo · a · Mutauit mercedem
meam · x · vicibus · heb' · Mutauit mercedem meam · x · numeracionibus
Et quia denarius est primus limes in numeracionis · Ideo dicunt
hebrei quod mutauit mercedem iacob decies · x · denarius que faci
unt · c · vicies sed hoc est falsum Nam infra eodem capitulo dicitur quod iacob
seruiuit in domo laban xx · annis · viiii · pro filiabus in quibus fuit
tantum una mutacio mercedis s · supponendo lyam pro rachele et
vi · annis pro gregibus in quibus non potuit merces mutari ‡
per x · vices nam oues illius terre pariunt bis in anno quod ante
iacob merces esset in gregibus patet ex textu ¶ xxxiii · capitulo · g ·
transiuitque in salem urbem sichimorum · et secundum hoc sale est nomen
proprium urbis · heb' · et venit iacob salem · i · integer ad ciuitatem
sichem quia nichil perdiderat de rebus suis in via propter quod erexit
altare ad reddendum deo gratias et sic sale est nomen appellatiuum
quod autem ciuitas ad quam venit iacob vocatur sichem et non salem
satis patet ex textu ¶ Item g · emitque partem agri a ' centum
agnis · heb' · et emit partem agri a ' centum obolis quanti vero
valoris fuerint isti oboli non habetur ex textu nec utrum fuerit
‡ Nonaginta nouem vicibus sed fere potuit mutari · p · x

aurei vel argentei s; sedm textum hebraicu fuerat precu int iacob
et emor s; quia iacob habundabat in gregibus soluit valore pcij
in agris sicut dicit tnslacio nra ¶ xxxiiij. cao. g. quibus paciatis
audart. hoc no est in hebreo s; additu fuit a tnslatore ¶ xxxv. cap.
d. egressus aut inde venit ad eam que ducit eufratam i. betle
hem. heb. et movit inde f. de bethel et adhuc erat spaciu tre usq; intra
tu effrate iacob n. in itinere eius nondu venat betlehem sed ad
huc distabat quando rachel cepit parere et periclitari pre dolore et co
pulsus fuit ibi manere usquequo fuiss; ibidem sepulta iuxta que
viam ¶ Item d. vosq; nome loci dom9 dei. hebreus et vocavit ia
cob nome loci in quo locutus est deus bethel hoc nome imposu
erat ei sup. xxviij. cao. s; hic reiteravit ipm confirmando et quia
bethel interpretatr dom9 dei tnslator posuit hic interpretacom pro no
mine hebraico ¶ xxxvj. cao. c. iste est ana qui invenit aquas cali
das in solitudine. i. fonte aque calide. hebre. ille est anam qui
invenit mulas in deserto i. modu generandi mulas quia fecit
ascendere asinos super equas et consonat ei qd subdit. cu pasceret a
sinos sebeo pris sui. dicco em hebraica que ponitr hic equivo. est ad
calorem aquar et ad generacone mular et sic translacio nra het vna
significacone. heb. aliam et forsitan invenit aquas calidas et modu
generandi mulas ¶ xxxvij cao. a. accusavitq; fres apud prem cri
mine pessimo. hebre. et retulit ioseph rixam eorum pessima pri
eor ut corrigeret filij namq; lie despiciebant filios ancillarum
sicut suos et inde oriebatr. rixa int eos que est pessima int fres
¶ Item f. vendiderunt eum ysmahelitis. xxx. argenteis. hebre.
het xx. argenteis et sic hnt libri nri correcti ¶ Item puchifar
magistro milicie. hebre. puchi principi carnificu. diccio hebraica
que ponitr ibi sonat principi laniatorum milites aut laniant
homines in bello et carnifices animalia in macello tnslator accepit
primu. heb. vo tenet scdm ¶ xxxviij cao. a. vidit ibi filia hois
cananei. heb. et vidit ibi filiam mercatoris cananeus em no
me est equivocu ad hominem oriundum de tra canaan et ad
mercatorem vn. puer. xxxj. sindonem fecit et vendidit et cingu
lum tradidit chananeo i. mercatori translator accepit primu
hebreus scdm ¶ Item c. accepit teristru et mutato habitu et c. hebre.
grimplam et involuit se. faciem suam ne cognosceret ¶ Item.

c · ꝛ ſedit in aperto · hebre · ꝛ ſedit in apto uiſionis nam uidetur
ex pluribus partibus ¶ Item f · heat ꝰ tte mendatiū non potiit
nos arguere · heb · heat ſibi ut non ſimus contemptui · q · dicet
no querat amplius ne factum meū diuulgetur ad confuſione
meam ¶ Ite · g · Iuſtior me eſt · heb · iuſtificata eſt p ſigna q̄
miſit de me ſimplr eſt impregnata ¶ xxxix · ca° b · nec q̄cq̄
aliud nouat niſi pane quo veſcebatur q̄ exponit aliqui
de yoſeph · q̄ nichil reportabat de ſuitute ſua niſi victū · heb
ꝛ reliquit quicq̄ hebat in manu ioſeph ꝛ no ſciuit cū eo aliquit
niſi pane que comedebat ꝛ refertur ad dnm ioſeph a quo pete
bat ioſeph omi ſero q̄ vellet comedē in craſtinū ꝛ hꝰ · ſolū ſciebat
cū ioſeph de rebus ptinentibus ad domū ſua ꝛ hoc pȝ ex hꝰ · q̄ ſequitur
poſtea ecce dominus meus omnibus mi traditis ignorat quit
heat in domo ſua ¶ xl · ca° · a · ſꝫ cuſtos carceris tradit eos in
manꝰ ioſeph · heb · ꝛ prefecit pnceps carniſicu ioſeph eis · no
e viſſime quia ille qui preerat incarceratū ioſeph ſeruiat ei
iſtam grām ſꝫ dicit · hoc feciſſe quia ſimus ſimꝰ ſ · cuſtos carceris
hoc fecit ſicut tranſlacio nrā dicit ¶ Item g · auferat pharao
capud tuū · heb · numerabit pharao capud tuum ſ · int̄ miniſtros ſu
it numeratus coram rege qui et recordatꝰ ſit ſui condempnit eū
ad morte ¶ xli · ca° clamante precone ut oīs corā eo genu
flecteret · heb · ꝛ clamauit corā abrec quod in hebraica lingwa
ſignat patre tenerū ꝛ conuenit ipi ioſeph qui dicitur pat̄ rone ſapie
ꝛ tener rone etatis in lingwa no ſyra frequent utit̄ uetus teſta
mentum ſignat prem reg̃ · ꝛ hoc conſonat dco yoſeph infra xlv ·
caplo qui fecit me quaſi prem pharaonis · vtꝝ an in aliqua ling
wa ſignificet genuflectionem neſcio / niſi p quāto tranſlator
hꝰ dicit poſſꝫ tamen dici q̄ forte ſic tranſtulit eo q̄ corā talibus
ſolꝫ aſſuebatis genuflecti · ſicut dicit̄ de aman · heſt · iii° ¶ Item
e ꝛ uocauit eū lingwa egyptiaca ſaluatorem mundi · heb · ꝛ uocauit
pharao nome ioſeph ſaphonas paena · q̄ in hebreo ſonat expo
nes occulta nam ioſeph expoſuit ſompnia regis pincerne
ꝛ piſtoris · vtrū aut̄ in egyptiaca lingwa ſignificet ſaluatore
mundi neſcio niſi p quāto tranſlator hoc dicit ¶ Item e · filia
putiſaris ſacerdotis heliopoleos · heb · filiam putiſarae ſacerdot
on · dicit ante · Ieronimꝰ libro de hebraicis queſtionibus q̄ iſte e

ille qui emit yoseph ſz infrigidatus fuit adeo ne abuteret[ur] ioseph
in concubitu sodomito [et] sic translatus fuit de principatu milicie
ad principatu sacerdocij in quo ponebant[ur] castrati vel infrigidati
ſz comu[ni]ter. hoc est q[uod] iste habet in fine nominis sui l[itte]ram ayin que sonat
sicut dyptongus ae. ille aut[em] no[n] habet nec argumentu[m] de sacerdo
tio videtur vale quia dico hebraica que ponit[ur] h[ic] s[cilicet] cohen eq[ui]
voca est ad sacerdote [et] maiore sive principe. io dicunt aliqui he
brei q[uod] hec est vera l[itte]ra filiam maioris vel principis On. q[uod] e[st] no[men]
antiq[ui]ssime civitatis que postea vocata fuit heliopoleos greco
ab elyos q[uod] est sol [et] polis civitas tra[n]slator accepit nome[n] mag[is]
publicu[m] [et] notu[m] ¶ xlij. ca[pitul]o. a. audiens aut[em] iacob [et]c. heb[raic]e. [et] vidit
iacob deo sibi revelante ut dic[itur]. Ra. Sa. ſz hoc est filij quia sudit[ur].
quare negligentes [et]c. non possent aut[em] reprehendere de negligē
cia nisi [con]stitissent q[uod] frumentu[m] in egypto venderet[ur]. p[ro]p[ter] q[uod] ipsi [et]
iacob sciverunt h[oc] per famam publicam io subditur. audivi q[uod]
triticu[m] venundet[ur] in egypto [et] io q[uod] in hebreo dicit[ur] [et] vidit iacob.
ponit[ur] vidit p[ro] audivit sicut exo. xx. ¶ Cunctus aut[em] p[o]p[u]l[u]s vide
bat voces ¶ xliij[o]. ca[pitul]o. d. hodie mecu[m] sunt comesturi. heb[raic]e.
mecu[m] comedent viri in meridie. [et] sic translacio n[ost]ra exprimit
diem [et] hebraica l[itte]ra horam ¶ xlv. ca[pitul]o. g. quasi de gravi somp
no evigilans tu[m] non credebat eis. heb[raic]e. [et] transilijt cor eius [et] no[n]
credidit. sic e[ni]m solet cor hominis subito immutari quando audit
aliq[ui]d quod tamen no[n] credit p[ro]p[ter] magnum eius desideriu[m] ¶ xlvj. ca[pitu]lo
g. Iam letus moriar [et]c. heb[raic]e. Nunc moriar [et] subintelligit[ur]. letus
sic[ut]. luc[e] ij[o]. dix[it] Symeon Nunc dimittis d[omi]ne [et]c. dicit aut[em] Ra. Sa.
q[uod] hec est l[itte]ra. hac vice moriar. i. vna vice sciebat e[ni]m iacob se
ee mortuu[m] morte na[tur]e sed an videret ioseph timebat tu[m] hoc mori
morte gehenne eo q[uod] miserat ioseph solu[m] ad fratres de quibus
sciebat q[uod] odiebant eu[m] p[ro]p[ter] q[uod] eo viso dixit se semel tantu[m] mori
turu[m] ¶ xlvij. ca[pitul]o. e. subiecitq[ue] eam s[cilicet] t[er]ram pharaoni ſz [et] cunctos
p[o]p[u]l[o]s eius a novissimis t[er]minis egypti usq[ue] ad fines eius. hebre
[et] fuit t[er]ra pharaonis [et] p[o]p[u]l[u]m fecit transire ad civitates. i. de
civitate vna ad aliam a fine t[er]mini egypti usq[ue] ad fine[m] eius hoc
aut[em] factu[m] fuit ut e[ss]et memoria in posteru[m] q[uod] t[er]ra no[n] erat populi
sic translati sed regis. ¶ xlviij. b. eratq[ue] vernu[m] tempus [et] ingrediebar
effratem. i. appinquaba[m] ad eius ingressum. Hebre. [et] ad huc

erat spacium t're usq; ad introitu effrate · exponit' ut sup· ca°· xxxv·
¶ Item · d· non sum fraudatus a conspectu tuo · hebre nidi facie
tua q no sperabam ex hoc patet q tr'nslator accepit hanc sniam in
pprie quia fraudari pprie est care sperata ¶ xlix ca°. a · principium
doloris mei · heb' · principiu fortitudis mee · dicco em hebraica
que ponit' hic · s · ony · signt dolore dolore meu 2 fortitudine mea3
tr'nslator accepit p'mu significatu · heb' tet fm · vtruq3 em conuenit
ipi rube fuit em pmogenitus iacob 2 sic dicit' principiu fortitu[18]
dis quia fortificatus pat' p filios · dicit' em principiu doloris pp
concubitu cum bala vxore pris doloes em quos ante sustinuit
iacob p nichilo reputauit r°· 19 ¶ Item a · effusus es sicut aqua
no crescas · hebre festinato s · tua sic aqua no excedes q · d · sic
aqua festinat descendere deorsum · ita p malitiam descendisti
a dignitate p'mo geniture quia dignitas regia transijt ad iu
dam 2 duplex porcio hereditatis ad ioseph que prius debebantur
ruben rone p'mogeniture io subdit' no excedes s · fres tuos maiores
in duob3 ist' ¶ Item · a · uasa iniquitatis bellantia · heb' · uasa in
iquitatis arma eo2 vl habitacones eo2 2 vtruq3 dicit' de symeo
on et leui eo q prodicione viros occiderunt sichem 2 ioseph occide
re voluerunt dicentes · venite 2 occidamus eu 2c sup· xxxvij°· caplo
Ipi em p'mo de morte ioseph tractauerunt 2 specialr symeon pp
q retinuit symeon in carcere alijs reuertentib3 ad prem sup· xlij
ca°. ¶ Item a · 2 in uoluntate sua suffoderunt murum ciuitatis
sychem s3 non habebant tempus nec gente adhoc sufficientem
hebre · 2 in uoluntate sua subneruauerunt thaurum · i · ioseph qui uocat'
p'mogenitus bos · deut°· xxxiij · Cuius nuos libent' abscidissent
¶ Item · b · pulchriores oculi eius vino · heb' · rubicundiores oculi
eius vino Et vtruq3 designat' · q in sorte iude cresceret habu
dancia vini que tn magis pprie designant' · per rubedinem ocu
lo2 quia per pulchritudinem · na ex multo potu vini rubescunt
oculi ¶ Item c · dan iudicabit pplm suu · hebre · dan vindicabit
pplm suu · et vtruq3 conuenit sampsoni qui fuit de tribu dan q filios
isrl vindicauit de philisteis 2 fuit iudex ppli · ¶ Item · d · dan co
luber in via cerastes in semita · heb' · dan colub' · in via scorpio in
semita colub' mordet ore q est pars eius p'ma Scorpio pungit
cauda que est pars eius posterior Sampson em in iuuentute

cepit philisteos affligere et grauius afflixit in fine Illa plus
interfecit moriens quam antea viuos occiderat iudicum xvi ¶ Item e.
filius accrescens et decorus aspectu. heb. filius accrescens ioseph
in bonis temporalibus et spiritualibus filius accrescens super oculum na
ex dei gratia in eo relucente videbatur pulchrior quam esset in re ¶ Iste
e. dissoluta sunt vincula brachiorum et manuum eius per manum potentis
iacob .i. per virtute dei iacob qui e infinite potentie. hebre. de au
rata fuerunt brachia manuum eius etc. et per hoc notantur ornamenta
armillarum et anulorum que portabat per egyptum in signum dignitatis
adeo sibi concesse ¶ l. ca. c. venerunt ad aream athad et secundum aliquos
doctores athad est nomen proprium. heb. et venerunt usque ad aream athad
.i. rampni quia clausa erat tribus fructibus spinosis et secundum hoc athad
est nomen appellatiuum ¶ Iste e. timentes ioseph fratres eius. heb. et vide
runt fratres ioseph quod mortuus esset pater eorum per quod significatur. secundum heb. quod
ioseph non ostendebat eis tanta signa familiaritatis et amicitie sicut fa
ciebat viuente patre Explicit genesis. Incipit exodus primum capitulum

Primo capitulo d. proposuit itaque eis magistros operum. heb. Cap. 1.
et posuit super eos principes census reddebant enim eis hebrei co
potum de lateribus quos conficiebant ut habetur infra v ca. ¶ Item.
d. edificaueruntque vrbes tabernaculorum pharaoni. hebrei et edificauit
populus israel ciuitates thezaurorum .i. ita fortes ac si thezauri deberent
ibi reponi. dicebantur enim ciuitates tabernaculorum eo quod ibi erat custo
dia militum ne filii israel possent fugere de terra et non videtur quod dictio
hebraica hic posita magis sonat tabernacula quam thezauros et tamen
in pluribus locis singulare huius dictionis hebraice ponitur ponitur
pro tabernaculo ¶ Exodus ca. a. et accepit uxorem stirpis sue. hebreus
et accepit filiam leui s. in vxorem et dicunt hebrei quod fuit iacobeo
filia leui qui cum iacob intrauit egyptum sed hoc videtur manifes
te falsum quia fuisset cxxx. annorum vel circiter quando concepit moysen
Item hoc quod dictum contrariatur textui quia primo ca. dicitur quod tota co
gnatio illa que cum iacob intrauit egyptum mortua erat quando
persecucio contra filios israel incepit per regem nouum et ideo cum dicitur
hic accepit filiam leui .i. mulierem ex stirpe leui sicut elizabeth
dicitur filia aaron luc. 1o. ¶ Item e. erant autem sacerdoti madian
vii filie. heb. maiori vel principi madian dictio enim hebraica
hic posita s. cohen significat sacerdotem .i. maiorem vel principem

Explicit genesis Incipit exodus primum capitulum

glo· hebraica accepit h' sm· s; non videt hoc bn dictu nam in
textu subdit sup venie pastores ⁊ eiecerunt eas no est autem
vissile si erant filie principis illius loci q pastores eas eiecissent·
sicut dicit intexta ¶ Item c· ⁊ respexit filios isrl ⁊ liberavit eos
·heb· ⁊ respexit filios isrl ⁊ agnovit eos ¶ In cognitione no diuina
nlla potest ee novitas s; tunc dicit aliquem de novo cognoscere
quando prebet ei effectum bonitatis sue qui temporalis est ⁊ novus
¶ Tertio ca° a· apparuitq; ei dominus in flamma ignis· heb· et
apparuit ei angelus domini ⁊c· angelus enim sm veritate fuit re
presentans tn personam dni ⁊ io aliqn dominus aliqn angelus
nominatur sicut etiam dicit bn's greg· ¶ iiij° ca° c· tulit
itaq; sephora acutissimam petram· hebre· ⁊ accepit sephora acie
vel novaculam· cu enim ipa festinaret circumcide filiu suu magis
probabile videt q fecit hc cum cultello tn quia magis poterat
hre in promptu quam petram sit acutam tn non sit visile ipam
carnisse cultello ad incidendum cibu tn quia hoc mo fit cum
minori lesione pui quam tn pet· ⁊ silr· ios· v· ubi nra translacio
het fac tibi cultros lapideos· hebrei dicut novaculas scindentes
⁊ hoc modo iudei circumcidunt ¶ viij° capto a· ⁊ in reliquiis cibo
rum tuorum· hebre· ⁊ in reliquiis tuis genale ⁊ dicitur h' reli
quie omnia reservata p cibo ⁊ potu ⁊ io translacio nra accepit n
mis spalr n sub nomine ciborum intelligitur ⁊ potum ¶ Item
d ⁊ sit cinifes in universa terra egypti· heb· ⁊ sunt pediculi in uni
versa terra egypti· ⁊ idem dicit yosephus li· ii· ca° vii· q in tanta
multitudine sunt in hominibus ⁊ animalibus q nullo medicamine poterat
eis subvenire ¶ Ite c· omne genus muscarum hebre· animalium
glo· i· multitudo animalium diversorum insufferibilium ⁊ homines ⁊ anima
domestica devorantium ⁊ ide dicit· iosephus li· ii· c· viij° ¶
ix· ca° c· mittam omnes plagas meas p hoc q dicit omnes
patet q loquitur de omnibus plagis ⁊ persecutionibus sequentibus
heb· omnem mortalitatem meam· i· omne genus mortis nam ex
plagis sequentibus ⁊ submersione in mari multi fuerunt mor
tui morte nae ⁊ morte gehenne ¶ Item· c· adhuc retines populum
meum· heb· adhuc calcas populum meum· quia no solu retinebat s;
etiam diuis laboribus affligebat ¶ Item c· eo q ordeum
esset in renis ⁊ linum folliculos germinaret· heb· Quia ordeum

erat primitivum et sic tria acciderat quod renascentia esset inutilis linum .
tnellis situatur et quia tnelli fuerunt fructi per grandinem redditi
fuerunt inutiles ¶ Item g. triticum et far non sunt lesa. heb. triticum
et sperica etc. ¶ x° ca°. a. quotiens contuerim egyptum. heb.
Quod operatus sum in egipto / quia non solum ibi contrivit egyptios
sed etiam salvavit hebreos ¶ xii. ca°. a. masculus anniculus
heb. masculus filius unius anni ab octava namque nativitatis .
sue usque ad finem anni accipi poterat pro ymolatione phase et non
ante neque post ¶ Item a. iuxta quem ritum tolletis et hedum. heb
et de arietibus et de capris accipientes ex hoc patet quod ymmolatio
phase indifferenter fieri poterat de agno et edo ¶ Item a. cum lactucis
agrestis. heb. cum amaritudinis i. herbis amaris ad significandum
amaritudinem servitutis et laboris quam sustinuerat in egypto ¶ Item
a. et os eius non confringetis. heb. et lib' nec corrupti non habent ist.
h'. sed usus sive hunus ca'. ¶ Item c. iste tollentes al' etc. heb. emi
te et accipite glo. qui habet in grege suo accipiat qui non habet emat
¶ Item c. tingite in sanguine qui est in limine. heb. tingite
in sanguine qui est in bacino Recipiatur enim sanguis agni
in bacino in quo tingebatur fasciculus ysopi cum quo linebatur .
superliminare et utraque postis nexotu quia bacinus erat iuxta limine
infixus et sic transtulit translator exprimens locum in quo ba
cinus continens sanguinem erat ¶ Item e. tulit itaque populus conspersam
farinam i. pistatam. heb. et tulit populus pastam suam ¶
xiiii. cap°. f. et subvertit rotas curruum ferebanturque in profundum
heb. et abstulit rotam de curribus eorum et duxerunt eos ponde
rose. dicunt heb. quod abstulit unam rotam de quolibet curru
et sic non poterat duci nisi valde graviter et tarde ¶ Item g.
reversum est primo diluculo ad priorem locum. heb. reversum est
cum mane ad fortitudinem suam i. ad impetum sui fluxus qui
prius divina virtute detinebatur sicut murus ¶ xv. ca°. a. tunc
cecinit moyses etc. Sequitur. Cantemus domino glose. heb.
tunc cantabit moyses etc. sequitur. Cantabo domino etc. per quod designatur
quod moyses et filii israel plures cantaverunt canticum istud recite
tando et primo cavientes de preteriti erant ad hunc de futuro cant.
ibi ¶ Item a. fortitudo mea et laus mea dominus. heb. fortitudo
mea et protectio dei quia a presidio egyptios populum persequentes

¶ Item · a · deposuisti omnes adversarios meos · hebr · deposuisti
omnes adversarios meos erant enim adversarij dei · quia persecu
tores erant populi sui ¶ Iste de inficiet eos manus mea non enim
intendebat eos pharao inficere ut videtur sed bona eorum rapere
et eos ad servitutem pristinam reducere · ut dicitur eum in principio · viiij° · ca°.
In mutatum est cor pharaonis et servorum eius super populum et dixerunt
Quid voluimus facere ut dimitteremus israel ne serviret nobis · sed
quia servitus est mors civilis ideo dicitur in translacione nostra inficiet
eos manus mea ¶ xvj · ca° · c · manhu quid est quod significat
hoc non est de textu sed est verbum translatoris translatoris exponentis
significatum istius manhu sed melius dixisset preparatum hoc · q · d ·
est ne h'abus nobis preparatus man · enim significat rem preparatam
et hu significat hoc et manhu significat quod est hoc et sic dicunt indei ¶ xvij ca° ·
g · manus solij domini et bellum dei erit contra amalech a generacione
in generacione · Per solium domini potest intelligi moyses tenens
locum dei · ut sit sensus manus domini · manus moysi contra
amalech quia cum elevaret manus moyses superabat israel ipsum
amalech ut premittitur in textu et bellum domini a generacione in generacionem
quia debellatus fuit divina virtute magis quam humana diversis
temporibus primo per Josue · postea per saulem regem · primo Regum · xv ·
heb · manus super solium domini bellum domini contra amalech
a generacione in generacione · per manum intelligitur potestas sicut
dicitur · quinto · talis civitas est in manu regis · i · in eius potestate per
solium dei celum · ysaye · lxvj · Celum michi sedes est et cetera · est quasi sensus
potestas super celestis que est potestas divina contra amalech certa stat
prius ¶ xix · ca° · d · aut confodietur iaculis · heb · aut sagit
tacione sagittabitur · et sic translator accepit iacula pro sagittis
sagitte namque sunt quedam iacula parva ¶ xx · ca° · f ·
Ut enim probaret vos venit deus · i · approbaret accipiendo
sibi in populum peculiare · heb · ut exaltaret vos venit deus
Nam per hoc fuit populus israel super alios exaltatus deutronomii · iiijto ·
Non est alia nacio tam grandis que habeat deos appropinquantes
sibi ¶ xxj · ca° · a · Cum quali veste intraverit cum tali exibit · i · ita
bene indutus · heb · cum panno suo intraverit et solus exibit · i ·
si solus intraverit solus exibit et est similis modus loquendi · Gen ·
xxxij · In baculo meo transivi iordanem istum · i · solus et pauper

z accipiet hic solus .i. sine uxore q̄ patet ex hoc q̄ statim subdit. menbris oppositu si ille uxorem zc. ¶ Item b. puidebit puelle nuptias z uestimenta z ptiu pudicicie non negabit z sm̄ hoc uidetur q̄ tradet eam alteri uxorem puidendo de necariis eius q̄ eam defloravit. Heb. expensas z cooptaturam suam z hora sua s. reddendi sibi debitu non diminuet. z sm̄ hoc intelligitur de puella accepta in uxore a domino eius victu z uestitu decente z actu coniugale tempe debito no debet subtrahe pp aliam uxorem sup ductam plures eni uxores poterant tuc here ¶ Item c. q̄ furatus fuit hominem nl uendiderit eu conuictus noxe morte morietur. Heb. Qui furit hominem z uendiderit z inuenitur in manu eius morte morietur. Glo. Si inuenitur apud furem antequa vendiderit z sm̄ hoc eu dicitur in translacone nra qui furatus fuerit hominem z uendiderit eu li- et no tenetur conuicti z dimissim quia p quolibet actu sigillatim incurrit penam mortis z hoc est pp dignitate humane nature dei sc̄a est z io p solo furto hominis incurrit pena mortis nisi sit ac p furto aliarum rerum sz in aliquibus reditur duplu. z in aliqbus quadruplum ¶ xxii. ca. d si comestu a bestia deferat ad eum .i. ad dominum q̄ occisu est. Heb. si comestu a bestia deferat testio nium quia si totu cadaur sit raptu a bestia uel deuoratu ul co mestu z sunt testes qui uiderunt liber est p eorum testimonium ¶ Item e. maleficos no pacieris uiuere. Heb. sortilegu no paci eris. hec hebrei ex hoc patet q̄ translacio nra no loquitur de quo libet malefico generalit quia sic se extendit ad omne sm̄ enorme sz loquitur de malefico q̄ fit per pacta demonu tacita ul expssa ¶ Item g. an occasum solis reddes si eni r tunicu est de nocte ut est cooptoriu reddendu est an nocte z in mane potest recipi si au sit tunicu de die ut sup tunicale sine quo no potest de die int homines appare reddendu e in mane usq ad occasum solis z tuc recipi z sic patet q̄ translacio nra loquitur de uestimento noc turno. hebraica lra de diurno. sm̄ hebreos tame utrumq cadit sub legis precepto ¶ Item g. decimas tuas z primicias tuas no tardabis reddere. Hebre. plenitudine tuam z lacrimam tuam no tardabis reddere z dicit Rabi Sa. q̄ p plenitudine intelligunt primicie aridorum ut frumentu ordei z huiusmodi sz quia trebant. p lacrimam primicie liquidorum ut vini z olei z huiusmodi

furatus

heb. carnem que a bestijs lacerata est non comedit

reddere decimas sicut et primicias ideo translator expressit utrumque //
Item · 5 · carne que a bestijs pregustata est non comedetis // erat
enim eis prohibita etiam si nichil de ea comestum fuisset a bestia dum
tamen a bea fuisset occisa · et intelligitur · hec lex de carnibus alias lica-
tis nam aliter hec prohibicio esset frustra ¶ xxiiij.° ca.° c · vitulos
xij · heb. titulos ¶ Item e · nec non super eos etc. heb. et liber mi cor(r)i
sic habent nec super eos qui longe recesserunt a filijs israel · i · super quem
populum qui longius erat a monte synay quia nadab et abiu et senes
misit manum suam occultando se eis id est fruitur · et viderunt deum quod ·
an missio manus dei vel posicio super aliquem significet sui occultacionem
patet ex hoc quod dixit ipsa moyses · xxxiij · ca.° protegam te dextera
mea donec transeam tollamque manum meam et videbo posteriora
mea · heb. et ad duos filiorum israel non misit manum suam occultando
se eis et viderunt deum · dicit autem hec dum filiorum israel nadab et abyu
et lxx · senes et secundum hec omnis populus non vidit deum · videtur tamen nostra
translacio melior · quia iam autem dictum erat · quod nadab et abyu · et senes
viderunt deum ut patet in textu · ¶ xxv · ca.° a · pellesque arietinas
heb. pelles caprorum ¶ Item f · et pones super mensam panes proposicionis
heb. et pones super mensam faciearum eo quod erant similes ex utraque
parte non enim coquebantur in furno sed in vasis aureis calefactis
sicut gaufre et neble in ferreis ¶ Item f · sperulas et lilia ex ipso
procedencia · heb. pomelli sui et flores sui ex ipso erunt ¶ Item f ·
tres ciphi in nucis modum · heb. ciphi figurati gallice neeles
hoc est dictum quod non erat de opere plano ¶ Item g · omne pondus
candelabri cum universis vasis suis habebit talentum auri purissimi · heb.
centenario auri mundi fiet istud scilicet candelabrum et omnia
vasa hec et dicit ra. sa. quod centenarius continet · c · xx · libras secundum
pondus colonie · melius tamen credo dicendum quod certa quantitas
huius auri ignoratur · nam pondera metallorum variantur multipliciter
secundum varias regiones ut notum est · tamen quod magna quantitas auri re-
quirebatur · ad candelabrum et eius vasa fienda ¶ xxvj · ca.° a ·
variatas opere plumario · dicunt aliqui quod pluma significat
acum et secundum hec varietates in cortinis existentes erant appone-
tum acu et opus tale dicitur plumarium a pluma quod est acus
secundum hunc · opus plumarium dicitur a pluma volucrum eo quod habet
quandam similitudinem cum pluma et dicitur gallice nechet ·

quibus cortinarum vela iungenda sunt. Heb. facies quinquaginta fibulas aureas
et secundum hoc cortine tabernaculi erant sic scite. Heb. cherubim opere arti
ficioso, i. subtili facies. iij Reg. vj. dicitur quod in parietibus templi Sa
lomonis erant figure cherubim et palmarum et quia templum illud
factum fuit in pluribus ad similitudinem huius tabernaculi, ideo pro
babile videtur quod in cortinis huius tabernaculi sunt figure cherubin
et dicit hic Ra. Sa. quod non sunt apposite cum acu sed in textura ¶
Item b. facies l. circulos aureos. Si enim essent simplices circuli
non possent per eos cortine coniungi ¶ Item c. in lateribus table
due incastrature. Heb. due incastrature uni table. Secundum enim
ebreos iste incastrature non erant in lateribus table secundum eius
longitudinem sed tantum in inferiori parte et dicuntur gallice tenons. quia
tabula per eas intrabat duas basses sibi correspondentes per mo
dum in margine signatum ¶ Item c. eruntque coniuncte a deorsum
usque ad summum et omnes una compago retinebit. Heb. et erunt
continuate super caput unius table uncino uno. nam caput
unius table erat coniunctum capiti alterius per uncinum in superiori ca
piti utriusque ¶ Item g. inseretur ante velum per circulos
per quas posset trahi et retrahi secundum latinos. Heb. dabis, i.
pones velum subtus fibulas coniungentes cortinas quod sic patet
v. enim cortine quelibet latitudinis quatuor cubitorum simul colligate
consuete faciunt unam latitudinem xx. cubitorum et ibi iungebantur
cum aliis v. per fibulas. velum autem dividens sanctum et sanctum sanctorum
distabat ab introitu tabernaculi per xx. cub. et sic erat directe
sub fibulis cortinarum operientium tabernaculum ¶ xxvij capitulo
f. omnes columpne atrii per circuitum vestite erant laminis
argenteis capitibus argenteis. Heb. omnes columpne atrii
per circuitum habebant cincturas et uncos de argento. In istis un
cinis pendebant cortine atrii. cincture vero sunt circuli argentei
in capitibus columpnarum que erant eree ¶ Iste f. in latitudine
l. cub. Heb. latitudo l. per l. et loquitur de spatio atrii quod erat ante
tabernaculum. habebat enim l. cub. in quadro ¶ xxviij capitulo a. tunicam et
lineam strictam. Heb. tunicam fimbriatam. glosa. contextam in mar
ginibus lapidibus pretiosis ¶ Item b. ipsa quoque textura etc.
Heb. et cingulum sui ornatus quia super cetera ornamenta ponebatur
¶ Item e. pones autem in rationali iudicii doctrinam et veritatem
i. lapides per quorum fulgorem manifestabatur sacerdotii divinum

// Heb. coronam sanctam sup tiaram
beneplacitu scdm iosephu. heb. et pones in pectorali iudicij vrim
et tumym dicitur autem ronale pectorale eo qd erat in pectore summi
sacerdotis vrim significat manifestatione. tumyn autem integ-
tatem qd pertinet ad veritate. vn verax homo integer dicitur
et sic eadem est sna in translatione nra. sm vo Ra. Sa. vrym
et tumyn notatur h nome domini tetragramaton inclusum sub la-
pidibus ronalis exterius virtute manifestabatur veritas de interrogatis
sacerdoti dnm consulenti ¶ xxix. ca. a. et laminam sanctam
super tyaram erat enim hec lamina insignita semicirculi protensa
ab una aure pontificis usqz ad aliam transeundo sup frontem et
sic pontifex ab anteriori parte videbatur videbatur ea coronatus
¶ Item. b. et reticulu iecoris. heb. ylia que sunt super epar ¶
Item. d. elevans coram domino. heb. et ventilabit coram domino
supponebat enim moyses manus suas manibus aaron tenentis
oblatione et elevabat eas sursum et postea deducebat eas versus
quatuor partes orbis. vn quatuor venti principales oriuntur et
qd ventilatio notatur. fiebat autem hoc ad designandum qd h oblatio
fiebat ei qui est dominus celestiu et terrestrium ¶ Item. f. ois
qui tetigerit illud s. altare sanctificabitur. quia sacerdotes ei ap-
propinquantes debent prius sanctificari sic exponunt latini. heb.
omne tangens illud sanctificabitur. et sm. heb. refertur ad offeri-
bilia quia si aliquid tale tangeret altare quocumqz tamen no posset
ultra quibuscumque usibus applicari s3 deo offerri ¶ xxx. cap. a.
craticulam eius. heb. tectu eius. i. ptem supiorem. altare enim
incensi non habebat craticulam in qua cremarentur adipes vel car-
nes nam ibi cremabatur tantu thymiama sup carbones positos
in vase aureo ¶ Item. e. sume tibi aromata prime mirre et electe
v siclos. hebre. sume tibi aromata. i. precipua mirre electe v siclos
ita qd primitas in bonitate. no solu refertur ad mirram ut dicit
translatio nra. sed etia ad alia sequencia ¶ xxxi. ca. g. et in
vii. et ab ope cessavit. heb. in die vii cessavit et requievit quia
cessavit a novis opibus condendis et in seipso requievit. Nam p
seipm btus est formalr et obiective et sic patet qd est mutatio cum
dicitur requievit et requievit ¶ xxxii. ca. a. formavit ope fusorio
et fecit ex eis vitulum conflatile. hebr. et formavit illum in stilo
et fecit vitulum conflatilem. aaron enim in tabula cum stilo fecit

figuram vituli et partifice fusorum fecit residuum et per hoc tollitur dictum
illorum qui dixerunt quod sine arte proiecit aurum in igne et dyabolus
inde formavit statuam vituli nam fecit eum hic aaron apposito
eo quod insignia thauri apim colebatur in egypto ubi fuerant
conversati tamen fecit hoc timore mortis ductus ¶ Item b. et
surrexerunt ludere. heb. et surrexerunt illudere scilicet deum per ydo
latriam. verbum enim hebraicum positum hic equivocum est adutrumque
¶ Item b. spoliavit populus tuus. heb. dissipavit populus tuus pactum
meum. in cuius principio dicitur. non habebis deos alienos supra xx.
capitulo ¶ Item. d. non est clamor adhortancium ad pugnam neque
vociferacio compellencium ad fugam sed vocem cantancium audio
heb. non est clamor fortitudinis. i. prevalencium in bello nec
clamor debilitatis. i. succumbencium et certamine vulneratorum isti cla
mores sunt valde diversi Sed clamor exhortancium ad pug
nam. i. compellencium ad fugam videtur esse unus et idem. Nam ex
hortantes ad pugnam sicut prevalentes compellunt ad fugam
succumbentes sed vocem deprecacionum ego exaudio. Nam adora
bant et laudabant vitulum et ex hoc patet quod cum subditur. postquam
ea vidit vitulum et chorus. subintelligitur. adorancium et laudan
cium sicut in ecclesiis nostris duo chori laudant deum ¶ xxxiij
capitulo c. onde in viam tuam. per quam scilicet nos deducas ¶ Item
f. ut glorificemur ab omnibus populis. heb. ut dividamur ab omnibus
populis. per hoc quod sis ductor noster singularis ¶ xxxiiij. capitulo
g. et ignorabat quod cornuta esset facies sua. heb. et moyses non
cognovit quod cornuta esset lux faciei sue. ex hoc patet quod illa
cornua erant radij lucidi tendentes sursum ad vicem cornuum p mo
dum cornuum ¶ xxxvj. capitulo e. i. ad eam partem que respicit
mare. heb. non habet hoc sed appositum fuit a translatore ad ex
primendum quod pars occidentalis tabernaculi erat versus mare
¶ xxxviij capitulo b. De specculis mulierum que excubabant in hostio
tabernaculi. i. vigilabant orantes propter quod specula quibus usi fuerant
ad sue composicionem converterunt ad dei cultum. heb. de specu
lis mulierum que exercitum fecerunt hostio tabernaculi. glosa per
specula provocaverunt viros ad multiplicacionem prolis et
sic augmentaverunt exercitum filiorum israel qui dispositus fue
rat in tentorijs circa tabernaculum ¶ Item e. hec sunt instrumenta.

tabernacli · heb' · isti sunt numeri vel compoti tabernacli · i · expen
sarum in ope tabernacli · Vn post subdit · enumerato auri et argenti
que expensa fuerunt in ope tabnacli ¶ Item g · de milleat
vii lxxv · fecit capita columpnarum quos et ipse vestiuit argento
heb' · de mille vii · hoc et lxxv · fecit vncinos columpnarum in quibus
pendebant cortine et liniuit capita earum et sic capita colump
narum atrii non fuerunt argentea sed desup argentata et
vncini earum fuerunt argentei ¶ xxxix · ca° a · de iacincto
uo ac purpura et vermiculo ac bysso fecit vestes quibus indueretur
aaron etc · heb' de iacincto et purpura et cocco bis tincto fecerunt
vestes ministerii secundum hebreos isti fuerunt panni quibus in
uoluebantur archa cherubin et huiusmodi quando mouebantur
castra et in istis non fuit byssus sed tantum tres colores dicti in
hebreo in vestibus autem aaron fuit byssus cum istis tribus
¶ Item · e · et mitras cum coronis suis etc · heb' et pulchritudinem
pilleorum suorum In inferiori namque parte mitrarum que dicuntur
hic pilei erant quidam circuli eas decorantes id dicitur coro
nule secundum translacionem nostram et pulchritudo pyleorum in hebreo

Explicit exodus Incipit liber leuiticus Capitulum primum.

P rimo capitulo · a · ad placandum sibi dominum · hec autem placacio
non fit permutatione dei sed hominis qui de peccato redit ad gratiam
et sic qui prius erat deo displicens efficitur placens et hoc magis
exprimitur in hebreo · heb' · enim sic habent · ut sit placidus coram deo
¶ Item · b · filii aaron sacerdotis · heb' · filii aaron sacerdotes
si enim essent filii aaron non tamen adhuc consecrati in sacer
dotium non possent facere hoc ¶ Item c · omnia que ad herent
iecori · heb' · totum adipem ¶ Item g · circumtere fatiet
sanguine ad crepidinem altaris hebre · decurret sanguis eius
ad parietem altaris ¶ Secundo capitulo c · si autem de craticula
sacrificium etc · hebr' · si autem de caldaria sacrificium etc · fiebant enim
quidam panes de pasta primo cocta in aqua postea forsitan
desiccabantur · super craticulam et dici poterunt sacrificium de caldaria
vel de craticula ¶ Tercio capitulo filii aaron sacerdotis · heb' ·
sacerdotes · vel supra illo capitulo ¶ Item a · duo renes · heb' ·
duos renunculos · renes enim hostie pacifice non cremabantur
super altare ¶ Item · d · et caudam totam cum renibus ·

Explicit exodus Incipit lib'
initicus · capitulum primum

heb' · ⁊ tandem integram ſubſpina · i · que eſt ſubſpina no' em
renes hoſtie pacifice de qua loquit' · ſuper altare cremabant' · ut
dcm̄ eſt ſupra ¶ vij capl'o a · ex omnibus ſ · pannibus vinis ⁊c̄ ·
heb' · ex om̄i vinis quia non ſolum ex omnibus panibus dictis
vinis tantu offerebatur domino p'mitijs ſed de qualibꝫ ſpecie pa
nis vinis ¶ Item c · qui fuit mundus laſcet · ex ea · heb' · ſic ha
bent lib' correcti ¶ x · c · b · capita ur͂a non augmetabitis ·
iudei em̄ in luctu mortuoꝝ capillos dimittebant' · creſcere
ultra modum ſolitu ⁊ hoc notat' capitu augmetatio · ſimilr̄
diſcooperiebant capita ⁊ trahebant ſe per capillos · ⁊ utrūqꝫ pro
hibetur ſacerdotibus ⁊ ſic ur͂a tranſlacio vim exp'mit hebraica
l'ra aliud ¶ xiij ca° · d · Si aute viderit locum macle equale
vicine carni ⁊ capillu nigru ⁊c̄ · heb' · ſi aut vidit locu ⁊c̄ ·
ſequit' · ⁊ capillus nig' · non ē in eo · videt' aut tranſlacio ur͂a
corrupta per ſcriptores ex obmiſſione negacionis · no' ita videt' ·
hic ee textus ⁊ capillu non nigru · Si em̄ cum qualitate loci
macule cu carne vicina eet nigredo capilloꝝ homo no' eſſet
recludendus ſꝫ ſtatim mundus iudicandus quia macula illa no'
erat corroſiua que corroſio eſt ſignu lepre ⁊ nigredo capilloꝝ
ſignu mundicie ¶ Item · g · ⁊ magne combures eo q' infuſa ſit
in ſuperficie veſtimenti ul' per totum lepram · hec l'ra videtur
corrupta per ſcriptores ul' alio modo quia non loquit' · hic ſcriptura
de veſte lepram hntem per totum ſꝫ in aliqua eius p'te ut pꝫ
intextu · heb' · ⁊ igne combures corroſio em̄ eſt · s · lepre in vetuſ
tate ſua ul' nouitate q · d · obmrenda eſt illis veſtis ſiue ſit no
ua ſiue vetus ¶ xv · capl'o · b · ſagma ſup quod ſedit · i · ſella
ul' ſtramentum animali ſuppoſitum ut equitet' · heb' · omnis eq
tatura ſup qua equitauit ¶ xvj · ca° · d · in medio ſorciu coꝝ
⁊ videt' l'ra ur͂a corrupta p' ſcriptores ponentes c · p · d · no' em̄
caſtra filioꝝ iſr͂l ponebant' circa tabernacłm per ſortes ſed ex
ordinacione dei determinate tribus in p'te orientali erant ⁊ ſimilr̄
tribus partibus ut hetur iiij ca° · h · ¶ Item e · incitam ſolita
riam · heb' incitam p'te ordinatam ducens em̄ hircu emiſſa
rium in deſertum non eligebat locu p'ropria voluntat' ſꝫ expon
tificis determinacione ¶ xviij° · ca° · d · turpitudine uxoris tue
⁊ filie ſue non reuelabis quia non poterat hab' · utramqꝫ ſimul

nec sucessiue · heb' turpitudine mulieris et filie sue no reuelabis
et sic lex ista gnal' loquit' de om mulier filiam habente ¶
xix · capitulo b · cum messueris segetes terre tue non tondebis usque
ad solum quia debet remanere stipula pauperibus colligenda · et vt
exponunt aliqui heb' no fines angulu terre tue in metendo
nam spice in extremitatibus campi que partim sunt corose a
bestiis vel conculcate pedibus transeuntium debent dimitti pau
pauperibus colligende ¶ Item e · vapulabunt ambo · i · uerbe
rabunt' · vs · Sonlo naplo ueneo fio quatuor ista · Sensum
passiua sub uoce gerunt aliena · heb' · vapulabit ipsa · glo · loquit'
ista lex de iudeo coeunte cum ancilla gentili que debat in hoc
casu uerberari quia peccatum eius expiare non poterat per oblatione
non oblaciones gentilium non poterunt in tabernaculo vel in
templo recipi ut habetur infra ¶ xx · capitulo · peccatum autem iudei per
oblatione poterat expiari ¶ Item e · quarto autem anno omnis
fructus eorum sanctificabitur laudabilis domino · heb' · iiij anno
totus fructus erit sanctificatus laudentibus deum quia depu
tatus erat usui sacerdotum aut leuitarum ¶ Item f · no augurabunt
nec obseruabitis sompnia · heb' · non sortilegizabit' et no obserua
bitis horas eo modo que faciunt aliqui dicentes quod alique hore diei
sunt male vel infortunate ad aliquid agendum vel dimittendum
quod est supersticiosum ¶ xxi · capitulo · a · non radent caput ne faciunt
calviciem in capitibus suis loquit' de sacerdotibus quibus
prohibetur eradicare · sibi capillos in luctu mortuorum sicut
faciebant homines populares ¶ xxii · capitulo f · Bovem et ovem
aure et cauda amputatis bovem et ovem superfluum et si habeat
tres aures et humor vel diminutum · i · carens aliquid sui parte
etiam vnguibus ut dicit Ra · Sa · talia necessario animalia licet no
possent offerri manibus sacerdotum ut de precio quererentur
offeribilia super altare vel aliqua alia tabernaculo materia ¶
xxiij capitulo · b · feretis manipulos spicarum primicias messis vestre
heb' · feretis gomor principium messis vestre in solempnitate namque
paschali portabant' ad templum spice magis appropinquantes ad
maturitatem et torrebantur et sic grana excuciebant' per sic
cacionem ex illis implebant' gomor et elevabat' in sacrificium
coram domino · Sic igit' translacio nostra primum exponit · heb' · lxx

secundi ¶ Item · b · qui elevabit fasciculi · heb · qui elevabit go
mor continente grana fasciculi modo predicto et sic dicitur elevare
fasciculum in translatione nostra quia elevabat fructum fasciculi
Item c · immolabitis ergo ab alto die sabbati · heb · immolabitis ergo
crastino die et sic patet quod in nostra translatione alto ponitur pro crastino
¶ xxiiij capitulo · Eumque blasphemasset nomen domini heb · explanavit
nomen domini i · nominavit nomen domini tetragrammaton in pu
blico quod propter sui sanctitatem dicitur ineffabile eo quod ipsum nominari solis
sacerdotibus erat licitum et non semper nec ubique sed in benedictionibus
que fiebant in templo tantum alias ante utebantur pro ipso hoc
nomine adonay ¶ Item e · quicumque blasphemavit nomen domini
heb · qui explanaverit nomen domini et intelligitur sicut prius
¶ xxvj capitulo · e · quod si ambulaveritis adversum me · heb · et si ambula
veritis mecum in duritia ambulare dicitur mecum in prava voluntate ob
missione preceptorum affirmativorum sed ambulare ex adverso trans
gressionem preceptorum negativorum faciendo quod prohibetur
utrumque tamen est obligatorium ¶ xxvij capitulo b · animal
quod immolari potest domino siquis voverit sanctum erit et mu
tari non poterit · · heb · de animalibus quibus fit oblatio domino
quis dabit domino sanctum erit non commutabis illud neque mutabis
i · non poteris redimere pro pretio nec mutare dando aliud animal
pro ipso ¶ Item d · si xxx · modiis ordei seritur ager etc heb · si hamer
ordei · etc ex quo patet quod hamer est chorus et eadem sunt mensura
secundum ipsum · chorus autem xxx · modios continet ideo translator po
suit · xxx · modiis etc · isti tamen modii sunt valde parvi quia
sicut Ruth enim dicitur ipsa Ruth · vj · modios ordei portavit simul
et semel de area booz usque ad domum socrus sue Incipit liber
Primo capitulo · b · isti sunt nobilissimi principes Numerorum primum
multitudinis · heb · isti sunt nominati principes Capitulum
multitudinis i · famosi in civitatibus nostris tales enim ponebantur
in regimine sub moysi · ut habetur exo · xviij ¶ Item · b · quod tulerunt
moysi et aaron cum omni multitudine et acceperunt moyses et aaron
viros istos qui attitulabantur per nomina et omnem cetum namque princi
pes notabantur nominatim ceteri vero tantum in communi ¶ iij
capitulo · d · tentorium quoque quod appendit in introitu atrii taberna
culi et quicquid ad ritum altaris pertinet · heb · velum hostii atrii

Incipit liber numerorum primum

q est per tabnacli et altaris circuitum. Nam ad officium gersomitarum
ptinebant mollia et eo ad ipsos pertinebat uelum q erat in introitu
atrij et cortine que erant per totu circuitum et p quas circumdabat
altare cum cauisti et tabernaculum que erant in medio atrij. i. adhuc
sensum trahenda est ista translatio cum dicit et quicquid ad ritu alta
ris pertinet ut intelligatur de dicto uelo et cortinis que ptinebant
ad ritum altaris ptinebant q accessum ppliatium ad ipsum enim
altare et utensilia ad eius ritum pertinentia erant sub custodia
et cura chaathitarum ut habetur infra eodem ca°. et sequenti
¶ Item. d. fines tabnacli et omnia utensilia eius non potest sic generaliter
intelligi q omnia utensilia tabnacli essent sub cura gersomitarum
nam inter illa erant candelabrum mensa ppositionis et multa alia de
quibus non potest dici q essent sub cura eorum pp q. heb. sic habet
fines tabnacli ad omne ministerium eius nam ad gersomitas ptine
bat portare et seruare mollia uel que sunt fines ¶ iiij ca°.
a. et operient desuper uelamine iacinctinarum pellium. heb. et operient
desuper uelamine de corio taxorum. et uisibile est q pelles istorum
animalium fuerint talis coloris ¶ Item. e. bellum in introitu
q est an tabernaculum omnia que ad altare ptinent. heb. uelu
hostij atrij q est ante tabnaculum et altare per circuitu exponatur
ut sup. in ca. d. ¶ Item e. funiculos et uasa misterij. heb. fu
niculos et uasa ministerij sui. per uasa intelliguntur hic instrumenta
Nam in hebo instrumenta eius h3 artis uocantur eius uasa.
vn Reg. xx. ubi dicitur q ionathas dedit arma sua puero in heb.
habetur uasa sua ad officium autem gersomitarum pertinebant paxilli
et martelli et instrumenta huiusmodi quibus aptabant et figebant
cordas atrij et tabnacli et ideo cum dicitur in translatione nostra fu
niculos et uasa misterij subintelligendum est sui Nam in miste
rijs tabnacli generaliter sumpti erant multa alia alta instru
menta que non ptinebant ad officium gersomitarum ¶ b. capitulo
Si aut non fuit qui recipiant dabunt do. heb. si aut no fuit
ppinquus dabit dno. ex hoc patet q restitutio ista debebatur
fieri domino rei si uiueret et post morte eius heredibus suis si
haberet q si non tunc dno dabatur ¶ Item. b. quicquid in sanctuario
offertur a singulis et traditur manibus sacerdotis ipsius erit
no potest aute intelligi de omni oblato sicut translatio ista sonat

nam aliqua offerebantur de quibus sacerdos nichil habebat · scilicet omnis
oblatio holocausti et aliqua in quibus habebat tantum unam partem
scilicet hostia pacifica et pro delicto et ideo sicut dicit · Ra · Sa · lex ista loquitur
de primiciis que dabantur sacerdoti ex determinacione legis vel obliga
cione offerentis scilicet quando vovebat aliquid dare sacerdotibus ad victum
ipsorum · ideo hebreus sic habet · vir qui sanctificavit per votum modo de
cimas erunt id est vir qui dedit sacerdoti scilicet primicias sive decimas erit ¶ vj ·
capitulo · a · aceto ex vino et ex qualibet illa pocione etc · hebreus aceto ex vino
et quolibet in ebriativo ex quo patet quod omnis potio spiritualiter non erat inter
dicta nazareo sed illa ex qua poterat sequi ebrietas directe vel occasionaliter
¶ Item a · ab uva passa usque ad acinum · hebreus a granulis usque ad corti
cem dicitur autem granula illa que sunt in medio grani uve et cortex
pellicula exterior et secundum in translacione nostra non accipitur uva passa
eo modo quo communiter dicitur racemus ultra maturus sed pro eo quod remanet
de una pressa in torculari ¶ Item f · et armum coctum arietis · hebreus
et brachium bullitum arietis · per quod ostenditur quod tibia anterior cum armo erat
sacerdotis et quod non debebat coqui per assacionem sed per elixacionem ¶ Item
g · convertat dominus vultum suum ad te · hebreus attollat dominus nam
sua · ad te · hec videtur verior littera Nam forma benediccionis huius pre
missa titulus hunc ostendat tibi dominus faciem suam quod est idem cum
eo et quod dicitur hic in translacione nostra · convertat dominus etc · et
sic est incognito · ideo autem diversitatis littere nostre abbreviata
est quia dictio hebraica que ponitur hic equivoca est ad vultum et
nam ¶ viij · capitulo b · aspergantur aqua lustracionis · hebreus asp
gantur aquis emundacionis · lustro enim in una significacione
id est purgo vel mundo ¶ x · capitulo a · si autem semel elongaverit · hebreus
si autem in una elongaverint ad sonitum enim unius tube notabantur
principes ad sonitum duarum multitudo populi sicut in capitulis principali
bus fratrum minorum ad sonum campane ex una parte veniunt illi qui
sunt de corpore capituli tantum ad sonitum ex utraque parte conveniunt
omnes fratres ¶ xiij · capitulo c · urbes quales an muralle vel absque mu
ris · hebreus que civitates in quibus habitant si in multitudine scilicet
bellancium vel fortaliciis supple considerant ¶ xiiij · capitulo a · utinam
mortui essemus in egypto et non in hac vasta solitudine · hebreus
utinam mortui essemus in egypto vel in deserto hoc et consonat
littera inmediate sequens · utinam peccaremus et non ducat nos dominus

uitiam istam ne cadamus gladio etc. ¶ xv. capitulo d. separabitis de
mo primicias de cibis uris sicut de areis primicias separatis ita et
de pulmentis uris. hebr. separatis primicias de primo de pastis uris
tortellum nam qualiter de ratione fiernali que gallice dicitur fo
uace debebatur unus tortellus sacerdoti pro primiciis sicut de area
primicias separatis sic de pastis uris modo hoc etiam dico dicitur
ne crederent aliqui quod tenerentur solum dare primicias de granis
exeuntibus in area uel in grangia ¶ xix capitulo a. conburet
eam cunctis uidentibus. hebr. conburet eam in conspectu suo te
nebatur enim sacerdos prius esse quousque uacca illa esset totaliter
combusta et cineres essent collecti de populantibus aut poterant esse si
uellet ¶ xxi. capitulo c. fixere tentoria in ieabarim. hebr. fixere ten
toria in ieabarim i. solitudinis aba et sic patet quod in translatione
nostra uitio scriptorum due dictiones coniuncte sunt in unam ¶ Ite
c. ex eodem loco apparuit puteus non est sic intelligendum quod ex
loco illo uidetur puteus de quo loquitur sed ex illo loco transierunt
ad aliud locum magis remotum ubi datus fuit eis puteus in
tractatore un. hebr. sic habet ex hoc loco ad puteum ¶ Item g. ingu
iportum dispersit. hebr. regnum eorum periit / sed quia regnum non in
illud conuersum fuerat in tyrannidem pro quo merito periit con t
io translator hoc expressit per iugum. ¶ xxii. capitulo. hebr. a.
et impetum eius ferre non possent. sed moabite dixit ad in ma
iores natu madian sed ipse balach princeps erat in tempore istam. hebr. et ut
hominatus est moab filios israel tamquam odiosos sibi et dixit
moab ad seniores madian. potest autem sic concordari. nam illo
tempore balath rex moabitarum ut habetur in textu. illud autem
quod fecit rex dicitur facere populus sibi subiectus et translator nostra
exprimit regem hebraica uero populum sibi subiectum ¶ Item a
misit ergo nuntios ad balaam filium boor ariolum qui habitabat super
flumium terre filiorum amon. hebr. et misit nuntios ad balaam
filium boor in pethora et est nomen loci secundum hebr. qui est super
flumium terre filiorum populi sui s. ipsius balath ut dicit glosa. hebraica
uidetur tamen michi quod translatio nostra dicat conuenienter adhuc
quia textus innuit quod balaam de longinquis ualde partibus
uenit ad balath ¶ Item b. habentes precium diuinationis in manibus
hebre. habentes diuinationis in manibus quod sic exponunt aliqui

heb. diuinationes i. munera pro diuinationibus sicut accipit trans-
latio nostra. alij autem dicunt diuinationes i. instrumenta quibus
tunc utebantur diuini ne forte balaam se excusaret. excusatione ta-
lium alij uero sic dicunt quod de madian diuiserunt inter se per modum diui- || munera
nandi si balaam statim consentiat uenire aduentus eius erit nobis
utilis si ... autem differat excusationem inutilis. sed quod postea subditur ‡ differat
manentibus illis apud balaam. hebr. Venerunt et manserunt princi-
pes moab apud balaam quasi diceret. Iam recesserant madianite
reputantes eius aduentum inutilem audientes eius excusationis
dilationem. ¶ Item ei. et uenerunt in urbem que in extremis
finibus eius erat. hebr. et uenerunt in urbem minorem sic nominatam
eo quod erant ibi habitatores multi et pecudes plures. ¶ xxiij capitulo.
c. quis dinumerare possit puluerem iacob et nosse numerum stirpis israel
hebr. quis numerare possit puluerem iacob et enarrare quartam partem s.
partem israel et multo minus de toto ¶ Item e. non est ydolum in
iacob nec uidebitur simulachrum in israel. hebr. non uidit s. deus
falsitatem in iacob nec transgressionem in israel. propter hoc quod decet populus
maledici. ¶ xxiiij capitulo a. ut ualles nemorose. hebr. ut tor-
rentes inclinate uel protensi s. ad irrigandum. ¶ Item a. ut
tabernacula que fixit dominus. hebr. non haloes lingua que pla-
tauit dominus in terra in mediate procedens et subsequens con-
sonat ad hoc est autem aloe arbor aromatica. ¶ Item b. tol-
letur propter agag rex eius et auferetur regnum illius. quod sic exponunt
a latinis de saule rege israel qui fuit reprobatus adeo eo quod agag
regem amalech reseruauit uiuum uiuum et meliora animalia et
eius regnum translatum fuit ad dauid i. reg. xv. hebr. altior agag
rex eius et eleuabitur regnum eius quia saul rex israel fuit po-
tentior ipso agag et regnum israel postea fuit valde sublimatum
tempore dauid et salomonis ¶ Item b. deuorabunt gentes hostes
illius etc. i. filij israel deuorabunt gentiles hostes suos et sic li-
gentes est accusatiuus. unde hebr. sic habet comedet gentiles hostes
suos filius patris israel ¶ Item e. dabo tibi consilium quid populus
tuus huic populo faciat s. per detrahendo populum israel ad ydolatri-
am. hebr. consulo tibi similiter per detrahendo populum israel ad ydola-
triam et quid sequitur est principium alterius sine quid populus iste
faciet populo tuo i. tunc hoc ostendam tibi quid populus israel faciet

pplo tuo · bn subditur · Orietur stella rc · i · dauid qui filios moab de
bellauit ¶ xxv · ca° · d · perfodit ambos vnum s · mliere i locis
genitalibus · heb · pfodit rc · in ventre suo s · mari z mlieris this
em ictus est mortalis non sic aut ille qui fit in locis genitalib
¶ xxvj · ca° · b · z factum est grande miraculum ut pereunte chore filij eius
non perirent · heb · z fuerunt in signum s · filij viri offen · es tes magnu
z pp hoc adeo peccatissi · z quod sequitur est principium alterius sine
sm heb · z filij chore non fuerunt mortui ¶ xxxi · ca° · d · z separa
bis partem domino · heb · z separabis solucione domino ex quo patet
q tenebantur hoc facere ¶ xxxvij capitulo e · cuncte femine maritos
de eadem tribu accipient · heb · omnis filia que hereditabit heredi
tate de tribubus isrl vni de cognatione patris sui erit uxor z sic
preceptum hoc non videtur cadere nisi sup mlieres succeden
tes in hereditate Incipit liber deutronomij c° · j°

Primo capitulo d · sumentes de fructibus eius ut ostenderent
vbertatem attulerunt ad nos · heb · acceperunt in manibus
suis de fructu terre z descenderunt ad nos · hoc aut dicitur quia terra
promissionis vn redierunt ad pplm z moysen est altior illa ad qua
redierunt ¶ Item q sedistis q° · i · mansistis in cades multo tpe
heb · z sedistis in cades diebus multis · sm dies quibus sedistis
i · tanto tempore mansistis in alijs mansionibus ut exponunt
hebrei ¶ Secundo capitulo a · timebunt nos s · ydumei · vi
dete ergo diligenter ne moveamini contra eos · heb · custodiemini mul
tum quasi diceret Cavete ab illis ne insidiose noceant nob
quia nos oderunt · sicut enim pater eorum habuit odio patrem nrm
iacob q aut sequitur est principium alterius versus l non gerra
bitis contra eos s · invadendo sed tamen nos defendendo si ve
lint vobis nocere ¶ Tercio capitulo d · ostenditur lectus eius ferreus
heb · monstratur aqua bndca eius · hoc aute dicunt hebrei
ut appareret falsitas expositionis absurditatem in thalamum eorum
ponitur s · q og · rex basan erat sic magnus q a planta pedis usque
ad armillam · xxx · cubitus habebat q est tam absurdum q non indi
get alia reprobatione · q aute dicitur de armillo ap · filij p illud
q habetur · ps · v · lacrimis meis stratum meum rigabo · z genesis
xlix · de illo iacob qui erat homo perfectus · maculasti stratum
eius · eadem enim dico · heb · ponitur in duobus locis allegatis

i org. h' philosophi ex quo patet q non significat cunabulum sed lectu
ul stratum etiam hominis perfecte quantitatem habentis ¶ iiii° ca°
e. sicut tu audisti et uidisti. heb. sic tu audisti et uixisti. unde exo.
xx. Audientes deum loquentem dixerunt non loquatur nobis
dominus ne forte moriamur. ¶ v. capitulo d. nichil addetis amplius
s. quantum ad precepta a deo data immediate a populo s; quantum
ad data moyse plura fuerunt addita. heb. et non defuit s. de hiis q
sunt de necessitate salutis quantum ad mores. Alia namque super addita
non sunt nisi quedam explicationes. x. preceptorum ppi q in
illis virtualiter continetur ¶ vi. capitulo. diliges dominum deum
tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua et tota fortitudine tua
heb. diliges etc. et ex tota anima tua. etc. translatio nostra ponit
fortitudinem pro substantia tamen proprie loquendo fortitudo significat vires
corporis que satis exprimuntur per hoc q premittitur ex toto corde
tuo et ex tota anima tua. Nam ex eis totaliter prodeunt vires corporis
substantia uero magis accipitur pro bonis exterioribus que
pro dei amore sunt exponenda. prouerbiorum iii. honora dominum de tua
substantia etc. ¶ Item g. eritque misericordia. heb. et iusticia e
rit nobis q non potest intelligi formaliter s; effectiue et sic est
maximus effectus misericordie dei in presenti ¶ vii. ca° f. scrabones mit
tet dominus. heb. et mittet vespertas ¶ Item f. donec deleas
omnes atque qui dispersas qui te fugerint et te latere non pote
runt. heb. donec disperdas remanentes occultatos. q. d. humana
nam punitionem possint fugere non tamen diuinam ¶ viii. ca°
b sed in omni uerbo q egreditur de ore dei. heb. non h; uerbo
potest enim uitam hominis sustentare pro sua uoluntate. unde et ma
na de qua loquitur non dicitur dei uerbum nisi accipiatur uerbum
pro creatura uerbo dei facta. sic. y. ps. i° dicitur q est uerbum
quod est factum ¶ Item f. et dispersas et nulle omnino aque. heb.
et excessiua sitis absque aquis omnino. est autem dispersas serpens
qui morsu facit hominem mori siti et sic est eadem sententia licet per
alia uerba ¶ xi. capitulo b. in mortem morem aque dicitur. irri
gue. heb. irrigabit eam cum pede v. sicut ortum uiridarie
nilus enim qui transit per egyptum diuiditur per plures riuos
et sic irrigat terram egypti non solum per humanum laborem ut
dicit translatio nostra sed etiam per factum laborem ut het

lra hebraica · Non sic autem tra promissionis sed per pluuiam · et hec irrigatio melior est si tamen sufficienter et congruis temporibus adeo detur quod mittit moyses si tamen deo sint obedientes · ¶

Item c · si ergo obedieritis mandatis meis · heb' si auditum meum i · illud quod denuncio uobis · audieritis · cum effectu prima uero denunciauit dominus ipso per moysem que non precepta uel mandata sed magis monitiones et io lra hebraica generalius loquitur · quam translacio nostra nisi mandatum accipiatur large · prout se extendit admonitionem ¶ vij · capitulo d · sine in mundum fuerit hoc est maculatum et debile sine mundum hoc est integrum et sine macula quod offerri licet sic caprea uel ceruum comedes heb' ¶ Sicut comeditur ceruus et capreus comedetis illud inmundum et in mundum comedes illud · aliqua n · animalia dicebantur munda et inmunda dupliciter vno modo dicebatur mundum secundum speciem quod ex sua specie poterat offerri inmundum tamen racione indiuidui sicut

no vacat — sed sequitur longius vs

languidus vel maculatus alio modo dicebatur animal mundum quod secundum
speciem poterat commedi non tamen offerri sicut caper et cervus et immundum
quod nec comedi poterat nec offerri sicut porcus quod quandoque dicitur in translatione
nostra hoc est maculatum id est debile et quod sub dicitur hoc est integrum et sine ma
cula quod offerri licet non est de textu sed appositum fuit a translatore. Ad osten
dendum qualiter hic accipitur mundum et immundum dicunt tamen aliqui
hebrei quod hoc est textus sicut comeditur cervus et caper comedetis illud.
mundus et immundus comedet. Nam de istis carnibus comedere poterat
homo immundus sicut et mundus. De carnibus autem hostie pacifice cuius
una pars erat offerenda immundus homo comedere non poterat. xiiii
capitulo a. De hiis autem que ruminant et findunt ungulam hec commedere non
debetis hebreus tamen hec non comedetis de ruminantibus et dividentibus un
gulam et tenetur li. et divisim. Nam aliqua de ruminantibus prohibentur
eo quod non dividunt ungulam et aliqua de findentibus ungulam eo quod non
ruminant sicut patet in textu. xx. capitulo a. fenerabis gentibus multis hebreus
vadiabis gentes multas id est sic habundabis in temporalibus quod poteris eis
acomodare libere tamen sub vadio et sic non accipitur hic fenus pro usura
sicut nec infra. xxiii capitulo non fenerabis fratri tuo ad usuram. Item. e. da
bis ei viaticum hebreus honerans onerabis eum dando. scilicet largiter pro plu
ribus diebus. Item. f. perforabis aurem eius in ianua hebreus et dabis in
aure eius et ostio nam auris debebat affigi tamquam hostio. Item. f.
non invenerit oculos tuos ubi eis quando dimittes eos liberos hebreus non erit gra
ve in oculis tuis quando dimittes et cetera et sic patet auspicio oculorum in translatione
nostra accipitur pro displicentia nam id quod displicet homo respicere dedigna
tur. xvi. capitulo a. in pavore egressus es de egipto hebreus festinanter egres
sus es de egipto nam egipcii timentes mori cogebant filios israel egre
di de egipto quod non poterant sine festinantia ut habetur. Exo. xiii° et ideo in dicta
translatione nostra. In pavore et cetera pavor iste reverendus est in egipcios
. xix. capitulo a. mittet seniores civitatis sue. scilicet ipsius fugitivi nam isti
sciebant motum sui facti non autem senes civitatis refugii et ideo enim
dicitur in translatione nostra civitatis illius referendum est ad ipsum fugi
tivum. xxi° capitulo g. maledictus est a deo omnis qui pendet in ligno hebreus
maledictio dei qui pendet suspensio id est pena inflicta a iudicibus nomine enim
hebraicum positum tamen hec. scilicet elohim aliquando pro iudicibus quia divi
nitatis participatione. Exo. xxii in textu quod ca applicabitur ad deos quoniam
tamquam iudices tenent locum dei ideo pena inflicta ab eis potest dici.

inflicta adeo et sic accipit[ur] nostra translatio. xxii. ca[pitulo] a. non induetur mulier
veste virili. Heb[raice] non erit vas viri super mulierem sicut supra dictum est in
strumenta cuiuslibet dicuntur eius vasa. Jo[nas] R[egum] ubi dicitur quod ionathas tra
didit vas arma puero in heb[raico] habetur vasa sua et ex hoc nomine vas
viri intelligitur et ad significandum quidquid portare consuevit et decens
est viro sive sit vestis sive aliqua res et ideo heb[raica] litt[er]a generalius loquitur
ad excludendum mos ydolatrarum nam in sacris veneris viri non solum
portabant vestes mulierum sed etiam alia ad ipsas pertinentia colum et
fusum et similia et in sacris priapi mulieres portabant vestes virorum
et arma ut scutum lanceam et huiusmodi. Item. b. non seres vineam tuam
altero semine ne sementis quoniam sevisti et ea que nascuntur ex vinea
pariter sanctificentur. i. decimentur et[iam] ... primicientur secundum litteram
istam granum enim seminatum in vineam citius fiat fructum et me
titur quam fructus vinee propter quod si de ipso tempore messionis darentur
primiae et decime forte crederet dans esse liber a primiciis et decimis
de fructu vinee et sic dampnificarentur sacerdotes et levite propter quod pro
hibetur talis seminatio heb[raice] non seres mixtum vineam tuam ne pol
luatur plenitudo seminis quod seminasti et proventus vinee et vocatur hic
plenitudo seminis quod in fiat fructu ratione prohibitionis est quia fructus vi
nee de novo plantate in immundus est primis tribus annis et ideo si tangeret
fructu grani seminati pollueret ipsum et sic de illo non posset fieri oblatio.
Ideo ratio vero diversitatis inter hebraicam litteram et latinam est quia
eadem dictio que ponitur hic sanctificationem significat et pollutionem diffe
rens tantum secundum puncta que tamen non sunt de substantia litterae tamen variat
significationem sicut accentus apud nos variat significationem eiusdem dem
dictionis sicut pila prima brevis significat pedem pontis et prima longa.
thabernam. Unde versus est pila pes pontis pila ludus pila taberna. xxvi.
ca[pitulo] c. attuli quod sanctificatum est de domo mea etc. heb[raice] abstuli quod
sanctificatum est de domo. i. separavi ab aliis rebus meis ut integre
daretur pauperibus et levitis venientibus ad domum meam non enim
hec decima de qua loquitur deferebatur ad templum sed dabatur
in domo propria et ideo translatio nostra que habet attuli videtur esse corrupta
per scriptores ponentes .t. pro .b. xxvii ca[pitulo] e. Maledictus qui non hono
rat patrem suum et matrem. heb[raice] maledictus qui vilificat patrem suum
et matrem quod est peius quam non honorare nisi vilificatio hic acci
piatur pro substractione honoris debiti. xxviii ca[pitulo] a. Benedicta.

horrea tua heb' benedictus cellarius tuus ut intelligatur q̄cumq; re
positorum earum primum. Item. c. Det dominus ymbrem terre tue puluere
et de celo descendat sup te cinis heb' dabit dominus pluuiam terre
tue fulgor et puluere. Item. c. homo delicatus et luxuriosus heb'
homo tener et deliciosus ex quo patet q̄ in translacione nostra luxuriosus
accipitur pro carnali mollicie et potu et littera sequens hoc ostendit. xxix c.º
b. ut intelligatis uniuersa que facitis heb' ut prosperemini in omnibus que
facietis et sic patet q̄ intelligencia accipitur in translacione nostra cum
prosperitatis effectu sequente nam plures sunt intelligentes qui tamen in
factis suis non prosperantur. Item. e. et assumat ebria sicientem. i.
addat peccatum peccato et idem sonat hebraica littera que talis est et augmentet
saciata sicientem q̄ sicut societas tamen prouocat sitim sic consuetudo
peccandi generat habitum malum inclinantem per modum nature ad
peccatum. xxxii. c.º a. peccauerunt ei et non filii eius in sordibus et ingrat'
sic littera peccauerit ei in sordibus ydolatrie et non filii eius. i. per hoc facti
sunt filii non dei per culpam qui prius erant filii eius per graciam he
b' dissipauit enim filius suus dissipacio eorum q̄ sic exponitur
dissipauit eum. s. populus ysrael legem dei ei non. i. ipsi deo non nocet
dissipacio eorum. Unde exemplis homini nichil ei deperit nec ex bonis
eorum accrescit sed sup̄le filiis suis qui frequenter sunt imitatores
paternorum scelerum io subditur generacio enim peruersa est etc. Item. c.
consumentur fame et c. deuorabunt eos aues morsu amarissimo
heb' insufflabuntur fame et debellabunt eos demones prauis enormibus
subiciendo et corradentur amarei et primum demonis nomine demones
aut sunt dampnatorum tortores in gehenna. Item. c. cum furore tra
hencium sup terram heb' cum ueneno trahencium puluere reptilia enim
uenenosa ut serpentes et huiusmodi trahunt secum puluere adhere
tem eis et inde uenenum emittunt. Item. d. de uinea sodomorum
uinea eorum et de suburbanis gomorre heb' de uinea eorum et de
campis gomorre. hec est uerior littera quia campi coluntur sicut ui
nee non autem suburbana sed sunt loca inculta iuxta muros ciuita
tum ad recreacionem ciuium sicut enim accipitur in ueteri testamento secundum
doctores hebreorum. Item. c. uidete quod ego sim solus heb' uidete.
quia ego ego ille. s. qui potest uos ab aduersariis protegere. xxxiii.º c.º
a. Viuat ruben et non moriatur et sit paruus in numero et hic consonat ei.
q̄ dixit iacob de ruben. gen. xlix.º Effusus es sicut aqua non

quod mo et uinea

crescas heb. Uiuat ruben et non moriatur et sit gens sua in numero quod
exponitur dupliciter uno modo sit in numero id est tam parua quod de facili numerari
sic[..] accipit[..] ima translatio alio modo per expositionem in numero id est multa mi-
lia et iam illa que sunt pauca non solent reputari numeratione digna
3° sic in numero fratrum tuorum quia perdidit ius primogeniture quantum ad reg-
num quod translatum fuit ad iudam et quantum ad duplicem terre portionem
que translata fuit ad ioseph. Item. b. perfectio tua et doctrina tua etc. heb.
urim tum et tumym tum etc. et reddit in eandem sententiam sicut dictum fuit
super exo. xxviij° ca° ubi plenius de istis fuit dictum. Item. c. ponet.
thymiama in furore tuo ut furor tuus auertatur a populo tuo secundum
litteram istam heb. pone ut thurificacionem coram te uel in naribus tuis
sacerdotes enim leuitici generis thimiama cremabant super altare inte-
rius ante sanctum sanctorum ro uero diuersitatis translationis nostre ab he-
braico est quia dictio hebraica que ponitur hic equiuoce significat
iram et coram uel magis proprie ante faciem uel naribus tuis loquitur
enim scriptura de deo modo humano. Unde. gen. viij°. odoratus quia est
dominus odorem suauitatis heb. tamen uidetur melius dicere
Item. e. cornua renocerotis eius heb. cornua bubali cornua eius
Item. g. ferrum et es calciamentum eius heb. ferrum et es de clausuris
suis putamus litteram designatum quod in porte asser foret munitus ferro et
ere is magis tamen proprie per litteram hebraicam et ro diuersitatis est quod dictio
hebraica hic posita equiuoca est ad calciamentum et clausuram. Ite.
.g. in magnificencia eius discurrunt nubes heb. in altitudine
eius sunt celi et aer in quo discurrunt nubes frequenter celum
nominatur. **Incipit liber Josue secundum. Capitulum.**

SEcundo ca° a. ingressi sunt domum mulieris meretricis heb.
ingressi sunt domum hospitatricis non enim est uerisimile quod
si tunc uel ante fuisset meretrix publica quod princeps tribus iude que
erat nobilissima accepisset eam in uxorem quod tamen fecit ut heb.
ca. i. et. 2. et in sequentibus ubi raab nominatur meretrix intelli-
gitur hospitatrix racio autem diuersitatis nostre translationis et hebraice
littere quia nomen hebraicum hic positum est equiuocum ad meretricem
et hospitatricem. heb. tamen uidentur melius dicere ratione predicta.

Item .a. tollensque mulier viros abscondit eos Heb. accepitque mulier
viros et abscondit eum quod potest exponi abscondit eum .i. quemlibet ipsorum
Heb. tamen dicunt quod unus illorum duorum fuit phinees qui erat sicut
angelus et ideo non indigebat absconsione quia in potestate eius erat sic
stare coram hominibus quod non videretur ab eis. iii°. ca°. a. g. Iosue de
nocte consurgens surrexit enim in aurora que est terminus noctis et principium diei
et sic potest ab utroque denominari et sicut medium ab utroque extremorum
.v. ca°. a. Fac tibi cultros lapideos Heb. fac tibi rasoria scindentia vel acuta
non enim videtur probabile quod tanta multitudo populi fuit circumcisa nisi
cum instrumentis ad hoc magis aptis cuiusmodi sunt rasoria hec etiam
videtur causa in iudeorum qui cum rasoriis circumciduntur. Item .f. et
polentam eiusdem anni Heb. et granatam anni illius in paschate
namque fiebat oblatio de granis novis excussis tantum de spicis a-
propinquantibus ad maturitatem per confricationem et gallice dicitur gruer-
nee et de talibus granis tunc comedit populus. vi. ca°. b. Cum insonuerit
vox tube longior atque concisior Heb. non habet concisior sonat enim inter-
pellationem et ideo videtur repugnare ei quod premittitur longior pro qua
ponitur in Hebreo protractior. Item d. igitur iosue de nocte consurgente
Heb. igitur iosue de mane consurgente exponatur ut supra. iii°.
ca°. Item .d. vii. bucinas quarum in iubileis usus est Heb. vii. cornua
arietina. Supplicatio enim septimi mensis fiebat festum pro liberatione
ysaac ab ymmolatione et quod aries fuit ymmolatus pro eo ideo clangebant
iudei in cornibus arietum de istis cornibus videtur hic scriptura
loqui et non de tubis iubilei nam a datione legis de iubileo mentio-
nem facientis adhuc non fuerat impletus unus annus iubileus
sed fluebant adhuc .x. anni ad minus. Item .d. vulgus autem reli-
quum sequebatur .i. ultima acies que propter hoc vocatur aggregatio quia
illi de precedentibus qui propter lassitudinem vel aliam causam post
alios remanebant aggregabantur ultimis non enim est verisimile
quod fuerint ibi mulieres et parvuli nec etiam omnes viri cum centum sex mi-
lia quia non potuerunt circuire civitatem semel in die et tamen in textu dicitur
quod die .vii. circuerunt vii. vicibus. vii°. ca°. d. percussi sunt eos adversa-
rii de porta civitatis usque sabarim. Heb. et percussit eos adversarii

uſq̃. ad contritiones quia plures ex eis fugientes p loca aſpa cadebāt
io ſubditur p prono fugientes ⁊ ſic ſabbarim nō ē nomē ꝓprium
loci ſ͞z appellatiuum. Item. d. ſanctificata ꝓplm heb' cita ꝓplm ⁊ eodem
mō q. ſubditur ſanctificatum heb' ſtetis citati ⁊ utrumq̃. uidetur
fuiſſe nam in tali pticõe citabatur ꝓpls ⁊ etiam p orones ⁊ ieiu-
nia ſanctificabatur ſicut pꝫ. iij°. r° xxi ca° in punitione naboth. p
dicate ieiunia. Item. f. uidi inter ſpolia palliū coccineū heb'
uidi int' ſpolia pallium babilonicū ⁊ ſic nominatur eo q pannus
fuit intra illa fcuꝫ ⁊ forte erat rubeus ⁊ ſic utrumq̃. dictū ē veꝝ.
Item. f. regulamq̃. auream heb' lingwam auream erat enim
quedam lamina aurea ad modū lingwe extenſa. Item. g. duxerat
eos ad uallem achor eb' duxerat eos ad uallem turbacionis ſic no-
minatum ex uerbo ioſue dicentes quia turbaſti nos turbet te deus
in hac die nō enim pt dici q fuit ſic nominatus locus ille ex noīe
veri pūiti quia nō nominabatur achor ſ͞z achan ut habetur i he-
bro ⁊ libris nris correctis. vij°. ca°. c. ita ut nouiſſimi multitudinem
occidentalem ptem urbis attingerēt heb' ⁊ inſidiacõ ſua i occidente
dāo enim hebraica que ponitur. ſ. achon vno mō ſignificat talū ſiue q
ē ultima pars corpis ⁊ ſic accipit tranſlatio nr̃a pones ptalo ulti-
mam ptem exercitus inſidiantes alio mō ſignificat inſidiacõm ſiue
⁊ ſic accipiunt heb'. Item. d. leua clippeum qui i manu tua ē heb'
leua haſtam que i manu tua ē in cuius ſummitate erat uellum p
ſigno dando illis qui erant i inſidiis ut illo uiſo ciuitatem intra-
rent ⁊ hoc mō melius pt fieri pelenacõm clipei. ix. ca°. b. uiderēt
q. uiri iſrahelite ad eos heb' ⁊ dixerunt uiri iſrahel ad euei
quia gabaonite de quibꝫ ē ſermo hic erant de gente eueorum ut
habetur. xj ca°. x. ca°. a. q cum audiſſ. adoniſedech rex ierlm heb'
q cum audiſſ. adoniſedech rex ierlm. In hac enim ciuitate primo
regnauit melchiſedech ut habetur gen. xiiij. qui interpretatur
rex iuſticie ⁊ ab ipſo uidetur diriuari ⁊ hoc nomen uſq̃. ad iſtu
adoniſedech qui interpretatur dominus iuſticie accepto domino
p regno eo q idem ſignificat i° tamen nō habebat rem hominis
nominis eo q erat ydolatra ⁊ inſidij. xi ca°. b. uſq̃ ad aquas mer-

serephoth. heb. usque. ad canales vel salinas aquarum fiebant enim
in littere maris quedam canales in quibus. aqua fluens per calorem
solis convertebatur in sal. et sic masserephoth non est nomen proprium ut
accipit translacio nostra sed appellativum. Item. f. usque. baal. gad. heber.
usque. ad planiciem gad et sic non est una dicio ut accipit translacio
nostra sed due. xiii. capitulo. a. omnis videlicet. galilea philistiim etc. heb. omnis
terminus philistiim et hec videtur verior littera nam tota terra philis-
tiim adhuc remanebit acquirenda non sicut ante videtur fuisse de
galilea. Item. a. a flumio turbido qui irrigat egiptum heb. a seator
qui est super faciem egipti et dicitur in Gen. quod hic est nilus et in translacione
nostra dicitur turbidus ex admixtione terre per quam fluit Item
.b. getheos et accaronitas ad meridiem vero sunt euei etc. heb.
getheos et accaronitas et eueos et est finis ipsius ad meridiem vero
omnis terra chanaan etc. Item. e. quem percussit moyses cum princi-
pibus suis heb. quem percussit moyses cum principibus madian
et hec est verior littera et aliqui libri sunt correcti sic habent. xv. capitulo. d. et
exivit exitus eius ad fontem rogel. heb. et exivit exitus eius usque.
ad fontem fullonis sic nominatum eo quod fullones in rivo eius
lavabant pannos et sic rogel non est proprium nomen sed appellativum
Item que est cariathiarim. id est urbs silvarum iterum. id est urbs silvarum
non est in hebreo sed videtur appositum fuit a translatore per modum interpre-
tacionis Item. d. qui prius vocabatur cariathsepher id est civitas litterarum
non est in hebreo sed est interpretacio translatoris. Item. e. suasit ei ut peteret a viro
suo heb. et suasit ei. a viro suo et utrumque verum. Nam primo
excitavit virum suum ad hoc et ipse respondit quod decencius erat quod
ipsa peteret a patre suo nam hoc erat decencius et sic fecit ipsa sub-
ditur et suspiravit sedens in asino et movebat patrem ad pietatem
secundum litteram istam. heb. et lapsa est de asino. id est velocius descendit
ut humilis peteret et melius exaudiretur Item. e. omnes civita-
tes. xxix. heb. omnes civitates. xxix. de civitatibus enim istis.
alique fuerunt postea assignate tribui simeon ut habetur infra xix.
ideo. xxix. tamen remanserunt tribui iude que numerantur in hebreo
omnes non simul in translacione nostra numerantur Item. g. cariath baal. hec est

cariathiarim urbs siluarum urbs siluarum no e in hebo s e nomis int=
ptacio ut supra deinde e dicitur autem hec ciuitas cariath baal.
eo q ydolum baal ibi colebatur et cariathiarim quia iuxta siluas
erat sita. xvi ca. d in maspnach. selo heb in regione selo et sic sunt.
due dictiones et caspnach non e proprium s. commune. xviii. ca. f.
et egrediens ad enmsemes .i. fontem solis istud .i. fontem solis.
no e in hebo s e interptacio translatoris en. eni sigt fonte semes so=
lem. xix o. b. in finem cedech thabor heb in termino penduli thabor
et sic ceseth no est nome pprium s comune et dicitur pendulum lo=
cus exus int cacumine montis et nalle. Item. f. ar semes .i. ciuitas=
tis solis no e in hebo s e interpretacio addita a translatore nam ar
sigt ciuitate semes sole. Item. g. et uocauerunt nome eius lessedan
s. nomine composito ex antiquo. s. lessem .i. nouo. s. dan. secundum
translacom interim heb et uocauerunt nomen eius lessem. dan .i. ciuita=
tem que prius uocabatur lessem. uocauerunt dan. nomine simplici
et ei consonat q habetur Judic. xviii. uocato nomine ciuitatis.
dan. que prius lais uocabatur. lais eni et lessem sunt nomina eius=
dem ciuitatis secundum hebeos. xxii. ca. c. cumque uenissent ad ci=
mulos iordanis heb et uenerunt ad timos iordanis et hec videtur
verior lra nam int iordanem fuit edificacio illa. Item. c. altare in=
finite magnitudinis locucio e yperbolica ad denotandum magnitudine
istius altaris io heb s magne visionis eo q a longe potuit videri. Iste
an parum nob e q peccastis in beelphegor et usque in presentem diem ma=
cula huius sceleris in nobis permanet. heb an parum e nobis peccatum phegor
a quo non sumus mundati usque ad hanc diem appariauerunt. eni se=
cus impcto prius commisso ut melius fiet eorum textio et h .i. d. peccatum
diu ante fuisset. punitum cum adhuc manebat obprobrium sup pplm io
dixerunt a quo no sumus mundati etc. xxiii. ca. f. s sint nobis
in laqueum et offendiculum et latere uro et sudes in oculis uris heb et
erunt nobis impedicamen et scandalum et scutica in latere uro et
spine in oculis uris. xxiiii. ca. c. no poteritis seruire dno deus eni
sanctus fortis et emulator. e heb no poteritis domino quia dii sancti
ipe deus emulator pho eni dicitur dii sancti pluralit et adiungitur
deus emulator singularit ondit pluralitas psonarum in vnitate

cenac licet enim tres persone sint deus tamen sunt deitatem simulatam
habentes. Item .g. en. lapis erit i° nobis in testimonium quod audierit etc.
Heb' ecce lapis iste erit nobis in testimonium quod ipse audivit etc. et certum
autem quod lapis non potest audire cum nullum sensum habeat nec cognitionem
et ideo habet sensum hebraicum. Uno modo potest exponi ut per lapidem intelligantur
homines circa ipsum existentes quibus iosue loquebatur sicut dicitur
deut. xxxii. c°. audiat terra verba oris mei. i. habitatores terre au-
diunt et sic translatio nostra accipit. Alio modo quod divina virtute in mediante
vel angelica forma fuit vox ac si egrederetur de lapide dicente ego
testificor quod audivi et sic accipiunt iudei nec tamen propter hoc fuit ibi fal-
sitas aliqua sicut nec in ysilviatore in eo quod finxit se longius ire luc.
ultimo quia per hoc significavit quia adhuc erat longe a cordibus
discipulorum quibus predixerat ibidem. O stulti tardi corde ad creden-
dum etc. Similiter per hanc vocem significabatur obediencia
creature etiam insensibilis ad deum ps° c. xlviii°. ignis grando
nix glacies spiritus procellarum que faciunt verbum eius. Et per talem
modum dicitur num. xx. loquimini ad petram et ipsa dabit aquas quasi
si audies preceptum quasi si audieris preceptum et adimpleveris. Item
.g. c. novellearum omnibus. Heb' c. obolis exponatur sicut supra gen.
xxiii. Incipit liber Judicum primo capitulo.

Primo ca° a. quam comprehenderunt cesis pede ac manu.
Peius summitatibus. heb' quod apprehenderunt et absciderunt po-
lices manuum ac pedum ipsius ut redderetur ineptus ad bellum
Item .c. quam pergentem iuxta monuit vir suus etc. heb' et exa-
tavit eum. s. virum suum exponatur ut supra iosue. xv. c°. et simi-
liter quod subditur que cum suspirasset sedens in asino etc. heb' et lapsa
est de asino. Item .d. filii autem cinei cognati moysi heb' filii autem
cinei soceri moisi et ideo in translatione nostra cognatus accipitur pro affinis
vel propinquus. Item .d. vocatumque est nomen urbis orina. i. anathema tran-
slatio. i. anathema non est in hebreo sed est interpretatio nominis addita a trans-
latore. Item .d. quia falcatis curribus habundabant heb' quia fer-
reos currus habebant. i. armatis laminis ferreis scindentibus ad
modum falcis sic accipit translatio nostra. Item .c. nam obsiderent
urbem. heb' et exploraverunt urbem et interque. Verum est nam obsessi

urbe ab eis explorabat et quam partem possent facilius ingredi et capere ci-
uitatem. ij. ca.o a ascenditque angelus domini de galgala ad locum
flencium. Heb. ascendit etc. ad flentes nam adhuc locus ille non uo-
cabatur locus flencium sed postea sic uocatus est ex fletu ipsius post uerba
angeli ut dicitur consequenter ibidem. Item. b. ut habeatis eos hos-
tes Heb. et erunt uobis demones .i. non solum nocebunt uobis
in bonis temporibus et corporalibus quod est proprium hostium sed etiam in spiri-
tualibus pertrahende nos ad ydolatriam quod est proprium demonum. Ite.
.c. sepelierunt eum in finibus possessionis sue in tempnasare Heb.
et sepelierunt eum etc. in tampna solis qui locus sic nominatur
hic eo quod sepulcrum eius sculpserunt similitudine solis in me-
moriam quod fecerat stare solem ut dicitur iosue. x.o iij ca.o qui
utraque manu utebatur pro dextera Heb. inconsuetus manu.
dextera gallice est leuchier quia sinistra manu principaliter ute-
batur ipse quod eglon non aduertit qui noluit eum precauere eo quod
manu sinistra non pariant homines communiter. Item. d. qui fe-
cit gladium ancipitem habentem capulum in medio longitudinis
palme manus Heb. non habet habentem capulum in medio sed sic habet
fecitque sibi gladium ancipitem breuis longitudinis et sic faci-
lius poterat extrahi de uagina ad percuciendum. Item. g. uenitque
in seyrath. Heb. et in nasit in boocab .i. in pinis nemoribus et densis
et sic seyrath non est nomen proprium sed commune. Item. g. percussit de
philistiim sex uiros uomere Heb. percussit etc. stimulo bouis uaca
philistei abstulerant arma ab hebreis ne possent rebellare sicut
legitur primi regum tempore saulis .r. xiij. nec est intelligendum quod ipse solus
sex uiros interfecit sed qui inter socios suos fuit principalis sepcima
tamen sibi attribuit sicut uictoria duci exercitus attribuitur. iiij
ca.o a. uxor lapidoch Heb. mulier lichimatam sic non nominatam
eo quod faciebat luchima pro cuneis thabernaculi et secundum hec
lapidoch non est proprium nomen sed commune. Item. c. usque ad conualle
qui uocatur sennim est nomen commune. v.o ca.o e et clemencia in
fortes israel Heb. et iusticie et prophia israel. Item. c. dominus attenuauit
inimici fortes et sic prius quod enim dicitur in translatione nostra in fortibus
intelligendum est contra fortes et refertur ad sysaram et eius
exercitum debellatum. Item. e. effraym debellauit eos Heb.

Heb.e usque ad planiciem plaudis et sic hoc sennim

v. heb. septingenti

effraym principatu sunt in amalech quia iosue fuit de tribu effra-
ym qui debellauit amalech. Exo. xvij. Item. d. gad. trans iordanem
quiescebat. sunt aliqui libri in. heb. galaad trans iordanem qui-
escebat. Item. d. vngule equorum ceciderunt fugientibus.
impetu et per preceps ruentibus fortissimis hostium heb. tali. a attr-
equorum strepitibus perstrepuerunt fortes suos qui cecide- sterior
runt cum pedibus suis conculcabat. Item. e. in phiala c pla-
principum obtulit butirum heb. in bacino etc. non enim butirum solet
poni in phiala sed magis in bacino vel vase simili. vj. ca. d. tolle.
thaurum patris tui et alterum thaurum. vij. annorum. heb. tol-
le etc. impinguatum. vij. annis et sic vij. anni non referuntur ad
etatem thauri sed ad eius impinguationem. Item. g. conchum rore.
compleuit heb. et bacinum impleuit aquis scilicet roralibus de uellere
expressis. viij. ca. b. zebee autem salmana requiescebant in
carcod supple erant et est carcod nomen loci. Item. c. reuertensque
de bello ante ortum solis heb. reuertensque de bello de altitudine
solis. i. ante solis occasum per bonum temporis spacium. Item. f. mil-
le septuaginti aurei tantum ualebant quinque septingenti mille
siclj. ix. ca. a. qui conduxit ex eo viros inopes et uagos heber.
qui conduxit ex eo viros uacuos bonis temporalibus et spiritua-
libus et uacuos sequentes impetum passionis absque delibera-
tione bonis. x. ca. thola filius phua patrui abimalech. patru-
us autem est frater patris et ideo secundum istam literam phua fuit
frater gedeonis cui videtur repugnare quod subditur vir de ysa-
car gedeon autem fuit de tribu manasse ut habetur supra. vi. ca.
heb. thola filius phua dodo secundum hebreos dodo est nomen
proprium patris ipsius phua et secundum hoc non oportet dicere quod gedeon
et phua fuerint fratres. vnde uero diuersitatis translationis
nostre et hebraice litere quia dodo non solum est proprium nomen vnius
hominis ut dictum est sed et commune significans patruum sicut hoc no-
men romanus accipitur quandoque pro nomine vnius hominis. sic
nominate vndique. sic aliquando vero pro nomine com. i. ad quamlibet de
roma oriundum. Sciendum tamen quod in hoc nomine. dodo
secundum. d. apud hebreos sonat sicut tres et hoc modo sonat
. d. apud nos in hoc nomine adamas et adorare. Item. a. sedere

sup xxx. pullos asinarum heb' no h3 asinarum sp. q glo hebraica sic expo-
nit sup. xxx. pullos .i. equos electos .s. iuvenes et fortes. Item .f. ama-
lech et canaan heb' amalech et maon. xi capitulo a. filius mulieris meret-
ricis heb' filius mulieris hospitatricis nomine enim hebraicum hic potest equivocum
e ad utrumque. sicut fuit dictum de raab iosue. ij. ca°. Item. a.
quia de adultera matre natus es heb' quia de adultera matre
natus es. Item. a. congregatique. sunt ad eum viri inopes et latro-
cinantes et io credendum e q no agebant predas ex populis ysrl sed de ad-
versariis eius sicut fecit david et viri eius sicut habetur i° r. xxvij et
h' non e latrocinium. Item. g. decepisti me et ipsa decepta es heb'
turbasti me et ipsa turbata es no enim ex occursu filie fuit deceptus
ipse sed turbatus. Item. g. que no noverat virum et sic ymolata fuit
virgo scdm expositores latinos scdm hebreos illo no fuit ymolata
ut textus hic dicit sed quid fecit ei sicut noverat .i. votum suum imple-
vit q no potest si per mortem / morte eius cum no sit materia voti sed deo ex-
ecrabilis et io dicunt heb' q sapientes legis interpretati votum recte
q eius filia no erat sacrificanda dno per mortem corporalem sed spiritualem
s. perpetue virginitatis observantia eo modo quo religiosi dicuntur mortui mun-
do. Et dicitur in hebreo que no novit virum .s. de futuro propter virginita-
tis votum quia non poterat contrahere matrimonium sicut poterat ante
votum et hanc materiam diffusius tractavi exponendo passum istum
in postilla. xij. ca° c. fugitivus e galaad de effraym et habitas in medio
effraym et manasse heb' fugitivus e galaad in medio effraym in
medio .i. nullius momenti vel reputationis e respectu ipsius ysrl effraym
et respectu ipsius manasse. Item. d. dic ergo scebolech q interpretatur spi-
ca heb' nob3. q interpretatur spica sed appositum e a translatore ad ostendendum
significatum nominis hebr' tamen dicunt q scebolech no accipitur hic pro spica
sed pro flumen enim vel impetu fluminis qui gallice dicitur fil. e enim scebo-
lech. equivocum ad utrumque. et videntur heb' melius hic dicere nam effra-
ite petebant ut permitterentur transire flumen ita. Item. g. sup lxx pullos
asinarum et io pulli pnt hic accipi pro equis electis sicut dictum e sup
x. ca° xiij ca° e. Cur queris nomen meum q e mirabile heb' cur que-
ris nomen meum q e celatum q exponunt heb' dicentes q nomina an-
gelorum qui mittuntur in ministerium accipiuntur scdm legationes ad
quas mittuntur. Unde et angelus missus ad purgandum labia ysa-
ie cum calculo ardenti vocatur seraph ysaie vi° qui tamen no erat

.i. heb'. no h3 asinar'

De ordine seraphico angeli illo uestiunt missiones suas adeo de sancto domus sibi
reuelatum io dixit angelus nomen suum celatum · xiiij · cap · c · et ecce examen apum in
ore leonis erat heb' et ecce examen apum in corpore leonis erat · xv · tales
percussit eos ingenti plaga ita ut stupentes suram femori impone-
rent suram c posterior pars cruris et femur anterior homines enim atto-
niti et meditabundi ex euentu alicuius infortunii ponere solent posteriorem
partem unius cruris super anteriorem partem alterius heb' percussit eos pla-
ga magna tibiem super crus sunt glo · i · pedites cum equi pedites enim
innituntur super pedes suos equites autem super crura sedentes in equi
sella · Item · f · in maxilla asini · i · mandibula pulli asinarum deleui e-
os et percussi mille uiros heb' in mandibula asini aceruato aceruorum in max-
illa asini percussi mille uiros et dicitur aceruato aceruorum quia philistei percussi
a sampsone cadebant pariter unus super alium · Item · g · et uocauit
nomen illius loci ramathlechi quod interpretatur eleuatio maxille heb' non
sed · quod interpretatur sed est appositum a translatore sicut frequenter dictum est in si-
mili · xvj · cap · a · et uidit mulierem meretricem heb' et uidit ibi ~~apud~~ mulie-
rem hospitatricem propter · quod philistei non inuaserunt eum ibi quia talia hospi-
cia antiquitus erant et debent esse securitatis loca propter quod expectabant
eius egressum inde ut eum occiderent sicut habetur in textu · Item · a ·
in ualle sorech · heb' in torrente sorech et utrumque uerum est quia torrentes
sunt communiter in uallibus · Item · c · si inquit vij crines capitis mei cum licio
plexeris et clauum hunc circumligatum terre fixeris infirmus ero quod cum fe-
cisset · dalida dixit ad eum philistiim etc · heb' si texeris texturis vij · flore-
los capitis mei cum licio et fixeris cum famula sequitur in medietate et dixit
ad eum philistiim etc quod autem interponitur a translatore uera non est in hebreo
sed subintelligitur tamen · Sciendum etiam quod tota cesaries sampsonis erat
distincta per vij · flocellos et sic totum fuit uisum · xvij · cap · mille centum
argenteos quos separaueras in communibus usibus pro fabricando ydolo
secundum istam literam heb' mille centum argenteos capitosi · furte oblatos
tibi etc · Item · a · et super quibus me audiente iuraueras quod inde facies ydo-
lum secundum istam literam et maledixisti et dixisti in auribus meis · i · impre-
cando malum ei qui furatus fuerat · Item · f · et de cognatione eius he-
b' de cognatione iuda ex hoc patet · quod licet eius positum in translatione eius uera
non refertur ad michaam ita quod fuit de cognatione eius ut credunt ali-
qui sed refertur ad leuitam iuda qui dicitur hic cognatio · xviij · cap · d ·
Vocaverat leuis sic debet scribi et non per c · h · lachis et hec ciuitas nomine

lesem iosue · xix · Item · g · erat autem ciuitas sita in regione roob hebr
in torrente roob et utrumque fuit uerum quia per illam currebat tor-
rens eiusdem nominis cum ea · Item · g · gersam filii moysi hebr ger-
sam filii · filii manasse dicit ante · ca · si · quod utrum quia nomen
est unius · hominis qui fuit binominis · xix · ca° a · que reliquit
eum hebr que fornicata est super eum et propter hanc fornicationem eiecit
eam · postea tamen iuit ad reconciliandum eam sibi sicut fre-
quenter contingit inter uirum et uxorem · Item · a · et duos filios asinos
commistos hebr et duos asinos · cingulatos ut super unum equitaret
et super alium uxorem reduceret · Item · e · filii belial · i · absque iugo
hebr non habet · i · absque · iugo sed appositum fuit a translatore ad osten-
dendum significationem huius nominis hebraica belial · xx · ca° a · omnes que
anguli populorum nam ab extremitatibus terre israel fuerunt congre-
gati homines hebr et omnes populorum · i · principes tribuum ad quos
spectabat de aliis ordinare · Item · c · uiginti quinque · sunt · xx · v · mi-
lia de beniamin hebr habet · xxvi · milia et ideo uidetur littera nostra corrup-
ta per scriptores uel forsitan unus millenarius non fuit perfectus propter
quod tacetur in nostra translatione · Item · c · qui surgentes uenerunt ·
in domum domini hic est in silo · hebr non habet · in silo et ideo non est certum
de loco in quo conuenerunt quia domus dei accipitur aliquando
pro tabernaculo et archa domini que portabatur aliquando cum exercitu
ut patet · i° · r · iiii° · Item · d · eodem tempore ibi erat archa domini in
silo hebr non habet · in silo · Item · f · nec erat ulla morientium requies
hebr requies eorum comprehendit eos nam in locis in quibus sole-
bant quiescere et spatiari prope ciuitatem fuerat occasio · xxi° · ca° · d · et
preceperunt eis ut eas in pace reciperent hebr et preceperunt eis ut
eos in pace reciperent et utrumque fuit uerum · Nam filiis be-
niamin preceperunt ut dictas uirgines pacifice reciperent in
uxores et similiter uirginibus ut eos reciperent in maritos · Item
· d · magna nobis cura est et hereditas euasionis beniamin
· i · beniamite qui euaserunt prelio et filii eorum hereditabunt
sortem beniamin · Item · g · non enim ceperunt eas iure bella-
tium hebr non enim accepimus in bello contra hereditores iabes gala-
ad uirgines in sufficientia in deo perfugitis de beniamin · g · d · io ceperunt
numerum uirginum palam suppleri · Incipit liber ruth secundum ... Capitulum ·

Secundo · ca° e · que no sunt simul domi(n)us precellitam tuam · heb(raice) q(uia)
no sunt simul dominus cancellatam tuam (et) sic humilitas ruth ma-
gis exprimitur in hebr(aico) quam in translacione n(ost)ra · Item · e · congessit sibi ·
pollentam sibi ipsa ruth secundum istam heb(raice) (et) porrexit ei grana-
tham · s(cilicet) boos ipsi ruth secundum heb(raice) dicitur ante granata cibus
de granis factus (et) probabiliter videtur q(uod) utrumque fuerit · s(cilicet) q(uod) ipsa sibi
cibum parauit (et) ultra h(oc) boos sibi granatam porrexit · Item · g ·
mensuram ephi · i · tres modios · hoc appositum fuit a translatore ad
ostendendum quantum continet ephi · iii · ca° g · mensus · vi modios
ordei heb(raice) mensus e(st) vi ordea · Item · g · ecce sex modios ordei de-
dit michi heb(raice) ecce · vi · ordea (et)c · (et) sic p(atet) · q(uod) ex textu hebraico no(n) h(abe)t(ur)
quot fuerunt modii uel alie mensure s(ed) · certum e(st) q(uod) non fuerunt ·
magne quia ruth semel (et) semel totum portauit ad domum so-
crus sue · Incipit primus liber regum primo capitolo (et) cetera (et)c ·

Primo ca° a · anne aute(m) dedit unam pte(m) tristis no(n) dedo-
no s(ed) de donis diuitate dolebat enim q(uod) anna carebat liberis
(et) sic anne dedisset plures partes · s(cilicet) p(ro) uiro (et) liberis quia annam
diligebat p(ro)p(ter) q(uod) de sterelitate eius plus dolebat heb(raice) anne aute(m)
dedit unam pte(m) pulchram quia annam diligebat (et) i(de)o pul-
chriorem partem dabat ei p(ro) se quam fenenne · Item · e · multus
illius quia illius no(n) sunt amplius in diuisa mutati · heb(raice) et
multus illius no(n) fuerunt amplius in ipsa ante enim habebat
multum tristem s(ed) ex verbis hely consolata no(n) h(abe)t ultra faciem tri-
stem · ii° ca° a · (et) ipsi preparantur cogitaciones heb(raice) (et) ipsi preparantur opera
Item · a · donec sterilis peperit heb(raice) donec sterilis peperit septem
uel saciettatem nam utrumque significacionem h(abe)t dictio · hebraica
hic posita (et) secundum primam significacionem dicunt aliqui q(uod) ·
anna h(abu)it · b · pueros naturales tres filios (et) tres filias ut habe(tur)
infra eodem ca° (et) cu(m) h(oc) h(abu)it duos adoptiuos alii no(n) sequentes
secundum significacionem no(n) locuntur de adoptiuis quia natura-
les sufficiebant (et) sic pro saciettate exp(ri)mit scriptura plus suffi-
cienciam · Item · b · s(cilicet) · domini enim sunt cardines terre heb(raice) do-
mini sunt fortes terre nam omnis potencia creata e(st) deo subiec-
ta · Item · b · filii hely filii belial nescientes d(omi)n(u)m neque · officium
sacerdotum ad populum totum · sub uno uersu heb(raice) filii hely filii belial

hic uarie dicunt hebrei (et)c (et)c

neſcientes dnm. ⁊ hic ē finis verſus ⁊ ſequitur pͥncipiū alterius
conſuetudo ſacerdotum ad ppłm erat qu quis ſacrificabat veniebat
puer ſacerdotis ⁊c. Item .b. da michi carnem ut coquam ſacerdoti
nō enim accipiam ante carnem coctam ſꝫ crudam hebr. da michi car=
nem ut aſſem ſacerdoti nō enim accipiam ante carnem lixatam .i.
coctam magna. Item .c. ⁊ retrahebant homines a ſacrificiis hebr. ab=
hominabantur homines ſacrificia ꝑ nequiciam ſacerdotum. Item .b.
.d. ⁊ tunicam paruam faciebat ei mr ſua hebr. palliū faciebat ei mr
ſua. Item .b. ſi peccauit vir in virum placari poteſt ei deus hebr. ſi pecca=
uit ⁊c. iudicia iudices penam peccatoribus inferendo ⁊ ſic ſatiſfaciet
leſo. iiiᵒ caᵒ a. ⁊ ſermo domini pciosus .i. rarus erat omne vi=
in pceſſum hebr. ⁊ ſermo erat ꝓhibitus quia ꝑ maliciam ſacerdotū
ceſſauerant reuelaciones diuine. Item .a. ⁊ caligauerat oculi eius
nec uidere poterat lucernam domini antequam extingweretur la=
tini legunt hūc ſubverſū ⁊ exponunt dupliciter nam aliqui dicunt quod de
nocte uidere nō poterat ſꝫ de clara die aliqua videbat licet obſcure
⁊ tunc extinguebantur lucerne ſaltem alique qui de nocte arde=
bant ſꝫ ſi hoc dictū ſit verum in textu nō deberet eē lucernam in acc=
uo ſꝫ lucerna in nto. alii dicunt quod nō poterat uidere lucernam ardentem
eo quod offendebat oculos ſuos debiles ſꝫ contᵃ hoc ē quod ſubditur ante=
quam extingweretur quia claritas ſolis de die plus offendit quam
lucerne hebr. caligauerat oculi eius nō poterat uidere ⁊ hic ē finis
verſus quod ſequitur ē pͥncipium alterius ⁊ coniungitur cū lr̃a ſequenti.
ſic lucerna domini nōdum extingwebatur ⁊ ſamuel dormiebat
in lecto ſuo ⁊c. ⁊ ſic exprimitur tempus reuelacionis facte ſamueli quod
nōdum erat tempus extingwendi lucernas ſꝫ erat adhuc nox ꝑ
quod hely dixit ei reuertere ⁊ dormi ⁊ ſic uidetur lr̃a tranſlacō corrup=
ta pluralium punctuacionum ⁊ caſus variacōe ponendo accūm pro nō ut
dcm ē. iiiiᵒ caᵒ c. nō fuit tanta exultacō heri ⁊ nudiuſtercius hebr.
nō fuit ſicut iſta heri ⁊ nudiuſtercius .i. nō fuit tanta potencia inex=
ercitu iſrl' de pterito ſicut mō ē quod dicebant philiſtei ꝑ pñciam
arche uirtute cuius timebant debellari ut ꝑꝫ. in lr̃a ſequenti io
ſubditur ue nobis ⁊c. Item .f. ⁊ fractis ceruicibus mortuus eſt
hebr. ⁊ fracta eſt nota ſua .i. os colli mortuus ē. Item .g. inuenerat

et aſtaroth heb. no hz baalim

cum ineā dolores ſubiti heb. verſi fuerant cardines ſui glo. cardines oſti=
orum ventris ſui .i. q̄ partus eius fuit accelleratus. vij. ca. a. v. innues.
innuos heb. .v. ratos innuos. Item. b. duas vaccas fetas. heb. duas.
vaccas lactātes que prue ſunt adreducendum ucrſus vitulus ſuos Ite.
.g. percuſſit de p̄plo. lxx. viros quinq̄. milia plebis heb. z percuſſit. lxx. viros
viri quinq̄ viros milia. glo. .i. lxx. viros qui reputabantur q̄ .v. milia.
plebis ſicut dicitur de dauid infra ſecundo lib. ca. xviij. tu vnus p de=
cem milibus computaris no enī illa villa erāt tanta q̄ eēnt ibi .v. milia
virorum i numero p̄p. q̄ tu ſtatuto ma videtur ee corrupta p ſcriptores ſicut
in pluribus aliis locis z maxime i numeris. vij. ca. a. auferte deos ali=
enos de medio vrī baalim baalim. ix. ca. b ſportula no habemus.
heb. exenium no habemus. Item iſte dnabitur p̄plo meo heb. .i. retinebit
p̄plm meū nam ad principem ptinet retinē p̄plm ne ſe in tpe belli p=
cipitanter ingerat z in tempe pacis ne conf pmini inſte agat. x. ca.
.a. z tu liberabis z. totum hz uſq̄ ibi cū abieris ex inſime no ē in hebr
ſz fuit quedam glo. inſerta textui poſtea p ſcriptores. Item. a. in finibz.
beniamin i meridie heb. in timo beniamin in ſalſa .i. in vmbra ciui=
tatis ſic enī vocabatur locus ille ex diuina pordinatōe quia ibi
fuit templū poſtea ſaltem p̄pte nam alt holocauſti fuit in ſorte be=
niamin. ut dictum fuit gen. xlix. in p̄nſilla. Item. ſalientes mag=
nas foueas hz no ē in hebr. Item. e quippe deſcendam ad te ut offerat
heb. hz. ad offerendum quia ſaul no fecit oblatōm p̄ceptum ſz p̄ſumm=
cl. Item. d. z quis pr eius heb. z quis eorum .ſ. p̄pharum. q. d. p̄phia.
no datur p ſucceſſiom hereditariam z io no ē mirandum ſi hoc acci=
dit filio cis quamuis ipe cis no ſit p̄pha hec glo. ra. ſcda. Item. f.
ecce abſconditus ē in vaſis .i. in domo ubi illi qui venerant repo=
ſuerant arma ſua z alia ſua uaſa. xi. ca. g. quis ē ille qui dixit
ſaul no regnabit ſup nos heb. quis ē ille qui dixit ſaul regnabit
ſup nos glo. yronice loquendo z ſic in idem redit. xij. ca. d. z dix=
erunt teſtis glo. poſtquam p̄plus teſtificatus fuerat ſamuelis.
i nocentiam ipe queſiuit teſtimonium dei q̄ ē maius z firmius di=
cendo teſtis ē dns .i. rogo ut dominus ſit teſtis z tunc venit vox
a deo miſſa teſtificans z ſecundum hz dicitur in ſingulari z dixit
.ſ. dominus teſtis ſupple ſum. Item. d. Ierobaal. z badan z barach.

heb' no h3. atrach. xiij. ca°. f. cont' viam effraym adterram sual. heb' h3.
adterram saul. Item. g. valli seboym. heb' valli serpentum. Item. g.
vetrise enim erant acies vomerum et ligonum etc. heb' et erat lima et li=
gonibus etc. glo quia labor erat filiis israel descendere adterram phi=
listinorum adacuenda predicta instrumenta io ipsi uel saltem aliqui ha=
bebant limas adacuendum ipsa prout poterat. xiiij. ca°. g. et quocumque
se vertebant superabat heb' et quocumque se vertebat impie agebat et
lra sequens videtur concordare que loquitur de pugna simili contra
amalech. unde impie se habuit. xv. ca°. a. recensuit eos quasi agninos .i.
humiles et obedientes heb' numerauit eos in agnis glo. quibus accepit
agnum inmanibus regis et sic primum agnorum cognitus fuit numerus bel=
latorum. Item. g. oblatus est ei agag. pinguissimus tremens he=
b' adductus est ei agag. in vinculis erat enim ligatus sicut captus in pre=
lio. xvi. ca°. d. erat autem rufus et pulcher aspectu heb' erat autem ru=
bicundus et pulchra aspectu. xvij. ca°. a. egressus est vir spurius de
castris philistinorum heb' egressus est vir inmedius de castris phi=
listinorum et eodem modo infra eodem ca°. dicitur ubi tunc litteratio.
num h3. spurius heb' inmedius exiuerat enim deacie philistinorum
adpetendum duellum inspacio inmedio duorum exercituum nolens
extedere probitatem suam eo quod forcior erat inter philisteos ut hic in
textu. Item. a. et ocreas ereas habebat in cruribus suis heb' et nasa=
ria versus pedes unum in parte anteriori gallee descendebat quedam
lamina operiens nasum eius. Item. a. et clipeus ereus tegebat
humeros eius heb' et lamina erea inter scapulas nam in parte poste=
riori galleo descendebat quedam lamina inter scapulas ad maiore
colli protectionem. Item. a. et lorica hamata induebatur heb'. g. et lorica
squamata induebatur erant enim lamie ferree admodum squamarum
facte operientes foramina lorice. Item. c. et venit ad locum magale.
et ad exercitum heb' et venit ad circulum et exercitus et exercitus locatus
erat in campo castris fiebat fossatum in circuitu castrorum ut ad=
versarij de nocte in ymnis possent irruere et hoc modo debet fieri
sicut dicit vegecius libro de re militari illud vero fossatum vo=
catur hic circulo intra quam dauid reposuit illa que apportauerat

cum sarcinis et iuit ad uidendum acies bellatorum ordinatas extra
circulum illum. xviij. ca°. d. In duabus rebus gener meus eris ho=
die. hebr. non h3. rebus s3. loco eius subintelligitur filiabus quia p=
ma filia saul. fuit sibi pmissa et secunda fuit sibi data uxor. xix.
ca°. a. et pphare ceperunt tunc loco caldaica h3. in stannire ceperunt. i.
loqui extranea sicut arreptitij et similiter dicitur de saul. ubi postea
dicitur eodem ca°. et pphauit in medio s3 hc non uidetur bene dictu
quia de seruis saul pmittitur in textu. factus est eciam spiritus
domini in illis et similiter postea de saul. et factus est eciam spiritus do=
mini super eum spiritus autem domini non accipitur pro demone ut cum ad=
dicione detrahente sicut supra. xvj. ca°. dicitur spiritus domini malus
affligebat saul et non dicendum est quod spiritus domini hic accipitur pro=
spiritu deuocionis qui ad horam fiebat inerat pphare plaudare deum
et sic obmittebant pcepti dauid. xx. ca°. c. aut si non fecero hoc non
est in hebr. Item. d. iuxta lapidem cui nomen est ezel. hebr. iuxta lapide
ambulacionis erat enim signum ambulantibus tenendi uiam.
uiam. Item. e. fili mulieris ultro uirum rapientis hebr. fili uage
restricte. i. indigentis restricione ne luxuriando euagetur. xxi
ca°. se. a. pueris condixi et in illum locum hebr. pueros lassaui et in illo lo=
co festinater ne pcepi quod indicat lassitudinem. Item. b. porro hec uia
polluta. est hebr. hec consuetudo communis est. glo. ex quo panes pma=
cionis amoti sunt de mensa que est coram domino appinquat ut possit
communibus usibus applicari. Item. b. hodie sanctificabitur in uasis
ex condicione manducancium. Unde dicit glo. ra. Ha. eciam si
positus esset panis posset dari necessitate paciente. Item. f. hic pasce=
bat mulas. hc non est in hebr. non est enim uerisimile quod esset pastor mu=
larum cum esset armiger regis specialissimus. Item. g. impingebat
in hostio porte cum uolens ea frangere sicut furiosus hebr. pin=
gebat super hostia porte protrahendo ibi figuras enim irracionabiles
sicut stultus. xxij. ca°. g. porro dauid desperabat se posse euade'
hebr. dauid festinabat ire. s. ad aliquem locum ubi posset cum suis
uiris latere. xxiij. ca°. a. uenit ad caulas ouium que se offere=
bant uianti hebr. uenit ad caulas ouium que erant super uiam ppe.

hc̄ dauid inuenit spelunca(m) p(er) locum illu(m) tenes p(ro)babil(ite)r q(uod) saul ibi
no(n) q(ue)reret ip(su)m in loco publico p(ro)p(ter) magnositate publice. Item inuit d(omi)n(u)s
(et)c. us(que). ibi (et) confregit dauid extremu(m) no(n) e(st) in heb(re)o (sed) fuit quedam
glo(sa). postea textui inserta cu(m) uero hui(us) glo(se) uidetur fuisse eo q(uod) infra
xxxi. ca(pitul)o dixit dauid h(ec) uerba in simili casu. Item. e(st). sicut in p(ro)uerbio
antiquo dicitur. heb(re)o sicut in p(ro)uerbio antiqui dicitur (et) istud p(ro)u(er)bium
antiqui s(e)c(un)d(u)m hebr(e)os e(st) ip(s)a lex data adeo qui dicitur antiquos eo q(uod)
e(st) ab eterno dicunt enim q(uod) lex dicat h(oc). Exo. xxi. ubi dicitur de oc=
ciso casualit(er) q(uod) dominus tradidit eum i(n) manus occisoris p(ro) aliquo
p(e)cc(at)o occulto occisi. p(ro) quo dignus erat morte (et) simil(ite)r p(ro) p(e)cc(at)o occulto oc=
cisoris p(ro) quo dignus erat exul. fieri de sua ciuitate us(que). ad morte(m)
su(m)mi pontificis (et) sic talia p(e)cc(at)a occulta puniuntur p(er) diuinu(m) iudiciu(m) que
puniri no(n) poterant p(er) hu(m)anu(m) (sed) quoniam h(oc) dictu(m) no(n) e(st) semp(er) ueru(m)
.s(cilicet). q(uod) h(om)icidiu(m) casuale contingat p(ro)p(ter) p(e)cc(at)um occidentis (et) occisi ymo fre=
q(ue)nter contingit abs(que) demerito alterius ut ue(rum)s(que). io melius p(otes)t.
dici q(uod) si lex dicatur hic p(ro)uerbiu(m) antiqui p(ro)p(ter). in pluribus locis dicit
hanc s(ente)n(ti)am .s(cilicet). q(uod) ab impiis egredietur impietas mu(n)u(m) op(er)a eoru(m)
dicit impia. Item. s(unt). alienem mortem p(er)sequeris (et) publicem unu(m) he=
b(reus) (et) lib(er) correctu(s) h(abe)nt canem mortuu(m) (et) publicem unu(m). xxv. ca(pitul)o. a. erat
uir quispiam in solitudine maon. heb(reus) no(n) h(abe)t in solitudine quia ut
dicitur libro de hebraicis no(m)i(n)ibus maon e(st) nome(n) ciuitatis in qua
manebat caulas ouiu(m) (et) domu(m) pastoribus in solitudine ad quam
uenerant p(ro) tondendis ouibus. Item. b. fr(atr)ibus meis (et)c. (et) tibi pax.
heb(reus) p(ro) uiuo (et)c. pax. i(d est). om(n)i p(ro) uiro speciali tibi. Item. b. ex multis
annis salutas facies tuos (et) om(n)ia tua h(oc) no(n) e(st) in heb(re)o. Item. c. (et) qui(n)q(ue).
arietes coctos. heb(reus) (et) qui(n)q(ue). arietes factas. xxvi. ca(pitul)o. d. (et) sciphu(m)
aque heb(reus) (et) uiolam aque ui(de)tur e(ss)e uas p(ro) qua rostrea adie=
ficiem regis contra estum. Item. f. sicut p(er)sequitur p(er)dix i(n) mon=
tibus heb(reus) sicut p(er)sequitur cuculus i(n) montibus qui mittitur capere
uilem p(re)dam. xxvii. ca(pitul)o. d. quattuor mensiu(m) heb(reus) dies (et) iiii(o)r. menses
(et) s(e)c(un)d(u)m aliquos heb(reus) p(er) dies intelligitur annus s(e)c(un)d(u)m ra(bi). Ber
p(er) dies intelligu(n)tur duo dies tantu(m) quia pluralit(er) nomen in
heb(re)o sumptum absolute s(ignifica)t b(in)ariu(m) co(mmun)iter. xxviii. ca(pitul)o. a. (et)
interfecit eos qui habebant phitoneos in uentre h(oc) no(n) e(st) in heb(re)o

nabal (sed) habebit

q primo fuit appositum pro modum glo. et postea pscriptores textui
insertum. Item. g. mulier ante illa hebat vitulum pascualem heb
h vitulum pspiatum .i. in presepio impinguatum. xxx. ca. d. ad annstra-
lem ptem cerethi dicit. vii. Gha. q cerethi accipitur pterra philistinorum
et nō probellatoribus. sicut accipit infra. iii. libro .i. ca. i. cerethi et
pherethi et robor exercitus. Item. f. et vidit omnis vir pessimus quia
plures erant illius sine sicut p3. ex verbo dicendo sequente nō sit fe-
cerit fres mei Item g. et factum e hoc ex die illa et deinceps heb et fac-
tum ē in die illa et abante non tempe abrahe hoc factum fuit de-
bellatis enī regibus qui captivaverant loth. gen. xiiii. abraham
detinavit q abner esthol et mambre qui remanserunt ad sarcinas
custodiendas ut dicit. va. Gha. herent ptes suas ut dicitur gen
xiiii in fine. xxxix ca. a. Jonathan et aminadab heb in libri correc-
ti habent abynadab. Incipit secundus liber regum primo capitulo.

Primo ca. e. et precepit ut docerent filios iuda planctum heb et pre-
cepit ut docerent filios iuda arcum .i. arte sagittandi ut sic re-
sisterent philisteis qui debellaverant regem israel eius exercitum p sagit-
tarias ut p3. ultimo ca. libri primi. Unde dicit poeta. tu quoque fac
simile sic ars deluditur arte. Item. g. considera israel p his qui
mortui sunt sup excelsa tua vulnerati hoc nō in hebreo Item. g. ama-
bilis sup amorem mulierum heb mirabilior fuit amor tuus.
michi quam amor mulierum quia ionathas contra voluntatem pris
sui diligebat david et cum in preiudicium boni sui temporalis quia sci-
ebat david successurum pri suo in regno. ii. ca. d. vocatum est
nomē loci illius ager robustorum heb vocatum ē nomē loci illius
ager confusionum eo q illi iuvenes mutuis se vulneribus confu-
derunt. Item. e. percussit q. enim abner. adversa hasta in inguine
heb percussit q enim abner post capud in quinta .i. iuxta quintam costam
ubi ē cor. Item. f. nō usque. adinterfectionem etc. heb nō h usque. ad
semper ul in seculum. Item. f. vivit dominus si locutus fuisses. mane enim
recessisset populus aliquis heb dicunt q hec ē lra vivit dominus si nō
fuisses. locutus mane. f. dicendo. Surgant pueri et ludant
coram nobis ut habetur sup eodem ca. recessisset populus sine bello

heb et libri correcti habent omnis vir pessimus

nam occasione illius dat effectus loquentis occasionem fuit istud bellum
C iii ca. e. redierat enim a cisterna sira heb. redierat enim a cisterna
fonte erat enim ibi quedam fons notabilis aqua denominabatur et
forsitan iuxta erat in via eundi versus syriam. Item. c. leprosus et
tenens heb. leprosus et tenens in baculo i. debilis sit quod oportebat eum
se cum baculo sustentare. Item. f. nequaquam ut mori solent ignavi
etc. heb. non sicut moritur stultus i. impius qui pro impietate sua
interficiatur abner enim non pacaverunt occidendo asaelem quia
hoc fecit se defendendo et non potest aliter evadere ut patet in textu
Item aliter exponitur non sicut moritur stultus i. ignarus ar-
morum qui nescit ictum declinare si enim in manus fuisset apte bene de-
clinasset. s. fuit occisus proditorie sub simulacione pacis. Item. g. ego
autem adhuc unctus heb. ego autem adhuc tener et loquitur
methaforice quia sicut ramusculus tener de novo plantatus
vel insertus indiget fomento ut firmetur. Sic david indige-
bat auxilio abner ut in regno suo stabiliretur iiii. ca. a. duo
autem viri principes latronum heb. sed principes turmarum. f. vel
bellicarum dicuntur. heb. quod isti duo conspiraverant contra ysbo-
seth cum ceteris magnis in eius regno. f. eorum consilium fuit vene-
catum ysboseth et sic eius timore fugierant et postea habita
oportunitate redierunt ad eum interficiendum. Item. d. ancilla
hostiaria purgans triticum obdormivit hec non est in hebreo. Item.
d. ingressi sunt domum latenter sumentes spicas tritici heb. et
ecce venerunt usque ad medium domus accipientes triticum et tra-
verunt glo. cum mercatoribus tritici intraverunt similantes se
velle emere triticum sicut ipsi quod ibi de regis redditibus vende-
batur v. ca. c. dogmatum situlas heb. accenum s. turris ubi e-
rant ydola duo reputancia ysaac et iacob qui fecerant fedus
cum abymalech et locus dicitur cecus et claudus accipiendo plura-
le pro singulari eo quod ysaac in fine fuit cecus et iacob ex lucta
cum angelo fuit claudus et erant ibi posita hec ydola ad ostenden-
dum quod eorum posteri locum illum invadere non debebant propter fe-
dus dictum quoniam fedus illud non fuit ad semper ad tempus
quod iam transierat per plures annos. Item. g. que tulit da-
vid. s. ydola philistinorum. heb. et combussit ea david s. ydola

vi. ca.º a. et domesticus plures qui erant cum eo de viris iuda heb. ali-
qui dicunt de pluribus iuda i. de terra iuda dictio namque hebraica
que ponitur est equivoca ad utrumque. Item. b. in omnibus lignis et om- (fabrefactis heb.)
nibus buxinis nam tibie et fistule et plura alia instrumenta musicalia
fuerunt communiter de buxo. Item. c. et erant cum david. viii. hol. et mu-
tia vituli hoc non est in heb. Item. f. et assatam carnem bubale carnis unam
heb. assaturam tham et unam et aliqui hebrei dicunt et sextam. s.
partem thami unam. Item. g. vivit dominus quia hoc non est in he-
br. s. incipit versus. ante dominum ludam etc. vii ca. f. que est autem ut
plus tamquam isrl gens in terra propter quam iuit deus ut redimeret sibi (ł inierunt)
etc. heb. propter quam ~~iuit deus quam~~ dii ut redimeret sibi etc. ph. autem
quod pluraliter inierunt dii et subditur immediate et singulariter ut re-
dimeret sibi exprimitur pluralitas et singularitas in divinis. s. plu-
ralitas personalis et unitas essentie. viii. ca.º a. et tulit david frenum
tributi de manu philistinorum quibus filii isrl ante serviebant
sub tributo heb. et tulit david stimulum asini et frenum ante phi-
listei non solum tributum a populo isrl accipiebant sed etiam dura ser-
vitute eos affligebant. Item. a. mensus est autem david famulos
duos unum ad occidendum et unum ad vivificandum heb. et mensus. s. est
david duo famulos ad mortificandum et unum ad vivificandum nam
secundum hebreos tertie parti pepercit a morte quod non est intelligendum de vul-
gari populo cui similiter pepercit sed de viris bellatoribus quorum tertie
parti pepercerat tantum. Item. c. tulit arma aurea et torques heb. et tulit
david pharetras aureas. Item. c. de quo fecit salomon vasa erea in
templo et mare eneum et columpnas hoc non est in hebreo sed appositum fuit
ab aliquo expositore et quod illud es fuit positum in basis templi et pos-
tea insertum fuit textui per scriptores. Item. g. cerethi et phereti heb.
occidentes et mirabiles et secundum r. ra. Sa. Isti erant iudices ordi-
narii qui iniquos condempnabant ad mortem et innocentes libera-
bant et frequenter per sententias mirabiles qualis fuit sententia salomonis
de puero reddendo vivo vero matri. iii.º r. iii.º cao. translatio caldaica
per cerethi et phereti habet balistarii et fundibularii et videtur verius quia
dicitur habet banaias filius ioiode erat super cerethi et phereti.
ipse autem non videtur super iudices sed super dictos bellatores fuisse
Item. g. iosaphat filius achilud a commentariis. i. cancellarius.

comedet sup

et unum nome indeclinabile heb' h3 filius. Josaphat filius ahilud re-
cordator eius erat officium ut dicat. xx. Sua. erat repetere cuius regi propo-
tus ordinate et secundum debitum ordinem expediretur. xx. c°. f. et miphi-
boseth comedet mensam tuam et secundum hoc istud fuit verbum sybe heb' et
miphiboseth comedet sup mensam meam et secundum hoc fuit verbum
david quod exponunt heb' dicentes quod postquam syba dixerat david sic
faciet servus tuus subiunxit david et miphiboseth commedet sup
mensam meam et subintelligitur quod premissum est scilicet subiunxit david et
hic modus loquendi frequenter invenitur in scriptura. scilicet quod aliquid est
supplendum ad habendum intellectum perfectum. x. c°. c. et abistob. xij. mi-
lia virorum heb' et viri tob de terra tob. xij. milia viri. xij. c. c°. blasphemare
fecisti inimicos nomen domini dicendo deum iniuste reprobasse saul et ele-
gisse david qui peiora fecerat quam saul heb' provocans provocasti ini-
micos domini i. peccatores qui sunt inimici dei exemplo tuo provocasti ad
peiora. scilicet homicidia et adultera. Item. d. cum. g°. vidisset david servos
innuitantes heb' h3. consulentes i. loquentes submisse unus cum alio
Item. g. tulit dyadema de capite regis eorum heb' h3 de capite mel-
chom et est nomen ydoli tamen interpretatur rex eorum et sic translator
posuit interpretationem pro nomine. xiij. c°. d. que induta erat thalari tu-
nica heb' h3 serica tunica. Item. g. in odio absolon erat positus heber
invitatione absalon erat exploratus quia latenter insidiabatur ei sicut
patuit per textum sequentem. Item. g. cessavit david persequi absalon he-
b' desideravit david post absalon quia inclinabatur ad revocan-
dum eum adhuc concordat littera sequens cum dicitur intelligens
autem quod cor regis esset versum ad absalon etc. xiiij. c°. b. In me domine
rex sit hec iniquitas rex autem et thronus eius sit innocens heb' in me
mi rex erit hec iniquitas etc. glo. tu domine dabis oblivioni peccata prius
propter maiora negocia sup veniencia tibi et sic interficietur filius meus
contra intencionem tuam propter quod innocens eris. Item. d. et locutus est rex verbum
istud ut petens heb' et non loquatur dominus meus rex sicut delic-
tum. scilicet tenendo absalon in exilio. Item. e. nunc ergo veni ut loquatur
verbum hoc ad dominum meum regem presente populo heb' et tunc tu veni ad
loquendum cum domino meo rege verbum hoc terruit me. scilicet cognacio
defuncti intendendo michi minas. q. d. non cito sentencia tua de-
tur execucioni non solum interficietur filius meus sed eciam ego
ero in periculo. Item. e. dixit. g°. ancilla tua ut fiat verbum domini.

mei regis sicut sacrificium .i. placatum deo sicut sacrificium heb. et dixit an=
cilla tua erit obsecro verbum domini mei regis integrum .i. immobi=
le absque retractatione vel integrum .i. ad requiem filii mei inquire=
ntibus eius mortem. Item .f. semel in anno tondebatur heb. et statu=
to tempore tondebatur quia secundum aliquos pluries tondebatur
in anno .xv. ca.º b. corda sollicitabat filiorum israel heb. corda fura=
batur etc. .s. per simulationes ea detrahendo ad se. Item .b. post iiij.or
annos dixit absalon ad regem et accipitur hic numerus secundum
hanc literam a tempore fuge absalon heb. et factum est in fine .xl. an=
norum et dixit absalon regi et accipitur hic numerus ut dicitur libro
de hebraicis nominibus a tempore quo saul. inceperat sacerdotes ut ha=
betur supra primo libro .xxii. ca.º et terminatur in conspiratione ab=
salon contra david cuius ratio est quia david fuit occasio dicte.
occisionis ut habetur ibidem et culpa david propter sunt tamen rebel=
lionis absalon contra ipsum non obstat quod dicitur supra .xii. peccatum.
david in adulterio bethsabee et morte urie fuisse causa huius rebelli=
onis quia plures res cause partiales. bene. concurrunt ad unum effec=
tum .xvi. ca.º et resocillati sunt ibi heb. et quievit ibi david sub quo
intelligitur exercitus vero sui .xvii. ca.º d. ne forte absorbeatur
rex david et omnis populus qui est cum eo si inmittetur concilium
achitofel. heb. ne consulatur regi .s. absalon et omni populo qui cum
eo est ut dimisso meo consilio fiat secundum achitofel consilium
Item .e. transierunt gustata paululum aqua heb. transierunt
rivum aquarum .i. iordanem flumen propter quod persequentes eos iam ipsi sunt
desperati de eorum comprehensione. Item .g. obtulerunt ei stratoria
et tapetia heb. obtulerunt ei vasa generaliter utensilia in hebreo Ite.
.g. pingues vitulos heb. et caseos armentorum .xviii. ca.º d. non
stabit tibi nisi si aggredior eum coram te glo. non rogabo te quod oc=
cidas eum sed ego met decidam eum. Item .e. non eris bonus nun=
cii baiulus heb. non est tibi in timor. hic in nuncio et subintelligi=
gratiae vel mercedis apud regem. Item .g. vidi tumultum mag=
num cum mitteret ioab servus tuus o rex me servum tuum heb. vidi
tumultum magnum cum mitteret ioab servum regis .s. alterum ser=
vum cursorem a me et me servum tuum. Item .g. tusi erat et sta. hic

Heb. aliqui dixit sub ioab

heb. dimitte. s. loqui. et sta hic quousque. audiamus alium cursorem. xix.
ca. c. si non magister milicie fueris coram me omni tempore nam dictio he-
braica hic posita est equivoca ad utrumque. Item. b. et intonsa barba. heb.
et incomposita barba insignium tristicie barbam enim illo tempore non ton-
debat ut patet de miccibus david supra eodem libro. x. ca. quia etiam cum
pectine componebant. Item. e. servus tuus contempsit me heb.
servus meus fraudavit me. s. obsequio indebito et etiam propria here-
ditate. Item. g. cur michi fecisti iniuriam et non michi nunciatum
est prior ut reducerem regem meum heb. quare vilificasti me et non
fuit verbum prius michi ad reducendum regem meum. q. d. sicut
prius locutus sum de reductione regis ita prius debui vocari ad ac-
tum reductionis quod ante plus israel de hoc prius locutus fuit
quam tribus iuda patet. supra eodem ca. sermo autem omnis israel per-
venerat ad regem et c. xx. ca. a. accidit quoque ut esset ibi vir belial
nomine seba sic enim debet scribi. s. per e. et non per i. Item. c. ioab vestitus
erat tunica stricta ad mensuram habitus sui et desuper accinctus gla-
dio dependente usque ad ylia in vagina qui fabre factus levi mo-
tu egredi poterat et percutere heb. ioab erat accinctus ad mensu-
ram vestitus sui et desuper precinctus gladio mucro suis in vagina et
exiit et cecidit. sic enim ioab disposuerat gladium suum ut caderet de
vagina ut cum acciperet eum de terra amasa non adverteret quod
ioab vellet eum percutere sed magis gladium suum in vaginam repone-
re subditur. porro amasa non observavit gladium suum et c. Item.
f. vone ego sum qui reddo veritatem israel heb. ego pacificarum
veracium israel et subintelligitur de meis civitatum. q. d. ista ci-
vitas semper fuit pacifica et fidelis regi et c. quod non est destruenda sed
conservanda tamen translatio magis consonat littere precede-
nti cum dicitur qui interrogant interrogent in abela. Item. xxi. ca. a. filii
quippe israel iuraverant eis quod autem subditur ne perimerent non est
in hebraico nec in libris correctis subintelligitur tamen et c. quod addi-
tum fuit primo in glosa et postea insertum textui per scriptores de
iuramento autem illo habetur iosue. xi. Item. d. in gabaa saul
quondam electi domini heb. in gabaa saul hic est punctus et se-
quitur eliges dominus glo eximit vox adeo dicens eligens dub
a. est deo plag. quia sic stat et c. quod sequitur et dixit david ego dabo

magis acquieſces ꝑ verbum diuinum quam ꝑ peticionem gabaoni=
tarum. Item. f. Ieſbodenos qui fuit de genere arapha heb. Ieſbide=
nos qui fuit de genere gigantiſſe. Et credunt aliqui quod ieſbidenos
ſint tres dictiones ita quod ieſbi ſit nomen proprium de proprio et nob lo=
cus unde fuit oriundus. ſed hoc patet falſum ex fine huius capituli ubi dica=
tur quod fuit natus in geth. et ideo ieſbidenos eſt unum nomen tam in
latino quam in hebreo. Item. f. et accinctus erat enſe nouo heb. et
accinctus erat nouiter. i. miles factus de nouo ꝑ quod magis nitebatur
oſtendere probitatem ſuam inuadendo regis perſonam. Item. g. adeo da=
tus filius ſaltus polimitarius heb. elchanan filius cortinarius texe=
entium fuit enim dauid de genere eorum qui texerunt cortinas tha=
bernaculi moiſi. uocatur eciam hic elchanan. i. deo gracioſus qui ele
git ipſum in regem. Item. g. hii quatuor nati ſunt de arapha heb. de
gigantiſſa. xxii. ca. a. funes inferni circumdederunt me. i. demones
ſaulem incitantes ad me perſequendum et cingendum in modum corone
ut habetur ſupra primo libro xxiii ca. Item. e. et conpones quaſi arcum
brachium meum heb. et concuſſus arcus ereus brachio meo glo. quia
faciliter arcum ereum tendebat. Item. e. manſuetudo mea multi=
plicauit me. s. meritorie ſecundum literam iſtam heb. et manſuetudo.
tua multiplicauit me. s. effectiue nam multiplicacio in bonis eſt effectus
diuine manſuetudinis. Item. g. contrahentur in anguſtiis ſuis heb.
contrahentur in clauſuris ſuis ſeba namque filius bochri inimicus dauid
in abela ſe recluſit ſupra xx. ca. / xxiii. ca. a. dixit uir cui conſti=
tutum eſt de xpo de iacob heb. dixit uir conſtitutus in altum unctus
dei iacob. Item. b. cuncta enim ſalus mea et omnis uoluntas et non
eſt ex ea quidquam quod non germinet. s. producendo bona opera ſecundum
literam iſtam heb. cuncta ſalus enim ſal. mea et omnis uoluntas quia
non germinabit regnum in eum alteri. i. transferetur de domo mea
ad aliam ideo uoluntas mea impleta eſt. i. ſalus mea. Item conburentur
uſque ad nichilum heb. conburentur uſque in cede. i. predem. i. prede
uel ſentenciam diuini iudicii. Item. e. ſamma filius age de arari
heb. Samma filius age montei. i. de monte et arari non eſt nomen
proprium ſed commune. xxiii. ca. b. interitum inferiore horoſi heb. uel
iuum. locorum nouorum de nouo habitatorum uel cultorum per ab=
ſciſionem nemorum ideo ſubditur et venerunt in dan ſilueſtria. Item

·b· et decem ·l· milia heb' et libri correcti milia quingenta habent · ¶

Primo ca° a· cerethi et phereti heb' et semei et rei de signis nominum istorum
ra· Ba· nichil dicit sed videtur michi quod primum significat audien-
tes vel obedientes secundum vero ante associantes per quos intelliguntur
illi quibus preerat banaias filius ioiade ei obedientes et ipsum associantes
in bellis et dicuntur cerethi et phereti supra secundo libro viij ca° et sic
idem cum translacione nostra· ij° ca° a· si custodierint filii tui vias me-
as heb' si custodierint filii tui vias suas ·i· incedas sibi ante· Item ·b·
et non deduces caniciem eius pacifice ad inferos heb' sed ad fossam ·i·
sepulchrum non enim erat intencio david quod ioab quo ad animam dampnaretur sed
quod corporali moreretur sicut meruerat· Item ·b· qui maledixit michi
maledictione pessima· heb' qui maledixit michi maledictione exposita
·i· publica coram ipso meos ex quo gravior erat· Item ·d· venit ergo
nuncius ad salomonem quia ioab declinasset post adoniam et post salo-
monem non declinasset· heb' et nuncius venit ad ioab quia ipse declinave-
rat post adoniam et post absalon non declinavit nunciatum enim fuit ioab
absalon hoc sciebat et hoc erat magnum argumentum conspiracionis sue con-
tra absolonem quia licet multum diligeret absalon ut patet ij° r(eg) xiiij
non tamen declinavit post ipsum imparcendo ei de morte quod igitur decli-
navit post adoniam qui tamen non legitur eum specialiter dilexisse·
videtur quod hoc faceret ut salomonem a regno impediret· iiij ca° g·
et carmina eius quinque milia heb' et carmina eius quinque et mille modus
sermonis hebraici est communiter preponere minorem numerum maiori· v· ca° g·
lapides preciosos heb' lapides ponderosos tales enim conveniunt fun-
damento· Item· g· porro biblii etc· nomen plurale est hominum sic voca-
torum a civitate biblis secundum latinos heb' guebelim et est nomen
plurale hominum sic vocatorum a civitate guebel secundum hebreos
et forsitan fuit eadem civitas bynamia et frequens gens una· vj ca°
·b· et edificavit super parietem templi tabulata per gyrum et secundum
latinos erant deambulatoria circa templum exterius et erant
tria secundum tres templi mansiones heb' et edificavit super parietem tem-
pli appendicia inferiori parte templi exterius· Item ·b· et fecit latera
in circuitu et secundum latinos sunt eadem deambulatoria heb'
et fecit appendicia et sic patet quod est reparacio sentencie premisse· Item
·d· et texit pavimentum domus tabulis abiegnis heb' tabulis
buxinis et sic intelligendum est in aliis precedentibus et sequentibus· ubi·

preciosis heb. omnia lapidibus

translatio nostra habet. ligna abiegna heb. habet. ligna buxina. Item. e. vestivit
auro purissimo heb. vestivit auro sagiur. et est sagiur nomen loci ubi in-
venitur aurum valde purum. vii. ca°. b. omnia lapidibus ponderosis
Item. d. grossitudo autem luteris .i. eius spissitudo trium unciarum erat heb.
iii. digitorum erat. Item. d. tria milia metretas. hoc non est in hebreo sed
in libris in latinis in libris correctis sed fuit dictum alicuius expositoris vo-
lentis ostendere qualiter se habeant. ad indicium bachus et metreta quia
bachus continet metretam et dimidiam et sic duo milia bachi faciunt
tria milia metretas. Item. d. os quoque. luteris intrinsecus erat et non refert
hoc eius ad luterem sed ad basem eius in qua erat foramen rotundum
intra quod ponebatur luteris fundus et dicitur hic os basis. Item. d.
in capitis summitate et quod forinsecus apparebat unius cubiti erat totum
rotundum heb. et desuper prominens cubitum os eius rotundum quia
super altitudinem basis quem erat unius cubiti erat foramen rotundum
quod dicitur eius / viii. ca°. a. et portaverit archam domini ad thabernaculum
federis heb. et libri correcti sic habent et portaverunt archam domini et tha-
bernaculum federis non enim tunc portata fuit archa ad thabernaculum sed
templum quod fecerat salomon In quo etiam thabernaculum federis quod
moyses cum istis vasis fuit repositum ad thezauris. Item. b. dominus
dixit ut habitaret in nebula in heb. habetur in caligine hoc dixit dominus
moysi. Exo. xix ca°. iam nunc veniam ad te in caligine nubis. ix. ca°. b.
et domus hec erit exemplum heb. et domus hec excelsa .i. honorata .s.
quam diu obedieritis michi et si econtrario feceritis erit confusa in-
quietum ad hoc subditur omnis qui transierit stupebit et sibillabit etc. et hic
modus loquendi apud hebreos dicitur decurtatus in quo oportet ali-
quid suppleri ad habendum intellectum. Item. d. hec est summa expensarum
quam obtulit rex salomon heb. hic est census quem levavit salomon
etc. nec refertur ad litteram immediate precedentem .s. ad centum. xx. tale-
nta auri que misit yram salomoni sed ad illud quod postea sequitur de alie-
nigenis quos salomon fecit tributarios / x. ca°. b. et holocausta que offe-
rebat in domo domini heb. et ascensum quo ascendebat in domum domini
.s. de domo sua nam ille ascensus erat valde subtilis et curiose factus
Item. g. et decora negociatores enim regis emebant heb. et multitudo.
mercatorum regis congregavit multitudinem .s. equorum. Item. g. in hunc
modum cuncti regis etheorum et syrie equos vendebant heb. et hunc
modum cuncti reges etheorum et syrie primarius eorum .s. mercatorum salomonis

aquibusdam reges equos emebant et sic salomoni duplex lucru venie=
bat quia meliores equos sibi retinebat et alios carius vendebat per suos
mercatores. xi. ca. e. edificauit mello et coequauit voragine terre
heb. clausit aperturam ciuitatis dauid et reliquerat ibi quandam ap=
turam ut multitudo populi ter in anno venientis ad templu facilius ibi
intr. transirent quam clausit salomo ut ibi faceret habitacula p fami=
lie filie pharonis. xiiij. ca. d. eo q inuentus e bonus sermo ad dnm su=
per eum. i. dominus bonu locutus de eo heb. eo q i venta e bona
res. i. bonu factum sup eum a domino. glo. ipse em abstulit custo=
diam militu quam posuerat pr suus in samaria ne homines regni
sui transirent ad festa in ihrlm. Item. d. qui percuciat domu ieroboam in
hac die et in hoc tempore heb. qui occidet domu ieroboam istig dei
et de cetero glo. i. natos quos h; nunc et quos habebat postea. xx. ca.
. a. nome matris sui maacha filia absolon heb. h; filia absolon a sic
iste uidetur esse alius ab absolon filio dauid. xvj. ca. b. et ob hanc
cam occidit eum h. e. hieu filiu anani prophetam heb. et quia percussit
eum glo. h. eum refertur ad ieroboam ex quo em baasa no recessit
a peccatis ieroboam no habuit titulum occidendi eum s; fuit culpabilis
de morte eius et maxime cu esset seruus q ante in translacione nra.
additur h. e. hieu filium anani no e in hebreo. Item. g. et notauit
nome ciuitatis aliquam extruxerat nome somer samariam i de
monte domini heb. et liber correcti hnt et notauit nome ciuitatis quam
destruxerat nome somer domini montis samaria. i. denomina=
uit eam ex nomine illius qui fuerat domini illi loci no em somer int=
pretatur mons ut samaria mons domini ut prior litra accipit. xviij ca.
usq; claudicatis in duas partes heb. usq; quo transitis uos sup duos
cogitaciones nunc credendo deum verum nunc falsum. s. baal ex quo pr.
q in nra translacione claudicacio accipitur methaforice. Item. e. fe=
citq;. aque ductum. q. p duas aratiunculas heb. et fecit sulcum. i.
cauacionem terre ad modum sulci factum duorum satorum sementes.
ille em sulcus erat in quadam equilitate factus habens. l. cub. in quolibet
latere sicut et alteru q fuit ante thebernaculu moysi. it q erat al=
taris holocausti et terra dicto sulco circumdata poterat recipere se=

mensuram duorum satorum c ante sati genus mensure ꝛ hoc pꝫ
quia due maticule que ponuntur in translacione nostra non accipiuntur pro
duobus satis sed pro ternari abili ꝛ seminabili duplici sato semine
tis. Item .g. nubes parua sicut uestigium hominis hebreus nubes parua
sicut planta hominis. Ex quo pꝫ quod in translacione nostra uestigium
non accipitur pro similitudine huius quantitate tocius hominis sed
tantum pedis. xx. capitulo a. ꝛ omne quod eis placuerit .s. serui benedab.
ponent in manibus suis hebreus ꝛ omne desiderabile oculis tuis pone
ret in manibus suis. Item .c. circumdate ciuitatem hebreus ponite ꝛ sub
intelligitur ab obsidione uel machinas ad pugnandum ciuitatem
Item .c. pedissequos armigeros principum prouinciarum .i. terminum regni
israel hebreus per pueros principum prouinciarum glo. isti erant iuuenes tra
diti achab obsides a principibus gencium aliarum sibi subditarum
Item .e. ꝛ acceptis a baraab ꝛ gubernauit .i. accepit arma ꝛ alia necessa
ria in bellis. Item .e. ꝛ accedens unus uir dei dixit ad regem israel
hebreus ꝛ accedens uir dei dixit ad regem israel ꝛ dixit glo. bis dicitur
hic ꝛ dixit propheta duo que dixit rege. primum fuit quod daret multitudi
nem syrorum in manibus eius secundum quod non parceret eis propheta que re
prehendit enim propheta dicens quia dimisisti uirum dignum morte ꝛc
Item .g. ꝛ mutauit aspersione pulueris os ꝛ oculos suos hebreus et
mutauit in pannos oculos suos nam panno lineo ligauit ca
put suum uolueratum ꝛ attingebat ligamen partem super oculos ita
quod non cognoscebatur. Item .g. at ille statim abstersit puluerem
de facie sua ꝛ festinauit ꝛ amouit pannum desuper oculos suos ꝛ
sic fuit cognoscibilis. xxi. capitulo e non inuenisti me inimicum enim tibi
.quod. d. non hebreus ꝛ libri correcti non inuenisti me inimice meus .i. talem
ut deberes michi inimicari ꝛ uedit in eandem sententiam. xxii. capitulo d.
apud iouas filium amalech hebreus apud ioas filium regis. Item .d.
sume arma tua ꝛ ingredere prelium ꝛ induere uestibus meis .i.
exterioribus. paruentis meis secundum litteram istam hebreus in mutando
amouendo uestem communem ꝛ uade ad prelium indues uestimenta
tua .s. accipiendo arma bellica ꝛ insignia regalia quod ante subdit
Porro rex israel mutauit habitum suum .i. non assumpsit insigniare

pr   fortius inuadicur ab aduersariis

galia quia nolens deferre honore iuda regi tamen secundum verita-
tem intendebat declinare prelij pondus et ponere sup regem iuda
quia princeps exercitus fortior erat. Item. e. percussit regem isr'l inter
pulmonem et stomachum heb' percussit regem isr'l inter squamas
et loricam dicuntur quedam lamine ferree operientes maculas
sive foramina lorice quarum una fuit fracta vel amota de lo-
co suo et sic sagitta transijt ad interiora. Item. e. et preco personuit
in universo exercitu. heb' et planctus transijt in castris audita morte
regis et sic quilibet fugit ad civitatem suam. Item. e. et habenas
laverunt heb' et armatura ab laverunt laverunt a sanguine achab.

Primo. ca.º e. zona pellicea. accinctus renibus heb' hec zona
de corio. ij.º ca.º a. numquid nosti quod hodie auferet dominus
dominum tuum a te heb' numquid nosti quia auferet deus dominum tuum
sup caput tuum nam elias fuit elevatus in curru igneo. Item. d.
currus isr'l et auriga eius heb' currus isr'l et milicia eius. i. pote-
cior ad defensione isr'l quam milicia cum curribus bellicis tunc
enim pugnabant milites in curribus ut patet. Ultimo ca.º iij. libri.
Item. d. et non sunt divisi. hoc non est in hebreo. iij.º ca.º a. et centum mi-
lia arietum cum vellerib;us suis heb' centum milia arietum lanatos
ita quod si adducerentur agni et arietes tonsi non reciperentur. Item.
.g. ita ut tantum muri fictiles remaneret heb' ita ut non remane-
ret lapis in parietibus. quia ad hoc enim extrahebant ide[..]m lapides
ut implerent dictum elisei quod habetur supra eodem ca.º omne
agrum egregium operietis lapidibus. Item. g. et facta est indigna-
cio sup isr'l quia populus indicavit indignum esse ulterius obsidere
populum in tanta afflictione positum et maxime quia audivit re-
gem ymmolasse filium primogenitum ut haberet deum sibi propicium ad imi-
tacionem abrahe qui paratus fuit ysaac ymolare. heb' et facta est ira
dei sup isr'l. glo. xl. eo quia tunc angelus qui preerat regno mo-
ab. retulit coram deo peiora de filiis isr'l pueros suos ymolantibus
bus demonijs ut habetur ps. c[..] . iiij. pp. quod tunc venit mortali-
tas in exercitu isr'l. et sic compulsi fuerunt recedere ab obsidione propter
peccata preterita quod erat iustum et fuit ab angelo impetratum. iiij. ca.º c.

in tempore isto et in hac eadem hora et vita comes fuerit habebis in utero
filium hebreus in tempore isto sicut tempus vite amplexabis filium id est anno
revoluto in mense sicut nunc est amplexaberis filium iam natum
et sic littera hebraica promittit mulieri quod tunc sicut modo viva non asseve-
rat ipsi eam de continuacione vite et filii necessitate. Item c. noli
mentiri ancille tue hebreus noli deficere ancille tue verbum enim hebrai-
cum equivocum ad mentiri et deficere sed quia non est verisimile quod mulier
illa que iam noverat sanctitatem elisei estimaret illum velle mentiri
et ideo tenetur hic pro deficere et est sensus secundum hebreos si impe-
traret michi filium cito moriturum non esset michi materia gau-
dii sed merorem ideo rogo ut non deficias michi sic quod filius michi do-
nandus a me tollatur sed cito diu vivat. Item c. iiii. autem quidam
venit de balsaliza hebreus scilicet de baal saliza et sunt due dictiones pri-
ma significat pluviam et est nomen domini secunda est nomen proprium loci.
Item c. panes primiciarum .xx. et .xx. panes ordeaceos et frumentum
novum in pera sua hebreus panes ordeaceos et granata michi in pera sua
ordeum enim acius venit ad maturitatem quam frumentum in illa
terra et ideo panes attulit de ordeo qui dicuntur hic panes primiciarum
et de frumento attulit spicas appropinquantes ad maturitatem ex qui-
bus confricatione excutitur granum et illud vocatur granata .x. capitulo
a. x. talenta argenti hebreus centum centenarios argenti et quibus centenarius
valet .c. talenta communia. Item d. ut tollamus honus duorum burdo-
num de terra israel hebreus scilicet duorum mulorum volebat enim facere altare
in terra sua ut ibi sacrificaret domino sicut dicitur. Exo. xx. altare
de terra facies michi. Item d. abiit quasi habeo electo terre tempore id est il-
lo tempore optio addito erandum secundum istam litteram hebreus abiit
ab eo per spacium terre scilicet antequam giezi curreret post eum. Item f.
melius est ut accipias duo talenta hebreus vivat scilicet quod eliseus misit te
et accipe duo talenta. Item g. nunc igitur accepisti argentum hebreus
est ne tempus accipiendi argentum q. d. non .vi. capitulo c. quis proditor
mei sit ad regem israel hebreus quis ex nobis ad preceptum regem israel et
subintelligitur refert consilia mea. Item b. et preoccupavit eum
hebreus et prohibuit eum scilicet regem israel ne transiret per locum illum vii. capitulo c.

Vade dic ei sanaberis no e ante hec nomina phe quia no induxit eu
admirandum q. e phetica expressio quid esse daturus z e sensus
secundum istam litteram dic ei dices exte z no exime heb vade z dic
no vives asael tu dicit dominus totum. Item. d. anno quinto ioram filij achab
regis isr regnavit ioram filius iosaphat heb anno quinto ioram filij
achab regis isr z iosaphat regis iuda regnavit ioram filius iosaphat
z est sensus q quinque primi regni iosaphat simul concurrunt z acci-
pitur hic tempus regni ioram filij achab a morte othosie fris sui
tamen an. gubernaverat tamen ante gubernaverat regnum duobus
annis othozia languente ex casu suo de cenaculo. ix. ca. e magiste-
rii gub heb magisterii gu. Item. f. numquid pax potuit ee zambri.
qui interfecit dominum suum q d non secundum expositores lati-
nos heb e ne pax mecum z ei ibi punctus z sequitur zambri interfecit.
dominum suum. q. d. no e h nomen q interfecisti dominum tuum non
pequens horrendum quia zambri simile fecit z regnum obtinuit ex
voluntate dei z hoc dixit iezabel captans benevolenciam hieu. p. q
depinxerat oculos suos z ornaverat caput suum p q no e veri-
simile q tunc vellet ei dicere verbum provocativum ad iram. Item. f. que
e ista heb quis mecum quis i. obediens michi ro sequitur z ro se-
quitur z inclinaverunt se ad eum duo eunuchi. q. parati ad obediendum
sibi p. q pillos fecit eam precipitari. Item. g. ita ut pterentes dicant
hec ne illa iezabel deiecta de dignitate regia ad maxima vilitate
heb quia no dicent amplius homines h est iezabel. f. magna z glori-
osa sicut dicebant vivente rege ioram filio suo. xi. ca. b. tercia ps
sit ad portam sevir heber tercia pars ad portam sur. Item. b. ad portam
que e post habitaculum scutariorum heb ex cursor z videtur ee eidem
homines qui dicuntur cursores eo q precedebant regem [illegible] sunt dicti
ascendentem z illi portabant scuta ut habetur supra iii libro xiiii.
ca. in fine. xiii. ca. pater mi currus isr z auriga eius heb z mi-
licia eius exponitur sicut supra eodem libro ii ca. Item. e. tolle sa-
gittas heb accipe sagittas. Item. e. percute iaculo terram heb non

Ubi erant multa inclusi

hz. iaculo et non videtur quod percusserit terram cum sagittis quas ad-
dictum helizei ieceerent et iterum ad eius dictum receperat. Item.
.f. latrunculi quoque de moab venerunt in terram in ipso anno heb.
hz in redditu anni. tunc enim solet terre predatores quando.
heb. sunt in campis. Item. b. et regnavit. benadab filius eius
heb. hz. benadad sic enim debet scribi iste. p. d. in fine ad differentiam istius
qui regnavit ante azael. qui scribitur p. b. in fine. xiij. b. et ap-
prehendit petram nomen est civitatis seu fortalicii sequitur et vocavit
quod nomen eius gethel heb. hz iectehel. et significat stridorem den-
tium eo quod illi qui interfecti fuerunt ibi dentibus stridebant pre
dolore. Item. d. in thezauris regis et filios obsides. Item. d. vix-
it autem amasias filius ioas rex iuda postquam mortuus est io-
as filius ioachaz regis israel. xxv. annis heb. hz. xv annis x. enim
annis in quibus amasias fugiens de ierusalem latuit in lachis
tacetur hic in hebreo quia non in illis regnavit proprie loquendo. Item.
f. per servum suum ionam filium amathi qui fuit de geth que est in
offer. licet fuerit oriundus de sarepta sydoniorum tamen sepultus
fuit in geth que est in illa in terra israhel et inde nominatur hic ratione
sepulture et quod subditur que est in offer. ista opher est alia ab illa que
est in iudea unde faciebat salomon aurum afferri ut habetur supra
tertio libro. x. capitulo xvj. capitulo c. tunc percussit manum ter sunt heb. et li-
bri correcti habent thampsim. Item. d. l. siclos argenti per siclos subin-
telliguntur homines potentes unum heb. sic habet. l. siclos argenti
hominum virium i. cuiusque hominum secundum modum loquendi hebraicum
intelligitur tamen de potentibus ad solvendum et non libri illi qui
habent per singulos annos falsi sunt in hoc quia libri correcti non habent
annos sed refertur ly. singulos ad potentes solvere ut dictum est. Item.
e. domus regie iuxta argob et iuxta arib. heb. in munitione domus
regie iuxta pallacium et leonem. glo. in. Gen. ibi erant leo aure-
us ad magnificentiam regis ostendendam et sic per argob et arib non
sunt propria nomina sed communia in hebreo tamen non habetur arib sed arie

quod significat leonem et sic scribi debet in libris nostris. xvi. capitulo .g. Musach
quoque sabbati et dicunt communiter expositores nostri quod erat quedam gazophi-
lacium in quo ponebatur oblatio regis in die sabbati. vel. Ebr. dicit.
quod erat sedile optimum desuper cum tapeto in quo sedebat rex in solempni-
tatibus magnis. Musac enim est nomen hebraicum et sonat extensi-
onem seu extensorium. xxiii. capitulo noestam quoque. enim noestam hebrei-
ce nehustam id est cupream. quod dicitur nichil est ibi in numeris sed tantummodo
cupreum et sic patet quod nehustam pro quo libri nostri vitio scriptorum
habent noestam quod non est nomen proprium sed commune. Item. d. et rabsa-
tem sic enim debet scribi scilicet per b. et non per p. sicut communiter scribitur
in libris nostris et male. Item transite ad dominum regem meum assi-
riorum heb. date vadimonium domino meo regi assiriorum super duobus
milibus equorum vobis accomodandis ut subditum et dabo vobis
etc. Item. g. ubi est deus sepharvaim [navim] ana et ava et sic ana et ava sunt y-
dolorum nomina secundum istam litteram heb. ubi est deus sepharva-
im. movit et destruxit. id est rex assiriorum movit eum et destruxit
et sic ana et ava non sunt nomina ydolorum sed sunt verba. xix. capitulo et
erunt in ruinam collium pugnantium heb. et erunt in vastationem acervorum
pullulantium vastas in acervis civitates destructarum vepres pul-
lulant et urtice. Item. e. ponam circulum in naribus tuis et chamum
in maxillis tuis heb. ponam hamum in naribus tuis et frenum in labiis
tuis. Item. e. in secundo anno que sponte nascuntur heb. in se-
cundo anno persionem id est fructus arborum que de ipsis abscindun-
tur unde ys. xxxvii. ubi ponitur hec historia dicitur pomis ves-
cere. Item. g. non circumdabit eam munitio heb. non effundit super
ipsam machina scilicet lapides procedendo. xx. capitulo. c. vis ut ascendat umbra
.x. lineis heb. vis ut precedat umbra .x. gradibus. Item. d. et re-
duxit umbram per lineas quibus descenderat in horologio achaz
heb. et reduxit umbram in gradibus quibus descenderat in gradi-
bus achaz dicunt enim hebrei quod dies in qua mortuus fuit achaz
fuit decurtata .x. horis propter maliciam eius et econverso propter bonita-
tem ezechie fuit tantum prolongata dies ista sed quod dicunt de a-
chaz non videtur probabile tum quia scriptura nullam de
hoc facit mentionem tum quia nuncii regis babilonis ita quesi-

nissent de abreviatione diei sub achaz sicut quesierunt de elonga=
tione diei sub ezechia. xxi ca.o d. delebo ierusalem sicut deleri solent tabu=
le delens vertam et ducam crebrius stilum super faciem eius sic
enim facit qui perfecte volt delere scripturam tabularum hebr. et
tergam super ierusalem. sicut tergitur scutella tergens vertetur super facie
eius qui enim perfecte scutellam tergit terso eam vicibus super facie
pluries reducit pictura que vero littera idem significatur .s. quod
peccata habitatorum ierusalem penam acriter puniencium. xxii ca.o
.c. qui introitu hostii regie principis civitatis hebr. in hostio iosue qui erat
prefectus in una civitate. xxiiii. ca.o a. in diebus eius ascendit pha=
rao nechao. hebr. in diebus eius ascendit pharao clechi et secundum
hoc nechao non est nomen proprium sed commune appriatum tamen isti ex
corporis conditione quia claudicabat secundum litteram istam interpretum di=
cunt expositores iam quod pharao non est nomen commune regum egypti.
quia tunc omnes reges egypti vocabantur egypti pharaones et
nechao est nomen proprium regis istius sicut omnes imperatores romani
vocabantur cesares et cum hoc habebant propria nomina ut Julius au=
gustus tiberius et huiusmodi. xxv. ca.o c. nabuzardan princeps mi=
litie hebr. nabuzardan. princeps lanatorum eo quod milites lanabat
eorum hostes ex civis precepti. Item. e. et sopher principem exerci=
tus qui probabat tirones de populo terre .i. examinabat eos qui
erant apti ad prelium eos ab aliis sequestrando hebr. et sopher pri=
cipe exercitus exercitantis populum terre .i. ordinantis eos per turmas ad=
bellandum. Incipit primus liber paralipomenon etc.

Primo ca.o g. filia matred filie mezaab hebr. filia metred
filie cuius aurum. glo. divitia pater eius erat dives in pos=
sessione auri et secundum hoc mezaab non est nomen proprium sed commune. ii.
ca.o a. tres isti nati sunt de filia sue cananitidis. hebr. de chananitide
et refertur ad filiam sue qui sue fuit pater uxoris unde ut habetur gen.
.xxxviii. proprium. quod li cananitidis que est in titulacione uxori cum sit femini ge=
neris non potest referri ad sue. Item. c. caleb vero filius esrom accepit
uxorem nomine azuba aliquam hebrei dicunt quod hec est litteram areb vero
filius esrom genuit azuba feminam et similiter gerioth que sequitur
et est nomen femine et sic iste due fuerunt filie caleb proprium quod sub ditur.

de filiis eius fuerunt quoque filie eius etc. et iste persone nate sunt de
azuba uxore caleb cuius nomen hic tacetur tamen quia pro nomine filie sue pro-
persone subintelligitur que fuit eiusdem nominis cum ipsa sicut fre-
quenter contingit de matre et filia primogenita cum quia postea exp-
nitur nomine eius tamen dicitur cumque mortua fuisset azuba etc. a-
lij dicunt quod hec est litera caleb vero filius esron genuit cum azuba
uxore i. de azuba uxore eos qui sequuntur ponitur tamen hic cum
p. d. quia ad generationem requiritur commixtio maris et femine. Item d.
cum intra mortuus esset es domum ingressus est caleb ad effrata
uxorem suam cum carnali cognoscendo secundum literam istam he-
braicam et postea mortuus est esrom et caleb effrata et est caleb effrata nomine
ville compositum ex nominibus caleb et uxoris sue in qua villa mortuus
fuit esrom pater caleb. Item e. obeth autem genuit iehpsu hebrei et li-
bri correcti habent hylien. Item g. qui videbat dimidium requiecionum
i. mansionum terre terre quia inhabitabat eas tam quam habens cu-
ram eorum hebrei qui videbat etc. et est eadem sententia nam divisio ali-
quorum pertinet ad habentem curam ipsorum. iij. capitulo c. et laada pater
maresa et est maresa nomen ville. Item in domo invicti thaber-
naculum moysi et dicitur hic domus invicti thabernaculum
moysi secundum expositores nostros in quo fuerunt cortine de bisso
hebrei in domo esebea et est nomen cuiusdam cognationis secundum
hebreos. Item d. et qui stare fecit solem viri mendacij et securus
et incendens qui principes fuerunt in moab et qui reversi sunt in bet-
lehem et exponitur ista de elymelech qui cum uxore sua et duobus
filijs iuit ad peregrinandum in terram moab. ruth. i. et suis pre-
cibus fecit stare solem reversio vero in betleem exponitur de
noemi et ruth. tamen aliquantulum extraneo hebrei et iaaquim no-
men est proprium hominis et viri deccezeba et est nomen ville sue loci et ioab
et saraph nomina sunt virorum qui maritati sunt fuerunt in
moab et reversi sunt in lee. Item d. et in presepibus hebrei et in mu-
ro. Item e. hec est habitatores eorum et in sedium distribucio hebrei.
hee cognationes eorum et in puttele eorum. iiij. capitulo d. et aasim filius

caper(?) hebr. ketur uher. Item .d. filii balaa hebr. filie bale. Item .e.
soror autem eius regina pepit uirum decorum hebr. id est soror autem
eius regina pepit sehor et e nomen filii regine et forte notabilis in
pulchritudine. propter quod translator posuit uirum decorum .viij. capitulo g.
et multos habentes filios ac nepotes usque .c.l. milia hebr. non id est milia
sed .c.l. tantum et in lxx. milia non est de textu et merito quia de tota tri-
bu beniamin non erant tot homines et multo minus in una cogna-
tione eiusdem tribus. Item .e. et abigabaon et nomen uxoris eius etc.
t. hebr. pater gabaon et nomen uxoris eius etc. erat enim iste uir potens
in uilla gabaon. propter quod sortebatur pater eius. .xi. capitulo c. hic stetit in medio
agri et defendit eum hebr. et steterunt in medio agri et defenderunt
eum ex hoc patet quod eliazar de quo hic fit sermo non fuit solus in defen-
sione agri sed quia fuit principalis inter defendentes ideo translator.
uir exposuit eum singulariter sicut uictoria exercitus attribuitur duci.
.xij. capitulo c. spiritus autem induit abisai non accipitur hic spiritus pro spiritu
prophetie sed pro constantia et audientia loquendi hebr. spiritus domini induit
amasay. et ideo dicunt hebrei quod iste fuit amasa utrumque tamen fuit nepos
dauid de duabus suis sororibus. .xiij. capitulo b. a domino deo nostro egre-
ditur sermo quem loquitur mittamus ad fratres nostros etc. hebr. a domino
deo nostro reuelato uel ordinato missa super fratres nostros .xiiij. capitulo g. ne
mes contra eos ex aduerso pirorum hebr. id est ex aduerso arborum posuit n.
translator nomen speciale pro generali. .xv. capitulo f. mathanias precinuit came-
bant epincon hebr. in instrumentis .x. decordarum canebat in fortitudine
.xvj. capitulo d. cum cenit pariter uno hebr. cum cetus gentes nu .i. fa-
ales ad mirandum propter paucitatem et sic e eadem summa .xvij. capitulo d. quis
ego sum domine deus et que domus mea ut prestares michi ta-
lia hebr. quis ego sum domine deus meus et que domus mea
quia adduxisti me usque huc .i. ad tanta excellentia sine meritis
meis et cognationis mee sed propter solam gratiam tuam et miseri-
cordiam. .xix. capitulo b. et precidit tunicas eorum anatibus usque ad pe-
des eorum in medio usque ad turpitudinem .i. usque ad pedes per
quos fit turpitudo de loco ad locum. Item uidentes autem

filii amon qui iniuriam fecissent david hebr(aice) b(e)z(?). quod fetidi essent ipsi david .i.
abhominabiles et odiosi tantum quod omnino nolebant indicare factum per
talem modum dicitur exodi .v. fetere adorem nostrum coram pharone et ser=
uis eius. xx. ca(pitul)o a. porro david manebat in ierusalem quando ioab
percussit rabba aliqui libri hebraica sic habent et david remansit in ie=
rusalem et percussit david rabba et utrumque verum est quia primo
ioab vastavit terram amonitarum et tantum quod rabba civitas re=
gia erat de prope capienda et tunc significavit regi david quod ve=
niret ut capto civitatis regie sibi ascriberetur ut habetur .ii. regum
Item .b. et fecit super eos tribulos et trahas et ferrata carpenta transire.
hebr(aice) et dolavit eos .i. in minutas partes divisit sicut sunt dola=
ture inferius et ferreis carpentis. xxi. ca(pitul)o d. eo quod invitus exeque=
retur regis imperium hebr(aice) quia abhominabatur regis verbum tan=
quam malum et divine voluntati contrarium. Item .e. conspexit eum
ornam ipsum david hebr(aice) et reversus est ornam .s. de loco adque fuge=
rat se abscondendo ut iret obviam regi david. xxvii. ca(pitul)o noluit
autem david numerare eos a .xx. et inferius aliqui libri habent noluit
autem david etc. et male quia volebat numerare solum viros po=
tentes ad bellum procedere. tales sunt a .xx. annis etc. xxviii.
ca(pitul)o d. dedit autem david salomoni filio suo descriptionem porticus
et templi et cellariorum suorum hebr(aice) et dedit david salomoni filio
suo similitudinem porticus et domorum suarum et thesaurorum
suorum. Item .f. et leunculos aureos hebr(aice) et urceos aureos et
similiter quod subditur similiter quod in leones argenteos vero huius
dispositatis translationis nostre ab hebraico fuit quia dicto hebra=
ica signis leonem in hebr(aice) .b. magnam similitudinem litteris
.xxix. ca(pitul)o a. neque ... hominum preparatur habitatio sed deo hebr(aice) quia
non hominum civitas pre... atur supple sed deo vocatur autem
hic templum salomonis ... civitas quia multa et magis edi=
ficamenta erant ibi. · · · Incipit secundus liber para=
lipomenon secundum capitulum
SEcundo. ca(pitul)o f. hy=
ram fabrum prem... meum vocabat eum enim
rex tyri prem sum ratione senec... tutis et industrie artis

hebe

secundum literam istam heb hiram fabrum patris mei .i. artificem
excellentem a tempore patris mei / iij. ca.o a. cepit autem edificare me=
se secundo. iiij. anno regni sui et cepit edificare mense secundo.
secunda die anno. iiij. regni sui et sic translator ~~accepit~~ dimisit
h. secunda. iiij. ca.o c. porro vestitus eius habebat mensuram.
palmi et spissitudo eius habebat palmum. Item. g. omnia de auro
mundissimo facta sunt heb de auro sagur etc et est sagur nomen
proprium loci ubi nascitur aurum purissimum ut dictum est supra. iij v.
vij. ca.o secundum alios sagur est nomen commune et significat
clausum nam aurum purissimum clauditur ab habentibus ipsum
sub firma custodia. Item. g. et phialas heb et vicinos / v. ca.o f. usque
ad hunc in illo tempore vices et ministeriorum ordo inter eos divisus
erat licet enim tempore david hoc factum fuisset ordinatione ut habetur
supra. j.o libro xxiiij. et xxv. tamen executione sunt factum post collacionem
arche in templum salomonis secundum literam istam heb non ad custo=
diendum divisiones licet enim a tempore david divisiones sa=
cerdotum et levitarum facte fuerunt ad succedendum sibi in officiis
divinis per ebdomadas tamen talis successio non fuit tunc custo=
dita eo quod omnes sacerdotes fuerunt tunc occupati propter solempni de
predicte et collacione arche id permittitur omnes enim sacerdotes qui
ibi potuerant invenire sanctificati sunt et subditur immediate non
ad custodiendum divisiones. s. succedendo prioris sed tunc omnes
simul in officio divino fuerunt occupati / vij. ca.o c. fecitque die
octavo collectam heb h. retentionem quoniam retinebantur populus illa
die ut ab eo colligeretur pecunia preciosis templi. viij. ca.o a. et
alias civitates munitissimas heb et omnes civitates thezaurorum
erant enim sic edificate sic fortes ac si deberent ibi custodiri thezauri
ix. ca.o d. de quibus fecit rex gradus in domo domini heb habet.
semitas erat enim quedam via curiose facta per quam rex ibat de do=
mo sua in templum. Item. d. excepta ea summa quam legati diversarum
gentium et negociatores afferre consueverant heb h. preter id affere=
batur a viris scrutatoribus et mercatoribus. et dicuntur hic scrutatores
secundum aliquos illi qui colligebant pecunias pro rege a subiectis.

secundum proportionem facultatum | x. ca° g. factum est cum indisset omnes
isr(ae)l etc. totum illud usque in finem ca° huius non est in hebreo nec in li-
bris correctis sed est acceptum | de xii. ca° iii. li. r(egum) et hic insertum per aliquos
expositores sicut et in pluribus aliis locis plurima sunt inserta | xi.
ca° d. eo quod eiecisset eos ierobo(a)m et posteri eius ne sacerdotio domini
fungerentur. heb(reus) quia cessare fecit eos ierobo(a)m et filii eius a sa-
cerdocio domini volebant enim quod venirent in ierusalem ad ministra(n)-
dum in templo aliter privarentur decimis in regno suo propter quod
coacti fuerunt exire | xii. ca° e. iteramque referebant ad armamen-
tarium suum heb(reus) secundum appenditum cursorum | xiii. ca° c. porro ieroboa(m)
erat rudis et corde pavido heb(reus) habet/erat puer sensu non tamen
etate annima in principio regni sui fuit xl. et unius anni ut
habetur iii. r(egum) xiiii. et ideo per hoc quod dicitur rudis in translatione nostra in-
telligitur defectus ingenii et industrie naturalis et corde tenero
i. impotenti ad sustinendum aliquid durum | xv. ca° a. transibunt at
multi dies in isr(ae)l etc. usque ad illum locum nos et erit confortamini
et non dissolvantur manus vestre exponitur ab omnibus doctoribus de
futuro sicut sonat nostra translatio et fuit impletum tempore capti-
vitatis babilonice ~~ex~~ nam ex(tunc) a ierusalem iudei non poterant offerre deo
sacrificia propter quod tempore dicte captivitatis que diu duravit fuerat
absque deo vero colendo per sacrificia et quia multi iudei transierunt
ad cultorem ydolorum et absque sacerdote doctore et absque lege quia
cessantibus sacrificiis cessavit officium sacerdotis et doctrine legis
quoniam combusserunt nabuzardan et eius satellites. cumque
reversi fuerint in angustia sua i. existentes in captivitate babilo-
nica ad dominum deum isr(ae)l per veram penitentiam vexatio in-
tellectum eius dante repererunt eum tempore cyri qui dedit eis licen-
tiam redeundi et templum reedificandi in illo tempore non erat
pax ingredienti nam iudei reversi de captivitate babilonica af-
fligebantur et invadebantur a samaritanis et aliis vicinis gen-
tilibus pugnabit enim gens contra gentem quia multa bella
temporibus illis surrexerunt in diversis partibus orbis ut patet in

tueun historias illius temporis heb. et dies multi israel absque deo
vero et absque sacerdote docente et absque lege .i. sine
istis quia talis modus loquendi hebraicus est. et reversi sunt in angustia
sua ad dominum deum israel et quesierunt eum et invenerunt eum et in
temporibus illis non pax egredienti et venienti quia consumptiones
sumpte super omnes habitantes terram et dimicate sunt gens contra
gentem et gente et civitas in civitate quia deus consumpsit eos
in omni angustia vos ante confortamini etc. quia hec lra non habent
continuant in principio exponitur ab hebreis de tempore preterito ante tempus
aza sic et dies multi israel supple iam fuerunt absque deo vero
nam in illis non recurrerunt filii israel ad deum verum scilicet a quarto
anno roboam in quo declinavit ad ydolatriam et omnis israhel cum
eo ut habetur supra .xii. capitulo et tempore filii sui abia qui ambulavit in
omnibus peccatis patris sui ut habetur supra .xiii. capitulo et .iii. r. .xv. et absque
sacerdote docente et absque lege quia ex quo declinaverunt ad
ydolatriam neglexerunt recurrere ad doctrinam sacerdotum et legis stu-
dium et reversi sunt pluries in dea in angustia sua ad dominum deum
quia tempore aza qui successit abia pluries reversi sunt ad cultum
veri dei et maxime quando fuit in angustia propter adventum regis ethi-
opum et invenerunt eum ab eis .i. ab illis de regno iuda quia dedit eis vic-
toriam miraculosam ut habetur in textu capituli precedentis et in temp-
oribus illis roboam et abia non pax egredienti et venienti supple
fuit quia anno .v. roboam sesac rex egipti invasit ierusalem et spo-
liavit templum et domum regiam et facti sunt ei iudei servi ut habetur
supra .xii. capitulo tempore vero abya filii eius ieroboam molestavit reg-
num iuda et finaliter fuit debellatus et dimicate sunt gens in gente
et civitas in civitate quia tunc iudei habuerunt insultus ab exte-
rioribus et intra se seditiones ex quibus pluries fuit diminutus
populus propter peccata sua .i. sequitur vos ante confortamini .i. tu aza et populus
tuus qui assistitis domino in veritate. Item .b. azarie filie a=
ded. sic debet scribi per duplex .d. et non per .b. sicut habent aliqui libri
Item .c. bellum vero non fuit usque ad .xxxv. annum regni aza. heb.

ꝛ libri correcti hñt usqȝ · ad · xxxviij · xvij · ca° f · misit eum mitti ĩ nervũ
valde quippe sup hoc fuit dominus indignatus ꝛ interfecit de ipso
in tempe illo plurimos heb' ꝛ posuit eum in domũ carceris quia iratus
fuit sup eũ ꝑ · hoc ĩ ira sup ꝓpham eo quia arguebatur eum ꝛ confregit
ĩra de ipso in tempe illo eo ꝙ nolebant ꝓpham liberare · Item · g · hũt
se quebatur robustus ad prelia heb' ꝛ de beniamin ad prelia · xviij ·
ca° f imitatus hitum ꝛ sic adpugnam nadam heb' mutteris vesti=
bus consuetis induendo arma tua ꝛ veni ad bellum ꝛ e verbum
ipius achab ꝛ iosaphat regem iuda · Item · g · ꝑcussit regem isrl in=
ter cervice ꝛ scapulas · iij · r · ultimo ca° · ubi tractatur historia dicit
ꝑcussit regem isrl inter pulmone ꝛ stomachum ꝛ ex hac narratione
videtur hic ĩra tũ ſlacio deficere heb' ꝑcussit regem isrl inter iuc=
turas ꝛ loricam ꝛ dicuntur hic iucture lamine ferree operientes ma=
culas seu foramina lorice ꝛ dicuntur ~~hame~~ squame in libro r · ultimo ca° · xx ·
ca° a · filij moab ꝛ filij amon ꝛ cũ eis de ydumeis heb' ꝛ libri cor=
recti hũt cum eis de amaniis tamen ꝑmanentes intelliguntur ·
ydumei ꝛ videtur ꝑ hoc ꝙ infra eodem ca° dicitur ecce filij amo
ꝛ moab ꝛ mons seyr · i · hitatores montis seir qui dicuntur ydu=
mei · Item · c · erat inte uziel · heb' erat autem yaziel Item · c · ut lau=
darent dominum in exercitu heb' ut laudaret deum decor de sto ·
xxi · ca° a · ꝛ ꝑensatores cum civitatibus suis ꝛc · heb' ꝛ delicias
cum civitatibus ꝛc · |xxv · ca° d · ꝑcussit filios seyr · xx · milia heb'
ꝛ libri correcti hñt x · milia xvj · ca° a · in die zacharie intelligentis
ꝛ videntis deum heb' in diebus zacharie intelligentis timores ·
xxviij ca° f · ad iuxitiꝑ · contra eum teglaphalasar regem assirior
qui afflixit eum ꝛ nullo resistente vastavit igitur achas spoli=
ata domo domini ꝛ domo regum ꝛ principum dedit regi assi=
riorum munera ꝛ tamen ei nichil ꝓfuit ꝙ sic exponitur alitis
quia iste teglaphazar licet primo venit contra regem sirie ad
preces achas cum muneribus tamen muti avit postea regnum
achas ꝛ gravi tributo subiecit ꝛ sic preces[deus] collato munerum nichil
sibi ꝓfecit heb' ꝛ venit ad eum teglaphalazar rex assireorum ·

nam adpices achas. venit contra regem syrie et eum interfecit et
afflixit eum. achas. et non fortificavit eum ex muneribus missis
regi assiriorum achas et eius populus fuerunt depauperati et afflicti
eciam quia tributo quod reddebant ei nec tamen restituit ipsi achas civi-
tates ab aliis captas cetera sicut in latino. xxx. ca.º a. et universi cetus
israel. heb. et libri correcti. sunt in ierusalem. xxxvi. ca.º e. regemque con-
stituit sedechiam patruum eius heb. habet. fratrem eius accipitur hic
tamen fratrem pro avunculo eo modo loquendi quomodo abraham dixit.
loth. nepoti suo ne quaeso sit iurgium inter me et te fratres enim sumus. i. de
eadem cognatione. Incipit primus liber. Esdre primum capitulum.

Primo ca.º b. et omnes reliqui in cunctis locis ubicumque habitat — de terra babilonie
adiuvent eum. i. illi iudei qui voluerunt recedere retenti timore
uxorum ibidem acceptarum et prolis ibidem genite adiuvent opus ad-
inveniendo opus templi mittentes ad hoc munera precedentes secundum
latinos expositores heb. et omnem reliquum de iudeis qui non potest
ascendere in ierusalem propter paupertatem quia non habet expensas vel propter de- — pro iuvare
bilitatem non potest prediare vellet tamen si posset. adiuvent eum
viri de loco suo. i. vicini eius gentiles providendo ei de expensis et
vehiculo ita precepit cyrus ut dicunt hebrei. Item f. per manum mitri-
datis filii gazabar. heb. per manum mitridatis thezaurarii erat enim
thezaurarius regis ut dixit. Josephus et idem dicitur. ii.º esdre
ii. ca.º Item g. cyphi aurei. xxx. heb. bacini aurei. xxx. singulis
enim qui ferebatur intra sancta sanctorum in die expiacionis
in bacinis aureis portabatur et eciam in quibusdam aliis.
ministeriis sacerdotes bacinis aureis utebantur. ii. ca.º g. eiec-
ti sunt de sacerdocio heb. et sorditati sunt a sacerdocio. i. inepti ad
hoc unum iter translator in effectum. Item g. dederunt in im-
pensas operis heb. habet in thezauros operis. iiii. ca.º a. in regno
autem assueri ipsi et archiereisis heb. non habet ipse et archiax-
ercses. Item a. scripsit bezellam mitridatis et thabel et secun-
dum hoc bezellam est nomen proprium unius hominis et mitri-
datis est eius cognomen. heb. scripsit pleut mitdates et thabel.

iudicata et sic heb. exponit

scripserunt enim isti duo per talem modum quod lateret iudeos contra quos
scribebant. Item .a. reum beelcheem heb. reum pronomen nomen hominis
et beel et cheem sunt nomina sui officii et significant sui idem quod
magister ratiocinationis .i. compoti nam alii regis officiales qui erant
in terra samarie reddebant ei rationem de receptis et expensis. Item
.b. transtulit salmanazar heb. quas transtulit assenazar et iste fuit asse-
redon filius senacherib ut patet in principio istius capituli illos enim quos
salmanazar miserat in samariam leones devoraverant ut habetur
iiii. reg. et iste misit alios loco ipsorum ut cum eis unum de sacerdotibus
captivis qui doceret eos colere dominum. Item .b. et in reliquis regio-
nibus trans flumen in pace heb. trans flumen et scemem et scemec nomen
regionis. Item .c. nos quoque memores salis quos in palacio comedimus
.i. cibus sale conditos heb. nunc propter hoc destructionem palacii volumus
impedire edificationem domus dei que frequenter palacium nominatur
in hebreo. v. capitulo a. filius addo heb. filius ado prophete. d. vi. ca. a.
ordines de lapidibus impolitis tres heb. parietes de lapide marmore
triplici .i. trium specierum vel colorum et hoc ad decorem parietum templi.
vii. ca. g. et dixit esdras benedictus dominus etc. heb. non habet et dixit
esdras sed subintelligitur propter quod expositores aliquando apposuerunt per
modum glose interlinearis que postea per scriptores inserta est in tex-
tu. ix. ca. d. et daretur pax illius in loco sancto eius heb. et daretur
clavilla illi .i. fixio vel stabilitas templi in loco sancto eius .i. ierusalem
Item et daret nobis spem in iuda et ierusalem heb. et daret nobis murum .i.
reedificationem civitatis et templi. Incipit neemias propheta.

Secundo ca. b. dixitque michi rex et regina que sedebat iuxta
eum et secundum hanc literam illud quod immediate subditur
usque ad quot tempus erit iter tuum etc. est verbum regis et regine
simul heb. dixitque michi rex et regina sedebat iuxta eum et secun-
dum hoc illud subditur usque ad tempus etc. est verbum regis tan-
tum ad neemiam sedente enim regina iuxta regem. iii. ca. a. ipsi
sanctificaverunt eam heb. ipsi preparaverunt eam imponendo valvas.

et sceras et alia vasa. Verbum enim hic positum equivocum est ad sanctifi-
care et preparare. Item .b. raphaia filius hahul princeps vici ierusalem. hebr.
raphaia filius principis medii ductatus ierusalem. Item .g. et dixit neemias
audi deus noster. hebr. non habet et dixit neemias nec libri correcti sub vitel-
ligitur tamen .pp. quod primo fuit appositum per modum glose que postea
tracta est ad textum per imperitos. viii. capitulo a. Veni percuciamus fedus in vi-
culis in campo ono. hebr. Veni percuciamus fedus in viculis in campo
ono et sunt ceperunt ono nomina propria primum regionis et secundum loci de-
terminati in regione illa. viii. capitulo g. tempore regis sub esdra et neemia. hoc non
est in hebreo nec in libris nostris correctis. ix. capitulo a. tu ipse domine solus et pre-
mittitur et dixit esdras sed non est in hebreo nec in libris correctis sub vitel-
ligitur tamen .pp. quod appositum est per modum glose et postea tractatum ad
textum. xi. capitulo a. optimates autem sorte in medio populi habitant. Item
.a. decima pars populi eligatur ut habitet in ierusalem quia urbs vacua erat
ista duo non sunt in hebreo nec in libris correctis sed per glose modum apposita
fuerunt et postea per imperitos ad textum tractata. Item .f. et episcopus le-
vitarum hebr. et prepositus levitarum ( ) in nullus enim levita poterat dici
episcopus aliorum proprie sed soli sacerdotes tamen extenso nomine levita
prepositus aliis poterat dici episcopus et quantum significat idem episcopus quod sup-
erintendens ab epi quod est supra et scopos quod est intendo. Item .g. et in domi-
bus per regiones de filiis iuda etc. hebr. et in villis campestribus de
filiis iuda etc. et incipit hic versus in hebreo et in villis etc. xiii. capitulo
.f. et contestatus sum eos ut in die qua vendere liceret venderet
hebr. et prohibui eos vendere in die quando vendebant venatorum
Item .g. cum quievissent porte ierusalem id est cum venissent tempus
quietis earum per clausionem hebr. cum umbrarent porte ierusalem id est fac-
erent umbram longiorem quod contingit circa vesperum et tunc incipit
solempnitas sabbati que incipit in vespere precedentis diei .pp. quod tunc
claudebantur porte ne per eas inferrentur venalia. **Incipit liber
Hester primus. Capitulum etc.**

P[rimo] capitulo b. qui ebrietate
[ ]is cyatulis inserta erant hebr. qui cyatulis argenteis inserti.

erant enim videtur quod circuli tante magnitudinis possent fieri de ebore
Item . c . Unde regis iusta est indignacio hebraice unde magnus conte=
tus est eis regi et grauamen omnibus . alius vxoratis . ij . ca° a . recorda=
ta est vasti que fecisti et passa fuisset penitendo de culpa sua et dolendo
de sequenti pena secundum literam istam hebraice recordatus est vasti que
fecisset et passa fuisset . nam tunc sedata passione ire assuerus doluit de=
eieccione vasti quia non poterat eam renouare propter edictum quod timebat in=
fringere ne sedicionem regni contra se moueret considerabat etiam quod
vasti non renuerat ad mandatum eius venire ex contentu sed ex=
consuetudinis honestate quia coniuges parsarum et maxime nobilium
non exponebant aspectui hominum nisi virorum suorum et valde propinquorum
Item . g . duo eunuchi regis qui ianitores erant duo principes reg=
tim° custodes vasorum . propter quod eorum machinacio contra regem erat pe=
riculosior quia poterant ingredi ad interiora et inficere veneno vasa in=
quibus regi seruiebatur . **Incipit liber iob tercio capitulo .**
Tercio ca° a . et non sic in recordacione hoc non est in hebreo nec in li=
bris correctis sed post illud non requirat eum deus desuper . Se=
quitur immediate nec illustretur lumine . Item . b . qui parati sunt
suscitare leuiathan . i . demonem qui . suscitare parati sunt homines .
mali obedientes ei et isti oderunt lucem diei . io . iij . omnis qui male
agit odit lucem hebraice expectantes . i . desiderantes orbari societate
sua et tales sunt homines tantis miseriis pressi quod desiderant sub=
trahi de societate uiuencium per mortem Item . d . qui edificant sibi
solitudines secundum proprietatem hebraice sermonis non dicuntur
hic solitudines edificia solitaria extra tumultum ciuitatis con=
cia qui reges et potentes edificant ad sui recreacionem et sic ordina=
tur ad bonum delectabile prout exponit sanctus thomas de aqui=
no sed dicuntur hic solitudines ciuitates et castra destructa que
reges et potentes aliquando reedificant meliora et forciora quam ante
ad faciendum sibi nomen et sic ordinatur ad bonum honorabile .
. iiij . ca° g . qui ante reliqui fuerant . i . filij peccatorum post morte
patrum remanentes et eorum scelera imitantes auferentur ex=
cis . l . excis non est in hebreo nec est de textu . propter quod litera plana est cum
dicitur auferentur . s . de uita presenti non enim post diem quam per mortem .

auferentur a patribus. Defunctis s. propter hoc magis coniungitur eis. v. ca. a. virum stultum interficit iracundia l. a. correcta habet. Vere stultum interficit iracundia tamen propter hoc sententia non mutatur. Item. b. homo nascitur ad laborem et avis ad volandum. hebr. homo nascitur ad laborem et filii angeli in altantur in volatu. i. sicut homines occupantur circa laborem terrenum ita angeli sancti occupantur in contemplatione circa deum nam et inferiores angeli semper vident faciem patris m. xviii. xi. ca. a. unde et verba mea dolore sunt plena. hebr. unde et verba mea balbuciaverunt et est eadem sententia nam homines in dolore positi verba mea proferunt imperfecte. Item. d. qui timet pruinam irruet super eos nix hebr. de ingruenti gelu. i. incipiente vite. i. pro modica afflictione eveniet alia maior super illos qui subtrahuntur vitam a binimicis suis et ne permittit qui interficit etc. vii. ca. militia est vita hominis super terram hebr. numquid est terminus hominis super terram. q. d. sic nam numerus eius vita terminatur ut dicit hic glossa. ga. Item. a. sicut servus desiderat umbram hebr. et libri correcti habent sicut servus et quandam ex fatigatione desiderat laboris quietem et ideo libri communes videntur viciati per scriptores ponendo literam. c. pro s. Item. b. dies mei velocius transierunt quam a texente tela succiditur hebr. dies mei festinaverunt sicut radius et est hic radius instrumentum textoris per quod mittit filum ex transverso orditure gallice navete et transit valde velociter de una parte orditure ad aliam. viii. ca. a. et rectum crescere sine aqua hebr. numquid potest crescere sine palude. Item. e. non placebit ei vecordia sua hebr. quia minorabitur vecordia sua quia defraudatur ab eo quod intendebat consequi propositum suum ideo ponitur spes hypocrite peribit ix. ca. o. si repente interroget quis respondebit ei hebr. ecce aufert quis reddet illud. q. d. nullus cum sit infinite virtutis. Item. c. sub quo curvantur qui orbem portant. i. angeli sancti qui administrant omnem corporalem creaturam et eum adorant ps. c. vii. adorate eum omnes angeli eius hebr. sub eo inclinantur adiutores glosse et est eadem sententia nam.

homines. heb. mendacia tua tacebant

angeli sancti exequntur mandata dei et sic dicuntur eius admi=
tores. Item. e. et non de penis innocentum rideat heb' et in temptatione
innocentium irridebit temptatorem sicut in temptatione beati iob irrisit sa=
than qui in illa temptatione non habuit intentum sed oppositum. Item.
f. pertransierunt. quasi naves poma portantes heb' pertransierunt. quasi naves
fluctuantes quia cum ventus impellens navem est ita fortis quod facit
fluctus in mari tunc navis currit velocius. Xe ca°. f. et pene multat
in me heb' mutationes et tempus meum homines cum in afflictione
magna posita qualis erat iob. quia continue cogitat de mutatione
calamitatis sue et de appropinquatione termini vite sue. Xi. ca°. a. tibi
soli tacebunt gentes. quasi dicit non sed in manifestationibus nitebantur
enim amici iob ipsum onerare mendaciis. Xij. ca°. a. deridetur
iusti simplicitas lampas contempta apud cogitationes divi=
tum parata ad tempus statutum heb' deridetur etc. sequitur
parata ad lubricantes pedibus. quasi dicit licet simplicitas iusti deri=
deatur a divitibus huius seculi tamen secundum veritatem est lampas
sive lucerna divina ne homines in via morum offendant. Xiij ca°.
g. quis potest facere mundum de inmundo conceptum semine nonne
tu qui solus es in heb' quis dabit mundum de inmundo et non
est unus glo. mundus in hominibus. xiiij. ca°. d. cunctis diebus
quibus nunc milito etc. cunctis diebus quibus tempus mei. id est in
omnibus diebus usque ad terminum vite mee. expecto etc. Item
f. lapides excavant aque et alluvione terra consumitur et
homines ergo similiter perdentur heb' lapides aque eciam
flotabit renascens pulvere terre spiritus hominis perdes. quasi
dicit ex consumptione lapidum pulvis in diversum impellitur et
deinde aliquid renascitur non sic autem ex homine mortuo
Item. f. signasti. quasi in sacculis delicta mea licet curasti in
iniquitatem meam heb' signasti etc. sequitur adversisti
iniquitatem meam non est sic intelligendum quod deus sit
cum peccato sed quia ex consideratione divine noticie attingentis
omnia peccata usque ad minima quecumque occulta operatur
pena debita minor. xv. ca°. a. arguis enim verbis qui non
est equalis tibi heb' arguens non calefiet. id est prudens in disputando

no monetur passione ire z sic vocat ipm iob de contrito du
hic pmittitur nu[m]quid sapiēs r[espo]ndebit · q · i ventum loquēs aut
implebis ardore stomachum suu[m] · Item · a · z tulisti pces co=
ram domino heb' z magnificasti u[er]bum coram domino · s · sr=
pbe loq[ue]ndo vnde ibi pmittitur q[ui]ntum in te ē euacuasti ti=
more[m] · Item · b · s verba tua h[aec] phibent heb' z loquatur sua=
uiter tecum vnde ibi pmittitur nu[m]quid grande ē ut conso=
letur te deus · xvi · ca[pitul]o · c · circumdedit me lanceis suis heb' cir=
cumdederunt me sagittatores eius vnde insignem pmittitur
posuit me · q · insignem sibi · Item · f · operui puluere carne mea
heb' opui puluere cornu meu[m] · i · capud meu[m] ut[er]um antiquus
accedente cum magis doloris ponebant homines puluerem
u[e]l cinere sup capita sua · xvii · ca[pitul]o · g · cogitationes mee dissipa=
te sunt torquentes cor meu[m] heb' cogitationes mee dissipate s[unt]
hereditantes cor meu[m] · i · i[m]mobiliter existentes ibidem sicut hereditas
dicitur res i[m]mobilis · xix · ca[pitul]o · g · scio q[uod] redemptor meus viuit
z in nouissimo die de terra surrecturus sum z rursum circum
dabor pelle mea z in carne mea videbo deum saluatorem me=
u[m] heb' ego noui saluatorem meum viuu[m] z nouissimu[m] sup
puluere consurget z p[os]t carnem mea[m] i[n]uoluetur hoc z de car=
ne mea videbo deum q[uod] exponit aliqui de incarnatione fi=
lii dei z eius h[ab]itatione cum hominibus sicut dicitur io · primo
u[er]bum caro f[ac]tum ē z h[ab]itabit i[n] nobis · xx · ca[pitul]o · a · z venes mea
indiuisa rapitur heb' z taciturnitatis mea indiuisus rapitur
sophar eni[m] audiendo iob taciuerat z de pluribus eu[m] arguere
cogitauerat · xx · ca[pitul]o · d · z vinetum eius quem vi depresserat
~~vindet vineam eius~~ heb' z iniqui vindemiat · q · d · bonos
z malos indifferenter opp[ri]mit · Item · e · n[on] ambulet p[er] viam
vinearu[m] z eius vinee sic fiant steriles z destructe q[uod] abhor=
reat ip[s]as videre heb' n[on] ambulet p[er] via[m] vinorum · i · deiciatur
ab omi diuino z hore dicto eni[m] hebraica que ponitur hic eq[ui]=
uocat · e · ad vineas z domos · Item · g · z pone ante deum
verba mea heb' z pone ad nichilum verbum meu[m] vnde p=
mittitur quis pt arguere me esse mentitum · xxvi · ca[pitul]o · g · et

f vineam

Est enim palma arbor longe duracionis. Heb. Et sicut palma multiplicabo dies

obstetricante manu eius eductus est coluber tortuosus Heb. et occi-
dit manus eius serpentem tortuosum quod exponit Ra. Sa. de
pharaone quem occidit dominus in mari rubro et notatur quod
serpens tortuosus quia plures permissum sunt de filiis israel
dimittendis retractum. xx^m ca. b. non calcaverit eum filii in-
stitorum Heb. non calcaverunt eam filii leenis et consonat ei
quod subditur nec transivit per eam leena. xxviij. ca. b. et senes
assurgentes stabant ex hoc patet quod tempore iob qui fuit con-
temperaneus moysi homines sexagenarii inter senes compu-
tabantur. Item f. et sicut palma multiplicabo dies et dicit in-
fra quod hoc est causa longissime vite. xxx. ca. pharetram suam mea ape-
ruit Heb. cordam suam laxavit i. cordam arcus mei rumpit
per quod intelligitur oblacio virtutis ipsius iob. Item c. ad dexte-
ram orientis calamitatis mee illi consurrexerit Heb. ad dex-
teram pueri surrexerunt i. indigni honore posuerunt se in me Item
g. interiora mea efferbuerunt absque ulla requie Heb. inter-
iora mea efferbuerunt et non conticuerunt sagtome i. et non cela-
vit dolor quando enim emittitur dolor et quiescit. xxxi. ca.
g. quis michi tribuat adiutorem et desiderium meum omnipotens au-
diat Heb. quis michi det auditorem et linea omnipotentis tes-
tificabitur michi i. linea divine iusticie ostendet innocenciam
meam. xxxiij. ca. c. si fuerit angelus pro eo loquens unus de mi-
libus. s. angelorum Dan. vij. milia milium ministrabant ei et c.
Item consumpta est caro eius a suppliciis Heb. impinguatus est
sicut carne est puer unde subditur revertetur ad dies adolescen-
cie sue. xxxvi. ca. g. in manibus suis abscondit lucem s. solis
de nocte et precepit ei ut rursus adveniat in mane Heb. in ma-
nibus suis abscondit lucem et precepit ei. s. in mane reverti
in est de precacione i. deus adoretur secundum id Sap. xvi. opor-
tet solem prevenire ad benedictionem et ad ortum solis te adorare.
xxxvij. ca. c. frumentum desiderat nubes Heb. angelus plu-
vie laborabit in nube tota enim creatura corporalis ministratur

p angelos secundum. Aug. et io iubes plenius ministratur
p angelum et hec dicitur. hic labor eius tamen sine lassitudine
quatuor. xl iio. ca. d. mittet contra eum flumina et ad locum
alium non ferentur. hebr. stringet super eum et non movebitur
io subditur cor eius indurabitur sicut lapis etc. xlii. ca.
g. et dederunt ei unusquisque ovem unam hebr. obolum unum
supple aureum ex hoc quod subditur et inaurem auream unam
Item. g. et fuerit ei vii. filii hebr. et fuerunt ei septena filiorum
s. due unde dicitur in textu. Quod dominus reddidit.
ipi iob omnia duplicia.

Primo psalmo. a. et in kathedra pestilencie non sedit
dicit autem derisores doctores falsam doctrinam
aut curiosam et in usu habentes. Item. d. et folium eius non
defluet hebr. et folium non marcescet quod est minus quam de
fluere. iio. i. ps. c. ego autem constitutus sum rex ab eo et se
cundum hoc est verbum xpi hominis accipientis potestatem a patre super
omnia in sua resurrectione secundum quod dicit matheus ultimo
data est michi omnis potestas in celo et in terra hebr. ego autem
constitui regem meum et secundum hoc verbum dei patris xpm
homine constituentis regem super omnia modo iam dicto. Item
g. apprehendite disciplinam secundum antiquos hebreos hoc
est lite osculamini filium. i. regem messiam filium david ei faciendo
fidelitatis omagium facientes omagium enim alicui osculantur
eum. iii. ps. c. tu autem domine susceptor meus es
hebr. tu autem domine clipeus circa me. iiii. ps. b. filii ho-
minum usque quo gravi corde ut quid diligitis vanitatem
etc. hebr. filii hominum usque quo inclita mei ignominiose di-
ligitis vanitatem quod exponitur de sanile et sibi adherentibus
in persecucione david sicut filii hominum priorum. s. abraham
ysaac et iacob et sic estis genere nobiles et similiter moribus
esse deberetis nisi degeneraretis usque quo diligitis vani-
tatem etc. credendo verbis doech et aliorum detractorum etc.

David. v. ps. c. quoniam in ore eorum veritas cor eorum vanum est
heb. quoniam non est in ore eorum verum cor eorum insidie. Item
e. linguis suis dolose agebant heb. linguis suis planificant
in facie blandiendo. Item. e. iudica illos deus heb. inculpa illos
deus. vi ps. d. lavabo per singulas noctes lectum meum heb. polluam
tota nocte lectum meum lacrime enim magis inundent ut maculent
lectum quam inundent ut lavet. viii. ps. a. victori pro
torcularibus ps. David heb. ad victoriam super hagittit ps.
David est autem agittit instrumentum musicum sic nominatum
eo quod repertum fuit in geth civitate philistinorum. levite enim
cantabant ps. non solum vocibus humanis sed cum hoc musicis
instrumentis. ps. autem i. e. magis prae cantabatur in hoc instru-
mento quam in aliis et quia unus chorus levitarum in cantando
nitebatur alium superare ideo premittitur ad victoriam et sic in sequen-
tibus exponatur. Item. a. quoniam magis elevata est magni-
ficentia tua super celos. heb. qui das pulcritudinem tuam super
celos. i. filium tuum qui sicut dicitur virtus et magnificentia
patris dei ita dicitur eius pulchritudo heb. primo qui cum sit
splendor et figura substantie eius etc. ix. ps.[ps.] b. et factus est dominus
refugium pauperi heb. et factus est dominus fortitudo contri-
to. i. iniuste depresso. Item. d. in operibus manuum suarum
comprehensus est peccator cogitatione sempiterna quia pena iehenne
caret fine. x. ps. b. quoniam quem perfecisti destruxerunt
heb. quia fundamenta dissipata sunt. i. precepta divina que
sunt morum fundamenta unde ieronimus in psalterio ab eo
translato iuxta hebraicam veritatem sic transfert quia le-
ges dissipate sunt. xi. ps. f. heb. probatum terre heb. dispo-
situm aterra purgatum omnis terree mixtionis. Item. g.
in circuitu impii ambulant secundum altitudinem tuam
multiplicasti filios hominum heb. in circuitu impii ambulant cum
exaltatur. despiciens filios hominum heb. cum enim ex-
altatur superbus qui est bonorum despectissimus impii a-
bulant circa ipsum ad sibi adulandum. xii. ps. g. psallam
nomini tuo altissimi hoc non est in hebreo. xiii. ps. c. replens

In operibus manuum suarum comprehensus est peccator

patens ē guttur eorum 7c. usq3 ibi nonne scient qui operantur
iniquitatem exclusiue nō ē in hebreo. xiiij ps. b. qui nō egit do=
lum in lingwa sua heb' qui non accusauit .s. falso 7 lingua.
sua. xvj. ps. f. eripe animam meam ab impio frameā tuam
ab inimicis manus tue heb' eripe animā meam ab impio fra=
meam tuam impius ē enim framea dei aliquando siue gla=
dius eius ad puniendum peccatorem 7 hoc mō athila. rex hunorū
sancto lupo trecensi dixit se esse flagellum dei quod aūt
subditur ab inimicis manus tue ē principium uersus sequentis
in hebreo ubi sic habetur a mortuis manus tue 7c. Item. g.
satiabor cū apparebit gloria tua heb' satiabor cū euigilauit
similitudo tua. cum eni filius qui ē similitudo patris heb' pmo
qui cum sit splendor 7 figura substancie eius 7c. euigilauit
a sompno mortis 7 in sua resurrectione tunc dauid fuit sa=
ciatus p gloriam anime 7 corporis quia pbabilit' dicatur fu=
isse unus de resurgentibus cum xpo. xvij. ps. e. 7 disciplina
tua ipa me docebit. heb' 7 mansuetudo tua ipa me multi=
plicauit in bonis temporalibus 7 spiritualibus. Item. e. 7 nō sunt
infirmata uestigia mea heb' 7 nō lubricauerunt cauille mee. i.
cauille pedum meorum. Item. f. ut lutum platearum delebo eos heb'
lutum platearum euacuabo eos de locis suis sicut lutum euacuatur
de plateis. Item. g. 7 claudicauerunt a semitis suis heb' 7 timue=
runt in clausuris. i. in fortaliciis suis 7 multo magis ex.
xviij. ps. b. in omnem terram exiuit sonus eorum. heb' in omnem
terram exiuit linea eorum 7 sic exponitur de aplis hic ac=
cipitur linea p sorte sic enim frequenter accipitur in hebreo a=
postoli namq3. ~~ext~~ secundum diuersas terras exierunt. ad p=
dicandum p sortem. xix. ps. f. nos autem in nomine dei nri inuo=
cabimus. heber nos autem in nomine dei nri thurificabimus. i.
incensum offeremus. xx. ps. e. pones eos ut clibanum ignis
in tempore uultus tui heb' pones eos ut clibanum ignis in tempore
ire tue. xxi. ps. a. clamabo p diem 7 nō exaudies 7 nō ad
insipienciam michi heb' clamabo p diem 7 nō exaudies 7 noc=
te nō erit taciturnitas michi. s. a clamore orationis. Item. a.

+ Item tauri pingues obsederunt me

tu autem in sancto habitas laus israel. heb' tu autem sanctus ex-
pectans laudem israel. Item e. foderunt manus meas
et pedes meos hebrei moderni habent sicut leonis manus
mee et pedes mei secundum dominum hic falsificasse literam ex similitu-
dine literarum nam hec dictio carii que significat foderunt
et cari que significat sicut leonis solum differunt in ultima
litera. s. vau et ioth. quarum figure modicum differunt in he-
breo nomina etiam omnia hebrea sunt indeclinabilia sicud
apud nos cornu et gelu. pp. quod apud hebreos non est dictum ut
manus mee et manus meas et pedes meos et pedes mei
Item g. et anima mea illi vivet heb' et animam suam non
vivificabit quia xpistus de quo loquitur hic psalmus ut mul-
tiplicabitur hic ostenditur scribendo super librum psalmorum
animam suam posuit pro omnibus suis. xxiij. ps. d. querentium
faciem dei iacob heb' querentium faciem tuam iacob. i. mutavit
in bonis. Item e. attollite portas principes vestras heb' leva-
te porte capita vestra ut archa dei possit ingredi. xxiiij. ps. c.
pp. quod legem dabit delinquentibus in via heb' docens pecca-
tores in via. s. recta ad viam morum. Item g. innocentes et recti
adheserunt michi heb' innocentes et recti custodient me. xxv.
ps. b. et non placui in veritate tua non sedi cum concilio vanita-
tis heb' et ibo in veritate tua non sedi cum gentibus falsitatis
xxvj ps. g. et mentita est iniquitas sibi heb' et locutus est ini-
quitatem. xxvij. ps. f. et refloruit caro mea et ex voluntate
tua confitebor ei heb' et letatum est cor meum et in cantico meo
confitebor ei. xxviij. ps. f. vox domini preparantis cervos
hebr. vox domini obstetricantis cervos. xxix. ps. c. quoniam
ira in indignatione eius heb' quia admonentium ire eius [illegible]
cito transiens. Item e. ego dixi in habundantia mea heb'
ego dixi in prosperitate mea. xxx. ps. b. odisti observan-
tes vanitates. heb' odivi observantes vanitates. Item
infirmata est in paupertate virtus mea heb' infirmata est
iniquitate mea virtus mea. Item e. in manibus tuis sortes

mee heb' in manibus tuis tempora mea. Item .f. erubescant im-
pii et deducantur in infernum heb' erubescant impii et taceant in
inferno. xxxi. ps. e. pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore op-
tuno heb' pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore inveniendi.
ad deprecantibus devote. Item .c. conversus sum in erumpna mea
dum configitur spina heb' conversus sum ab humiditate mea
in siccitatem. xxxiii. ps. b. sup vacue exprobraverunt animam meam.
heb' frustra foderunt anime mee querentes eam de corpore ex-
ruere. Item .c. ego autem cum michi molesti essent induebar cilicio
heb' autem in infirmitate eorum induebar cilicio et dicitur hic
infirmitas eorum active i. illata michi ab eis. xxxvii. ps. d.
amici mei et proximi mei adversum me appropinquaverunt et steterunt
heb' cari mei et amici mei contra plagam meam steterunt.
xxxviii. ps. f. Verumtamen universa vanitas omnis homo heb' frustra fre-
ment. Item .c. ecce mensurabiles posuisti dies meos heber
ecce palmos dedisti dies meos et ante palmus brevis men-
sura. Item .c. et substancia mea tamquam nichilum ante te he-
b' et senectus mea quasi non sit. Item .d. verumtamen in ymagine
transit homo heb' verumtamen in umbra substancia mea apud
te. Item .g. remitte michi ut refrigerer prius quam abeam et
amplius non ero heb' remitte michi et fortificabor antequam ab-
eam et non ero. xli. ps. a. Sitivit anima mea ad deum
fontem vivum heber. Sitivit anima mea ad deum fontem vivum
et videtur liber iste corrupta per scriptores ponendo eum pro v. xliiii. ps.
d. circumdata varietate heb' circumdata vestimento suo. Item cir-
cumdata varietatibus adducentur regi heb' in brodatis i. in
vestibus sericeis in quibus apponuntur picture cum acu adduce-
tur ad regem et loquitur de regina et non de puellis sequentibus
eam. xlv. ps. a. deus refugium nostrum heb' deus umbraculum
nostrum. Item .f. et scuta comburet igni heb' et pluvinaria comburet.
xlvi. ps. b. subiecit populos nobis heb' occidit populos pro-
bis victorie enim quas habuit populus israel magis fuerunt virtute divi-
na quam humana. xlvii. ps. a. fundatur exultacione universe terre

heb' speciosa frondosa gaudio vniuerse terre et refertur ad illud quod p=
mittitur in ciuitate dei nostri. Item g. distribuite domos eius
heb' in altitate domos eius. Item g. ipse reget nos in secula heb'
ipse ducet nos super mortem xlviij. ps. d. homo cum in honore esset
non intellexit heb' homo cum in honore non hospitabitur. Ultimum
enim eius hospicium erit cum vermibus in terra. xlix. ps. f. et ling=
wa tua concinnabit dolos heb' et lingua tua adherent dolum.
Item g. aduersum filium matris tue ponebas scandalum heb'
et aduersum filium matris tue ponebas blasphemiam. l. ps. b. et vi=
cas cum iudicaris heb' et mundes in iudicio tuo quod non potest impedire.
Item f. quoniam si voluisses sacrificium dedissem vtique. heb' quia
non voluisti sacrificium et dedissem glo. i. si voluisses dedissem.
tibi. li. ps. a. quid gloriaris in malicia qui potens es in iniquitate
heb' quare gloriaris in malum. f. meo preuerendo misericordia dei to=
ta die. i. semper est parata suscipere penitentem. lij. psalmo. a. ob
declinauerunt heb' omnes in immundicia. Item f. quoniam deus
dissipauit omnia ossa eorum qui hominibus placent confusi sunt
quoniam deus spreuit eos. heb' quia deus dissipauit ossa oc=
adeuncium te confundentur quia deus abhominatus est eos
liiij. ps. a. contristatus sum in exercitacione mea conturbatus sum
heb' conquerar in querimonia mea et fremam. Item b. expectabam
eum qui saluum me fecit a pusillanimitate spiritus et tempestate.
heb' festinabo ut saluer a spiritu eradicante et turbine. Item
d. qui simul mecum dulces capiebas cibos in domo dei ambu=
lauimus cum consensu heb' qui simul dulce habuimus consilium
in domo dei ambulauimus cum fremitu. Item f. contendit
manum suam in retribuendo contaminauerunt testamentum eius
diuisi sunt ab ira vultus eius heb' extendit manum suam ad=
pacificos suos violauit pactum suum explanauerunt super bu=
tirum os eius. Item g. iacta super dominum curam tuam heb'
iacta super dominum honorem tuum. lv. ps. d. deus vitam me=
am annunciaui tibi posuisti lacrimas meas in conspectu tuo sicut
et in promissione tua heb' deus motum meum enarrasti posuisti la=

lacrimas meas in conspectu tuo sicut in numeracione tua. lvi. ps. c.
animam meam eripuit de medio catulorum leonum dormivi con-
turbatus. Heb. animam meam in medio leonum cubabo fla-
mmancium .i. ferocium. et incipit hic versus animam meam et subin-
telligitur necessitate est intuitu quod in medio leonum ferocium
intrepidus cubabo sicut legitur de daniele. lvii. ps. a. si vere
utique iusticiam loquimini. Heb. si vere muti iusticiam loquitur cum
ps. i. de simile et eius excitatus dormientibus aliquibus elon-
gatus david cum hasta simul eis excitavit eos ostendens suam
innocenciam et eorum maliciam et vocavit eos mutos propter sopo-
rem quo fuerant oppressi. Item. a. in iusticias vestre manus con-
cinnant. Heb. iniquitatem manibus vestris contra ponderate.
Item. f. sicut cera que fluit auferetur supercecidit ignis et
non viderunt solem. Heb. sicut spuma que fluit auferetur
sicut abortivum mulieris quod non vidit solem. lviii. ps. b. sine
iniquitate cucurri et direxi. Heb. sine iniquitate mea
supple curret et preparabunt .s. bellum adversarii contra me. Ite[m].
.c. ad nichilum deduces eos omnes gentes. Heb. subsannabis
omnes gentes. lix. ps. iuda rex meus moab olla spei mee
ydumeam extendam calciamentum meum michi alienige-
ne subditi sunt. Heb. iuda legifer meus moab olla lavacionis
mee in ydumea extendam calciamentum meum philistia associavit me.
lx. ps. g. misericordiam et veritatem eius quis requiret. Heb. misericordia et
veritas preparacione servabunt eum. lxi. ps. a. nonne deo sub-
iecta erit anima mea. Heb. attamen deo .i. taciturnitas anime
mee et eodem modo dicitur infra eodem ps. ubi repetitur idem
verbum. Item. b. verumtamen precium meum cogitaverunt repel-
lere cucurri in siti. Heb. sublevacionem eius cogitaverunt repellere
narraverunt mendacium. Item. f. mendaces filii hominum in sta-
teris ut decipiant de vanitate in idipsum. Heb. mendaces filii
hominum in stateris ascendentes ipsi et vanitas simul .i. sunt eis
de imponderas. lxii. ps. deus ad te de luce vigilo. Heb. de luce te re-
quiram. Item. e. in matutinis meditabor in te. Heb. in custodiis

Item heb. Intenderunt sagittam rem amaram

meditabor iuste et dicuntur hic custodie hore ad laudandum deum de
ut mediate sicut dicitur neemie .ix. quod laudabant dominum qua-
ter in die et in nocte quater lxiij. ps. a. intenderunt arcum rem ama-
ram. Item. f. sagitte paruulorum facte sunt plage eorum et inf-
irmitate sunt contra eos lingwe eorum heb. sagittauit eos deus
sagitta subito erit percussio eorum. lxiiij. b. sanctum est templum
tuum mirabile in equitate heb. sanctum est templum tuum et est ter-
minus versus et incipit alius sic terribilis in equitate exaudi
nos etc. ita quod istud ad deum et non ad templum. Item. d. qui con-
turbas profundum maris heb. qui deprimis sonitum maris lxvij
ps. a. iter facite ei qui ascendit super occasum heb. laudate ascen-
dentem in arabos et secundum hebreos arabos est nomen primum h-
minis celi. Item. e. qui educit vinctos in fortitudine heber. educes
vinctos in ministicia. Item. b. qui habitant in sepulchris. heb. qui habitant
in siccitate. Item. c. rex virtutum dilecti heb. reges exercituum commo-
uebuntur item. posteriora dorsi eius in pallore auri heb. et ale
eius in virore auri. Item. d. mons coagulatus mons pinguis
heb. mons eleuacionum mons pinguibus. Item. d. currus dei .x. mil-
bus multiplicabitur milia letancium heb. currus dei bis decem
milia angelorum. item. e. verticem capilli heb. verticem capillo-
rum. Item. f. principes iuda duces heb. principes iuda lapida-
tes eos. Item. g. ut excludant eos qui probati sunt argento heb.
calcantes in currum argenteo. Item g. venient legati ex egipto he-
ber. adducent exenia ex egipto. lxviij. ps. b. et operui in ieiunio
animam meam heb. et flevi in ieiunio animam meam. item. c. ne-
que vrgeat super me puteus os suum heb. non obturet super me pu-
teus os suum. Item. e. improperium expectauit cor meum heb. con-
fusio confregit cor meum. lxx. psalmo. b. deuenture meus mee
tu es protector meus heb. deuenture meus mee tu es extractor
meus. Item. c. et tu adiutor fortis heb. et tu expectacio mea for-
tis. Item. quoniam non cognoui litteraturam heb. quoniam non cogno-
ui narraciones. lxxi. ps. e. et nomen eorum honorabile coram
illo heb. et sanguinis eorum preciosus coram illo. Item. e. erit fir-
mamentum in terra et in summis montium heb. erit habundancia
frumenti in terra in summis moncium. lxxij. ps. a. quia non est respectus

morti eorum Heb' quia non est vincula eorum morti .i. non morin-
tur in magnis angustiis sicut morientur vinculati in carceribus
Item .b. prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum transierunt in affectum
cordis Heb' exierunt ex adipe oculi eorum transierunt respectus
cordis. Item .e. verumtamen propter dolos posuisti eis deiecisti eos
dum allevarentur Heb' verumtamen ex planationibus posuisti
eos deiecisti eos in desolationem accipitur hic explorationes pro lubricis
positis et decentibus et est sensus licet felicitas temporalis sit
prosperum peccatoribus tamen finaliter convertitur in eorum destruc-
tionem Item .g. deus cordis mei Heb' petra fundamentum cordis
mei. Item .g. in portis filie Sion hoc non est in hebreo | lxxiij. ps. b.
et cognoverunt sicut in exercitum super summum Heb' manifestave-
runt sicut exitum in alto .s. ponentes signa vexillorum post
exitum de bello ad ostentationem sue victorie unde. Heb' sic trans-
fert posuerunt signa sua signa in tropheum. Item dixerunt
in corde suo cognatio eorum Heb' dixerunt in corde suo deum
eorum. Item .d. tu confirmasti in virtute tua mare Heb' tu
contrivisti in fortitudine tua mare loquitur autem hic de mari ru-
bro quod dominus contrivit ipsum dividendo pro transitu filiorum israel
ipsum etiam tunc confirmavit nam aque fuerunt eis pro muro
a dextris et a sinistris. Exo. xiiij. cap. item tu confregisti ca-
pita draconis Heb' confregisti capita leviathan. Item .e.
estatem et ver tu plasmasti ea Heb' estatem et yemem tu
plasmasti. Item .f. ne tradas bestiis animas confitentes
tibi Heb' ne tradas bestiis animam turturis tue .i. ecclesie Cant.
ij. vox turturis audita est in terra nostra | lxxiiij. ps. a. confite-
bimur tibi et invocabimus nomen tuum Heb' confitebimur et
appropinquabit nomen tuum per condescensionem ad nos | lxxv. ps.
a. et factus est in pace locus eius Heb' et fuit in Salem ta-
bernaculum eius et in Ierusalem que antiquitus dicta est Sa-
lem. Item .a. ibi confregit potentias arcuum scutum gladium
et bellum Heb' ibi confregit volitiones arcus .i. emissiones
sagittarum in modum volatus. Item .b. illuminans tu mi-
rabiliter a montibus eternis turbati sunt insipientes corde.
Heb' illuminas tu mirabilior montibus rapine exciderunt fortes

corde · i · obstinati in malo loquitur enim de senacherib qui in
monte moyza in quo erat templum in montem syon ubi erat
regis pallacium predari voluit orante ezechia ibidem ange-
lus domini percussit eius exercitum que percussio vocatur
hic illuminacio · pp · ostensionem divine virtutis · item · sed quo-
niam cogitacio hominis confitebitur tibi et reliquie cogitacionis
diem festum agent tibi heb' quoniam ira hominis confitebitur
tibi et reliquias ire retinebis · senacherib enim iratus fugit
et sic facto virtute dei confessus fuit quia habebat volun-
tatem destruendi ierusalem si posset · ideo dicitur et reliquias ire
timebis · nam existencia dei fuit interfectus intra sua et sic
retentus ab effectu ire sue | lxxvi · ps · a · manibus meis noc-
te contra eum et non sum deceptus heb' plaga mea nocte pro-
tenditur et non transit adhuc me affligit | Item · d · et dixi
unc cepi heb' et dixi infirmitas mea hec | lxxvii · ps · a · fi-
lii effrem intendentes et mittentes arcum heb' filii effraym ar-
mati · | Item · c · aut pace mensium ipso suo heb' aut pace an-
nem ipso suo desiderabat enim esum carnium · item · d · et fructu
ipsius exacerbaverunt heb' in sancto israhel signa pecierunt tamquam
incredulis · item · e · et mors eorum in prima heb' et mors eorum
in locusta quia locuste corroserunt fructus arborum · | Item ·
g · et virgines eorum non sunt lamentate heb' et virgines eorum
non sunt nupte (rupte) pp · hominum mortalitate quibus possent dari | lxx-
viii · ps · a · posuerunt ierusalem in pomorum custodiam heb' po-
suerunt ierusalem in acervos · sed edificia destruendo | lxxix · ps · c ·
exterminavit eam aper de silva et singularis ferus depastus
est eam hebrei conculcavit eam porcus de silva et commodo agri
depasta est eam et dicitur hic commodo agri bestie per agros cur-
rentes | lxxx · ps · c · manus eius in cophino servientes servi-
erunt heb' manus eius in cophino transierunt nam ioseph de ipso
loquitur a labore transit servitutis ad dominium patris · pp · quod ideo
transferet sic manus eius in cophino recesserunt | lxxxii · ps · a ·

Deus quis similis erit tibi. Heb. deus ne taceas t. et sic transferat Jeronimus
et est sensus deus ne dissimiles amplius in ininias nec redimdetes
puniras eos secundum ordinem iusticie tue. Item. b. et cogitaue-
runt aduersus sanctos tuos. Heb. et cogitauerunt aduersus occulta tua
illa que erant intra templum que a solis sacerdotibus uideban-
tur et hec gentiles maxime querebant destruere. Item. e. deus
meus pone illos ut rotam. Heb. deus meus pone illos ut rota
cardonem et accipitur hic cardo in speciali pro illo qui in capite facit
quandam rotam albam que ad modicum flatum dissipatur | lxxxiij
ps. d. ascensiones in corde suo disposuit in ualle lacrimarum in lo-
co quem posuit. Heb. laudationes in corde suo transeuntes in ual-
lem lacrimosam fontem ponet eam. Item. f. quia misericordiam et uerita-
tem diligit deus. Heb. quia sol et scutum dominus deus nam
illuminator est et protector sperancium in se | lxxxiiij. ps. d. et super sanctos
tuos et in eos qui conuertuntur ad cor. Heb. et super sanctos et non
reuertantur ad stulticiam precadunt in mortale peccatum | lxxxv. ps.
.d. deduc me domine in uia tua letetur cor meum ut timeat
cor tuum. Heb. doce me domine uiam tuam et ibo in ueritate tua so-
litarium fiat cor meum ut timeat nomen tuum | lxxxvj. ps. d. hij
fuerunt illic. Heb. iste natus ibi Christus in ea quia natus est de uirgi-
ne que est nobilissimum membrum ecclesie quam etiam Christus funda-
uit. Item. g. et principum horum qui fuerunt in ea. Heb. iste natus
ibi semper | lxxxvij. ps. d. traditus sum et non egrediebar. Heb.
incarceratus et non exibo. Item. f. exaltatus autem humiliatus
sum et conturbatus. Heb. portaui terrores tuos in mei ipsius si-
tuatus | lxxxviij. ps. c. quia domini est assumptio nostra. Heb. quia
dominus scutum nostrum. Item. d. nichil proficiet inimicus in eo.
Heb. non commodabit inimicus ei. Item. e. prophanasti in terra
sanctuarium eius. Heb. prophanasti in terra coronam eius. Item. g.
memorare que mea substancia. Heb. recordare quid senectus
mea. Item. g. exprobrauerunt commutationem Christi tui. Heb. ex-
probrauerunt talos Christi tui id est uestigia eius | lxxxix. ps. a. ne auertas

hominem in humilitatem heb' conuertis hominem usq; ad contricionem
Item . b . pinchilo [?] heuitur eorum anni erunt heb' impegisti eos
sompnus erunt . i . res apparentes et non existentes . Item . e . et pectore [?]
tuo iram tuam dinumerare dexteram tua sic noti fac et eru-
ditos corde in sapiencia heb' sicut timor tuus ira tua ad nu-
merandum dies nostros nos doce ut adducamus ad cor sapien-
ciam / xc . ps . a . quoniam ipse liberauit me de laqueo venancium et a
verbo aspero heb' quoniam ipse liberauit me de pedica venatoris
et a peste contradictionis / xci . ps . g . adhuc multiplicabuntur in
senecta uberi et bene pacientes erunt et hic terminatur versus in
translacione iohannis [?] ubi ut sic heb' adhuc multiplicabuntur in se-
necto uberioso impinguati et ramosi erunt / xciii . ps . a . deus ulcionum
libere egit heb' deus ulcionum resplenduit / xciiii . ps . g . xl . annis
offensus fui generacioni huic heb' xl annis contendi cum gene-
racione hac / xcv . ps . d . commoueatur a facie eius uniuersa terra
heb' paueat a facie eius omnis terra / c . ps . d . superbo oculo et in-
saciabili corde cum hoc non edebam heb' superbo oculo et insacia-
bili corde cum hoc non poteram supplere uel commutare / ci . ps .
f . rendit [?] ei in via virtutis sue paucitatem dierum meorum nuncia
michi ne reuoces me in dimidio dierum meorum heb' afflixit in
via fortitudinem meam abreuiauit dies meos dicam deo
meo ne subtrahas me in medio dierum meorum / ciii . ps . c .
expectabunt onagri in siti sua heb' confringent onagri siti sua
Item . c . de medio petrarum dabunt voces et consonat lre [?] im-
mediate precedenti ubi dicitur super eam volucres celi habitabunt
Item . d . saturabuntur ligna campi heb' saturabuntur ligna
domini item . f . hoc mare magnum et spaciosum manibus hoc
mare magnum et spaciosum locis / ciiii . ps . d . et non exacerba-
uit sermones [?] heb' et non rebellauit verbis eius / cv . ps . b . et irrita-
uerunt ascendentes in mare heb' et rebellauerunt super mare
nam antequam intraret mare videntes egipcios venientes
dixerunt moysi improperando forsitan non erant sepulchra in e-
gipto etc . Exo . xiiii . ca . Item . c . et misit saturitatem in animas eorum

heb' de medio ramorum dabunt voces

et peccavit. heb. et stetit

heb. et misit in carne in animas eorum. i. impotenciam vivificandi.
corpa nam adhuc erant carnes inter eorum et dominus iratus
percussit eos plaga magna ut hebr. nu. xi. c. Item. e. et stetit
phinees et phinees et oravit. c. vj. ps. c. et sustepit eos in illa ini-
quitatis eorum heb. stulti facti sunt pro. viam iniquitatis eorum
c. vij. ps. d. in da rex meus moab olla spei mee. heb. in da le-
gifer meus moab olla lavationis mee. item. d. michi alieni-
gene amici facti sunt heb. michi philistij associabo c. viij.
ps. d. et deiceantur de habitacionibus suis heb. et requirant-
tur de habitacionibus suis ad captivandum eos et occidendum
Item. f. genua mea infirmata sunt a ieiunio et caro mea im-
mutata e pro. oleum heb. genua mea infirmata sunt a ie-
iunio et caro mea macilenta facta e a pinguedine i. tam macilenta
ta e a pinguedine in macie c. ix. ps. b. tecum principium in die
virtutis tue in splendoribus sanctorum ex utero ante luci-
ferum genuit te heb. ipsi tibi principes in die virtutis tue in de-
core tuo sancto de matrice aurore tibi ros adolescentie tue.
hic beata virgo aurora dicitur et corpus christi celitus forma-
tum ros Item. f. implevit ruinas heb. implebit cadavera.
vel funera. C. xi. ps. d. iocundus homo qui miseretur et com-
modat disponit sermones suos in iudicio heb. bonus vir.
misericors e et commodatus complebit sermones suos in iudicio
C. xiiij. ps. d. et pericula inferni invenerunt me heb. et termini inf-
erni invenerunt me Item. g. placebo domino in regione vivorum
heb. ambulabo coram domino in terra viventium. C. xvij. ps.
c. quia ultus sum in eos heb. quia conscindam eos. Item. c.
exarserunt sicut ignis in spinis heb. et tamen exarserunt sicut ignis
in spinis. i. cito consumpserunt. C. xviij. ps. a. nam et testi-
monia tua meditatio mea e et consilium meum iustificationes
tue heb. nam et testimonia tua consolationes tue sunt et ho-
mines consilij mei. i. a testimonijs sacre scripture accipio consi-
lium in agendis. Item. a. et iudicia tua non sum oblitus heb.
et iudicia tua precepi diligenter observari. Item. b. et exquiram

eam semper heb' et equitatem eam investigavi .i. dilexi. item. g.
superbi inique agebant usquequaque. heb' superbi irriserunt me
item. e paratus sum et non sum turbatus heb' festinavi et non
tardavi quasi impeditus. Item. e. multiplicata est super me iniqui-
tas superborum heb' duplicaverunt super me superbi mendacium
Item. d. defecit in salutari tuo anima mea. heb' desideravit
in salutare tuum anima mea. item. d. narraverunt michi iniqui
fabulationes heb' foderunt michi superbi foveas ad capiendum
me. Item. e. inclinavi cor meum ad faciendas iustificatio-
nes tuas in eternum propter retributionem heb' inclinavi cor me-
um ad faciendum iustificationes tuas in eternum vestigium. Item
.e. iniquos odio habui heb' cogitationes odivi scilicet malignas.
Item. e. prevaricantes reputavi omnes peccatores terre heb' scoriam repu-
tasti omnes peccatores terre. item confige timore tuo carnes meas.
heb' orripilavit a timore tuo caro mea. Item. f. preveni in matu-
ritate heb' preveni in mane. Item. f. prevenerunt oculi mei ad te
diluculo heb' prevenerunt oculi mei custodias. Item. g. vidi preva-
ricantes et tabescebam heb' vidi prevaricantes et tabescebam mere-
bam. C. xix. ps. d. sagitte potentis acute cum carbonibus
desolatoriis heb' sagitte potentis acute cum carbonibus iuni-
perorum qui cineribus opti diu servant ignem. ideo dicitur iunipe-
rus a igne gignis et pir quod est ignis. C. xxi. ps. d. et habundancia
diligentibus te .i. pacificabuntur diligentes te. C. xxv. ps. d.
converte domine captivitatem nostram sicut torrens in austro
heb' converte domine captivitatem nostram sicut rivos in siccitate
tempore enim siccitatis rivi incipientes repleti sunt valde delecta-
biles. C. xxvi. ps. d. surgite postquam sederitis quia mandu-
catis panem doloris. heb' retardantes sessionem et mandu-
cantes. panem laborantium isti sunt pauperes operarii qui mu-
tuum prout opus continuant et sessionem .i. quietem retardant
et panem sui laboris manducant. Item. e. sagitte in manu
potentis ita filii excussorum. beatus vir qui implevit desi-

Btus vir qui impleuit desiderium suum ex ipsis. heb^c. Sicut sagitte in manu potentis ita filii

derium suum ex ipsis heb' sicut sagitte i manu potetis ita filii ex excussorum #
(annectum) inuetuum beatus uir qui impleuit pharetram suam ex eis. C=
xxviij. ps. b. supra dorsum meum fabricauerunt peccatores prolonga=
uerunt iniquitate suam dominus iustus concidet ceruices
peccatorum heb' supra dorsum meum arauerunt arantes prolongaue=
runt sulcos suos. dominus iustus concidet funes impiorum
C.xxix. ps. c. a custodia matutina usque. ad noctem heb' a custo=
dia matutina usque. ad matutinam. s. sequentis diei et io cum
dicatur in translacione nostra usque. ad noctem h^c intelligitur inclu=
siue. C.xxxi. ps. f. viduam eius benedicens benedicam heb' victu
eius benedicens benedicam. Item. g. et super ipsum efflorebit sancti=
ficatio mea heb' et super ipsum lucebit coronam suam. C.xxxiij. ps.
e. et in sermis suis gloriabor heb' et in sermis suis glorificabitur
ps a. C.xxxv. confitemini deo deorum in hebreo additur sub eodem
uersu quoniam in eternum misericordia eius. et eodem modo additur in omni=
bus uersibus sequentibus usque. ad ultimum qui sic incipit con=
fitemini domino etc. et non est defectus quia non est in hebreo nec in
translacione ieronimi. C.xxxvij. ps. a. quoniam audisti uerba
oris mei hoc non est in hebreo nec in translacione ieronimi. Item. b.
quoniam magnificasti super me omne nomen sanctum tuum
in hebreo et in translacione ieronimi additur sub eodem uersu uer=
bum tuum. Item. f. et alta a longe cognoscit i. superba destru=
it. Item. g. dominus retribuet pro me heb' dominus perficiet
pro me opera que non possum complere. C.xxxviij. ps. a. intellex=
isti cogitaciones meas de longe semitam meam et funiculum meum
inuestigasti heb' intellexisti malum meum de longe iter me=
um et accubacionem meam uentilasti. Item. d. confitebor tibi
quia terribiliter magnificatus es heb' confitebor tibi quia
terribilia admirattus sum iudicia tua. Item. f. quia dicit
in cogitacione accipient i vanitate ciuitates suas heb' qui
dicent te dolose leuabunt nomen tuum in inimicia tui adulando
tibi in facie ut decipiant te. Item. g. et super inimicos tuos ta=

heb^c et alta a longe confringet

destebam heb' et insurgentes contra me increpabam. Item . g . et uide
si uia iniquitatis in me e heb' uide si uia doloris . i . perfecte cottidie
in me e quae e uia ducens ad penam, ro sequitur et deduc me in
uia eterna . CXL . ps . b . ad excusandum excusationes in peccatis heb'
ad imponendum calumpnias in malum . Item . d . quoniam ad-
huc et oro mea in beneplacitis eorum absorpti sunt iuncti petre iu-
dices eorum heb' quoniam adhuc oro mea in malis eorum di-
missi petre iudices eorum moyses et aaron qui offenderunt in
aquis contradictionis de petra oreb . Item . e . audient uerba
mea quoniam potuerunt sicut crassitudo terre erumpta
e super terram heb' audient uerba mea quoniam decora
sunt . i . penetratiua cordium sicut findens scindit terram et sic
agricola penetrat . CXLI . ps . g . me expectauerunt iusti donec
retribuas michi heb' me coronabunt iusti cum retribueris michi
nam gloria cuiusque sancti augmentatur ex societate aliorum .
CXLII . ps . d . anima mea sicut terra sine aqua tibi heb' anima
mea sicut lassata sitiens tibi semper . CXLIII . ps e quorum filii
sicut nouelle plantationes sua in iuuentute sua filie eorum
heb' ut sunt filie nostri sicut quasi plantatio crescens in ornate et
secundum . hoc dauid orat pro iuuenibus isr(ae)l ut crescat maio-
re corporis et moribus et pro iuuenculis ut ornate tradentur
nuptui ad multiplicationem populi . Item . f . promptuaria eorum
plena heb' promptuaria nostra plena ita dauid orat pro prosperitate
isr(ae)l in temporalibus unde quod subditur oues eorum fetose etc.
et boues eorum crasse et postea neque clamor in plateis eorum
in hebreo habetur oues nostre et boues nostre in plateis nostris . CXLIIII .
ps . e fidelis dominus in omnibus uerbis suis et sanctus in omnibus
operibus suis . is uersus non e in hebreo . Item . f . omne ani-
mal benedictione heb' et implens omne uiuens benedictione . i . tuis
beneficiis . CXLVII . ps mittit cristallum suum sicut buccel-
las ante heb' mittit gelu suum sicut buccellas . Sciendum
autem quod translatio nostra in libro psalmorum in multis et multipliciter
dissonat in hebraico et frequenter de uno ipsa facit duos et e(c)o(n)-

in adolescentia sua et filie nostre ornate

uerso de duobus diuisis et aliquando incipit versum in medio li-
nee sequentis ex quibus aliquando sententia variatur et propter pluritatem
vitandam plura obmisi scribere et ideo qui voluerit habere perfectius
recurrat ad psalterium ieronimi quod dicitur hebraicum eo quod
transtulit illud immediate de hebreo in latinum ad peticionem cuius-
dam nomine sophonii eo quod frequenter disputaret cum iudeis et
cum allegaret auctoritates libri psalmorum secundum translacio-
nem vestram negabant eas eo quod frequenter est aliter in hebreo. etc.

PRimo ca°. Incipiunt parabole salomonis primum capitulum
.d. Sic semite. omnis iniqui. heb. sic semite omnis
congregantis diuicias. male. Item. d. stulti ea que si-
bi noxia sunt cupient. heb. et derisores derisionem cupient
secundum illud quod ve qui spiritus nomine quia ipse spueris gr. d.
sic. ij° ca°. d. et omnem semitam bonam. heb. et omne tramitem
bonum. Item. g. ad inferos semite illius heb. et ad inferos cur-
rum eius. iij. ca°. c. melior est acquisicio eius negociacione argenti
et auri primi et purissimi fructus eius heb. melior est mercacio
eius mercatione argenti et auro purissimo fructus eius meli-
or est. Item qui tenuerit eam. beatus heb. qui innititur ei be-
atus. Item. g. egestas a domino in domo impii heb. maledictum a do-
mino in domo impii. Item. g. exultacio stultorum ignominia heb. exultacio
stultorum ignominia quia tunc magis apparet eorum fatuitas sicut
turpitudo simee quando sursum ascendit. iiij. ca°. g. vias que
a dextris sunt etc. iste versus non est in hebreo. v. ca°. a. ne intende-
ris fallacie mulieris hic non est in hebreo. Item. f. cerva karissima et
gratissimus hynnulus heb. cerva karissima et ascensus gracie. vj.
ca°. c. si vero impiger fueris etc. heb. non habet hunc versum. vij. ca°.
.a. fili mi honora dominum et valebis etc. hic versus non est in he-
breo. Item. a. et prudenciam voca amicam tuam heb. et sciente
ad intelligendum notabis. Item. f. statim eam sequitur quasi
bos ductus ad victimam et quasi agnus lasciviens et ignorans
quod ad vincula stultus trahatur heb. statim eam sequitur bos
ductus ad victimam et sicut advenerunt constringens stultum

qui non aduertit donec moritur · viij · ca° · a · quoniam de rebus
magnis locutura sum heb' quia principatus loquar · Item · f · cum
eo eram cuncta componens · heb' iuxta eam fui nutrita · ix · ca° · a · q
enim applicabitur illi &c · heb' non habet hunc uersum · x · ca° · a · qui
nititur mendacijs &c · iste uersus non est in hebreo · xi · ca° · g · bn
consurgit diluculo qui querit bonum heb' qui querit bonum
querit beneplacitum diuinum · xij · ca° · b · doctrina sua cognoscitur uir
qui autem uanus & excors est prebebit contemptui heb' doctrina sapi=
encia sua laudabitur uir & mobilis corde erit in contemptum ·
Item · b · melior est pauper sufficiens sibi heb' melior est uigil & servi=
ens sibi · Item · c · qui suauis est uiuit &c · heb' non habet hunc uersum
Item · e · est qui promittit &c · q · gladio pungitur consciencie heb' est
sperans · q · perforatus gladio · s · quando defraudatur a promissione
Item · f · non contristabit iustum quidquid ei acciderit heb' non a=
cidet iusto omnibus falsitatibus · i · nulla quia omnibus non & nulla equi=
pollet · Item · g · non inueniet fraudulentus lucrum heb' non as=
sabit fraudulentus uenacionem suam · i · non assequetur como=
dum ex eo in quo multum laborauit ad consequendum illud ·
xiiij · ca° · b · stultum illudit peccatum & aliqui libri non habent stultos
heb' stultus loquitur correpcionem · quia facta sunt ordinate eos cor=
ripiendos · xv · ca° · a · in habundanti iusticia uirtus maxima est
hic uersus non est in hebreo · xvj · ca° · a · inicium uie bone facere iusti=
ciam &c heb' non habet hunc uersum · Item · c · & opera eius omnes lapi=
des sacculi heb' & opera eius omnes lapides sacculi antiquitus
enim fiebant pondera per lapides in sacculo portatos pondus autem
iustus est a domino · ff · quod uidetur translacio nostra corrupta per scripto=
res ex similitudine dominum · xvij · ca° · b · gemma gratissima
expectacio prestolantis heb' lapis preciosus merces in oculis
domini sui nam intendit recipere per ea magnum premium · Item · g
& preciosi spiritus uir eruditus heb' & cohibens spiritum uir erudi=
tus · xviij · ca° · b · pigrum deicit timor &c · Item · g · qui expellit
mulierem bonam &c · isti duo uersus non sunt in hebreo · xix · ca°
· a · non decent stultum diuicie heb' & libri non coram habent diliciae &c ·

ſtultus e magis flagellandus. Item. f. abſcondit piger manu ſua
ſub aſcello heb' habet ſub alcdaria porrigendo eam ad ignem ſub cal-
daria exiſtentem. xx. cap.º c. exſtudijs ſuis intelligitur puer etc. heb'
no habet hoc totum uſq' ibi exclusione noli diligere etc. Item.
g. incurvatur ſup eum fornicem .i. arcum triumphalem ipius ſup-
atis .p. hoc heb' habet totum arcus enim talis e in forma ſemi-
circuli. xxi. cap.º a. cogitaciones robuſti ſemp in habundancia. heb' co-
gitaciones induſtrie ſemp ad lucrum .i. ad bonum. xxij. cap.º g. victori-
am et honorem acquiret qui dat munera hic verſus no e in he-
breo. xxiij. cap.º b. ne deſideres cibus eius quoniam in ſimilitudine
arioli et coniectoris eſtimat q ignorat heb' ne deſideres ſapores eius
quia ſicut e ei in anima ſic ipe .i. ſicut peſſima machinatur in
corde ſic implet quando pt in ope. Item. g. ingreditur blande heb'
ingreditur iuſte quia libens aſſumit ſub ſpe boni utpote ſub ſpecie
ſanitatis conſervande ut aliquid huiuſmodi. xxiiij. cap.º d. no conten-
das cu peſſimis heb' no taceas cum peſſimis eorum malicie conſenci-
endo. xxv. cap.º f. ſicut tinea veſtimenta etc. heb' no habet verſum hunc
Item. g. ventus aquilo diſſipat pluvias heb' ventus aquilo creat
pluvias ſicut enim ſicus e in ptibus ſeptentrionalibus ita pluvio-
ſus e in ptibus auſtralibus ut dicitur in ij.º metheor. et ſic utraq' lra
veram habet ſecundum diuſa loca. xxvj. cap.º a. ſic male dictum.
fruſtra platum in quemlibet ſup veniet heb' habet no ſup veniet
quia non nocet niſi pferenti ipum. Item. b. ſicut qui mittit lapi-
dem in acervum mercurij. ita qui tribuit inſipienti honorem. acer-
vus mercurij e compotus qui antiquitus fiebat p lapides et lapis
qui primo ponebatur p uno denario ptea ponebatur p x libris.
vel. xx. notum iuxta melioratus. heb' ſicut qui mittit. lapidem in
palma funde ita qui tribuit inſipienti honorem dicitur autem pal-
ma funde locus in quo ponitur lapis ut ſurſum emittatur cont-
rarium lapidis ſic pmotio inſipientis additamentum honoris e contra-
dictamen et ronis. ſimilis. xxvij. cap.º c. ſtude ſapie fili mi et letifica cor
meum ut poſſit conprobanti reddere ſermonem heb' ſtude et ſequi-
tur ut poſſim exprobranti reddere ſermonem ſi aliquid inprope-
ret michi proterve et ſic utraq' lra habet veritatem. Item. f. cor.

iniqui exquirunt mala heb' non habet hunc versum · xxix · ca° c · pauper
creditor obviaverunt sibi utriusque est illuminator dominus hic pau-
per et vir meditationum utriusque illuminator est dominus et secundum
hebreos vir meditationum dicitur hic custodiosus in lege dei
quam dominus illuminat per seipsum et pauper hic dicitur ignarus
legis quod dominus illuminat per legis peritum ipsum instruendo ·
Item · g · verbum custodiens filius extra perditionem erit hic ver-
sus non est in hebreo · xxx · sanguisuge due filie sunt heber
profunditatis i · gehenne due voces sunt Item · d · et despiciat par-
tum matris sue heb' et despiciat rugas matris sue i · senectutem eius
Item · d · viam viri in adolescentia heb' in viam viri in adolescen-
tula quod exponitur de xpi incarnatione in virgine qui fuit vir
perfectus in sensibus et virtutibus quod misterium dicit salomo
ad cognoscendum difficilem · Item est stellio manibus nititur
et moratur in edibus regum heb' aranea manibus nititur
etc. et per manus intelliguntur pedes aranee quibus serpit
et facit telam · Item · est gallus succinctus lumbos et aries et non
est qui resistat ei et preponitur leo fortissimus etc. heb' non habet
gallus et secundum · ra · sa · per hec intelliguntur · iiii°r reg-
na sibi succedencia · Primum babiloniorum per leonem significa-
tum quia rex babilonis leo dicitur Je · iiii · secundum persarum
quod significatur per succinctum lumbus quia cirus accinctus armis
bellicis destruxit babilone · tercium est grecorum per ariete significa-
tum eo quod alexander magnus fuit fortis et magnificus sicut
aries est animalis cornutum et mansuetum · Quartum est romanorum
quod super alia regna obtinuit et hoc designatur cum subditur nec
est rex qui resistat ei · Item · g · et divicias tuas ad impingua-
ndos reges et consonat ei quod subditur noli regibus dare vinum ·
quia nullum secretum est ubi regnat ebrietas heb' post ultimo
habet et potentibus i · iudicibus potum inebriatum et conso-
nat hoc lre precedenti in qua dicitur noli regibus dare vinum
et subsequenti cum dicitur ne forte bibant et obliviscantur iudiciorum

·xxxi· ca^o· b· & digiti eius apprehenderunt fusum heb' palme eius
sustentaverunt regionem· Item· b· omnes domestici eius vestiti
sunt vermiculatis ·i· vestibus rubeis sunt de scarleto per quod intelli=
gitur caritas dei & proximi ideo dicitur in vulgata ita vestiti sunt
duplicibus· Item· b· & cingulum tradidit cananeo heb' & cingulum
tradidit mercatori· Incipit ecclesiastes primum capitulum· [...]
Secundo· ca^o· b· cyphos & urceos in ministerio ad vina
fundenda prototi litera i^a heb' habet currus & quadrigas &
dicuntur currus cum· iiij· rotis quadrige cum duabus· viij· ca^o
·b· non sinitur quiescere ingruente bello heb' & non est missio in tem=
pore in bello ad impetrandum inducias mortis· Item· c· & lauda=
buntur in civitate· quasi operum iustorum heb' & oblivioni da=
tum est quod fecerunt· x· ca^o· c· qui scindit ligna vulnerabitur
ab eis heb' qui scindit ligna calefaciet se ex eis· xij· ca^o· c· In=
pinguabitur locusta & dissipabitur capparis heb' onerabitur
coxa & prohibetur desiderium nam tunc coxa non potest sustinere
pondus corporis & tollitur appetitus cibi· Item· d· & recurrat
vitta aurea· heb' & recurrat fons aureos· Item· g· his amplius
filij mi ne requiras faciendi plures libros nullus est finis
aliqui hebrei dicunt quod hec est litera corrupta· his filij mi sis promp=
tus ad scribendum & subditur causa faciendi enim plures li=
bros non est finis quia sapientia dei scriptoris homo non potest tota=
liter explicata sed semper remanet quod explicandum· Inci=
Primo· ca^o· c· pit cantica canticorum primum capitulum·
filij matris mee pugnaverunt contra me heb' filij matris mee
deseruerunt me· Item· d· ne vagari incipiam heb' ne sim sicut
involuta ·i· perplexa homo enim perplexus dicitur involutus· ij^o·
ca^o· a· ego flos campi heb' ego rosa planiciei· Item· b· ordina=
vit in me caritatem heb' vexillum amoris eius super me nam
columpna ignis in nubis erat signum vel pignus amoris· Item
·c· tempus putationis advenit heb' tempus cantus advenit

nam in bere aues resumunt cantacam suam. Item. g. sup montes p-
ticionis vel separacionis dei a plo ysrl quia tunc temporis dominus
dixit moysi vade de loco i. etc sequitur. no enim ascendam tecum
sic exponit ra. Ca. iii. ca. f. ferculum fecit sibi rex salomon he-
b. papilonem fecit sibi rex salomon. iiii. ca. d. coronaberis de
capite amana heb. respiciens de capite amana. e enim amana.
mons ultra iordanem de cuius summitate videri pt terra pmis-
sionis. Item. f. soror mea sponsa ortus conclusus. heb. soror mea
sponsa porta clausa et consonat pphie. Eze. de porta clausa eze-
xliiii. Item. g. cum pomorum fructibus heb. cum fructu dul-
cedinum. v. ca. c. digiti mei pleni mirra tusennte. i. sallente sup
manum vectis et finitur hic versus et incipit sequens apud dicto
etc. et dicitur hic manus vectis illa ps p quam vectis trahitur
ad claudendum et apiendum hostium. Item. e. capud eius au-
rum optimum come eius sicut elate palmarum. heb. capud
eius massa auri flocelli eius crispi. Item f. labia eius labia di-
stillancia. heb. labia eius lilia distillancia. vi. ca. a. pulchra es a-
ca mea suauis heb. pulchra es amica mea sicut tersa. et e tersa.
nomen ciuitatis et huic consonat q subditur et decora sicut ie-
rusalem. Item g. descendi in ortum meum ut viderem poma
conuallium heb. descendi in ortum meum ad videndum fructu
torrentis. i. crescentem iuxta torrentem. Item g. anima mea
conturbauit me. pp. quadrigas aminadab heb. anima mea
posuit me quadrigam ppli principantis. et secundum hanc
licam quam asserunt aliqui hebrei due dcones sunt amina-
dab significantes pplm principantem voluntas enim mala que
viderit ysrl ad ydolatriam fecit eum qu quadrigam assiriorum
et babiloniorum qui captiuauerant eum imponentes ei onera
grauia sicut imponuntur quadrige. Item. g. reuertere assulamit
i. integra vel pfecta. vii. ca. a. umbilicus tuus crater tornatilis
heb. umbilicus tuus sicut bacinus clarus. Item. f. omnia po-
ma heb. omis delicias. xiii. ca. d. lampades eius lampades.
+ reuertere sunamit heb.

ignis atque flammarum heb. carbones eius ignis atque flamme dei
Item e. edificemus super eum propugnacula argentea heb. edificemus
super eum palacia argentea. Item g. mille tui pacifice heb. mille
tibi pacifico i. salomoni per quam intelligitur xpistus cui debentur
maiores gracie quam pluribus aliis qui dicuntur hic custodes
fructus mille maior e numerus quam ducenti per hoc patet quod
cum dicatur in textu laude mille pacifici tui sunt quod cuiuslibet singu=
laris numerus et ad xpistum referuntur Incipit liber ysaye prophete

Primo ca. c. principe cum= primum capitulum. xc. xc...
cibus legem dei nostri heb. habet dei nostri. Item e. ve=
nite et arguite me heb. et venite et arguemus adinvicem dispu=
tando. Item et erit fortitudo vestra ut favilla stupe et opus vestrum
ut scintilla heb. et erit fortis stipula et operator eius ut scin=
tilla quoniam iniores pastores effecti me. ii. ca. e. et super omne quod visu pul=
chrum est heb. et super pavimentum cupiditatis i. illud quod concu=
piscitur nam concupiscencia meo situatur sicut in pavimen=
to. iii. ca. a. effeminati dominabuntur eis heb. decepores domi=
nabuntur eis. Item. b. et videbit in die illa dicens non sum
medicus heb. iurabit in die illa dicens non ero vinculator i.
iudex qui ponit malefactores in vinculis. Item. f. decalvabit
dominus verticem filiarum syon et crinem earum nudabit heb. lep=
rabit dominus verticem filiarum syon et nasa cornu evacuabit
in quibus ponebant unguenta ad se fundendum item. g. pul=
cherrimi quoque tui heb. quia loco pulchritudinis super erant pre=
dicta in penam abusus est finis hic versus in hebreo et sequens
incipit viri quoque tui gladio cadent. v. ca. a. in cornu filio olei
heb. in angelo apto oleo i. in spacio terre apto olivis. Item. a. et
edificavit turrim in medio eius et torcular extruxit in ea heb.
et edificavit propugnaculum in medio eius et foveam fodit in ea i. cel=
larium ad reponendum vinum. vii. ca. d. si non credideritis non
permanebitis heb. si non credideritis non credetur vobis. Item
. g. et in spinas et in nepres heb. vermes et nasitas erit et eodem.

mo enim subditum vepres et spine. viij. ca. f. qui strident in incantacionibus suis heb. qui perstrepunt et loquuntur extraneo modo et non intelligibili ab aliis. ix. ca. b. quia omnis violenta predacio cum tumultu heb. quia victoria victoris cum tormento victorie. enim sennacherib de quo loquitur similiter conversus fuerunt ad tornamentum sui exercitus quem percussit domini angelus et persone sue quoniam occiderunt eum filii sui. iiij. reg. xix. x. ca. c. et principes eorum depredatus sum et detraxi. q. potes in sublimi residentes heb. et statuas eorum vastavi et detraxi multitudinem et habitancium. Item. d. aut exaltabitur serra contra eum a quo trahitur heb. aut elevabitur dolobra contra levantem se. Item. b. et parietem nudavit clipeus heb. et quir discoopnit clipeum se preparans ad bellandum licet enim quir duo modo sit nomen appellativum in hebreo et significat parietem tamen hoc est nomen proprium cuiusdam gentis bellicose ut dicunt hebrei Item. g. variorum diversa genera heb. filios et filias. xxiij. ca. d. non est ultra cingulum tibi heb. non est fortitudo tibi ultra. Item q. et erit terrore perfugus heb. et erit sicut vermiculato vermiculans Item consummacio abreviata heb. consummacio consummacio definita iudei pscienda. xi. ca. a. et flos de radice eius ascendet heb. et nazareus vel botrus de radice eius florebit. Item. a. spiritus sciencie et pietatis et replebit eum spiritus timoris domini heb. spiritus timoris sciencie et timoris domini. et inspirabit eum in timore domini. Item. g. et volabunt in humeros philisteum per mare heb. et volabunt in humeros philistium ad occidentem mare enim mediterraneum super quod est terra philistinorum est ad occidentalem partem respectus terre promissionis. xiij. ca. a. super montem caliginosum heb. super montem quietum babilon enim de qua loquitur erat ita munita et sperata quod non timebant invadi ab aliquo. Item. a. ego mandavi sanctificatis meis heb. ego precepi civitatibus.

meis · xiiij · ca° a · quievit tributum heb' quievit superba babilon ab
infestacione gencium · Item · c · qui vulnerabas gentes heb' qui sor-
tem mittebas super gentes p fortes enim et divinaciones in ade bat
gentes ut hetum · Eze · xxi · stetit rex babilonis divinacionem que-
rens et facta e divinacio contra ierlm · Item · e · et pgeniem et
germe heb' et infantem et nepotem · xv · ca° d · vectes eius usque
segor vitulam conternentem heb' fugietes eius usque · ad se-
gor vitulam baromissam sic nominatam eo q erat civitas for-
tis · Et secundum q 1a segor e alia ab illa ad quam fugit lot
gen · xix · nam illa erat subversa inhabitabilis 1a autem erat
in terra moab · xvi · ca° b · finitus e pulvis consummatus e
miser defecit qui conculcabat heb' defecit sermo consummata
e mamilla defecerunt mobilia de terra · Item · e · super vinde-
miam tuam heb' super ficum tuam · Item · f · super hoc venter meus
ad moab · q · cythera sonabat heb' pp · hoc viscera mea ad mo-
ab concionebuntur s · p compassionem sonus enim cythare magis
designat leticiam · xvii · ca° f · oblata e messis in die hereditatis
tis et dolebit graviter heb' cumulus messis in die heredita-
tis infirmitatis eo q non pt salvare bona sua de manu ea
rapiencium · xviii · ca° a · ad populum terribilem extunc et deinceps
· q · d · ante fuit gloriosus homines de infelicissimum in fortu-
nii genus e fuisse felicem · Item · d · sicut lux meridiana
clara e et sicut nubes roris in die messis heb' sic calore cla-
rus super me lux et sicut nubes in calore messis · xix · ca° f · ci-
vitas solis vocabitur una heb' civitas destructa voca-
bitur una reedificata tamen · xx · ca° f · civitas solis vocabitur
una heb' ~~civitas destructa~~ vocabitur vocabitur una reedifica-
~~ta tamen · xx ·~~ discooperientibus · heb' discoopertis fundamentis ·
xxi · ca° b · babilon dilecta mea · heb' non hunc desiderium · Item · b · pone
mensam contemplare in specula comedentes et bibentes sur-
gite principes arripite clipeum heb' pone mensam erige ca-

postquam non alius · heb' ad populum   discoopertis natibus

heb' ad vesperam z omnis leticia

delabrum comedentes z bibentes surgite principes ungite clipeum
ut magis refulgeat contra adversarios loquitur ante hic scrip-
tura in comminio in quo apparuit manus scribens in pariete contra
candelabrum. Dan. v. ubi dicitur hic erige candelabrum. xxi.
ca° b. scrutans nuncium z magnificus super montem heb' perforans
nunc z clamor super montem. Item. b. z pietatem induerunt clipeum
heb' z quir discooperuit clipeum se parans ad bellandum licet
quir uno modo sit nomen appellativum in hebreo z significat pie-
tatem tamen hic est nomen proprium cuiusdam gentis bellicose ut di-
cunt hebrei. Item. g. nasorum diversa genera heb' filios et
filias. xxiii ca° d. non ultra angulum tibi heb' non est fortitudo
tibi ultra. Item. e. assur fundavit eam heb' assur fundavit
eam iambubis. portu ad naves recipiendas. xxiii ca° d. destruc-
tionis leticia. xxv ca° d. z talem quam ordinatus est super universas
nationes heb' z dominium quo dominatus est super omnes gentes
Item. g. cum allisione manuum eius heb' cum insidiis locorum
suorum. xx. vi ca° d. gygantes non resurgunt. Item. e. indulsis-
ti domine genti heb' congregasti gentem domine. Item f.
iusticiam non fecimus terre heb' z libri terre non fuit iusticiam
subintelligitur tamen. xxvii. ca° a. vinea meri heb' vinea
vinosa ex quo patet quod meri in ista translacione non est nomen proprium do-
mini vinee ut credunt aliqui sed est nomen appellativum z genitivi casus
huius nominis meri quod significat bonum vinum. xxviii ca° a.
errantes a vino heb' consumpti a vino. Item. a. z emissis
super terram spaciosam heb' z requiescentem super terram in
fortitudine. Item. c. in loquela labii etc. heb' in balbuciente
labio quod male intelligitur. Item. d. qui dicavimus super ter-
ram mecum heb' qui parabolizatis populo huic z que sunt ii°
parabole subditur percussimus fedus cum morte etc. z non ve-
niet contra nos. Item. f. consummacionem enim z abreviacionem
audivi heb' consummacionem z divisionem audivi. xxix. ca°

·d· misit nobis dominus spiritum soporis hebrei dominari fecit
super nos dominus spiritum soporis· xxx· ca° b· superbia tantum e
quieste heb' superbia impediuit eos· Item· d· et non faciet aduo=
lare ultra doctorem tuum heb' et non operietur ultra doctor tuus
s· manifeste reuelabitur· Item· e· commixtum in ignia comen=
dent heb' commixtum forte commedent Item· f· sicut nox sanc=
tificate sollempnitatis heb' sicut nox sanctificate solempni=
tatis· i· pasche nam illa nocte glimeit deum de egiptorum
percussione et sua liberatione· xxxi· ca° a· et cor stultorum intelliget
heb' et cor festinancium addiscere ueritatem intelliget Item· f· te=
nebre et palpato facte sunt super spelunca usque· in eternum heb'
fortalicium forte factum est in destructionem usque· in seculum et lo=
quitur de templo quod erat edificatum sicut fortalicium forte et al=
tum quod destructum fuit a nabochodonozor et postea reedifi=
catum ideo dicitur usque· in seculum quod non poterat eternitatem· s·
tempus longum· xxxiii· ca° a uoce angeli fugierunt ipsi
heb' a uoce fremitus commoti sunt ipsi· Item· b· ecce uidentes
clamabunt foris et angeli pacis amare flebunt loquitur he=
b' ecce altaria· i· ministri altarium clamabunt foris nuncii pacis·
amare flebunt loquitur enim de senacherib conante urbem
destruere tunc enim sacerdotes ministri altaris holocaustorum
et altaris incensi implorabant diuinum auxilium tam alte cla=
mantes quod poterat audiri ab existentibus foris nuncij etiam
ezechie missi ad rabsacem· pro· blasphemias quas protulit contra
deum ut habetur iiij r(egum) xviij· amare fleuerunt Item· c· ardore compictis
et pietis stipulam heb' conpictis paleam et pietis stipula
Item· c· erunt populi· q· de incendio ignis spine congrega=
te igni conburentur heb' et erunt ipsi· q· incendium calcis
spine congregate igni conburentur Item· f· populum impru=
dentem non uidebis heb' populum planandum non uide=
bis· i· cuius ydyoma non possis intelligere absque interprete

Item . f . ierlm habitacionem opulentam Heb' ierlm manerium quietum .
quia post mortem sennacherib de qua loquitur ierlm fuit in qui
ete tempore ezechie . xxxiij . ca. f . et pascua structionum Heb' et pas
cua filiorum structionum . xxxv . ca. a . et florebit quasi lilium Heb'
et florebit quasi rosa . xxxvj . ca. e . et nunc trade te domino meo He
b' et nunc trade vadium domino meo pro duobus milibus .
equorum tibi commodendis . xxxviij . ca. c . sicut pullus hirundinis
sic clamabo Heb' sicut hirundo et grus sic pipiabo . i . debiliter
loquar . i . infirmitate gravatus . xl . ca. a quoniam completa est
malicia eius dimissa est iniquitas illius Heb' quia completus
est terminus eius gravitatis ad afflictionem placata est transgressio eius
cum domino . Item qui extendit velud nichilum celos Heb'
qui extendit velud telam celos . i . sicut tentorium . xlj . ca. b confor=
tavit faber erarius percuciens malleo eum qui cudebat tunc tem=
poris dicens glutino bonum est Heb' confortavit artifex conflato=
rem complanantem martello et malleis tunc temporis dicens con=
solidatori bonum hoc consolidari ydoli partes fabricatas . Item . g
ecce vos estis ex nichilo et opus vestrum ex clamore bonorum quos oppri=
mitis xlij ca. e dissipabo et absorbeo simul Heb' stupefaciam
et absorbeo simul . Item . e . et stagna arefaciam ea minuendo
nisi desiccando . xliij . ca. f non laborasti in me israel . i . pro me non sus=
tinuisti magna Heb' quia laborasti in me israel . i . cito attediatus
et fatigatus fuisti in servitute mea . xliiij . ca. a . et in nomine do=
mini assimulabitur Heb' et in nomine dei denominabitur . Ite .
e . ante truncum ligni procidam Heb' putrefactionem inclinabo . i . y=
dolo putre factibili . q . d . non . Item . g . et consilium nunciorum
suorum complens Heb' et consilium angelorum suorum complens
quia secreta divina prius revelantur angelis quam ho=
minibus quam per angelos revelantur . xlv . ca. a . cuius appre=
hendit dexteram Heb' quem fortificavi in dextera mea . Item . a .

z dorsa regum heb' z lumbos regum dissoluam baltheo militari
Item. a. z gloriosos terre humiliabo heb' z distorta rectificabo. i.
impedimenta tui processus auferam. z consonat ei quod premittitur
ego ante te ibo Item. a. assimulaui te heb' nominaui te .q.
ante multos annos dominus per ysa. xlv. nominauit cirum
Item. g. qui leuauit signum sculpture sue heb' qui leuat
lignum sculpture sue. i. ydolum lingueum p sculptura sua
z videtur translatio nostra corrupta esse per scriptores pone-
tes. s. p. l. xlvij. ca. d. veniet super te malum z nescies re-
quirere ipsum. i. apponere remedium. xlviij. ca. g. z stirps
uteri tui heb' z exitus uteri tui z filij z filie de utero exeun-
tes. xlix. ca. a. z posuit me sicut sagittam electam heb' z po-
suit me sicut sagittam claram cuius ferrum breuem lima-
tum. Item d. super uias pascentur heb' in omnibus uijs pas-
centur Item. e. venerunt structores tui heb' festinauerunt filij
tui venire ad te de babilone z ipsi reedificauerunt templum
z ciuitatem zorobabel neemias z socij eorum. l. ca. d. ut
sciam sustentare eum qui lassus est verbo sic habent libri cor-
recti heb' ad temperandum debilem verbo ut sciam ei suadere
ut patienter sustineat usque ad tempus secundum illud
ecclesiastici. i. usque in tempus sustinebit paciens z postea redditio
iocunditatis. Item. g. accincti flammis heb' z fortificantes sa-
gittas z consonat litere precedenti ubi dicitur ecce omnes uos ac-
cendentes ignem. li. ca. a. ad cauernam laci unde precisi estis
heb' z ad marcellum fovee unde precisi estis z videtur hec
litera verior non enim preciduntur lapides de lacu qui est locus
aquarum h. de fovea vel intra sicut factis z per marcellum qui
habet virtutem uirilem in precisione intelligitur abraham
z per fovea seu cauernam sara quia masculus habet racionem in actiui
generacione femina passiui. lij. ca. a. z sicietem in firmitate

·ſ· perpienciam ⁊ natura paſſibili· Heb' ⁊ conſtrictum in infirmitate
no̅ proh' intelligendum q xpc de quo loquitur hic ſcriptura·
habuerit aliquam infirmitatem ex defectu nature uel boni regi=
minis precedentem ſz hoc dicitur deco eo q i natura paſſibili·
flagellatus fuit ⁊ crucifixus· Item· d· oblatus e quia ipe vo=
luit Heb' conſtrictus e ⁊ diffamatus nam pilato traditus fuit
ligatus ⁊ ut reus mortis accuſatus· lv· ca° b· miaſ dauid fi=
delis Heb' ⁊ libri certi ſunt fideles· lvj· ca° g· vnuſquiſq3 ad a=
uariciam ſuam a ſummo uſq3 adnouiſſimum Heb' vnuſquiſq3 ad=
uariciam ſuam finis ſuus· i· ad hoc e totaliter intentus lvij·
ca° b· qui conſolamini in diis Heb' qui conſolamini i vlivis ydo=
latriam ⁊ luxuria ſubeis· Item· b· impetibus torrentis paſcua Heb'
impetus torrentis paſcua· Item· c· dilexiſti ſtratu eorum manu
apta ⁊ ornaſti te vngento regio Heb' dilexiſti ſtratu eorum in=
diſti locum ⁊ ornaſti te regio vngento hoc dicitur de achaz·
qui videns in damaſco altare ſacrilegium ut placeret regi aſſiriorum
fecit fieri ſimile i ierlm ⁊ ſup illud precepit holocauſta ⁊ oblacio=
nes offerri· iiij· r° xvj· lviij· ca° f· ⁊ implebit ſplendoribus·
animam tuam Heb' ⁊ ſaciauit in ſiti animam tuam· lix· ca° c· ⁊ no̅
e iudicium in greſſibus eorum Heb' ⁊ no̅ e iudicium i curſu eorum
·i· de iudicio no̅ cogitant uel neq3 curant lx· ca° a· ⁊ filie tue de=
latere ſurgent Heb' ⁊ filie tue ad latus lactus nutrientur hoc
enim no̅ intelligitur pueri ſuggentes mamillam ⁊ hoc videtur q verior
or ſua tranſlacionis nre e filie tue de latere ſurgent· i· de mamilla
que e in latere mulieris p quod deſignatur prietas populi·
futura· Item· c· me· n· expectant inſule ⁊ naues maris Heb'
michi aggregabuntur inſule ⁊ naues tharſis· Item· g· ⁊ luna
tua no̅ minuetur Heb' ⁊ luna tua no̅ abſcondetur p eclipſim
lxi· ca° c· ⁊ filij peregrinorum agricole ⁊ vinitores vri erunt·
Heb' ⁊ filij peregrinorum bubulci vri ⁊ vinitores vri erunt hay

ca^o c. Et ego qui aliis generacionem tribuo sterilis ero heb' si ego·
generare faciens alios retinebo vim meam generativa ne pducat
filiu· q· d· no quia ex indiviuus necessitate generat naturali·

Incipit ieremias propheta primum· Capitulum· xci·····

Primo ca^o d· virgam uigilante· i· festinatem heb' baculu
amigdalinum amigdalinus enim· festinat ad floricionem
ideo ieronimus transtulit uigilante· i· festinatem· Item· e· cursor
leuis explicans uias suas heb' camela· leuis retines uias suas
· i· excedes modum sui cursu dicendi quod velociter e cursu cameli ut
dicit heb' p quod intelligitur effrenata consuetudo ydolatrie di·
ij^o ca^o e· traxit uentu amoris sui venio auertit eu heb' glutinit
uentu z hie z hic e prinatus recreacionem eius quis auertet que
ondet effic intum appetitu coeundi cu femella z p hoc intelligi^r
effrenatus appetitus ydolatrie in pplo· iij· ca^o a· nunquid no pol=
luta contaminata erit mulier illa heb' nunquid blandiens blandi=
retur terra· q· d· z e sensus quod habitatores terre ul vicini no sua·
dabunt viro reconciliari sibi mulierem sic repudiata· pp· eius tur=
pitudine sic i actu· Item· b· serotinus verbis no fuit heb' no ht
iiij^o ca^o b· ascendit leo decubili suo heb' ascendit leo delatibulo·
suo· Est ante latibulum plus quam cubile· Item· g· uox· filie syo
inter morientes heb' uox· filie syon coquere^r de malis sibi sup=
uenientibus z expandet manus suas q· totaliter desolata· v·
ca^o b· impono meretricis luxuriabatur equi amatores infemias
heb' indomo meretricis congregabatur equi armati maritantes
· i· festinantes z e sensus sicut equi armati festinat ad bellum
iob· xxxix· procul odoratur bellum zc· sic ipsi ad luxurie actu· vj·
ca^o a· speciose z delicate assimulaui te heb' speciosam delicata
destruxi· Item· d· sicut frigida facit cisterna aqua suam sicut
frigidam facit maliciam sua· tepam contumado· Item· c· sicut
vindemiator ad cartellum· heb'· sicut vindemiator ad cartallum

heb' Sicut efflunt puteus aqua sua sic efflunt maliciam sua

heb' Revelata ſunt plante tue

ſuitacones recolligendo racemos poſt vindemiam delictas p q̄
intelligitur captivitas iudeorum poſt deſtructionem ierlm relic-
torum .vij. ca°. e. ꝗ abierunt in voluptatibus ſuis et pravitatibus
cordis ſui mali heb' ꝗ abierunt in conſiliis et reſpectibus cordis
ſui mali. Item .f. et ſume in directum planctum heb' et leva ſup
ripas planctum ubi ſolebat eſſe leticia .ix. ca°. g. et ſup omnes
qui attonſi ſunt in comam habitantes in deſerto heb' et ſup angu-
latos angulo .i. ſup habitantes in deſerto uſque ad eius ultimum
angulum .x. ca°. f. et tribulabo eos ita ut non inveniatur ab i-
nimicis ſuis heb' et tribulabo eos ita ut inveniatur ab inimicis ſu-
is querentibus eos occidere .xi. ca°. f. ego q. agnus manſuetus
heb' ego q. agnus pductus .xij. ca°. a. bene et omnibus qui opan-
tur malum inique agunt heb' in pace ſunt decedentes deri-
ſione .i. deriſionibus aſſueti .xiij. ca°. g. revelata ſunt verecun-
diora tua pollute ſunt plante tue pannis tuis pa... ſunt plante
tue q. diceret ſemp pſtituta es ad lucernam. Item .g. unde et e°
nudavi femora tua heb' unde et ego revelavi pannos tuos .xiij.
ca°. a. de ſermonibus ſacietatis heb' de ſermonibus famis tranſlacio
nova expmit cum heb' affirm ſacietas eum illa ſunt cum famis ſequu-
tis. Item .a. et onagri ſteterunt in rupibus heb' ſcilicet in rupibus ad-
quas venerat onag... ppotum et paſtum .xv. ca°. a. laboravi rogans
prophetas eas ad pmam revocando heb' laboravi retractans
punicionem eorum differendo ut haberent pnie locum. Item nunquid
federabitur ferrum ferro ab aquilone ut es .q.d. non .i. rex babilo-
nis et rex egipti non federabuntur ad inducendum ut ezechias ſigni-
ficatus p es quia debilior erat ſalvetur heb' nunquam conteret
ferrum ferro ab aquilone ut es et e ſenſus ſecundum .vu. Glo. nun-
quid rex egipti conteret regem babilonis et ieremiam contra
ipſum pphando qui ſignificatur p es unde in hoc notatur iniu-
cireos .q.d. non erat ſic quia contrarium qui rex egipti fuit are

ge babilonis debellatus & ieremias ſaluatus. Item .f. nō ſedi
in conſilio ludencium & gloriatus ſum. heb' nō ſedi in conſilio lude-
ciū & gloriatus ſum heb' nec exaltaui ex quo ps. q̄ ſi gloriatus
ſum in trāſlacōe tm̄ referatur ad negacionem precedentem. xvj. ca°
.b. & nō ſe madent heb' & nō ſe lacerabunt unguibus ſicut tunc
fiebant in planctu mortuorum. Item .e. qui nō dabunt notabis re-
gine .xvij. ca° .b. erit enim .q. miricē in deſerto heb' erit enim .q. ſo-
lus in deſerto. Item .d. & diem hominis nō deſideraui .i. uitam
delicioſam michi heb' & diem infirmitatis nō deſideraui de-
tinere ſup eos p mortem & captiuitatem .xx. ca° .e. perſequimini &
perſequamur eum heb' dicite & dicemus ei contra eum falſa
teſtimonia vel. Ga. Item .e. cuſtodientes latus meum .i. inſidi-
antes michi heb' expectantes contricionem meam .i. ipam deſide-
rantes .xxij. ca° .e. locutus ſum ad te in pace tua. Item .g. nu-
quid uas fictile & contritum iſte iecomias heb' nuquid ymago
fictilis & contrita iecomias .q. d. [illegible] nichil ualet ſicut nc ymma-
go hominis fictilis. pp. hoc ſcribitur diminute conias .xxiij. ca°
.c. in pphis ſamarie uidi fatuitatem heb' in pphis ſamarie uidi.
blaſphemiam contra deum. Item .c. in pphis ierlm uidi ſimili-
tudinem adulterij. heb' in pphis ierlm. uidi turpitudinem adulte-
rij realiter & nō ſolum ſimilitudinem. Item .e. qui furantur uer-
ba mea unuſquiſq; a proximo ſuo heb' capientes uerba (ſua) mea et
loquuntur dictum q̄ ab eis accipiebat enim uerba uerorum pphām
& publicabant .q. eent ſua ppria. Item .g. puertiſti (et) uerba dei
uiuentis domini exercitium dei nri heb' & puertiſti (uos) uba deorum
uiuencium p q̄ oſtenditur in diuinis pſonalitas & unitas eſſencie
cū ſubditur in ſingulari domini exercitum dei nri licet enim uos
ſunt plures dij .tn̄ nō ſunt plures una deitate ſcilicet .xxv.
ca° .b. terre auſitidis. heb' terre huius de qua fuit iob. Item.
.e. uniuerſis qui attonſi ſunt in coma heb' & omnibus angulatus

angulo .i. ſtantibus in angulo terre. Item .g. a facie ire colu-
be heb' a facie ire dimoſe .i. vindicte dei patres inebriatis ut
exponit ra. Ecca .xxvij. ca°. g. et occurret domino in heb' roget
dominum .xxix. ca°. f. pro eo quod miſiſti in nomine meo libros .i. litteras
contra me heb' quia miſiſti nomine tuo litteras .i. extra miſiſti eas contra
me .xxx. ca°. c. quieſces cunctis affluens bonis heb' ſtabilis et quieſ-
ces. Item .e. inſirmatus cum dolor est tuus heb' inſanabilis est
dolor tuus .xxxi. ca°. d. uſque delicijs diſſolueris filia vaga.
heb' uſque quo abſconderis filia vaga .i. extra terram tuam captiua-
ta pp. h non appares intra tuam. Item .g. et uniuerſam regionem
mortis heb' et omnem campeſtrem .xxxij. ca°. b. ſepultiones et
vitta et ſigna forniſecus heb' precepta conſuetudines et diſtoopti
.i. litteram aptam .xxxiij. ca°. b. odnatum acatirte heb' induicam.
medicina .xxxvij. ca°. g. excepto pulmento heb' de uico paniſicum
et conſonat littere in mediate precedenti cum dicatur et daretur ei tor-
ta panis cottidie .xxxviij. ca°. b. abdamelech ſenſus regis et
ſic patet quod non dicitur eunuchus a ſectione membrorum ſed honeſta-
te continentie .xliiij. ca°. c. non ſunt mundati uſque ad diem hanc
heb' non ſunt diminuti uſque ad diem hanc ſimilis patrum ſuorum
Item .e. fecimus ei placentas heb' fecimus ei formas .i. illis cum
placentis erat forma lune .xlvj. ca°. d. a facie gladij columbe
heb' a facie gladij dimoſi .i. vindemie dei inebriatis patres
Item .e. vox eius quaſi eris ſonabit heb' vox eius quaſi coluber ibit
qui mordet ſibilando. Item .f. ecce ego viſitabo ſuper tumultum
alexandrie heb' habet ſuper tumultum mino ſic enim uocabatur
illa ciuitas antiquitus poſtea fuit deſtructa et per alexandrum
magnum reedificata et eius nomine nominata alexandria. Ite-
m .g. nec quaſi innocentem parcam tibi heb' non ſinam te quia punita fu-
it inpte et non in toto. lxviij. ca°. a. et erit ſicut quaſi miriſice in deſerto
heb' et erit ſicut vaſtitas in deſerto. Item .b. date florem moab quia
florens egredietur heb' date alam .i. alas moab quia volens

ſic dicitur ſcribi heb' abdamelech

exibit fugatus de terra sua. Item .b. mitti ei ordinatores et scrutatores
laqueum calcaverunt heb. mittam ei cribratores et cribrabunt eam. xlix.
ca. e. quomodo dereliquerunt civitatem scilicet in munitam contra hostes
non enim dereliquerunt eam inde recedendo unde sequitur im-
mediate ideo cadent iuvenes eius in plateis eius heb. quare non fuit for-
tificata civitas ita quod hostes non possent ingredi. Item .e. qui at-
tonsi sunt in comam heb. qui angulati sunt angulo i. etiam super
illos qui sunt in angulo terre quasi occultati. l. ca. b. quoniam
exultatis et magna loquimini heb. gaudetis et exultatis. Item .g.
mugistis ut tauri heb. exhilarati fuistis sicut fortes. Item .c.
grex dispersus israel heb. agnus dispersus est israel. extra gregem et
sic devoratus. Item .g. angustia apprehendit eam heb. infir-
mitas tenuit eam. li. ca. a. non tendat qui tendit arcum suum
i. sagittarii et milites loricati de babilonia non poterunt se defendere
secundum litteram heb. tendat qui tendit arcum et non valebit lo-
rica et refertur ad sagittarios cyri et darii. secundum heb. et est
sensus quod lorice babiloniorum non poterunt sustinere ictus
ipsorum. Item .b. venit finis tuus pedalis precisionis tue i.
appropinquat tuus sicut enim arboris magne cum conciditur remanet
pedis quantitas abscidenda heb. venit finis tuus mensura
rapine tue i. sicut rapuisti aliena sic rapietur tua. Item .c.
numerate super eam taphsar i. exercitum. est enim taphsar nomen he-
braicum et significat exercitum quia raro ponitur in scriptura sa-
cra ideo forsitan translator dubitavit de significato eius et ideo po-
suit in sua translatione nomen hebraicum. Item .g. saraias autem erat
princeps prophetie i. principalis inter levitas cantantes laudes
domini in templo secundum litteram istam heb. saraias autem
erat princeps exenii i. principalis inter illos per quos sedechi-
as misit exenia regi babilonis. Incipiunt lamentationes iere-
Primo. ca. a. vie syon lu- mie prophete
gent heb. vie syon herbose quia non calcabantur ab hominibus.
vic

in ſubditum eo quoniam ſunt etc. Item . e . inimici eius locuple-
tati ſunt heb. inimici eius in pace ſunt. Item . z . recordata eſt
iheruſalem dierum afflictionis ſue et prevaricationes ſue heb.
et querimoniarum eius. Item . d . ſordes eius in pedibus
eius heb. ſordes eius in oris eius . i . in extremitatibus veſ-
tium ſuarum loquitur enim de ierusalem ſub methafora mulieris
menſtruate cuius ſanguis effluit aliquando uſque ad infe-
riores partes ſue camiſie. Item . d . de excelſo miſit ignem
in oſſibus meis et erudivit me heb. et ſepelivit quia ierusalem com-
buſta prius fuit ductus in captivitatem. Item . d . invigilavit
iugum heb. ſtimulatum eſt iugum . i . aggravatum . iij . ca° b . et fregit
ad numerum dentes meos heb. confregit in arena dentes
meos glo. in captivitatem ducti coquebant panes in foveis
ſub terra et ſic arena commiſcebatur et offendebat dentes
in comeſtione. Item . c . memoria memor ero ad penitendum
ſecundum hanc litteram heb. memoria memor eris tu deus
ad penitendum. Item . f . oculus meus depredatus eſt animam
meam heb. oculus meus fedavit animam meam per malum
conſenſum . mt. v° . qui viderit mulierem ad concupiſcendum .
eam iam mechatus eſt in corde ſuo. Item . g . dabis eis domine
ſcutum cordis heb. et obſtinationem cordis repellendo corrup-
tionem . iiij . ca° . immutatus eſt color optimus . heb. immutata eſt
maſſa bona. Item . a . et amicti auro puriſſimo heb. et apprecia-
ti auro . i . appreciati preteris gentibus ſicut aurum aliis metallis
eſt precioſius. Item . b . qui nutriebantur in croceis amplexati
ſunt ſtercora heb. qui nutriebantur in ſcarleto . i . veſtiti ſcar-
leto amplexati ſunt fimos ad ſe calefaciendum pauperes enim
nudi tempore frigoris in cenſi ponunt ſe in fimum. Item . b . ni-
tidiores lacte rubicundiores ebore antiquo ſaphiro pulchriores

heb' albiores lacte rubicundiores auro ſaphiro policiores.
Item. f. facies domini ſcit eos heb' ira domini domini diuiſit
eos. Item. g. ſpiritus oris nostri xpus dominus captus est in peccatis
nostris heb' ſpiritus nari nostrarum .i. per quem habemus reſpiracionem cap-
tus est in foſſis eorum quod exponunt hebrei de ioſia rege qui ve-
niens contra regem egipti fuit debellatus per foſſas occultas quas
fecerant egipcii. Doctores autem nostri exponunt de xpo per paſſionem ipſius
paſſo. v. capitulo a. domus nostre ad extraneos heb' robur nostrum ad
extraneos .i. fortes ipſi qui erant in ſeruitute eorum redacti
Item. b. a facie gladii in deſerto heb' inflatos fame et hoc con-
ſonat litere precedenti cum dicitur in manibus nostris per quem offe-
rebamus nobis. Incipit liber ezechielis. primum capitulum.

Primo. capitulo b. quaſi planta pedis vituli heb'. q. planta
pedis rotundi .i. nullam extenſionem habentis extra tibiam
aliter enim illa animalia per pedes ſuos non poſſent ire ad iiij^or^
partes oppoſitas abſque conuerſione corporum quod tamen oportet dicere ſecun-
dum textum. Sciendum autem quod hec dictio hebraica egel est eq-
uoca ad uitulum et rotundum tranſlator noster accipit prima ſignifica-
cionem et male ſicut credo pro ut magis explicaui paſſim iſtum expone-
do. Item. c. facies ac mille deſuper ipſorum heb' facies aquile ad
ipſam .iiij^or^ .i. adiuncta tribus aliis. Item. d. q. uiſio maris heb'. q.
uiſio tharſis et est nomen lapidis precioſi ut dicit. ra. Sa. ſ. qual-
ſit in ſpirituali non dicit. ij^o^ capitulo e. incredeuli et ſubuerſores ſunt
tecum heb' rebelles et ſpine ſunt tecum. Item. f. ſi forte audiat
et quieſcat heb' ſi forte audiant et prohibeant .i. rebellentur et con-
ſonat litere ſequenti cum dicitur quoniam irritatores ſunt licet
enim deus ſciret eos non acquieſcere verbis prophete tamen faciebat
eos denunciare ut eius iuſticia magis reluceret in eorum reuoca-
cione et iuſticia in eorum puricione. Item. g. et ſcripture erant la-

lamentaciones carmen ⁊ ue heb' ⁊ ſcripture erant in eo querimonie
de malis preteritis clamor pro preſentibus ⁊ ue futuris. iij. ca° b. ut ad-
amantem ⁊ ſilicem dedi faciem tuam heb' ut uermem forciorem
rupe ⁊c. exponunt heb' de quodam uerme cuius ſanguis ſcindit
lapides faciliter ⁊ ſine ſonitu quo uſi fuerunt edificantes templum
ſalomonis. ꝑꝑ. quod ſecundum ipſos dicitur. iij. r. vj. quod malleus
⁊ ſecuris ⁊ omne ferramentum non ſunt audita in domo domini
cum edificaretur. Item. c. manus enim domini erat mecum confortans
me heb' habet cogens me ⁊ conſonat ei quod premittitur ⁊ abij a-
marus in indignacione ſpiritus mei. Item. c. ad aceruum nouarum fru-
gum ſecundum hebreos nomen est loci ſic nominati eo quod fruges
ibi cito maturantur ſecundum aliquos est nota temporis quo propheta
uenit illuc quando fruges primo metebantur. iiij. ca° a. et
pones arietes in giro ad ruendum muros heb' ⁊ pones prin-
cipes bellatorum in giro ita quod nullus per fugam poſſit euadere
de ciuitate. v. ca° a. ſume tibi gladium heb' habet nouaculum
vj. ca° d. quia contriui cor eorum fornicans heb' quia confractus
corde eorum fornicante. i. inclinatus ſum ad miſerandum eis.
quamuis eſſent idolatre. vij. ca° a. uenit contricio ſuper te heb'
occidit mane. i. ad tempus proſperitatis. Item. a. ⁊ non glorie mon-
cium. i. iudee que terra montuoſa heb' ⁊ non clamoris moncium. q. d.
tot erunt occiſi ⁊ captiuati quod non remanebit in iudea qui poſſit
clamare. Item. b. neque ex populo eorum heb' neque exercitu eorum
quod exponitur de fugientibus in egiptum poſt mortem godolie qui
tamen fugerunt capti per regem babilonis. Item. c. canite tuba
heb' buccinate in thecua ⁊ est nomen fortalicij per quod exercitus babi-
lonis debebat uenire contra ierusalem. Item. g. fac confuſione
heb' fac cathenabuntur. viij. ca° f. plangentes adonidem. i. ama-
ſium ueneris ſecundum hanc literam heb' plangentes thamuz quod

ſignificat incendium dicit enim· xx· Glo̅ssa· q̅ erat ydolum concavum ha=
bens oculos plumbeos liquefiebant quando intra ydolum fie=
bat ignis et ſic videbatur plorare ideo in eius cultu flebat mulieres
ix· ca°· c· ſigna thav ſup frontis virorum gemencium hebr ſigna ſig=
num ſup frontes etc. circa quod ſciendum quod hoc nomen thau equivocum
ē apud hebreos· Nam vno modo ē nomen primum ultime lr̅e al=
phabeti hebraica alio modo ē commune nomen et ſignificat genera=
liter· hebr moderni accipiunt hic ſecundum modum expoſitores
vero latini primum et videtur in hoc melius quia thau ē ultima
lr̅a hebraica ē capitalis in hac dictione thora que ſignificat le=
gem et ideo racionabiliter dicitur quod fuit ſcripta ſup frontes viror̅u
gemencium et dolencium de tranſgreſſione legis ut aliquo ſpeciali ut hoc
ſigno ab aliis diſtinguerentur· xiij· ca°· a· neque oppoſuiſtis mu=
rum p domo iſrl· i· oro ne efficaciam pcca non feciſtis hebr neque feciſ=
tis ſemp p domo iſrl· i· oronem pure vnde virtutis ſicut ſepis
ē clauſura debilis· Item· d· dic ad eos qui liniunt abſque tempe=
ramento hebr dic linientibus padulacionis· Item et lapides pro=
~~g~~randes hebr et lapides alguebis et dicunt aliqui hebrei quod non
ē nomen ſpeciei cuiuſdam lapidis· xx· Glo̅ssa· ante dicit quod hec e·
lr̅a lapides grandinis qui quandoque cadunt ita magni licet
raro ut domos et muros ſicut contigit anno domini mill̅o· cc°·
xxxiij· in territorio lingonenſi· xv· ca°· c· et medium eius redactum
ē in favillam hebr et medium eius deſtructum ē et hec videtur
verior lr̅a p hoc quod ſubditur etiam cum eet integrum non erat vti=
le ad opus ex quo videtur quod conſumptis extremitatibus medium
remanſit peioratum quod autem in favillam redigitur non ſic rema=
net· xvj· ca°· c· in quo mundabo cor tuum hebr quia confuſum ē cor
tuum· Item· f· et habundancia pacis et ocium· hebr pacificacio et re=
quies et ideo vacabunt deliciis carnalibus ſine freno et moderamine·

aliquo · xvij · ca° f · cum unusquisque agmine suo gladio cadent hebr. cum
omnibus aliis suis gladio cadent · et e eadem sua nam agmen
equitum properatorum ad prelium ala nominatur · xviij · ca° b · quod si genu-
erit filium latronem hebr. quod si genuerit filium ribaldum · i · exponentem
se omni tempore turpitudini et nequicie ut patet extra sequenti ·
xix · ca° a · quare mater tua leena hebr. quare populus tuus leena
dictio enim hebraica que ponitur hic equivoca est ad significandum
matrem tuam et populum tuum · ra · Ca · tenet hic secundum significa-
cionem et racionabiliter ut videtur nam scriptura loquitur hic de
ioacham quem populus terre regem constituit licet non esset primo-
genitus et sic populus vocatur leena · Item · a · et non absque vulnera-
bus suis ceperunt eum quia quando ioacham fuit captus per
regem egipti plures hinc et inde fuerunt vulnerati hebr. in foveis
suis ceperunt eum et prosequitur scriptura parabolam de leone
sumptam qui capitur cadens in foveam paleis opertam · Item · in
vulneribus eorum captus hebr. in foveis eorum captus est et loqui-
tur de zedechia in cuius capcione fuerunt aliqui vulnerati dicitur
tamen in foveis captus secundum litteram hebraicam propter quando
capcionis leonis parabolam · xx · ca° d · blasphemaverunt me patres
nostri cum sprevissent me contemptores hebr. vituperaverunt me patres
nostri confitentes in me falsitates · Item e · post ydola nostra ambulate
et servite eius yronica est locucio que per contrarium est intelligenda ·
· q · d · post ydola non ambulate nec eis servite io sequitur et si in
hoc non audieritis me et subintelligitur graviter punia eos ·
hebr. post ydola et post si non vos audieritis me graviter puniam · Ite ·
· g · et stilla ad affricum hebr. prophetia ad affricum · i · contra habitatores ·
affrice et sic patet quod in translacione nostra stillare accipitur pro prophetizare
malum penes · xxi · ca° b · et infirmabitur omnis spiritus hebr. et
obscurabitur omnis spiritus quia conturbati ex infirmitate ser-

· i · post ydolatrias quas fecistis non obedieritis michi

alia cum nimis prudens ut dicit phs .li. ethicorum. Item .e. qui mo-
nes sceptrum filii mei succidisti omne lignum .i. tu nabuchodonosor
qui amonebis regem iuda succides omne hominem hebr. si gaude-
bimus in virga filii mei contereretis omne lignum & dicitur hic vir-
ga filii .i. punies culpam filiorum iudeorum qui dicebantur
filii dei nabuchodonosor qui in hoc fuit flagellum divine ius-
ticie de qua dicitur deus gaudete. Item .e. co miscens sagittas
secundum hanc literam divinacio talis erat quod rex babilonis te-
nebat duas sagittas in quarum una erat scriptum ierlm que
est metropolis in iudea in alia rabath que erat metropolis amo-
nitarum & ambas simul proiciebat in altum ut sic per divinacionem
iret contra illam civitatem cuius sagitta nomine inscripta primo
caderet ad terram & sic factum fuit de sagitta nomine ierlm
inscripta que ierlm erat ad dexteram partem illius bivii in quo
stabat rex babilonis hebr. limans sagittas secundum hoc divi-
nacio erat quod rex babilonis limabat in bivio prope vel palam
ferrum duarum sagittarum predicto modo inscriptarum ut iret
contra illam civitatem cuius ferrum acius limaretur quod con-
tigit de ferro sagitte nomine in ierlm inscripte. Item .e. consu-
luit hebr. epar vidit hostie ydolis ymmolate & hec divinacio
fuit contra ierlm sicut & prima. Item .e. & erit quasi consulens
frustra oraculum in oculis eorum sedechie & bellatorum
suorum quibus in principio videbatur regem babilonis frus-
tra conari ad capiendum ierlm ideo sequitur sabbatorum ocium
imitans iudei namque nichil operis in sabbato faciebat & quia re-
putabant regem babilonis nichil proficere in obsidione ierlm
& per consequens nichil facere eo modo loquendi quo aliquis non
proficiens in labore suo dicitur nichil facere ideo dicebant ipso
iure ipum imitari ocium sabbati aliqui libri nostri habent sabbatorum.

ocium imitatus quia rex babilonis dabat insultum civitati in
die sabbati et sic iudei qui nulla die debebant esse ociosi ab op-
ibus corporalibus compellebantur laborare preimitatis defensore
heb' et erit quasi consulens frustra oraculum in oculis eorum sep-
cies septem diebus dicit enim ra. Gl'a. quod rex babilonis xlix
diebus que faciunt sepcies septem consuluit ydola per incisione
iecur cum totum videbatur iudeis in principio frustratorium
Item. sed iniquitatem iniquitate iniquitatem ponam mea eam
primo edo per penam et dicitur ter iniquitatem quia sedechias
ter inique egit contra deum et contra regem babilonis fra-
gendo iuramentum. ii^o. paralip. ultimo et contra ipsum summi que
ad rebellandum induxit contra ieremie consilium heb' con-
tricionem contricionem contricionem ponam mea quia nabuzardan
incendit dicit domum domini et domum regis et domos ie-
rusalem per circuitum quarto. ra. Gl'a. xxv. xxiii. ca^o. a. et fie-
runt famose mulieres dissonat quod subditur et iudicia
perpetraverunt mea in singulis heb' et factum est nomen mulieribus
i. fama destructionis samarie propter maliciam suam venit
ad alias civitates que vocantur hic mulieres scilicet ierusalem
et samaria. Item. et calicem sororis tue samarie bibis et potabis
bibis usque ad feces heb' calicem eius et bibes et addes i. plus pu-
nieris quod ipsa templum domini erat in ierusalem propter quod gravior
fuit transgressio ibi facta. xxiii. ca^o. a. pinguissimum pecus
assume heb' non habet hoc in isto loco sed inferius eodem ca^o
Item. b. cuius rubigo mea est heb' cuius spuma eius est i. im-
mundicia remanens de carnibus bullitis. Item. g. congere ossa que
igne succendam heb' multiplicata ligna accende ignem et se-
cundum hoc illud quod supra ponitur eodem ca^o. compone
quoque struem eum ossium subea sic exponitur. a. ra. Gl'a. et

sic dispone frustra pecudis in olla quod partes magis osse sint
infunde olle et alie sup ipas. xxvj. ca.o e. commonebuntur insu=
le heb. commonebuntur naues. xxvij. ca.o c. dentes eburneos
et ebeninos heb. cornua eboris et pauos dentes enim eleuatus
ex quibus fit ebur sunt signum cornuum. Item. c. et sericum et corti=
nam heb. et linum et lapides preciosos. Item. d. in vino pingui in lanis
coloris optimi heb. in vino albo et lana alba vinum enim pingue
non est laudabile dicitur enim in translatione nostra vinum album pin=
gue eo quod pinguedo est alba communiter. Item. e. in tapetibus ad
sedendum heb. in vestibus libertatis ingenuitatis quia servi
non utebantur ita preciosis vestibus sicut liberi qui pedites ince=
debant. Item. e. et repleta es et glorificata heb. et repleta et digni=
tata id est propter plenitudinem bonorum sustinebis magnitudinem
malorum. Item. g. non eris usque in perpetuum heb. non eris usque in se=
culum quod non significat eternitatem tempus longum post quod tirus
fuit reedificata. xxviij. ca.o c. aurum opus decoris tui heb.
aurum opus timpanorum tuorum enim in vestibus et equorum
falleris campanulis aureis utebantur ad decorem. Item. f.
non eris in perpetuum heb. non eris in seculum exponatur ut supra
.xxix. ca.o d. gladio dissipata heb. vastitatem destructa. xxx.
ca.o d. de menphis heb. de nof. Item. d. et dabo ignem in tamp=
nis heb. et dabo ignem in soan. Item. d. et faciam iudicia in al=
lexandria heb. et faciam iudicia in no. Item. d. sup pelusium
heb. sup sion nomina enim istorum ciuitatum per longitudinem
temporum variate fuerunt nam illa que dicitur hic mem=
phis tempore ezechielis vocabatur nof et modo dicitur damie=
ata translator vero posuit nomen quod sub tempore currebat et eodem
modo dicendum de aliis sicut prius antiquitus vocabatur
luceena si aliquis historiam modo antiquam transferret placencia.

poneret ... pisius quia istud e omnibus notum primu autem
·q· oblivioni. Datum. Item. d. qui ptimens dolebis heb' panes
panebis et talis reduplicatio significat magnitudinem pano-
ris pp· magnitudinem mali i numeris· xxxiij· ca.º d· et quod·
pingue et forte custodiam bonos homines in bonitate conserva-
do secundum litteram istam heb' et quod forte et pingue e destruam
·i· impinguatus divicijs et elevatus potencijs qui simplices·
iniuste oppresserunt secundum demerita puniam eos subdi-
tur et pascam illos i iudicio ·i· iuste puniam sicut iij· v°. Illud
dicitur de michia mittite vinum ipsum macerem et sustentac-
ionem pane tribulacionis et aqua angustie· xxxvj· ca.º b· cum gau-
dio et toto corde sic in hebreo et in libris correctis aliqui libri in-
habent cum gaudio et toto corde. Item· c· bonis quam· donabo maio-
ribus quam habuistis ante captivitatem babiloniam et
quia iudei a reditu captivitatis babilonice usque ad xpm numquam
habuerunt tanta bona sicut ante captivitatem maxime tempore
legis date et temporibus davidis et salomonis ideo michi videtur
quod oportet hanc promissionem dei ad tempus xpi referre in
quo maxima dona credentibus sunt donata secundum quod
subditur secunda pe· prima magna promissa donavit de-
us nobis· ut per hec efficiamini divine consortes nature·
xxxvij· ca.º d· et scribe super illud inde in hebreo habetur dativi
inde articulare dativi casus proponitur pp· quod hic e dativi ca-
sus hoc etiam per hoc patet quod i mediate sequitur hoc filius
isrl· socijs eius ·i· tribui beniamin que erat de numero filiorum
isrl et fuit associata tribui iuda quando decem tribus re-
cesserunt a tribu· b· Jeroboam· xl· ca.º a· et calamus mensu-
re in manu eius heb' enim in manu eius quia intelligi-
biliter exlra in mediate precedenti. Item· a· calamus me-
sure vj· cubitorum et palmo heb' calamus mesure vj· ul-
narum in ulna palmo et sic intelligendum e inferius ubi·

sunt mensure de cubitis vero ante huius est quia cubitus et ulna hebraica communis sunt eiusdem quantitatis ulna sanctuarii maior erat in uno palmo ideo propter hoc quod dicitur in ulna et palmo ostenditur quod propheta loquitur de ulnis sanctuarii quarum quelibet continet unam ulnam communem et unum palmum sicut pondus sanctuarii erat maius pondere communi. Sciendum etiam quod palmus inferius ideo accipitur pro longitudine manus ex iiii^or digitorum ex transverso manus que gallice vocatur
Item b. et mensus est limen porte calamo uno latitudinem i. limen unum calamo uno et mensus est postem hostii calamo uno latitudinem et postem unam in alterum calamo uno. latitudinem erat enim in hostio illo duo postes una ad exteriorem hostii et altera ad sinistrum eius. Sciendum tamen quod postes hostii et limina erant eiusdem. pp. quod mensura una erat latitudo alterius. Item b. et talamum calamo uno et se-runt enim quedam edificia adherencia muro medio ante muri exteriora ideo dicuntur appendicia et erant tria ex una parte et tria ex altera mensura autem uniuscuiusque cubiti in longum et latum cuiuslibet appendicii accipitur secundum quantitatem spacii intra muros inclusi. Item b. et limen porte iuxta vestibulum porte intrinsecus et limen porte iuxta porticum porte intrinsecus et eodem modo inferius ubi translatio nostra habet. vestibulum heb. habet porticum tam in singulari quam in plurali. Item b. et frontem eius duobus cubitis heb. et pillaria eius duobus cubitis et similiter in sequentibus ubi translacio nostra habet frontem vel frontes hebrei dicunt pillarium vel pillaria. Item c. et ante faciem porte que pertingebat usque ad faciem vestibuli porte interioris l. cubitos heb. et

sup faciem porte introitus sup faciem porticus pte interioris.
.l. cubitos. Item. c. z fenestras obliquas heb' z fenestras obstu-
ratas no quia eent similr obstructe quia erant multo stricto-
res exterius quam interius ps. q melius dicuntur oblique.
Item. c. z exe gazophilacia heb' z exe camere Item. c. z pam-
mentum. stratum lapide z io dicunt aliqui hebrei q no loqur
hic de pamento tecti z no solarij. Item. c. z pamentum infronte
ptarum secundum longitudinem portarum erat inferius heb
z pamentum adlatus portarum pamentum inferius. Item. c
z sculpture heb' z palme ex quo patet q ille sculpture erant
palme celate. Item. d. z vestibulum p girum. longitudine
xxv. cub' longitudinem. Item. g. z viij. gradibus ascendeba
ad eam heb' z gradibus ascendebant ad eam qui gradus.
secundum hebreos erant vij. pbabilius tamen videtur q
eent xv. sicut in templo salomonis. xl. cu. b. z latitudinem
lateris. iiij or cubitorum heb' z latitudinem appendicij. iiij or cu-
bitorum z similr in sequentibus ubi tra(n)slacio nra habet latus
ul' lattera heb' habet appendicium ul' appendicia. Item. b. et
erant eminecia que ingrederentur pparietem domus inlatera-
bus ut contineret z no contingeret parietem templi heb' z erat
diminucia in pariete ut eet locus appendicijs z tenerentur in pariete
z no tenerentur in pariete ita tamen q no figerentur intra parietem
templi loquitur enim de trabibus appendiciorum que stru-
abantur ex parte templi nullo modo muros templi vestin-
gebantur exterius z pars muri inferior erat lacior superiori
z sup illum excessum latitudinis erant trabes. ps. q ibi sus-
tabantur z in parte superiora muri que restricta erat no insu-
gebantur Item. b. z in cenaculum templi deferebat p gyru

\# et edificium quod erat templo i. adiunctum in templo in parte occidentali It. d. et quod separatum erat edificium

Heb. et impendicia templi deferebat ab inferioribus appendi=
cijs ad media et a medijs ad superiora per girum hoc pt referam ad
deferebat nam ascensus ille erat circulando et gallice dicit[ur]
vz. referam ad appendicia que situata erant per girum templi
quantum ad tres eius partes australem occidentalem et aqui=
lonarem. Item. b. et erat interior domus in lateribus do=
mus Heb. et erat dimissus locus appendicijs. Item. c. et
ostium lateris ad orationem Heb. et ostium appendicij in lo=
co dimisso. Item. c. et edificium quod erat separatum Heb. et edi=
ficium et parietes eius longitudinis centum cubitorum Heb. et tem=
plum et edificium appenditorum occidentalium et parietes eius
longitudinis centum cubitorum tanta enim erat longitudo
templi adiunctis appendicijs occidentalibus. Item. d. latitu=
dinem ante ante faciem domus et eius quod erat separatum
contra oriente centum cub. Heb. et latitudo ante domum
et templum ad orientem. C. cub. hec est mensura spacij
inter edificium australe et aquilonare Item. e. et me=
sus est longitudinem super edificij contra faciem eius
quam erat separatum ad dorsum et thecas. Heb. et men=
sus longitudinem edificij coram templo ad dorso et pi=
larios eius. Item limina et fenestras obliquas hette=
cas in circuitu partes Heb. limina et fenestras obliquas
pilarios his tribus templo exteriori templo interiori
et porticibus atriorum de quibus in mediate locutus
fuerat nam in istis tribus sunt limina fenestre aliquique
et pilarij. Item. e. de motioque. limen stratum est. ligno
Heb. contra limen templi asser ligneus .i. asseres lig=
nei accipiendo singulare pro plurale coopertes parietes;

templi & hoc propter decurtacionem parietem que melius fit super lig-
num quam lapides. Item. c. fenestre clause heb. fenestre op-
te talibus asseribus propter eandem causam & accipiuntur hic fene-
stre pro inmo exterius parte fenestrarum Item. f. limen qua-
drangulum heb. postis quadrangulus & accipitur hic sin-
gulare pro plurali postes quadrangulata sicut etiam erant in tem-
plo salomonis. iij. r. vj. fecit in introitu postes templi de lig-
nis olivarum quadrangulatos. Item. f. & facies sanctuarij contra
aspectum altaris lignei heb. & facies sanctuarij visio sicut visio
& est sensus quod Ezechiel vidit in sanctuario visionem similem illi
quam viderat supra flumen cobar. que describitur supra
capitulo primo. pro eo vero quod in translacione nostra dicitur altaris lignei heb.
habet altare ligneum & est principium versus sequentis sic
altare ligneum trium cubitorum altitudo eius. xlij. capitulo b. ubi
erat porticus iuncta porticui triplici heb. & exedra contra exedram
in triplicibus & est sensus quod camere existentes in edificio australi cor-
respondent illis que sunt in edificio aquilonari & econverso nam per
omnia sunt similes & dicuntur hec duo edificia triplicia. propter
tres mansiones in eis existentes infimam mediam & supremam Item.
b. ubi erant gazophilacia in superioribus mansionibus humiliora
heb. habet strictiora .i. minus spaciosa & eadem sententia cum translacione
nostra nam sicut superbus dicitur grossus ita humilis dicitur re-
strictus. Item. d. & erant ante edificium gazophilacia heb. & e-
rant ante templum gazophilacia ex quo patet quod hic per edificium
intelligitur templum. Item. d. que via erat ante vestibulum
separatum heb. que via erat ante clausuram organizacionis .i.
loci ubi leuite cantabant cantica graduum. Item. g. murus
eius undique per circuitum longitudine quingentorum cubitorum
heb. habet absolute dicitur murus eius undique per circuitum lon-

sicut sinus recipit ea que in eo ponuntur

gitudine quingentorum cubitorum et latitudine quingentorum et
et subintelligendum est calamorum quia refertur ad mensuram su-
pra positam exterioris muri que est quingentorum calamorum
in quolibet latere. ieronimus etiam super istum retractat sicut cubitorum
d. quod in advertencia male fuit positum. Item. g. dividentem
inter sanctuarium et vulgi locum. heb. dividendum inter sanctum
et vile. quidquid enim est infra murum exteriorem dicitur sanctum
quia orationi et divino cultui deputatum non sic autem quod est extra
xliij. capitulo. d. in sinu eius erat cubitus. heb. in fundamento eius
erat cubitus tamen fundamentum similitudinarie dicitur sicut sinus
quia recipit ea que supra ponuntur # et eodem modo infra et sinus
eius. heb. et fundamentum eius. Item. d. et diffinitio usque ad la-
bium eius. heb. et terminatio usque ad labium eius ibi enim termi-
natur summitas altaris. Item. d. hec quoque erat fossa altaris. heb.
hec quoque erat fossa altitudo altaris. altitudo altaris altitudo
enim aliquando accipitur pro profunditate altaris. io. ij. et puteus
altus est i. profundus et ps. lxviij. veni in altitudinem maris
et tempestas dimersit me et hoc modo accipitur pro elevatione
sursum et hoc modo dicitur hic accipi ut patet in litera sequenti
Item. d. usque ad crepidinem novissimam. heb. usque ad crepidi-
nem primam unde et infra vocatur crepido maior. Item. est coro-
na in circuitu eius. heb. et crepido in circuitu eius tamen ista
crepido dicitur corona altaris quia circumdat summitatem eius
sicut corona apud homines coronati. xliiij. capitulo. a. extra clausa
hic est finis versus in hebreo et est sensus quod erat clausa ipso con-
munita quod autem sequitur est principium alterius versus subin-
telligitur exemplo sicut. ij. regum. v. qui percusserit iebuzeum subin-
telligitur fiet magister militie sicut ibidem fuit declaratum
princeps ipse sedebit in ea et cetera i. non solum poterit ibi potest

intrare sed etiam sedere et commedere. Item e. et non accingentur in
sudore i. sub ascellis nam ex illis de facili exit sudor. xlvj. c°. d.
et in nundinis et in sollempnitatibus hebr. et in terminis et in sollemp-
nitatibus et dicuntur hic termini tria festa in quibus omne mas-
culum debet apparere coram domino ut habetur Exo. xxiij. in fes-
tis pasche pentecostes et thabernaculorum et quia tunc occurrebat
multitudo magna in ierusalem sicut in nundinis fieri solet ideo voca-
tur nundine in nostra translatione. Item g. culine i. quoquine
secundum latinos hebr. fornelli in quibus erant caldarie pro
carnibus decoquendis. xlvij. c°. a. et ecce aque redundantes
hebr. et ecce aque phiolantes i. exeuntes de templo et de muro ex-
teriori fluxu tenui sicut liquor fluens de phiola fluit modico
fluxu propter strictitatem orificii non enim potest racionabiliter dici quod iste
aque exierint in habundancia sicut in nostra videtur translacio-
ne cum dicitur redundantes quia sicut patet ex textu aque
iste distribuuntur maiores quanto plus elongantur ab origi-
ne et prope exitum etiam de muro dicuntur exteriori et mensus
est mille cubitos et traduxit me per aquam usque ad talos et in hebreo
habetur usque ad cavillas i. attingente tantum usque ad cavil-
las pedum et adhuc oportet dicere secundum textum quod satis
minor fuit in exitu de muro exteriori. Item b. aque iste egredi-
untur ad tumulos sabuli orientalis hebr. aque iste egredi-
untur ad terminos orientales tamen eadem est utrobique sententia
quia fluvius iordanis terminus orientalis est terre promissionis
ut habetur in veteri testamento in pluribus locis quod enim filii
israel habuerunt terram trans iordanem fuit per accidens propter hoc
Amorrei quod ~~amorrei~~ illius terre noluerunt eis transitum pacificum concedere
per terram illam usque ad iordanem sed magis induxerunt bellum
in transitum ut habetur in libro numerorum propter quod ipsis debella-
tis illa terra cessit in possessionem filiis israel iure belli et de
voluntate domini ut ibidem habetur iordanis autem fluminis

exemplum sicut circinus malleo suo facit annulos arene seu sabuli. et id per litteram translacionis nostre et per litteram hebraicam supra positam. idem significantes iordanis fluminis qui est terminus orientalis terre promissionis et facit annulos sabuli modo predicto. lxviij. ca. .b. quid autem reliquum fuerit principis erit ab omni parte hebraice quod. autem reliquum fuerit principis erit hinc et inde non enim porcio principis protenditur ultra porcionem sacerdotum levitarum et civitatis ex omni parte orientali et ex parte occidentali sed autem. ex parte aquilonari et ex parte australi ut patet in figura supra posita ca. xlv. exposicionis litteralis. **Incipit liber danielis .....**

Primo. ca. a. decoras **.primo. Capitulo. ....** forma hebraice bone visionis quod potest intelligi dupliciter uno modo quod ex pulchritudine sua erant delectabiles aliis ad videndum alio modo ut erant pulchra et acuta visus quod multum valet in discernendis illis ad quod eligebantur in adiscebantur pulcra daniel autem et socii eius erant utroque modo bone visionis. v. ca. a. unus quisque secundum suam bibebat etatem in caldaico habetur et unus bibebat contra mille dico autem in caldaico quia liber danielis ab illo loco capituli secundi quod caldei regi syriace usque ad octavum capitulum exclusive. caldaico sermone scribitur libri tamen hebraicis dicunt autem hebrei quod rex. balthazar fuit ille de quo dicitur hic et unus bibebat contra mille et duobus modis intelligi potest uno modo ut sit hic yperbolica locucio ad notandum balthazar de magno excessu potacionis vini ultra alios homines communiter sicut dicitur de homine notabiliter forti et audaci quod ipse pugnaret contra unum regnum vel civitatem non enim potest intelligi quod tantum bibet de vino quantum mille quia hoc est impossibile alio modo potest et melius ut videtur quod rex balthazar qui grande convivium fecit optimatibus suis mille ut habetur in textu sedebat solus in mensa sua ad regis magnificenciam et optimates sui mille sicut erant dispositi in aliis mensis quod poterat videre ul-

cont'

titudinem sedencium ⁊ ipsi eum ⁊ sic dicitur quod bibebat vinum mille
i. sedens in mensa sua ex opposito mille optimatum comedebat et
bibebat sicut ⁊ ipsi. sit autem hic magis mencio de potacione vi-
ni quam de commestione ibi quia balthazar calefactus ex potacione
vini fecit apportari vasa domini ⁊ biberunt in eis rex ⁊ optima-
tes eius ⁊ uxores ⁊ concubine illius ut habetur in textu. v. capitulo. e.
quam obsignavit rex annulo suo ⁊ annulo optimatum suorum ne-
quid fieret contra danielem. si enim dimisit rex sicut custodiendum
per homines absque tali significatione potuissent custodes a bona
voluntate custodiendi leonem fideliter mutari in perversam
voluntatem ⁊ corrupti muneribus adversariorum danielis ipsum
interficere vel adversariis eius tradere ad occidendum ab eis
obtulit ⁊ regi dare quod fuisset a leonibus devoratus. xi. capitulo. d. ⁊
provocatus rex austri ⁊c. sequitur ⁊ capiet multitudinem de
exercitu regis aquilonis adversarii sui ⁊ per regem austri hic
intelligitur rex egipti ⁊ per regem aquilonis rex sirie nam
terra egipti est ad austrum respectu terre promissionis ⁊ sirie
regnum ad aquilonem hebreorum ⁊ elevabitur impetus multitu-
dinis regis austri videlicet per audaciam ⁊ constanciam ad
pugnandum contra regem aquilonis de cuius exercitu mul-
tos cepit ut predictum est finaliter tamen non prevaluit ut dicitur
in textu. Item. d. ⁊ cessare faciet principem obprobrii sui ⁊
obprobrium eius convertetur ad eum quod exponunt doctores in-
de antiocho magno qui processit ad capiendum insulas asie
⁊ plures ex eis accepit ut premittitur in textu sed a scipio affrica-
nus illuc missus a romanis unde turpiter eum fugavit
⁊ secundum hoc exponunt quod dicitur ⁊ cessare faciet an-
tiochus principem i. sicut scipionem sui quia vades contra
insulas paravit obprobrium licet preter intencionem suam
sed. hec exposicio videtur contraria textui quia per hoc quod dicitur

e no fecit cessare obprobrium suum magis augmentari hebr. et
reducet dominus obprobrium suum ad eum quia pp. blasphemi-
as quas de deo dixerat dominus fecit eum persecucionem de-
bellari et de campo turpiter fugari abscp. vituperio suo reddet
ei quia deo michil depit de blasphemiis antiochi hebrei non
passum istum exponunt de antiquo nobili pp. quas blasphe-
mias contra deum miserabiliter obiit et turpiter ut habe-
tur ii. machabeorum. ca.o ix. ·Incipit osee prophete····

PRimo ca.o a. nade. ·primum· Capitulum· etc····
sume tibi uxorem fornicacionum et fac filios hebr. nade
sume t uxorem fornicacionum .i. tu uinre accipe filios eius ac-
cipiendo eam in uxorem et filios eius adoptando non enim potest
dici quod ex ea in uxorem et filios eius adoptando non enim potest
dici quod ex ea fecit filios fornicarios fornicacione corporali tum
quia accepit eam in uxorem legittimam tum quia antequam
eam acciperet non erat fornicaria fornicacione corporali ut dicit
ieronimus in prologo super spiritualiter quia gentilis et ydo-
latra erat et similiter filii sui per prophetam conuersi fuerunt ad cul-
tum diuinus veri dei non enim permississet propheta quod in domo sua
coleret ydola et ideo eam dicitur sume tibi uxorem fornicacionum
etc. refertur ad tempus ante quam acciperet matrem cum filiis
dicto modo. Item. b. filiam debalaym vna dicto est in hebreo
et ideo li. de non est proposito ut credunt aliqui s. debalaym est nomen
patris mulieris uel ciuitatis de qua fuit nata sicut mulieres
de iuda omnimode frequenter in scriptura filie iuda nomina-
tur. Item. c. s. obliuione obliuiscar eorum hebr. parcam s. par-
cens eos .i. adiuuare simpliciter separabo sicut abiectos. ii. ca.o
·e· et dabo eis vinitores ex eodem loco hebr. et dabo eis do-
minos eius ex eodem loco loquitur hec scriptura de apostolis
et ceteris cuius sub christo fuerunt cultores et domini seu fundato-

tores Item · f · et non notabis me ultra baalim · heb' et liber corri-
git et non notabis me ultra baali quod exponunt doctores nostri com=
muniter sic dicentes quod hec baali in hebreo significat idem quod vir
meus in latino tamen in titulo erat eo quod habet quandam
similitudinem cum hoc nomine baalim quod est nomen idoli ni-
Ra · aliter exponit dicens quod licet hoc nomen baali aliquando
trahitur ad significandum maritum meum cum proprie significat
dominum meum quod est nomen timoris secundum illud mal' io.
Si ego dominus ubi timor meus · vir meus in hebreo ac=
per sponso meo quod est nomen amoris cum igitur sensus et nocabis
me vir meus ~~et non notabis~~ et non notabis me ultra baali i.
dominus meus · q · d · nullo tempore tantam familiaritatem he-
bes, adhuc quod nocabis me nomine amoris et nomine timoris
et hoc impletum est in nova lege que dicitur lex amoris unde
augustinus brevis differentia legis et evangelii timor et amor et sic hec ex-
posicio fidei nostre consona est tamen ni · Ra · reducit eam ad=
tempus messie futurum et non hoc erat nam est preteritum · in
ca° h · adhuc dilige mulierem dilectam ab amico heb' habet
dilectam a socio ex quo patet quod amicus in translacione nostra di-
citur sponsus vel maritus sub quo tamen ingratia adulte-
ratur subditur sicut subditur diligit dominus filios is=
rahelis quos sibi desponsavit in monte synai per legis da-
cionem et statim adulterati sunt colendo vitulum conflati-
lem · Exo · xxxii · Item · a · et diligunt vinacia uvarum heb'
et diligunt dolia vinarum et accipitur hic continens pro conten-
to · Item · b · et fodi eam michi quia proprius vel sequente dicitur
vinea domini que per fossionem colitur · heb' et conduxi
eam michi per labores propheciarum meorum reducendo eam ad=
bonum · iiii · ca° a · Sed et pisces maris congregabuntur heb'

h. et omnes pisces maris finientur et consonat hic inmediate prece=
denti ubi dicitur et lugebit terra et infirmabitur omnis qui
habitat in ea in bestia agri et in volucre celi. Item .b. nocte vastata
est ar moab hebr. nocte destruam murum ar moab ierlm. u-
que dicebatur ar iudee eo quod erat metropolis capta fuit
de nocte. per caldeos et rex cum omnibus bellatoribus fugit tacite per
viam occultam. iiij. r. ultimo. Item f. et cum effeminatis sacrifi=
cabant hebr. et cum meretricibus sacrificabant et sic fornicabantur cum
eis spiritualiter per ydolatriam sicut et corporaliter per luxuriam ideo punit=
titur et cum meretricibus. que vocabantur. d. cao. e. assumentes sibi ter=
minum hebr. quod repellentes terminum potentes enim assumebant parte
hereditatis pauperum contiguam hereditatis sue et sic repellebat
terminos hereditatis pauperum a loco debito. (et) Item .g. et misit ad
regem ultori. . hebr. et misit iareb per quam rex intelligitur rex
egipti. hy. cao. a. quia ipse cepit et sanabit nos hebr. quia ipse diri=
puit de pterito et salvabit nos in futuro et consonat hic sequenti ubi
dicitur percuciet et curabit nos. Item .d. pp. hoc dolavi in prophetis re=
ducendo eos ad rectitudinem per verba prophetarum sicut rectificantur ling=
na per dolacionem hebr. pp. hoc confrege eos in prophetis. i. confringendos
denunciavi nisi peniterent. Item .f. supplantata sanguine (te) hoie.
sicut fauces virorum latronum hebr. insidiatrix. sanguinem ... sicut
congregaciones maiorum. i. potencium ad malefaciendum et in
hoc no...titur principes de galaad de participacione cum latro=
nibus et homicidis. Item .g. cum convertero captivitatem populi
mei hebr. cum convertero inceptam leticiam populi mei et secundum
hoc illud quod preponitur .h. et iuda pone messem tibi sic exponitur
.i. tempus tue collacionis et translacionis in babilonem appropinquat
oy. cao. b. quievit paululum civitas a commixtione fermenti. i.
maior pars populi non consensit ydolatrie ieroboam a principio sed.

p ptes succeſſive heb' quenit paulultim excitams r c· i· ierobo=
am no statim posuit milites ad custodiendum uias ne ppls
suus iret ihrlm in diebus sollempnitatibus Et ptquam pri=
cipes et maior pars populi sibi consensit· xiiij· ca· c· nutame=
cianum telas erit vitulus samarie· i· plectus erit in loco uili·
heb' mastellas erit uitulus samarie· i· confusus in frustra
sicut lignum igni comburendum exquo videtur q fuerit inte=
rius ligneus et exterius tantum aureus et aureo sublato p as=
sureos de ligno factus fuit ignis· Item· d· munera dederit
amatoribus heb' dracontizauerunt amantes· i· signa magna
dilcionis ondererunt ydolatris gentibus ut iuuarent eos de=
diuino auxilio diffidentes ix· ca· c· Ecce tote ipsi stultum ali=
qui faciunt destito [oc]te duas dationes et sic ipsi et uocatum eas
in hebreo et in libris coras e una dicto et ipsi autem capus· x· ca· a·
vitis frondosa ipsi quia bona sua mittebant extraneis ydolatris
gentibus ut iuuarent eos ut dictum e· Item· c· munus rege
ultori iareb et is fuit sennacherib rex assiriorum ut dicit ia· Et
Item· f· E· et ue eis cum recessero ab eis heb' Et et ue eis nesnu de
eis hic e unus de passibus ueteris testamenti corruptus a
iudeis [po] Circa q sciendum q hebrei ht duplicem litteram una
uocant [.] syn alia samech· et dicuntur sono et caractere quando
uero hec dictio de snu scribitur p samech significat i recessi=
meo quando uero p syn et io uera lra hebraica hec e sed et ue eis
incarnatio mea de eis nam de uirgine iudea carnem accepit
quam incarnacionem iudei p maiori pte impugnauerunt pp· q de eis
quia p hoc dampnacionem meruerunt Et ad hoc uidentur d· q lra
syn quando punctatur in sinistra pte ualet idem q samech et sic
punctatur in hoc loco E· hoc e fuga uitatis primo quia hec lra
no i uenitur alibi in ueteri testamento sic punctata sicut argu=
it contra eos frater raymundus in hebraica lingua ualde peritus

heb' Munus regi ultori iareb

Item· puncta no͞ sunt de substancia lr͞e nec fuerunt a principio
litterarum hebraicarum sed postea fuerunt inuenta ad facilius le=
gendu͞· Item· a· loquimini uerba uisionis inutilis uerbum e͞ pro=
phecie increpantis ipsum eo quod credebat uerbis falsorum·
propharum heb loquimini uerba iuramenti falsi· i· quando iuratis
false iuratis· Item· a· et ferietis fedus cu͞ mendacio heb et li=
bri correcti no͞ hnt cum mendacio sed subintelligitur· Item· b· uac=
cas bethauen coluerunt habitatores samarie heb uaccas be=
thauen timuerunt habitatores samarie· glo· propter uitulos aure=
os missos regi assiriorum pro exenio a rege israel ut uinaret eu͞
timuerunt habitatores israel samarie que erat metropolis ne·
magnu͞ infortuniu͞ ueniret super totum regnu͞· Item· c· effraym
uitula ducta diligere triturarum· i· similis e͞ uitule diligenti
locum triture eo quod ibi resiatur lante deut· xxv· no͞ ligabis·
os bouis triturantis heb effraym uitula stimulata diligit
trituram· i· no͞ dimittit locum triture propter punicionem stimuli
one dicta· Item· g· sicut uastatus e͞ salmana princeps ma=
dian iudic· viij· a domo eius qui manducauit baal· i· a gede=
one et patris eius qui vindicauit baal et vindictam accepit
deeo eius altare suffodiendo aliqui libri hnt iudicauit ba=
al· a uidetur melior lra quia uindicare aliquem e͞ ee͞ pro eo et
no͞ contra eum heb sicut uastatus e͞ salmani· i· pacificus qui
no͞ timet sibi ab aduersarijs a domo insidiatoris aqua facilr
debellatur et uastatur sicut de ciuitate lachis dicitur iudic·
xviij· xi· ca· c· et declinari ad eum ut uesteretur heb et declina=
ui· i· diminui eis labore et prequitur methaforam sublenatis
iugu͞· a· boue nimis depresso· Item· d· et cepit gladius in ciui=
tatibus eorum heb et obsidebit gladius· i· exercitus hns gla=
dios ciuitates eorum· Item e· pregam te israel heb tradam te
israel· xij· ca· a· iudas autem testis deo et cu͞ sanctis fidelibus·

q exponit doctores nostri communiter dicebant iuda que ad verbum
domini xpi q dicitur eius testis intrauit mare rubrum prius
quam moysen et aaron qui dicuntur hic sancti fideles hebr iudas
autem adhuc potens cum deo et sanctis fideli q exponit in
Glosa de regno iude tempore ezech qui iam destructo regno
israel passiuos adhuc erat potens et cum deo quia deuote cole-
bat deum ezechie adhuc inducente xpo vsum et cum sanctis fideli
i cum deo sancto et benedicto istud dictum in Glosa est cosum
fidei inte licet preter suam intencionem quia cum secundum ipsum
de deo dicitur cum sanctis fideli plurali sanctis in plurali expri-
mitur trinitas personarum in diuinis et per nomen singularis nu-
adiunctum fideli exprimitur vnitas essencie Item c in bethel in-
uenit eum et sic est verbum prophete loquentis de iacob et angelo cum
eo luctante hebr in bethel inueniemus eum et sic est verbum an-
geli ad iacob ego deus omnipotens crescere et multiplicare gen xxxv
Item d canaan in manu eius statera dolosa hebr mercator in
manu eius stacia dolosa et sic patet q canaan in translacione
nostra non est proprium nomen gentis sed est nomen commune significans mer-
catorem Item d inueni ydolum michi hebr inueni ce-
sum michi ab idolo datum et sic est eadem sententia Item g et in
vxorem seruauit fideliter pactum cum laban hebr et vxorem ex-
pectabat vsque ad annum septimum sue seruitutis xiij capitulo c et
sic pardus in via assiriorum hebr et sicut pardus in via insidiator
Item e et non stabit in contricione filiorum hebr non stabit in for-

P
Rimo capitulo b et ficum meam decorticauit. Tercia filiorum
corticauit hebr et ficum meam simpliciter ad nichilum posuit
ipsum destruendo Item c a a a dicere in hebreo est vna vox
que sic sonat alia et est interiectio dolentis Item b compunctione
runt iumenta in sterquilinio suo hebr immundicia facta sunt dolia
sub obturacionibus suis et consonat ei q sub dicitur de mollicia

sunt horrea etc. ij. ca° c. s. et per fenestras cadent et non demolientur
.i. sic cadent non ledentur. Heb. in gladiis tentoria ponent et
non querent diuicias .i. magis erunt intenti interfectioni hominum
quam rapine bonorum. Item. f. et non consumdetur pro plus meus
in sempiternum. Heb. habet in seculum quod non importat eternitatem sed
temporis longitudinem. iij. ca° a. et dederunt puerum in prostibu-
lo ad exercitium vicij contra naturam. Heb. et preceperunt puerum
in expensis .i. ad largiorem victum fecerunt tantum flagicium. Item
d. sanctificate bellum. Heb. preparate bellum verbum enim hic po-
situm equiuocum est ad sanctificare et preparare translator autem accepit
primum hebrei secundum et videntur melius dicere nam ad-
bellum requiritur semper preparacio non autem sanctificatio. Item. g.
et irrigabit torrentem spinarum. Heb. irrigabit torrentem
cethim et potest intelligi resurgenciam quam dominus viuificabit

Incipit amos propheta primum. Capitulum ..... etc.

Primo ca° c. et deuorabit domos benadab. Heb. habet
benadar. Benadab enim regnauit immediate ante
azael et post azael benadar filius eius. ij. ca° c. deceperunt enim
eos ydola sua dabo eis falsa visa vel amphibolocia sicut de
illud aio te eacida romanos vincere posse quod habebat du-
plicem sensum quod eacida possit vincere romanos vel econver-
so ipse vero accepit primum et sic deceptus pugnauit co-
tra romanos et debellatus fuit. Heb. deciperent eos me-
dacia sua .i. ydola sua que dicuntur mendacia eo quod ydo-
lum nichil est vt dicit apostolus in [illegible]. Item. d. et pauper-
em pro calciamentis. Heb. et pauperem pro clausuris quod expo-
.ra. Ea. sic homo potens et malus habens vineam iuxta
vineam pauperis calumpniatur enim vt habet vineam
illam que sic sita aufert clausuram intermediam vt sic
tota sit sub vna clausura. iij. ca° d. videte insanias multas

.i. ydolatrias que propter magnitudinem culpe dicuntur insanie he-
b' videte consumptiones multas nam in sacrificiis ydolorum
fiebant expense multe inutiles et nocive. Item .g. et in dampna-
he.b. gravato aliquid [illegible] dicunt et in victus gravato et est sensus quod e-
zechias dei cultor israhelitas fugientes ad regnum suum mi-
sericorditer suscepit et devicta providit .iiij. ca.° a et reliquias
vinis mollis fervientibus hoc modo anthiochus septem fra-
tres cruciavit .ij. math. vij. heb' et filios meos in manibus pec-
catricibus et secundum hoc israhelite saltem aliqui ducti fue-
runt in captivitatem per manigum. Item .e. [illegible]
qui est locus longinquus a terra isr(ae)l secundum hanc literam
heb' praecium divinum .i. deiacetur isr(ae)l regnum. Item .c. de-
di vobis stuporem dencium .i. famem heb' dabo vobis acuitatem
dencium et est eadem sententia. nam famelica dicuntur habere
dentes acutos et ventrem vacuum .b. ca.° b. qui subvertet
vastitatem heb' qui molestat fortem cum reprimendo et sic
vendet vastitatem ab eo cominatam. Item .g. et portastis
thabernaculum moloch deo vestro et ymaginem ydolorum
vestrorum sydus dei vestri heb' et portastis sicut regem vestrum et
quinum ymaginem vestram et sunt ut dicunt hebrei situs et
quinimnomina stellarum seu constellacionum quas colebat-
is subditur sidus id est stellacio dei vestri .vj. ca.° c. auferetur
factio lascivientium heb' et auferetur potatus augmentacio-
num .i. potacio vini excessiva que facit lascivi proverbiorum
xx. luxuriosa res vinum etc. Item .d. tace et non recorderis
nominis domini et sic est verbum impacientis hominis contra
deum de malo pene sibi inflicto heb' et tollet eum propin-
quos suos de combustione sua .i. de loco ubi fuerat corpus

combuſtum oſſa remanencia portabit ad ſepulturam locum que
ponit de facili. pretacti. vii. c°. a. post gregis Heb. post tonſorem regis
et videtur littera mea contra Ieronimum dictionem ſimilitudinem dictio-
num vel per imperitiam aliquorum correctorum ymaginacium
quod tonſio non competit regi ſed gregi. Sciendum igitur
quod ſicut in terra iuda ante quam blada incipiant evellere aggregati
animalia ponuntur ibi ut comedant ſummitates ſic in iudea ton-
debantur blada et erat illa tonſio pro gregibus animalibus inter-
dum. Item. d. et ecce dominus ſtans ſuper murum litum et in manu eius trullam
quod ſit cum trulla id ſubditur et in manu eius trulla cementarii.
Heb. et ecce dominus ſtans ſuper murum liniatum et in manu eius
linea cementarii est enim inſtrumentum in quo pendet corda huius
plumbum in extremitate per quam videtur ſi recte muros erigatur
et ſic conſequenter in hoc capitulo pro trulla trulla Heb. habet lineam. viii.
c°. a. et ecce uncinus pomorum Heb. et ecce calathus pomorum per
utrumque cavenſe ſignificatur captivitas populi captivandi. Item. a.
ſtridebunt cardines templi id est deſtrueretur templum in quo
colitur vitulus Heb. et ſtridebunt cardines palacii et utrumque
ſunt per aſſirios deſtructum. Item. a. et in omni loco proicietur ſi-
lencium ex clamore morientium Heb. et in omni loco multiplicati cada-
vera proice tolle. Item. c. et pauperem pro calciamentis Heb. et paupe-
rem pro calciamentis et est exponatur ut ſupra ii. c°. ix. c°. a. percute car-
dinem et commoveantur ſuperliminaria Heb. percute pomellum et
commoveantur liminaria deſcribitur enim hec percuſſio per modum
fulgoris deſcendentis a ſummitate domus in qua pomellus eſt
uſque ad partem inferiorem in qua ſunt liminaria. Item. a. avariciam
in capite omnium id est in rege et principibus Heb. vulneracio in capite
omnium et conſonat ei quod ſubditur et noviſſimum eorum gladio inter-

siacent Item · c · et defluet sicut flumius egipti heb' et effundabit
· i · limpidabitur sicut rivus egipti p descensum pulueris ad=
fundum · **Incipit abdias propheta primum · Capitulum**
PRimo ca° c · om̄s viri federis tui illuserunt tibi heb' ob
viri federis tui incitauerunt te ad rebellandum et quia
nō ī ueritate io illuserunt tibi · Item · c · ut intereat vir de mo=
te esau et q̄ subditur p̄p̄ · interfectionem principum ē alterius uer=
sus heb' ut abscindatur vir de monte esau p interfectionem ·
et quid sequitur · et p̄p̄ · iniquitatem in fratrem tuum et principium alteri=
us uersus · Item · g · usq̄ · ad sareptam que ē civitas in qua vi=
dua p uidit heliam p̄pham heb' usq̄ · sarphath idem ē usq̄ ·
in franciam ut dicit ra · Sa · et hoc fuit impletum quando p=
sanctum savinianum et alios a beato petro missos fides catholica
p dicata fuit in francia et civitas senonensis que tunc erat me=
tropolis francie xp̄o dedicata p sanctum savinianum qui cum
pollice fecit cruces in circuitu murorum que apparent usq̄ · ho=
die cui cedebant lapides sicut posten mollis edificantibus
ecclesiam in honorem beati petri domini et eius socii · plures alias
civitates francie xp̄i dominio subierunt · Item · g · et transmi=
gratio ierusalem que in bosphoro ē heb' que in sepharad i · in hys=
pania ut dicit ra · Sa · q̄ fuit impletum p beatum iacobum
ap̄lum et eius discipulos p p dicationem suam p̄plum magno
fidei catholice submittentes · **Incipit liber ione prophete ·**
PRimo · ca° · a · filium amathi · i · dicunt aliqui latini
q̄ ē nomē pris ione secundum hebreos et beatum
ieronimum ē nomē commune signans ueritate nam ionas re=
suscitatus p heliam dictus ē deinceps filius ueritatis eo
q̄ mater sua tunc dixit helie nunc in isto cognovi quoniam
vir dei es tu et verbum dni ī ore tuo uerum ē · iij · ca° · a · et nini=
ue erat civitas magna heb' et ninive erat civitas magna
deo quia deus volebat misereri et ipsius · iiij · ca° · c · vento ·

calido et urenti hebr. vento calido orientali et quieto et annito sic
enim ventus nulla regione facit magnum calorem dum ta=
men non sit ita fortis quod causet refrigerium. **Incipit micheas**

Primo. ca°. d. nadam spoliatus et. **primum. Capitulum.**
nudus hebr. vadam insanus .i. clamans et decerpens me
admodum hominis insanientis et nudus iudei enim in magna
tristicia positi lacerabant vestes suas. Item. f. tumultus qua=
drie temporis .i. quadrigarum temporem inuaeerum pp. mul=
titudinem armatorum et armorum hebr. liga quadrigam dro=
medario qui est animal velociter currens per hoc designatur
velocitas exercitus venientis cum curribus et quadrigis. ij.
ca°. b. et cantabitur canticum cum sua veritate hebr. et lamentabitur
lamentatione lamentum et quo patet quod in translatione nostra yroni=
ce et sic intelligenda est per contrarium sicut homo stultus dicitur
sapiens. Item. c. dicit dominus iacob et sic refertur ad lit=
teram precedentem inmediate non comprehendet confusio he=
br. dicetur domini iacob et sic refertur ad id quod sequitur nu=
quid abbreviatus est spiritus domini .i. voluntas eius bene=
faciendi populo ysrael. q. d. non sic enim dicebant filii prophete populo.
ad decipiendum eos. iiij. ca°. f. dole et satage filia syon hebr.
hentrotilla .i. patere dolorem ventris filia syon id est subditur
.q. parturiens. Item. g. et interficias domini non rapinas eorum
et fortitudinem eorum hebr. et sanctificabis domino rapinas
eorum et substanciam eorum .i. oblationem facies domino
de hiis que abstulerunt atemolent et etiam de maiis eorum
quas acquires. v. ca°. b. et terram neproth in lanceis suis.
hebr. et terram neproth .i. terram babilonis in qua primo ne=
proth regnavit in portis suis nam cirus et darius babilo=
nem armis ceperunt et regem cum multis de populo interfecerunt
vj. ca°. e. adhuc ignis cupiditatis in domo impij. hebr. ad=
huc impij est in domo impij et quod sit id. subditur thezauri.

iniquitatis. Item. g. et apprehendentes et non saluabis heb. et atti-
genis illos qui ducunt filios tuos in captiuitatem et non saluabis
de manibus ducentium. vij. ca. a. Ve michi quia factus sum
sicut qui colligit in autumpno racemos uindemie heb. ve
michi quia factus sum sicut qui congregat ficus et subintelli-
gitur malas ualde et racemos agreste ro sequitur non est
botrus aptus ad comedendum. Incipit naum propheta.

PRimo. ca. a. Deus emulator heb. deus accensus.
unde enim duo modo sic diffinitur ira est accessus san-
guinis circa cor et sic littera hebraica. alio modo sic ira est appetitus
vindicte et sic loquitur translacio nostra nam ille dicitur emu-
lator qui est vindicte appetitor ira tamen et cetere passiones non
sunt in deo nisi methaforice dicitur enim iratus quando pu-
nit quia ad modum irati se habet. ij. ca. d. et agitatores eius
consopiti sunt. i. aurige eius pre stupore sunt attoniti et secun-
dum pre stupore coniunguntur littere sequenti in itineribus con-
turbati sunt ? et loquitur de exercitu assiriorum debel-
lato nam in narracione bellorum velociter fit transitus de uno
exercitu ad alium et econuerso heb. bucca eius in uolita sunt
i. lingua buccina currum eius apta sunt armis sicut equi
militum armantur in prelijs et secundum hoc coniungitur
littere precedenti cum dicitur ignee habene currus eius
i. curruum cuius habene erant refulgentes ad modum ig-
nis et hoc loquitur scriptura de exercitu caldeorum in pre-
lio conualenti. Item. e. velociter accedent muros eius heb.
festinabit ad muros suos. i. assirij non valentes in campo
se defendere cito refugient ad ciuitatem suam. Item. d.
et miles captiuus ductus est heb. et regina in captiuitate
portabitur et consonat littere precedenti cum dicitur et ancil-
le eius minabuntur. iij. ca. b. et ponam te in exemplum

terroris aliis heb' et ponete in destructionem. Item. c. quis move-
bit super te caput heb' quis lamentabitur te et sic motio capi-
tis in nostra translatione accipitur pro compassione. Item. g. bruchus
expansus est et avolavit heb' bruchus expoliavit vegetabi-
lia corrodendo et avolavit corrosione facta. Item. g. quasi
locuste locustarum qui consident in sepibus in die frigoris instrap. b.
heb' q locustati locuste i. congregatio locustarum qui qui-
escunt in parietibus in die frigoris quia tempore frigido li-
bentius se occultant in foraminibus murorum quam in sepibus

Primo. ca° c. omnes. Incipit abacuk propheta.
ad predam venient heb' omnis ad iniquitatem veniet
glucientes secundo. ca° a. et apparebit in finem heb' et allo-
quitur in finem et consonat huic quod subditur et non mentie-
tur. Item. c. et suscitabuntur lacerantes te hoc non est in he-
breo. iij. ca° a. oratio abakuc prophete pro ignorationibus libri nostri com-
muniter non habent hoc et tamen in hebreo est de textu sicut et tituli
psalmorum prout in libro psalmorum plenius fuit dictum mors heb' ante faciem
Item. b. ante faciem eius ibit pestilentia que proprie dicitur ibit pestilencia
plaga a deo inflicta. Item. c. turbabuntur pelles terre ma-
dian heb' turbabuntur cortine terre madian madianite
namque in tentoriis habitantes faciebant ea de utraque ma-
teria aliqui de pellibus et aliqui de telis. Incipit sofo-

Primo. ca° b. sanctificavit vocatos nias propheta primum
suos enim hebraicum hic potius. Capitulum.
equivocum est ad preparare et sanctificare hebrei tamen videtur
hic melius dicere quia magis consonat textui. Item. c.
visitabo super omne quod arrogantius ingreditur super limen
et secundum expositores latinos. O intelligitur de ingressu
pom domus domini patrie heb' visitabo super omnem transil-
ientem limen quia iudei volentes sacerdotes imitari

heb' preparavit vocatos suos. ubi — dagon

qui no͞ calcabant limen templi dagon ut habetur primo reg͞
ſimpli· no͞ calcabant limen ipſum in templo domini Item ·ſ·
Ululate habitatores pile· i· ierlm ut dicunt expoſitores uni co=
muniter eo quod e͞ i medio terre habitabilis ſicut pila e͞ i medio
pontis v͞n v· Eſt pila pes pontis pila ludus pila taberna
heb͞ ululate habitatores hamaquetes et ſonat pfundam.
dicit autem ·ra· Sa· quod hec e͞ civitas que tiberis alibi no=
minatur et dicitur hic pfunda eo quod e͞ in dimiſſori loco inde=
e e͞ eciam in parte aquilonari iudee ex qua exercitus adverſa=
riorum iudeam intravit io dicitur ululate etc. Item ·ſ·
diſperierunt omnes in voluti argento quod exponunt aliqui de=
linigneis ydolis exterius argentatis heb͞ diſperierunt om͞s
onorati argento· i· divites qui cupiditatem ducti faciendo
adverſarios portabant ſecum argentum ſuum ſꝫ· quod no͞
potuerunt ire velociter et ſic fuerunt ab adverſariis con=
prehenſi· Item· e· et erit fortitudo eorum in direpcione heb͞
et erit ſbā eorum· i· divicie in direpcionem· ij· ca͞ ·ſ· ſiccitas
ſpinarum et acervi ſalis et deſertum uſque in eternum heb͞.
fremitus in ticiarum et cumaco ſalis et deſertum uſque in ſecu=
lum quod no͞ inpetrat civitatem tempus longum· Item· ſ·
quoniam attenuabo robur eius heb͞ quoniā attenuabo
ſubſtanciam eius· i· eius divicias· iij· ca° ſ· nugas· i· ho=
mines inſtabiles qui a lege receſſerant congregabo ſub=
legis diſciplina heb͞ extractus a lege pro dolitum congre=
gabo in ſocieri dei cultu· Incipit aggeus ppha· ij° Capl͞o
Secundo ca° ſ· (u) Percuſſi vos vento urente et uredine
heb͞ percuſſi vos exſiccatione et quod terre naſcencia
corrumpit paſtura· Item· ſ· nunquid iam ſemen i germine

e q nō ꝛ io, pt sem si germinabit ꝛ faget fructum heb' in-
quid semen adhuc in horreo e . q . d . ꝛ io de fructificacione
eius futura nichil coniecturari potest via . humana .....

Incipit . Zacharias propheta primum . Capitulum .....

Primo ca° b . mense sabbath heb' mense sebeth sic . n .
debet scribi . Item b . ꝛ ecce vir ascendens super .
equum ruffum heb' ꝛ ecce vir ascēdens sup equū rubeū
q designabatur effusio sanguinis futura ꝑ illorum qui
iniuste afflixerat populum iudaicum . ij . ca° a . ut metia-
ar ierusalem ꝛ videam quanta sit latitudo ꝛc . heb' ꝛ libri cor-
recti habent ut meciar ierusalem ꝛ videam quanta sit latitudo ꝛc . lo-
quebatur enim angelus de ierusalem tantum . iiij . ca° e ꝛ videbunt
lapidem stagneum heb' ꝛ videbunt lapidem plum-
beum . i . minimum lapidem templi rite edificatum et
sublimatum . Item . g que sunt sup duo rostra heb' q̄ .
sunt duo olivea vel olivas . v . ca° a . ecce ego video volu-
mē volans heb' ecce ego video rotulum volantem unde
subditur longitudo eius . xx . cubitorum que nō videtur
competere ligato libro qui ꝓprie volumen dicitur . vj . ca°
. a . in quadriga prima equi ruffi secundum hoc in ruffe-
dinem significatur combustio civitatis ꝛ templi ꝑ calde-
os heb' in quadrigam prima equi rubei ꝛ secundum .
hoc per rubedinem intelligitur effusio sanguinis in iudea
in obsidione civitatis ꝛ eius captione . ix . ca° b ꝛ sedebit
separator in azato . i . allexander magnus qui bona terre se-
paravit a suis possessionibus ꝛ ea distribuit suis bellato-
ribus heb' ꝛ sedebit spurius in azoto quod bene dicitur de
allexandro quia natus fuit de adulterio nectenabus .

enim magus ſub tempore ammonis dei libie cognouit carnali-
ter matrem allexandri et ſic genuit eum. Item .g. lapides ſancti.
eleuabuntur Heb. lapides nazarei mirabuntur per lapides
autem iſtos intelliguntur electi qui cum eleuantur ad gloriam
mirantur diuinam excellenciam .xi. ca° a.. Euacuatus eſt ſaltus
munitus Heb. fluminatus fuit ſaltus munitionis et per utramque
lectionem intelligitur deſtructio ierusalem per romanos. Item .b. occide-
bant et non dolebant Heb. occidebant et non peccabant quod dupliciter
poteſt intelligi uno modo quod occiſores iudeorum non peccabant eo quod
in hoc erant executores diuine iuſticie quoniam ipſi uel
ſaltem multi hoc faciebant iniqua uoluntate ideo aliter poteſt ex-
poni ſic occidebant et non peccabant ſecundum eſtimacionem
ſuam ſicut interfectores multi eſtimabant ſe obſequium
preſtare deo ſecundum dictum ſaluatoris ioh. xvi. uenit hora
in qua omnis qui interficit uos etc. Item .pp. hoc o pauperes.
gregis Heb. hoc o pauperes gregis audite. Item .c. unam
notaui decorem et alteram funiculum Heb. unam notaui
ſuauitatem et alteram diſſipantem per primam intelligitur
ieroboam qui locutus fuit populo ſuauiter et pulchre ut eum
attraheret ad ſe per ſecundum autem roboam qui rudit
dure populo dicens pater meus cecidit uos flagellis ego
autem uos ſcorpionibus cedam. Item .e. proice illos ad
ſtatuarium Heb. proice illos ad thezaurarium uel ad figulum
domino enim hebraica hic poſita eſt ad utrumque equiuo-
ca hec autem ſcriptura loquitur de pecunia quam iudas
proditor retulit ſacerdotibus et eam proiecit in templum
ut habetur Matth. xxvii. ſacerdotes autem erant thezaurarii
et ex illa pecunia emerunt agrum uituli pro eo quod hec pecunia.
figuli

hic predicat piacenda ad thezauru .i. ad sacerdotes accipiendo
sigillare p pchali qr frequet fit in sacra sciptura et ad figulu . eo
qr ex eo emendus erat ager figuli ¶ Item . g . o pastor et ydo
lu . heb . ve pastor nichil ¶ vii . caplo a . pona illum super
liminaie accipule adqr inpinguet ebrij . heb ponam illum
bacim amaritudine ad potandu eos vexaverunt eam
Item . d . et erit qui offenderit ex eis in die illa quasi david
.i. cito consequitur veniam sic . dd . cu peniteti statim dixit natha
dns transtulit pctm tuu . heb . et debilitatus .i. eis sic . da . .i. erit
honorabil coram domino . sicut rex magnus ut exponit
Ra . sa . ¶ xiii . cap . d . nec operietur pallio saccino . heb . nec
opiet sargar hic saccu . qli veste utebant . pphe ut legit de
helia . iiii . reg . i . ca . et illam accipiebat filii pphe ut magis
cis recederent . ¶ Item . d . adam exemplu meu .i. deputatus
sum labori rurali sic adam ad operandu terram decima sicut
fuerat . ut hetur . gen . iii . caplo . heb . homo pecudianit me
.i. me conduxit ad pascendu pecora sua ¶ xiiii . ca . b . in
die illa no erit lux . sz frigus et gelu . heb . In die illa non
erit lux . f . reprobis . sed claritas sed obscuritas quia clare ui
debunt sibi tristibilia sed sibi delectabilia non videbunt Scdo cap .

Secundo caplo a . mittam in vos egestate . heb . mitta
in vos maledictione ¶ Item a . ecce ego piciam vobis
brachiu . heb . ecce increpabo vob semen ¶ Item e . magistru
et discipulu . heb . vigilante et rndentem ¶ iii caplo d . Si
configit homo deu quia confixistis me . heb . si rapiet ho
deum .i. violentabit eum quia rapuistis me .i. violen
tastis loquit enim scriptura de deo sicut de homine quia dicit
configi vel violentari quod fit vel dicit aliqs multu displi
cens sibi pter eum modu dicit de deo . Gen . vi . et tactus do
lore cordis intrinsecus et c . potest etiam hec scriptura intelligi
de carne assumpta a verbo que fuit confixa et violentata
in eius passione ¶ Item . d . in penuria maledicti estis . heb .
i . maledictione maledicti estis ¶ Item f . et quia ambulavimus
tristes coram domino . heb . et quia ambulavimus denigrati
dno forsitan enim tunc in signu tristicie de pcatis assumebat
vestes nigras sicut in tra ista persone notabiles assumunt

vestes nigras in morte amicorum suorum in signum tristicie. Et iiij^to
capitulo c. ne forte veniam et cetera. hebr. non habet forte. Ita adven
tus domini ad iudicium expectatur certitudinaliter de futuro quamvis
determinacio temporis sit ignota. Sed circa adventus iudicis futurum sit re
probis horrenda electis tamen erit letabundus. propter quod salvator
luc. xxj. loquens apostolis de signis precedentibus adventum suum
ad iudicium dicit. hiis autem incipientibus fieri respicite et leva
te capita vestra i. exhilarate corda. sicut exponit beatus gg.
ewan^o omelia prima et subditur letitie causa. quoniam appropinquat
redempcio vestra. et ideo secundum consilium beati petri apostoli secunda canonica capitulo
ij^o. satagamus ut per bona opera vocaciones et electiones
nostras sic certas faciamus ~~ut~~ ut quem redemptorem leti suscepimus
venientem quoque iudicem securi videamus dominum nostrum ihesum
christum qui cum patre et sancto spiritu vivit et regnat in secula se
culorum. A. m. e. n. Alij vero libri qui in nostris
biblijs ponuntur communiter inter libros veteris testamenti scilicet thobias
Judith. sapiencie. liber ecclesiasticus. liber machabeorum et ultima duo ca
pitula danielis non sunt de canone nec habentur apud hebreos
propter quod quantum ad ipsos non potest aliqua differencia poni inter trans
lacionem nostram et hebraicam literam. differencia namque aliquorum
utrumque differencium presupponit. Possunt aliqui credere quod in
hoc opere et in postillis super vetus testamentum multa posue
rim de hebraico aliter quam sint in veritate cum in hac lingua
non sim multum sed modicum instructus. propter quod omnes scire vo
lo quod in dictis operibus nichil posui de hebraico capite tantum
sed cum dictione et collacione atque consilio virorum in hebraico
peritorum. // Sciendum eciam quod apud hebreos multa sunt
nomina equivoca et aliquando translacio nostra tenet unum sensum
hebrei aliud sicut ostendi in pluribus locis in operibus pre
dictis. varij eciam doctores hebraici veteris testamenti
exponendo propter equivocacionem dictam inter se variantur.
ego vero in talibus communiter consecutus sum. ra. sa. Cuius
doctrina apud iudeos modernos magis autenticata putatur et

Q(ue)stio N. de lyra ad q(ue)da(m) iudeu(m) c(on)t(ra)ub(iu)s cav(i)l(lantem) neg(an)t(em) argu(itu)r te-
Q
uertitur u(tru)m per s(cri)pturas a iudeis receptas pos-
sit p(ro)bari misteriu(m) xpi in lege (et) p(ro)ph(et)is p(ro)missu(m) ia(m)
esse completu(m). Et arguit(ur) p(ri)mo q(uod) sic. Johannis
v. dicit saluator iudeis. Scrutamini s(cri)pturas
(quia uos putatis in ip(s)is uitam etia(m) h(abe)re (et) illi s(un)t q(ue) testio-
niu(m) p(er)hibent de me (s(cri)pture u(er)o in quibus iudei putant uita(m)
etia(m) h(abe)re sunt ab eis recepte) (et) sic u(er)bu(m) saluatoris d(i)c(tu)m uidetur
ee f(a)l(su)m nisi per eas possit probari misteriu(m) ee completu(m). H(oc)
aut(em) d(icer)e est in (con)ueniens. Ergo (et)c. ¶ In contrariu(m) arguit(ur) q(uia)
m(u)lti iudei subtiles (et) i(n)genio(s)i (et) i(n) s(cri)pturis ualde studiosi su(n)t
mortui in iudaismo q(uod) n(on) est visibile si per s(cri)pturas ab eis re-
ceptas poss(et) probari impletum ee misteriu(m) xpi nam mani-
feste uidiss(ent) se errare (et) sic recessissent ab errore ¶ R(esp)ons(i)o
hic sunt duo uidenda. Primu(m) est que sint s(cri)pture recepte a
iudeis. Secu(n)d(u)m utru(m) predicta possint p(er) istas s(cri)pturas probari
probatione efficaci ¶ Circa p(ri)mu(m) sciendu(m) q(uod) lib(ri) canonici
ueteris testamenti sunt ab eis recepti tamq(ua)m deo inspirante
te s(cri)pti sunt aut(em) in uniu(er)so xxii s(ecundu)m antiqua(m) computatione(m)
xxiiii s(ecundu)m modernam quia lamentatione(s) Jeremie (et) liber
Ruth ponu(n)t(ur) modo p(ro) duobus libris a lib(ri)s Je(remie) (et) iudicum
separatis ¶ De istis lib(ri)s v lib(ri) d(icu)n(tu)r legales s(cilicet) v lib(ri) moysi
(et) sunt in p(ri)mo ordine apud iudeos. viii d(icu)n(tu)r p(ro)ph(et)ales s(cilicet) Jo-
sue. Judicum. Samuel. i. p(ri)m(us) (et) sec(un)d(u)s. Reg(um) malachim. i.
tertius (et) quartus Reg(um). ysa(ias). Je(remias). ezech(iel). lib(er) duodecim p(ro)ph(et)ar(um)
(et) isti sunt in sec(un)do ordine. Reliqui u(er)o d(icu)n(tu)r agiographi i(d est) s(cri)p(tur)e
sancte u(e)l sanctoru(m) (et) isti sunt lib(ri) psalmoru(m) p(ar)ab(o)le salomo(n)is
Job. ecclesiastes. cantica. Ruth. lamentatione(s) Je(remie). hest(er). daniel.
esdre. pal(ipomenon) (et) isti sunt in t(er)tio ordine ¶ Considerandu(m) etiam
q(uod) isti lib(ri) sunt apud eos m(u)ltipl(icite)r conscripti. Uno modo pure
hebraice sic p(ri)mo traditi sunt s(cilicet) s(er)mone pure hebraico (et)
l(itte)ris hebraicis ¶ Aliter hebraice (sed) non pure h(ebrai)c(e) s(ed) s(er)mone cal-
daico (sed) l(itte)ris hebraicis quia hebraicu(m) (et) caldaicum sunt ydio-
mata p(ro)pinqua eisdem mi(n)i(m)is l(itte)ris utentia licet in q(ui)b(us)da(m) quamuis
discrepent in figura tame(n) conueniunt in sono (et) u(ir)tute ut
d(ici)t Jero(nimus) in prologo galleato (et) io u(nu)m ydioma p(o)t(est) facilit(er)

i. argu

scribi per litteras caldeas ¶ Hoc igitur modo plures scripserunt vetus
testamentum et maxime yonathan filius oziel cuius scriptura est ita
autentica apud hebreos quod nullus fuit ausus sibi contradicere
propter quod in libris notabilibus iudeorum ponitur hebraicum purum et una
columpna et caldaycum scriptum ab illo yonathan litteris hebra
icis in alia columpna. unde in caldayco quasi per expositionem quia a
liqua que erant multum obscura in hebraico puro clarius
ponuntur et quia exponuntur in illo caldaico ut in sua prebit
magis et ideo illa translatio necessaria est ad disputandum cum iu
deis in passibus multis ¶ Similiter translatio lxx interpretum apud
eos habetur saltem apud studiosos Isti enim lxx fuerunt electi de
toto populo israel tamquam excellentissimi et litteratissimi et periti
in lingwa hebraica et greca secundum quod dicit yosephus xii libro
antiquitatum ipsi autem non semper transtulerunt de hebreo in grecum
verbum ex verbo sed frequenter sensum ex sensu mutantes aliqua
vel occultantes industria que possent esse erroris tholomeo regi
Hanc autem translationem volunt habere studiosi hebreorum tamquam
sanctum sapientissimorum et dato quod nusquam apud eos haberetur tamen
non possent ipsam negare cum sit facta a sapientioribus de
toto illo populo et etiam in tanto numero et ideo de illa possumus in
ducere nos ad probandum aliquid ipsis iudeis ¶ Item preter scripturas
canonicas sunt scripture a iudeis recepte tamquam autentice
scilicet thalmut quia secundum ipsos scriptura ista non differt a scripturis
canonicis nisi sicut lex data verbo a lege data scripto quia ista fuit
moysi revelata a deo sicut et illa que est scripta in libris moysi sed
tamen moyses non sic scripsit ea que continentur in thalmut
et hoc potuit esse duplici de causa ut potest quia non erat ne
cessarium ut populus sciret illa sicut erat necessarium de preceptis in le
ge vel quia illa magis erant in secreto habenda moyses tamen
tradidit ea yosue et aliis senioribus eodem modo et sic consequenter
quousque scripta sunt per doctores posteriores ne caderent
in oblivionem ¶ Similiter dicta ebraicorum doctorum qui glosaverunt
vetus testamentum sunt autentica apud eos multo magis
quam apud nos verba Jeronimi. augustini et aliorum doctorum
catholicorum et huius potentissime propter illud quod scribitur deuteronomii. xvii.
Non declinabis a verbis eorum ad dexteram sive ad sinistram. vbi

verbo. sicut fuerat a deo, et aliis aliis posterioribus eodem modo

loquitur scriptura de doctoribus sive sacerdotibus · ad quos precepit
scriptura in dubiis recurrere et eorum sententiam discussisse tenere licet autem
homines scripture pro magna parte sunt false scilicet thalmut et glose doctorum
hebraicorum tamen per eas possumus contra eos arguere ·
efficaciter ex quo sunt ab eis predicto modo recepte sicut e contrario
si argumentum faceret contra nos ex evangelio et scripturis
apostolorum et huiusmodi esset efficax contra nos licet respuant huiusmodi scrip
turas fere continue ¶ Dico que scripture sunt a iudeis recepte
¶ ¶ Sed videndum est an illud quod in questione ponitur possit
per illas efficaciter probari ¶ Et distingo de probatione effi
caci quia efficacia probationis potest dupliciter accipi uno modo quod sit
tam efficax probatio quod non possit evitari sine evidenti ne
gatione vel contradictione scripture predicte et sic videtur michi
quod non sit adhuc probatum per predictam scripturam quod in conclusione
queritur. cuius ratio est quia misterium trinitatis et incarnationis
Christi expressius ponitur in scriptura novi testamenti quam veteris
sicut patet manifeste et ab omnibus conceditur et tamen heretici mul
ti totum novum testamentum recipiunt et pro suis erroribus
exponunt aliqui tamen eorum negant sanctam trinitatem personarum
in divinis sicut sabellius et aliqui negant deitatem in Christo sicut
arrius et aliqui veram humanitatem sicut manicheus qui dixit
Christum habere carnem fantasticam ad quod sequitur Christum non esse verum
hominem quia caro vera est de veritate humane nature similiter
arrius qui dixit Christum non habere animam intellectivam et ad dictum
utriusque sequitur Christum non esse hominem cum ab anima intellectiva
accipiatur species humana ¶ Si igitur predicti heretici exponebant
pro se scripturam novi testamenti melius iudei possunt pro se exponere
scripturam veteris testamenti ¶ Alio modo potest accipi efficacia
probationis per scripturam sic quod licet scriptura possit exponi aliqualiter
modo saltem ad evadendum absque contradictione manifesta
tamen simpliciter loquendo non potest exponi racionabiliter sic quin semper
appareat expositio fidei catholice rationabilior et hoc modo
credo quod illud quod expositum est in questione probatum est a sacris
per scripturam veteris testamenti ¶ Et iterum hoc idem probatur et
procedendo hoc modo ¶ In questione autem duo ponuntur
unum scilicet quod pertinet ad tempus · scilicet tempus adventus Christi sit

pretitu sim q ptinet ad psonam. Scilicet sit deus et homo in una
persona et illud implicat duo. quia fides catholica ponit
unione nature diuine et humane in determinata persona s. in p
sona filii et non patris nec spus sancti et ex hoc supponit plu
ralitas personarum in diuinis q fortissime negatur a iudeis
probanda — Sic igit ad pbatione q in cone ponit. p scripturam ab eis re
ceptam. tria sunt p ordine declaranda ex eadem scriptura. Primum
est q in unitate diuine essentie est pluralitas personarum sine sup
positorum. Secundum est q in psona filii natura humana et diuina
sit unite ita q ipse verus homo et verus deus ¶ Tertium est q
hoc est sicut de preterito et non expectandum de futuro sicut spectant
iudei in hoc valde decepti ¶ Ad declaratione primi. primo ad dua
argumentu magistri sniarum. ii. distinctione primi libri. Ubi probat
pluralitate personarum in diuinis p illud q scribitur. i. Gen. In
principio creauit deus celum et terram etc. Ueritas hebraica habet
sic. In principio heloy. creauit celum et terram. Heloy autem est
nomen plurale. huius nominis hel. vel heloy q significat deum
in singulari. et ex hoc satis patet scientibus pprietates ydiomatis
hebrei. p hoc aut q nomen plurale diuinum coniungitur cum verbo singu
laris numeri. cum dicitur heloym. ac si diceret creauit dii on
dit scriptura q in deo est aliqua pluralitas in unitate essentie q
tis modus frequentissime in veteri testamento inuenitur. de deo
et non de alio ex quo satis patet q in unitate diuine essentie e
aliqua pluralitas que in nulla alia natura inuenitur. et hic pluralitas
psonarum in una simplici essentie que improprio mo loquendi de
signatur pnomine singularis numeri. coniunctum nomini plurali ¶ Sed ad hoc re
spondent dicentes q hoc nomen heloym quando ponitur pro deo
improprie dicto in differenter accipitur p singulari et p plurali sz quando
de deo vero dicitur. semper p singulari et sic est in proposito quando
dicitur. In principio creauit heloym .i. deus ¶ Sed contra hanc
solutione arguo ex textu sacre scripture. q hoc nomen heloym
et alia nomina diuina dicitur frequenter de deo vero in plurali q patet
manifeste quia coniungitur cum adiectiuis pluralis numeri Josue ultimo
dicitur. non poteritis seruire domino. d. quia deus sanctus ipse. heb.
ueritas sic habet. non poteritis seruire domino quia heloym sancti
ipse ¶ Item Jere. xxiii. Peruertistis uerba dei uiuentis dominum

Exercituum dei iiii. Et non iii. quia ibi
ponitur nomen domini

exercituum dei bis. Veritas hebraica sic habet. puriflcis verba helo
ym viventium dominum tetragramathon cum dicitur. i. auctoritate premissa
domini exercituum ubi habemus dominum in hebreo ponitur nomen
thetragramaton quod significat divinam naturam secundum suas proprietates in
transeuntes absque respectu ad extra. ut probabit magister infra. et sic patet
quod intrinsecus deitatis est aliqua pluralitas. per pluralitatem in me
precedente cum dicitur in auctoritate. pervertistis verba heloym. haym
i. deorum viventium. et sic coniungitur ista pluralitas nomini dei te
tragramaton cum immediate subditur dominum exercituum etc. et sic
patet per hoc quod in unitate divine essentie est aliqua pluralitas cum
summa simplicitate et non est in aliis quia semper ubi scriptura
ponit aliquid denotans pluralitatem personarum. ibidem ostendit
essentie unitatem ut patet per auctoritates predictas et probabit persequentes
Item ysaias. liiii. scribitur sic. dominabitur tui qui fecit te dominus exercitu
um nomen eius. hebraica veritas sic habet. Dominatores tui fac
tores tui dominus exercituum nomen eius. In hac auctoritate ubi ponitur
dominus exercituum nomen eius ponitur nomen dei tetragramathon
et ideo ex hac auctoritate potest argui sicut ex precedenti. Similiter hoc no
men heloym frequenter coniungitur cum verbo pluralis numeri. v. gra. ii.
regum. vii. ubi dicitur que est gens ut populus tuus israel in terra propter quam
ivit dominus ut redimeret sibi populum etc. hebraica veritas sic
habet quis ut populus tuus gens una in terra propter quam iverunt helo
ym ad redimendum sibi. Item ecclesiastes ii. quis est homo inquit
ut possit sequi regem factorem suum. hebraica veritas sic habet
Quis est homo qui intrat post regem quem iam fecerunt
Patet ergo ex predictis quod predicta ratio est falsa quia nomen he
loym deo de deo vero frequenter accipitur in sacra scriptura in plurali
quod patet ex predictis auctoritatibus que non possunt intelligi ad literam
nisi de deo vero propter quod aliter solvitur alibi in glosa super illud ecclesiastes
quod inductum est quis est homo qui intret post regem
qui iam fecerunt eum glo. hebraica si queratur. qui fecerunt
eum s. hominem potest dici deus filius et dominus consilii sui ¶ Et
similiter videtur in glo. super psalmum xlix. deus deorum dominus locu
tus est etc. In hebreo sunt tria nomina divina s. el. heloym. et
nomen domini thetragramaton loco cuius habemus hoc nomen
dominus. ¶ Querit igitur glo. quare asaph cuius hic est psalmus ter

noiat deum in principio hmg pz. Videt ut ondet q dominus i
tribus ppetatib creauit scdm si consideretur istorum rusiones
due sunt verissime. prima n. que dicit q deus z dominus copli
sui fecerunt hominem. z pp hoc dicit ecce es y. implali quis est
homo qui intret post regem qui iam fecerit eum. hic accipr
pprie filius qui est ubium mentis patne z spus sanctus a
mor exipis procedens. Similr sca rusio que dicit q acaplr
ter nominat deu quia deus in tribus ppetatib creauit mundu
z est uissima quia tres sunt pprietates in diuis s. patnitas
filiato z spirato que sut pprietates constituens personas z
mundus creatus est in tribus pprietatibus istis qui in diui
sa sunt opa trinitatis Patet etia ex hijs q non cont intetione
doctor antiquor hebraicor q aliqua plalitas ponat i diuis
diu tame fuerint unitas diuitat quam unitate catholici ve
rissime confitent. hanc aut rusione ultiam que ut visu est
no est cont uitate posteriores iudei depuant dicentes. q ille
tres pprietates in quibus deus creauit mundu sut diuina
sapia. bonitas z potencia. in quibus fecit omnia. z io inpnu
Genesi dicit. In principio creauit heloym in plali. ad demandu
istas ppetates que sut attributa in deo in quibus opat z eodem
mo exponunt auctes alias. Sed ista rusio no est ronablis
primo quia sicut deus opatur p potenciam sapiam z amorem
ita artifex creatus opat. per artem suam sicut p regulam
directiua z per potenciam transmutandi matiam z p amo
rem suz. sicut pp finem. Si igit pp predicta s. pp potenciam
sapiam z bonitate diuinam nome diuin ponit in plali. qu dic
oparet eadem rone ul maiori dict scriptura sic loqui de artifice cre
ato eius opatone exprimendo q non inuenit z tlis modus
loquendi de deo in sacr scripta semp hetur z confinat. zo quia
sapia amor z potentia plus differunt in artifice creato s. re
z abscondita q non potest ee in deo igit modus loquendi in
plali magis competit in expressione opis creati artificis
quam dei. Item arguit sic Intencio moysi fuit inducere
pplm ad cultu vnius dei z eum ab ydolatria reuocaret ad quam
pplus erat pronus ut pz. ex toto cursu ueteris testamenti ui g
per modu loquendi. pdam in plali posset hri aliqua occasio

cogitando aliquam absolutam pluralitate in diuinis non est verisimile
q moyses qui cognoscebat pronitatem populi ad ydolatriam vsus fu
isset tali modo loquendi et in scriptis reliquisset nisi per hoc subtiliter
sapientibus indicare voluisset q cum vnitate simplicis essen
cie stat pluralitas personarum aliter finis scribendi esset contrarius sue
intentioni ¶ Sciendum etc q in hebreo misteria absondita et sol
sapientibus nota ex modo scribendi inconsueto frequenter designantur
Ista sunt que dixi ex parte mea circa hanc questionem determina
ni ¶ Sed postea venit ad manus meas quidam libellus he
braice scriptus ubi ista co soluuntur aliter et quantum ad hoc dixit
sic auctor istius libelli q illi qui arguunt pluralitatem in diuinis
personarum per hoc nomen heloym q pluralitatem significat in
hebreo innititur super baculum arundineum confractum quia talis
modus loquendi inuenitur alibi de vno solo sicut patet primo
Reg. ubi scriptura loquens de suscitatione samuel dixit illa mulier
phitonissa vidi heloym ascendentes de terra et sequitur ex verbis
saulis qualis est forma eius etc ¶ Item non solum loquitur
scriptura de hoc nomine heloym sed etiam de aliquibus aliis
Exo v. g. ~~Exo~~ xlij dicitur sic In die auctal vitulum de armento
ymmaculatum etc in hebreo non ponitur tamen q significat in
inmaculatum maculatum sed tamimin q est plurale huius nominis tamim et coniungitur
cum vitulo in singulari et tamen per hoc non habetur aliqua plu
ralitas g° etc et sic per ista loca scripture arguit contra predicta
Item aliquando numerus pluralis numeri coniungitur cum nominibus singularis
numeri v. g. Can. primo dicitur sic trahe me post te curremus etc
et sic non valet argumentum quo ponebatur pluralitas personarum
ex hoc q nomina diuina coniunguntur cum verbis pluralis numeri ut
videtur ¶ Sed per istas in nullo infringimus ea que dicta sunt quia
secundum expositores hebraicos samuel non surrexit solus sed
moyses cum eo dicunt enim q samuel non surrexit tunc virtute
magica sed virtute diuina seu permissione q dicitur conuenit cum
opinione illa quam tangit augustinus in epistola ad simplicianum dicit
enim iudei q samuel timuit ad diem iudicii vocari et rogauit
moysem venire secum ut esset sibi testis q integre seruasset legem
ab eo scriptam ¶ Videns ergo phitonissa que non solum samuelem
videns vocauit alium ipsum associantem dixit in plurali // vidi

ascendentes deos de terra .i. homines divinos et indicavit modum
sue visionis saltem licet breviter scribatur .j. R. Saul autem non
quesivit nisi de figura illius qui primo apparuerat et non de
associante ipsum et propter hoc quesivit in singulari qualis est forma
eius quia cum solo Samuele volebat loqui et sic patet quod expositio
doctorum hebraicorum exponencium passum illum non infringit argu-
mentum nostrum predictum sed potius confirmatur quod heloym de duobus
dicitur ¶ Si autem dicatur secundum aliam opinionem quam etiam Augustinus
quod non fuit vere Samuel qui apparuit, tunc dicendum quod duo appa-
ruerunt scilicet demon primitus illi mulieri magice et Samuel clarius
in quadam forma representans Samuelem et propter hoc dixit in plura-
li vidi deos etc. Saul autem quesivit de uno scilicet Samuele quem
vocari fecerat ¶ Ad secundum dicendum quod taurinum quod significat .i. macta-
tos in plurali non convenit cum vitulo in singulari ut arguitur
et male sed cum genitivo plurali numeri variatione casuum sicut et nos
sed tantum variantur secundum numerum singularem et pluralem et est sensus
In die kalendarum vitulum de argento et in mactatorum .i. de numero
illorum .i. mactatorum qui ad hoc signabantur faciet sacrificium etc. Ad
cuius evidenciam notandum quod ex statuto legis in principio
cuiuslibet mensis debebat offerri vitulus bovis .i. mactatus et ideo
ordinaverant sacerdotes ut in uno loco prope templum susti-
nerent tres vitulos xij ad minimus et de illis adhuc residuis
semper accipiebatur unus in principio mensis seu kalendis quod ibi est of-
ferebatur et de ista oblatione loquitur Ezechiel in predicto loco
et ideo ad hoc significandum ponit taurinum in plurali quia unus de plu-
ribus sic dicens debebat offerri et sic patet quod ea que dicta sunt
de nomine heloym per predicta non infringuntur propter hoc antiqui
doctores hebreorum aliter utebantur solucione predictorum argumentorum
ut patuit ex predictis ¶ Ad tertium dicendum quod liber canticorum a doc-
toribus hebreorum exponitur de deo et synagoga sicut a doc-
toribus catholicis de Christo et ecclesia ut dicetur infra Igitur
secundum eos illa predicta auctoritas trahe me post te sunt verba
synagoge que dicitur sponsa dei et non dicit una persona sin-
gularis sed pluralis collective fidelium ideo ad hoc denotandum
subditur curremus in plurali et ideo ponitur hic ad denotandum
pluralitatem personarum et propter hoc non infringit argumentum

de hoc nomine heloym et aliis nominibus divinis et de nomine dei te
tragramaton que coniungit verbis pluralis num ad denotandam
aliqua pluralitate per modum predictum Sed mag. per hoc argu^tu^
predictum confirmat. aliqua autem alia induxit autor predicti
libelli ad suum propositum que obmitto ad presens tum quia predictis
solutis patet tum quia librum illum nitendo et probare p omnia
discurrendo quia ibi multa tangitur contra fidem xpi ¶ Item non
arguitur pluralitas personarum in divinis solum ex hoc nomine heloym
ut ipse sinfp̄ōit d. q catholici nituntur baculo arundineo confracto
clarius sed eadem trinitate exprimunt prophe in multis locis. ut. ps. in ps.
xliiij. qui potest exponi ad litteram nisi de xpo ut ego diffusius de
claravi super epistolam ad hebreos. i. c^o. et ibidem sic dicit de xpo. Se
des tua deus in seculum seculi. virga directionis. virga regni tui di
lexisti iusticiam et odisti iniquitatem propterea unxit te deus deus
tuus In hac autem exprimitur deus tamquam deus unctus qui
humanitati unctus est plenitudine gratie. exprimitur etiam hic deus
ungens tamquam persona distincta ab ipso uncto quia scriptura
de ipso ungente loquitur tamquam de alia persona ¶ Secundum etiam
qui ex parte dei ungentis duplicatur hoc nomen deus cum dicitur
unxit te deus deus tuus ad denotandam personam patris et spiritus
sancti et sic patet. ex hac autem pluralitas x. personarum et divinitas ipsius
propter quod ad idem propositum probandum induxit eam apostolus ad he
breos in epistola i^o. capitulo ¶ Item ps. C. ix. dicitur sic dixit dominus
domino meo sede a dextris meis et quia ista sunt verba patris
ad filium ut patet per translacionem caldaicam que sic habet dixit dns vbo suo
patet etiam ex illo quod sequitur in eodem ps. C. ix. Ex utero ante lu
ciferum genui te quod non potest competere aliam nisi filio dei
dei Per hoc autem quod dicitur hic verbo dei et ex utero i. dei substan
tia ostenditur unitas essentie quia divinitas pluralitatem non potest
per hoc etiam quod dicitur. distinctio persone quia nulla res gignit
nit se ipsam Similiter per hoc quod dicitur sedere ad dexteram dei una
etiam persona non potest sedere ad dexteram sui ipsius et sic
ex hac autem patet pluralitas personarum in divinis et maxime
quia hic ps. non potest exponi ad litteram nisi de xpo sicut
prius declaravi in epistola ad hebreos i. c^o. propter quod psalliator al
legat eam in hoc sensu. Capitulo xii. et apostolus ad hebreos primo c^o.

Item non solum pluralitas personarum exprimitur in scriptura veteris
testamenti sed etiam determinata pluralitas videlicet trinitas. Ysa. xlviii. non a principio in abscondito locutus sum ex tempore antequam fierent ibi eram et nunc dominus misit et spiritus
eius. Ista sunt verba dei loquentis quod patet ex textu in capitulo precedenti similiter ex hoc quod immediate subditur. hec dicit redemptor tuus sanctus israel. In hac igitur auctoritate propheta premissa loquens de datione legis que data fuit in manifesto quia dedit
et audiente toto populo vocem domini loquentis ut habetur Exo.
xix. et xx. capitulo et hoc est quod dicit non a principio locutus sum
in abscondito a principio id est quando lex fuit primo data et in
medio subdit et nunc dominus deus meus misit et spiritus eius
ubi deus dicit se missum a deo et spiritu eius. Nunc autem est ita
quod inter mittentem et missum semper debet esse distinctio personalis
quamvis trinitatis personarum est indivisus scilicet dei missi dei mittentis
et spiritus eius. Deum autem missum dicimus filium incarnatum
deum mittentem et spiritum eius dicimus patrem et spiritum sanctum
et sic patet trinitas personarum. Ad evadendum autem istud
dictum Ra. Sa. adinvenit unum mendacium super locum istum
dicens quod omnes prophete fuerunt in monte Synay cum moyse et
acceperunt prophetias illas denunciaverunt et publicaverunt
tempore determinato et ideo dicit quod verba premissa sunt verba Ysaie. ab illo
loco ex tempore antequam fierent ibi eram id est tempore dationis legis
digna ibi fui simul cum ... in monte Synay et quod subditur et
nunc me misit dominus etc. refertur ad tempus quo propheta missus
est ad annunciandum populo illa que prius acceperat in monte Synay a domino. Sed istud dictum patet esse falsum multipliciter. primo quia
in medio premittitur verbum dei non a principio in abscondito locutus sum et in medio subditur ex tempore antequam fierent etc. et sic patet
ex modo loquendi quod est verbum eius etc. et sic patet illud non esse
verbum Ysaie. sed ipsius dei sicut et primum quod autem primum sit verbum
dei loquentis de datione legis patet per litteram precedentem
quia ego primus et ego novissimus manus mea fundavit
etiam etc. quod non potest dici de Ysaia. Item glossa hebraica que
reputatur apud eos autentica super illum locum Exo. xx.
Ego dominus deus tuus etc. dicit sic. Si dicas in secreto fuit

pmitti

sermo s. legis et nove iam dictum est ysa. xlviii. non a principio
in abscondito locutus sum etc. et sic patet per illam glosam quod id
intellectum verbum dicitur in persona dei loquentis de datione legis
Item super illud Exo. xix. Venerunt in solitudinem synay etc.
dicit glossa apud hebreos auctentica data est lex in publico ut
omnis qui vult eam recipere recipiat sequitur. et ecce deus [illegible]
et unctus dicit ysa. xlviii. Non a principio in abscondito locu-
tus sum etc. et idem habetur super illud exo. xx. ego sum dominus
deus tuus et sic patet non solum ex textu precedente sed
subsequente. sed etiam ex glosis hebraicis apud iudeos aucte-
nticis quod auctoritas prius allegata ysa. non a principio etc. non
intelligenda de ipso ysa. loquente in propria persona sed magis
loquitur in persona dei qui primo dedit legem in monte
synay et postea missus est in mundum a deo patre et spiritu eius
ad redemptionem humani generis secundum quod exprimit manifeste in auc-
toritate predicta et in fine illius auctoritatis ponitur. hec dicit dominus redemptor
tuus sanctus israel. Item quod dicit ysaiam fuisse in monte sy-
nay est valde absurdum. quia ysa. non erat adhuc natus immo
fuit fere per lxxxvj annos. quia ab ingressu de egipto usque ad
quartum annum regni salomonis in quo fundatum est templum fluxe-
runt anni iiii^c lxxx. ut dicitur iii. Reg. vi. et ex tunc usque ad primum
annum ozie regis iuda sub quo cepit ysaias prophetare fluxerunt
anni duo ut potest haberi de facili computando tempora regum
intermediorum inspiciendo tertium et quartum librum Reg. Si autem
dicatur. quod ysa. postquam accepit prophetiam in monte synay
mortuus est et postea tempore ozie resuscitatus illud videtur omnino
ficticium quia scriptura nullo modo hoc innuit sed magis contrarium
et maxime quia oportet hoc idem dici de omnibus prophetis ut patet ex
predictis. Si autem dicatur quod anima ysa. creata fuit ante corpus
et sic fuit in monte synay in anima et non in corpore. postea illa anima
iuncta est corpori circa tempora ozie per viam [illegible] generato et organi-
zato hoc dictum est contra scripturam Gen. i. formavit deus
hominem de limo terre et inspiravit in faciem spiraculum vite
Ex quo patet manifeste quod organisatio corporis humani prece-
dit ordine creationem et infusionem anime. Item zach. xii.
dicitur. Et dixit dominus extendens celum et fundans terram et

fingens spm hominis in eo exquo pz q anima hominis creatur
corpe ipo iam organizato. In glo. hebraica sup locum istu
dicit sic creator creat animam cu perfectioe sic corpis humani. Ite
arguit cont utramqz inspione simul quia si ysa. fuit in monte
synay tpe legis date. etiam sine in anima tm. sive in anima et cor
et ibi accepit pphiam quam postea denuntiavit et simil alij pphete
sequit q scriptura vetis testamti pro magna pte sit fla que fre
quentissime dicit pphas accepisse spm pphetizandi de novo sic
pz de elizeo iiij Reg. ij. et de ezech. eze. i. et de multis alijs Simil
q revelaciones sunt fte ipis pphis de illis que ignorabant sic
pz de elizeo iiij Reg. iiij. ubi dicit de illa muliere sunamite anima
eius in amaritudine est et dominus celavit a me et de daniele
dan. i. cap. quod dns dedit ei intelligentiam visionum et ijo cap.
qualr ei revelatu est sompnium nabuchodonosor et eius interpretac.
ix. cap. quo introducit gabriel angelus revelans danieli myste
riu ebdomadarum et in pluribus alijs locis eiusdem libri. simile intro
ducit et simile in alijs libris vetis testamti ut pz intuenti. ppr
qd obmitto pp plixitate vitandam. Hec aut omnia et similia
erent simplr fla si pphe accepissent pphias suas in monte sy
nay quia extunc fuissent de omnibus illuminati si fuissent ibi in
anima tm sic fuissent ibi in cor et anima et sic patet q dtm ra.
ba. non solu e cont pphiam totam que dicit animam no preexistere
corpus sed et cont totam scripturam veteris testamti ut pz ex p
dictis et sic expeditu a nobis de pz trinitas psonarum in divinis Ad
idem etiam facit illud q hetur eccl. iiij. funiculus tripx diffi
cile rumpitur. glose hebraice sensus videtur ee misteriu tm dei et
hominis non de facili dissoluitur. Sed hanc glosam moderni iudei
pverterunt retorquentes hac trinitate ad attributa divina
que sunt sapia. potentia et bonitas sed hoc est superius improbat.
Patet ergo primu principale scilicet qualr pluralitas personarum in divinis
possit probari per scripturas a iudeis receptas. Secundum prin
cipale pbandum est scilicet incarnato divine psone. ita q messias
pmissus in lege et pphis sit verus deus et verus homo. ad
pbandu adduco auctem Jere. xxiij. cap. Ecce dies veniunt
dicit dns et suscitabo david germen iustum et per hoc appz ypo
humanitas quia hec auctas sim omes expositores hebreos

Secundum incarnatio principale

intelligitur de christo ad litteram et sequitur in eadem serie textus et de eadem
persona et hoc est nomen quod vocabunt eum dominus iustus noster
In hoc exprimitur ipsius christi vera divinitas quia ubi habemus
dominus iustus noster. In hebreo habetur nomen dei tetragrama
ton quod quidem nomen est proprissimum dei et propter hoc de nullo dicitur
nisi de deo vero. Sed ad hoc rudent aliqui dicentes quod nomen
domini tetragramaton non dicitur de deo tantummodo sed etiam de aliis. verbi
gratia. Eze. ultimo de illa civitate que ibi describitur dicitur et nomen
civitatis dominus ibi. Ubi habemus dominus in hebreo habetur nomen
domini tetragramathon et sic illud nomen dicitur de civitate illa
et tamen non est idem quod deus gloriosus etc. ¶ Item Gen. xij capitulo dicitur
vocavit abraham nomen loci illius dominus videt. ubi habemus dominus
In hebreo habetur tetragramaton et sic locus iste vocatur ut videtur illo
nomine ¶ Item Judicum vj. edificavit ergo gedeon altare domino
vocavitque illud domini pax. hebrei habent dominus pax. et ibi est
nomen domini tetragramaton et sic illud altare vocatur nomine domini
tetragramaton ut videtur ¶ Item Exo. xvij edificavit moyses al
tare domino et vocavit nomen eius dominus exultatio mea. ubi habemus
dominus In hebreo habetur nomen domini tetragramaton et sic idem quod primum
Sed predicta ratio nulla est quia nullum preter nominatur
nomine dei proprio quia est nomen domini tetragramaton sed nominatur
quolibet predictorum a quodam effectu dei quia solus deus nominatur
illo nomine et hoc non est inconveniens sicut aliquis homo bene
vocatur a deo datus vel deus dedit vel aliquid huiusmodi. non tamen
vocatur deus absolute quia hoc esset impium. et hoc patet per omnia predicta
discurrendo. quia Eze. ultimo non dicitur nomen civitatis dominus
sed nomen civitatis dominus ibidem id est nominari debet a divina
inhabitatione et hoc patet per translationem caldaicam que sic habet
nomen civitatis exponunt a die qua faciet dominus descendere dei
tatem suam ibidem. ¶ Similiter Gen. xxij capitulo non dicitur vocavit
abraham nomen loci illius dominus absolute sed dominus
videt quia ille locus est denominatus a divina visione quia
vidit ibi humilitatem et afflictionem ysaac liberans eum a morte
et arietem loco eius ponens vel aliter quia abraham vidit ibi
in spiritu templum deo edificandum per salomonem in quo deus
visurus erat preces populi et oblationes et hoc patet per caldaicam

ubi dicitur. Adoravit ibi abraham et ait coram domino hic erunt
colentes generationes. Similiter exo. xvij. capitulo moyses non vocavit
illud altare nomine domini tetragramaton absolute sed vocavit
illud dominus exultatio mea aliquo modo effectu domini quo dominus
liberavit ibi populum de manu amalech ad preces eius scilicet moysi ut
patet ibidem. Similiter iudicum vj. gedeon non vocavit illud altare
nomine domini tetragramaton absolute sed aliquo modo effectu dei et ideo
vocavit illud domini pax vel dominus pax quia dominus pro-
miserat sibi pacem ab inimicis persequentibus eum et de facto complevit
et hoc patet per translacionem caldaicam que talis est. Edificavit
ibi gedeon altare domino et servivit super illud domino qui fecit
ei pacem patet igitur ex predictis quod nomen domini tetragramaton non dicitur
de aliquo nisi de ipso deo vero hoc etiam expresse dicit Rabi moy-
ses in libro directionis perplexorum dicens quod omnia nomina divina
derivata sunt ab operibus divinis preter nomen domini tetragramaton
quod est appropriatum altissimo creatori et secundum ipsum significat divinam es-
senciam cum proprietatibus sue maiestatis cetera autem nomina di-
vina imposita sunt ab operacionibus divinis sicut patet de hoc no-
mine heloym et adonay que inter cetera videntur magis propria quia
cum hoc nomen hel vel heloy imponitur ad significandum deum in quantum
est providencia tamen hic communicatur aliis. Unde Iudices et sapientes et di-
vina sapiencia prediti aliquando heloym nominantur. In sacra scriptura
quod dicitur in psalmo Ego dixi dii estis. In hebreo ponitur heloym et consimilia
habentur in pluribus locis et similiter de hoc nomine adonay quod imponitur
ab universali presidencia et ideo dicitur in scriptura de potentibus
et regibus. Non sic autem de nomine domini tetragramaton quod
significat essenciam nudam et puram absque respectu ad extra ut
dicit doctor predictus et ideo non est communicabile alteri et ideo cum
ipse christus nominetur ut habetur per auctem prealligatam. Iere.
xxiij. patet quod ipse est verus deus propter quod alii alii solvunt auctem
predictam corrumpentes veram literam dicentes quod sic est in hebreo
Iere. xxiij. capitulo et hoc est nomen eius quod vocabit eum dominus
iustus noster. Ita quod nomen domini tetragramaton loco cuius ponitur
in nostra translacione dominus ut dictum est non refertur ad
messiam filium david. sed ad ipsum verum deum qui vocabit ipsum
ad liberacionem populi israel. Sed contra hoc non potest argui nisi

ostendendo q corrupīt liam ut negarent x̄ diuitate hoc aute
optime posset fieri ex antiquis biblijs que no eent corrupte
in passu isto et in alijs in quibus fio mencio de xpi diuitate
hti ꝛ hoc mo illi qui precesserut nos cont̄ eos in isto passu — p̄ssint
ꝛ consimilibus arguebant · licet aute ego non viderim aliqua
bibliam hebraicam que no sit corrupta in isto passu · tame
audiui a fide dignis tone fide affirmantibus in manifesto q sic vi
derunt in antiquis biblijs sicut het translacio nra supius inducta — Jeronimi
Si aut non pnt hri antique biblie non corrupte tamen
dw e ad alias translaciones quas iudei ronabilit̄ non pnt ne
gare ꝛ p hoc potit predicta flsitas dephendi ꝛ pmo dephendit̄ ·
p translacionē lxx · inceptam que sic het sicut translacio Jeroni
mi ut patet p officium ecce q de illa tnslacione e assumptu
In quoquidē officio sic ponit̄ ista auctas In diebus illis sal
uabit̄ iuda · ꝛ isrl̄ hitabit confident̄ · ꝛ hoc e nome q uocabut
eu dominus iustus nr̄ · Ergo pz q nome domini tetragra
maton refertur ad xpm xpm Sed quereret aliquis ꝛ bene Quo
lxx sic transtulerut quia quantu poterant apiebant in sua
translacione diuitate x̄ · ne rex ptolomeus crederet eos adorare
duplice diuitate sm q dicit Jeronimus in prologo sup pentha tu
ꝛ in pluribus alijs locis dd̄ adhc q lxx sufficient apuerunt
diuitate xpi quia transferentes de hebraico in grecum non
potuerūt pone nome domini tetragramaton s3 loco eius posue
tut nome que kyrios q in greco sonat idem q dns apud
nos ꝛ hoc nomen potest dici indifferent̄ de deo sicut de quolibz
magno principe seu magnate ꝛ eodem modo Jeronimus trās
ferendo de hebraico in latinum quia non hnt nome ꝓprium
correspondens nomini domini tetragramaton loco eius posuit hc
nome que dominus q indifferent̄ dicit̄ de deo ꝛ de quolibz homine
magno ꝑꝑ q auctas predicta Je · xxiij no est efficax ad pbandu
diuinitate xpi sm translacionē Jeo! s3 solu ex hebraica ueritate
s · que modum ego processi // Secundo patet flsitas iudeoꝝ i loco
pdco per translacione caldaicam que est autentica apud eos ut
dcm est ꝯ · ibi Ecce dies ueniunt dicit dominus ꝛ suscitabo dauid
iustu messyam iustu ubi hemus ꝯme iustum · Ergo patet q
het auctas intellr̄ de xpo ad litam · Sequit̄ in translacōe caldaica

Et hoc eſt q ipſi appellabit eu dns iuſtus nr. Et Jere. xxxiij. tranſla[tio]
caldaica het ⁊ hoc eſt nome q ipſi dicent ei dominus iuſtus
nr. ⁊ ibidem ponit nome domini tetragramaton. ubi poitu[m]
eſt hoc nome dominus. ex quo pz q in hebraica ueritate no eſt
uocabit ſz uocabunt. ⁊ ſic patet q nome domini tetragramaton
refertur ad meſſiam quo nomine dicit ſe. ipſum appellandum uel
nominandum uel a ſibi ſubditis ⁊ io alij aliter ſoluunt dicentes
q p hoc nome non hetur q meſſias ſit deus quia non dicitur
q dicat ee deus ſz q uocabitur. ſz iſta reſpo non ualet quia ſi uo
cato uel nominato uera eſt ſequitur q iſte ſit deus re ſicut ⁊ noie
ſic aute eſt in ppoſito q ibidem pmittit. de ipſo ſic nominato
Ecce dies ueniunt dicit dominus ⁊ ſuſcitabo dauid germen
iuſtum ⁊ regnabit rex ⁊ ſapiens erit ⁊ faciet iudicium ⁊ iuſticiam
iuſticia. hoc aute eet falſum ſi nome diuinitatis pprium ſibi uſurparet
⁊ illo nome ſe uocari pmitteret niſi in ueritate deus eet. Item ſz
iudej expectent meſſiam purum hominem futurum tamen ex
ſpectent eum ſicut pphetam ſanctiſſimum ⁊ ſanctiorem moyſe. hoc
aute eet i poſſibile ſi pmitteret ſe uocari hoc nomine dei tetragramaton
niſi ſic eet ſm ueritatem. ymo incurreret pctm blaſphemie ⁊ ſic
patet q illa obiectio nulla eſt. Item ad pbandum deum ee xpm
⁊ hominem uerum. adducitur auctoritas yſa. ix. ubi dicitur ſic de xpo.
paruulus natus eſt nob ⁊ filius datus eſt nob. ⁊ factus eſt prin
cipatus ſup humerum eius ⁊ uocabitur nome eius admira
bilis conſiliarius deus fortis pater futuri ſeculi princeps pacis
pª q 8ª Paruulus natus eſt ⁊c. oſtendit ipſius ueram humanitatem. Per
hoc aute q ſubdit. ⁊ uocabitur nome eius admirabilis ⁊c.
apparet eius deitas ſz ad hoc reſpondent dicentes ſz in hebreo
non hetur uocabitur ſz uocabit ⁊ ſic illud in medio ſequitur
q deitatem exprimit non refertur ad paruulum natum ſz ad deum
uerum qui uocabit eum ⁊ nome pprium ponit. in fine auctoritatis
cum dicitur princeps pacis ita q ſm eos non eſt ibi princeps
in recto caſu ſz magis in accuſatiuo principem pacis q de facili pt
dici quia nomina apud eos ſunt indeclinabilia ⁊ io eodem
modo ſcribitur ntus ⁊ accus. eſt igitur ſenſus auctoritatis ſm eos talis
paruulus natus eſt ⁊c. ⁊ uocabit ille qui eſt admirabilis con
ſiliarius deus fortis pater futuri ſeculi nome eius .i. nome paruuli

nati principem pacis et io dicunt quod ista auctoritas intelligenda
de ezechia rege iuda sub quo dedit deus pacem populo in defectu
exercitu sennacherib regi assiriorum ab angelo diuinitus misso
ut habetur iiij reg. xviij vel si dicatur quod de ipso debeat intelligi per hoc
nomen non probatur eius diuinitas Sed quia sicut corrumpentes iudaice
dicentes textum recurrendum est ad alias translaciones sicut in prima
auctoritate fuit dictum et primo patet hoc satis per translacionem lxx interpretum
que habet vocabitur sic translacio Jeronimi In hoc tamen differt a trans
lacione Jeronimi quia nomina exprimencia diuinitatem xpi opierunt in
sua translacione racione predicta in precedenti auctoritate et io sic trans
tulerunt Puer natus est nobis et filius datus est nobis cuius im
perium super humerum eius et vocabitur nomen eius magni consilii
angelus et io isto modo in officio misse cantatur in natiuitate domini
quia officium ecclesiasticum in hiis que accipiuntur de ueteri testamento
sequitur translacio lxx interpretum saltem ut in pluribus per hanc
translacionem patet quod in hebreo non est vocabit sed vocabitur ut isti
isti dicunt corrumpentes textum et per consequens quia ista nomina admira
bilis consiliarius deus fortis etc. que sunt exprimencia diuinitatem
referuntur ad puerum natum sicut etc. que in istis nominibus
continentur in translacione lxx interpretum et vocabitur nomen eius
magni consilii angelus quod idem significat implicite et occulte
ista nomina diuinitatem xpi exprimencia significant implicate et
manifeste quia maximum secretum et consilium diuinum fuit incarna
cionis diuine misterium ante secula in effectum completur patet etiam per
hanc translacionem quod hec auctoritas non potest intelligi de ezechia
rege iuda quia ista nomina diuinitatis expressiua s. admirabilis
consiliarius deus fortis etc. non potest ei conuenire et per consequens in fine
auctoritatis non habetur in hebreo principem pacis in accusatiuo ut ipsi dicunt
corrumpendo scripturam sed magis princeps pacis in nominatiuo quia sic dictum
est in auctoritate primitiue vocabitur et non vocabit et per consequens
si in fine auctoritatis poneretur principem pacis in accusatiuo tantum esset male
dictum ut patet de se Item quod dicunt istam pacem debere intelligi
de pace quam habuit populus israel sub ezechia in defectu exercitu sennache
rib patet satis per consequentem textum quia immediate subditur in
auctoritate ipsa predicta multiplicabitur eius imperium et pacis eius non
erit finis quia ista pax que fuit satis breuis ut patet in ysaia

textum · iiij · lib' Regum · In predicta aute(m) versione iudeorum
patet fallacia per translatione(m) caldaicam · que sic habet Infans
natus est nobis et filius datus est nob(is) et recipiet super se le-
gem ad servandum ea(m) et vocabi(tur) nome(n) eius de ante admira(bi)lis
consiliarius deus fortis per manens in secula seculorum messias
in cuius diebus pax multiplicabit(ur) · per hoc nome(n) q(uod) dicit(ur)
hic messias · patet q(uod) hec auctas non est intelligendu(m) de eze-
chia s(ed) de xpo · per hoc aut(em) q(uod) dicit(ur) h(ic) et vocabit(ur) nome(n) eius
de ante mirabilis consiliarius deus fortis · patet q(uod) nomina
divinitatis expressima referunt(ur) ad xpm ita q(uod) ipse est vere deus
q(uod) aut(em) in(ter)ponit(ur) hec declaratio de ante que est in hebreo hoc
est ad denotandum q(uod) nome(n) xpi prius vocatu(m) est ab eo-
ternitate · abangelo quam concipere(tur) in utero · s(ecundu)m q(uod) habet(ur) luc(e) ij · c(apitulo)
et math(ei) · i · cap(itulo) · q(uod) aute(m) in hac translatione caldaica dicit(ur) et
recipiet sup(er) se legem ad servandu(m) eam loco cuius in hebreorum
in translatione Jeronimi ha(be)t(ur) et fuit e principatus sup(er) humerum
eius hoc est ad denotandu(m) q(uod) ipse erat legem impleturus et sal-
vaturus s(ecundu)m q(uod) ipse met dicit expresse · m(athei) · v · non veni lege(m)
solvere s(ed) adimplere ¶ Item notandu(m) q(uod) in predicta aucte(ritate)
ysa(ie) · ubi de xpo dicit(ur) · multiplicab(itur) · in hebreo ponit(ur) lemar-
be q(uod) sonat in latio ad multiplicandum · scribit(ur) hec dictio
hebraica sic · q(uod) l(itte)ra men clausa ponit(ur) in medio dictionis q(uod)
e(st) contra naturam hui(us) l(itte)re et modum scribendi hebraicu(m)
q(uod) nunquam ponit(ur) nisi in fine dictionis · et q(uod) tangit Jeroni(mu)s
in prologo galleato · ubi dicit q(uod) apud hebreos sunt quinq(ue)
l(itte)re duplices quia per eas alit(er) scribunt fines dictionum et alit(er)
ipsa principia quia una earum una est men aperta que sup(er) ponit(ur)
in me(di)o dictionis et in principio hic aute(m) no(n) dicta est ponitur
me(n) clausa in medio dictionis contra naturam l(itte)re et mod(um)
scribendi ad denotand(um) q(uod) xpus de quo p(ro)pheta loquit(ur) erat
nascitur(us) de virgine clausa et contra modum nature et q(uod) miste-
rium incarnationis erat clausum et secretu(m) sicut n(ost)ri poete
per figuras gramaticales sive insinuant aliq(ua) subtilit(er) intelli-
gentibus sic p(ro)phe(te) per tale modu(m) scribendi insolitu(m) miste-
ria occulta aliquando designabant et hoc modo · moyses sig-
nificat pluralitatem personaru(m) in unitate divine essentie cum geneo

hoc nome heloym cum vbo singulai nu̅m̅ ut sup̄ dcm̄ est ¶
Item pbat̄ tcio incarnato dn̄e persone per auctēm micchee
v. 2 tu bethleem effrata pruulus es in milibus iuda ex te m
egredietur qui sit dominator isrl 2 egressus eius sicut ab inicio
a diebus eternitatis q̄ aute hec auctas intelligenda sit de xpisto
ad litam patet p translacone caldaicam que sic hēt. ex te m
egredietur messias ubi translato Jero. sic hēt ex te michi egre
dietur qui sit dominator per hunc aute exitum de bethleem ma
nifeste ostenditur xpi humanitas qui sm carnem natus ē de se
mine dauid qui fuit de Bethleem. ut hētur j° Reg. xvj. 2 ibi
dem natus fuit xpus pp q̄ scribe iudeor 2 prīci interrogati ab
herode de loco natiuitatis xpi videntur q̄ nasceretur in bethlee
2 confirmauerunt dcm̄ suum. per hanc autem micchee hic pre
allegatam ut patet Jh°. iiij capto per exitum eius a diebus
eternitatis exprimitur natiuitas eius eterna qua semp nascitur
a patre 2 semp natus est Sed ad h°. videntur aliqui q̄ per hoc in
telligitur. xpi eternitas sm diuitate Sed puisio 2 predestinacio
natiuitatis que est in humana natura tm̄ hoc non valet.
quia eternitas talis puisionis omnibus est cōis quia omnia
quantumcūqz minima sunt a deo puisa eternalr 2 preordinata
2 io si hoc mo intelligeretur predicta auctas per ipm̄ no exp
meretur aliqua substancialitas in xpo respectu alior quan
tumcūqz minorum ppha aute intendit per ipam exprimere pre
eminentia 2 excellenciam xpi ut patet intuenti pp q̄ dicut
alij iudei q̄ septem res fuerunt create ante mundum. s. lex. pnia
gehenna. domus sanctuarij. thronus glie 2 nomen. messie. ortus voluptat
2 io sic exponunt illud Genes. ij°. plantauerat aut deus or
tum voluptatis a pricipio. i. ante mundum p duo milia anor
et hoc modo exponunt illud micchee v. capto. 2 egressus eius
ab inicio 2c quia nome messie fuit creatu ante mundu modo
predco ¶ Sed hoc dcm̄ est ita irronable q̄ non indiget re
probatōe ¶ lex aute perse non potuit creari s3 in aliquo intellu
hec aute non potuit ee in intellu diuino in quo non potest aliquid
quid creari. ut etiam in alio intellu. ante mundum quia
angelus vl homo non ponuntur int̄ creata sm ipos sm
ipos ante mundum ¶ Similr pnia que non est nisi depcito

scito quod aliquis fecisset ante mundum et per consequens ante peccatum
hoc autem dicere est absurdum et etiam possent argui de istis et de conse-
quentibus aliis sed dimitto quia ista dicta apparent frivola
et absurda ¶ Item incarnacio dei probatur per auctoritatem canticorum
iii. ubi dicitur egredimini filie syon et videte regem salomonem
in dyademate quo coronavit eum mater sua secundum omnes doctores
hebreorum ubicumque in libro canticorum ponitur nomen salomonis
sub illo nomine intelligendus est ipse deus qui est magnus salo-
mon i. pacificus facit pacem et concordiam incarnatus per conver-
sionem peccatorum universi secundum quod dicitur Job xxv qui facit concordi-
am in sublimibus suis ¶ Iudei dicunt quod in libro illo agitur de deo
et synagoga sub nomine salomonis et sponse sue seu amice sicut doc-
tores catholici dicunt quod in eodem libro sub nominibus predictis
agitur de unione christi et ecclesie ¶ Hoc supposito arguo ad propo-
situm quia predicta auctoritas intelligitur de nomine salomonis et ergo sub
nomine salomonis intelligendus est ipse deus etiam secundum sensum litte-
ralem secundum ipsos ergo oportet eos concedere quod deus habeat matrem
hoc autem est impossibile secundum naturam divinam et similiter secundum angeli-
cam ergo illa natura est natura humana in qua convenit habere
matrem quia natura humana est nobilior inter istas naturas que sunt
per generacionem et sic patet incarnacio divine persone ¶ Sed respon-
dent aliqui iudei dicentes quod deus qui est magnus salo-
mon nominat hic ecclesiam israel ad exprimendum magnum amorem quem
habent ad ipsam aliquando filiam aliquando sororem aliquando matrem
Sed contra hoc arguitur quod unius passus sacre scripture obscurius
non debet exponi per aliud locum clariorem eiusdem scripture insuper
autem alibi in scriptura veteris testamenti invenitur similiter scilicet
quod deus vocet ecclesiam israel matrem sed bene invenitur quod vocat
eam sponsam amicam filiam et huiusmodi secundum quod dicitur Jer ii recor-
datus sum tui miserans adolescentiam tuam et caritatem
desponsacionis quando secuta es me in deserto et Jere xxxi rever-
tere virgo israel ad civitates tuas istas usquequo dissoluta filia
vaga ergo predicta exposicio non est racionabilis ex quo patet
non dicitur mater dei et sic remanet predicta exposicio nostra ra-
cionabilior et vera ¶ Item probatur divinitas et humanitas christi
per auctoritatem zacharie ix exulta satis filia syon iubila filia ierusalem

ecce rex tuus venit tibi ſcūs ⁊ ſaluator ipe paup ⁊ aſcendens
ſup aſinam ⁊c̄· ſm̄ doctores hebreorū iſta auctoritas nō poteſt
exponi ad lrām niſi de meſſia· p hoc aūt qꝫ dicit̄ paup ⁊ ſedens
ſup aſinā oſtendit̄· hūanitas inq̄ua ſicut paup int̄ homines co
uerſatus ē· p hoc aūte qꝫ dicat̄ rex tuus ⁊ ſaluator· oñdit̄ in eo
natuā excellencior per quā poſſit regere ⁊ ſaluare quia paup
in quantū hm̄oi eſt impotes ad talia ſiml in vnū diues ⁊ paup — et io fiu
diues in natuā diuīa paup in hūaitā/ ⁊ ſic debʒ intelligi auctas
zacharie pʒ p gloſam hebraicā apud eos hebraicā autēticā
ſup illud cant̄· 1º cap°. Exultabimꝰ ⁊ letabim̄ inte deo ſancto
⁊ bndcto/ ſimile em̄ quidam regine cuiꝰ maritus ⁊ filij ⁊ generi
tranſierūt mare poſtea p magnū tempus dcm̄ eſt ei venerūt
genen generi tui/ Cui dixit qꝫ ad me· letent̄ filie mee· dcm̄ eſt ei venerunt
filij tui Reſpondit· letent̄· muri mee quod aūt dcm̄ eſt ei·
venit vir tuus· dixit hic eſt perfca leticia mea· hic factum — ſic
ē ut ceent pphe dicentes ad iherlm̄ filie tui de longe uenient·
Cui dixit qꝫ ad me letetur murus mee ⁊c̄· Sed quod dcm̄ eſt ei illud
zach· ix· ecce rex tuus uenit tibi ⁊c̄· tūc fuit ei perfca leti
cia· vn̄ ibidē pmittit̄ Exulta ſatis filia ſyon iubila filia iherlm̄
ex iſta glō· pʒ qꝫ zacharias loquit̄ de aduentu dei ad filios iſrl
Si igit̄ iſta auctas ſm̄ eos intelligit̄ de meſſia qui eſt ⁊ aūte
eadem dicat̄ uenire in paupertate concludit qꝫ iſte ſit deus ⁊
⁊ homo ita qꝫ ſit paup rone hūanitatis ⁊ potens ſaluarē rōe
diuinitatis· Patet igit̄ ex predctis ſm̄ principale· ſ· gnalr ex ſcrip
turis receptis a iudeis poſſit probari incarnatio diuine perſone
Reſtat nunc probare tantū ſ· qꝫ tempus hmꝰ incarnationis ſit — Tercium mēbrū
preteritū· ad hoc induco p̄mo pphiam iacob patriarche Geneſ
xlix ca°. Non auferetur ſceptrū de iuda nec dux de femore eiꝰ
donec ueniat qui mittendus eſt· ⁊ ipſe erit expectacio gencium
Sed modo ablatū eſt regnū a iudeis ⁊ dominacio a tpe herodis
aſcalonite ſub quo natus eſt ihūs· g° ab illo tempe uenit
xpūs Ad hoc dicunt qꝫ hoc dicunt qꝫ hec auctas nō ē intelli
genda de xpo ad lrām· ſʒ de nabuchodonoſor rege babilonis qui
miſſus fuit ex ordinacōne diuīa cont̄ iherlm̄ pp̄· pcca ppli· ut
hetur iiij regum· xxiiij· ⁊ ex tunc defecit regnū iudeorum
quia cepit ſedechiam regem ⁊ excecauit ⁊ filios eius occidit

ut habetur ibidem xxv. capitulo. nec postea aliquis de eius stirpe reg
nauit. sed hoc dictum falsum. quia post captiuitatem babilonicam ha
buerunt duces et principes. sicut patet de zorobabel. hesdra
neemia et machabeis. habuerunt etiam reges quia Johannes
hyrcanus filius symonis machabei imposuit sibi dyadema
regni et extunc regnauit filius eius usque ad herodem qui fuit
alienigena a gente iudeorum et ideo usque ad illud tempus non
fuit omnino motum dominium iudeorum. Si autem dicitur quod a tempore
nabuchodonosor fuit amotum de tribu iuda de qua amotione loquitur
prophetia predicta quia illi qui regnauerunt postea fuerunt de tribu
sacerdotali non ualet hoc dictum quia zorobabel qui fuit post cap
tiuitatem babilonicam. dux eorum et fuit de tribu iuda ut patet
mathei i°. et extra textum sacre scripture in pluribus locis. similiter machabei
quorum tribus et regia erant commixte. et ideo si machabei fuerunt
de tribu sacerdotali per quos et de regia. ¶ Aliter alii soluunt dicentes
quod intelligitur de roboam filio salomonis a quo recesserunt x.
tribus et adheserunt ieroboam filio nabath. ut habetur. iii. Reg.
xii. Sic igitur exponunt predictam auctoritatem. non auferetur sceptrum
de iuda etc. donec ueniat sylo quod ubi ieronimus transtulit qui mit
tendus est. hebraica ueritas habet. sylo. et est nomen loci ut dicunt
quia in illo loco uenit roboam ut constitueretur rex post patrem
suum et in illo loco recesserunt ab eo filii israel et constituerunt su
per se ieroboam qui erat de alia tribu scilicet de tribu effraym et
sic ablatum fuit tunc sceptrum de iuda Veruntamen quia ipsi
roboam filio salomonis remanserunt due tribus ideo sequitur secundum
hebraicam ueritatem et ei congregabuntur gentes. ubi Jeronimus transtu
lit et ipse erit expectatio gentium. sed ista expositio patet falsa per textum iii
Reg. xii. capitulo quod ibidem dicitur quod ille locus ubi roboam fuit e
lectus a populo israel. a populo uocatur sychem et est locus bene remotus ab
illo loco qui dicitur sylo ¶ Item hec expositio et precedens et consimiles
patent false. per translationem caldaicam quia ubi Jeronimus
habet donec ueniat qui mittendus est et hebraica ueritas habet donec
ueniat sylo. caldaica habet donec ueniat messias. quia illud quod
erat obscurum per hoc uoluit declarare et sic patet quod predicta auctoritas
non intelligitur de nabuchodonosor nec de roboam nec de alio nisi de christo
quod autem sequitur in hebreo et ei aggregabuntur gentes sic enim intelligitur de christo.

est quia iudei p maiori pte sunt obstinati in sua infidelitate et gen
tiles qui noie gentiu designant. sunt aggregati ipi xpo fide
ipius deuote suscipientes. sm q dicit apls ro. xi. cecitas ex pte
contigit in isrl donec plenitudo gentiu intraret q au tpre
herodis ablatu sit sceptru a iudeis pz quia ipe fuit alienigenus
qui regnauit in iudea. pr em eius fuit unus ydumeus Iste
aute herodes auxilio romanoz fretus cepit antigenu regem
iudeorum qui descenderat a machabeis et omem prolem regiam
occidit et libros de genelogia conbussit ne in posterum deprehenderet. ipe et filij eius alienti a regno dauid occidit et doctores
legis qui legebant in pplo illud. deut. xvij de medio fratrum
tuoz pones sup te regem. ut sic auferet a iudeis omem uiam recu
pandi sceptrum hoc etiam patet per effcm quia ab isto tpe fluxerunt mille octuaginta ix. ani ad minus quia decto ano incar
nacionis domini sptu est post istud et adhuc iudei uident magis
elongati a regno qua tunc Cum igit oblato scept fuit signu
eis predcm de aduentu xpi man. apparet q illud est impletu
tpre herodis quo regnante natus e xpus ihus et sic patet ppo
situm s. q tempus incarnacionis est preteritu ¶ Item hoc idem
probatur per aucte aggey. ij. hec dicit dominus exercituu ad
huc unu modicu et ego mouebo celu et terram mare et aridam et
ueniet desideratus cunctis gentibus et sequit magna erit gloria
domus istius nouissime magis qua primo dicit dominus exercituu
sm omes expositores hebreoz Iste desideratus est rex messias s.
xpus. Patet aut per plura in aucte posita q tempus aduentus
xpi est preteritu primo p illud q dicit ibidem. adhuc unu modi
cum et subdit. de aduentu et ueniet desideratus cunctis gentib
Aggeus em pphta dixit hoc ubi. ij. ano. darij regis persarum
ab illo aut tpe iam fluxerut ani mille lix. sm computacionem
iudeorum et plures adhuc sm computacionem nostram s. mille
septuaginta tres mus in scriptura no dicit. modicu tempus usqz
aduentu desiderati cunctis gentibus. pz aut q tempus sui ad
uentus est preteritu ¶ Sed adhuc respondent aliqui q tantum
tempus in scriptura dicit modicu. quia ps. lxxxix. dicit sit mille
ani ante oclos tuos tamqua dies hesterna que preterijt etc. Sz
quia hec eusio no ualeat. pz si em tempus mille anoz opatur

eternitati medium est et sic loquitur auctor predictus quod patet per hoc quod
dicitur mille anni ante oculos tuos quia divina cognitio que per oculos
designatur eternitate mensuratur. Sed si referatur ad tempus mille
annorum ad expectationem populi sic non potest dici rationabiliter loquendo de tempore
medium respective. ¶ Item propositum patet per illud quod in auctoritate
ponitur: veniet desideratus cunctis gentibus et replebo domum istam
gloria. Et loquitur hic propheta de domo domini edificanda a iudeis post cap-
tivitatem reditu babilonice ergo stante illa domo venit Christus
quia propheta dicit eam repellendam gloria per adventum Christi de-
siderati cunctis gentibus. Domus autem illa destructa fuit per
annis — Titum et Vespasianum xlii anno post passionem domini etc. ¶
Item hoc idem patet per illud quod sequitur in eadem auctoritate: magna
erit gloria domus istius novissime magis quam prime. Et constat quod
propheta loquitur de domo edificanda post captivitatem babilonicam
ut dictum est ad cuius edificationem monuit populum et predixit gloriam
eius futuram maiorem quam fuit gloria domus edificate per Salomonem.
Hoc autem non potest esse quia status populi illo tempore erat quasi nihil
respectu illius status qui fuit sub Salomone. Propter hoc dicitur ii Esdre
p sacerdotes — iii: templo qui viderant primam domum lacrimabantur aliis exultantibus
in dedicatione domus secunde quia quasi nullius momenti erat respectu
istius. Et ideo non potest intelligi maior gloria eius nisi per adventum
Christi desiderati cunctis gentibus quia eam glorificavit presentia
sua quando in ea fuit cum matre sua oblatus secundum quod predixerat Malachias
propheta Mal. iii capitulo: Statim veniet ad templum sanctum suum domina-
tor dominus quem vos queritis et angelus testamenti quem vos vultis.
Templum etiam domini honoravit quia ibi frequenter docuit et predicavit.
Dicunt aliqui etiam iudei adhuc quod maior fuit gloria domus secunde quam
prime maxime quia plus duravit sed hoc non valet quia licet
verum sit quod duravit hoc tamen non fuit ad gloriam eius sed magis
ad eius ignominiam quia pluribus temporibus fuit occupata et
dehonestata quando Antiochus Epiphanes posuit ibi abhomi-
nandum ydolum et fecit ibi prostibula mulierum secundum quod habetur primo libro
et secundo Machabeorum. Sed quia illum librum non recipiunt iudei ideo
potest dici quod idem habetur Dan. viii capitulo. Hoc etiam dicit Josephus
in libro antiquitatum xxii capitulo similiter quod civitas Jerosolimitana
fuit capta per Pompeium imperatorem romanum et iterum alias

per herodem ascalanita z ultimo quando fuit destructa per titu
omnibus enim istis temporibus fuit domus illa derelicta z consultu — conculcata
Item ista maioritas durationis non videtur esse alicuius glorie
notabilis Alter enim dicetur lapis maioris glorie z honoris quia na
turana quia e multo maioris durationis Item si computent
durationem domus sue secundum computationem iudeorum qui dicunt eam
durasse iiii^c xx annis hebimus quod prima domus plus durauit quia
plures anni fluxerunt a quarto anno regni salomonis in quo est
fundata domus prima usque ad xi annum sedechie in quo destructa quia
fluxerunt iiii^c xxvii anni secundum quod potest computari per tempora regum
intermediorum inspiciendo iii z iiii Reg. persica autem fuit xl anno
salomonis z stetit persica iiii^c xiiii annis z sic durauit plus quam sa
Si accipiatur domus duratio sue secundum computationem iudeorum licet
autem sa domus plus durauit ut dictum est tamen ista obiectio est
efficax contra iudeos quia procedit ex suppositione computationis
eorum quam reputant esse veram. patet igitur ex predictis auctoritate aggei
quod tempus aduentus christi est preteritum sed restat unde quod in predicta
auctoritate videtur dubium s. quod in aduentu desiderati cunctis gentibus
sit impletum per illud quod ibi dicitur adhuc unum modicum z mouebo
non solum terram sed etiam celum zc. Dicendum quod in aduentu christi celum
fuit motum large accipiendo motum pro omni mutatione z innouatione
quia magna nouitas in celo apparuit quando magi venerunt ad
adorandum eum Item tunc per idem tempus s. tempus herodis
sub quo natus fuit christus in iudea de qua magis loquitur propheta quam
de aliis terris fuit maximus terremotus in tantum quod gentes propinque
credebant in iudea nullum hominem remansisse ut dicit iosephus
primo libro de iudaico bello z ex hoc arguitur probabiliter aliqua coniunctio
planetarum nobilis fuisse constellationis ex quibus talia ~~possunt~~ solent
accidere quod in motu fuerunt omnes gentes patet quia imminente christi
natiuitate precepit cesar augustus uniuersum mundum describi
z omnes gentes tributarias romanorum se profiteri z propter hoc singuli
ibant ad loca unde erant oriundi ad predictam faciendam propter quod ascendit
ioseph de galilea in bethleem ut profiteretur cum maria sibi de
sponsata uxore pregnante ut habetur luc. ii^o. Tunc temporis etiam
facta est maxima terremotio in iudea quia quidam nomine iudas
natione galileus asserebat publice non esse licitum alium dominum

recognoscere per ipsum deum et postea interfecti sunt ab exercitu ro
+ manorum ut dicit Iosephus iudas galileus et ceteri adherentes
sibi de morte autem maris non oportet exemplum ponere quia
argumentum 3m solet frequenter accidere ¶ Item quod adventus sit impletus patet per
auctoritatem daniel ix. ubi gabriel angelus instruxit eum de tempore
adventus christi d. Septuaginta ebdomades abbreviate sunt super populum tuum et super
urbem tuam sanctam et consummetur prevaricatio et finem accipiat
peccatum et deleatur iniquitas et adducatur iusticia sempiterna et imple
batur visio et prophetia et ungatur sanctus sanctorum // Ad intellectum huius
prophetie primo videndum est qualiter accipiatur hic ebdomadas vel eb
domada quod est idem Inspicia enim scriptura uno modo accipit pro tem
pore septem dierum et hoc modo communiter accipitur hoc etiam modo scriptura
levitici xxiii ubi dicitur quod vii ebdomade sunt accipiende a festo pasce
que faciunt xlix dies et quinquagesimo die celebrandum est festum pen
thecostes ¶ Alio modo accipitur pro tempore vii annorum et hoc modo loquitur
scriptura de ebdomada levitici xxv. ubi dicitur numerabis vii. ebdomadas
annorum que faciunt xlix annos et quinquagesimus annus qui immediate
sequitur dicitur Iubileus qui apud iudeos erat annus remissionis
ut ibidem dicitur non autem invenitur ebdomada accipi pluribus no
minibus. non potest autem ebdomada hic accipi pro ebdomada dierum quia
tota prophetia danielis fuisset impleta infra annum et dimidium. ergo relinquitur
ad divisionem eorum quod accipiatur a modo annorum et in hoc omnes expositores
conveniunt sed in hoc dicunt quia aliqui catholici ut Beda et alii dicunt
+ quod isti sunt intelligendi anni lunares qui sunt breviores annis solaribus
xi. diebus ad quod moti autem fuerunt ad hoc dicendum ex textu quia dicit
ebdomade abbreviate et sicut dictum est anni lunares sunt breviores
solaribus et per consequens annorum lunarium sunt breviores Secundo quia angelus
loquebatur danieli qui erat hebreus. hebrei autem computant per
annos lunares ut dicit iste Beda et ideo angelus posuit numerum annorum
predictorum per ebdomadas annorum lunarium Sed salva Bede reverentia
utrumque dictum eius videtur falsum quia in hebreo non ponitur abbreviate
prout sonat in detruncatione seu diminutionem Sed in hebreo poni
tur precise et notat temporis determinationem scilicet nec plus nec minus Similiter
secundum est falsum si enim iudei haberent annum breviorem xi diebus quam
annus solaris cum secundum legem teneantur primo mense cuiuslibet anni
sui facere pascha die determinata scilicet xiiii die primi mensis sequeretur quod

pasca cont' lun9 ani anticiparet seu precederet pasca ani precedentis
in xj diebus ⁊ eodemo pasca ani sequentis precederet · p xxij · dicos dies
⁊ sic anticipato tpus ano p xj dies adq quide sequeret q iudei
celebraret pasca sim ex obligato precepti infra breve tpus ignoris
mense ani totius · hoc aut apparz man.te falsum exnsu eorum quia semp
faciunt eode tpe ⁊ io patet q computant per anos solares sicut et
nos licet em ipi incipiat menses a lunacionibus tamen tertius anus
apud eos het xiij lunaciones ita q p embolismos faciunt adequacio/
nem tpis ⁊ sic computant p anos solares sicut ⁊ nos dato tamen
q computaret p annos lunares nichilominus tamen habetur ppositu
meum ut videbit ¶ Scdo videndum est q anos continet ebdomade predicte
ut patet q si multiplicet lxx · p vij resultat iiij^c lxxx · ⁊ sic lxx eb/
domade predicte continent anos iiij^c lxxx · ¶ Tertio videndum a quo
tpe incipiat computacio istarum ebdomadarum · ⁊ dicunt aliqui iudei
q incipit a xj · ano regis sedechie quando destructum est primum templum
alii dicunt q incipit a primo ano darij quia illo tpe dixit angelus
ista danieli alii dicunt q incipit computacio ista a reditu capti/
vitatis sub zorobabel duce ano scdo tiri regis persarum alii dicunt
q incipit computacio ista a xx · ano regis artaxersis quando missus
e neemias ad reedificandum ierlm ¶ Quod autem istarum opinionum
nulla sit vera ⁊ aliarum improbacione hoc obmitto ppter prolixitatem
vitandam ⁊ quia istud diffuse scripsi sup daniele · ⁊ iterum quia scdm
omes istas computaciones habetur ppositum sufficienter · sicut q tempus
adventus xpi sit preteritum q post angelus determinate assignat iiij^c lxxx
anos usq impleatur visio ⁊ pphia ⁊ ungatur · sanctus sanctorum
· i · xpus ¶ Sed qualitercumq accipiat computacio anni lunaris vel sola/
ris vel ubicumq accipiat computacio predicta quia inferius non
pt accipi quam xx · ano artaxersis totum tamen numerum iam diu inve/ pdcm
nimus esse completum ⁊ hoc sufficit ad ppositum meum ¶ Si autem
aliquis velit plenius videre qualiter iste numerus anorum predictus
impletus est per singulas partes ⁊ qualiter in medio ebdomade pas/
sus est xpus que faciunt ad expositionem huius textus potest recurrere
ad illud q scripsi sup daniel · ubi ista diffuse tractavi ⁊ contra doctores
plures potius impugnavi tamen hic volo removere quandam
solucionem falsam quam dant Ra · Sa · ad racione predictam · s · q vij ·
ebdomades ille non continet tempus prefixum usq adventum xpi ·

ꝛ paſſionis ſue miſtiū ut predictū eſt. Sed conuenit tempus pre-
ciſum a deſtructione primi templi uſque ad deſtructione ſcʒi p tytū
ꝛ ueſpeſianū q ſit vij ebdomades paſſe .i. determinate ſuper ꝓplm
tuū anquam ueniat perfecta captiuitas eorum que facta eſt per
Romanos conburentes ciuitatē ꝛ templū ꝛ eiacientes inde ꝓplm
iudaicū ut conſumetur preuaricatio .i. deſiſtat a preuaricationibus
caſtigati per predictam captiuitatē ꝛ deleatur iniquitas eorum ſ.
per captiuitatē ꝛ afflictionem predictam que eſt pena ut dicit ꝛ
adducatur iuſticia ſempiterna .i. ut in eternum iuſtificentur predicta
captiuitate p peccatis tollerando ꝛ ut ſic finaliter impleatur uiſio ꝛ p-
phecia .i. uiſiones de xpo pmiſſe p ꝓphetas ꝛ ungatur ſanctus
ſanctorum .i. archa dei ꝛ ſcuarij que reparabitur p meſſiam termino
captiuitatis uenturū ut dicit. Sed quantū debeat durare iſta
captiuitas non dicitur. Et ſic per quod tempus determinatum uide-
bitur non ponitur. qualiter aute exponat litteram ſequentem hic obmit-
to. tum quia non eſt neceſſarium ad propoſitum. tum quia diffu-
ſe tractaui ſuper danielem. Quod aute iſta expoſicio ſit falſa et extor-
ta patet p litteram precedente ubi dicitur quod angelus gabriel uenit
p orationem daniel orantis p liberatione ꝓpli ad denunciandū
exauditionem ſue petitionis ꝛ io non ſolū nunciat ei liberationē
a captiuitate babilonica ſʒ etiam perfectam liberatione faciendam
per xpm de qua daniel puer orabat ꝛ io dicere quod angelus uenit
ad denunciandū danieli perfectam captiuitate ſui ꝓpli ꝛ nulli
certitudine fiendā p xpm eſt ualde abſurdum ꝛ precedenti littere
contrariū quia non uenisset ad conſolacione daniel ſʒ magis
ad deſolationem. Item quod dicit quod p captiuitate iniqua ſunt
deſiſtunt ꝛ preuaricationibus hoc eſt aperte falſum quia ſemper omnes gen-
tes intendunt ſortilegijs ꝛ augurijs ut ſciunt illi qui nouerunt
facta eorum ꝛ tamen iſta prohibentur eis maxime in lege diuina
ſicut patet Exo. ꝛ deute. in pluribus alijs locis ueteris teſtamenti
Item quod dicit uiſiones impleri prophetarum p multa prophetarum
eorum eſt contra illud quod dicitur deute. ix. ſcito quod non propter
iuſtificationes tuas dominus deus dedit tibi in poſſeſſione
terram hanc ꝛc. multominus propter iuſticia eorum implenda eſt
pmiſſio de xpo ꝛ maxime quia de ipſo ſcribitur. yſa. viij. et
erit ad lapidem offenſionis ꝛ petram ſcandali duabus domibus

ysrl et inliquerit et ruinam habitatibus terram. ¶ Item quod dicit per un-
ctione sancti sanctorum intelligi unctionem arche et sanctuarii que
recuperabitur per regem messiam hic contra illud quod habetur Iere.
xxxi. Cumque multiplicati fueritis et creveritis in terra in diebus
illis ait dominus non dicent ultra archa testamenti domini.
neque ascendet super cor neque illius recordabuntur. neque visitabi-
tur neque fiet ultra quia cerimonie veteris testamenti omnino cessaverunt
post passionem christi. exitus enim fuerunt mortue pluribus etiam
aliis modis argumentatur super predictam exortem super dan. sed ista
ad presens sufficiant hic. ¶ Item probatur tempus christi preteritum per illud Secundum argumentum
quod habetur dan. ii. ubi dicitur quod nabuchodonosor vidit statuam magnam.
huius autem statue caput ex auro optimo erat. pectus autem brachia
de argento. porro venter et femora de ere etc. sequitur. excisus est
de monte lapis sine manibus et percussit statuam in pedibus
eius ferreis et fictilibus et comminuit eos. per hanc statuam
designantur iiii regna magna sibi in orbe succedentia secundum quod daniel
divinitus inspiratus ibi exponit. Primum regnum est caldeorum
quod signatur per caput aureum ut ibidem dicitur. Secundum est persarum
quod significatur per argentum quod subiecit sibi regnum caldeorum. Terci-
um est regnum grecorum seu alexandri quod significatur per es quod subiecit
sibi regnum persarum. Quartum est regnum romanorum quod significatur
per ferrum quod subiecit sibi regnum grecorum et alia regna mun-
di forte sicut domat omnia. per lapidem autem abscisum de monte
sine manibus signatur christus sive regnum christi cui subiciendum
erat predictum regnum romanorum. ista autem plenius declarata sunt
super dan. sed pono hic breviter quia in expositione ista omnes
doctores et expositores tam catholici quam hebraici conveni-
unt. Hoc supposito sic arguitur. in predicta prophetia quod ille cui sub-
iciendum erat regnum romanorum et imperium est ipse christus. Sed cum
ergo hoc sit impletum tempore constantini et silvestri pape quo
tempore romanorum imperium per eorum fidem subiectum est ihesu filio
marie virginis. patet quod iste est vere christus. ¶ Et postquam pro- quod ad
batum est tempus adventus christi preteritum per scripturam
canonicam. ¶ Item hoc idem probatur per glosam et dicta doc- probatur idem per dicta doctorum
torum hebraicorum apud eos autentica. ysa. ultio. ante hebraicorum
quam parturiret peperit. glosa hebraica. quia antequam natus fuisset

ille qui in seruitu[te] redegit ultiam. natus fuit redemptor. ff
ante natiuitatem titi qui ciuitatem et templum destruxit et ipsum
tripticauit in benedictionem et seruitute exposuit in tantum quod triba[t]
xxx pro uno nummo argenteo. ut dicit hugo floraten[sis] fuit natiuitas
ipsius xpi ¶ Hoc idem patet per translacionem caldaica ibidem. Adhuc non
erat ei veniens augustia. et antequam uenieret ei tremor tunc dolo
bus parturi reuelabitur messias. dolor enim et augustia partum
exprimit maxima calamitate quam sustinuerunt in obsidione
titi et vespesiani. post tunc illam obsidionem et miseriam uenit xpus
et hoc multi concedunt apud eos quod ipse xpus natus sit in die de
structionis templi sed tunc ab isto tempore fluxerunt anni C xxiiii. Queri[tur]
ab ipsis ubi sit ipse xpus et ubi per tantum tempus fuit. et dicunt aliqui
ipse quod est cum angelis viuens ibi eodem modo quo moyses vixit xl diebus
in monte synai et expectat preceptum domini ad se ondendum. Alii di
cunt ipse est ultra montes caspios expectans similiter preceptum domini
de liberatione populi. ¶ Alii dicunt quod vadit per mundum sicut pauper
et humiliatus propter peccata populi sui. secundum quod dicitur ysa. liii. et nos reputa
uimus eum quasi leprosum etc. quousque appareat ex precepto domini
in virtute ad liberacionem filiorum israel de captiuitate et miseria in
qua sunt. Talis autem uanitas ostendit quod dictum eorum est fictici
um quo adhuc. sed verum quo adhuc quod tempus aduentus xpisti
iam diu est preteritum ¶ Item hoc idem patet per quandam traditionem
aput eos autenticam et continetur in quodam libro qui apud eos uo[catur]
lib[er] iudicum ordinariorum. traditum est a domo helie. i. a discipulis
eius. per sex milia annorum erit mundus duo milia natiuitatis. duo
milia legis. duo milia dierum messie. ¶ Adunt illam huius sententie
quod doctores hebraici dicunt hoc fuisse dictum a filio mulieris sarep
tane quem suscitauit helias qui imposterum uiuit secundum prophetie et prophe
tauit de duratione mundi quod duraret ut dictum est per vi. milia an
norum duo autem milia annorum dixit tempus natiuitatis quia a principio
mundi usque ad uocationem abrahe. quod dictum est exi de terra
tua etc. Gen. xi. mundus defluxit ad uanitatem peccatorum. Primo
per luxuriam ut patet tempore Noe. propter quod factum est diluuium in terra quia omnis
humana caro corruperat etc. Genes vi. Etiam per ydolatriam quia
abrahe tempore mundus erat ydolatrie deditus. Ipse autem primus
ausus fuit vnum deum creatorem publice predicare. ut dicit

Josephus i libro antiquitatum · et illud tempus durauit per duo mi
lia annorum · et xxiiij · quia abraham habuit lxxv · annos quando vocatus est
Extunc etiam incipit tempus legis quia lex non datur nisi populo
adunato per abraham autem incepit populus adunare sub fide vni⁹
dei et ad legem suscipiendam disponi propter quod abrahe data est circumcisio
ad distinctionem huius populi illius populo qui erat legem accepturus
ab alijs populis · Ab illo autem tempore scilicet a vocatione abrahe usque ad natiuitatem
xpi fluxerunt duo milia annorum nisi quod desiant xxxiiij · Si igitur
accipiantur · xxiiij qui superhabundant ultra duo milia predicta qui
dicuntur duo milia vanitatis habemus iiij^or milia annorum a principio
mundi usque ad natiuitatem xpi nisi quod desiant v · anni Si igitur · v · anni
quibus xpus latuit in egypto propter persecutionem herodis iunguntur
precedentibus annis ita quod dies messie incipiant computari ab
illo tempore quo reuersus de egypto habemus a principio mundi · iiij^or milia
annorum usque ad dies messie scilicet duo milia vanitatis et duo mili
a legis secundum prophetiam predictam · Sed autem dies durationis x · debeant
durare tantum scilicet per duo milia annorum vel plus vel minus non
me intromitto quia finem mundi determinare non intendo · Sed sufficit
in onderi secundum predictam traditionem iudeorum quod tempus aduentus xpi
sit preteritum ex quo iam diu est quod transierunt a principio mundi iiij^or milia
annorum quia a principio mundi ipsi computant · v · milia usque ad annum domini
in quo presens opus fuit scriptum ¶ Item ondo propositum per rationem ex parte
scriptura sanctitatum · considerando enim per totum veteris testamenti apparet quod
filij israel quamdiu fuerunt seruientes domino fuerunt in statu prospero ·
et si aliquando fuerunt captiuati et afflicti hoc fuit propter peccatum illius
populi · Verum autem ita est quod captiuitatem babilonicam fuerunt
ydolatre pessimi et occisores prophetarum eos ad penitentiam reuocantium
in tantum quod repleuerunt ciuitatem ierusalem sanguine prophetarum usque ad
os ut dicitur · iiij Reg · et multa alia mala fecerunt propter quod captiuati
fuerunt in babilone · et tamen illa captiuitas non durauit nisi ad
lxx annos ¶ Cum igitur captiuitas in qua modo sunt durauit per
annos nec adhuc appareat corum liberatio · de proximo oportet eos concedere
quod peccatum illud propter quod sunt captiuati sit maius quam peccata precedentia
captiuitatem babilonicam cum pena debeat correspondere peccato · hic autem
non potest dici nisi propter illud grauissimum peccatum quo xpum eis in
lege et prophetis promissum negantes et persequentes crudeliter occiderunt

quia post reditum captivitatis Babilonice non legitur ydolatrasse et
prophetas occidisse et tanta crimina commisisse in aliis sicut ante et ideo conabitur
non possunt assignare causam tante captivitatis et miserie nisi
dicta est scilicet quod non cognovit tempus visitationis sue ut dicit salvator
hic etiam dicit Ra. mo. In libro Iudicum Ihesus nazarenus in
sus est esse messias et interfectus est per dominum iudicii et ipse fuit cau
sa et promeruit ut Israel destrueretur gladio. Item doctrina aliqua de
claratur vera dupliciter. Uno modo per reductionem ad principia. ad que principia evi
dentia et hoc modo declaratur veritas eorum que subiacet facultati
naturali intellectus. Alio modo per divinum testimonium scilicet quod ad confirmationem
alicuius doctrine apparet aliquod miraculum de quo certum est quod fieri non
potest nisi divina virtute sicut est suscitatio mortui. illuminatio cecorum et
consimilia. Constat autem quod deus nullo modo potest esse testis falsitatis et ideo sicut
signum divini pertinet ad declarationem alicuius doctrine sufficienter concludit
illam doctrinam esse veram hoc modo declaratur veritas eorum que excedunt
intellectus facultatem sicut patet quod hoc modo determinata est veritas
eorum que dicta sunt per moysen et iosue et consimilium. Tunc autem certum
est quod opera divina multa valde et maxima facta sunt ad declarationem doc
trine christi et apostolorum ut patet per scriptores verissimos et famam publicam
usque nunc continuatam quorum in talibus facit fidem sufficientem sicut
firmiter tenemus aristotilem fuisse philosophum et tamen non habemus aliquam
probationem nisi per famam publicam usque nunc continuatam. Quod autem
et patet per libros apud iudeos autenticos Scribitur enim in quodam libello
qui intitulatur apud eos de generatione ihesu nazareni quod leprosum
curavit et claudum ex utero matris sue stare fecit et mortuum susci
tavit et multa alia que non possunt fieri nisi virtute divina. Dicitur tamen
ibi quod illa fiebant virtute nominis dei tetragramaton quia quicumque
sciret illud debito modo pronuntiare posset virtute illius miracula
facere ut in eodem libello dicitur. Ihesus nazarenus autem pronuntiationem
illius nominis didicit. quia in templo domini lapidem super quem
steterat archa domini antiquitus invenit in quo erat insculptum
nomen domini tetragramaton expositum. notavit autem expositionem illius
nominis de scripto et determinato qualiter debeat pronuntiari. Licet autem
hoc dictum non sit verum tamen ex hoc contra eos habetur argumentum
quod nomen domini tetragramaton quod est inter cetera nomina sanctissimum
secundum ipsos non potest habere virtutem agendi vel contrarium honor

divino Cum igitur virtute huius nominis ihesus nazarenus fecit miracula ut
dicit. oportet eos concedere quod doctrina ad cuius confirmacionem talia fiebat
non erat falsa nec divino honori contraria sed magis consona. Cum igitur
docuit se esse verum xpistum a deo missum verum deum et verum hominem
sequitur per consequens quod illud sit verum aliter sequeretur quod finxisset falsa
et ascribens sibi blasphematorem veritate et quod ad confirmacionem huius
falsitatis fecissent facta miracula vera virtute divina nominis sanctissimi quod incon-
veniens est. ¶ Iste pronunciacio cuiuslibet nominis non potest talia facere sed solus deus
talia ad invocacionem sui nominis et virtutis Cum igitur ihesus nazarenus
virtute divini nominis fecit talia oportet eos concedere quod ista fecit virtute divina
et per consequens quod doctrina sua ad cuius confirmacionem talia fecit sit vera
cum deus non possit esse testis falsitatis ut predictum est. Hec etiam et
alia predicta. iosephus qui fuit maximus historiographus iudeorum
et apud eos auctoritatis dicit in sic libro antiquitatum xviii
describens tempus tiberii cesaris sub quo passus est xpistus ¶ Fuit
isdem temporibus ihesus sapiens vir. si tamen virum eum nominare
fas est Erat enim mirabilium operum effector et doctor eorum hominum qui
libenter ea que vera sunt audiunt et multos quidem iudeorum et ex gen-
tibus adiunxit xpistus hic erat. huius accusacione primorum nostre gentis vi-
rorum cum pilatus in crucem agendum decrevisset non deseruerunt eum
hii qui ab initio eum dilexerunt. apparuit enim eis iterum vivus secundum
quod divinitus inspirati prophete et hec et alia innumera de eo miracula
futura predixerant ¶ Item qui scriptura sacra denunciat aliquid futurum
et determinat tempus locum et modum si omnia ista concurrant in homine
manifeste patet quod illud quod fuerat predictum est impletum ¶ Sacra ante
scriptura predixit xpisti adventum ut patet in multis locis determinavit tempus
veniendi scilicet quando fieret translacio regni ut habetur Genesis xlix capitulo
Non auferetur sceptrum a iuda donec etc. locum nascendi michee v.
capitulo et tu bethleem effrata Similiter modum vivendi scilicet quod xpistus in
paupertate viveret zacharie ix. Ecce rex tuus venit tibi mansuetus
iustus et salvator et ipse pauper Similiter determinavit scriptura modum
moriendi scilicet in humilitate et paciencia excepte ipsius xpisti et in crude-
litate maxima apte occidenali [illegible] ut habetur ysaie. liii capitulo Si-
cut ovis ad occisionem ducetur etc. Hec autem omnia impleta sunt
manifeste in ihesu nazareno. ex quo racionabiliter concluditur quod ipse
fuit vere xpistus Sed contra hoc arguunt multipliciter iudei Primo per illud

qua

q dicitur ysa. ij. ubi loquitur de tempore aduentus xpi erit in nouiſ
ſimis diebus preparatus mons domus dni in uertice moncium et fluent
ad eum omnes gentes etc. et ſequitur et conflabunt gladios ſuos in vo
meres et lanceas ſuas in falces. non leuabit gens contra gentem
gladium nec exercebuntur ultra ad prelium Ex iſto formatur duplex
argumentum. primo ex hoc q dicitur hic Erit in nouiſſimis diebus
etc. ihus enim nazarenus non fuit in nouiſſimis diebus quia poſt
mortem eius et natiuitatem multa tempora fluxerunt ergo non eſt uere
xpus cuius aduentus promittitur in nouiſſimis diebus Secundo ex hoc ſub
ditur q mons domus domini erit in uertice moncium etc. Mons enim ille dr
mons moria ubi fuit templum mons autem ille non eſt in aliquo
eleuatus. ergo adhuc non uenit xpus. unde occione huius ubi dicunt
aliqui doctores hebreorum q dns debeat apportare montem thabor
montem ſynay et montem carmeli ad locum ubi eſt templum et ſuper uerti
cem moncium iſtorum ponere montem moria ſyon hoc autem nondum
adhuc eſt impletum ergo etc. Tercio arguitur ex hoc q ſubditur et fluent
ad eum omnes gentes quia non omnes crediderunt in ihm na
zarenum nec adhuc credunt ergo non fuit uerus xpus Quarto p illud
q ſubditur non leuabit gens contra gentem etc. quia non ceſſauerunt
bella per orbem ut patet manifeſte et maxime quia poſt mortem ihu
nazareni fuerunt inimicea atrociſſima bella tempore titi et veſpe
ſiani ergo ipſe non fuit uerus xpus Ad primum dicendum q dies
nouiſſimi dicuntur dies meſſie in ſacra ſcriptura quamquam ſecundum docto
res hebreorum debeant durare per duo milia annorum ad minus ut
patet ex predictis et non ſolum dies meſſie dni nouiſſime ſed
aliqua temporalia ipſum xpm precedencia. ut patet. Geneſis. xlix ubi
patriarcha iacob dixit filiis ſuis Congregamini ut annunciem uobis
que uentura ſunt in nouiſſimis diebus. et ibidem multa denunciat
non ſolum de aduentu xpi ſed etiam de multis que impleta ſunt
tempore regum iſrael et Iudicum ut patet litteram intuenti. et ſecundum expoſitores
hebreorum et ideo non ualet predictum argumentum Ad ſecundum dicendum q eleuacio
montis moria non eſt intelligenda ſecundum eleuacionem localem ut
intelligunt iudei predicti ſed ſecundum nobilitatem et ſignorum multitudinem
et ſecundum q dicit rabi ba. magnus doctor apud hebreos hoc eſt deus q
tanta ſigna in aduentu xpi debent fieri in in monte ſyon quanta
in predictis montibus et hoc patet adimpletum per ihm nazarenum

quia ibi illuminavit cecum natum et sanavit languidum in proba
tica piscina et multa alia mirabilia ibi fecit · ibidem etiam apostolis
spiritum sanctum dedit quod fuit maximum mirabile quia homines simplices
et ydiote habuerunt notitiam perfectam scripturarum · et loquebantur ydio
mata omnium linguarum · Si autem dicatur · quod hoc solummodo accipitur ex e
vangelio ideo non est efficax contra iudeos non valet quod ad probandum
aliquid iudeis oportet uti scripturis apud eos autenticis · Respondendo
contra argumentis nostris · non oportet semper ita non solum evangeliste et apostoli
scribunt vera mirabilia fecisse in urbe sed doctores hebreorum ut patet
ex predictis · patet quod ista solutio habet efficatiam ex eorum libris ¶ Ad
tertium dicendum quod ibi est distributio pro generibus singulorum et non pro sin
gulis generum · sicut cum dicitur omne animal fuit in archa noe ·
quia de singulis speciebus animalium fuerunt ibi aliqua individua
Similiter de omnibus gentibus aliqui crediderunt christo ut patet per diffu
sione fidei in toto orbe ¶ Vel aliter potest dici quod omnes in sacra scriptura
aliquando frequenter accipitur · pro multis ut habetur ij · Reg · xvij dixit
absolon et omnes viri israel melius consilium chusi etc. · certum est
enim quod non erant presentes omnes viri israel sed multi similiter et est in
proposito quod de omnibus gentibus sunt conversi ad fidem catholi
cam tempore apostolorum quia in omnem terram exivit sonus predicationis eorum
¶ Ad quartum dicendum quod circa tempora christi fuit diuturna pax in urbe et
maxime in iudea quod patet ex hoc quod imminente nativitate christi
pacatis omnibus regnis sub imperio romano redactis precep
tum fuit a cesare augusto ut describeretur universus orbis et ab illo
tempore usque ad xl · annum post passionem christi quo inceperunt iudei
rebellare · romanis non legitur aliqua notabilia bella fuisse in
iudea · nec iudeos usos fuisse armis quia terra custodiebatur a mi
litibus romanis et ideo probabile est quod tunc propter diuturnitate pacis
iudei instrumenta quibus prius utebantur in bellis mutabant
in instrumenta agriculture apta sicut possibile videtur fieri in terris
ubi pax diuturna · et ideo dicitur in auctoritate predicta conflabunt gladi
os suos in vomeres etc. quod autem subditur · non levabit gens contra
gentem gladium nec exercebuntur ultra ad prelium non importat
pacis eternitate sed solum diuturnitate · Ubi enim habemus ultra
in hebreo habetur ad · et similiter iiij Reg · vj · ubi nos habemus et non
venerunt ultra latrones syrie in terram israel · In hebreo habetur ad

& tamen certum est quod non impletur ibi ex veritate quia frequenter legitur
syri invasisse postea & exspoliasse certum istud ~~fuit~~ impletur diuturni-
tate temporis. Hoc est usque ad longum tempus nec illis accidet sicut
illis accidit quos in samariam deduxit helizeus de quibus est
ibi sermo. ¶ Quinto arguunt iudei contra adventum christi per hoc quod habetur
ysa. xi. Egredietur virgo de radice yesse &c. ubi scriptura secundum omnes lo-
quitur de adventu christi & sequitur. Ibidem habitabit lupus cum agno & pardus cum
edo accubabit & sequitur ibidem & delectabitur infans ab ubere super forami-
na aspidis & in caverna reguli qui ablactatus fuerit manum suam
mittet. Dicunt enim iudei in adventu christi animalia silvestria domes-
tica sic deveniunt quod pacifice habitabunt cum animalibus naturaliter mansuetis
& alia venenosa non nocebunt hominibus vel parvulis ymmo infantes
secure ludent cum eis. Hoc autem non est impletum ergo non venit christus.
Dicendum ad hoc quod est locutio metaphorica quia nominantur homines sub
nominibus animalium. ¶ Simile habetur Genesis xlix Beniamin lupus
rapax &c. & ibidem dan coluber in via &c. Sic igitur in proposito est dicendum
quod iudei & gentiles qui erant sibi adinvicem nocivi & odiosi pacifice
simul habitaverunt conversi ad fidem christi. ¶ Sed quod sic sit quod dicitur act. iiii.
capitulo multitudinis credentium erat cor unum & anima una & in illo
tempore fuerunt aliqui gentiles ad fidem christi conversi ut in eodem libro patet.
& eodem modo exponendum est quod sequitur de parvulis & animalibus ve-
nenosis quia simplices & parvuli non leduntur ab illis qui ante con-
versionem ad fidem christi erant veneno infidelitatis & perfidie reple-
ti quod est talis modus loquendi sic in proposito capitulo ysa. patet per illud
quod ibi premittitur quia stirpem yesse vocat virgam similiter ipsum christum
vocat florem cum dicit & flos de radice &c. Similiter cum subdit
erit iustitia cingulum lumborum eius & fides cinctorium renum
eius metaphorice loquendo & hec nomina patet per translacionem cal-
deicam que sic habet. ¶ Exibit rex de filiis ysai & messias de filiis
filiorum eius sequitur & pax in diebus eius multiplicabitur. Ubi he-
nnus habitabit lupus cum agno ex quo patet quod ista locutio est
metaphorica. Potest etiam dici quod illud impletum est ad literam in fi-
delibus christi quia sepe inveniuntur quod fere mansuete facte sunt
fidelibus christi eorum devorationem exspectantibus. Similiter bestie ve-
nenose non poterant eis nocere secundum quod promisit eis salvator in
evangelio Dedi eis virtutem calcandi super serpentes & scorpiones

rc· z act· xxiiij· dicit q paulus percussus a uipa a collo est le·
pp q barbari uidentes z admirantes dicebant ipm ee deu
ll· ibidem dicit· ¶ Sexto arguunt p illud q dicit· deutro· xxx
Si ad cardines celi fueris dissipatus inde retrahet te domin9
deus tuus z assumet atq introducet te in terram qua possiderut
patres tui rc· ex hoc arguunt cum simus per totum mundum
dispsi z non congregati· sequitur q non uenit xpus ¶ Dicendu
q illud fuit adimpletu in reductione eo2 de captiuitate babi
lonica Sed contra hoc arguunt per illud q habetur eze xxxix· Sci
ent q ego dominus eo2 transtulerim eos et congregauerim · inacones
eos sup terram z no dereliquerim quemq exeis· ibi multi autem
derelicti sunt de captiuitate babilonica z assyriorum q2 no omnes
reuersi sunt ergo no e impletu tempus xpi ¶ Dicendu q re
fuit impletu q dcm est q2 nulli fuerunt ibi derelicti qui noluis
sent reuerti q2 ciru9 qui erat monarcha in omnibus illis reg
nis dedit licentiam generalem omnibus reuertendi· p'mo etiam
dedit munera reuertentibus ut pz esdre· j°· z to in hoc completu
est uerbum· eze· z ipius moysi· quia nullus derelictus e ibi qui
noluit reuerti illi autem qui noluerunt facti sunt indigni dino
beneficio ¶ Alr potest dici q pdca congregatio intelligenda est
per fidem z caritatem que congregatio facta est per ihm xpm· sicut
q exponit· Jo· euangelista xj· ca°· b· dr q cayphas pphauit q
ihus moriturus erat pgente z no pgente tantum sz ut filios
dei qui erant dispersi congregaret· nullus at contra hanc con
gregatione derelinquitur· qui uelit intrare quia nulli clauditur
gremium ecclie ¶ vij arguunt iudei per illud q habetur zach· vj·
ecce vir oriens nomen eius translatio· messias nomen eius· ergo
patet q ista auctas intelligitur de xpo sequitur in auctte· z edifica
bit templu domino· Jhus nazarenus no edificauit aliqd templu
domino ergo no fuit xpus ¶ Dicendu q ista auctas intelligitur
de templo secdo edificato per zorobabel· ut dicit Ra· ba· doctor
hebreorum z io ex hoc non hent argm contra nos· dato z q intelli
gatur ad litteram dicendu q ipe edificauit templu de lapidibus
uiuis z spiritualibus videlicet de suis fidelibus z talis edificatio
debebatur ipi xpo quia e perfectissima· Bu sup illud Genesis
xxviij Non e hic aliud nisi domus dei rc· dicit glo· hebraica

q patriarcha iacob vidit domum dei edificatam intus et domum dei edi
ficandum inuelis et ideo dixit non est hic aliud etc. i. domus que edifi
canda est intus nichil est respectu domus celestis illa proprie edifi
catur ex lapidibus viuis videlicet ex fidelibus qui in presenti compagina
tur per gratiam et in futuro per gloriam ¶ VIIj arguunt iudei per
illud quod habetur Jere. xxiij. Ecce dies veniunt dicit dominus et suscitabo
dauid germen iustum quod intelligitur de xpo sicut supra allegatum est
Et subdit ibidem. In diebus illis saluabitur iuda et israel habitabit con
fidenter. Sed nunquam tot miserie acciderunt filiis israel. sicut post mor
tem ihesu nazareni sicut patet de destructione ciuitatis et templi
ergo non fuit vere xpus. Dicendum quod illi non erant filii israel in iudea
proprie loquendo. quia erant auersi adeo quia xpum negauerunt
et occiderunt. propter quod illam miseriam meruerunt. et ideo ex illa miseria
magis concluditur propositum sicut expeditus. illi autem qui erant ve
filii israel et iuda qui xpum scilicet receperunt saluati sunt per ipsum
non solum spiritualiter quantum ad animas sed et corporaliter. quia sicut
dicitur in ecclesiastica historia imminente destructione ciuitatis Jero
solitane scilicet per tytum et vespasianum amoti sunt fideles qui erant
in iudea per angelum ut transirent in regnum Regis agrippe
qui erat confederatus romanis in pace ¶ Aliter potest dici ad auctori
tatem quod illi sunt perfecte de regno xpi de quibus ibi loquitur propheta
quia iam sunt in gloria celesti et illi habitabunt confidenter et sunt
perfecte saluati ¶ Nono arguunt per illud quod habetur. Dan. vij. aspi
ciebam in visu noctis et ecce in nubibus celi quasi filius hominis vene
bat. etc. et secundum omnes expositores catholicos loquitur ibi de aduentu
xpi. Ihesus autem nazarenus non venit in nubibus nec in tali pota
te. qualis ibi describitur ergo non fuit xpus. Dicendum quod scriptura loquitur
de duplici aduentu xpi scilicet in mundum et ad iudicium. et primus aduen
tus xpi describitur cum humilitate. Dan. autem loquitur de secundo aduentu
vnde ibidem dicitur. aspiciebam donec throni positi sunt etc. et sequitur
ibidem ad iudicium sedit et libri aperti sunt. Iudei autem excecati
nesciunt hunc duplicem aduentum domini distinguere. et ideo errant
multipliciter. quia aliqui expectant xpum in aduentu suo statim appa
rere in tanta virtute et potestate quod possit omnia terrena sibi subicere
et eos liberare et regnum eorum restituere propter quod etiam discipuli xpi
post eius resurrectionem querebant act. j.o Domine si in tempore hoc

restitues regnum isrl' &c. Alii autem per scripturas qui maxime loquuntur
de xpi incarnatione & passione & per illas que loquuntur de eius eminentia
expectant duos messias unum qui dicitur filius ioseph & iste
passurus est & occidendus. Aliud qui dicitur filius dauid qui messiam
filium ioseph resuscitabit & regnum isrl' restaurabit secundum illud
dictum descriptitiis non habet auctoritatem. licet enim plures dicti sunt
messie secundum unctionem quod idem est participatiue ut dauid & saul & quidam
alii tamen ille qui dicitur in scriptura uenturus ad salutem populi non dicitur
nisi unus. Item illud dictum prout quantum habet aliquam apparentiam
impletum est in xpo qui fuit filius ioseph putatiuus & sic uocatus
ut patet in ewan. Est etiam filius dauid secundum carnem ut patet
ex predictis. x. arguunt per illud quod habetur ysa. xxx. Erit lux lune
sicut lux solis & lux solis septempliciter sicut lux vii dierum in die
quo alligauerit dominus uulnus populi sui & percussuram plage
eius sanauerit. Cum igitur aduentus xpi expectetur ad salutem populi
ergo in aduentu eius debet mutatio corporum celestium fieri quod non
sit adhuc impleta. igitur Dicendum sicut ad argumentum precedens quod loquitur
de aduentu xpi ad iudicium. tunc mutabitur & innouabitur quodammodo
corpora celestia & tunc sanabitur uulnus peccati & percussura plage eius quia
destruetur mortalitas per peccatum primorum parentum inducta quia
omnes homines resurgent ad uitam immortalem. xi. arguunt
per illud quod habetur ysa. liii Uidebit semen longeuum &c. & ps. lx
xxviii. ponam in seculum seculi semen eius &c. nunc autem non legitur
ihm nazarenum habuisse filios ergo non fuit xpus. Dicendum quod
habuit filios spirituales & talis filiatio debebatur ei scilicet per fidem & sacramenta
non autem per carnalem propagationem que semper habet super illud gen.
xxi. in ysaac uocabitur tibi semen. Notandum hic duo secula tempus
legis & tempus xpi. xii. arguunt per illud quod habetur eze. xl.
usque ad finem libri scribitur quod erat templum mirabile & magnum in terra isrl' edi
ficandum & dicunt in aduentu xpi complendum. hoc autem non est
factum ergo &c. Dicendum quod scriptura loquitur ibidem sub metaphora
de domo celesti de qua s. dictum est & hoc patet per illud quod habetur
in fine eze. & nomen ciuitatis ex illa die dominus ibidem hoc etiam
patet per multa alia que ponuntur ibidem in littera. quia ibidem scribitur
fluminis huius lingua contra se pre pomifera facientia fructus
angulis mense que nullomodo dicitur uniformiter ad litteram. Hoc

videt etiam p predictu Ra. Sa. doctoris hebraici dicentis q de tali
scriptura locuti sunt scripture in fine. eze. ¶ Hec sunt que argumenti
videri contra predicta quedam alia eorum argumenta obmitto. tum
ppt plixitate vitandam tum ꝓ hoc quia solucio eorum apparet
ex predictis. Et sic patet causa principale q erat determinandum de
questione s. q tempus adventus x. sit preteritum ¶ Ultio solvendum est ar-
gumentum q fiebat in principio questionis ubi dicebat. q si predicta
de fide catholica possent probari per scripturam a iudeis receptam
non e visibile qui illi qui sunt inter illos studiosi hoc non per-
cepissent et per que sum errorem reliquissent ¶ Ad hoc dicendum
q multi litterati inter eos perceperunt et acceperunt fidem xpi sicut patet de nata-
naele et nicodemo et gamaliele qui fuerunt doctores legis periti Similiter
de paulo aplo et apollo et multis alijs. unde Johannis xij. dicitur de principibus
multi crediderunt in eum. Sed ꝓ phariseos non confitebantur
ne de synagoga expellerentur. dicebantur tunc principes sacerdotes
et legis doctores. multi etiam postea legis periti perceperunt hoc
sicut q dictum supra est de iosepho et idem posset dici de multis alijs.
Multi autem avertuntur a fide x. triplici de causa. Prima est ꝓ timore
penurie temporalis quia semper sunt cupidi et in lege eorum semper
promittitur habundancia temporalium ideo supermodum abhorrent con-
trarium ¶ Alia causa est quia acrius nabuc metuunt. in odio xpi et
legis xpiane et xpicolis maledicunt in synagogis omni die Illa
autem quique homines sunt consueti a pueritia sunt quasi in natura
versa et per consequens auferunt modicum intellectus a veritate contraria
¶ Alia causa est ꝓ difficultate et altitudine eorum que in fide ca-
tholica proponuntur credenda. sicut unitas personarum in natura
divina. due nature in una persona xpi et sacramentum eukaristie quomodo
modo prius capere et ideo reputant nos tres deos adorare colere
et credere In ipsa sacramento eukaristia reputant nos pessime ydola-
trie sicut per experienciam cognoverunt illi qui frequenter
cum eis de istis contulerunt Et ideo a fide catholica pluribus au-
tem. et plures iam baptizati adnominitum revertuntur.

Explicit questio de probacione p scripturas a iudeis receptas q mis-
terium xpi predictum a lege et prophetis sit impletum a fratre N. de lyra de
ordine fratrum minorum doctore egregio..

quo de probacione p scripturas
a iudeis receptas q misterium xpi
a lege et prophetis sit impletum
N. de ly. de or. fratrum
doctore egregio

p sic talem se dicit ee doctorem arrogantissi^m^ indicat^r^

Potens sit exhortari in doctrina sana et eos qui con
tradicunt arguere. addit primo cap^o^. licet aut ibid
positum epal' condicionis sit expressiuu conueniet
tamen potest accipi ut sit expressiuu catholice perfec
tionis doctoris ad quem spectat exhortari fideles
in sana doctrina et infideles arguere contradicentes catholice ue
ritati. Aduertendu tamen se profiteri doctrinam hanc desiderare se as
sequi uiri studiosi proprium ee uidetur. propter quod sapiens pitagoras ut
euitaret arrogantie notam noluit se dicere sapientem sed philosophum i.
sapientie amatorem quod cuilibet studioso est honestum. Uera aut sapientia
que in multa parte habetur in scriptura ueteris ac noui testamenti contineri
propter quod dicitur deut. iiij. Hec est sapientia uestra et intellectus coram populis
Postquam aut auxiliante domino ex amore sapientie. scienciam super
utriusque testamentum secundum gratiam a domino michi datam quidam
tractatus a quodam iudeo confectus uenit ad manum meam. in quo
ex uerbis euangeliorum auctorem euangelii dominum nostrum ihesum nititur
expugnare. licet aut eius impugnatio apud intelligentes
nullius aut modici sit momenti. quia tamen per eam possent
turbari simplices ideo talem temeritatem ueritati arguere propono pro
ut dominus michi dabit. sic aut intendo procedere quia ponam
singulas auctes euangelicales quas accipit et iuxta qualibet obiectione
auctem seu obiectiones quas iudeus contra xpum elicit et consequenter
eas destruere non solum per scripturam noui testamenti aut catholicorum
doctorum sed etiam per scripturas ueteris testamenti et doctorum hebraicorum cum a boz

Dicit igitur primo sic. liber generationis ihesu xpisti filii dauid
filii abraham. abraham genuit ysaac. ysaac aut genuit ia
cob. iacob aut genuit iudam et fratres eius. Iudas aut genuit
phares et zaram de thamar. Sequitur infra salomon aut genuit
booz de raab. booz aut genuit obeth ex ruth. Sequitur infra dauid aut
genuit salomonem ex ea que fuit urie. i. bersabee que fuit uxor urie
Ex hoc autem arguit in hac genealogia ihesu nazareni que est principi
um noui testamenti nulla sancta mulier nominatur s. sara rebecca et
rachel. sed tm iiii predicte que fuint in sacra scriptura reprobate prima uidelicet
s. thamar. sub simulatione meretricis supposuit se iude socero suo et
concepit ex eo ipso phares et saram. gen. xxxviii. Secunda scilicet
Raab meretrix. meretrix cognominabatur. ysue ii. fuit in genere chanaea

z sic videt̄ fuisse mlt̄ luxuriosa · bilis z ydolatra Tercia s. ruth
fuit de pplo moab qui colebat ydola // Quarta vo fuit bethsabee q
fuit adultā ut patet · ij · reg · xj · Ex hoc eciam innuit̄ manife
q tota genelogia ihu nazareni z eius natiuitas erat ordinata ad
immundiciam carnis z ydolatriam ex quo sequit̄ q no fuit vere xpus
Et q xriani sunt immundi comedunt em carnes suillas zc in lege
prohibitas Sunt z ydolatre pessimi adorantes ihm purum hoiem
tanquam deu z q peius est hostiam de frumento abeis formatam
z coctam adorant sicut deum q est derisibile z postea comedunt
q horribile // In solucione istarum intendo tria facere / pmu est ondere
q no valet id q obiicit̄ Scdm q impossibile sibi suppoint Tercium qre
noia dictarum mulierum exprimuntur nam argum hoc prīc quere
videt̄ // Circa pmu ondit̄ pmo ut clarius reticiat̄ clarius q filio
ro vl fortior fieri potest contra messiam a iudeis expectatum
Jere xxxiij dicit̄ deeo Ecce dies veniunt dicit dns z suscitabo
dauid germe iustum · q omes hebrei exponunt de xpo · Vn et
translacio caldaica que e hebraice lre in pluribus locis expo
sitiua het sic suscitabo dauid messyam iustum · no em iudei con
fitent̄ messyam de dauid descensurum · ij q ca · xxv · Qucirete
salvatore a phariseis de xpo cuius filius est · dixerunt dauid ·
dauid autem ~~est~~ legit̄ z grauit̄ peccasse · Pmo in morte sacerdotu
noe Pmo reg · xxij · caplo p obmissione cautele debite fuit oc
casio mortis ipsorum petendo ~~pereqnos~~ z gladiu abymelech
pnte doech ydumeedis ij q filio achimelech fugiente ad dauid
dixit Ego sum reus omi animarum pris tui z mis occisor
sacerdotu [illegible] fuit occuarii tagiuqz virorum z cum hoc ciuitas
eorum fu[illegible]e [illegible] it sacessa z mulieres z paruuli trucidati // Ite
peccauit [illegible] pcto adultij z z raptus ut videt̄ in vxore vrie
degna dicit̄ · ij · reg · xj caplo missis itaque dauid nunciis tulit
eam per potencia regale // Item peccauit pcto homicidij
proditorie commissi · nam vriam sibi fidelissimu milite occidit
gladio filiorum ammo ut ibidem dr z quia postea sum fuit simul
gravi fuerit inde scandalum magnum · ij q dicebat in pplo
vulgariter · de ipo dauid que potit ei filius ee qui rapuit
ouem z occidit pastore // Item peccauit grauit̄ obmittendo
non solum punicone debitam sed eciam increpacione filij sui

Amon de oppressione violenta sororis sue thamar · ij Reg. xiij
capitulo dicitur enim ibi Cum autem audivisset david rex hec contrista
tus est valde et noluit contristari spiritum amon filij sui quia dilige
bat eum Item peccavit graviter in miphiboseth filij ionathe · eo
quod ascultavit dominum suum de crimine lese maiestatis et filio ut habetur
ij · Reg. xvj · capitulo post cognitam innocenciam miphiboseth et negacionem
sibe servi sui illum suum que iniusta tradebatur decapitate non solum
punivit sed etiam contra iusticiam medietatis hereditatis mi
phiboseth ei dedit ut habetur · ij · Reg. xix · capitulo in hoc etiam
fregit iuramentum federis inita inter david et ionathan patrem
mifiboseth · ut habetur primo Reg. xx · capitulo quod iuraverunt ambo
in nomine domini dicentes · dominus sit inter me et te et semen meum
et semen tuum usque in sempiternum et submissum fuit sinabant et pro
gravitate huius peccati dicunt doctores hebreorum quod regnum
david fuit postea divisum · Unde super illud verbum david · ij · Reg. xix
capitulo tu et siba dividite possessiones · dicit glosa · hebraica quod tunc
venit vox de celo dicens · roboam et ieroboam divident regnum
Item peccavit david per superbiam in numeracione populi · ij · Reg. xxiiij ·
capitulo et in transgressione divini precepti quod habetur Exo · xxx · ubi dicitur
quod in numeracione populi pro quolibet capite dabat dari dimidium siclum
argenti domino quod tunc non fuit factum et propter gravitatem peccati mortui fu
erunt de populo isto lxx · milia virorum ut habetur ibidem · Hec autem scripta
sunt in veteri testamento de peccato david et forsitan plura alia commisit
que non sunt scripta Igitur si propter predicta peccata predictarum mulierum in
genealogia ihesu nazareni positarum iudei arguunt · quod ihesus
nazarenus non fuit messias in lege et prophetis promissus eadem
racione vel fortiori potest argui quod messias quem expectant descen
surum a david qui fuit tot et tantis criminibus irretitus non inretitus
sit messias eis promissus Item ostenditur quod argumentum eorum
non valet frequenter enim leguntur homines ex parentibus ne
quissimis parati et econverso ex sanctis nequissimi genuit eze
chiam sanctissimum · iiij Reg. xviij capitulo et ezechias sanctus genuit
manassen pessimum quia posuit ydola in templo domini et effudit
sanguinem multum nimis donec impleret ierusalem usque ad os · iiij
Reg. xxj · capitulo Amon pessimus genuit oziam sanctissimum qui genuit
tres filios pessimos qui propter peccata sua traditi fuerunt in manus

fidelium · unus in manus regis egypti · et alii duo in manus regis
babilonis · ut habetur · iiij reg · xxiiij cap · et ex hoc patet quod non habet
argumentum contra unitate christi · eo quod in eius genealogia ponuntur peccatores
et prevaricatores in istis ¶ Quod autem arguit contra christianos de immundis
eo quod comedunt carnes porcinas et alia in lege prohibita non
valet nam illa precepta erant cerimonialia et per quos figurativa
status futuri sub christo propter quod publicato evangelio cessant non so
lum ut mortua sed etiam ut mortifera si servarentur · ut obliga
toria ex lege · nam hoc esset dicere saltem facto quod adventus christi nondum
esset completus si autem aliquis abstinet a carnibus porcinis vel huiusmodi
ex aliqua causa ut potest quia sunt sibi abhominabiles vel non sane vel huiusmodi
peccatum est autem tales cibi christianis sunt liciti patet ex actibus apostolorum et
epistolis in multis locis que propter brevitatem obmitto et quia nota sunt
fidelibus christianis ¶ Item rabi moyses hadarsan super Genesim inducit auctoritatem
psalmi · Clxv · Qui custodit veritatem in seculum facit iudicium iniuriam
pacientibus · dat escam esurientibus · Dominus solvit compeditos
et hic est finis versus · in hebreo exponit igitur iste doctor sine istius versus
de esca tempore messie dicens quod hec est littera · dat escam famelicis
dominus absolvens prohibita sive ligata et exponendo sic dicit Omnis
bestia que immunda reputatur · in hoc seculo deus sanctus et benedictus faciet
eam mundam in futuro seculo · sicut primitus fuit munda filiis noe
quibus dicitur · Genesis ix capitulo · Sicut olera virentia dedi vobis omnia
sicut enim olus fuit mundum omnibus sic omnia et bestia filiis noe
et ita in futuro absolvet deus quicquid prohibuit de cibis Sciendum autem
quod iste doctor et alii doctores hebreorum loquentes de presenti seculo et futuro
per presens seculum intelligunt tempus currens usque ad messiam et ibi
incipit seculum futurum Cum igitur ihesus nazarenus sit messias
verus ut declarabitur infra a tempore passionis sue in quo terminatus
fuit cursus legis moysayce liciti sunt cibi lege moysayca pro
hibiti et ideo paulus apostolus in lege et prophetis edoctus dicit · i · thy
mot · iiij · omnis creatura dei bona et nichil reiciendum quod cum gratiarum
actione percipitur · sanctificatur enim per verbum dei · i · per eius filium
modo dicto ¶ Quod autem arguit ultra christianos de ydolatria eo quod adorant
ihesum nazarenum hominem purum · ad cuius destructionem plenariam
ostenditur primo quod ihesus nazarenus est messias verus ¶ Secundo
quod verus messias sit homo et deus et ex hiis concludetur quod sit latria

adorandus · Primu pbat per opa que fecit Virtute totius nature
create transcendentia z sic finit opa diuina fiebant aut ad testim
nitatis doctrine ihu nazareni quia dicebat se ee messiam in lege
z pphis promissu ad salute hom Cu igit ai deus no possit ee testis
falsitatis sequit q Jesus nazarenus sit messias verus pz p nicodem9
legis doctor videns opa x · dixit ei Rabi scimus quia a deo venisti ma
gist · nemo em potest facere hec signa que tu facis nisi deus fuit
cu eo nec potest dici q fuerit facta virtute diaboli · nam illuiatio
ceci nati · z suscitato quadriduani z multa alia que fecit deus ihs
nazarenus · ita transcendit vtute totius nature create q no pnt
attribui nisi vtuti diuine Sed qm iudei non recipiut ewangelia
io iudico ad probandum ypocrita hebreor dicta Josephus enim
hystoriographus iudeor xviij libro antiquitatis iudaice dicit
de ihu nazareno Fuit hijsdem tpibus ihus sapiens vir · si ta
me virum eum nominare phas est Erat em mirabilium opm
effector z doctor eorum hominum qui libent que vera sunt audiunt
z multos quidem iudeor multos etiam ex gentibus sibi adiunxit xpus
hic erat accusatione primorum nre gentis virorum Cum pylatus i
cruce agendu ee decreuisset non deseruerunt eum hij qui ab inicio
eum dilexerunt apparuit em iterum eis viuus die tercio q diuinitus in
spirati pphe vl hec vl alia innumera de eo futura mirabilia predix
erant Item quod sacra scriptura denunciat aliqd futurz z declarat tempus
locum z modum z si omnia ista occurrunt in vnu manifeste appet
q illud q fuerat predictum in illo est adimpletum Sacra aut scri
ptura predixit x aduentu ut patet in multis locis determinat tempus
veniendi · vz qn fiet translato regni iudeorum ad alienigenam
Genes xlix · non auferetur sceptrum de iuda z dux de femore eius
donec veniat qui mittendus est zc ubi translato caldaica hec
donec veniat messias Similr determinat etiam locum nascendi mi
chee v · ca · z tu bethleem effrata paruulus es in milibus iuda
ex te em et michi egredietur qui sit dominator in isrl · i · messias
siue xpistus pz p q principes sacerdotum z scribe interrogati ab herode a
de loco natiuitatis xpi videlicet q bethlehem inde erat locus
allegantes ad hoc istam auctem · ut pz ma° ij · ca° Item declarat
modum veniendi s in paupertate · zach · ix ca° Exulta satis filia syon
iubila ierusalem ecce rex tuus venit tibi sanctus z saluator z ipse

pauper que auctas sm hebreos intelligit̄ ad litteram de xpo ¶ Similr
determinavit modum vivendi in maria paria ex parte xpi et maxima
auctoritate ex parte occidentau ipm · ysa · liij · ¶ Tamquam ovis ad occisio
nem ducet̄ · et quasi agnus coram tondente se obmutescet · et om
ista conueniunt in ihu nazareno · quia natus fuit tpe herodis qui
primus ex alienis natione regnavit in iudea natus etiam fuit in extrema
in paupertate vixit a natiuitate usque ad morte · sustinuit et pacien
tissime morte acerbissima et io existis meo concientibus pz ipm
ee verum messiam et sic patet primum ¶ Secundo probat̄ · qd mes
sias verus sit homo et deus · hoc autem non solum clamat scriptura
novi testamenti sed etiam veteris · scribit̄ enim · ysa · ix · cap̄ · de xpo · puerulus
natus est nobis et filius datus est nobis · ex quo patet vera hu
manitas per hoc qd subdit̄ · et vocabit̄ nomen eius admirabilis
consiliarius deus fortis · pr futuri seculi princeps pacis · appet
eius vera ¶ Item Je · xxiij · cap̄ · Ecce dies veniunt dicit dominus
et suscitabo dauid germen iustum · translacio caldaica het messia
iustus · per hoc aut qd dr̄ germen dauid · appet eius humanitas
per hoc autem qd subdit̄ ibidem et hoc est nomen quo vocabit eum
dominus iustus nr̄ · appet eius diuinitas · ¶ Nam ubi hernus dns
in hebreo hetur nomen domini tetragramaton qd est appatu altissio
creatori · ut dicit Ra · Mo · in libro directionis perplexorum // Item micheas
v · capitulo et tu bethleem effrata parvulus es in milibus iuda ex te
eni michi egredietur · qui sit dominator in isrl̄ caldaica translacio
het · ex te coram me egredietur messias · et in hoc appet natiuitas
xpi in humana natura que fuit in bethleem per hoc autem qd
subdit̄ · et egressio eius ab inicio a diebus eternitatis ondit̄ eius
natiuitas in diuina natura qua semper nascit̄ et natus est pz igr̄ ·
qd messias a lege et prophetis promissus est deus ab eterno et homo ex
tpe et supra probatu est qd ihus nazarenus est messias verus
ex quibus concludit̄ · qd est latria adorandus · et fuit predictum
ps̄ xliiij q ad litteram intelligit̄ de rege messias sm antiquos doc
tores hebreoru vbi supra illud qd ibi dicit̄ · ¶ Speciosus forma pre filiis
hominum translacio caldaica sic het pulchritudo tua rex messias ma
ior quam filiorum hominum et de isto rege subdit̄ · audi filia et vide et et
concupiscet rex decorem tuum · quoniam ipse dominus deus tuus et
adorabunt eum ¶ Quod aut arguit̄ ultra de adoracione eukaristie

q ibi sit ydolatria · dicendum q no est uerum · no em adorat panis
sba no est ibi Sed eius substancia conuersa est in sbam corporis xpi
uirtute diuina · ad plac aone ubor consecracionis que sunt ipius xpi
in dei essencie seu principa . ipius aute sacerdotis prolatiue seu ministe
rialr ubu aut diuinu tante uirtutis est q per ipm sunt celum de terra
de nichilo · ut pz Genes · pmo cap · et ps · Cxlviij dixit et facta sunt et multo
fortius potest conuerte vna sbam in aliam patet et per exemplu Exo ·
iiij · cap · ubi dicit q diuina virtute uirga moysi conuersa est in serpente
et Exo · vij aque egipti uersa sunt in sanguine · Quod aut possit conuerte
vnam sbam in aliam manentibus accidentibus sicud facit agens nale
s etiam attingit immediate et io potest illam substanciam in alia sbam
conuertere manentibus accidentibus eade virtute Ad hoc aute habetur
aliquo exemplu genes xix cap · ubi dicitur q uxor loth respiciens
retro uersa fuit in statuam salis Per hoc aut q dicitur statua intelligitur
q remansit figura substancia corporis in sal conuersa sic igr uirtute di
uina conuertitur sba panis in corpus x · accidentibus panis remanentibus
Anima uo xpi realr coniuncta est corpori suo et similr deitas in persona
filij et sic sub speciebus panis est corpus x ex vi conuersionis seu trans
sbacionis · anima aute eius et diuinitas ex concomitancia reali et in se
pabili et per ons ibi est totus xpus · verus homo · verus deus · latri
adorandus et sic non est ibi ydolatria uo em adorat spes panis
visibiles tamqua deus et ipe xpus inuisibilr existens sub istis spe
ciebus Simile habetur q amodo Exo · iij · ubi dicitur q dominus apparuit
moysi in flama ignis de medio rubi et non est dubiu quin moy
ses adoraret eum · quod dominus dixit moysi Solue calciamentu
de pedibus tuis etc nec adorauit ignem illu sine flama tamqua
deum Sciebat moyses hoc impossibile ee Sed adorauit deum inuisi
bilem sub similitudine visibili apparente et idem dicendu est de appario
nibus diuinis factis sanctis patribus · iij R · xix · apparuit helie sub
sibilo aure tenuis Quod aute arguitur ultra q xpiani comedunt corpus
xpi q est horribile · dicendu eciam uerum eet si acciperet in ppa spe
s ipm accipe in specie panis non est horribile s magis suaue et
venerabile non em ipe xpus ul eius corpus in ista comessione fri
git ul atteritur dentibus siue laceratur sicut ymaginantur iudei s
solc spes panis frangitur ul atteritur quibus consumptis desinit
ibi ee corpus xpi s remanet huius sacramenti effectus qui est anime

refecto p articlm gre & sit pz · q comestio ista suauis e & veni
di · & pp hoc dicit saluator Johis vj · Ego sum panis viuus qui
de celo descendi Si quis manducauit ex hoc pane viuet in et
m hoc etiam fuit predictum ps lxxj · qui sm antiquos doctores
hebreorum exponit de xpo In pn° eni hui ps cu dicit deus iudi
ciu tuu regi da · & ce glo · hebraica Iste est rex messias de quo d
ysa · xj · ca° Egredietur virga de radice yesse & c Inprocessu huius psalmi
dicitur de x° erit firmamentu in terra in summis montium & translacio Jero
vbi lra hebraica het · erit placenta tritici in terra in capite montiu
& translacio Jero · mx hebraicu · erit memoriale triticu in terra in
capite montiu · & translacio caldaica het · erit oblacio frumenti in terra
Ex istis tribus videtur q lra nra fuerit corrupta p scriptores ponendo
firmamentu pro frumento ex similitudine dictionu · pz igitur ex dictis q
de rege messia predictum fuit in hoc ps q futuru erat frumentu
in terra in summis moncium & oblacio frumenti in terra in capite montiu
q impletu est in sacramento eukaristie in quo xpus sub speciebus panis
tritici continetur & super capita sacerdotum eleuatur ut a ppło adoretur
qui sacerdotes pp altitudinis status montes nominantur pp q saluator Johis
xij · grano frumenti se comparat dicens nisi granu frumenti in terram
cadens mortuum fuit & c · de bonitate autem cibi eukaristie dicit Ra · Mo
hadaresseh expones sup genesis illud Osee · xi · & inclinaui ad eum
ut nasceretur · vbi lra hebraica talis est · & inclinabo ad eum escam
qua expones iste doctor & loques quasi in persona dei sic · Ozee
propha dicit in fine inclinabo ad eu · i · ad populum istum escam bonam
& suauem cui no est similis · de quo dicitur ps lxxj · erit placenta frumenti
in terra & c · Patet igitur ex predictis q adorare eukaristia no est d
visibile sed deuotu & delectabile · bn disponitis ad hanc escam · pp q dicit
aplus · j · chor · xj · probet aut seipsum homo ut sic de pane illo edat
& c · & hoc fuit prefiguratu in mana pplo isti data · exo · xvj · de
qua dicitur sapie · xvj · Panem de celo paratu prestitisti eis sine labore
omne delectamentum in se habente & omis saporis suauitate Igitur
ex dictis patet · primum suppositu s · q obiectiones iudeis sumpte de gene
logia xpi non valet ¶ Consequenter procedendu est ad sm ostendendum
q in suo processu accepit scilicet & primo quantu ad hoc q dicit iiij
mulieres in genealogia xpi nominatas fuisse viles ydolatras et
reprobatas non tamen intendo eas excusare totaliter a peccato sed a

tanto. ¶ Prima v. fuit thamar circa cuius excusationem aliqua
consideranda sunt. quod ipsi abrahe facta fuit expresse promissio de xpo
Genes. xxii. cap. In semine tuo benedicentur omnes gentes terre. et quod
istud semen descenderat per ysaac non ysmaele quantum adhoc reprobo
dicente domino In ysaac vocabitur tibi semen. Item quod de ysaac desce
derat xpus per iacob non esau quantum adhoc reprobo dicente domino
malachie primo ca. Jacob dilexi esau autem odio habui. tota vero ge
neratio iacob fuit electa propter quod xii eius filii dicuntur patriarche populi. Verum
tamen de iuda descensurus erat xpus secundum carnem propter quod mulieres de
descendet siderabant habere prolem de iuda et filiis eius quia nesciebatur quomodo
de illa tribu nasceretur xpus quousque determinatum fuit negotium ad pro
geniem david per promissionem de xpo sibi factam. Ista vero thamar fuit
uxor primogeniti iude et etiam secundi filii et ambo mortui sunt sine prole
et ideo dixit ei iudas Esto vidua in domo patris tui donec crescat sela filius
meus et cum adultus fuisset non dedit eum ipsi thamar timens ne moreretur
sicut duo precedentes. videns igitur thamar quod ministrabatur ei ex desiderio
prolis habende de iuda vel eius filio tamen predicto simulans se meretricem
concepit de iuda phares et zaram et sic ex desiderio boni mota fuit ad illi
citum procedendum sicut obstetrices egyptiorum ex pietate ad filios hebreorum
mote fuerunt ad dicendum mendacium pharaoni Exo. i. cap. et Judit similiter
ex desiderio liberandi populum israel mota fuit adornandum se curiose. ut sic
concupiscentia holofernis circa se ipsam excitaretur quod est simpliciter malum et in istis
et consimilibus dicta vel facta mala excusantur a tanto sed non a toto. ¶ Quod
autem dicitur raab fuit meretrix publica et non vilis persona falsum est. nam
ibi dicitur de ipsa Jos. ii. cap. Ingressi sunt in domum meretricis mulieris
nomine raab hebrei Ingressi sunt in domum mulieris hospitatricis nomine
raab. propter quod exploratores hebreorum illuc declinaverunt ad manendum de
nocte. non enim est aliquo modo verisimile quod salmon princeps inde tribus accepisset
eam in uxorem si fuisset tam vilis persona. sicut plenius dixi Jos. ii.
capitulo ¶ Quod autem arguit ipsam fuisse ydolatram eo quod erat gentilis
et chananea non est efficax argumentum quia multi iudei et gentiles fuerunt
unius dei veri cultores sicut patet de Job et amicis suis et dato quod colu
erit ydola in iuventute sua sicut fuerat a parentibus edocta. ac per hoc
in parte excusanda tamen in fide unius veri dei salvavit exploratores
hebreorum ut patet ibidem. per apostolum heb. xi. et cum tota generatione sua
fuit ad iudaysmum conversa ¶ Quod autem de ruth moabitide dicitur eam

fuiſſe ydolatram · poteſt ad hoc ſicut dcm̄ eſt de ioab · q̄ aūt conuertit
poſtea vnū deū verū · p3 ruth · p̄mo cap°. ubi dixit noemi deus tuus
deus meus rc̄ ¶ Quod aūt ultio dicit de bethſabee q̄ fuit adul
ta · dicendū q̄ ex ſcriptura non habetur expreſſe q̄ commiſerit voluntarie ſed
magis per potentia regis violentata ut dcm̄ eſt ſup̄ ꝛ dato q̄ in
adulterium conſenſit · tamē iudei non poſſunt dicē qui poſtea deuo
ta fuit ꝛ honeſta · ut ꝑuer · xxx · ca°. ſup illud · quid dilc̄e mi · quid
dilc̄e vteri mei rc̄ · dicunt doctores hebrei q̄ dl'dum · hec ſunt u̇ba
bethſabee matris ſalōis ipm̄ arguentis eo q̄ p̄ma nocte qua ie
pharaonis cuit cū filia ſalōis · ita carnalr̄ ꝛ inſolent̄ ſe hūit cū ea q̄ mane
tantū dormiuit q̄ tranſiebat hora offerendi iuge ſacrificiū matuti
nū Et claues templi erant ſub capital ſalomois ꝛ io mat̄ eius int̄
uit in cubiculū eius ꝛ excitauit eam dicens · quid dilc̄e mi · quid di
lc̄e vteri mei quid dilc̄e votorū meorū · q. d. conſidera q̄ feciſti ſpe
bam q̄ zelares paternū dm̄o ꝛ bene regens regnū tuū · ꝛ non fe
ciſti ꝛ conſequēt̄ monuit eum de carnalit̄e vitanda ꝛ de iuſticia
conſeruanda dicens · Noli mulieribus rc̄ · ſicut plenius dixi exponendo
paſſum iſtū ꝑuer · xxx · cap°. nec obſtat q̄ ille cui dirigit̄ lamu
el vocat̄ · nam ſalon hoc nomine vocatus fuit eo q̄ nathan pp̄ha
vocauit eum amabilem domino ꝛ ſo ꝛg. xij. lamuel · aūt ſignifi
cat cū quo deus in latio aūt eſt deus ad eo que diligit p3 igi̇
ex dictis q̄ iudeus in arguendo accepit ſum reprobando · iiij · mul
ieres ultra debitū ¶ Item in hoc q̄ dicit nulla ſcā mulierum poi
in geneloya ihū nazareni nam in eius fine dicit Jacob aūt genuit
yoſeph · virum marie · de qua natus eſt ihūs qui vocat̄ xp̄us ip
ſam aūte ee ſanctiſſimā ſcptue noui teſtamti ꝛ doctorū cathoce
mai^te proclamant · ſ; qm̄ hoc eſt ſatis notū io dimitto ꝛ ſatiate
eius per ſcripturas iudeorum ꝛ ſarracenorū declarare ꝑpono ¶ Cā
p̄mū dicit̄ · yſa · vij cap°. Ecce virgo concipiet ꝛ pariet filiū ꝛ vocabi
nome eius emanuel · que auctas ad litteram intelligit̄ de xp̄o ꝛ eius
matre ſicut declaraui ſup yſayam diffuſe · ꝛ hic oſtendit hoc nomē
emanuel q̄ interp̄retat̄ · nobiſcum deus · q̄ ꝓprie competit ſoli xº
ꝛ nullo alio natura humana ꝛ diuina iuncte ſunt in vno ſuppoſito q̄
eſt deus ꝛ homo ¶ Cum igit̄ ſup̄ declaratū ſit q̄ ihūs nazarenus
ſit verus xp̄us ſequit̄ eius mater maria concepit eum ꝛ pe
pit eum virgo ꝛ per q̄ns ſanctiſſima nec iudei poſſunt auctem

dicam negare quia no solum accipit de translatione Jeronimi sed etia
de translacione lxx interpretu qui fuerunt iudei et in lege et prophis peritis
simi sim quod dicit Josephus antiquitatis iudaice xii libro Iste idem
probat per illud quod habetur ysa ix cap Paruulus natus est nob
et filius datus est nob etc quod sm hebreos et latinos intelligitur ad litteram
de xpo et subdit ibidem multiplicabitur eius imperium pro quo in hebreo
dicitur lemarbe hamisra quod sonat in latino ad multiplicandum principa
tu siue imperium Circa quod sciendum quod in hebreo men littera duplicat
ut patet per Jeronimum in prologo galeato et vna vocatur men aperta
et ista ponitur in principio dictionis et in medio et non in fine Alia dicitur
men scripta clausa et scribitur in fine dictionis non autem in principio nec in
medio In hoc autem loco contra suam naturam men clausa ponitur in
medio dictionis cum dicitur lemarbe est enim prima littera huius sillabe mar
et per hoc propheta insinuare voluit studiosis quod puer de quo loquebatur
nasciturus erat de matre clausa virginitate sicut enim figure insinuatiles
aliquid significant intelligentibus ita modus scribendi insolitus propter
pheciam ponitur ad significandum aliquid intelligentibus quod est vulgari
bus et simplicibus occultandum Vnde in libro qui dicitur sabath apud
hebreos autentico dicitur men clausa verbum clausum significat Idem etiam
persuadetur per illud quod habetur ysa xi Egredietur virga de radice yesse
et flos de radice eius ascendet Hec auctoritas ad litteram intelligitur quia sicut
sine arboris corruptione flos ab ea egreditur sic xpus nasciturus
erat de matre absque virginitatis corruptione Idem etiam persuadetur
per hoc quod dicit ysa lxvi antequam parturiet peperit parturire est dolore
partus sentire non enim dicit de aliqua muliere quod ipsa peperit absque
dolore partus excepta domina nostra ihu xpi matre Item Jere xxxi
dicitur nouum faciet dominus super terram mulier circumdabit virum per hoc
quod dicit propheta nouum faciet dominus manifeste ondit insolitam rem futuram
a domino et alias inauditam quod fuit quando virgo beata diuinitus concepit
ihm virum sciencijs et virtutibus ab hora conceptionis sue perfectum et
sic eum suo circumdedit utero virginali Item hoc fuit significatum eze
xliiii et dixit ad me porta hec clausa erit et non aperietur et vir non transi
bit per eam quoniam deus israel ingressus est per eam eritque clausa
et hic est finis versus in hebreo per hanc portam intelligitur virgo maria
per quam dei filius venit ad nos et exiuit deus et homo clausura vir
ginitatis integra permanente Item rabi barathias exponens

illud Ier. Vbi ais pupilli facti sumus absque patre. dicat quod deus sanctus
et viduus ait ipsi vos dixistis coram me pupilli facti sumus absque patre
redemptor quem ego suscitabo ex vobis sine patre erit scilicet matris sicut
est sine matre in celis. et sic finem eum appetit virginitas marie matris
Item dicit Bonaventura conducti ordinis fratrum minorum episcopus albanensis frater
tertium sententiarum iii d. loquens de sanctificatione marie dicit Iudei
quidem asserunt de ea quod quamvis esset pulcherrima a nullo tamen homine
fuit concupita umquam Vnde autem accepit hoc doctor nescio sed non
est visibile quod talis aut tantus doctor posuit illo in scripto suo non ha-
buerit ab aliquo loco autentico Ratio autem quare non fuit ab homine
concupita potest assignari quia dispositio mentis relucet in facie
quia in partibus aliis propter quod ex plenitudine gratie celestis exutis id est eius
mente fiebat quedam resplendentia in ipsius facie que in hominibus
ipsam intuentibus concupiscentiam non excitabat sed magis eam reprime-
bat et hoc modo de amabilitate sancti sebastiani dicitur. natura erat ut que deo
persuaderet tanta gratia ab hominibus amaretur. Consequenter declaratur
sanctitas virginis marie per scripturas sarracenorum. dicitur enim in al-
chorano machumeti Dixerunt angeli o maria deus utique elegit
te et purificavit te et elegit te clarum super mulieres seculorum. Item ibi-
dem dixerunt angeli o maria deus annuntiat tibi verbum ex ipso nomen
eius ihesus filius marie et erit honorabilis in hoc seculo et in futuro ut ibidem
dicitur ipsa Deus meus quo erit michi filius et non tetigit me homo
dixit sicut deus creat quod vult et tu de ac erit utique aliquid dicat ei esto
et erit Item in libro albakary qui est autenticos apud eos dicitur emph-
tria quod audivit nuntium dei dicente nullus de filiis adam nascitur
quem non tangit sathan et ideo plorat non asserans exceptus tactu preter
mariam et filium eius per nuntium autem dei intelligit machometum
Item dicit ebuminse prophetam i. machometum dixisse multi perfecti
fuerunt ex hominibus. nulla autem ex mulieribus umquam fuit per-
fecta nisi maria mater ihesu Has autem scripturas sarracenorum induxi
quia secundum apostolum oportet sanctus habere testimonium ab hiis qui foris sunt
Patet usque. Sequitur scilicet quod iudeus arguendo accipit Tunc restat
ondere tunc scilicet quare iiii^or mulieres supradicte scilicet thamar Raab
Ruth et Bethsabee nominantur in genelogia salvatoris et non alie ut sara
Rebecca et sic de pluribus aliis que commendantur in sacra scriptura
quia hoc videtur argumentum querere ad quod ideo vide Item secundo super iii^m d. Notandum

in genelogia ſaluatoris illam ſanctarum aſſumi mulierum Sed eas
tantum quas ſcriptura reprehendit ut qui pro peccatoribus uenerat de peccatri-
cibus naſcens omnium peccata deleret Sed hec racio non videtur bona quia in
genelogia ſaluatoris ponitur maria ſanctiſſimarum ſanctiſſima Eſt quia ibidem
appoſitum arguit ad ~~ſpoſitum~~ ſcilicet quod propter peccatum athalie filie yeſabelis que erat ydolatra
et ad ydolatriam traxit ioram maritum ſuum filius amborum ochoſias
et nepos et pronepos amaſias tolluntur de genelogia ſaluatoris et
ideo aliter eſt reſpondendum ſcilicet quod predicte iiij^or mulieres nominantur in gene-
logia ſaluatoris ad excludendum ſtultam opinionem que poſſet oriri cum
enim dicitur in genelogia abraham genuit yſaac intelligitur de ſarra
uxore eius principali et prima et eodem modo cum dicitur yſaac genuit iacob intelligitur
de rebecca et ſic de aliis Et igitur ſic abſolute diceretur Iudas autem genuit phares
et zaram poſſet opinari aliquis quod eſſet de uxore ſua vera quod eſt ſtultum quia iudas
non cognouit aſſectu maritali propter quod excludendum opinionem ſtultam ewangeliſta
nomen thamar expreſſit Et ſimiliter ſi diceretur Salmon autem genuit booz poſſet
aliquis credere quod eſſet de ſua prima uxore iudea natione quod non eſt verum
et ideo nomen raab eſt ibi expreſſum et idem dicendum de aliis duabus
etenim ruth non fuit prima uxor ipſius booz nec bethſabee ipſius
dauid ſed fuerunt eis ex accidenti coniuncte ruth ut ſuſcitaret ſemen
defuncti et bethſabee ne moreretur propter crimen adulterii Sequitur

Secundo accipit iudeus illud quod habetur marci i capitulo tunc uenit
ihesus a galilea in iordane ad Iohannem ut baptizaretur ab eo et
confeſtim aſcendit de aqua et ecce aperti ſunt ei celi et uidit ſpiritum dei
ſicut columbam uenientem et deſcendentem ſuper ſe ¶ Ex hiis ſic arguitur
Chriſtiani dicunt quod Baptiſmus eſt ablucio peccatorum cum igitur ihesus naza-
renus fuit baptizatus habuit peccata abluenda quod ipſi negant aut ille
baptiſmus fuit fruſtra quod eſt inconueniens apud eos et quod dicunt
hunc baptiſmum fuiſſe a deo deus autem nichil facit fruſtra ¶ Iſte
per hoc quod dicit vidit ſpiritum dei uenientem ſuper ſe nullus autem uenit
ubi prius erat ergo ſpiritus ſanctus in ihesu nazareno an baptiſmum
non fuit et tamen tunc erat incipiens triginta annorum ¶ Item poſt gene-
logiam v. ewangeliſta ſic dicit Cum eſſet deſponſata maria mater eius
ioſeph antequam conuenirent inuenta eſt in utero habens de ſpiritu ſancto
Ex quo ſequitur ſecundum eius dictum quod ihesus nazarenus a principio ſue creacio-
nis habuit ſpiritum ſanctum et ſic in dictis ſuis implicatur contradictio ſcilicet
quod ihesus nazarenus ante baptiſmum habuit ſpiritum ſanctum et quod

non habet. Responsio ad primum dicendum quod baptismus xpi est ablu-
cio peccatorum non autem baptismus Johannis sicut ipse dixit math. iij ca.
Ego quidem baptizo vos in aqua in penitenciam qui autem post me ven-
turus est forcior me est cuius non sum dignus portare calci-
amenta ipse vos baptizabit in spiritu sancto. Jhesus autem nazarenus
fuit baptizatus baptismo Johannis tantum qui non erat ablucio peccato-
rum. 2° non concludit argumentum scilicet quod ihesus habuit peccatum ablu-
endum dato eciam quod fuisset baptizatus baptismo suo quod est ablucio
peccatorum non tamen sequitur quod fuerit peccatum abluendum quia sanctificati
in utero baptizandi sunt xpi baptismo. Et tamen non habent peccatum ab-
luendum. Jhesus autem ab instanti sue concepcionis non solum fuit
sanctificatus sed eciam sanctus sanctorum. Et ergo arguitur ulterius quod
ihesus nazarenus fuit baptizatus frustra. Dicendum quod non sequitur quia per se
approbavit baptismum et predicacione iohannis et per tactum sue sanctissime
carnis dedit vim regeneratiuam aquis nec similiter sanctificati in utero
frustra baptizantur quia per hoc regenerantur in xpo et membra eius
efficiuntur. ¶ Scriptura autem novi testamenti et catholicorum doctorum loquens
de baptismo et eius effectu dimitto eam quia a iudeis non recipitur.
et aliquas accipio de veteri testamento et de dictis doctorum hebraicorum
super illud ecclesiastes j° quid est quod fuit idem quod futurum est Rabaratchia dicit
sicut fuit redemptor primus sic erit ultimus redemptor primus
scilicet moyses fecit ascendere puteum sicut dicitur numeri xxj. sic redemp-
tor ultimus qui est rex sicut dicit Johelis ultimo et fons de domo
domini egredietur et irrigabit torrentem spinarum. hec sunt
verba doctoris per torrentem spinarum intelliguntur multitudo peccatorum
sive peccatorum aliqui hebrei dicunt quod hec littera et irrigabit planiciem
est autem sechym sechym regio terre de qua alexander magnus exivit ad pugnan-
dum contra reges persarum et medorum ut habetur primo machabeorum
primo capitulo et secundum hoc ista prophecia fuit impleta quando apostoli predi-
caverunt grecis et eos baptizaverunt ¶ Item ysa. xliiij capitulo noli
timere serve meus iacob et rectissime quem elegi effundam enim
aquam super sicientem et fluenta super aridam effundam spiritum
meum super semen tuum et benediccionem meam super stirpem tuam et ger-
minabit super herbas sicut salices iuxta preterfluentes aquas iste
dicet domini ego sum et ille vocabit in nomine iacob et hic scribet
manu sua domino et in nomine israel assimilabitur per hoc

em q dicit effundam em aqua sup sicientem intellr baptismo iudeorum
fidem xpi deuote suscipientium. et per hoc subdit et fluenta sup ari
dam intellr baptismo gentilium. nam gentilitas non fuerat irri
gata doctrina legis et prophetarum et q iste sit intellectus habetur per glo
sam ra. sa. sup illud q scribit et germinabunt inter herbam. i. in medio
gentium per gentium. no ipse et alij doctores hebrei intelligunt tomam
impium q suscepit fidem xpi et baptismum. ut pz. sequitur iste dicit
domini ego sum. glo. isti erunt iusti perfecti q de aplis potest conuenienter
intelligi et ille notabit in nomine iacob. glo. isti sunt paruuli
filij impiorum q conuenienter intelligitur de filijs iudeorum per aplos con
uersis ad xpm patribus eorum in infidelitate remanentibus. hic scribet manu
sua domino. glo. Hij sunt viri perfecti p q conuenienter intelliguntur
xpiani religiosi et in nomine isrl assimilabit. glo. Isti sunt conuersi
de gentibus illis enim applicatur nomen isrl secundum q dicit aplus ro.
ij. Non qui in manifesto iudeus est. pz. igitur ex dictis q glo. ra. sa. co
nuenienter aptatur ad propositum meum quamuis hoc non intendit deus n.
aliquando mouet linguam mali hominis ad pnunciandum aliquam
veritatem preter eius intentionem sicut cayphas ioh. xj. dixit de xpo
Expedit nobis ut unus moriatur homo pro populo intendebat solum
enim inducere alios ad occidendum xpm sed q verbum suum significabat
mortem suam profuturam ad spiritualem salutem populi hoc fuit preter
eius intentionem propter q ewangelista subdidit. hoc autem non dixit
a semetipso sed simpliciter adeo sic eius linguam mouente. habetur autem
simile quantum ad aliquid num. xxij de asina balaam que protulit
verba rationabilia ut patet ibidem deo mouente linguam eius per se
vel per angelum ita tamen non intellexerit verba que protulit cum
non haberet rationem nec intellectum Item sup illud. gen. xlix ligans
ad vineam pullum suum et ad vitem o fili mi asinam suam dicit
hic est de quo scriptum est zacha. ix. sedens sup asinam et c. sequitur
in glo. et quo erit agens sicut dictum est ezech. xxxvj et effundam
super uos aquam mundam et mundabimini ab omnibus inquinamen
tis. auctoritas autem zacha. hic inducta secundum doctores hebreos
intelligitur ad litteram de messia sicut ostensum est supra et per glosam
hebraicam hic inductam habetur q erat mundaturus populum suum p
effusione aque munde que proprie dicitur baptismus xpi. Item de baptismo
et eius effectu dicitur zacha. xiij. cao. In die illa erit fons patens domui

dauid et habitantibus ierusalem in ablutionem peccatoris et menstruate. Per hoc
dicit insuto esse patet quod non potest intelligi de aliqua ablutione vete-
ris legis nam omnes ille erant statuta longe ante tempus zacharie. quod in-
telligatur de baptismo christi. patet per illud quod subdit. et erit in die illa
dicit dominus exercituum disperdam nomina ydolorum de terra quod impletum
fuit tempore christi et discipulorum eius per quorum predicationem ydola-
tria cessauit per totum mundum exceptis quibusdam barbaris in a-
quilonari parte habitantibus sed quoniam hoc modicum est respectiue
id quasi pro nichilo reputatur. secundum quem loquendi modum et secundum
doctrinam philosophi ij°. phisicorum. nec obstat quod dicitur domum dauid et
habitantibus ierusalem. quia ezechielis xxx. christus nominatur a nomine dauid ubi
dicitur seruiet domino deo suo et dauid regi suo. non enim potest intelligi
de persona dauid qui mortuus erat per quadringentos annos
ante illud tempus quod intelligatur de christo patet per translationem caldaicam que
sic habet. et colent coram domino deo suo et obedient messie filio dauid
et sic per domum dauid intelligitur hic familia christi et eadem ratione per
ierusalem militans ecclesia dicitur autem baptismus fons patens quia nulli pe-
tenti debite denegatur et in ablutionem peccatoris et menstruate. pro peccatum
actuale et originale quod contrahitur in utero matris. Quod autem postea
subdit arguendo. vidit spiritum sanctum descendentem sicut columbam et
uenientem super se. ergo ante non habuit spiritum sanctum non valet quia quarto
Regum. iij dicitur. de helyseo. Cumque caneret psaltes facta est super eum ma-
nus domini quod intelligitur de spiritu prophetandi tamen de eo dicitur ante ij. capitulo Requie-
uit spiritus helie super helyseum et quod subdit arguendo nullus uenit ubi
prius erat. dicendum quod uerum est eo modo quo prius ibi erat sed alio
modo potest uenire sicut dicitur Genesis xviij. capitulo. ubi dicitur. dixit dominus
ad abraham clamor sodomorum et gomorreorum multiplicatus est
sequitur descendam et uidebo utrum clamorem qui uenit ad me opere
compleuerint etc. non est per hoc intelligendum quod ante non esset in sodoma
et gomorra nec uideret eorum facta cum deitatem sit ubique presens
sicut dicitur Ieremie xxiij. celum et terram ego impleo dicit dominus
et omnia de necessitate uidit abeterno. dicitur ergo descendisse et uidisse per
nouum effectum quem fecit ibi scilicet subuersione sodome et gomorre. erat
igitur ibi ante sicut conseruans in esse sed descendit ibi sicut puniens
et similiter dicitur tunc uidisse quia secundum modum loquendi scripture
recta hominum deus dicitur non uidere peccata punire nec propter hoc im-
qui dissimulat peccata

portat' aliqua mutato modo s; incarat͂a sic suo mo dr' impoito
spus sanctus fuit in ihu nazareno ab instanti conceptionis per
plenitudinem gre sicut dicit Jo. j.o vidimus eu quasi unigeniti a patre
plenum gre et veritatis et hoc predictum fuit ys. xj. cap.o Egredietur virga
de radice yesse et flos de radice eius ascendet et requiescet sup eu spus
domini. spus sapie et intellectus. spiritus consilij et fortitudinis. spus
scie et pietatis et replebit eum spiritus timoris domini. dicit tamen
venisse sup eum in baptismo p aliu modum scilicet in signo visibili
columbe representantis in xpo plenitudinem gre non tunc accepte sed
prius ut dictum est. tu plenitudo gre que latens erat in ihu nazareno
fuit tunc manifestata Johanni bapte in visibili signo sicut ei dictum
erat a domino sup que videris spm descendentem et manentem sup eum
hic est qui baptizat in spu sco et ego vidi per predicatom Johis
fuit dictum ideo subdit et ego vidi et testimonium perhibui quia hic e
filius dei. illi tamen qui erant cu Johanne quando columba descendit sr
ihm viderunt cu eo et vocem patris audierunt quia columba illa non
erat ymaginaria s; vera et visibilis et vox divinitus formata sensibilis
fuit ante tunc necessaria manifestato plenitudinis gre in xpo primo
ut prophia ysa. predicta in ihu ostenderet impleta Secundo quia cito
post baptismum erat predicaturus legem ewangelicam que e lex gre
et per quus auctor eius ostendi debuit plenus gre io tunc audita
est vox patris hic est filius meus dilectus in quo michi complacui
tamquam in auctore ewangelij Quod autem arguit de contrarietate ulcimo
in verbis ewangelistarum patet sup ex predictis nam alio modo venit spiritus
sanctus super ihm in baptismo quam prius erat in xpo — pus

Tertio accipit iudeus quod dicit mt iiij cap.o Cum ieiunasset xl.
diebus et quadraginta noctibus postea esuriit et accedens tem
ptator dixit dei si filius dei es dic ut lapides iste panes fiant
Qui respondens dixit ei Scriptum est non in solo pane vivit homo sed
in omni verbo quod procedit de ore dei Tunc assumpsit eum dyabolus in sanctam
civitatem et statuit eu sup pynnaculum templi et dixit ei si filius dei es mitte
te te deorsum etc. sequitur Ait illi ihus Rursum scriptum est non temp
tabis dominum deum tuum Ex hijs arguit sic iudeus. xpiani dicunt
ihm esse deum et que est laus deo ieiunare quasi diceret nulla. quia deo
non competit comedere vel ieiunare pp quod hoc videtur hoc derisibile
et adhuc magis illud quod subdit et postea esuriit et maxime cu moyses

qui fuit homo tantum post ieiunium xl noctiu non esurijt
Item eius tempo pma que dixit no in solo pane viuit homo sed
in omi uro qd procedit de ore dei uidetur racionabilis debuisset enim
dixisse que pcedit de ore meo si erat deus qui potest uitam hois
conseruare de omi re siue sit lignu siue sit lapis vel alia huiusmodi
Item eius secuda tempo que dixit no temptabis dominum deum tuum
Non uidetur bona primo quia in ipso erat ptas faciendi miracula
et ideo si misisset se deorsum sine lesione aliqua non fuisset ibi aliqua
temptatio diuina Secundo quia viri sancti leguntur deum temptasse
nec ex hoc reprobantur in scriptura sed magis comendantur sicut helias iij
Reg. xviij qui dixit deus qui exaudierit per ignem ipse sit deus.
Et heliseus iiij Reg. v capo. dixit ad regem isrl de naaman lepro
ueniat ad me et sciat pphetam ee in isrl Et similiter gedeon Iudicum vj.
temptauit deum signum querens in uellere ubi dixit ne irascatur
furor tuus super me si adhuc temptauero signum querens in uellere
Item deus non inducit homines ad malum inducit autem ad suipius
temptacione Mal iij capo. inferte omem decimam in horreum et sit
cibus in domo mea et probate me sup hoc dicit dominus si non
aparuero uob cathractas celi et effundero benedictionem meam
usque ad habundanciam Ex predictis patet solucio primi dictum est enim
supra quod xpus in lege et pphetis promissus futurus erat uerus homo
et uerus deus in una persona declarandum ergo fuit quod ihus modo
pmissus et per quem uerus deus et uerus homo Iterum declarandum
fuit quod per passione suam et mortem opaturus est nram salutem pp
quod habuit corpus passibile et mortale ante resurrectione suam et hoc modo ieiu
nauit et esurijt afflicciones et tandem mortem sustinuijt et no inducta
re sua quia hoc est impossibile quod in humanitate pro nob assumpta
et sic meruit nob graciam et gloriam et corporis glorificacione unde super
illud Gen xxiiij et introduxit eam ysaac etc. dicit Ra. Mo. hadresse
hic est rex messias que elegit deus sanctus et benedictus ut coleret eum
toto corde diuertensque cor suum ad petendum miseraciones pro isrl et adie
iunandum et humiliandum se pro eis sicut ysa. liij capo. Ipse vulneratus
est pp iniquitates nras et attritus est pp scelera disciplina pacis nre
super eum et liuore eius sanati sumus Per hanc tradicione dicti Ra.
patet quod quinquagesimum tercium capitulum ysa. loquitur de passione xpi pro genere
humano salute quod audiuit moyse quod post illud ieiunium no esurijt

ffin est quia postea non comedisset· nec est simile de utroque· nam ma
nichei dicunt erant quod ihesus non habuit carnem humanam ex elementis
compositam· sed celestem· ad quos repellendos euangelista mencionem fa
cit de esurie xpi ¶ Iudei non habent non erant dicunt de moyse propter quod non
opinit quod scriptura sic faceret mencione de eius esurie ·/· Quod autem
ultimo arguit iudeus per ma rusione xpi dicentis scriptum est Non in solo pane
uiuit homo etc. primo pecatit seipsum arguens dominum moysi· deut· viij c.
cuius se fatetur esse discipulum ¶ Quod autem arguit ultimo quod ihesus debuisset
dixisse sed in omni re· que procedit de ore meo non erit verum quia ihesus
nolebat celare dyabolo suam deitatem quam ille querebat experiri per eum ergo
propter quod non debuit dicere de ore meo quia loquebatur sicut homo celans su
am deitatem ¶ Ipse quia temptacionis demonis excludebat per sacram scripturam
io debuit eam allegare sicut iacet in textu in quo scribitur de ore et eadem ra
cione debuit non dicere in omni re sed in omni verbo quia sic scribitur in textu
cum hoc etiam potest dici quod nichil arguit quia frequenter accipitur in sacra
scriptura pro re sed nam in· Re· j· capitulo· dicitur quod est verbum quod fecit est r
res gesta vel facta et sic accipitur hic ut patet intuenti litteram· deut·
viij capitulo· quod autem ultimus arguit secundum rusione in qua dicitur Non
temptabis dominum deum tuum· primo peccat seipsum arguens dominum moy
si· deut· vj· capitulo· quod autem ultimus nititur ostendere temptacione dei non
esse peccatum in maximo dicit contra dominum arguente maliciam ipsi israel·
Num xiiij capitulo temptauerunt me per x· vices ¶ Item ps xc iiij no
lite obdurare corda uestra sicut in exacerbacione secundum diem temptaci
onis in deserto ubi temptauerunt me patres uestri propter illud quod inducit
de viris sanctis deum temptantibus ut dicit Sciendum quod temptare
est experimentum de aliquo recipere nullus autem querit experiri illud
quo non est dubius ¶ Item experiri potest aliquis facto vel in verbo
cum quis querit aliquid a vicino suo ut experiatur si amaret eum
in ueritate sua facto cum facit aliquid quod non uidetur ordinabile ad ali
quid nisi ad talem experienciam et talis experiencia dicitur temptacio sicut
cum aliquis facit currere equum sine necessitate aliqua aut utilitate
dicitur temptacio equi et talis cursus non uidetur ordinabilis nisi ad
accipiendum experimentum de uelocitate equi si autem faciat
eum currere propter necessitatem aliquam ut ad fugiendum hostes uel
propter utilitatem aliquam ut ad accipiendum ceruum non est temptacio
equi dubitare autem de hiis que pertinent ad perfectionem diuinam

ut est potencia bonitas et huiusmodi semper est malum et ideo qui dicit ut
fiat aliquid sine necessitate vel utilitate periculo experiencia expectans
servari adeo temptant deum cum servari possit alio modo. Et ideo quando
suggerebat dyabolus ihesu nazareno dicens mitte te deorsum et licet ihesus
per virtute divinam posset hoc facere sine periculo tamen hoc non fecit
celare volens suam divinitatem et excludere temptacionem demonis
per sacram scripturam rndit ubi per illud quod hominibus prohibetur
poterat nisi tamquam homo per gradus descendere de pinnaculo ¶ Quod
igitur arguit de helia non valet non enim petiit signum per ignem
descendentem sine utilitate sed ad hoc quod populus israel aculturam baal ad co-
lendum deum reduceretur ut patet ibidem item hoc fecit ibidem de pre-
cepto domini dicentis sic vade et ostende te achab ut premittitur ibidem
cui revelatus fuit sibi modus procedendi contra prophetas baal. baal licet
hoc non sit totaliter expressum quia non omnia scribuntur eodem modo dicendum
est de helyseo curavit enim naaman ex divina revelacione et ad manifes-
tacionem virtutis divine unde et naaman relicta ydolatria conversus fuit ad
taliter adolendum unum verum deum. Unde dixit iiii ℞. v. cap. non
faciet servus tuus ultra holocaustum aut victimam diis alienis nisi
domino ¶ De gedeone vero dicunt aliqui doctores quod ex debilitate
fidei petiit bis signum in vellere propter quod non excusatur totaliter a peccato sicut
dicit quedam glo. super locum istum sed hoc non videtur racionabiliter
dictum quia scriptura non vocat eum culpabilem ex hoc sicut non fuit pu-
nitus adeo sicut zacharias pater Johannis qui propter dubium petiit signum
dicens unde hoc sciam propter hoc sicut fuit mutus usque ad filii sui circumcisionem
ut habetur luc. i. cap. de glo. vero interlineali allegata parum est curan-
dum salvo meliori iudicio potest aliter dici uno modo quod gedeon fecit hoc
ex instinctu divino et sic peccavit instinctus enim divinus non impellit ad
peccatum. alio modo dicendo quod gedeon non dubitavit ex potencia dei quin
per ipsum posset salvare populum nec de verbo domini dicentis vade in hac
fortitudine liberabis israel qui esset verum sed ignoravit utrum
hec promissio esset absoluta que semper impletur vel condicionalis sic
nisi gedeon et eius socii ponerent aliquod impedimentum per aliquod peccatum
frequenter enim sacra scriptura intelligit promissiones divine esse sub
tali condicione quamvis non exprimatur. Je. xviii cap. Subito loquar
de gente et de regno ut edificem et plantem illud si fecerit malum
in oculis meis ut non audiat vocem meam penitenciam agam super

bono qd locutus sum ut faciem Timuit igitur gedeon ne per fragilitate
suam vel sociorum suorum perueniret impedimentum dicte promissionis
petijt ergo humiliter a deo doceri per signum qd non proueniret tale impe
dimentum ut sic constancius et expedicius iret ad prelium propterea petijt
duplex signum unum pro se aliud pro suis socijs ¶ Aduertite maxime dicendum
qd iudei tenebantur soluere decimas precepto domini sicut patet ex
multis locis ueteris testamenti et per omnes hoc erant iure expresse recipi
entium erant enim ad sustentacionem ministrorum dei adhuc igitur inducebat
dominus populum per prophetam dicens Inferte omnem decimam etc. qd autem
subditur probate me super hoc etc. li probate non tenetur hic causaliter
sic intelligendo qd soluerent decimas ad probandum seu temptandum
si per hoc apperiret deus eis celi catharactas sed tenetur consecutiue et
est sensus Si impleueritis preceptum meum de decimis sicut tenemini
et consequenter multiplicabo bona uestra sicut dicitur ysaie primo capitulo Si uo
lueritis et audieritis me bona terre comedetis etc. Sequitur ¶

Quarta accipit iudeus qd habetur mathei v. capitulo Audistis quia dictum
est antiquis non periurabis ego autem dico uobis non iurare omnino
etc. sequitur Sit sermo uester est est non non qd autem habundancius est
a malo est antiquis oculum pro oculo dentem pro dente ego autem dico
uobis non resistere malo sed siquis te percusserit in maxillam dexteram
prebe ei et alteram et eo qui uult in iudicio contendere tecum et tunicam
tuam tollere dimitte ei et pallium etc. Audistis quia dictum est diliges proxi
mum tuum et odio habebis inimicum tuum ego autem dico uobis diligite
inimicos uestros benefacite hijs qui oderunt uos etc. // Christus arguit
primo contra illud qd dicit Dico uobis non iurare omnino quia scribitur
deuteronomio v. capitulo Dominum deum tuum timebis et illi soli seruies ipsi ad
herebis et in nomine illius iurabis et sic patet qd ihesus destruxit legem
a deo datam et eciam in moralibus qd negari non debet ¶ Item contra
illud qd subditur dico uobis non resistere malo destruit in hoc legem
talionis iustice et a deo datam Exodi xxj capitulo oculum pro oculo
etc. ¶ Item christiani non seruant legem ihesu nazareni nam per fraudes
et lites unus rapit bona alterius et non solum hoc est uerum de secularibus
sed eciam de religiosis pluribus ¶ Item contra illud qd subditur Dico autem
uobis diligite inimicos uestros benefacite hijs qui oderunt uos nam
dominus inhibuit filijs israel ne amicicias uel federa contraherent
cum habitatoribus terre canaan qui erant inimici eorum nec quererent

eis boni · ut habetur exodi · xxxiiij · et sic ihesus nazarenus destruxit di-
uinum preceptum ¶ Ad primum dicendum quod quamvis negatio preposita signo uni-
uersali facit equipollere suo contradictorio quia non omnis quidam non
equipollent et io per hoc quod dicitur · non iurare omnino · non excluditur
omne iuramentum · quia quilibet tenetur superiori requirenti ueritatem
per iuramentum dicere veritatem alias periret ueritas et iusticia in multis
casibus Sed excludit iuramentum illicitum quod est triplex · scilicet falsum quod caret
ueritate et iuramentum iniquum quod caret iusticia sicut cum aliquis iurat
Innocenti nocere iuramentum incautum quod iudicio discretionis caret
quod sit cum quis iurat sine necessitate aut pia utilitate et propter hoc Jere · iiij capitulo
iurabis viuit dominus in veritate et iusticia et iudicio ad excluden-
dum tria predicta iuramenta illicita Cauendum autem quod exultat dicit ex
capitulo supra allegato in nomine illius scilicet dei iurabit aliqui dixerunt
quod iuramentum esset frequentandum tamquam religionis actus in
in quo uobo ubi non apparet necessitas aut pia utilitas de quibus ui-
detur iudeus fuisse hic arguens Sed quia hoc sit falsum patet per
preceptum domini Exo · xx · Ubi dicitur non assumes nomen dei tui in
vanum nec enim habebit insontem dominus eum qui assumpserit nomen
dei sui frustra quod facit ille qui iurat sine necessitate aut pia uti-
litate hoc etiam patet per librum Jere · preallegatum ¶ Item eccl.
xxiij capitulo dicitur · Uir multum iurans replebitur iniquitate
nam ex frequentia iurandi ex iuramento in tanto labitur in iuramentum
falsum et iniquum · quod autem subditur · Erit sermo vester est est non non et similiter
affirmando ueritatem et negando falsitatem intelligendum est nisi ueri-
tas plus exigat et hoc intelligatur de communi modo loquendi inter
homines patet per hoc quod dicitur · Sermo vester quod autem amplius
est a malo est non dicit hoc esse malum sed a malo nam omne iu-
ramentum est a malo culpe uel pene iuramentum enim falsum iniquum
et in tantum est a malo culpe ex parte iurantis Juramentum autem
licitum est a malo pene ex parte requirentis iuramentum ex humana
namque fragilitate que pena quedam est inflicta humano generi
propter peccatum primorum parentum prouenit quod homines sibi inuicem non credunt
simplici uerbo absque iuramento ¶ Per autem ultra arguit ihesum destruxisse
ipse legem iustitie ac rectitudinis non est uerum Certum quod sciendum
quod non resistere malo alii bonum est et necessarium et sic cadit sub precepto
utpote cum exiit resistencia absque maiore origo magni mali.

vel regni
ut dissidiu ciuitatis vel aliud huiusmoi aliqn no est bonu super
erogatonis · ut quod malu illatu tollat paciene propt deum vel
pp pace suandam et scdm humiliaconem et sic no resistere malo cadit sub
consilio et non sub precepto et in istis duobus modis loquitur saluator
et sic non excludit legem iustie sed addit sup hoc pfectione legis
ewangelice adeo non tenentur homines scd pnt licite de illa iniuria vin
dictam quere scdm ordine iustie quando non appz ex hoc maius malu
ut predictum est ¶ Sciendu aut quod ex hoc legis vbo oculum pro oculo dente
pro dente etc. aliqui iudei de quibus videtur iste fuisse interpretantes
dixerunt quod vindicta perse eet appetenda quod est falsum quia vindicta e ma
lu pene et ideo no est pp se appetibilis scd pp aliquod bonu consequendu
ut pp ordinem iustie suandu vel pp correctione iniuriantis vel pp
timorem alior ut ab iniurijs cohibeantur vel ad huiusmoi vbi ergo
nullum tale bonum ex pena alicuius estimat puenire scd magis timetur de
scandalo et maiori malo · tunc desistere a vindicta quenda vtilitatis
est et precepti ut predictum est ¶ aut cca eundem casum a vindicta quie
scencia quis desistat bonu sup erogacionis est et hoc patet per exempla
scorum patrum non solu noui testamenti sed et veteris · ¶ Sanctus enim Io
seph potuit vindicare illata sibi afratribus iniuriam non solu
a vindicta destitit scd eos cu suis familiis misericordie sustentauit. Sic
dauid semey sibi maledicente et lapides contra eum mittente et ex
hoc reum lese maiestatis occidi abysar phibuit ij · ¶ Re · xvij capo
d · dimitte eu ut maledicat si forte videat dominus afflictione
meam ¶ Idem et patet per scripturam veteris testamenti · leuitici xix capo
¶ Non queras vltione nec memor eris iniurie ciuiu tuor · Vbi vero
ex vindicta scdm ordine iustie non appz ortus scandali vel mali
ex desistencia ab ea daretur mal audacia iniuriando bonis
tunc talis desistentia malu esset et peccatum et intelli cau non e intelli d
saluatoris verbu quod ansequitur qui te percusserit in vnam maxilla
et non est intelligendu quantu ad effectum ut percussus maxilla alia
offerat percussori quia ihesus qui cepit facere et docere percussus in vna
maxilla ut legitur · ¶ Io · xviij capo non exhibuit aliam maxilla
percussori scd eu caritatiue corripuit d · si male locutus sum testio
niu perhibe de malo · si aut bn cur me cedis est igitur verbu predictum
scdm animi preparatone intelligendu scilicet ut sic percussus sit dispositus
in animo sustinere adhuc maiores percussiones vel iniurias in talibus

predictus s. quod est ibi homi naturu vel super erogacionis ¶ Ad i.
aut quod obicit de xanis legem xpi non obseruantibus · dicendum quod excorum
malicia non peyorat lex ewangelica sicut nec lex in monte synay data
per hoc quod iudei satis cito post eius dacione fecerunt et adorauerunt
vitulum conflatile Exo. xxxij. ¶ Ad illud aut quod arguit ultra de odio
inimici dicendum quod doctores hebrei circa hoc errabant ex hoc enim
quod preceptum est leui xix. Dilige proximum tuum sicut teipsum arguebant
a contrario sensu quod debebant odire inimicum sed hoc falsum quia omnis
homo ex caritate diligendus est inquantum ad ymaginem dei est et ca-
pax ipsius per cognicione et amore amicicia enim caritatis fundatur
super comunicacione super naturalis beatitudinis et ideo omnis intellectualis creatura
que in actu vel in potencia est beata est ex caritate diligenda Mali aute
homines quamdiu sunt in via sunt in potencia veniendi ad beatitudinem
et ideo licet malicia eorum sit odienda ipsa tamen natura possibilis beatitudinis
est diligenda et hoc est quod dicit saluator diligite inimicos vestros bona
scilicet gratie et glorie eis optando Alia aut non sunt eis optanda nisi in
quadam qualitate inquantum valent ad eorum salute quod soli deo est
notum quoniam omnibus alijs potest homo bene vel male uti et ideo
circa hoc non est determinate aliquid petendum sed sub condicione s. quatenus
valent ad eorum salute · Sequitur beneficencie · beneficencia est effectus di-
leccionis et ideo sicut tenemur diligere inimicos quantum ad ipsa bona
gratie et glorie · ita tenemur in affectu eorum salute modo debito et possibili
procurare ¶ Quod aut benefacere odientibus et inimicis sit lau-
dabile patet non solum per sanctos patres noui testamenti · sed etiam
veteris ysaac enim regi gerere et viris eius qui eum oderant et expu-
lerunt fecit magnum conuiuium · Genesis ca. xxvj. yoseph fratres suos
qui eum occidere voluerant et tandem in seruitutem qui est mors
ciuilis vendiderunt dulciter recipit et pauit Dauid saulem ipsum
persequentem ad mortem bis a morte liberauit · j° regum xxiiij et xxvj.
Helizeus syros eum querentes ad mortem a rege israel interfici pro-
hibuit et eos cibo et potu iussit refici et sic ad suum dominum libere
remitti · iiij. regum · vj. capitulo · hoc et patet per scripturam veteris testamenti
Exo. xxiij capitulo Si occurreris bovi inimici tui aut asino erranti
reduc ad eum Item ibidem Si videris asinum odientis te iacere
sub honere non pertransibis sed leuabis cum eo. Item prouerbiorum xxv capitulo
Si esurierit inimicus tuus ciba illum si sitit da ei aquam bibere Item

ps. cxix. Cum hijs qui oderunt pacem eram pacificus etc. ¶ Quod
autem contra predicta arguit de habitatoribus terre canaan de gentibus
inhibuit filijs israel ne contraherent cum eis amicicias sed eos occi
derent ¶ Dicendum quod illi erant homicide ydolatre pessimi propter quod
mortem meruerunt secundum iudicium dei et ideo filij israel occidentes eos non
fecerunt ex odio sed ex mandato dei et iusticie zelo Cum ipsis enim
non erant amicicie contrahende ne per hoc filij israel contraherent ad imi
tacionem ydolatrie etc. sequitur capitulum. ¶

Item accipit iudeus illud quod habetur Math. viij. Cum autem descendisset
ihesus de monte secute sunt eum turbe multe et ecce leprosus ve
niens adorabat eum dicens. domine si vis potes me mundare etc. Et
Et ait ihesus vade et ostende te sacerdoti et offer munus quod precepit
moyses Ex hoc arguit sic quod voluit sacrificium quod fiebat in emun
datione leprosi alibi non, scilicet math. xij capitulo dicit misericordiam volo et non
sacrificium et sic contradicit sibi et est instabilis in voluntate Item idem
arguit per hoc quod dicit mundato leproso. vade et nemini dixeris etc. et
alibi scilicet luce viij capitulo dixit curato a demone vade ad tuos et nar
ra quanta fecit tibi deus Item alibi scilicet math. x. dixit Qui me con
fessus fuerit coram hominibus confitebor et ego eum coram patre meo
et sic patet quod voluit facta sua celari et publicari que sunt contradic
toria ¶ Ad primum dicendum quod non valet nam eadem racione per scripturam
veteris testamenti quam iudeus concedit esse verum probaretur deum esse mu
tabilem quia gen. viij capitulo dicitur de noe sacrificio odoratus quod est dominus
odorem suavitatis et sic fuit sibi placitum Item in exo. et in levit.
et in alijs libris veteris testamenti precepit deus sibi offerri sacrificia
tamquam sibi placita et ysa. j capitulo dicitur holocausta arietum et adipe
pinguium et sanguinem hircorum et vitulorum nolui et ps. xxxix
Sacrificium et oblacionem noluisti etc. hec non enim arguunt dei mu
tabilitatem cum ipse immutabilis mutabilia operatur sicut in corporeis
in corporea ¶ Quod autem ihesus dixit allegando dictum osee prophete vj
misericordiam volo et non sacrificium non dixit hoc sacrificia legis ve
teris reprobando habebant enim tunc cursum suum et habuerunt
usque ad mortem christi. Sed hoc dixit opera misericordie preponendo nam habent sacrificia
duplicem bonitatem unam ex genere quia sunt opera virtutis
moralis aliam ex caritate quia quando fiunt ex caritate habent bo
nitatem meriti vite eterne sacrificia vero veteris legis non habebant

bonitate nisi ex fide et devocione offerencium · ut dicit gen · iiij cap. re
spexit dominus ad abel et ad munera eius · q · d · munera fuerunt accepta
b · propter bonitatem offerentis quod autem istomodo intellexerit prophetia sed vel po
cius dominus loquens per prophetam patet per textum ibidem ibidem quin
tus est · miam volo et non sacrificium et sciencia dei plusquam holocausta
per hoc quod dicit plusquam holocausta que sunt quedam sacrificia
patet quod non loquebatur holocausta reprobando sed eis sciam dei pre
ferendo et condempno de opibus tunc respectu sacrificiorum · et hoc idem patet
ys · i · capo. Postquam dominus dixerat holocausta arietum et adi
pem pinguium et sanguinem hircorum et vitulorum nolui querite
iudicium subvenite oppresso iudicate pupillo · defendite viduam
et venite et arguite me dicit dominus si fuerint peccata vestra ut coccinum
sicut nix dealbabuntur · ex quo patet manifeste quod opera iusticie et misericordie magis
erant deletiva culpe et meritoria glorie unde tamen [illegible] tempore quam sacrificia
legis ¶ Quod autem arguit ulterius quod ihesus noluit aliqua facta sua celari ·
aliqua vero publicari · fuit valde racionabile · nam omnis eius accio fuit
nostra instruccio Expedit autem imperfectis opera sua bona celare ne per
vanam gloriam extollantur · et expedit aliis et maxime perfectis opera
sua bona in publico ponere ad dei gloriam et proximi edificacionem
quantum ad primum dicit xpistus mt. b · te autem faciente elemosinam nesci
at sinistra tua quid faciat dextera tua · et quantum ad secundum b. luceat lux
vestra coram hominibus ut videant opera vestra bona et glorificent patrem
vestrum qui est in celis Sic eciam patres veteris testamenti aliqua opera
bona fecerunt occulte et aliqua bona publice · helias enim filium
vidue sareptane suscitavit secrete in suo cubiculo ad consolacionem
matris vidue iij · re · xvij · capitulo · ignem de celo fecit descendere super
holocaustum suum ad declaracionem deitatis vere publice scilicet coram
rege achab et populo israel iij re · xviij capitulo Similiter helyseus multipli
cacionem olee ad vidue sustentacionem et filiorum eius et ad satisfaccio
nem creditori fecit secrete scilicet clauso hostio · iiij re · iiij capitulo et mili
tes volentes eum capere arripiat percussos duxit in medium sama
rie coram rege israel et populo civitatis ut habetur iiij · re · vj · cao. patet igitur
ex predictis quod ihesus racionabiliter aliqua facta sua bona publicavit et
aliqua occultavit etc. sequitur ¶
Item accipit iudeus illud quod dicit ihesus mt. x cao. Confitebor tibi
pater domine celi et terre etc. Xpistiani dicunt quod filius et pater unum sunt quo

ꝗ quidē h̄z filius magis deus

quo ergo dicat̄ confiteri coram pre suo debent magis dici coram se
ipo Item si oia tradita st̄ s' a pre nichil hēt a seipo r͡c. ergo omo est
deficiens ¶ Ad pm̄ dicendu s' declaratu est per scripturas hebreorū · ꝙ ihs
est deus ⁊ homo deus ab eterno homo ex tpe Item declatū e s'. ꝙ ihs
nazarenus e vere xpus ⁊ quia sunt distincte nē · io sm̄ ꝙ deus dicit
Jo · x · capo Ego ⁊ pr vnum sumꝰ · s' in eentia · distincti tamē in psois
sm̄ aut ꝙ homo dicit · io · xiiij · pr maior me est r͡c. orat coram
pre ⁊ confitet ¶ Qd aut subdit' · si aut hēt omnia a pre · ergo est oio
deficiens ¶ dicendū ꝙ hec ppoitio est vera · xpistū in quantū ho
est creatura · omnis aut creatura s' relicta in nichilū cadet · sicut e
de nichilo · io potest ista concedi · cū reduplicatione · xpus inquātū
homo nichil est ex se sed omo deficiens Si aut erdias aliquis ar
guit ꝙ idem sequit̄ de xpo inquantū deus hēt nascendo ⁊ per ons
apatre hēt illud compatr̄e ⁊ sic ex se nichil est s' est omo deficiens // dicendū
ꝙ non sequit̄ quia filius accipit a pre idem ee cū eo · nam diuinū
ee non est multiplī · ⁊ io sic · pr est nate ee sic et filius r͡c. no pt
dici ee deficiens · nam eandē deitatē · potenciā · sapiam · r͡c. de aliis
absolutis hēt cum pre ¶ Qd aute indiuis sit pat' ⁊ filius non so
lum patet ex nouo testamto s' etiam ex veti · ys ix · filius datus
est nob ⁊ vocabit' nomē eius admirabilis consiliarius deus fortis
r͡c · ex quo patet ꝙ indiuis est filius ⁊ per ons pater quia rela
tiue dicr ad inuicem que posita se ponūt ⁊ per empta se pimunt
no em potest dici ꝙ deus filius sit filius alicuis creati ul finiti
non tamē duo increati nec duo immensi sicut nec duo dij sed
vnus i mensus nullam em distinctionem hūt in deitate s' solum
in personali pprietate r͡c Sequitur · caplm · vij ·

Septimo accipit iudeus illud ꝙ scribit' mt. xij · caplo In illo
tpe · abijt ihus sabato per sata discipli aute eius esurientes
ceperūt vellere spicas ⁊ manducare pharisei aut uidentes dix
erunt ei Ecce discipli tui faciut ꝙ non licet fate sabatis · At ille
dixit eis non legistis quid fecit dauid quando esurijt ⁊ qui cum
erant ⁊ quo intrauit in domū dei ⁊ panes ppiciationis comedit
ꝙ non licebat ei edere neque eis qui cum eo erant nisi solis sacer
dotibus ⁊ non legistis in lege quia sabatis in templo sacerdotes
violabant sabtm ⁊ sine crimē sunt dico vob quia templo maior
est hic r͡c · Erdias sic arguit primo Si ihus est deus ut dicunt

xpiani quomodo relaxaverunt observantiam sabbati · cum ipse prius eam pre
cepit · exo · xx · ca° · memento ut diem sabbati sanctifices · igitur aut ipse
non est deus · cum contrarium affirmat xpiani · vel deus est mutabilis relax
ando quod preceperat maxime tamquam legittimum sempiternum cuiusmodi
est observatio sabbati Item ex .m. quod deducit de david non est conve
niens · primo quia discipuli ihesu non erant in tanta necessitate famis
sicut david tunc transgrediens · et transgressione reatum Item si ex
cusavit hac david transgressione eadem ratione debuit excusare
adulterium eius cum bethsabee et homicidium urie Item ex .m. quod addu
cit de sacerdotibus non est ad propositum sacerdotes enim operabantur sabbato
in templo accendendo ignem vel potius nutriendo · hoc autem non erat
prohibitum nisi de sacerdotibus habitationibus hominum sicut dicitur exo · xx
xv · ca° · sabbato ignem non accendetis in cunctis habitaculis vestris tem
plum autem non includitur generalitate habitaculorum ¶ Ad solutionem istorum
primittendum est unum · scilicet quod tempore veteris testamenti dominus dispen
savit in observantia sabbati · hoc autem patet Josue · vi ubi dicitur quod
de mandato domini Josue et viri bellatores circuierunt urbem iericho vii
diebus continuis armati · et constat quod dies sabbati fuit una de illis
et in libro apud eos autentico qui dicitur seder olam · id est ordo seculi
dicitur quod dies sabbati quod die sabbati fuit prelium iericho et satis innuit
in textu Josue · vi · ubi dies ille dicitur sabbato et illo die circuierunt
iericho vii vicibus in ultimo circuitu corruentibus muris intra
verunt et interfecerunt omnes habitatores urbis · Item · iii regum · xix dicitur quod heli
as ambulavit in fortitudine cibi xl · diebus et xl noctibus continue
et sic pluries ambulavit in sabbato ex voluntate dei ¶ Ad primum dicendum
quod nichil est ad propositum · nam ille qui dat preceptum potest in illo dispensare
in casu et tollere renovare et ideo ihesus in quantum deus poterat hoc facere
propter quod subditur de seipso dominus est filius hominis et sabbati Item autem
in persona est filius hominis et filius dei quod arguitur ultimo quod deus
sit mutabilis non valet nam immutabilis existens mutabilia operatur
sicut incorporeus existens corporalia fecit et quod ultimo dicitur quod sanctificatio
sabbati fuit precepta ad semper non est verum · nam ubi dicitur perpetuum scribitur
exo · xxxi · capitulo pactum est sempiternum in hebreo habetur pactum
est beolam · id est in seculum quod non significat eternitatem sed tempus
longum quandoque acceptum et hoc modo dicitur Jere · ii cap° · a seculo confregisti
iugum meum · id est ab antiquo tempore · et in hebreo habetur beolam confregisti

zc̄ asetlo alii accipit̄ pro tempore decīato q̄ tamē pt ee satis breue· sic
deut̄· xv· capº dicit̄ perforabis autem eius in ianua domus tue
z erit t̄ s̄uus mens īn· z in heb· hēt perforabis zc̄ z erit t̄ s̄uus beolla
·i· in s̄eclm̄ z hᶜ tp̄us poterat ee breue ul' longū· vn̄ dicit̄· hic glosa
hebraica· beolla ·i· in cunctis diebus s̄cli domini usq̄z ad iubileum
Si em̄ infra anni a pforacōne auris sui moreret̄ dominus fiebat
lib' a s̄uitute z si viueret ult̄ annū iubileū s̄uus tn̄ fiebat lib' in
anno Jubileo pz igit̄ ex p̄dc̄is q̄ obs̄uacō sabbti nō erat p̄cepta
ad semp̄ z ex hoc patet q̄ illi qui dic̄one hebraica ollam tr̄stulēr̄ int
eternu ul' sempitnu dederut simplicibus occōne errandi obs̄uacōz
sabbti z circūcisionis ¶ Qd aut arguit̄ ult̄ᵃ de discipulis ihu spicas
vellentibus q̄ peccauit non est vm̄· nō em̄ peccauit rōne fc̄i· quia
scribit̄ deut̄· xxiij capº ¶ Ingressus vineam p̄ximi tui comedas v
uas q̄ntu t̄ placuit z idem intelligend' e de granis bladi· z aliis
fructibus nec peccauit rōe tp̄is· s̄· diei sabbti nam eorum esuries
eos excusabat ¶ Poss̄ z probabilr dici q̄ simp'r hᶜ poterant facē non
peccabat rōe comestiōis q̄z comedē in die sabti licitu erat oībus
iudeis nᶜ rōe excussiōis granoz de spicis que e queda p̄parac̄o ci
bi p decoccōne eet p̄hibita fieri in die sabti· exo· xvj· z c̄ xxviij quia
ibi e longº labor z distraccōnis coꝑoico lignoz z accensio ignis z
posicō uasoz ad ignē z sollicitudo circa decoccōne ut fiat oportune
tamē aliqne p̄paracōnes p̄m laboīs z p̄ue distraccōnis in die
sabti poterant fieri ut pote cibū decoctu die precedenti dispone
in uasis z ponē sup mensam z mappam z scilia z simil'r illa que
cruda ~~cocta~~ comedebant· ut hēbe licita erat lauare· uel sicut aut spicaz
nō uidet̄ mīq̄ ee laboriosa seu distractiua s̄z minus z p q̄ue licita
¶ Quod aut ult̄ᵃ arguit̄· q̄ dauid z viri eius erat in maiori nec̄c̄ite
famis quā discipuli ihu nō uidet̄ verisile· hēbant em̄ aliquam·
pecuniam ul' aliqua precipuiora ad h̄ndu cibū aliunde· que discipli
ihu nō hēbat· quia sine pecunia z p̄ea z cu simplici ueste incedē
incedebant· vn̄ ~~ne~~ achymelech summº sacerdos q̄siuit de nec̄c̄ite
dauid z uiroz suoz ad hᵒ q̄ daret eis licite pane sanctu s̄z solū
de mundicia coz maxie a mulieribus ut pz· iº Reg· xxj· capº ¶
¶ Qd aut inniutur ultra q̄ dauid peccauit panes illos comedendo
pz falsm̄ non solū p uerba saluatoris sui excusantis· s̄z eciā p scripturaz
ueteris testamenti que nō reprobat dauid comestione nᶜ achymelech

confessione et quia summus sacerdos erat non est verisimile quod ignoraret
quid esset licitum vel illicitum circa observanciam sabbati. Ipse autem
dixit si mundi sunt pueri maxime a mulieribus manducent q. d.
fames supposita dicta mundicia faciat comestionem licitam. Quod autem ultra
dicitur quod eadem racione debuit excusare vel relaxare adulterium cum
Bethsabee et homicidium Urie. Dicendum quod est simile nam ista sunt per se mala nec
possunt bene fieri propter quod in talibus non habet locum dispensacio. Quod autem ultra
dicitur de sacerdotibus in templo manualiter operantibus et licite non
solum accendendo ignem vel pocius nutriendo sicut precipitur Levitici
vi. capitulo. Ignis in altari meo semper ardebit quem nutriens sacerdos
subiciens ligna mane per singulos dies sed eciam hostias lavando
et super altare cremando. Et hac racione templi vel pocius divini cultus
ibidem fiendi eadem racione vel maiore discipuli presente Ihesu et eos licenciante poterant licite vellere spicas. Dato quod alias esset illicitum
non est bene clarum ut secundo dicitur est in subditis salvator. Dico autem vobis quod
maior templo est hic et cetera. Sequitur.

Octavo accipit iudeus Matthei xii capitulo. Omne peccatum et blasphemia
dimittetur hominibus spiritus autem blasphemie non dimittetur.
Et quicumque dixerit verbum contra filium hominis remittetur ei. Qui autem
dixerit contra spiritum sanctum non remittetur ei neque in hoc seculo neque
in futuro. Ex hiis arguitur. Vos christiani dicitis quod pater et filius et spiritus
sanctus sunt unius substancie essencie et unius voluntatis. Quomodo
ergo est verbum seu blasphemia contra ipsum spiritum sanctum et non contra
filium et patrem et quomodo unus remittit peccatum vel blasphemiam sine alio.
Hec enim que videntur haberi ex verbis ibi implicant contradiccionem
nam si sunt unius essencie et unus blasphematur et alter non sequitur
quod idem blasphematur et non blasphematur. Si sunt unius voluntatis
si unus remittit et alter non sequitur quod idem remittit eidem blasphe-
manti et non remittit que sunt duo contradictoria. Item de anima
blasphemantis ipsum spiritum separata quero ubi sit scilicet in celo vel in
gehenna. Si dicatur quod in celo sequitur quod spiritus sanctus sit impo-
tens ad puniendum blasphemiam illatam sibi et a deo non remis-
sam. Si autem dicatur quod est in gehenna sequitur quod pater et filius sint
impotentes ad salvandum cum tamen remiserint blasphemiam. Item
si duo remittunt scilicet pater et filius et spiritus sanctus non remittit quid prodest
sicut blasphemanti et quid sibi nocet. Si spiritus non remittit ex quo

implicatam

pr̄ et filius remittitur ei ex hijs ergo que s̄ videtur frivola et contra
dictionem implicatam qui tamen sequitur ex verbis ihu nazareni
concludit quod eius doctrina sit nullius momenti ¶ Satis patet intelli momenti
gentibus quod obiectiones iste procedunt ex ymaginatione falsa
circa articulum sancte trinitatis et ideo declarandum est ¶ Primo ex scripturis
hebraicis quod in essentia diuina plures sunt persone ¶ Secundo quod secundum textum
textus soluentur obiectiones ¶ primum declaratur per principium sacre scripture
In principio creauit deus celum et terram · vnde hebraica sic habet
In principio creauit heloym celum et terram ¶ Est autem heloym plurale
huius nominis el · vel heloym quod significat idem quod deus · per hoc ergo
quod hoc nomen plurale heloym coniungitur cum verbo singularis numeri
cum dicitur · creauit heloym · ac si diceret · creauit dii ostenditur quod in
deo est pluritas suppositorum eo quod suppositi aliqualiter · sed per vnitatem
actionis · ostenditur vnitas essentie in tribus suppositis vel personis
que licet non sint tres dii tamen sunt tres vnum deitate habentes
¶ Sed ad hoc respondent iudei dicentes quod hoc nomen heloym indifferenter
accipitur pro plurali et pro singulari · et quando accipitur pro deo non semper
tenetur pro singulari et hoc patet sic · nam aliquando accipitur pro deo non
et tamen coniungitur cum adiectiuo pluralis numeri quod non esset si teneret
pro singulari ¶ Exemplum primi · Iosue vltimo capitulo Non poteritis seruire domino
deus enim sanctus ipse · hebraica veritas sic habet non poteritis seruire
domino quia heloym sancti et ipse ¶ Item Iere · xxiij peruertistis
verba dei viuentis domini exercituum · hebraica veritas sic habet · per
uertistis verba heloym viuencium domini exercituum · patet autem
quod iste auctores loquuntur de deo vero ¶ Nam Iosue loquebatur populo de serui
tute dei veri ut patet litteram intuenti ¶ Similiter hoc patet de secunda
auctoritate · nam vbi habemus domini exercituum in fine auctoritatis pro hoc
nomine domini in hebreo ponitur nomen domini tetragrammaton quod
de solo deo vero potest dici ut declarat rabi moyses in libro de directione per
plexorum et tamen in istis auctoritatibus hoc nomen heloym coniungitur
cum adiectiuis pluralis numeri · ut patet · Exemplum autem secundi scilicet quod
hoc nomen heloym · coniungitur cum verbo pluralis numeri · ut habetur ij
Re · vij capitulo que est gens ut populus israel in terra · propter quod deus iuit ut
redimeret eum in populum hebraica littera sic habet · que ut populus tuus israel
vna in terra propter quam iuerunt heloym ad redimendum eum ¶ Ad ista est re
sponsio ¶ Quis est homo ut sequi posset deum regem factorem suum

hebr. ſic habetur. Quis eſt homo ut intret poſt regem qui iam fece-
rat. patet igitur ex modo loquendi hebraico quod in divinis eſt plura-
litas ſuppoſitorum et unitas eſſencie quam moyſes et alii prophete debuerunt
intelligi ſtudioſis in legem per talem modum loquendi. Secundo
dicit quod in divinis eſt trinitas perſonarum ſeu ſuppoſitorum. yſa. xlviii
Non a principio in abſcondito locutus ſum ex tempore antequam fie-
ret ibi eram et nunc dominus deus miſit me et ſpiritus eius. Quod autem
ſit verbum domini loquentis patet per literam precedentem cum di-
cit Manus quoque mea fundavit terram et dextera mea menſus eſt
celos etc. et ſub eodem contextu ibidem loquens dicit et nunc dominus
deus miſit me et ſpiritus eius. Similiter per literam immediate ſequen-
tem cum dicitur hoc dicit dominus deus redemptor tuus ſanctus iſrael.
In auctoritate vero premiſſa exprimitur deus a deo et ſpiritu eius. Inter mitten-
tem vero et miſſum ſemper eſt diſtinctio perſonalis et ſic iſta ſcriptura
impleta fuit in incarnacione filii qui eſt deus miſſus in mun-
dum a deo patre et ſancto ſpiritu. Item ecclesiastes iiii capitulo funiculus tri-
plex difficile rumpitur. Gloſa hebraica ſenſus eſſe videtur trini dei
unius non difficile diſſolvitur. Sed hanc gloſam moderni iudei pluri-
retorquentes hanc trinitatem ad tria attributa divina que ſunt potencia
ſapiencia et bonitas. Sed videtur hic eſſe ſententia gloſe per hoc quod dicit non
de facili diſſolvitur. quilibet enim et ſatis ſimplex ſcit deum eſſe poten-
tem ſapientem et bonum. Item ſicut deus operatur per ſuam
potenciam ſapienciam et bonitatem ſic artifex creatus operatur per ar-
tem ſuam ſicut per regulam directivam et per potenciam ſuam
qua tranſmutat materiam ad formam ſanctam vel lecti ſeu alterius
huiuſmodi. et per appetitum bonitatis ſue. et iſta tamen multo plus dif-
ferunt in eo quam potencia ſapiencia et bonitas in deo et ideo
et ſi propter iſta tria deus diceretur trinus et unus in gloſa predicta multo
fortius quilibet artifex diceretur trinus et unus quod non eſt verum et con-
iungere ſingulare cum verbo plurali numeri dicendo hyram fecerunt
templum ſalomonis ſicut de deo G. dicitur quod eſt ter qui fecerunt
hominem. Item ſuper illud pſalmi xlix deus deorum dominus locutus
eſt ubi in hebreo ponuntur tria nomina divina et in tranſlatione ſecundum
iuxta hebreum habetur fortis deus dominus locutus eſt. Querit
gloſa hebraica. quare aſaph ter nominavit dominum in principio
huius pſalmi et reſpondet. quia deus in tribus proprietatibus creavit ſeculum

proprietates autem iste formaliter constituerunt tres personas quarum
opera sunt indiuisa asaph autem auctor fuit dicti psalmi Ista vero que hic
dixi de trinitate personarum in vnitate essentie tractaui diffusius
in quadam questione de quolibet qualiter per scripturas hebreorum
ostendi possit misterium christi quantum ad aduentum eius primum esse
completum Ex dictis patet quod non est contra intentionem antiquorum
hebreorum dicere pluralitate in deo dum tamen vnitas essentie teneatur
quod nos christiani tenemus simul et fideliter confitemur // hiis dictis venien-
dum ad obiectiones Circa quod sciendum saluator mathei xij distinguit
blasphemiam contra filium hominis a blasphemia contra spiritum sanctum
prima notans verba indeuotum nequiter prolata contra benignitatem
humanitatis sue comedebat enim et bibebat cum hominibus etiam aliis
cum peccatoribus sicut clementissimus medicus cum egrotis et ex hoc
iudei vocauerunt eum voracem potatorem vini publicanorum
amicum ut habetur mathei xj capitulo et hanc blasphemiam dixit saluator
s' remissibile eo quod erat excusabilis in parte excusabilis consideratione
fragilitatis humane Secundam vero blasphemiam vocat verba contra
diuinitatem suam nequiter dicta videntes enim ab eo fieri expulsiones
demonum illuminationes cecorum suscitationes mortuorum et similia
que non poterant fieri nisi virtute diuina Iudei tamen attribuebant
ea virtuti demonis dicentes mathei xij hic demones non eicit nisi
in belzebub principe demoniorum et hanc blasphemiam dixit sal-
uator irremissibilem non simpliciter sed difficile remissibilem
Nam ex parte blasphemantium non erat aliqua excusabilis ratio
nec in parte et quia talis blasphemia contrariatur principio remissi-
onis peccatorum quod est virtus diuina et quia eadem est deitas in tribus
personis ideo blasphemans contra vnam personam blasphemat contra
aliam et similiter eadem est bonitas in tribus ideo vna persona non
remittit sine alia nam opera trinitatis sunt indiuisa remissio tamen
peccatorum aliqui persone spiritus sancti attribuitur quia principium
remissionis huiusmodi est bonitas quod est attributum spiritus sancti patet
igitur quod obiectiones inde superius posite procedunt de falsa ymagina-
tione // Restat autem ondere quod irremissibile vno modo de difficili
remissibile hoc primo patet v metaphysice quod impossibile et intransi-
bile vnomodo dicitur quod nullo modo potest fieri nec transiri alio modo
quod potest sed de difficili hoc et declarat de omni modo loquendi

Dicit enim de certo perfecto quod non potest videre simpliciter et de certo
quod non potest videre quia videt cum difficultate Tercio hoc declaratur
ex modo loquendi scripture veteris testamenti Josue considerans dif-
ficultatem populi ad bonitatem et pronitatem ad malum dixit Josue 24
non poteritis servire domino etc. non intellexit de impossibilitate simpliciter
sed de difficultate nam ibi subditur quia invitus servivit populus ex-
deum ut serviret domino Item Iere. xiii capitulo dicitur si potest ethi-
ops mutare pellem suam et pardus varietates suas et vos po-
teritis benefacere cum didiceritis malum quod enim ethiops et pardus pos-
sint mutare pelles suas hoc est impossibile simpliciter Sed quod assuetus ad
mala revertatur ad bene agendum non est impossibile sed difficile eo
quod habitus viciosus inclinat ad male agendum per modum nature
Exemplum habetur in manasse rege qui diu fuit assuetus in pessimis
et tamen finaliter reductus fuit ad bonum virtutis ut patet ii. Paral.
xxxiii et in fine libri Paral. ubi ponitur eius oracio ¶ Quod autem inda-
quirit ultimo de anima blasphemantis ubi sit Dicendum quod si recessit a
corpore cum peccato blasphemie est in inferno Si non recessit totaliter ex-
pedita quantum ad culpam et penam est in celo Si autem recessit
liberata a culpa sed adhuc ad penam temporalem obligata detinetur
in purgatorio donec purgetur et sic ad gloriam transferatur nec ali-
qua persona divina est impotens ad salvandum eam vel puniendum
quia sicut tres persone sunt unus deus ita sunt unus omnipotens
ad faciendum de creatura quidquid placet sibi secundum ordinem sue
sapientie et iusticie etc. Sequitur capitulum xx ¶

Nono capitulo accipit videns verbum Ihesu nazareni quod scribitur
Mathei xviii capitulo Non est voluntas ante patrem meum qui
in celis est ut pereat unus de pusillis istis et ibidem premittitur venit
enim filius hominis salvare quod perierat ¶ Item Mathei xiii capitulo dicitur in
parabolis loquor eis quia videntes non vident et audientes non au-
diunt et intelligunt Ex hiis autem arguit sic si venit salvare quod
perierat ut dicit et tamen non loquebatur peccatoribus parabolice
ut non intelligerent nec per consequens converterentur et salvarentur ut
ibidem in ewangelio subditur ista videntur manifeste sibi contra-
dicere scilicet quod quereret salutem peccatorum et non quereret vel vellet
Item istud ultimo videtur destruere verbum domini Eze. xviii Nolo
mortem peccatoris sed ut magis convertatur et vivat Dicendum

q xpus non semp loquebatur parabolice sed aliquando plane
et aperte tractavit ea que sunt de salutis necessitate ut pz Math.
vi. et septimo ubi tradidit formam perfectionis evangelice sed
quoniam ad eius predicacionem veniebant homines maligni
non ad discendum sed ad insidiandum ei ideo tunc loquebatur pa
rabolice ut non intelligerent ne daret sanctum canibus et poneret
margaritas ante porcos. Aliquando etiam fidelibus et devotis
loquens parabolam premittebat et postea exponebat ut ex
premissione parabole et veritas graciosius aperiretur. hic mod
loquendi communiter in cottidie predicacionibus observatur. Patet igitur
q ihesus aliquando loquebatur parabolice aliquando plane et hoc ro
nabiliter. Nam ezechiel et alii prophete frequenter utroque modo loque
bantur ut patet eorum libros intuenti. Moyses etiam aliquando
loquebatur populo velata facie aliquando vero sine velamine.
Item iudeus arguens contra ihm eo q dicit in parabolis loquor
eis quia videntes non vident etc. arguit contra deum veteris
testamenti et per consequens contra scripturam. dicit enim dominus
ysaie vi capitulo Excecat cor populi huius et aures eius aggrava
etc. quam autem ihesus hic allegavit tamquam impletam
in sua predicacione perquam simplices illitterati fuerunt il
luminati in apostolis et sacerdotes et scribe fuerunt excecati sicut pleni
us dixi ysa. sexto capitulo nec obstat q verba sunt hic aliqualiter
mutata. nam apostoli et eius evangeliste allegantes vetus testa
mentum magis curaverunt allegare sensum scribentium quam
verba. Hec autem excecacio predicta fuit ab antiquis doctoribus
iudeorum exponentibus in libro typhe .i. decoris illud q +
dixit moyses de populo israel deut. xxxii capitulo generacio prava [illegible]
atque perversa hec-ne reddis domino ipse stulte et insipiens.
glosa. stulte in hiis que precesserunt et insipiens ad seculum
venturum. per q intelligitur tempus messie in glosa hebraica ubique.
Quod autem ulterius dicit ihm destruere verbum domini dicentis
Nolo mortem peccatoris etc. non valet nam in populo sunt penitentes
tes et obstinati de penitentibus dicit dominus istud verbum
et multa similia de obstinatis autem dicit comminacionem asperam
et totalem destructionem. Job xxi. Ducunt in bonis dies suos
et in puncto ad inferna descendunt. et hoc patuit per effectum

anchore et sibi adherentes · Numeri · xvi · et ideo si arguit destruxisse dominum verbum eadem racione sequitur quod deus destruat verba
sua quod est iniquum et contra seipsum maxime cum in verbis
domini in eodem contextu litere talis modus loquendi contrarius
de obstinatis et penitentibus frequenter invenitur deutronomii · xxxii · capitulo · ego occidam scilicet obstinatos et ego vivere faciam
scilicet penitentes et psalmus lxxvii · Cum occideret eos querebant eum
et revertebantur · occisio refertur ad obstinatos peccatores reversio vero
ad penitentes qui aliorum pena territi penitebant etc.

Decimo accipit iudeus illud quod scribitur Matthei · xxi · capitulo · Mane
autem revertens in civitatem esuriit et videns fici arborem · unam secus viam venit ad eam et nichil invenit in ea
nisi folia tantum et ait illi · Numquam ex te nascatur fructus
in sempiternum et arefacta est continuo ficulnea · Ex hiis arguit sic · Si ihesus fuisset deus cognovisset a longe fructum ficulneam non habere nec ad eam ivisset · Item cum dicat benefacite hiis qui oderunt nos quomodo maledixit arbori que nichil nocuerat ei · et ideo videtur hoc fecisse ex ire perturbatione //
Dicendum quod ihesus non solum in quantum deus quem nichil
potest latere scivit fructum in arbore non esse · sed etiam in
quantum homo quia quilibet etiam satis simplex poterat
istud scire cum non esset tempus ficorum · ut dicitur Marci xi
capitulo · Ad quid ergo venit ad arborem fructu vacuam · Dicendum
quod sicut prophete veteris testamenti aliquando prophetizabant verbis
aliquando sensibilibus signis sicut Ieremias predixit destructionem civitatis ierusalem per caldeos et portavit cathenas ligneas in collo suo · ut habetur Ieremie xxviii capitulo ad significandum
quod populus cathenis vinctus duceretur in captivitatem ita ihesus
qui dicitur propheta · luce · x · capitulo et de quo predictum fuit deutronomii
xviii · prophetam suscitabit nobis deus de fratribus vestris etc.
destructionem civitatis ierusalem futuram per romanos predixit
luce · xix · eo quod non cognovisset tempus visitacionis sue · scilicet
per christum quemquidem cognicio ad sacerdotes et legis peritos pertinebat · et ideo defectum eorum et punicionem significavit vel insinuavit
per sensibile signum arboris fructu carentis · nam ipse vocat
ad sacerdotes et legisperitos · quorum fructum boni operis

esuriebat natus bonis operibus inuenit et per maledictionem arboris eos a deo maledicendos significauit et per eius arefactionem eorum destructionem prefigurauit nam postea capta ciuitate per romanos cum sacerdotes veniam peterent Titus ante iussit eos occidi dicens eos esse dignos ita qui templo et numino ceperunt sup viuere. patet igitur ex predictis quod ihesus circa ficulneam nichil fecit ex ignorantia seu perturbatione ire sed ex magna ratione etc. Sequitur.

Undecimo accipit iudeus verba ihesu. Math. xxvj capitulo. Tunc venit ihesus cum illis in villam que dicitur gethsamani et dicit discipulis suis Sedete hic donec vadam illuc et orem et assumpto petro et duobus filijs zebedei cepit tristari et mestus esse. tunc ait illis tristis est anima mea usque ad mortem Sequitur procidens in faciem suam orans et dicens Pater si possibile est transeat a me calix iste etc. Ex hijs dictis arguit sic Si deus esset quomodo orauit. ipsius enim dei non est orare sed ab alijs orari ut sic liceat loqui Item quis umquam audiuit de deo tremente et timente cum deus sit omnipotens ad faciendum quod vult sine difficultate Si autem dicatis quod iste timor et tremor fuit in carne Sed non in anima quis esset ita fatuus qui ignoraret carnem dolorem timere vel tremere nisi per animam Item per hoc quod dicit transeat a me calix iste etc. patet quod in eo non fuit virtus ad saluandum vitam suam et carnem per superius dicta facile potest solui ista declaratum est 6° per scripturas hebreorum quod messias in veteri testamento promissus futurus erat verus homo et verus deus in vna persona Item quod redempturus erat mundum per passionem suam in humana natura Item quod ihesus nazarenus est vere messias iudeis promissus. ideo habuit corpus passibile et mortale pro nostra redemptione usque ad suam resurrectionem in qua habuit corpus immortale et gloriosum Dicendum igitur quod ihesus nazarenus in humanitate pro nobis assumpta in qua est minor patre orabat eum pro nobis sicut scribit ysaie. liij capitulo et pro transgressoribus orauit ut non perirent. quod capitulum intelligitur de xpisto ad literam sicut ibidem multipliciter declaratum Orauit etiam pro se ipso Johannis xvij capitulo. Pater clarifica filium tuum Quod autem arguit de timore et tremore et

tristicia · dicendum quod ista non fuerunt in natura diuina · quia hoc est impossibile nisi tantum metha[phorice] · sicut Genesis vi capitulo dicit et tactus dolore intrinsecus delebo inquit hominem quem creaui a facie terre · Similiter nec in natura humana · quantum ad parte anime superiorem que est intellectiua in qua ihesus ab instanti sue concepcionis fuit comprehensor et summo gaudio fruebatur · Sed quantum ad partem anime inferiorem que dicitur sensitiua et est in organo corporali in qua ihesus fuit viator fuerunt predicta ad opus nostre redempcionis et ut in ipso ostenderet uera natura sensibilis contra futuros hereticos qui dicturi erant quod xpistus non habuit corpus passibile sed celeste · Quod autem ulterius inducit transeat a me calix iste · dicendum quod hec peticio erat sensualitatis sicut morientis que naturaliter horret hominem sed erat racionis ponentis · tantum pergnam tamen racionem ihesus acceptabat mortem quia uoluntas racionalis erat in eo totaliter uoluntati diuine conformis ideo dicebat Uerumtamen non mea uoluntas sed tua fiat · et accipitur hic uoluntas pro appetitu sensitiuo quod appetitus intellectiuus superabat idem de ipso scribitur · ysaie liii capitulo Oblatus est quia ipse uoluit · In hebreo sic habetur · Angustiatus est quia ipse uoluit et infra eodem capitulo dicitur de ipso Tradidit in mortem animam suam et cum sceleratis reputatus est · propter hoc dicebat mt xxvi capitulo Spiritus quidem promptus est · i · uoluntas racionis prompta est ad mortem caro autem infirma id est sensualitas horret eam et hoc non solum inuenitur de ihesu nazareno sed eciam de martiribus in nouo testamento sicut patet de multis et eciam in ueteri testamento de machabeis a sanctissimis tormentatis et de eleazaro · de quo dicitur ii · mach · vi capitulo Sed cum plagis perimeretur ingemuit et dixit Domine qui habes sanctam scienciam tu scis quod cum a morte possem liberari graues corporis sustineo dolores secundum animam autem · i · secundum partem anime superiorem libenter hec patior · ¶ Quod autem arguit iudeus quod caro non dolet timet aut tristatur nisi per animam hoc est verum de anima sensitiua Sed quia nescit distinguere inter sensum et intellectum ideo facit ridiculum argumentum ¶

Vltimo accipit iudeus uerbum xpi dicentis capitulo

ar. ultimo data est michi omnis potestas in celo et in terra
Ex hoc arguit quod ihesus non sit deus cum esse est potentissi
mus et ab alio non accipit potestatem Si autem dicatur quod a
patre data est sibi potestas · non valet quia xpistiani dicunt
patrem et filium esse equales ¶ Dicendum quod in ihesu nazareno
duplex est potestas · sicut est duplex natura · una est potestas
diuina quam habet ab eterno non tamen a se sed a patre a quo est
distinctus a patre in persona non tamen in hoc minor est patre
quia ab eo accepit eandem naturam et potestatem sicut supius
dictum est · tamen ihesus loquitur hic de ista potestate sed de alia
quam a deo accepit in humana natura nam ab instanti assump
cionis humane nature ad personam filij illa natura habuit excel
lenciam super omnem creaturam · auctiue non tamen executiue
nam inter homines apparuit in forma serui in humana natura
passibili propter misterium nostre redempcionis adimplendum
sicut fuerat predictum · ysaie · liij · Vere languores nostros ipse
tulit et dolores nostros portauit disciplina pacis nostre super
eum et liuore eius sanati sumus · quod intelligitur de xpisto ad literam
et secundum antiquos doctores hebreorum prout ibidem plenius
declaraui · Sed in sua resurrexione accepit hanc potestatem
creatiue ideo tunc dixit data est michi omnis potestas in celo
etc · tamen in iudicio finali omnia plenius erunt subiecta ei
sicut ostendit apostolus · hebreorum · ij capitulo · per hanc potestatem
que finita est non est nec erit equalis deo patri Sic igitur patet
ad obiecta iudei ex verbis ewangelij secundum quod ad manum meam deue
nerunt ¶ Item arguit iudeus ex verbis xpianorum dicens · Vos
dicitis quod creator unus est · et quod xpistus vester est filius eius et quod
descendit de celis sine separacione a patre et a spiritu sancto quando ergo
vos dicitis quod filius descendit in uterum virginis · quero si tunc pater
et spiritus sanctus fuerunt ab eo separati an non si dicatis quod sic est
contradictio in verbis vestris quia dicitis quod descendit sine separa
cione ab eis Si non dicatis quod non sequitur quod pater et spiritus sanctus
sint incarnati sicut et filius quod vos negatis · dicendum quod descen
sus filij in uterum virginis non est intelligendum per motum loca
lem sed per nouum effectum in virgine cuiusmodi effectus est coniunctio
diuine nature et humane in una persona Hec igitur coniunctio pater

conſiderari dupliciter unomodo effectiue et ſic facta ſunt a tribus perſonis ſ. patre et filio et ſpiritu ſancto · nam eorum opera ſunt indiuiſa · aliomodo terminatiue et ſic illa coniunctio terminata eſt ad perſonam filij propter quod ſolus filius dicitur incarnatus · licet quia adhoc poni non poſſit · exemplum quod non habeat plus diſconueniencie quam de conueniencia · tamen quantum aliquid poteſt poni conueniens ponatur igitur caſus · plato · ſortes · cicero tractant matrimonium berte cum ſorte que eſt media perſona Si igitur queratur a quo effectiue eſt iſta matrimonij coniunctio patet quod a tribus Si autem queratur ad quem eſt terminatiue patet quod eſt ad ſortem tantum · propter quod ipſe ſolus dicitur et eſt berte maritus Sic ſuo modo eſt in propoſito · quia licet pater et filius et ſpiritus ſanctus ſunt unum in natura · tamen ſunt diſtincti in perſonis Incarnacio autem terminata eſt ad filium perſonaliter diſtinguibilem · a patre et ſpiritu ſancto · non tamen dicitur ſeparatus ab eis quia nomen ſeparacionis non recipitur in diuinis perſonis · quia ſignificat diuerſitatem eſſencie · non ſic autem nomen diſtinccionis Sic igitur patet quod ad dictum xpianorum dicentium incarnacionem non ſequitur contradictio ſeu aliud inconueniens ¶ Item obicit ſic ego quero a uobis xpianis utrum xpus uester fuerit mittens uel miſſus Si dicatis quod miſſus quis unquam audiuit deum miſſum ad alterum · quaſi diceret hoc eſt apertum mendacium Si autem dicatis quod eſt mittens uos facitis eum mendacem quia dicit et ego non ſum ſolus ſed ego et qui miſit me pater ¶ Dicendum quod dei filius eſt mittens et miſſus · fuit enim miſſus in mundum a patre et ſpiritu ſancto in ſua incarnacione benedicta ſicut fuit ſupius declaratum per auctorem yſaie xlviij capitulo · et nunc miſit me dominus et ſpiritus eius · Hec dicit redemptor tuus ſanctus iſrael et etiam mittens ſpiritum ſanctum ſicut dicit Johannes · xv · mittam uobis ſpiritum ueritatis etc. Circa quod ſciendum quod miſſio alicuius importat duplicem habitudinem · unam ad mittentem ſecundum quod aliquo modo miſſus procedit a mittente · aliam ad terminum ad quem mittitur ſecundum quam miſſus eſt ubi prius non erat uel eſt ibi aliomodo quam prius · licet autem in diuinis non ſit proceſſus unius perſone ab altera ſecundum motum localem uel ſeparacionem realem tamen eſt ibi proceſſus ſecundum originem quia filius procedit a patre · et ſpiritus ſanctus ab utroque ſicut in nob

Verbum intelligibile procedit a mente non extra ipsam sed intra
et similiter amor procedit ab utroque · sic igitur filius et spiritus
sanctus · habent habitudinem admittentem · habent etiam habitu
dinem ad terminum missionis non tamen sic intelligendo quod
incipiant esse · ubi prius non erant simpliciter · quia de necessitate
sunt ubique · per essenciam · presenciam et potenciam · sicut patet
Jeremie · xxiii · Celum et terram ego implebo dicit dominus ·
Sed sic intelligendo quod incipiunt esse ubi prius erant tamen alio
modo ~~et hoc modo~~ et hoc modo filius dicitur missus in mun
dum a patre quando incipit esse ut homo · ubi tamen prius erat
ut deus Johannis primo capitulo In mundo erat et mundus
eum non cognovit In propria venit et sui eum non recepe^runt^
et similiter spiritus sanctus dicitur missus apostolis visibiliter
quando super eos apparuit in signo visibili · Nam hoc modo
prius non erat ibi · et cottidie mittitur invisibiliter ad sanctifi
candum creaturam racionalem quia incipit esse per graciam
sanctificantem · ubi tamen prius erat per essenciam Ad argu
mentum iudei patet quod non est contradictio · dicere quod filius est mit
tens et missus quia non est secundum idem Item dicis iude
us symonis cephe dicit ihesus Ecce sathan studet ad interficia
endum me de manu domini et non dabit me in manum sathan
et ex hoc arguit dicens · Quare non confundemini vos christiani
dicere istum deum sic loquentem · dicendum quod istud falsum nam
in epistolis · Petri aut alibi non invenitur hoc dictum a ihesu
nazareno · tamen si hoc dixisset et factum fuisset nullum inconveni
ens sequeretur · Nam supra declaratum est quod est verus deus
et verus homo in una persona Ipse vero sicut deus permisit se
in quantum hominem a dyabolo temptari et de loco ad locum
portari ut supra dictum est · et quia pater et spiritus sanctus
sunt unus deus cum eo ideo ab ipsis fuit etiam ista permissio igitur
si sathan hoc modo permissus fuit querere quod iudeus allegat
ficte · nullum inconveniens sequeretur · Patet etiam iudei falsitas
per hoc quod obiectiones suas in aperto mendacio terminavit etc.

Premissa descriptione originis et descriptionibus artium et quorundam aliorum ortu et cursu et statu omnium regnorum ab initio usque ad nos dispositis, in sequentibus ad quasdam allegoriarum et tropologiarum observantias secundum subiectas hystorie seriem, primus de veteri testamento, deinde de novo, quantum brevitati sufficere videbitur elucidabimus. Invenies autem in hac parte libelli ministrari brevitati tue sensus necessaria tuque meditationi et in egregia virtutis et in amore virtutis omnibus modis utilia. Sed tu lege que scripta sunt et meditare et comedere non negligas.

Liber primus tractat de misteriis rerum gestarum ab initio usque ad Abraham, continens xx capitula.

De significatione celi et terre. De Adam et Eva et filiis eorum. Item de celo et terra. De Sem et Cham et eorum filiis. De Enos, Enoc et Noe. Item de luce et sole. De archa et diluvio et qualis sit forma de archa. Item de aquis vel sententia de archa. Item de sole et luna et stellis. De corvo et columba. Item de piscibus et avibus. De yri. De paradyso. De forma. De vinea Noe et eius inebriatione. De eadem moralis sententia. De Adam et Eva et serpente.

De significatione celi et terre

In principio creavit deus celum et terram: celum scilicet summa, terra yma; celum invisibilia, terra visibilia; celum spiritualia, terra corporalia; celum angelos, terra homines. Celum scilicet summa et invisibilia, spiritualia, id est angelos, et sublimitate positionis et excellentia conditionis, sublimitate positionis quia celos visibiles materiales creaturas altitudine situs excellit, excellentia autem conditionis quia eos celos sui soliditate et qualitate precellit vel precellit. Est enim illa summa celestium spirituum angelica natura creaturas omnes visibiles et celestes pre ceteris maiore et conditionis sue dignitate superat et eis supereminet. Terra scilicet yma, visibilia, corporalia, id est homines, et loci positione et conditionis minori dignitate, loci positione quia celo inferior, minori conditionis quia celo corruptibilior. Sic homines respectu angelorum maiores. Sunt inferiori et conditione corruptibiles, sunt minus digni. Secundum quod predictum similiter significat celum prelatos, perfectos, contemplatos, terra autem subiectos, imperfectos, activos; prelati namque perfecti contemplati sive auctoritate nominis sui differentia dignitatis, sive merito virtutis subiectis imperfectis activis. Sunt superiores subiecti vero imperfecti, activi prelatis perfectis contemplativis inferiores. Celum igitur angeli, terra homines; celum prelati, terra subiecti; celum perfecti, terra imperfecti; celum contemplati, terra activi.

De celo et terra et operibus vi dierum

In principio creavit deus celum et terram, celum spiritus, terra corpus, quia sicut celum terra sublimius et solidius, sic excellentior et dignior corpore spiritus. Mundus in prima conditione confusionem hominis iniquitate sui. Sicut enim in mundo primordiali confuso non erat lux, non erat ordo, sic homini iniquitati subiecto nec lux lucet peregrinatione veritatis, nec ordo in est dispositione equitatis. Et deus quidem in media confusione lux primaria creavit, quia peccatorem deus per celestis gratie sue lucis radiis illustrat ut quid sit, quid esse debeat agnoscat et ad normam recte vivendi disponat. Sed igitur lux primaria per cognitionem firmamentum inter aquas superiores et inferiores discretionem inter vicia et virtutes designat. Vicia namque inferiores aquas, superiores virtutes et firmamentum in utrasque aquas posuit, quia per virtutem discretionis virtutes a viciis et vicia a virtutibus dividuntur. Deinde secundum congregationem aquarum que erant sub firmamento congregatio aquarum cohibitionem corporum motuum dictorum. Vicia namque que penitus in presenti vita deleri non penetrabilibus evacuari et eliminari non possunt propter corruptionem originalem nobis insitos debent quantum per dominationem gratiam possibile est cohibere, coartari et vinum et digne per totum effluant

excellentior

totum occupet et corrumpat et sensus nostros ab inquisitione veritatis affectus nostros ab exercitatione virtutum
membra nostra ab operatione boni operis impediat. Sic enim terra aquis occupata non potest germinare
sic nos viciis implicati nec sensibus veritatem inquirere nec affectibus virtutes concipere nec membris bona de-
lebimus exhibere. aquis igitur in unum congregatis aer calescit et lux fit et terra germinat. quia viciis cohibi-
tis in mente lux progreditur virtutum, calor dilectionis et caro fructificat per bona actione. conditio
luminarium significat perfectam nebulose ignorancie cecitate sepositam veritatis inspectionem. et per solem signi-
ficatur cognitio eorum que pertinent ad naturam divinam. luna cognitionem eorum que pertinent ad statum creaturarum. stelle cog-
nitionem eorum que pertinent ad unamquamque creaturam sive unamquamque mentem fidelem. pisces qui labitant in mo-
ni in aquis sollicitudinis actionem bonam designant que vite labentis fluctibus agitantur. volucres que
ad alta volitant significant contemplationem celestium per quam ab infimis ad summa sublevamur. ani-
om malia significant sensus corporis nostri cum ipsa participat sensibus bestiarum. sicut enim animalia nobis creata
tum sensus nostri corporis pravitate peius corrupti per divinam gratiam reintegrantur

Homo itaque compositus novissime fit homo ad ymaginem et similitudinem dei. quia talis in nobis
virtutibus et bonis operibus dispositis fit patri conformis et filius dei per iusticiam qui prius fuerat di-
formis et dissimilis per culpam. Homo denique formatus in paradyso voluptatis transfertur quia per eam
regnat in mundo peregrinus. sublimatur in celo peregrinatus. celum namque spiritus. terra corpus. lux prima condi-
tio cognitionis. firmamentum mentis aquas superiores et inferiores separans. distinctio inter vicia et virtutes.
aquarum inferiorum congregatio viciorum cohibitio. productio germinum exhibitio bonorum operum.
luminarium conditio perfecta veritatis agnitio. pisces bona actio. volucres contemplatio. animalium
creatio sensuum corporalium reintegratio. ade formatio iusti perfectio. ade in paradyso iustus in-

Lux prima facta ante solem significat legem ante gratiam. iohannem ante christum. inicium ante perfectionem. gratiam ante
gloriam. sicut lux prima facta sole prior fuit tempore tamen minor claritate. sic lex gratia iohannes christo inchoacio perfectione
dinoscuntur gratia gloria priora dignoscuntur ordine longe tamen inferiora perfectione. sic et in aliis bonorum ordinibus in-
venitur. quia alia precedunt alia succedunt. precedunt minora succedunt maiora. De aquis

Aque superiores significant bonos et salvandos. aque inferiores significant malos et dampnandos. de a-
quis superius scriptum est. Laudate aque que super celos sunt dominum. quia celum impetum non tacebunt laudare
nomen domini. de aquis vero inferioribus scriptum est. Congregentur aque in locum unum. quia reprobi per totum mundum
modo dispersi aggregabuntur in infernum in sempiternum puniendi. Que tamen sunt iste aque in mari. superbi. invidi.
fornicarii. concubinarii. adulteri. avari. feneratores. fures. rapaces. ebriosi. periuri. odiosi. ho-
micide. et qui viderit mulierem ad concupiscendum eam. et qui dixerit fratri suo fatue. et cetera. que sacra scriptura non
perpetravit. ipsi non iustificati. pagani. iudei. falsi christiani. isti congregabuntur in locum unum in infernum qui est
locus indignis quo non extinguitur ignis. neque qui torquet nec qui torquetur moritur. De sole et luna et stellis

Solent doctores sancti per solem accipere christum per lunam ecclesiam quia sicut luna per singulas stellas lucem
et ita illuminat singulos fideles per solem christum. quia sicut sol per suis cum semper non mutatur sic christus qui in mente sive
non est amplius. quia ... non per mutabilitatem. per lunam designatur ecclesia quia sicut luna per diminutionem ... ad
plenitudinem ducitur sic et ecclesia cum membris suis per gratiam succedente tempore apponit consolatur et fluit

luna a sole suscipit lucem, sic scā ecclia a xpo suscipit iustificationem; per stellas io designantur fideles
quia sicut ipsi luminaria celi. Celo assimilatur sicut paulus dicit sicut sibi similibus luminaribus dico mirat
diuersa celestis. Et sic lucens sic duo clara luminaria in mundo Sol idem xpc, luna, stelle, fideles
Pisces signant malos, volucres signant bonos, pisces idem signant malos De piscibus et auibus
quia in loco quo creati sunt permanserunt, volucres signant bonos quia ad altiorem mansionem ascenderunt
Sic mali in culpa remanent in qua sunt nati, et boni peregrinum conscendunt ad gloriam ad quam sunt renati,
mali squamas habent peccatorum, boni pennas virtutum, boni laudes diuinas modulatis vocibus
cantant, mali in quorum ore laus non est despeciosa laude contrafacit De paradyso.
Paradysus voluptatis ecclesia signatur in qua diuersitas sunt voluptatis iocunditates. Hic presentium
copia, hic pecunia ... hic per virtutum redolentia, hic premiorum bonorum omnium diffe-
rentia, hic in contemplatione patrie celestis, hic in melodia diuine laudis, hic in dulcedine diuine
similitudinis et fine dilectionis, Hic in spe future remunerationis, fons qui est in paradyso, xpm signat, fons namque
sapientie ubi dicitur filius dei qui hic est fons paradysi et in libro dei, sapientiam dei, inuenit vitam et hau- inuenit
Quatuor flumina fontis iiii^or sunt euuangelia xpi, quibus ortus sic est Et ut salutem ad ortum
irrigent et uegetant ut crescat et fructum faciat. Que bene diuersas terras irrigant quia diuersos populos per
fines in orbe terrarum ad unitatem fidei et agnitionis dei filii colligunt, lignum quoque vite xpm signat, per penamque
dicit Ego sum uia veritas et vita Et de ipso dicitur vita et homines ... Qui in medio dicit cu-
mque xpc quod lignum vite fons, lignum quia fructu vite, sanat nos, fons quia sapientie aqua salutari
nos potat, lignum scientie boni et mali mandatum dei comprimit, Et est lignum scientie boni et mali dicitur, quia
in eo si custodimus cognoscimus bonum et si transgredimur cognoscimus malum paradysus hec voluptas
gratia, fons xpc, iiii^or flumina iiii^or euuangelia, lignum vite xpc lignum uero scientie boni et mali cognitionem et tradicio
mandati, eius ligni, transgressio mandati De formatione primi hominis
Sicut de terra primus homo factus est signat virginem de qua homo natus est virgo terra virgo mea sic de terra
diuina operatione factus est ... sic de virgine diuina operatione ... terra natum sine pecca-
macula fuit ... de suptus terra ... immaculatum corpus xpi natum de maria Adam factus est in vi^a die
xpc natus est in vi^a etate et in vi hora diei passus est sexta ebdomada Adam obdormiuit ut
de costa eius fieret eua, xpi morte sopitus est ut de sanguine lateris eius redimeretur eua, ada
sponsus et eua sponsa de ipso facta, xpc sponsus et sponsa ab eo redempta eua, ada debuit preesse
et regere omnia, xpc preest et regit ecclesiam, terra ergo mala ... ui^a etas uel dies uel hora vi, ada xpc dormitio
ade passio xpi conditio eue redemptio est ad similitudinem quia ade et eue xpc est ecclesie sponsus ... aut
Adam signat spiritum, eua carnem, sic enim ada eua De adam et eua et serpente Et fidelis
Sic spiritus debet regere carnem suam et sic adam debuit per euam filios parere, sic spiritus per carnem bona
debet opera propagare, serpens signat dyabolum, pomum delectationem ... eua
pomo decepta, sic dyabolus in ... carnem ... delectatione allicit et seducit, et sicut eua adam duxit
ad esum pomi, sic ... spiritum trahit ad consensum peccati, et sic utrique de paradyso ... de statu boni
sui eiciuntur, quia et spiritus affligitur per malitiam ... et ... punitur per penam, Ada ergo spiritus, eua caro

serpens diabolus, pomum delectatio, timor [illegible], eiectio de paradyso, spinis et carnis afflictio. De vi diebus et sep[tima]

Sex dies laborem designant boni operis. Septima quietem exprimit eterne beatitudinis. Sex namque diebus opus suum deus perfecit et die septima requievit ab omni opere. Sic et nos in presenti seculo laborare debemus in exhibitione boni operis ut in futuro requiescamus in sabbato retributionis. Hec de opere conditionis in specie dixerimus, et requiescimus ab opere quod patravimus. De adam et eua et filiis eorum.

Postquam adam et eua de paradyso per culpam inobedientie eiecti sunt, cognouit adam euam uxorem suam et genuit cayn, deinde genuit abel quem cayn interfecit, post hoc factus est vagus et profugus super terram. Adam parens humani generis significat deum qui est pater omnium per potentiam et pater omnium electorum per gratiam. Ille pater quia conditor, ille pater quia redemptor. Eua synagogam significat quam sibi deus desponsauit, de qua et quodammodo genuit cayn et possedit filium, populum scilicet antiquum, de quo in pedibus: primogenitus meus es tu israel. Genuit quoque abel, noui testamenti id est ihesum christum dominum nostrum. Abel fuit iustus et innocens, christus peccatum non fecit nec inventus est dolus in ore eius. Abel pastor iustus ordine temporis, christus pastor iustus excellentia ... Abel obtulit carnem ouium, christus obtulit immaculatam carnem suam. Respexit deus ad munera abel iusti et respexit filii ad passionem quam suscepit pro redemptione totius humani generis. Cayn abel interfecit, et iudeorum populus christum patibulo affixit. Abel significat ... factus est autem cayn post fratricidium vagus et profugus, et post passionem christi per carnem filius sui dispersus est per mundum populus iudaicus. Adam igitur deus, Eua synagoga, cayn populus iudaicus, abel christus. Et abel iusti passio, eiectio cayn a facie domini dispersio populi iudaici. Ad similitudinem ergo cayn persequitur et abel patientiam, persecutio christum, impius iustum, vicium virtutem, malicia bonitatem, mala bona, et inter hec gaudia nulla.

Illi qui fuerunt de stirpe seth vocati sunt filii dei, illi qui fuerunt de stirpe cayn filii hominum. De seth et chain et filiis eorum. Seth significat christum, Cain significat dyabolum. Filii seth significant electos, filii cain significant reprobos. Cum ergo creuerunt per generationes et reprobi reprobatur per culpam, generatio filiorum dei in uno completur, qui per unitatem designat virtutem quia electorum uita consumatur in robore virtutum. Generatio filiorum hominum in muliere terminatur que designat molliciem quia reproborum vita finitur in mollicie uiciorum. Filii dei acceperunt filias hominum et plerique qui per baptismum renati sunt et electi videbantur sibi iungunt delectationes et vicia reproborum. Ex quorum coniugio nati sunt gygantes super terram et mali, quorum plurima ... in superbia. Seth igitur christus, cain dyabolus, filii seth electi, filii cain reprobi, filii hominum delectationes carnalium, copula coniugii. In honestis ... seculi, gigantes terre, superbia vite. De enos enoc et noe.

Enos tertius ab adam qui incepit inuocare nomen domini designat eos qui in prosperis sunt in fide ... Enoch vii. ab adam qui deo placuit significat eos qui sanctificati sunt septem donis gratie spiritualis. Noe decimus ab adam, qui carus deo gratiam inuenit, exprimit eos qui per bona actione complent decalogum legis. De arch[a]

Omnis caro corruperat per illicitum coniugium viam suam, et invenit noe gratiam coram domino. Et ait deus ad noe: fac tibi archam de lignis leuigatis, et ingredieris in eam tu et tres filii tui, et uxor tua et uxores filiorum tuorum, et de cunctis animantibus et volucribus mundis septena et septena, de inmundis uero bina et bina. Et adducam aquas diluuii et delebo hominem et cuncta ... in quibus spiritus vite est. Corruptio vite ... designat culpas. Inundatio diluuii perturbationem, instabilitatem, fluctuationem et persecutionem significat presentis seculi. Noe significat christum siue ... bonum prelatum qui ... fuit archam et edificat

eam ut salue(n)tur et ea et filii eius et subiecti eius. Singula ligna sunt singule anime que bene leuigantur dum proprias corrigunt enormitates uiciorum et peccatorum ab eis resecantur et sibi coniunguntur dum per graciam in unitate fidei qui ex diuersis filiis ex diuersis gentibus uniuntur. Bitumine quo linitur archa caritate significat quo bitumine intus linitur sancta ecclesia dum caritas seruat massam cordium et foris dum demonstratur exhibicio operum. Mansiuncule in archa et tristega diuersos significant ordines et diuersa bene uiuencium merita. Quod autem dicitur bicamerata actiuos et contemplatiuos quia actiui deorsum sunt et contemplatiui sursum sunt. Quod dicitur tricamerata tres ordines significat in sancta ecclesia, coniugatorum, continencium, uirginum, qui secundum diuersitates operum differenciam recipiunt mansionum. Longitudo trecentorum cubitorum preterita tempora quibus [illegible] seculi tempus [illegible] legis gracie perfectionem sancte trinitatis designat congruacione. Latitudo l cubitorum per quinque sensus corporis [illegible] bonorum significat in sinuacione et operum exhibicione. Altitudo xxx cubitorum trium principalium uirtutum fidei spei et caritatis significat sublimitatem. Hoc quod ex omnibus animalibus inducta sunt in archam significat quod ex omnibus gentibus homines adducuntur in ecclesiam. Munda animalia que septena sunt inducta significant bonos qui propter septiformem graciam sunt iustificati. Et inmunda uero que bina inducta sunt significant reprobos qui peccatum ad [illegible] et a semetipsis sunt diuisi. Binarius [illegible] qui secundum primum ab unitate diuidit signum diuisionis est. Significat etiam animalia que deorsum eunt actiuos, uolatilia que sursum eunt contemplatiuos. Femine designant infirmos, masculi robustos. [illegible] significat que spiritualis est [illegible]. Hostium deorsum significat bonam actionem per quam [illegible] in unitate sancte ecclesie ingredimur. Fenestra sursum contemplacionem per quam celestia speculamur. Montes quos aqua cooperuit sunt sancti prelati quos nonnumquam persecucio opprimit. Cubitus in quo consummata est archa Christus qui est caput ecclesie. Archa deorsum lata est quia multi sunt uocati [illegible] sursum stricta quia pauci sunt electi. Deorsum lata quia multi sunt subiecti, sursum stricta quia pauci sunt prelati. Deorsum lata quia multi sunt actiui, sursum stricta quia pauci sunt contemplatiui. Deorsum lata quia multi imperfecti, sursum stricta quia pauci perfecti. Deorsum lata quia multi mali sunt, sursum stricta quia pauci sunt boni. Numerus xl dierum quibus inundauerunt aque, qui constat ex quater x, uitam presentem significat in qua fluctibus temptacionum et persecucionum incessanter continue et tamen decalogum et iiii euangelia complere debemus. Montes Armenie sublimitate designant uite eterne. Archa requieuit in montibus Armenie et sancta ecclesia requiescit in sublimitate uite eterne. Coruus [illegible] archa ecclesia. Noe [illegible] familia eius subiecti. Inundacio diluuii temptaciones et persecuciones seculi. Singula ligna singule anime. Leuigacio [illegible] iustificacio animarum. Linicio interior caritas [illegible] cordium, exterior linicio caritas in exhibicione operum. Mansiuncule et tristega diuersi ordines et diuersa merita. Bicameracio bona accio et contemplacio. Tricameracio coniugium continencia uirginitas. Longitudo arche preterita [illegible] per tempora sancte trinitatis. Latitudo affectus in [illegible] boni operis. Altitudo excellencia trium principalium uirtutum fidei spei et caritatis. Animalia actiui, uolatilia contemplatiui. [illegible] quadraginta dies uita presens. Montes Armenie sublimitas uite eterne. Regressus siue desiccacio aquarum ablucio temptacionum et persecucionum.

Archa est anima. In hac archa debemus saluari [illegible] / Moralis sententia de archa [illegible] altitudo spes que erigitur ad speranda bona que in celis consequitur. Latitudo est caritas que distenditur et ad [illegible]nale

plagam p(er)dilectionem i(n)imicor(um) (et) ad plagam australe(m) p(er) dilectione(m) amicor(um). In hac archa e(st) noe intellectus
rationalis, (et) eius familia, sensus spiritualis bone voluntatis, affectiones, animalia opera que actiua agit
volucres cogitationes. Inundatio aquarum impetus temptationum, c(ub)itus arme(n)ie altitudo contemplationis.
Coruus qui fuit de archa emissus (et) no(n) reuersus, significat falsos penitentes. De coruo (et) columba. Diuino
quidem aliquando amore, (et) utilitatis ad exteriora mittuntur, foris remanent qui uisibilibus inherent, (et) nequaquam adm(in)istra-
tione co(m)plete reuertuntur, dum foris in fluctuatione temporalium delectantur. Columba uero que reuersa est bonos de-
signat qui dum p(er) necessitate(m) promouentur ad exteriora occurrit ex otiosius ad interiora redeunt dum foris quiete(m)
non inuenerunt, (et) attulerunt ramum oliue qui peregerunt opus misericordie. De yri-
Iride vel arcus celestis, duos habet colores. Primus e(st) viridis, secundus rubeus. Viridis significat iudicium quod de-
fecit in primordio aquarum p(er) diluuium. Rubeus significat iudicium quod deus facturus e(st) p(er) ignem in fine mundi. Aqua
namque virescit, ignis rubescit. De uinea noe (et) inebriatione eius.
Plantauit noe uineam (et) inebriatus e(st) (et) nudatus. Quem cum uidisset cham derisit. Sem (et) iafeth
cooperuerunt patrem, unde (et) cham maledictionem meruit filio suo, (et) sem (et) iafeth meruerunt benedic-
tionem sibi. Noe qui ab adam decimus fuit ignarus, significat christum qui legis decalogum uenit non soluere, sed adimplere.
Noe quoque in scriptura requies nostra interpretatur, per gratiam et in futuro per gloriam. Vinea ipsius gens fuit israhelitica. Sic
scriptum est: Vinea domini sabaoth domus israel est, que dum debuit facere uuas fecit labruscas, (et) gustata est
amaritudine uuas aliene, barraban dimisit, et plantatorem (et) cultorem suum christum uino passionis inebriauit,
qui somno mortis obdormiuit, (et) vilitas eius id est mortalitas quam de nobis pro nobis assumpsit, manifesta
apparuit. Quam in filio cham id est in incredulis iudeorum populus derisit dicens: alios saluos fecit, se ipsum non po-
test saluum facere. Si rex israel est descendat nunc de cruce (et) credimus ei. Sem (et) iafeth id est apostoli (et) ceteri discipuli (et) quicumque ex
iudeis crediderunt, sem id est (et) iafeth id est populus gentilis ad fidem conuersus passionem uerenda patris sui operuit,
qui passionem christi non deserunt, sed totius trinitatis effectum (et) uerum fuisse humane condicionis sacramentum crediderunt.
Vnde (et) chanaan filius cham maledictus, quia iudeorum progenies maledictionem dampnationis, (et) sem (et) iafeth id est populus
conuersus gentium eius perpetua benedictione ditantur. (Et) chanaan filius cham fit seruus fratrum quia infideles
successores iudeorum serui sunt fratrum qui seruiunt sui sunt fratri seruiunt huic usque hodie. Noe igitur christus, uinea gens
iudaica. Inebriatio passio, mors obdormitio. Denudatio uero humanitatis demonstratio, irrisio cham
derogatio iudeorum. Sem (et) iafeth duo credentes populi uestimentum, sacramentum. Maledictio chanaan
filii cham dampnationis (et) dispersio iudaice nationis. Moralis de eadem sententia
Noe significat prelatos qui dum bene p(re)sunt cum tot filiorum sunt patres quot subiectorum sunt rectores, qui plantant
uineam dum edificant ecclesiam, deinceps uino inebriantur dum successu uirtutum (et) regiminis sui prosperitate
spiritualiter quasi ultra humanam possibilitatem ut admodum exultant, (et) uerenda corporis dum genere humane fragilitatis
cogitationes uel peccatis labiis iactantiam uel per inanem gloriam, uel patientie denique humani corporis in potestatem
manifestant. Cham uerenda derident qui in populi quique dum prelatorum quorum in ceteris conscientiam
corporis conspiciunt, prius eos sermonibus discerpere (et) deridere non desistunt. Sem (et) iafeth id est contemplatiui boni
in quiete tabernaculis deseruiunt, perpetuam quietem, (et) iafeth id est boni actiui quos dilatat plena actione
dum in fine prelatorum dissimulare (et) confusione satagunt qui passionem uerenda patris operiunt, (et) filius cham

+ sit

maledicat/ Duo priores subiectores actus sunt ... demonumque sunt sibi dyabolice in capite/ Sem uero et iaphet
benedictionem habuit/ quia boni benedictione remunerantur. Noe igitur prelati/ filii eius subiecti/ cham reprobi/ Sem
et iaphet clari et contemplatiui et actiui/ uinea ecclesia/ inebriatio/ gaudium in fine cogitationis dei miseratio/
nudatio deuotio operis excusatio. Explicit liber primus. Incipit secundus.

Liber secundus tractat de mysticis rerum gestarum ab adam usque ad moysen/ continens capitula
xix. De exitu abrahe de terra sua/ Moralis sententia de eodem/ ysidorus de sacrificio abrahe/ Moralitas ps
de eodem/ De sepulchra ... / De exitu loth de sodomis/ De eo quod temptauit abraham deus/ De sara
et de morte eius et de sepultura/ De seruo adducta et rebecca ad ysaac/ De esau et primitiis eius/ De benedictione
iacob ad laban/ De signis quibus decertauit iacob/ De dyna filia iacob/ De uendicione ioseph et de ia- Dyna
cob et filiis eius/ De iuda et ouibus eius/ et de thamar/ De duobus suis pharaonis/ De iumentis ... conditis

Egredere de terra tua et de cognatione tua et de domo patris tui. De exitu abrahe de terra sua. Et iacob.
et ueni in terram quam monstrauero tibi et seruitio tuo Abram qui in temptatione ... et deinde deus abrahe re-
missa ... sicut ... Ipse est ... qui ... glorie eius terra iudea et cognatione eius ...
carnalis ... suscepit carne/ domus autem patris eius synagoga siue templum ... quibus ...
quam iudea ... templum dereliquit/ et predicatorem apostolorum latitudinem gentium uenit et ...
ibi tabernaculum ... ecclesiam et edificauit altare ... fidei et ... offert cotidie sacrificium
pro plena ... actione ... dilatatur ad orientem et occidentem et septentrionalem et meridiem sicut
scriptum est ... ab oriente et occidente semen tuum et dicam aquiloni da et austro noli prohibere. In nobis
itaque ... mundi possessio ... omnibus gentibus fides ... abraham ... terra iudea/ cognatio ...
domus patris eius templum/ terra ad quam uenit gentilitas/ tabernaculum ecclesia/ altare fides/ sacrificium opus bonum
... dilatatio totius mundi possessio. Moralis sententia de eodem.

Exi de terra tua et cetera. Abram cum quibus ... de caldeorum ... ... posita ... diabolus ...
... et de aliis malis scriptum est uos ex patre dyabolo estis/ terra eius ... delectatio tua inheret
eius cognatio ... quibus peccatum ... sanguine ... domus patris eius ... consuetudo
in qua ... dyabolo ... mansit/ terra ad quam mutatur uita spiritalis est ad quam ... diuino ...
... deserit ... a malo et facit bonum ... tabernaculum ... conuersatio
et edificat altare lapidum ... fide et offert sacrificium plena actione et dilatatur ...
... uirtutum ... et bonorum operum exhibitione. Abram igitur ... terra ... domus patris
eius ... parentes demones/ terra ad quam uenit spiritalis uita/ tabernaculum conuersatio ...
altare fides firma/ sacrificium bona actio/ dilatatio ... uirtutum et bonorum operum exhibitio.

Dixit deus ad abraham/ sume et ... terram et capram ... De sacrificiis abrahe
et arietem trium annorum/ turturem quoque et columbam qui tollens diuisit ... media diuisit ... et ... pro-
missis sibi abrahe/ ista est figura ... illa significata est plebs posita sub iugo legis ...
eadem plebs peccatis suis/ ... eadem plebs regnatura/ quia media ... tria dicuntur ... tria
... tempora ab adam usque ad noe/ et inde usque ad abraham/ et inde usque ad dauid ... tria etate
gerens ... turturem et columbam spiritales in eo ... figurati sunt. Indiuidui filii promissionis et heredes

regni futuri, quia etas temporalis iam transacta est, quia mediante etiam transgressi sunt temporalia desideria. Sed quid
est hoc quod animalia illa tria dividuntur et diversis sunt in diversis partibus constituta, nisi quia carnales et in templo vete-
ris ... sunt dividuntur; porro aves non dividuntur, eo quod spirituales indivisi sunt. Sed ... cogitationes
non seducuntur ab affectibus sed ... inspiratis. Moralitas de eodem

Secundum sensum autem tropologicum Abraham quilibet fidelis anima que offert deo sacrificium sui iustitie fructus.
Offert animalia id est bona opera que circa terrena negotia versantur; offert autem contemplativas cogitationes
per celestia desideria sursum volantes. Animalia separantur, quia bona opera que in rebus terrenis proximis exhiben-
tur per multa negotia dividuntur; aves tamen non dividuntur, quia cogitationes contemplative ad solam intentionem superne
visionis eriguntur. Volucres sacrificio insidiantes demones sunt vel immunde cogitationes quas instantia
orationis et cautela discretionis abigere debemus. De triplici circumcisione

Tres sunt circumcisiones. Una in carne tantum expressius que facta est; alie due que sunt virtutis ... altera que fit
in presenti, quando mens per depositionem iniquitatis circumciditur; altera que in futuro fit, quando per depositionem corruptionis corpo-
ribus ... Prima est in carne, secunda in mente, tertia in morte. Octonarius numerus in sacra scriptura aliquando tempus resurrectionis signi-
ficat, post ... que septem diebus currit vita hec; aliquando tempus gratie, quia ... post sabbatum legis etiam ... convenientibus
figuratur. Merito ergo prima illa circumcisio que facta est in cultellis petrinis iussa est fieri octava die ut ostenderetur in tempore
gratie corda circumcidenda esse per remissionem iniquitatis et in tempore resurrectionis corpora circumcidenda per depositionem

Dictum est ad loth ut egrediens de sodomis ascenderet in montem et salvaretur ne periret. | corruptionis
Segor et cessavit ... non tamen ... permanere in segor sed ascendit in montem. Sodoma significat superbiam
pravitatis vite; loth designat civitatem ad vitam eternam predestinatam; angeli sunt predicatores qui annuntiant ei salutem
dicentes: Declina a malo et fac bonum, quod dicitur exi de sodomis et ascende in montem, delinque superbiam et assume
continentiam. Sed loth timens ascendere montis arduitatem petit segor, quia fidelis plerumque non presumens vitam
spiritualis et continentie cultum ascendere estimat vitam coniugalem eligendam, dum se credit tamen ... sua
posse salvari. Sed tamen segor civitatem derelinquit et in montem ascendit, quia iustus non ... vitam coniugalem
curam, laborem, periculum ... perpendit, vitam coniugalem postponit et spiritualis vite et continentie sublimitatem con-
scendit. Uxor loth que retro respexit et periit designat mobiles quosdam qui ... ad actum
... manum mittunt ad aratrum et respiciunt retro;
non sunt apti regno dei. Loth igitur anima fidelis, Sodoma vita secularis, Segor vita coniugalis, Mons vita

Abraham significat deum patrem, et ysaac christum, mons in quo sacrificatur ... De eo quod temptavit deus abraham | spiritualis
caritatis latitudinem exprimit ... Duo iuvenes cum asino ... iudeos et gentiles non ...
... designat; asinus significat stultitiam ... quia ...
quia iam in multis ... testimoniis et innumerabilibus miraculorum prodigiis ...
... designat ysaac qui mortem in sacrificio non gustavit; divinitatem exprimit que penas et dolorem
in passione non persensit ... qui mortem pertulit humanitatem significat que passiones amaritudines sustinuit.
... significat ... passionis ... agnus ille immolatus ... et deus pater ...
... abraham igitur deus pater, ysaac christus, mons divina ... duo iuvenes
... iudei et gentiles, asinus stultitia ... ysaac

diuinitas, an(te)s hu(m)anitas, (secundu)m (qu)a(m) angustia passionis. De sara (et) morte (et) sepultura ei(us)

Sara q(ue) int(er)p(re)tat(ur) p(ri)nceps sig(nifica)t a(n)i(m)a(m) q(ue) possidet p(ro)p(r)i(u)m sensuu(m) suor(um) sp(irit)ualiu(m) (et) corp(or)aliu(m) soluta
tu(m) (quo)q(ue) affectionu(m), cogitationu(m), s(er)monu(m), (et) actionu(m) a culpa p(er)s(ua)d(e)s(?) sp(iritu)m b(e)n(e) gub(er)nando. Mors sare mor=
tificatio(n)em a(n)i(m)e a voluptate secularis (con)cupiscentie. Spelunca i(n) qua sepulta e(st) sp(irit)uale(m) desig(na)t vita(m)
q(ue) co(n)sulta q(ue) (est) dup(lex) s(cilicet) d(icit)ur. p(ro)p(ri)a actionis (et) (con)templationis. Sara ig(itur) (est) a(n)i(m)a, sare mors mortificatio.
Mortua sara misit abraha(m) puer(um) suu(m) p(ro) rebecca (con)iuge ysaac. Tunc spelunca sp(irit)ualis vita
(et) adduxit ea(m) s(er)uus abrahe sup(er) camelu(m) (et) accepit ea(m) uxore(m) (et)c. Abraha(m) sig(nifica)t d(eu)m p(at)re(m) q(ui) e(st) p(at)r(e)
multar(um) ge(n)tiu(m) q(ui) p(ro) o(mn)i(um) p(er)dic(ti)o(n)e(m). Sara sig(nifica)t synagoga(m), q(ua)m s(ub) ueteri testame(n)to d(eu)s desponsauit.
ysaac q(ui) int(er)p(re)tat(ur) r(isus) q(ui) e(st) gaudiu(m) n(ost)r(u)m, puer h(ic) (com)p(re)hendit ap(osto)los a culpa originali (et) actuali p(ur)gatos
iustificatos. Rebecca p(er) puer(um) de gentilitate adducta ge(n)tiu(m) e(ccles)ia p(er) p(re)dicatione(m) ap(osto)lor(um) ad sp(iritu)m.
(con)iu(n)cta. Fons ad (que)m uenit (et) hausit aqua(m), rebecca philosophia, familia e(st) te(m)p(or)is ge(n)tilitas siti
sua t(em)p(er)are conabatur. Ornamenta q(ue) dedit puer rebecce, sig(nifica)t uirtutes q(ue) p(re)dicator(um) ap(osto)lor(um)
collate s(unt) e(ccles)ie. Gibb(us) cameli de q(uo) rebecca ad ysaac descendit, (com)p(re)hendit antiq(ue) patr(um) enormi
tate (et) gentilitatis sup(er)bia, de qua e(st) s(an)c(t)a e(ccles)ia cognita p(ro) maiestate, palliu(m) q(uo) se texit(?) dedit opus
sig(nifica)t bonu(m) q(uo) se s(an)c(t)a e(ccles)ia accepta fide cora(m) d(e)o (et) angelis (et) ho(m)i(ni)b(us) ornauit, ager i(n) q(uo) ysaac uene
rat sig(nifica)t mundu(m) (et) t(em)p(us) uespe dici fine(m) s(e)c(u)li. Nuptie ysaac (et) rebecce designa(n)t nuptias (christi) (et) e(ccles)ie, dauit
ysaac p(ro) filio ter(tio) rebecce, (et) (christus) in dextera dei p(at)ris int(er)pellat p(ro) e(ccles)ia, dedit d(eu)s (con)ceptu(m) rebecce, (et) fecunditate(m)
(con)fert d(eu)s e(ccles)ie. Jacob sig(nifica)t bonos qui b(e)n(e)dictione(m) (con)sequu(n)tur i(n) p(rese)nti p(er) gr(ati)am, (et) i(n) futuro p(er) gl(ori)am. Esau (com)p(re)hendit
malos, q(ui) de b(e)n(e)dictione excludu(n)tur i(n) p(rese)nti p(er) culpa(m) (et) i(n) futuro p(er) pena(m). Abraha(m) ig(itur) d(eu)s p(ate)r, sara synagoga,
mors sare infidelitas synagoge, ysaac (christus), puer ap(osto)li, Rebecca gentilis e(ccles)ia, fons philosophi
ca doctrina, ornamenta uirtutes, adductio rebecce (con)uersio e(ccles)ie, gibb(us) cameli enormitas pat(rum),
descensio rebecce humilitas e(ccles)ie, palliu(m) op(us) bonu(m), ager mund(us), uesp(er)e finis s(e)c(u)li, nuptie ysaac et
rebecce (con)iunctio (christi) (et) e(ccles)ie, Jacob boni, esau mali. De abraha(m) ysaac (et) pueris (et) puteis eor(um)
Abraha(m) (et) pueri ei(us) foderu(n)t puteos, (et) ysaac (et) pueri ei(us) foderu(n)t puteos (et) i(n)uidi s(un)t palestini (et) im=
pleuer(un)t puteos t(er)ra, demu(m) ysaac fodit puteu(m) p(ro) quo no(n) s(un)t iurgati (et) uocauit nome(n) ei(us) altitudo.
Abraha(m) sic sup(ra) d(ictu)m e(st) sig(nifica)t d(eu)m p(at)re(m), pueri abrahe signa(n)t p(ro)ph(et)as ueteris testame(n)ti, putei q(uo)s foderu(n)t
pueri abrahe libros designat, aqua e(st) s(an)c(t)a q(ue) abluit (et) potat, abluit culpa(m), potat p(er) gr(ati)am, ysaac
sig(nifica)t (christu)m pueri ysaac euangeliste (et) ap(osto)li s(un)t (con)tenderu(n)t palestini s(un)t iudei q(ui) (con)tenderu(n)t de puteis sc(r)ipturar(um)
(et) eos t(er)ra impleuer(un)t p(er) carnale(m) et t(er)rena(m) diligencia(m), puteus q(uem) ysaac ultimu(m) fodit (et) latitudine(m) uocauit
(et) p(ro) q(uo) no(n) impleuer(un)t palestini euangelica doctrina e(st) q(ue) p(er) mundu(m) e(st) dilatata (que) iudei nu(n)q(uam) auferre
p(oss)u(n)t. Abraha(m) ig(itur) d(eu)s p(ate)r, ysaac filius, pueri abrahe p(ro)ph(et)e, pu(eri) ysaac ap(osto)li (et) euangeliste, putei q(uo)s
foderu(n)t, libros quos sc(ri)pserunt, puteus q(ui) uocatur altitudo euangelica p(re)dicatio. De b(e)n(e)dictione iacob
Nota t(ame)n hystoria quo(modo) iacob esau de b(e)n(e)dictione p(at)ris subplantauit, ysaac sig(nifica)t d(eu)m, a q(uo) descendit
b(e)n(e)dictio sup(er) cap(u)t iusti. Rebecca sig(nifica)t mente(m) gr(ati)am q(ue) iacob de petenda b(e)n(e)dictione (con)suluit. Jacob
postior nat(us) domi remanens, b(e)n(e)dictione(m) (con)sequens, gentile(m) desig(na)t p(o)p(u)l(u)m, q(ui) p(ost)q(uam) i(n)stitutu(m) p(o)p(u)l(u)m ad (con)gni
tione(m) diuina(m) uenit (et) int(er) s(an)c(t)a(m) e(ccles)ie gr(ati)am uenit q(ue) reddat laudatione(m) d(e)o (et) b(e)n(e)dic(it) i(n) mundo p(er) gr(ati)am (et) i(n) c(a)elo

Q(uo)m(odo) adducta e(st) rebecca ad ysaac

progeniem. Esau vero natus foris venator discurrens, benedictione caruit, populum significat qui
prius ad agnitionem devenit, sed foris malas vias querit, et benedictione celestis hereditatis caruit.
Pelles quibus Rebecca filium operuit confessionem exprimit peccatorum. Edi sunt virtutes quibus pascitur
deus per gentilem populum operante gratia conversum. Vestes sunt bona opera legis, quibus nunc gratia gentilis populus
induitur, sanctam ecclesiam vestit populus in stabilitate operis. Vinum designat gaudium in spiritu sancto quo vino deum potantes
deum nos in operis spiritus consolamur, ysaac significat deus. Jacob gentilis populus, Rebecca gratia, Esau iudaicus populus.
Venatio Esau forinseca carnalium observationum custodia et carnalis scripturarum intelligentia. Pelles
edorum confessio peccatorum, aliis virtutum conversatio, vinum gaudium in spiritu sancto, vestimenta bona opera, agrorum
cui benedixit dominus sancta ecclesia, que in odore, testante beato gregorio, flos vite, predicatorum flos lilii,
puritas castitatis, flos viole pusillitatis, flos spice plenorum operum maturitatis, flos olive pietatis misericordiam,
flos rose passionem. Odivit Esau Jacob, et odio habent pharisei demum cognitis collectum in dei, videns
eum ditari sibi. Quomodo perrexit Jacob ad Laban.

Accepta benedictione perrexit Jacob ad Laban avunculum suum, et obdormivit quodam in loco lapide sup-
posito suo capiti, et vidit scalam in celo erectam, et dominum innixum scale, et angelos ascendentes et des-
cendentes. Deinde venit in agrum adpertum invenitque puteum ubi greges pascebantur et adaquabantur. Deinde
conversatus cum Laban et Rachel filias eius uxores et concubinas et mulieres earum genuit xii patriarchas. Ta-
lis est locus completus. Jacob secundum sensum tropologicum significat spiritum, quia spiritus lenis est, dum suadet bone quiete
terre vite. Esau significat corpus, quia corpus pilosum est, dum instigat concupiscentia que superflua de
ipsorum suorum discordia scripturarum est, corpus quod corrumpitur aggravat animam, et deprimit terrena habitatio sen-
sum multa cogitantem. Et item caro concupiscit adversus spiritum, spiritus adversus carnem. Ergo spiritus accepta benedic-
tione fugit incentiva corporalis concupiscentie, sicut apostolus precipit dicens: fugite fornicationem. Laban qui inter-
pretatur dealbatio dominum designat qui summa mundicia est, cum spiritus iusti deum carnalis illecebras fugit, in ipso per-
manere concupiscit, qui spiritus bene in itinere dormit, qui in hospitali pace tumultu strepitu seculi permanens conspicit
et dominus contemplatur celestia, quia dum bene sunt oculos cum exterioribus cordis claudit, interius intuetur
de invisibilibus. Non videtur quod neque usquam super terram sed super lapidem caput ponit, quia summa fide cum virtutibus
et operibus suis fundamentum facit. Ager ad quem Jacob venit, sacra scriptura est in qua diversi pastores id est diversi
doctores diversos pascunt greges diversos id est fideles. In hoc agro pascuntur coniugati, pascuntur continen-
tes, pascuntur virgines, alii pascuntur per historiam, alii per allegoriam, alii per tropologiam. Omnes inde
carpunt pastum nutrimenti, qui inde simul doctrina vite vivendi. Puteus de quo adaquabantur greges
divina figurat scriptura sapientie, de qua potantur fideles. Lapis quo os putei operiebatur intelligentie
difficultatem exprimit, et omnis doctor qui adhuc in scriptura laborat ut remoto lapide id est difficultate
intelligentie potum fidelibus administret vite et lactantis sapientie. In hoc agro deus comminuit. Mox propriam
suam illum assumit et duas filias suas ei tribuit. Lia que interpretatur laboriosa id est vita activa, et Rachel
que interpretatur visum principium id est vita contemplativa. Datque famulam Rachel ut illi subserviat sensualitatem,
rationem. Lie quoque dat famulam corruptam vel sensualitate, id est natura subserviat contemplationi, et sensua-
litas actioni. Multiplicatur Jacob in filiis et pecoribus cum Laban avunculo suo, et iustus ditatur sensibus

spiritualibus affectionibus cogitationibus sermonibus operibus spoliantes eum Deo. Et Laban cum rebus suis furtive Ia-
cob discedit et iustus non iniqua manu conservat destruentes virtutes a Deo collatas sibi latenter astute.
Laban consecutus est Iacob fugientem in monte et Deus consequitur iustum primos cogitationes astute disce-
dentem in ratione affirmabat. Laban quamquam sequebatur Iacob cum de suis bonis et Deus ostendit quod quamquam
sequebatur post conversionem Iacob ad Laban in reuertens astute timuit occidi et spiritus seruans propter mortalitatis
infirmitatem ad inferiora descendens et corporis uitio temptatus Iacob noluit sequi consensum peccati in uia
non diuinum in peccata et spiritus seruans spiritualibus bonis ditatus contempnit fauorem sequi carnis uel
consortem opere uel affinitate dilectionem. Iacob quasi spiritus, Esau caro, Laban deus, agar scriptura, putei sapientia,
lia bona actio, rachel contemplatio. Ditatio Iacob impletur perceptibus multiplicatio iusti in uirtute.

Decorticauit Iacob uirgas et posuit ante oues in canalibus et ille variatis fetibus bonis operibus De virgis quas decortica-uit Iacob
virgas in conceptu intuentes varios fetus pariebant. Iacob sanctos signat predicatores et aqua scripturas et
canales libros. Sicut enim Iacob coaquatis canalibus adaquabat commissos sibi greges, sic predica-
tores et doctores commulsitate scripture et diuisis eius scripture libros sibi traditos fideles refi-
ciunt. Virge variate varias signant scientias, quia scientie in virgis comparantur quia multis et
deinde quibus comminationibus de transgressione mandatorum Dei nos castigat. Oues sunt fideles pro
[illegible] sua innocentia. Oues conuitu variatarum virgarum varios fetus pariunt, quia fideles quasi co-
locutione variarum scientiarum varias operum exhibitiones producunt. Iacob igitur predicatores, oues fideles,
aqua scripture, virge scientie, canales libri, variatio virgarum differentia scientiarum, varius fetus
omnium multiplex effectus operum. De Dina filia Iacob

Egressa est Dina ut uideret mulieres regionis illius et corrupit eam Sichem. Dei opprimens virgines sic
qui libros scientiarum in terminis. Dina signat animam in rebus exterioribus nimis intentam. Regio terre mulieres Dina ui-
dere cupiunt mundi. Designat mulieres corrumpunt animas diuersis mollitiis. Sichem diabolum op-
primit que animas rebus mundanis auidius intendere concupiscentia corrupit. Dina anima, regio illa
mundus, coitus Dine curiositas animi, Sichem diabolus, violatio Dine corruptio anime. De venditione Ioseph

Nota hystoriam de Ioseph quod a fratribus vendi in Egipto exaltatur. In hac figura signat Iacob
Deum patrem qui habuit greges, id est filios, et est fratres, de quibus ipse dicit: populus meus et oues pascue mee.
Ioseph designat Christum quia per potentibus Dei diligit quia ipse est ei filius preelectus, alii sunt ei filii per gratiam, ipse
per [illegible] naturam, alii per adoptionem, ipse coeternitate, alii ex tempore. Quia est pre tunica polimita induit, quia
carnem in maculatam in eternitate humanitatis nostre vestiuit. Ioseph per sompnia maiestatis solis et stellarum fratres suos
se adoraturos predixit et Christus sapientia Dei patris homines et angelos se adorare cognoscit. Decem fratres
greges patris sui pascentes phariseos exprimunt qui ideo in stulticias pascunt per decalogum legis decem
uirtut. Signat autem Sichem legem quam Deus phariseos auctoribus sub traditionibus miscuit. Fratres Ioseph desim-
quentes Sichem agnoscitur sub quomissi diuertunt in Dothaim quod interpretatur defectio, et pharisei cum tribubus
ipse legem Dei relinquentes in defectum predicationis descenderunt. Et inuidia per fratrem circa Ioseph inno-
centem iustum, est inuidia iudeorum; fratres Ioseph circa in mendacium tunica sua et iudei Christum humanitate
sua et illi hoedi sanguine, cum ipsi humanitate Christi sanguine ipsius superimposito. Illi posuerunt Ioseph

in puteum ipsi xpisto in sepulcro. Joseph exiuit de puteo. xpistus surrexit de sepulcro. Joseph in ismahelitas transi-
emerunt tus ~~aut ert~~ et apostoli qui manebant ciuitatem non habentes set futuram inquirentes omnia propter reliquerunt. ismahe-
lite ioseph duxerunt in egyptum et apostoli xpistum predicauerunt per totum mundum. Exaltatus est in egypto ioseph
et xpistus exaltatus est in mundo. Joseph impleuit horrea annona regis egipti et xpistus scriptura cordis de-
uisi ipsi argento suo emerunt triticum in horreis regis egipti et diuisi ipsi fideles effecti emunt studio
suo scripturam in cordibus diffusam. ioseph tandem fratres cognouerunt cum in fine seculi postquam plenitudo
gentium intrauerit reliquie israel conuertetur ad xpistum. Jacob igitur deus pater. Joseph xpistus. decem fratres phariseos et principes
de cenlogo perfectus. Sichem locus. dothaim predicacio. tunica humanitatis. tinctio in sanguine edi.
passio pro peccato ipsius. cisterna sepulcrum. ismahelite apostoli. egiptus mundus. exaltacio ioseph in egip-
to. exaltacio xpisti in mundo. horrea ecclesie. annona scriptura. De iacob et filiis eius

Iacob xpistus. eius filii apostoli. hii sunt et xii fontes de quibus israel recepit in helim. xii lapides in ueste
pontificis. xii panes propositionis. xii altaria. xii lapides de iordane sublevati. xii boves
mare ~~mare~~ eneo. xii stelle in corona sponse. xii fundamenta. xii porte. xii menses anni. xii hore diei. xii.
Ascendit iudas ad tonsores De iuda et ouibus eius et thamar. Fructus ligni uite
ouium suarum et inuenit thamar sedentem in biuio. et dato ei in arrabonem anulo armilla baculo
dormiuit cum ea. et concepit mulier et peperit phares et zaram. Judas significat xpistum. oues eius fideles.
pastores sunt doctores qui ad xpistum ferunt et ubi de grege xpistus pascitur. lana designat opera bona. sicut
Judas de ouibus suis lana colligit. qui xpistus a fidelibus suis bona eorum opera recipit. thamar cum
habitu meretricio ecclesia a peccato conuersa que bene ad biuium uenit qui ad confessionem accedit. ast (?)
namque sedens in biuio manifestat officium suum et anima confessione peccatum suum que sunt antequam post sic iu-
das thamar pregnantem facit quia illi post confessionem peccati sui dona spiritus sancti infundit. dat pignus illi
arram hoc fuit retribucionis anulum qui significat fidem. armilla que significat bona operacionem et baculum
quod significat iusticie rectitudinem. thamar prius dampnata fecundata edidit gemina prole. et anima diuino
spiritu fecundata parit uirtutum exortationem et boni operis exhibicionem. Judas igitur xpistus. oues fideles.
pastores doctores. lana opera bona. thamar anima. [illegible] capi. sessio in biuio confessio de peccato. anulus
fides. armilla bona actio. baculus iusticie rectitudo. [illegible] inpregnacio gratie infusio. gemina
prolis edicio uirtutum exortacio et bonorum operum exhibicio. De duobus seruis pharaonis

Iratus est pharao duobus seruis suis quorum alter pincernis preerat. alter pistoribus et misit eos in car-
cerem in quo erat ioseph. qui ibi uiderunt somnium iuxta interpretacionem eorum fuit. et restitutus est princeps
pincernarum in locum suum. princeps uero pistorum suspensus est in patibulo. Rex egipti deum significat. qui crea-
tor est mundi. domus pharaonis designat paradysum in quo posuit deus hominem quem formauit. duo
serui duo exprimunt genera hominum. bonos scilicet et malos. pincerna bonos. pistor malos. culpa seruorum
originale designat peccatum per quod omnes sicut in adam peccauerunt ita et ut adam de paradyso sunt eiecti.
Carcer uero miseriam huius mundi significat. Sompnia sunt conscientie que in morte huius seculi futura premii
stipendia boni persona constantiam conscipit bona. quia de fide diuina iustis dabitur. mali uero conscia mala sua
qui conmalo sompnio conscipit mala quia contingunt impius uicit illi. ioseph designat prelatos qui con

auditu confirmatur et loca promittit bonis et mala minatur malis. tres dies, tria tempora sunt: tempus naturalis
legis ab adam usque ad moysen, a moyse usque ad christum, tempus gratie a christo usque ad finem mundi. post ista
tria tempora cum per tres dies auferet deus de carcere presentis seculi bonos et malos, bonos quidem restituet
in gradum beatitudinis superne, malos autem suspendet in tormento gehenne. Rex quoque deus, domus eius pa-
radysus, duo servi boni et mali, culpa servorum originalis parentum, carcer mundus. Joseph predicator, sompnia
conscientie, tres dies tria tempora, restitutio pincerne restitutio iusti in gradum in nocte beatitudinis eterne,
pistoris suspendium eternum impiorum tormentum, aves sunt demones qui comedunt carnes pistoris
quia saturantur peccatis pravorum. De aromatibus quibus conditus est iacob

Mortuus est iacob et conditus est aromatibus. Jacob significat fidelem animam que mortua mundo et
vivat deo, mortua in culpe propria, vivit iustitie per gratiam, et condi aromatibus id est diversis virtutibus ut
ipse deinceps incorrupta permaneat et aliis in omni loco per bonum odorem fiat. sepulture spiritualis vite
designat secretum in quo fidelis conditur ne presentis seculi fluctuatione turbetur. Explicit liber secundus. Incipit

Tertius liber tractat de misticis rerum gestarum a moyse usque ad iosue, continens capitula tercia
[illegible]. de nativitate moysi et de exitu israel de egypto, de his que spiritualiter significat de egypto moraliter,
de mandato dilectionis, de preceptis utilis et scripture legis, de duabus tabulis, de [illegible] sabbati, de furto
et mendacio, de constructione tabernaculi, de sacrificiis, de mensa propositionis, de una tantum die, de duobus
testamentis, de duabus tabulis cherubin et tabulis, de unctione et vestibus sacerdotum, de sacerdotibus,
gregorius, ysidori de victimis, de preputiis arborum, de primogenito ovis et bovis, non arando
in bove et asino simul, de veste lana et lino contexta, de muliere capta in bello. De nativitate moysi et

Nota est hystoria de nativitate moysi et quomodo inventus est cum filia pharaonis iuxta de exitu israel de egypto
flumen, et quomodo tradidit illum matri illius nutriendum, et postea adoptavit eum in filium, nomine et quomodo
misit eum deus ut educeret filios israel de egypto et quomodo eduxit eos egypto x plagis flagellatam,
et quomodo in deserto [illegible] et de festum transiet. Moyses in flumen fluminum significat quelibet homine in fluvio presentis
seculi positum, filia regis gratiam significat que quelibet adultum eternam predestinatam de fluvio seculi liberat et sibi
in filium adoptat ut qui prius fuit filius ire, deinceps constat filius gratie, que tradidit eum matri ecclesie
[illegible] ut que gratia regnat, eterna nutrit que vide [illegible] eterna et [illegible] quia sponso
suo christo multos fideles parit et nutrit. hebreus id est transiens quia non habet hic manentem civitatem sed futuram
inquirit. Moyses a grandis effectus et sapientia eruditus egyptum per filios israel [illegible] quia fidelis quibus
iustitia enutritur, sapientia scripturarum imbutus, predicator a deo constituitur, pharao qui interpretatur negans eum
id est dominum significat dyabolum qui dominum negavit quando dixit ponam sedem meam ad aquilonem et ero similis altissimo
Egiptus que interpretatur tenebre designat seculum, non sed hic qui honeste in ipso vivunt sed hi qui male vivunt,
principes eius demones sunt qui eius voluntati per obediunt, lutum in quo serviunt filii israel pharaoni carnis
luxuria est, lutum voluntas designat, palea non eo quia levis est cito transvolat vanam gloriam significat. later
sed que de mollitia confectus per decoctionem ignis durescit significat cordis duritiam, plaga concupiscentie
sive libidinis aut avaritie consuetudinem decocta ostendit per quam multi serviunt in his operibus hoc est
pharaoni quod tamen sunt adultum eternam predestinati, et tantum prius relicti adeptum. Flagellatio egipti
et a terra promissionis complet anno post pervenerunt

destructione designat scilicet non per hec quod divina providentia atque sed per hoc quod ministros predicatoris istius maliciae

debilitatur primogenita principalia corporum vitia per quae destruuntur. occisio agni signat passionem christi per quam

omnes electi liberantur de servitute dyaboli et de captivitate peccati scilicet. Cum vero de agni sanguine utraque

poste nostri signantur cum passionem eius et corde credimus et ore confitemur. lactuca agrestis amaritudinis

corporum principum cum ei sacramenta divina corporis comedimus. flagicia sub pharaone et vincula de fide de

civitatibus designat contritionem. calciamenta que de coriis mortuorum animalium sunt mortalitatem memorantur.

baculi quos tenere debebant in manibus figurant iusticiam. In baculis enim virtus est festinatio. commestio

celeritatem corporum contricionis. aurum egipti quod filii israel detulerunt eo quod aurum fulgidum est philosophia

aut — significat sapientiam. argentum autem quod sonorum est signat eloquentiam. arma quibus filii israel legitur armati vitiis

significat quibus contraria armamur castitatem per quam armamur contra luxuriam. humilitatem per quam munimur

contra superbiam et de ceteris virtutibus et vitiis. farina non fermentata quam secum tulerunt simplicem et sanam

doctrinam designat et sinceritatem minime corruptam. Mare rubrum baptismum christi signat sanguine consecratum.

In mari rubro submersis est pharao et principes eius et in baptismo liberamur a potestate dyaboli et principum

de spiritu quod transito mari rubro filii israel intraverunt vitam signat spiritualem quam accepti baptismi gratiam agere

debemus. quam vitam tamen duo de egiptu quia multis de spiritu et a paucis invenitur. quod quamvis multi sunt vocati

pauci sunt tamen electi. Multi sunt vocati in vita spirituali quod prima voluntate sunt in vita secularium. Amalech

qui primum filiis israel tum arma occurrerunt et reges qui post eum contra eos pugnaverunt duo dolorum certamine

genera carnalia et spiritualia vel duplices hostes qui nos oppugnant per ipsos scilicet homines et demones.

non enim est nobis tantum colluctatio adversus carnem et sanguinem sed contra potestates tenebrarum contra spiritualia

nequicie in celestibus. Jordanis qui interpretatur descensus eorum designat mortem et terra promissionis eternam beati-

tudinem. In introitu iordanis inferior pars aque ad inferiora decurrebat. Superior autem solidata consiste-

bat. sic in morte inferior pars hominis scilicet caro in fine descendit. quia terra est et in terram vadit. Superior pars eius

id est anima solidata sibi consistit. quia spiritualia recipiens stolam ad civitatem transit. duo vero sunt bona que

nobis in celesti patria promittuntur lac et mel. sicut scriptum est Dabo terram fluentem lac et mel. lac quod de car-

ne est signat humanitatem christi. mel quod de rore celi concrescit signat divinitatem eius. accipiemus itaque terram lacte

et melle manantem quia illic beatificabimur quia humanitate christi et fine contemplabimur. Egiptus enim vita secularis

desertum vita spiritualis. terra promissionis vita celestis. pharao dyabolus. principes eius demones. luti

luxuriam. palea nova vana gloria. latericordis duritia. flumina egipti fluxus seculi. moyses pre-

dicatores. filii israel christiani. interfectio primogenitorum destructio principalium vitiorum. occisio agni

passio christi. agrestis lactuce amaritudinis principum. vasa aurea et argentea philosophica sapientia et

eloquentia. farina non fermentata simplex doctrina. Mare rubrum baptismus. populus amalech in vita eterna

licet sunt preterea homines og et alii reges vitia spiritualia sunt demones. terra promissionis possessio eterna.

Sunt quedam veteris testamenti que christum spiritualiter significant. sicut De hiis que spiritualiter significant christum. Ut beatitudo

agnus paschalis columpna petra et cetera quedam. agnus paschalis signat christum quia sicut in occisione agni li-

berati sunt filii israel de servitute regis egipti sic in passione christi liberati sunt electi de servitute dyaboli. Sicut

columpna que filios israel precedebat per illum pergente ad terram promissionis sic christus fratribus alicubi prece-

usque ad mortem perstitit exemplo passionis ipsius famulum tedium ad patriam vite celestis per multas
namque tribulationes oportet nos intrare in regnum celorum. Nubes significat humanitatem Ignis divinitatem. per que
virga percussa est et aqua profluxit Christus significatur. Sicut namque petra virga percussa statim fluxit aqua fudit
Sic Christus in ligno passus redemptionis nobis gratiam ministravit. Archa significat Christum. Quemadmodum enim in archa con-
tinentur due tabule legis et manna et virga. Sic in Christo sunt omnes thesauri sapientie et scientie absconditi
quibus ad … … et gratia spiritualis per quam pascimur et iustitia per quam regimur. Due enim
tabule significant sapientiam et scientiam, manna gratiam, virga iustitiam. Sapientia et scientia nos Christus instruit, gratia
pascit, iustitia regit. Quatuor anuli qui archam tenebant iiii^or^ sunt evangeliorum libri. Enim anuli rotundi
sunt eo quod eternitatem in qua finis non est nobis promittunt. Vectes quibus archa portabatur per circulos anulis
significant predicatores qui predicatores per … debent iiii^or^ libros evangeliorum per meditationem et predicationem ut
portent archam id est Christum ad omnes auditum predicationem preparaturum significat. Sicut enim dominus de propitiatorio
propitius fiebat filiis Israel loquens de eo cum Moyse mandata sua, Sic in Christo propitiatus est generi humano condonans
peccata. Sicut scriptum est: Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi. Mensa propositionis significat Christum. In mensa namque
propositionis panes erant, et Christus dixit: Ego sum panis vivus qui de celo descendi, et panis quem ego dabo caro
mea est. Candelabrum significat Christum. Sicut enim candelabrum est instrumentum luminis, ita Christus in mundo manifestavit nomen patris
ipso testante qui ait: Pater manifestavi nomen tuum. Hastile candelabri statum designat ecclesie que est corpus Christi. Ca-
lami qui de ipso procedebant predicatores sunt qui nobis verbum vite predicant. Cyphi eo quod cyphis potus solet
infundi sunt auctores librorum. Sperule que inerant calamis volubilitatem et rotunditatem comprimunt(?) … li-
lia … eo quod de lilia vivunt et candent eternitatem et pulchritudinem figurant … retributionis. Tres ca-
lami egrediebantur ex uno latere et tres ex altero, quia et ante incarnationem et post plures fuerunt qui fidem Christi predicaverunt.
Tres cyphi sperule lilia per singulos calamos tria tempora significant, quia electi ante incarnationem ante legem sub lege
sub prophetis post incarnationem tempore primitive ecclesie que congregata est de Israel et in tempore ecclesie que deinde congregata est
de gentibus et illius que in fine congregata est de gentibus et reliquiis Israel inveniuntur. Cyphi apostoli potum gratie … qui
sperule … lilia donum retributionis conspectis(?). Quatuor cyphi in hastilibus iiii^or^ libri
sunt evangelii. Septem lucerne septem dona spiritus sancti. Altare significat Christum. Super altare enim incensi … offerebantur
sacrificia et nos super Christum per fidem ei offerre debemus bona opera et orationum munera. Altare de terra requirit
Dominus fieri … altare terre Christus assumpta de Maria … commissa(?) … in deserto … peccata auferebant
Christum significat. Ipse namque … oblatus et per mortem de mundo … abstulit … peccata …
… mundi. Vitula rufa Christum significat. Ipse enim … de vitula … corrupta et rufa quia
sanguine passionis perfusa. Ipsius cinere mundamur quia per fidem mortis eius iustificamur … significat
Christum. Sicut enim Moyses serpentem exaltavit in deserto, sic est exaltatus Christus in ligno. Illi qui respiciebant ad
serpentem eneum curabantur a morsibus serpentum, et qui vera fide respiciunt ad Christum sanantur a suggestionibus
demonum. Botrus quem duo viri exploratores attulerunt in vecte significat Christum. Ipse namque est nobis fructus
vite in quo pascimur et fudit nobis vinum premium gratie, de … glorie quo inebriamur. Duo autem viri explo-
ratores prophetas et apostolos figurant qui secreta patrie celestis spiritu sancto duce exploraverunt et Christum nobis
… mundum … tulerunt. Lignum a vectis lignum designat crucis … qui precedebant

ex duob; de qnis bonu ptralib; bonu p9 eiq; pendet e no ridit ricette. Sic pacedens q p sorarum eis
xpm no uidit sitr, ille aut q sequebat bote uidit sicut chor9 aplor. q chor9 aplor p9 ipm iudeor
mansit t p9 ipm de nudo scessit t pute cu carne t pacte i ite gspex. xp. copleatores q pmis
simoib; corda filior isrl ab ingressu ire pmissiois auter. Iusti delos iudeos sub decalogo legis
positos designat, q celestia pmissa p fide xp quicu detractat. Duo aut copleatores q p9 adcedi
tur in ridiculi fideli coortati st, clos xanos sub duob; pceptis caritat positos coprimit, q celest
pmiciorq; ditate mire totis dispertile oan p sicut. Agn9 ut pascalis xp, colupna xp, petr xp, cheq
xp9 candelabr xp9 altare xp9 thurib xp9 uitula xp9 serpens xp. Loti xo uette xp9. De egipto mali
Egiptus q interptatur tenebre, sigt carne. quid eni cecaus q tenebrosius carne, q in toc firme
quiet spe delectabilia inficit iralia, deserti sigt anmu eo q anim9 a multis desiit t a paucas colitur
pauci ualt st q de pitualitate adcor redeat, ut de n tuus ai cercat, tia pmissiois exprimit dn
fiten. i tra pmissiois tpalis ubitas fuit, sic ideo 9 sistit etna felicitas. Egredia itaq; de egipto
i. de tenebrosa carnis 9 aupiscentia t p desertu i. paucam adiuuatos psitudo t tendam9 ad tra p
missionis. s. dn in quo nob. om plenitudo bonor spmitti. egipt9 est caro, desertu anm9, tra pro
Diliges dnm deu t. ex toto corde t. t ex toto a. t ret. De madato dilectionis. Promissiois dn
postqm ho creatore suu p culpa pmordiale deseruit i hac miseria deuenit, multis subiacet ae
t fatigat laborib; t coheris oib; i quib; ho sub sole distendit dnm e optimu t pman. s. fiuic
do q certa st tristicia certa st uana, quicquid go do no fiuit uan9 e t p nichilo estimanda
dixi ei9 q melr ualet uita e9 t meli9 e ut illi no ee q ee t no diue q diue, t si talis ho poss
i pnti uita hre fortitudine sampsois, pulcritudine absalonis, sapiam salomois, uelocitate
asael. diuicias cresi, pbitate allexandri, ptatem octauiani, q totu mudu i ptate hnit, t
longeuitate enoch, q impri o sli nat9 usq; i fine nondum deuictus. Si i mo tanta t talia possid
poss i pnti melr sibi esset nati p esset qm quid do tmnc fruit eis t et oib; demu coaccib
a morte iur. caro miscra linnib; t spc dactuo demonib; t tormtis gehenalib; donec in dic iudicii
omis caro i sua redigat e origine, t tta supra carne p qua t i q peccaui etna uters subiret
dapnatoim, optimu e itaq; fruit do, q quis ho i oi uita sua tpalib; t corpalib; destitutus
auxiliis, si fruat do de misia pnti dite celsitudine trsit etne. Cu ig mt oia bona pntis
scli q gen9 hu anu se a gspexit optimu sit solu t pmanes bonu do fruit cgrendu e ob
amois quid sit do fruit, t aug sitau t iniuctu sicut inde sacti i eo pscrutandu. Sic Bosin. q sic
pscrutauit btus ait. sics biu sermone dulci atq; iocudo cophendit t declaratur quid sit fruit do
do naq; fruit deu dilige est, q no diligit no fruit, t q diligit fruit, t q parr diligit parr fruit
et q multu diligit multu fruit, t qui pfec diligit pfec fruit. Qui nos possidet tpales, terras
uineas, greges, armta, uestes ptiosas, domos, argetu, aurum, aut uxore q multu diligit,
Si quis se uiderit dnm coheris omib; aut h omia simul certa di dilcione hre, dz oia delinque
t oia diuie dilcoi pponere. Sz t uita sua dz ho p dilcione di dare. Si contigit q ca no posse
cu ipa pariter 9 fundere, sic fecit petr9, sic fecit paul9, sic fecerunt apli t mrs. Sz q no solu

sua sed et semetipsos pro amore dei tradiderunt, qui et ipsi amici dei omnes sunt et nobis exemplum talis faci-
endi reliquerunt. Debemus itaque deum diligere, quia ipse prior dilexit nos, dona sua multimoda, alia nobis
dando, alia promittendo, et in hiis omnibus ut ita dicam meruit a nobis ut diligatur. Primum donum quod
deus dedit homini ut diligatur ab homine totus est mundus iste. Tanti itaque hominis fecit deus mundum, alium, terram, mare,
solem, lunam, stellas, volucres, pisces, bestias, herbas, arbores, et quecumque visibiliter subsistunt. Cum tamen
que tam dona dei minimum donum sit mundus iste, quantum putas est maius omnium quod est donum dei quod dedit
homini, quem cum fecit ad similitudinem et ymaginem suam, magnum et admirabile gratie sue donum factura factori suo
similem et conformem. Tertium donum est quod quantum nobis contulit in redemptione, qui proprio filio non pepercit, sed
pro nobis omnibus tradidit illum. Quartum donum nobis fiat et promissit donum scilicet future glorie, quod oculus non vidit
nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quod preparavit deus diligentibus se. Primum igitur donum possimus dicere bene-
ficium creationis, secundum donum nature, tertium donum bonum gratie, quartum donum bonum glorie, pro hiis omnibus debemus diligere
deum. Sed quantum debemus eum diligere, ex toto corde, ex tota anima et ex totis viribus et ex tota mente, ex toto corde
id est sapienter, ex tota anima id est dulciter, ex totis viribus id est fortiter et tota mente id est memoriter, et quibuscumque modis
aliis dici potest, quia non potest nimis dici qui non potest nimis amari. Et proximum tamen sicut nosipsum debemus di-
ligere, proximos sicut nosmetipsos, beneficio, dicto, voto. In beneficio est opus bonum, in verbo sanum consilium,
in voto desiderium. In hiis omnibus diligamus proximum nostrum quia consorte habituri sumus ipsum. De prep-
Sub lege naturali duo precepta fuerunt et tria sacramenta. Duo precepta | ceptis naturalis et scripte legis
quod tibi non vis, alii ne feceris, et quecumque vultis ut faciant vobis homines, et vos eadem facite illis. Tria sac-
ramenta decime, oblationes, sacrificia. Decime de proventibus, oblationes de rebus, sacrificia de animalibus. Sub
lege scripta multa sunt precepta et multa sacramenta. Precepta legis scripte alia sunt mobilia, alia immo-
bilia. Mobilia sunt que pro dispensatione sunt ad tempus ordinata, immobilia sunt que tam decenter alia ita ma-
la sunt ut nullo tempore possint sine culpa fieri, alia tam bona ut nullo tempore possint sine culpa dimitti.
Prima tabula decalogi que est excellentior continet mandata que pertinent De duabus tabulis
ad dei dilectionem, secunda autem que inferior est proxima post hec precepta continens que pertinent ad dilectionem proximi. Vel
prima tabula dicitur que tria continet precepta que insinuant fidem, secunda que septem continet precepta que infor-
mat ad bona operationem. In prima tabula tria sunt precepta quia in fides credit trinitatis est deus. In secunda tabula
septem sunt precepta quia propter vitam que septem dierum curriculo volvitur, officia humanitatis proximo exhibentur,
vel quia septem donorum gratie complectitur, quia perfectum fuerit fides trinitatis et operatio bona. Primum preceptum prime tabule
ad deum patrem pertinet, sicut preceptum primum secunde tabule ad hominem patrem ut utrique paternitas principium
auctoritatis honoretur. In prima tabula precepta est prohibitio, similiter et in secunda, ut utrumque studeas facere quod debes
et cavere quod non debes. In altero namque si offendis delictum est, in altero vero si offendis peccatum est, facere enim non
facienda peccatum est, facienda non facere delictum est. De iiii^or sabbatis
Quatuor sabbata commemorata credidimus scriptura. Primum est id in quo deus perfectis operibus suis requievit
dicens, secundum quod filiis israel carnaliter custodire mandatum est. Tertium id quod propter dei filium discipuli aperit. Quartum
id quod in repromissione sabbatum pro sabbato suis deus dilectoribus pollicetur. Duo ergo sunt sabbata, cotidianum
dei et hominis. Unum sabbatum dei id quod cotidie ab opere cessavit deus. Secundum est illud, in quo fuit sabbatum quo

illius eterna immortalis scilicet eternitas et inmensa beatitudine perfruentes nullo umquam labore fatigantur. Sabbatum
hominis quod ei cotidie visibiliter servandum visibiliter precipitur. Sacramentum sabbati interius est ubi mens sua per
bona conscientiam a servitute peccati quiescens in gaudio spiritus sancti iocundatur. Hoc sabbatum quisquis perfecte in hac vita
servaverit ut nullis consenciat malis perveniet in futura vita ad eternum id est sabbatum dei ubi nulla senciet
mala, sicut dictum est, et erit sabbatum ex sabbato, mensis ex mense. **De furto et mendacio**

Non furtum facies. Furtum hic loco accipitur pro qualibet illicita usurpacione rei aliene sive occulta sive
manifesta. Qui enim furtum prohibuit rapinam non permisit. Ante maius peccatum sit ut testantur sancti apertam
et violenter rapere quam occulte subtrahere quia maius odium et mala [illegible], sub furto comprehenditur. Sive
mendacium est falsi significacio cum voluntate fallendi. Quilibet predicator ad [illegible] peccata adducitur. Nam si quis
alteri promittet sic aliquid daturum sub voluntate dandi cui promittet, postea non mutata voluntate dare
noluit, mendacium est. Et non quia in promissione cor duplex fuit. Sed quia promittens cor postea duplicatur, permittitur
mendacium sacro sancta attestante inducta confirmatur. **De constructione tabernaculi**

Tabernaculum significat ecclesiam, tabule designant animas que bene de lignis sethim ex dono quia ut immortales sunt per naturam et incorruptibiles per graciam. Bases argentee fidem significant super quas sancta ecclesia consistit fundata, que bases non in uno et conveniencie plures sunt quia unicuique distribuit deus mensuram fidei, aliis enim dedit fidem cognicione et affectione magnam, aliis cognicione et affectu parvam, aliis cognicione parvam et affectu magnam. Due bases singulis tabulis supponebantur quia fides in duobus constat cognicione et affectu. Vel quia credidit deum esse creatorem universorum et redemptorem electorum. In constructione huius tabernaculi offerebantur aurum argentum es iacinctum et cetera. Aurum per suum fulgorem sapienciam exprimit que in cordibus fidelium vivit, sed argentum quia clarum est eloquencia figurat. Es quia percussum magnum reddit sonum, designat predicacionem per orbem terrarum longe lateque sonantem. Iacinctus quia aerium sive celestem pretendit colorem celestium bonorum significat spem sive celestem conversacionem. Purpura cor sanguinis significat passionem ad quam pro Christo pati esse debemus. Coccus quia flammam imitatur caritatem exprimit, que in cordibus sanctorum fragrare facit que bene coccus bis tinctus dicitur quia duplici dilectione dei scilicet et proximi coloratur. Byssus quia candet castitatem designat. Pelles arietum rubricate significant martires. Pelles iacinctine eos qui celestem vitam agentes. Ligna sethim eos qui in fide firmos. Oleum quia cetros liquores excellit misericordiam designat que alias virtutes transcendit. Aromata et timiamata bone fame redolenciam figurat. Unguentum dulcedine et pinguedine sui suavitate eterna predictis. Lapides preciosi per suum fulgorem miraculorum significant operaciones longe lateque choruscantes. Atrium significat vitam in Christo et actuum. Columpne fortes quosque et perfectos exprimit. Decem cortine illos figurant que decalogum legis complent. Undecim saga illos designant qui per transgressionem legis asperam agunt penitenciam. Undenarius namque qui denarium transgreditur significat decalogi transgressionem et saga que sunt aspera penitenciam designant aspiritate. Ansule quibus cortine copulabantur virtutes sunt sanctorum quibus ipsi sibi coniunguntur. Anuli aurei perfectum fulgore suo tribulacionis figurant perfectum quia anuli fulgore quia aurei. Sanctum per se designat vitam sanctorum, vitam eternam. In sanctis gracia. In sanctis sanctorum gloria. In sanctis meritum. In sanctis sanctorum premium. Velum exprimit celum quia et celestia et terrestria discernit. Moyses sive Aaron Christum figurat qui sanctam ecclesiam construxit et sanctificavit. Beseleel et Ooliab doctores et predicatores figurant. Diversa vasa diversi sunt anime

diuiß donis sanctificate diuisß ordinibus et officiis deo seruientes. Introitus tabernaculi representat initium
seculi, posterior pars tabernaculi finem mundi, pars australis iudeos qui fruuntur ab antiquo diuine radiis cog-
nitionis illustratos, pars septentrionalis gentiles a claritate diuine cognitionis ab initio longe re-
motos. Isti erant per fidem calidi et calidi, illi per infidelitatem obscuri et frigidi. Tabernaculum quattuor coria
singule tabule, singule arche, bases fides, x cortine sunt decalogum complentes, per saga iusti de
transgressione legis per penitentie satisfactionem consilientes, clausule virtutes, stuli in rudi fulgore
eterne retributionis, sancta prius vita sancta sanctorum vita eterna, velum altare Moyses sub Aaron predicatores
et alias doctores et predicatores. In constructione huius tabernaculi debemus offerre aurum per sapientiam, argen-
tum per eloquentiam, es per predicationem, iacinctum per spem celestis conuersationis, purpuram per passionem, cocci
bis tinctum per geminam dilectionem, bissum per castitatem, thus per orationem, oleum per misericordiam, timiamata
per bona fama et cetera quamuis potius hec iustiae bona operum mistice quam de hiis et aliis dicta pre-
termisimus breuitate cedentes. Et quedam quae breuiter perstringamus ne totum pretermittere uideamur. Quod
uero hystorie narrationis ordinem plerumque transgredimur ne mireris, nichil enim obest ordini ista
transpositio si tamen hystorie ueritas conseruetur. Nam hec transpositio maiorem nobis intelligentiam parit.

Habent quoque sacrificia sacrificationes suas **De sacrificiis** Et memoria
debemus utique offerre deo uitulum, bouem, agnum et cetera. Vitulus domum et statum et iuuencum robur erupat
eo quod per etatem possit agi ad libitum ducentis obedientiam significat qui in aduersitatem permittitur possidentis et pa-
cientis. Bos qui findit ungulam et ruminat completur animo diuina disciplina et per strenuam proprium representat operationem.
Onus quod innocens emalacie innocentiam significat, agnus qui uellere et cor est mundissimum munditiam designat,
capra uel hyrcus eo quod compluis corpus saga solet fieri quibus fit penitentia, penitentiam significat. Et columba
que simplex et sine felle est simplicitatem, et turtur que casta est castitatem significat. Sal designat sa-
pientiam quia sicut sal condit cibaria sic sapientia uirtutes et bona opera. Simila non fermentata simpli-
cem representat doctrinam ab omni heretica prauitate puram. Et non fermentum farinam corrumpit, sic heresis
corrumpit doctrinam. Offeramus uitulum per obedientiam, bouem per operationem, agnum per munditiam, capram
uel hyrcum pro culpe penitentiam. Columbam pro simplicitate, turturem pro castitate, sal pro sapientia,
simila non fermentata pro simplici doctrina. Et hec omnia debemus offerre sine fermento heretice prauitatis
et sine melle secularis dulcedinis, quia fermentum quod representat hereticam prauitatem et mel quod de-
signat secularem dulcedinem. In sacrificiis erant tres species prohibebantur: sacrificium quod pro parte cremabatur pro parte
reseruabatur, significat bonam inchoationem, holocaustum quod totum cremabatur consummationem. Eodem modo sacri-
ficium uespertinum consummationem designat. Sacrificia igne cocta significant opera que fiunt per feruorem interioris
amoris, aqua cocta opera que fiunt in pergrinum compunctionis, libamina uini delibationem representant internae
contemplationis que fit in spiritu per specus, possumus quoque dicere quod hostia designat bonam conuersationem, pelle
eius hostie eidem conuersationis superficiem, caput initium, cauda finem, intestina occultam ualitatem
uoluntatis. Ablutio hostie munditiam uite honeste, pellem detrahimus, hostiam membratim
diuidimus cum delicta conuersationis nostre interiori mentis distincte singula opera in aplo tem-
poris intentione diligenter discutimus ne nos diuina fallat sub specie uirtutis aut culpa sub specie

Sigt tnsa ppositionis scta a scptam q quot stris. **De mensa ppositionis** Circo opationis
nos instruit, tot panib; nos refiat, iiij pistilia mense iiij^or sensus scpture hystoria, allegoria, tro-
pologia, anagoge, qb; ipa erigitur, et altioris eleuat, labiu pdicatorum scpture designat. Cor
labij in ptiussa coptinuit pscientiam pdicandi qu labior nacq pcautu ducat du pdicatoris
intermitti, iiij^or anuli iiij^or ewangeliorum libri q circa anuli dnm eo q nob eternitate i q finis no est
pmittunt. Corona iuticasl differentia sigt nuti, corona aurea illi supposita fulgore prim, xij pa-
nes aplica designat doctina, acceptabula mordace et alibam cont diuina sigficat. Ipsiaut
phiale q maiore capiebat mensura habundate et pfcm coptinuit siaz et doctina. Ciathi q mi
capiebat angustiore sciam sil doctrina sigunt, thuribula q eo q thus ore sob offic ...
no iconuenient designat, mensa g scptura, labiu eo pdicacio, tauit labij cotinua sollicitudo p-
dicandi, iiij^or pistilia mense iiij^or sensus scpture, iiij^or anuli iiij^or ewangeliorum libri, vectes pdicatores
xij panes aplica doctrina, acceptabulu marpacio alba, phiale habundans scia sil doctrina,
ciathi sciam uel doctina angusta designat, thuribula oro deuota. **De ma triu dieru**

Tridesto ibim9 via triu dieru et sacrificabim9 dno deo nro. Vn9 dies fides. Vn9 dies spes. Vn9 dies
caritas, prim9 lux, et s9 lux, et talet, et iij lux talet et fiuet. Via triu dieru cerbatio e istoru triu ph
capaliu virtutu, q via istoru triu dieru cosumit gradu, deo sacrificiu immolat, q quisqs hoc
tres virtutes hc totu deo plac; quidq opatur. a cer; debem aut offic oue pimogenia,
agnu prudiciam, i e q de sacrificijs supp sc coposita; q oia sc ab homanis exipiatur quia
tucte virtutes et bona opa sc ab homano deonu et puros hom. **De duob; testamtis**

Vetus testamentu sigt nouu, lex gratia, lex data e p moyse, gra p xpm, lex data e die
qnquagesimo pq celebrata e pascha i tra egipti, gra data e die qnquagesimo p resurrectio
dni, lex data e i monte syna, gra data e sup su i cenaculo, lex data e i fulgurib; igneis
gra data e xij aplis, lex scpta e in duab; tabulis, gra data e i duob; pcept caritatis.
Due tabule testamti i quib; lex erat scpta **De duab; tabul et cherubi et tubis**
digito dei sigt duo testamenta, duo cherubin, eo q cherubin interptat plenitudo scie, duo sigt
testamenta, q i ipis plenitudo scie cotinet, due q tube argentee duo signt testamenta q
eor pdicatorem pdestinati ad uita conuocant ad vnitate eccie et ad sublimitate ...
Vnctio q sacerdotes cosecrabant gram sigt spus sci **De vnctione et uestib; sacerdotu**
s sacerdotes i vnctione cosecrant qu s electos quib; q spc s psust iustificant. lineamina q
tande et no apparet mudicia sigt cordis q no hom; patet s deo. feminalia q femora st-
ngebat aut tegebat continentia carnis signt. Tunica talis qd sup hiacia vestis ponebat eo q
hum ... onera sic solem9 pma labor tollerancia i sinuat, tunica q toti9 erat et appellabat
bona actione coptinuit q cerat pximo fons minimi et orname, balte9 q tunica cingebatur
ne tunica pedicis sacerdot deorsu fluet ei9 de actionis bone designat cepediatione, ratio-
nale qd erat pectus erat i q eo pectore cor cotinet i quo sapia e, sapiam et discretione aptc sigt
cydaris q capilli capitis stringebat cogitationu ptendit sobrietate. ... cydaris q stringit

capilli capitis, dum in sua sobrietate continentur cogitationes mentis. lamina in qua erat nomen domini exprimit
sanctae fidei confessionem per quam nobis ipse innotescit. tintinnabula quae sonabant in veste pontificis sonum significant
praedicationis. unctio sacerdotis spiritus sancti gratia. linea interior cordis munditia. feminalia carnis continentia.
superhumerale labor tolerantiae. tunica bona actio. balteus circumdat actionis expeditio. rationale sapientia
et discretionem. lamina in fronte sanctae fidei confessio. tintinnabula etiam fidei praedicatio. De sacerdotibus Gregorius.
Dixit dominus ad moysen: loquere ad aaron: homo de semine tuo per familias suas qui habuerit maculam non offerat
panes deo suo, nec accedat ad ministerium eius. Ac repente subiungit: si caecus fuerit, si claudus, si parvo, si pro
vel grandi vel torto naso, si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si
iugem scabiem, si corporis impetiginem, si ponderosus. Caecus quippe est qui supernae lumen contemplationis ignorat,
qui praesentis vitae tenebris pressus, dum futuram lucem nequaquam diligendo conspicit, quo gressum operis porrigat
nescit. Hinc etenim prophetante anna dicitur: pedes sanctorum suorum servabit, et impii in tenebris conticescent. Claudus
vero est qui quo pergere debeat aspicit, sed per infirmitatem mentis viam vitae perfecte non valet tenere quam videt, quia ad virtutis
statum dum fluxa consuetudo non erigitur, quo desiderium innititur, illuc gressus operis efficaciter
non sequitur. Hinc etenim paulus dicit: remissas manus et dissoluta genua erigite, et gressus rectos
facite pedibus vestris, ut non claudicans quis erret, magis autem sanetur. Parvo autem naso est qui ad tenendam
mensuram discretionis idoneus non est. naso quippe odores et fetores discernimus. Recte ergo per nasum
discretio exprimitur, per quam virtutes eligimus, delicta reprobamus. Unde in laude sponsae dicitur: nasus tuus
sicut turris quae est in lybano, quia nimirum sancta ecclesia quae ex causis singulis tentamenta prodeant, per discretionem conspicit,
et ventura vitiorum bella ex alto deprehendit. Sed nonnulli dum aestimari se hebetes nolunt, saepe
se in quibusdam inquisitionibus plus quam necesse est exercentes, ex nimia subtilitate falluntur. Unde hic quoque
subditur: vel grandi vel torto naso. nasus enim grandis et tortus est discretionis subtilitas immoderata, quae dum
plus quam decet excreverit, actionis suae rectitudinem confundit. fracto pede vel manu est qui viam dei pergere
non valet, atque a bonis actibus funditus exsors vacat, quatenus haec non ut claudus saltem cum infirmitate teneat,
sed ab his alienus omnino existat. Gibbus vero est quem terrenae sollicitudinis pondus premit, ne
unquam ad superna respiciat, sed solis his quae in infimis calcantur intendit, qui et si aliquando quid de bono patriae
caelestis audierit, ad hoc nimirum perversae consuetudinis pondere praegravatus cordis faciem non attollit, quia
cogitationis statum erigere non valet, quem terrenae usus sollicitudinis curvum tenet. Ex horum quippe specie
psalmista dicit: incurvatus sum et humiliatus sum usquequaque. Quorum culpam per semetipsam veritas reprobans ait:
Semen autem quod cecidit in spinis, hii sunt qui audiunt verbum, et a sollicitudinibus ac divitiis et voluptatibus vitae euntes
suffocantur, et non referunt fructum. Lippus vero est cuius ingenium ad cognitionem veritatis emicat, sed tamen hoc
carnalia opera obscurant. In lippis quippe oculis pupillae sanae sunt, sed humore defluente infirmatae
palpebrae grossescunt, quarum etiam infusione crebro attritu pupillarum acies vitiatur. Et sunt nonnulli quorum
sensum carnalis vitae operatio sauciat, qui videre recta subtiliter per ingenium poterant, sed usu pravorum
actuum caligant. Lippus itaque est cuius sensum natura exacuit, sed conversationis pravitas confundit. Cui bene
per angelum dicitur: collirio inunge oculos ut videas. Collirio quippe oculos ut videamus inungimus,
cum ad cognoscendam veri luminis claritatem intellectus nostri aciem medicamine bonae operationis adiuvamus.

Albuginem vero habet in oculo qui veritatis lucem videre non sinitur quia arrogantia sapientie seu iusticie cecatur.
Pupilla namque oculi nigra videt, albuginem tolerans nil videt, quia videlicet sensus humane cogita-
tionis si se stultum peccatoremque intelligit cognitionem intime claritatis apprehendit. Si autem candorem
iusticie seu sapientie tribuit alia a se superne cognitionis excludit, et eo claritatem veri luminis nequaquam
penetrat quo se apud se per arrogantiam exaltat, sicut de quibusdam dicitur: dicentes se esse sapientes stulti
facti sunt. Jugem vero habet scabiem cui carnis petulantia sine cessatione dominatur. In scabie etenim fervor intimus
viscerum ad cutem trahitur, per quam recte luxuria designatur, quia si cordis temptatio usque ad operationem prosilit,
nimirum fervor intimus usque ad cutis scabiem prorumpit, et foris iam corpus sauciat, quia dum in cogitatione volup-
tas non reprimitur etiam in actione dominatur. Quasi enim cutis pruriginem Paulus curabat abstergere cum dicebat:
Temptatio vos non apprehendat nisi humana; ac si diceret: Humanum quidem est in corde temptationem pati,
demoniacum vero est in temptationis certamine etiam operatione superari. Impetiginem quoque habet in corpore quisquis avaritia vasta-
tur in mente, que si in parvis non compescitur nimirum sine mensura dilatatur. Impetigo quippe sine dolore occupat
corpus et absque occupati tedio excrescens membrorum decorem fedat, quia et avaritia capti animum dum
delectat exulcerat, dum adipiscenda queque cogitationi obicit ad inimicitias accendit et dolorem in vulnere
non facit, quia estuanti animo ex culpa habundantiam promittit. Sed decor membrorum perditur, quia aliarum quoque vir-
tutum pulchritudo per hanc depravatur, et quasi totum corpus exasperat, quia per universa vitia animum supplantat,
Paulo attestante qui ait: Radix omnium malorum est cupiditas. Ponderosus vero est qui turpitudinem non exercet
opere, sed tamen ab hac cogitatione continua sine moderamine gravatur in mente, qui nequaquam quidem usque ad opus
nefarium rapitur, sed tamen voluptate luxurie sine ullo repugnationis stimulo delectatur. Vitium
quippe est ponderis cum humor viscerum ad virilia labitur, que profecto cum molestia et dedecore intumescunt.
Ponderosus ergo est qui totis cogitationibus ad lasciviam defluens pondus turpitudinis gestat in corde,
et quamvis non prava exerceat opera, ab his tamen non evellitur mente, nec ad usum boni operis in aperto valet
assurgere, quia gravat hunc occulte pondus turpe. Quisquis ergo quolibet horum vitio subicitur panes Deo
offerre prohibetur, ne profecto diluere aliena delicta non valeat quem adhuc propria devastant. De vic-
Diversitas victimarum vel que offerri debebant vel non in Levitico demonstratur. timis ex libris ysidori
Sed per comparationem peccatorum constitutio hominum demonstratur: hic qui obtulit victimam pacificorum Domino vel
vota solvens vel sponte offerens, tam de ovibus quam de bobus immaculatum offerat ut acceptabile sit.
Omnis macula non erit in eo: si cecum, si fractum, si cicatricem habens, si papulam, aut scabiem, aut impetiginem
non offeretis ea Domino, neque adolebitis ex eis super altare Domini. Bovem aut ovem aure et cauda ampu-
tatis voluntarie offerre potes, votum autem ex his solvi non potest. Animal quod vel contritis vel tusis vel sectis ablatisque
testiculis est non offeretis Domino, et in terra vestra hoc omnino non faciatis. Alienigene de manibus non offeretis
Domino Deo vestro panes, vel quecumque alia dare voluerint, quia corrupta et maculata sunt omnia non suscipietis
ea. Porro victima a sacrificio maculosa est animal vel cecum vel villi [illegible] in quibus est diversitas peccatorum nunc libidi-
num cupiditate nunc [illegible] dimittatur, creatur quidem cecum animal, id est qui nec Deum videt nec cuius
facit opera; fractum quod [illegible] carnalibus [illegible] collisum [illegible] cicatricem habens, qui non digna
satisfactione vulnera peccatorum suorum deplorat, sed adhuc veteris morbi signum perdet [illegible] voluptatis

intus sacrario probatur, lingua amputata quia divino non constringitur, neque divinam legem meditatur. Efficiatur papilla vel papulam habens qui pruriginem libidinis et ardore concupiscentiarum estuat, fit et scabiosus qui peccatum perpetrat contagione operis, vel alius impetiginem habens, sicut hereticorum collectione quae serpunt se in ecclesie corpus immergunt et in petiginis livorem faciunt, auricula amputata est, qui verbo Dei non obedientes non faciunt ea quae iussa sunt sibi, quibus cauda hic amputata, ille est qui bonum incipit et perseveranti fine non perficit. Porro descectum vel testiculis amputatum, indicat eos qui corde duri sunt turpitudinis usu effeminati sunt, hi ergo criminibus involuti a sacrificio Dei reprobantur, inde efficiuntur consortes passionis per non celestis sanctificationis. Sed neque panis alienigene offertur Deo, doctrina hereticorum vel studia superstitiosa secularium litterarum quae contra fidem sunt et aliena putantur, talis enim hostia repudiatur a Domino et reicitur. Hoc sacrificium ab ecclesia catholica. De preputiis arborum

Quando fueritis ingressi terram et plantaveritis in ea arbores ligna pomifera, auferetis preputia eorum, poma quae germinant immunda erunt vobis, nec comedetis ex eis. Ligna pomifera sunt opera fecunda virtutibus, preputia illo lignorum auferimus, cum de ipsa inchoationis infirmitate suspecti primordia operum nostrorum non approbamus, poma quae germinant immunda estimamus, misque cibis non aptamus, quia cum primordia laudantur boni operis, dignum est ut animum non pascant operantis, ne dum accepta laus suaviter carpitur, fructus operis intempestive comedatur. De primogenito bovis et ovis

Non operaberis in primogenito bovis et non detondebis primogenita ovium. In primogenito bovis operari est bone conversationis primordia in publica actionibus non ostendere, ovium quoque primogenita tondere est ab occultationis suae tegmine humanis oculis inchoantia bona mentis non denudare. In primogenito bovis operari prohibemur, et a primogenito ovis tondendo compescimur, quia et si quid robustum conversatione incipimus, hoc in aperto ostendere non debemus. Sed et cum vita nostra semper quod innocuum inchoat, dignum est ut secreti sui velamina non relinquat, ne hoc humanis oculis quasi subducto vellere ostendat. Ad solum ergo divina sacrificia boum primogenita oviumque proficiant, ut quidquid forte simpliciter innocuumque incipimus, hoc ad honorem interni iudicis in ara cordis immolemus, quod ab illo tanto libentius accipitur, quanto ab hominibus occultatum nullo laudis appetitu maculatur. Sepe enim nove conversationis principia adhuc carnali vite sunt permixta, et idcirco innotescere citius non debent, ne collaudata bona quae placent, ne decepta laude sua cum deprehendenti venientis negant mala quae latent. Non sit arandum

Non arabis in bove et asino simul, in bovis nobis expressa conversatione in bove et asino simul positus sub iugo legis accipitur, in asino quae gentium populus pertinens ad evangelium. In bove simul arat et asino qui sic recipit evangelium ut iudaicas superstitionum quae in umbra et imagine preservat cerimonias non relinquat. Item in bove nonnullis vita bonorum operantium, in asino stultorum vecordia significatur, ac si diceretur: fatuum sapienti in predicatione non sociabis, ne per eum qui rem implere non valet, et illi qui prevalet obsistas. Bove enim et asino si necesse sit unaque simul sine defectu operis iungitur, sapiente vero et stulto non ut unus preparat et alter obtemperet, sed ut pariter consilii parte conveniant in verba Dei. De

Non indues vestem ex lana linoque contextam, per lanam quippe Veste ex lana linoque contexta. simplicitas, per linum vero subtilitas designatur, et vestis quae ex lana linoque conficitur, ypocritas significat

qui linum intus celant in superficie lanam demonstrant. Vestem que ex lana lino que contexta ind
que sub locutione innocentie intus subtilitate celat malitiam simplicis que vestibus lanam, mysterii que
inordinate induit ut vel sermonibus hereant ornamenta nuptiarum vel ea que sunt non convenientia nuptiis
sub specie virginitatis induat. **De muliere capta in bello**

Si exieris ad bellum contra inimicos tuos et videris mulierem decoram specie et concupieris eam, ra
des pilos capitis eius et ungues et indues vestibus lugubribus, et sedebit in domo lugens patrem suum
et matrem et domum patriam, et post xxx dies erit tibi uxor. Si decoram mulierem in captivitatem adduxeris pulchritudine
capta, et gentili conversatione relicta in captivitate cum ea sociari corpori tuo in Christo volueris, deposito gentilitatis
cultu, induatur lugubribus vestibus penitentie, deploret que patrem et matrem, omnemque memoriam mun
di que carnalis illecebras, deinde ubi dei nova acta et doctrine ecclesie patrum in fidelis abradatur
sit eum capilli capitis et ungues mulieris, et tunc demum salutaris lavacri unda purificata virg
sit Dei accipiat viri sui et capite nostro in maribus subiciatur, ut neque in sensibus neque in actibus immunda aliquid ama
tum geret. Et iam vero post xxx dies cum illa iungatur uxori, de denario ac de tricenario fides operis que fi
gura, per fidem quia trinitatis et opus legis in decalogi scientia, quorum utraque in simplicitate corpori Christi per adhesionis sine
macula fidei trinitatis et actuum puritate. Alii putaverunt hanc mulierem decoram specie rationabilem
vel disciplinam significare que sapientia dicta invenitur apud gentiles, hanc vero nobis in captivitate
primum aufferre debere et ea recedere omnes superstitiones in mundicia, et sic in studio veritatis assume
nulla cum apostolus in fidelis sapientia est cui in mundicia non sit admixta. **Explicit liber iii. Incipit liber iiii.**

Liber quartus tractat de ministris rebus gestis a Iosue usque ad Heliam patrem Samuelis, con
tinens capitula x. De Iosue et transitu Iordanis, et de subversione Iericho, de altari quod construxit Iosue,
de dolo Gabaonitarum, de Levitis et Chananeis tributariis, de successoribus Iosue, de Gedeone et Abi
melech, et Iepte, de Sampsone et Ruth. **De Iosue et transitu Iordanis**

Hiis breviter superius prelibatis, ad librum Iosue manum mittentes et misticam eius significationem spiritualiter
secundum mentem sensum, primum secundum ubera storiam patrem aperiemus. Moyses qui dedit legem significat illam. Moyses mortuus
id est lege secundum carnalis et veteris observantias mortua, Christiana fide finita, statim Ihesus salvator in
que populum suum salvat a peccatis eorum. Ihesus enim Christus filius dei manifestatus est princeps super populum dei ut expug
natis hostibus dei dividat populo dei dona. Ihesus namque filius Nave sic ait Iohannes in capitulo dominus noster solu
in gestis verbum et in nomine precessit, qui cum transit Iordanem hostium regna subiugat, divisit terram victoribus populis et
per singulas villas et titulos, montes, flumina, torrentes atque confinia, cuncto et celestis Ierusalem regna spiritualia
describit. Sic Christus in circuito principe mundi et militibus eius foras in celis operatur, dividens unicuique dat
manifestationem spiritus ad utilitatem. Alii quidem datur per spiritum sermo sapientie, alii sermo scientie, alii fides, alii gratia
sanitatum, alii operatio virtutum, alii discretio spirituum, alii prophetia, alii genera linguarum, alii interpretatio
sermonum, et pro modo vero maiusque secundum differentiam donorum tribuet differentiam celestium bonorum et secundum merita retribuet.
Primum Iordanis significat baptismum, que sicut vestibus filios prophetas stantibus in Iordane sacerdotibus intravit terram promis
sionis. Sic et populus devotus ministrantibus sacerdotibus in credulitate intravit in requiem id est vite spiritualis. Per supra
Iordanis in dulcedine permansit, post in fluviorum amaritudine mare mortuum defluxit, que electi baptismum accipientes gre

dulcedinem custodivit, repleti alti et audita dulcedine ... immissa dulcedine ei. Quod autem Josue filii Israel
praecesserunt filii Ruben et Gad et dimidia tribus Manasse pugnaturi cum fratribus in filiis matrum suarum praecesserunt,
primitivi et antiqui iusti nos praecedunt exemplis virtutibus et verbis contra hostes nostros spiritua-
les et corporeos nequaquam armati. Deinde circumcisi ... vidimus in quadragesima ... accedentes ... expediti usque
ad auxilium nostrum, qui cum voluntarium suorum ... contra hostes acerrimos vulnerat, atque
deinde ad auxilium nostrum cum nos de regno suo et de cantico suo futuro fraudes instruit ac premonet.
Arce et Ezechiel sacramenta nobis celestia in quadriformibus rotarum oculis significans, doctrina et
opere bissenas agminis turmas, hii praecedunt nos succincti lumbos in veritate quod praedicat
in auxilium nostrum. Duodecim lapides quos filii Israel sustulerunt de Iordane, significant apostolicae fidei et vitae
firmitatem. Circumcisio quae post ... facta est designat carnalem circumcisionem spiritualem. Pascha
quod filii Israel transito Iordane celebraverunt, significat veri paschae et veri agni comestionem. Duodecim
lapides de Iordane qui tollimus, apostolicae fidei et vitae firmitatem ... Angelus qui ... in mi-
nistrationem adiutorium sit praecinctum, ... quid sit bonum quod ne malum discernere discutimus.

Archa cum genitibus tubis septem diebus circumducta et Iericho ¶ De subversione Iericho
subruta, et Raab funiculo coccineo in fenestra posito salvatur, et Achor pro furto regulae et palli
lapidatur. Iericho quae interpretatur luna, significat praesentis saeculi ... quae luna ... defectionem ducit, qua-
mo ... crescit et elevatur, deinde adversus decrescit et humiliatur. Videmus enim in nostris oculis, quod
saeculi volvitur ... tempore uno, ... apparente ad similitudinem lucis primae, lucem primam ... ex-
ponens ... Deinde sic ... suspensiones ... luna adplena ... perveniunt.
Sic aspicimus ... quod ... divisi ... germinatio ...
et ... ... consummatae, postea vero quasi luna decrescens minuitur, ... in ano
defectione naturali ... et ... moriuntur, ad ultimum vero in hyeme quasi ad ... intimum
redeunt, ... frigore ... acta ad occultum ... nec finem ... et ... operibus
subducuntur, sic et in omnibus bestiis avibus piscibus quae videmus, ... primus ad perfec-
tionem venire laborat, deinde ... non adesse festinat, sic enim gloria ... saecu-
li ... sic crescit, sic exaltatur, ... minuitur, sic ad nichilum redigitur. Archa sic supra dictum est
significat Christum. Archa septem diebus circum Iericho portatur, ... in fine saeculi quod septem dierum curriculo
volvitur in mundo praedicatur. Huius archae ... sunt sancti apostoli et praedicatores, de quibus scriptum est: In
omnem terram exivit sonus eorum et in fines orbis terrae verba eorum. Tubae enim ... forte et inmutabile praedica-
tionis designant auctoritatem, quas cum genitibus in manibus tenent. ... praedicatores quod ... vo-
cantur complent opere circuitu Iericho, philosophica figurat argumenta sive ... cultu
idolorum ... mundi roborata et exaltata, quae ... archae et ... corruerunt
per praedicationem ... pie ... Viri Iericho ... hostes saeculi et saecularibus
negotiis dediti ... condemnantur. Raab meretrix electam ex gentibus significat ... qui quo-
dam ... sunt ... multis amatoribus ... moribus. Raab ut salvaretur funiculum
coccineum in fenestra deforis posuit quod domini ... ut salvaretur passionem Christi

construitur ore qui corde credit/ Achor/ regula aurea et pallium furatur et in valle lapidatur/ et falsi
quibus vanus vel hereticus philosophicam sapiam quasi auream regulam figurat/ et scelerate cultus per
pallium designatur et eam induat et in inferno condempnatur. Sed et cuncta que illius sunt igne consumuntur
dum cor eius et anima et quicquid in vita possidet gehennali constrictione comburuntur. Aurum et argentum
et que metalla sunt iericho sive civitatum aliarum pugne purgata domus domini assumuntur/ quia philo
sophica sapientia vel eloquentia sive que eorum doctrina sacre scripture exanimata ab omni erroris
sorde purificata in divine predicationis ministerio conprobatur. Maledictus qui iericho reedificat et ma-
ledictus est qui maliciam seculi in baptizatis destructam verbo pravo vel exemplo reducat vel
restaurat. In primogenito suo ponit fundamenta et in novissimo liberorum portas eius/ quia per hanc
culpam amittit et quod primum accepit donum fidei/ et quod ad ultimum accipit donum gratie ut iam illi
ad salvacionem valeat utrumque. De ay
Civitas que ay significat mundum non eo quod est creatura dei/ sed eo quod in ipso super habundat malicia quia
ipse Iericho civitatem in insidiis nocte latentes prophete et sancti antiqui sunt qui ante adventum iosue ad
ay id est ante adventum christi in mundum quasi in nocte latuerunt/ quia revelati testamenti antiqua omnem plus sua
illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum in umbra legis et figuris futuri salvatoris spiritum
salvatorem predictos fuerunt. Sed rex ay ignorat insidias israhelitarum quia dyabolus latuerit
obscura enigmata prophetarum et secreta misteria legalium figurarum et non noverat modum redempcionis
predicto tempore sed rex ay iosue aggressus est per vitam propugium redemptoris. Iosue enim rege ay se
invalidum et impotentem simulavit et fugam iniit et sic se superari fugiendo regem ay callide de
bellavit/ quia christus humilitatem prendens vel infirmitatem dum in se dyabolus temptavit et amisit eius
ipso cooperante crucifigi permisit/ dyabolus sibi iam humilitatem vicit et malicia sapientem superavit/ elevacio
sancti exaltacio est designat fidei seniores qui erant cum iosue et acti bellatores apostolos exprimunt
et predicatores/ ay que igne consumitur dum omnis qui diligit iniquitatem infernalibus flammis cremat
Rex vero ay et exercitus eius occiditur/ dum dyabolus et ministris illius nocendi potestas dimittitur auferetur.
Iosue subiectis hostibus altare ex lapidibus quos ferrum ¶ De altari quod construxit iosue
non tetigerat construit deinde nomina eorum scripsit et populum ad benedicendum et maledicendum emisit
nobiliores tribus ad benedictionem/ ignobiliores ad maledicendum constituit/ lapides ex quibus non
fuerunt altare constructum sunt sancti in fide qui predicatorem operante sunt ut quis ferrum non tangit quia nulla cru
delitas culpa non corrupit/ quia dum unitate fidei et concordia caritatis conveniunt unum altare
fiunt/ deinde nomina quod in scriptura sunt lapides/ significat evangelium/ hec enim in altari scripsit dominus cum dixit
audistis quia dictum est antiquis non mechaberis/ ego autem dico vobis/ si quis viderit mulierem ad con
cupiscendum eam in corde suo/ qui in monte benedictionis maledebat illos designat qui sitim metu pene
infernalis permissionis celestis amore suaviusi veniunt ad salutem. Illi vero qui in monte maledic
tionis maledebat illos exprimunt qui non amore benedictionum promissionum/ sed futurorum suppliciorum
amore complent que in lege scripta sunt ut perveniant ad salutem/ sed nobiliores illos esse constat
qui ipsius desideriis eterne benedictionis amore quod bonum est agunt. De dolo gabaonitarum

iam mechatus est

Interea gabaonite metu perterriti cum fraude et calliditate venerunt ad iosue pannis calciamentisque
veteribus induti de partibus se salvare. Statimque a iosue salute susceperunt quod tamen dolum ut
agnovit ligna cedentes et aque gestatores eos constituit. In quo figurantur illi qui demum
ad ecclesiam venientes habent fidem in deo et militant apud sacerdotibus suis quibus ministrant et serviunt
et aliquid utilitatis impendunt ad ornamentum ecclesie vel ministerium prompti sunt. In moribus vero
suis et consuetudine pessima detinentur, induentes veterem hominem cum actibus suis et involuti ve-
tustis viciis, sunt et isti pannis veteribus obtecti calciamentis, et preter hoc quod in deum credunt et erga
suos dei vel ecclesie cultum videntur esse devoti, nil tamen habent eius dulcedinis vel novitatis in moribus.
Tales ergo tantummodo quandam salutis signum modo etiam temporalis perceperunt. Inter istas autem id est inter
filios dei regnum celi vel libertatem minime consequuntur. Cum autem in gabaonitis pugnaret iosue
stetisse perhibetur sol et luna donec israel inimici delerentur, significat quod dominus noster ihesus multo magis modo
intuentium simul dum nos bella gerimus adversus maiores gentes, et colluctamur adversus principes
et potestates et rectores tenebrarum harum adversus spiritualia nequicie in celestibus. Sol nobis iusticie inde-
ficienter assistit nec deficit nobis umquam, nec festinat occubere, quia ipse dixit, ecce ego sum vobiscum omnibus diebus
usque ad consummacionem seculi. Quinque autem reges .v. sensus corporis indicant qui gabaonitas id est carna-
les homines expugnant, sed in ad speluncam confugiunt, cum se terrenis actibus et corpore obscuri inguunt. Cum
tamen obscuri pugnante iosue id est ihesu in predicatione evangelica frangantur, atque ingrediente illo de nobis
id est mente spelunca cordis in omnibus parte mortificantur, extinctis autem vel electis gentibus iosue sorte di-
visit populis terram promissionis et gentes gabaonitas eiecit, et postquam christus ascendit fidelium suorum quandam mo-
ritulum corruptum malignos spiritus eiecit et sorte divisit terram in nobis omnia operans unus atque idem spiritus
ac dividens dona propria unicuique prout vult. De levitis et civitatibus tribuum

Quod vero civitates levitis iosue per omnes tribus decernit, significat quod hii qui in ecclesia dei sue operam
dantes doctrine gratia administrant, precipue ab omnibus quibus dispensant divina terrena subsidia que non habent
accipiant ut impleatur id quod apostolus prophetat dicens: Si nos spiritualia seminamus, non magnum est ut
carnalia vestra metamus. Et merito in cunctis istis tribubus divisi sunt, quia dispensatores eucharistie divinitus
Cum autem sol duas urbes accepit indubitate ipse predicatorum sorte significatur, sed ipsi eam possidet doc-
trina que constat in legis decalogo et quatuor fide evangeliorum, in novo quidem quatuor urbes habentes quibus con-
ducere adiciuntur, quia et minimus ancilla quod predicat moraliter ac mistice sensu annunciant. Illud autem quod prefi-
tionis et precepta repromissionis terram percipit. Effraim et tribui cananeus non gentilis populus accredit
Sed sub tributariis dicit sicut scriptum est in iudicum libro, habitavit cananeus in medio effraim ... effraim
tributarius. Quid cananeus gentilis videlicet populus, nisi vicia significat, sepe ... ei
in magnis virtutibus terram promissionis ingredimur, quia sepe in ima de excitate. Solet doctorum ...
Sed dum inceptis viciis sublimibus quandam adhuc prava tenemus quasi cana... gratiam, vellus nec nec-
dum in magna gaudium tributarium efficitur quia hoc ipsum vicium quod subire non ... diffisa posse
sumus ad usum nostrum humilitatis humiliter retorquemus ut eo de se mens se ipsius vilia sentiat
que suis viribus et prava que expetit non repugnat. Unde bene in iudicum scriptum est: hec sunt gentes quas dominus

deliquit ut crudelis israel, adhuc quedam vicia in eo retinet, ut sic in ea terreno spoliato interim
propter doceat ut eo non superbiat de victoria quod videmus in se hostes conspicit in quibus via adhuc
formidat. israel igitur residuatis gentibus erudit, quia in quibusdam minimis viciis clarus virtutibus comp-
rimitur ex parvis se resistentibus, dixit quod cor eos non subiciat mala. De successoribus iosue

Sicut iosue significat christum, ita successores iosue significant apostolos et ceteros ecclesie rectores et doctores
quorum discretione prudentia et doctrina sancta gubernatur munitur et eruditur ecclesia. quia autem filii israel
peccaverunt tradidit eos in manibus regum alienorum, quia vero penituerunt, suscitavit eis propheton
qui liberaret eos. Sic quia peccamus venit contra nos demonibus plenius, qui ad deum conversi mi-
mittit nobis doctores, qui nobis ostendunt viam salutis, et subactis hostibus restituat gratiam
libertatis, quod significatur othoniel ayoth et alios. legimus de sangar quod sexcentos viros inter-
fecit vomere uno, ita et nos quoque et aliqui in candido vomere communicationis et acrimone de-
patoris corda auditorum vomere districte exhortationis et temperato blandi sermonis ... et sic
... de finibus eorum propulsatis, populus dei libertati redditur. debbora que interpretatur ...
sermone designat prophetiam habitans sub palma, quia ad palmam nos superne vocationis exhortatur.
Ista debbora vocavit barac qui interpretatur choruscans et significat populum iudaicum qui ad modicum
in bono choruscavit, sed quia choruscatio statim defecit, vocavit eum ad bellum contra sysaram i.
dyabolum, sed barac victoria non ascribitur dum per iahel mulierem alienigenam sysara interficitur
quia dum iudaicus populus dyabolo non resistit, sancta ecclesia de gentibus collecta ligno illum divino ...
... occidit, dum in eum ... credidit, qui ligno primam salutem perdidit. Sed sic nonnulli
quibusdam gratie donis preditis doctrina et eloquentia clarent, qui ubi dyaboli suggestionibus debent
resistere, muliebriter torpescunt, et aliis infirmi timore gratiam ... temptationes
repellunt, sicut quidam religionis habitu ab incepto devotionis cadunt, et alii
sub habitu secularium constituti ad supra ... viribus assurgunt. Illi quos ... debbora arguit
ad bellum non venisse, scilicet filii ruben et infideles quoque qui in tentis ... et ... requiescunt, et
ad spirituale bellum numquam venerunt, qui prophetias exhortationibus non credunt. Ruben ... quid ad
... habitas inter terminos ut audias sibilos gregum, quod scilicet isti timent ... qui serui ... habitant ...
et ... habitant inter terminos superbie et ... iudicie ... gule et in primo
in sic ... habitant ... terminos dum hinc ... viciis carnalibus, illinc autem viciis spiritualibus,
hinc sublecti ... incitamento carnis. Illic in ... spiritual habitant ... terminos, quia de con
fidere ... nominum ... se nosse deum, factis autem negat eum, numquam non habitant ... terminos ...
... quia deum ... populus autem hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. Isti autem
... audiunt sibilos gregum in stupiditus ... al ... carnali ...
qui ... alis ... figuras i. bruta animalia ... dyabolo congregati ...
ad ... Galaad trans iordanem quiescebat et dan vacabat navibus, aser
in littore maris habitabat et in portibus morabatur. Iordanis qui interpretatur descensus significat ...
Galaad quod ... trans iordanem quiescebat et ad bellum cum debbora venire dissimulabat, designat

homines seculares qui certo afflictionis tempore uiam superbie melioris diuicio sciunt quiescunt et ad spiritua-
le bellum exire contempnunt. Mare significat seculum, et naues in mari euntes actiones seculares. Dan
itaque qui uacabat nauibus illos exprimit qui secularibus actionibus indigilant, et ideo contra postes spiritua-
les pugnare recusant. Aser qui in littore maris habitabat et in portibus morabatur illos figurat
qui quamuis pro imbecillitate animi tractu secularia negotia non ualeant, seculo tamen et secularibus ratio-
nibus et actionibus in quantum possunt adesse laborant. Galaad igitur Dan et Aser ad bellum cum Debbora
non uenerunt quia sibi quisque et secularibus negotiis implicatus et seculum ad amatores cum uoluntate
despiciunt. Zabulon uero et Neptalim obtulerunt animas suas morti. Duces Ysachar et hii fuerunt
cum Debbora. Isti, id est qui cum Debbora in bello domini fuerunt et animas, id est uitas suas pro domino morti obtulerunt,
illos figurant qui carnem suam in bello temptationum per abstinentiam cruciant. Qui ascen-
ditis nitentes asinos, et ambulatis in uia, qui sedetis in iudicio. Quid sunt nitentes asini
nisi corpora casta a simili pullati qui exhibent spiritui subiectionem, nitentes uero per castitatem. Via
designat Christum. Iudicium autem discretionem boni et mali. Uos ergo qui ascenditis nitentes asinos,
id est qui corpora uestra casta custoditis, qui ambulatis in uia, id est qui in Christo recte uiuitis, et sedetis in iudicio,
ideo quia diuina a solo bonum a malo discernitis, loquimini. Quid loquuntur inspiciamus. Pugnaverunt reges
iuxta aquas: pugnant demones sanctos in uigilantes lectionibus et meditationibus sacre scripture. Duces
temptant qui predantes mentem sciunt quia uicti et confusi. Deus sanctis auxilium in temptationibus. Dimi-
catur contra demones. De celo stelle manentes contra Sysaram pugnant, dum sancti angeli ac celestes nobis auxilium
mittunt, dyaboli superant. Benedicta Iahel, id est sancta ecclesia, inter mulieres, id est inter alias nationes. Benedicte
benedicta in Christo. Aquam petenti lac dedit. Aquam dyabolus petit quia doctrinam hereticam et secularem sapi-
entiam a calore fidei frigidam per scripturam et disseminari concupiscit, sed sancta ecclesia lac tribuit quia sim-
plicem doctrinam predicare non desinit. Debbora quasi apicula, Barac fulgens uel dominans, Sysara dyabolus.

Gedeon designat Christum, Madianite designant demones. **De gedeone** Iahel sancta ecclesia
ecclesia uel bonos homines. Trecenti uero uiri qui cum Gedeone pugnauerunt apostolos figurant et successores eorum doc-
tores et rectores et omnes electos fide sancte trinitatis signatos. Qui bene aquam non flexo poplite bibit
quia dum sanctam scripturam haurit statum fortitudinis ad yma non deflectit. Iniquus namque dum
aquam bibit genua flectit quia et scripturas scrutatur et ad terrenorum cupiditatem deformiter incur-
uatur. Hii et in manibus tubas tenent et lagenas cum lampadibus. Tube significant sonum predicationis, la- + lampadibus
gene fragilitatem corporum, lampades splendorem miraculorum. Sancti tubis sonant quia eloquia diuina
incessanter predicant. Lagenas tenent in manibus et frangunt quia corpora sua et abstinentia et laboribus
supponunt et morti pro Christo libenter subiciunt. Lampades tenent quia miraculis desuper late refful-
gent his omnibus. Sancti predicatores et demones uiriliter dimicauerunt et sancti uictores efficiuntur. Solent doctores in alia
figura panem Gedeonis accipere mundum, pucellus uellus beatam mariam, rorem gratiam. Uellus namque
rore est perfusum quando beata uirgo Christum concepit; deinde area quando sancta ecclesia que per mundum diffusa est in Christum
credidit. Possumus et secundum sensum moralem panem in qua Gedeon triticum uirga purgauit significare
latitudinem cordis, purgationem rectitudinem discretionis, triticum uirtutes, paleas uicia. Uirga namque

in area triticum a paleis purgamus, quia in cordibus nostris vicia a virtutibus virtute discretionis separamus.
Gedeon itaque hoc sensu quisque fidelis, area cor, triticum fideles seu virtutes, virga discretio.
Gedeon sic impedienti figura diximus significat Christum. De gedeone et abimelech. palee vicia.
Multe gedeonis uxores, multe sunt ecclesie vel multe nationes post fidem adherentes, filii gedeonis
sunt singuli christiani, concubina de qua genuit abymelech significat synagogam que concubina dicitur quia pec-
catis. abymelech significat antichristum, qui congregatus perditis nationibus, sic abimelech trucidavit fratres
suos, sic et antichristus persequitur christianos. Jonathas minimus qui ex omnibus filiis fuit solus evasit et
in montem benedictionis ascendit, exprimit eos qui per gratiam ascendunt montem vite spiritualis et sic eva-
dunt eternam dampnationis. Videamus et parabolam ionathe contra viros sichem prolatam. Ierunt inquit
ligna silvarum accipimus nationes que sunt infructuose et homines in peccatis carnosos, et causis secundis
separatos. oliva significat mariam quia sicut oleum excedit cunctos liquores, ita maria cunctas virtutes.
Solemus per primam mariam assignare. sic ipsam benedictas dicimus. Videamus deus et per mariam polla-
go si polina nos conveniant exprimus pertransiunt per iuditem designatur filius qui dixit ego sum vitis vera
per ficum nos que suavem et dulcem habet fructum significatur spiritus sanctus, de quo scriptum est: O quam suavis spiritus tuus in nobis
et sapientia, spiritus meus super mel dulcis. Ad olivam quid dicitur? ficu. ligna silvarum venerunt et in regem quererent
dum in fructuosis quibus pater filio et spiritui sancto labiis dolosis dicunt domine domine dicunt. Sed oliva vitis ficus
regem lignorum silvestrium respuunt quia pater filius et spiritus sanctus homines peruersos et infructuosos non fruc-
tuosos fiat in filios regni non assumunt, non enim omnis qui dicit mihi domine domine intrabit in regnum celorum, sed qui facit
voluntatem patris mei qui in celis est, ipse intrabit in regnum celorum. Sicut viri sichem abimelech ita ligna silvarum rampnum
in regem acceperunt, quia regni principatum antichristo se submittunt. Sed sicut illa rampnus igne devoratur
sic isti cum culpa condempnantur. possumus et per hanc parabolam aliud assignare, possumus namque per olivam
vel per olivam significare aliquem fidelem excellentem virtute misericordie, per vitem quemlibet eminentem virtute sapientie
per ficum aliquem pollentem gratia dulcedinis. ligna itaque ad olivam vitem ficum ut ex ipsis regem acci-
piant veniunt cum quibus infructuose congregationes aliquem virum misericordem vel sapientem vel suavem
et dulcem in prelatum requirunt. sed oliva vitis ficus regem fieri respuunt. Rampnus ecclesie quis per
maliciam sibi in regimine constituatur. primo sic fructu spirituali et illis nil prodesse pertimescunt deinde
ligna rampnum sibi se levat cum nichil aliud nisi sit peccatorum obstinatione exponitur. Isti quem igne
rampnus cremantur dum prius subiecti et prius eorum prelatus rampnus fuerit et invidia combusti. Iepte
quem sic doctores exponunt significat Christum. sic namque iepte a fratribus abiectus accepit principatum, sic Christus a iudeis
reprobatus cum accepit principatum super populum fidelium. Sicut iepte ipse liberavit de manu filiorum amon
sic Christus electos de servitute demonum. Iepte pro victoria ymolavit filiam, et Christus ymolavit carnem suam.
Sampson significat Christum, per angelum annunciata est nativitas sampsonis. De sampsone et ruth
et per angelum annunciata est nativitas salvatoris. Sampson leonem interfecit, et Christus dyabolum occidit.
Sampson de faucibus leonis extraxit favum, et Christus de faucibus dyaboli gentes humanum genus eripuit.
Sampson duxit uxorem alienigenam, et Christus gentilem ecclesiam. Sampson stravit allophilos, et Christus stra-
vit spirituales et corporales inimicos. Sampson asportavit portas gaze, ascendit montem et Christus

et xᵉ fractis portis inferni ascendit in celum. Sampson plures strauit moriens quam cum staret viuus
et xᵉ plures moriendo quam viuendo secundum sensum tropologicum, significat sampson quemlibet fidelem in fide fortem
qui leonem infestat dum dyabolum vincit, fauum contrahit dum sentit alium de dyaboli suggestionibus. Ciuitates
alophilos strauit dum de se vicia spiritualia et carnalia expellit. Sed iste talis actiuus aliquando
vinatur et molem compellitur dum variis temptacionibus superatur et multis viciis deuoratur et aduersitatibus
attritus et spiritu et corpore affligitur. Sed renascentibus crinibus roboratus plures hominum quam cum infestat. Quod donis
gratie iterum confortatus ad maiorem triumphum et post lapsum in finem peruenit. Terra moab significat gen-
tilitatem, ruth ecclesiam, terra israel conuersacionem spiritualem, primus quem ruth non accepit iohannem baptistam,
Booz christum, ager mundum, segetes homines, messores angelos. Sic multis enigmatibus et figuris
in testamento veteri presignatum est misterium humane redemptionis. Incipit liber quintus

Liber quintus tractat de misteriis rerum gestarum ab elchana usque ad dauid. Ubi scriptum est
quod dominus regnum israel a te hodie et tradidit illud meliori te. Continens capitula xviii. De elchana
et uxoribus eius. Item de elchana et uxoribus eius. De ofni et finees. Item de filiis heli. De anna et sa-
muele. De castris philistim et israel. De archa dei et morte filiorum heli. De archa dei et de dago-
ne. De aggrauacione manus domini super azotios. De duabus vaccis que reduxerunt archam. De eo quod filii israel
postulauerunt regem. Item de saul et tribus milibus quos elegit. De eo quod faber non inueniebatur in israel.
De ionatha et armigero eius. De ionatha et melle quod gustauit. De reprobacione saul. De contentu-
dine precedentibus de libro iosue et libro iudicum. De elchana et uxoribus eius. Obediencie
quedam secundum sensum dicam primum, quedam secundum intellectum sensum eliciadauimus. In sequentibus non manum ad librum arguu-
tum, et corpore similiter quedam secundum ingeniolum nostrum, quedam secundum scripturas uerba doctorum exponemus. Fuit vir
unus de ramatha sophim de monte effraim et nomen eius elchana. Elchana possessio dei qui est
filius dei dicens dominus possedit me ... non nouo secundum quod nunquam mutatur nec a se alteratur. Effra-
im. Ramatha sophim excelsa uel specula, hoc est superna ierusalem de qua venientes speculacionem de-
cidit et mortem suam possidere fecit. Ieroboam interpretatur ... heli deus meus, super hoc effundes, quia primam
ad nos veniens in passione ait deus meus deus meus ut quid me dereliquisti ... effudit. Vnde in Canticis
unguentum effusum nomen tuum. Effraim frugifer
quod donis spiritualibus habundat. Et habuit duas uxores annam et feneuam et cetera. Fenenna est synagoga
que secunda primum filios deo per legem generabat, sed iam propter infidelitatem in secunda manet. Anna
similis est ecclesie. ... quod olim sterilis in plebe spirituali, nunc gratia redempta plenam parit. De eo anna
enim que interpretatur gratia deo filios per baptismum et spiritum sanctum gignit. Fenenne id est synagoge et filiis eius dedit
partes id est temporalia bona ... illud regiones ... quam primum credita sunt illis eloquia dei. Anne id est ecclesie
... dedit partem unam ... Sed ait tristis quia concluserat dominus uuluam eius, non dum aduen-
erat tempus remittendi eius ut spirituali gratia fecundaretur. Sed et fenenna emula ista synagoga gentili-
tatem despiciebat. Multi ex gentibus redemptoris aduentum et in oblacionem pinnus expectauerunt
et quasi in spiritu persenserunt, tandem redemptor fideliter ... ecclesiam copulauit ad hi-
buit dicens anna cur fles et cetera. Melior est tibi vir sum quam x filii, quos de synagoga

habebat vultusque eius amplius non sunt in diversa mutati, nequaquam in ceteris a fide et dilectione
redemptoris in diversa declinando mutata est **¶ De helchana et uxoribus eius**

Helchana possessio dei interpretatur qui est unitus uni deo et unus non mobilis non va-
gabundus sed firmus et in constantia(?), omnibus competenter unus deum unum sapiam [illegible], quia unum
ista, omnem consistentes uno spiritu dei repleti, unum spiritum cum omnibus quod est [illegible]. Insipiens sicut luna
mutatur. unus ad unum non unus, sed quia iniquitas mutatur unum sibi tu autem idem ipse es et anni tui non deficient.
Helchana predicator qui deus possidet, fenenna et anna, activa et contemplativa vita, fenenna
secunda, in filiis et filiabus activa generans opera et [illegible], fenenna interpretatur conversio, quia activa est
actiones quibus proficit proximis, nutrire enim pulsatum [illegible] vita, activa non [illegible] pane corporali
vel doctrine esurienti tribuere cecitate corrigere, ad humilitatem dicta superbiam revocare, infirmitatis
curam gerere quod singulis expediat dispensare. Anna interpretatur gratia, quia contemplativus habet per graciam
hoc est [illegible] eo quod nullus cum [illegible] in penitentia valeat nullus quod [illegible] sentit predicatio sufficiat.
Contemplativa vita caritatem dei proximique tota mente retinere ab exteriori actione quiescere
soli desiderio conditoris inherere ut [illegible] ad exterioribus agere libeat, qui vult effici possessio
dei, has duas ducat uxores, activam primum, contemplativam deinceps, [illegible]
[illegible] fenenne [illegible] ad amplexus anne vitiis [illegible] [illegible] virtutibus virtutes

Ofni discalciatus fines [illegible] confusionis **¶ De ofni et finees.** **¶** [illegible]
finees os mutum scribas et phariseos significat, qui filii heli dicuntur et iam heli tipum tenet sa-
cerdotii quia ipsi receperunt quod loco ypocrite perdiderunt ad infamiam in fidelis confusi os mutum me-
ruerunt habere ad confessionem [illegible] et quia noluerunt suscitare semen fidei [illegible] fructu [illegible]
calciati et [illegible] corporibus [illegible] de quibus datur: calciati pedes in preparatione evangelii, parata quia conati
sunt sponsi sibi non [illegible] vendicare etiam [illegible] nudi [illegible] ab eo digni discal-
ciati ab exemplis patriarcharum et pharisaeorum unum [illegible] sacerdos fuit interpretatur dimissio cum
petiano quia petierunt pylatum ut dimitteret eis barrabam, merito quo dimissi sunt et a deo derelicti

Heli interpretatur extraneus, a deo non alienus est quod subditos non corrigit ofni **¶ De filiis heli**
in infamia confusionis merito quia sic vocatur quod differt [illegible] finees oris obdurati
vel oris parens, duos finees sacerdotes legimus, alterum iustum filium eleazari, alterum iniustum
filium eli. Sacerdotes qui custodiunt os suum ne excedat in aliquid pravum in filio eleazari de-
signantur, qui autem os habent obduratum [illegible] patrum contraria in filio heli significantur. De sa-
cerdotibus quibusdam novi testamenti quod sunt ofni et finees [illegible] [illegible] domini, qui pa-
terne in divine correptioni non obediunt sed cottidie peius se [illegible] [illegible]
[illegible] et ebrietate in [illegible] et impudicitiis in [illegible] et emulatione quia sic
illorum culpa secuta est mors corporis, sic istorum vita non penituerat sequitur mors eterna

Et factum est post circulum dierum concepit anna et peperit filium **¶ De anna et samuele**
vocavitque nomen eius samuel eo quod a domino postulasset eum, quia anna deum devote postu-
lavit concepit et peperit. Hic etiam per [illegible] intellectum orans [illegible] in tabernaculis [illegible]

ore confessionis genuit/ Samuel nomen eius dedit/ tunc primogenitus propheta/ qui est christus non deus homo
sed homo quod anna remansit et cum eo non ascendit donec ablactaretur puer. nobis significat quod nullum
ad sacerdotium etiam perducit deum lactis. in fine ecclesie preciput(?) est non solidi cibi et intelligencie spiritualis.
Certam tunc primo tercio et nati sunt samuelis significat graciam actionis scilicet eius sive ipse in eterna
redemptori sit gratia redemptionis/ sive compunctione et pietatis significata tunc eius patris
Egressus est israel obviam philisteis in prelium et castra metatus est **De casu philistei in israel**
iuxta lapidem adiutorii/ porro philistim venerunt in affecte et instruxerunt aciem contra israel. Inito
autem certamine contra virtutem israel philisteis et cesa sunt in illo certamine passim per agros qui mille
virorum. Israel videns deum ut fortis est deus, leges sunt cedentes philistei cadentes post . . . .
qui poculo sibi et ebriati et ipsi ceciderunt et homines festinant . . . . qui israel i. fideles
ne cadant sed sciunt castra metuunt iuxta lapidem adiutorii id est legem dei. in lapide i. . . . .
cum lapide christo . . . et . . . . fideles in lege domini meditantur et cum mereat adiutorem/ philistei
veniunt in affecte in furore novum quod deum in mundi spiritus fideles divinis legibus amplius insistere
conspiciunt. acriora ac nova certamina construunt. dominus cum in fine dierum confidentes et . . . .
gloriantes et prophanant gratiam evangelii contemplantes quod . . . . . mundi spiritus . . . .
Archa dei capta duo quoque filii heli mortui sunt. **De archa dei et filiorum et morte filiorum israel**
ostri et finees/ archa ab alienigenis capta testamentum . . . . significat . . . heli
moriuntur et filii quod defecit pontificatus et sacerdocio . . . .
et audito nuncio quod capta esset archa dei et mortuus socer suus/ incurvavit se et peperit et mor-
tua est uxor sacerdotis non . . . . peperit/ nec synagoga . . . .
. . . . ne timeas quod filium peperisti. Credentes synagoga . . . .
latum/ sed desperans non . . . . sed ignominie/ . . . .
uit puerum hicaboth . . . . capta archa domini
. . . . a vobis regnum dei etc. **De archa dei et de dagon**
Philistei tulerunt archam dei et asportaverunt eam in azotum/ azotus interpretatur ignis patris . . . . . .
. . . . ydolum dagon/ quod adductus archa in azotum . . . .
patris omnium iniquorum dagon . . . .
. . . . leviathan et behemoth nuncupatur/ caput dagon et due palme manuum eius . . .
. . . . instituit ydolatriam/ due palme
. . . . . ydolatrie . . . . **De aggravatione manus domini super azotios**
Aggravata est manus domini super azotios et demolitus est eos et percussit . . . .
azotum et fines eius/ qui testamentum dei suscipiunt et . . . .
. . . . testamentum dei . . . .
. . . . archa testamenti . . . . . ydola . . . . . .
. . . . archa autem manet . . . . .
. . . . testamentum ubi . . . .

post plagam suam philistei et adtulerunt archam. significat quod carnales et sensibus corporis dediti a domino sunt correpti scelera sua cognoscentes iuste se percussos esse confitentur, et lege correcti mutantur. quinque urbes significant et civitates philistinorum, azotus, gaza, ascalon, geth, accaron, illos sensus exprimunt quibus exterior hominis actus servit. fuit archa domini in regione philistinorum septem mensibus. septenarius significat universitatem temporum quod decurrit septenario numero dierum et significat dei testamentum, nunc ad consummationem seculi ingentibus permansuro. De duabus vaccis que duxerunt archam.

Tollentes duas vaccas que lactabant duos vitulos iunxerunt ad plaustrum, vitulosque earum reclusierunt domi, et posuerunt archam domini super plaustrum. Ibant autem in directum vacce per viam que ducit bethsames et itinere uno gradiebantur pergentes et mugientes et non declinabant neque ad dexteram neque ad sinistram. Bethsames interpretatur domus solis ad cuius habitacionem tendimus, si ab itinere dei carnalibus affectibus non declinamus. pensandum autem quod vacce dei supposite plaustro pergunt et gemunt, nec tamen ab itinere gressus flectunt, sic et predicatores dei et quilibet fideles intus caritatem debent ut proximis compaciantur per pietatem et viam domini non deserunt per compassionem. archa dei plaustro superposita in bethsames pergentes cum sinistra sua ad incolumitatem habitacionis appropinquare. quod nec faciunt cum affectu proximis non declinamus, sic nunc recedere debet qui sacre religionis iugo est suppositus, et sic per inertiam suam del archam portant ut proximis necessitatibus condolentes a rectitudine non deflectunt, quia qui gratiam mentis intencione teneri debent ne ab affectu dum tangitur durata sit ad plus tactu sit inflectu remissa. De eo quod filii israel postulaverunt regem

Congregati universi maiores natu israel venerunt ad samuelem in ramatha et dixerunt ei. Ecce tu senuisti et filii tui non ambulant in viis tuis. Constitue nobis regem ut iudicet nos sicut universe habent naciones, et erat vir de beniamin, abias filius abiel filii seror filii bechora filii afia filii viri gemini fortis robore, et erat ei filius vocabulo saul. perierant autem asine cis patris saul et dixit cis ad saul filium suum, tolle tecum unum de pueris et consurgens vade et quere asinas. et cum venit ad samuelem, et introduxit eum samuel in triclinium et dedit eis locum inter eos qui fuerant ad prandium invitati. Cumque surrexisset et recederet, tulit samuel lenticulam olei et unxit cum rege. Saul qui offerens deo fructus eius fuit israel iudeos significat, sic nec domini ipse et

ingidus

superbus fuit eius et ut eos sibi ope magis premeret quam liberaret, et sic populus iudeus quamvis unctus a sacerdotibus et regibus tamen amalech filius erat qui in servitute generat, nec postea iustum libertati eisque qui poterat, papae quod tamen rege et magna sua virtute noluit per quod potuit liberare. Saul gerens petitor interpretatur qui fuit de stirpe beniamin, quod filius cis filii abiel filii seror filii bechora filii aphia filii viri gemini. quod filius dextere cis durus est vomitus viri iemini. vomens vir, abiel pater meus deus, seror primus alii tribulentes deo, bechorath primogenitus tuus. Israel igitur filius dei primogenitus fuit quod cum deus filius fuit dextere. quod per arrogantiam dei hostibus prevaluit, sed quod mixtus et durus in blasphemia crucis et de magno pinnulus et despectus tribulentus fuit eius est, quod autem saul asinas patris sui querens venit ad prophetam atque unctus est, significat quod in dei carnales stultitiam sectantes peiores duces filios mundi perquirunt, asinus nunc brutum et lascivum est animal et ad prophetam venientes in montem.

audiuit asinas esse inuentas .i. bona ter[?] esse debita a quibus et dominationibus olim et nunc gubernaculis
premitti, in quibus ad tempus fideles suos de manibus hostium eripere. Dedit samuel sauli in coena spe-
ciale armum[?] et refectionem habuit, significat prophetas post hebreorum doctrina sua ad altiora promotiones uir-
tutis spiritualis refectus et in culmine uirtutum consistat ne relabatur ad uicia. Tulit samuel len-
ticulam olei, lenticula est uas fictile quadrangulum in latere habens foramen, per quod singularitas regni
Secundum aliam figuram significat saul christum. Saul asinas patris querens **De saul** ¶ designatur
assumptus est in regnum, et saluator a patre missus ad oues que perierant domus israel, super turbam populum
in regnum constituere. Hic enim idem significant asine quod oues. Saul accepit asinas et post principatum.
Saul a samuele est unctus et unigenitus a patre spirituali unctione delibutus. Ab humero super-
eminebat saul, quia caput nostrum super nos est christus. Ascendit naas amonites et pugnare aduer-
sus iabes galaad, dixeruntque omnes uiri iabes galaad ad naas: habeto nos federatos et ser-
uiemus tibi, et cetera. Naas amonites In hoc feriam uobiscum fedus ut eruam omnium uestrum oculos dextros
bellum naas et oppositus eius dyaboli significat bellum contra israel et hereticorum contra eos. Naas enim interpretatur
serpens amicus[?] comprimens uel coangustans uel propheta meus[?]. Iabes exsiccata, galaad aceruus
testimonii. Naas significat serpentem antiquum qui est princeps amonitarum .i. hereticorum, hic est enim populus meo-
ris qui non habet gaudium sed sui qui disponit fedus cum populo catholico ut eruat oculos eius dexteros .s.
uisum sed sancte et orthodoxe fidei, sinistros reliquit oculos ut sit eis in peruersa scientia[?] intellectus fidelium ex-
siccata a spiritu diabolorum, aceruum testimoniorum in sententias pure sancte scripture congerit quibus uiriliter
resistat hostibus. Et saul in tribus millibus naas et exercitum eius uincit. Dum christus per predicatores doctores s[?]
de trinitate insignes uersutias dyaboli et hereticorum de ecclesia similiter compellit, percussit eos a uigilia
matutina donec incaluit sol, id est a principio fidei clarescentes usque ad feruorem perfecte dilectionis
Elegit sibi saul tria milia hominum de israel, et erant **De saul et tribus millibus quos elegit**
cum saul duo milia in machmas et in monte bethel; mille autem cum ionatha in gabaa beniamin
porro ceterum populum remisit unumquemque in tabernacula sua. Et percussit ionathas stationem phi-
listinorum. Per tria milia israelitarum electa sunt ad pugnandum contra philisteos, hii enim apti sunt soli ad
pugnandum contra hostes ecclesie qui habent perfectum fidei trinitatis in qua existunt fortiores hostibus suis.
Ceterum populum saul in tabernacula sua remisit, cum post actus[?] nacturos[?] in partibus dereliquit, et populus qui erat
cum illo afflictus erat, et descenderunt hebrei in castra philistinorum et alii absconditi sunt in spelun-
tis[?] et uniuersus populus qui erat cum saul perterritus est. Philistiim sunt heretici qui pari consensu aduersus
ecclesiam conspirantes eam deperdere conantur, quibus alii adiunctam fide sociantur, alii dum fidem palam
confiteri metuunt quasi in cauernis latitant, uario scripture dono in pictatibus uinculo colligunt et ad
decapiendum destruunt, equites potenciam, tandi[?] quod hereticos iuuant uulgus sicut arena multi de
hereticorum persuasionem aggregantur, uiri cum saul remanentes catholici christo fideliter adherent
Faber ferrarius non inueniebatur in omni terra israel **De eo quod faber ferrarius non inueniebatur in israel**
timuerant enim philistiim ne forte facerent hebrei gladium aut lanceam. Dyabolus quoque per paganos
et per hereticos et falsos fratres suadeat prohibere ne sint doctores in ecclesia qui spiritualia arma

faciat, et nob' ad pugnand' educat, pagani n. phibint nec fcam libalibz ibueri etiam catholica heretica ꝙ psuaserit pncipibz ut katholici ecclesie defensores i exiliu pellentur. Et depolaci plebem facilius seducant, nunc ꝙ antiqs hostis abmsticia ciudicacois platos aut athle-
ti pos i sbditos facilius decipe possit, duplici reatu dyab'ls ostringit. Supbia q creditur
iudicia q alios decipe ostendit, philistim at inpta dup. xruina hebrei tuscuttos no ei
Dixit ionathas ad adolescentem armigeru Dionata et armi Theunus h' manete cuitate
sui. Veni et tuscanus ad stacionem philistinorum. Erat autem int ascensus p quos incebat ionatas
tusire ad stacione philistinorum eminentes colitis pter et qui i mo dentium scopulis hic inde
pirupti Jonathas columbe donum inpretat, hy sic q dono s. spi. replenter pqs dns hcticos co-
lictus dissipat atqz i fuga uitit, armiger ei spualia dicit q no p ps uma ꝙ pauduat
accipiunt, q sacerdotes hostibz obuienqunt n parata dia gradientes int utriusqz testa-
menti et int ppa et adulsa cum int duos scopulos dentium leuiaqz inadunt et alta gtemplacois
tota nisu ostendunt Jonathas non n. puotius tusist ad hostes, q catholica adiuersus he-
ticos no gapriore comouet nisi spus ad ita puoret Jonathas i agro cultiuo hostes
oppressit et doctores in meditatione scripture hereticos uincunt De ionatha et melle quod gustauit
Jonathas extendit summitate uirgule quam tenebat in manu et intinxit fauum mellis et co-
uitit ad os suum manum suam et illuminati sunt oculi eius Jonathas columbe donu, h' eos sigt q
accepta s. spi gra mudi pant ppno illecebras, non n. pt quis q allophilos spualis
demones uiriliter pugnare q mundi dulcedine nescit declinare. Illuminati sunt oculi eius n ad
uidendu q an uidebat, sed ad discernendu q uetitum tetigerat ut consuebat. Quo stomo
ut. Oms q deo uult militare oms uoluptatu illecebras contempnere, mel n. distillat labia
meretricis i. uoluptas carnalis, delectatione parit de cuius mistica pitur. Jonathas gustauit
et forte desphens sus uix ptbz ppli liberatus e, Vn patet eu q mundi uoluptate superatur
suorum suffragiis et supmis orombz i dige liberaui ppls ionathan ut no moreretur,
cumulati n. psit tu facta bona n ionatha ptita bona inuissset i imineria mala no eua-
sisset, no e n. ds iniustus ut obliuisci bonorum De reprobacione saul.
Penitet me quod constitueri saul regem, hac inpacione supbia regis arguitur, qd ad eruaci-
one sua conuicte sunt quiqz platus, nonne cu puulus esses i oculis tuis caput in tribubz isrl
factus es. Cum tu te puulu cospiceres, ego te preceris magnum feci, q no te magnum cospiceris
a me puulus consituaris. Quid est dauid cu rex sui potuit ibam arcam dm saltando
dispicies dixit, uilior et uilior fiam plus quam factus sum et ero humilis i oculis meis. Ergo tu su-
cia agunt sa, de semetipsis et uilia sentiunt, quid dicit nisi q sine opibz uirtutis tuc sunt
qlibz at opa nulla sunt n humilitate condiatur, cum rancida accio tu eleuatione no eleuat.
Quare erum n. sine humilitate uirtutes alias congregat i uentu puluere portat, no gons as-
piciamus quibz sumus ta supiores, sed adhuc sumus inferiores, ut ad maiora pp humilitatem
Numquid dns uult holocausta et uictimas De uirtute obedientie :- Ostendamus

et non potius ut obediatur voci domini? Melior est enim obedientia quam victimae et auscultare magis quam offerre adipem arietum. Quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare et quasi scelus ydolatriae nolle acquiescere. Sola obedientia est quae fidei meritum possidet, quia per victimas aliena caro, per obedientiam vero voluntas propria mactatur. Tanto quisque deum citius placat, quanto ante oculos eius repressa arbitrii sui superbia gladio praecepti se immolat. Ariolandi vero peccatum inobedientia dicitur, ut quanta sit virtus obedientiae ex contrario demonstretur. Si enim quasi peccatum ariolandi est repugnare et quasi scelus ydolatriae nolle acquiescere, sola obedientia est quae fidei meritum possidet, sine qua quisque infidelis esse cognoscitur. Hinc per Salomonem vir obediens loquitur victorias. Dum enim alienae voci humiliter subdimur, nosmetipsos in corde superamus. Sciendum enim quod obedientia aliquando si de suo aliquid habet est nulla, aliquando si de suo aliquid non habet est minima. Nam cum locus superior imperatur, obediens sibi virtutem evacuat, si ad hunc ex proprio desiderio anhelat. Cum vero contumelia imperatur, si hoc ex semetipso animus appetit, obedientiae sibi meritum minuit, quia ad haec invitus descendit. Hinc Moyses principatum populi humiliter recusat, Paulus autem audacter dicit: Ego non solum ligari in Hierusalem sed et mori paratus sum. **Explicit liber quintus. Incipit sextus**

Liber sextus tractat de ministeriis rerum gestarum a David usque ad Salomonem, continens capitula xxx. De scissione pallii Samuelis. De Saul et David et cithara eius. De acie Israel et philistiim, et de Goliath. De amicitia David et Ionathe. De Ionatha et David abscondito in agro. De eo quod David mutavit os suum coram Achis. De his qui convenerunt ad David. De ziphaeis qui accusaverunt David. De eo quod David praecidit horam clamidis Saul. Verba Abigail ad David. De Nabal. De David et puero amalechita. De montibus gelboe quos David maledixit. De David et Ebron. De morte Israelis. De certamine inter domum David et domum Saul. De Abner et morte eius. De filiis Remmon et morte Hisboseth. Quod David expugnavit Hierusalem. Et de superbia Michol et humilitate David. De Nathan et filius David. De Naboth. Et de diademate regis eius quod David fecit in capite proprio. **De scissione pallii Samuel**

Praecidit dominus regnum Israel a te hodie et tradidit illud proximo tuo meliori te. Saul vero xl annis regnavit et audivit hoc primo tempore regni sui. Intelligimus ergo ideo dictum, quia nullus de stirpe eius fuerat regnaturus, et respicimus ad stirpem David, de qua secundum carnem natus est Christus. Propter hoc Israel figura est Saul, qui regnum erat amissurus, Christo per novum testamentum regnaturo, de quo dicitur: Dabo illud proximo tuo bono super te vel meliori te, ut dicitur, super te quia bonus dominus, sicut scriptum est: Donec ponam inimicos tuos sub pedibus tuis. In quibus est et Israel, cui suo persecutori regnum abstulit. Tamen Christus fuit etiam ibi Israel in quo non erat dolus, quoddam frumentum illarum palearum. Inde namque apostoli, inde martyres quorum primus Stephanus, inde ecclesiae magnificantes deum. **De Saul et David et cithara eius**

Spiritus domini recessit a Saul et exagitabat eum spiritus nequam a domino. Dixeruntque servi Saul ad eum: Ecce spiritus domini malus exagitat te; iubeat ergo dominus noster ut servi tui qui coram te sunt quaerant hominem scientem psallere cithara, ut cum arripuerit te spiritus domini malus psallat manu sua et levius feras. Spiritus domini malus, id est diabolus, licet afflictionem iustorum per se appetat, tamen si a domino potestatem non accipit ad temptationis articulum non convalescit. Unde omnis voluntas eius iniusta est, et tamen non nisi iuste appetit, sed eos qui temptandi sunt deus iuste temptari permittit. Ideo idem spiritus et domini dicitur et malus: domini per licentiam iustae potestatis, malus per desiderium iniustae voluntatis

formidari g° nō debz q ml ī pmissus dat. Quotiens n. malignitas a dno nō sit ptas nō
e n a d°. Erat dauid canticis musica eruditus diuersorum sonorum rationabilis modulatissimus co-
ctus quo etiam diuinitatem significat q dauys cotidie modis recreabat. Dauid citharam sua malignum
spm compescuit, nō q tanta vis esset in cythara sed in figura crucis xpi q de ligno et cordis extensis con-
gerebat, qua tunc demones effugabat et expellebat. aut hoc sco comparandum proximo naturam
plerosque enim superbos duros exhortationibus blandimentis placandos, sicut plerosque dura correctione ple-
nia fomita mollescunt et siue insanorum ad salutem medica blandicie reducat. approbata
dauid cithara saul insaniam sedabat, per saulem potestas, per dauid vita sanctorum significatur, cuius
absitudo spiritum arripi saul dauid cantante cuius insania sopitur, quia cum sensus potentum per elationem
in furorem extuit dignum erit ad salutem mens cui dulcedinem citharam de locutionibus in tranquillitate
Duxerat aciem israel et philistij contra se fuerunt parati *De acie israel et philistim* Circa certa-
pugna philistinorum et israel, pugna demonum et ecclesie accipitur, goliath uero superbia dyaboli
significat. quem dauid id est xpus singulari certamine prostrauit et psalterii dī erupuit, q leonem et ursum dyaboli. sed cuius
alii in hac ipsa uiante latent, alia posita manu temerarie persequente philistiam dyabolus xpm accepit
bellica, armis quem petiit et propter staturam portare non potuit et abiecit. accepit autem .v. lapides de
flumine et posuit in uase pastorali et his armatus vicit. Sic xpus in tempore incarnationis noui testamenti
insimulatur et commendatur ergo, deposuit corporalia legis sacramenta q nō imposita gentibus, q in
ueteri lege legimus et non obseruamus sed ad aliqua significacionem primissa imposita intelligimus
hoc deposuit tamquam onera legis et ipsam legem accepit. Quinque .v. lapides .v. libros moysi
significat, tulit .v. lapides de flumine id est de populo, labili enim mobile populum. Erat in flumine cui lapides qui
illic uersabatur, nichil predicat super flumen, sed dauid accepit ... ut lex esset utilis .v. libros
moysi. accepit unum misit .v. libri una sunt sed unitas vicit, plenitudo ergo legis caritas. Illo
deiecto gladium abstulit caput illi abscidit, quod dyabolo de suis occidit, qui n. vidit et magis quos
illos in manu habebat, et de quibus alios trucidabat et conuincit linguis enim dyaboli. et c goliath cap-
Philistei demones goliath caput corporis *De philistim et goliath .:.* C gladio suo abscis-
q nō adductum a dauid superari non potuit. Geth ciuitas golie interpretatur torcular, hoc est mundus
in quo uelut in torculari obnoxios pressuris conculcat. altitudo golie dyaboli superbiam per quam super
filios suos principatum obtinuit, cui palmam extollens, arma golie dyaboli ad nos ...
dauid a patre ad uisitandum fratres missus est, et xpus a patre deus ad omnes q peccat domum israel, dauid
expoliata in tum modiorum in sua fratribus detulit ... sic trinitatis commendauit ...
dauid .x. formellas casei tribuno detulit, et xpus decalogum iudeis tradidit. *De anima da-*
Anima dauid colligata est ionathe anime et dilexit eum ionathas sicut animam *uid et ionathe*
suam, nam expoliauit se ionathas tunica qua indutus erat et dedit eam dauid, et reliqua uestimenta
sua usque ad gladium et arcum suum et ad balteum. Jonathas significat eos q de iudeis in xpm crediderunt
et precepta gratie spiritus sancti pro relictis omnibus xpm secuti sunt sicut petrus, ecce nos reliquimus omnia et
secuti sumus te. Sicut n. ionathas dedit dauid uestimenta sua, a tunica usque ad baltheum cum ceteris

omnia que habuerat in Christi servitium contulerat. De ionatha et david abscondito in agro

Venit ionathas in agrum iuxta david et puer parvulus cum eo et ait ad puerum suum vade et affer
mihi sagittas quas ego iacio. Cumque puer cucurrisset iecit aliam sagittam post puerum. Et io-
nathas volens significare david, cum ille lateret in agro iuxta lapidem ad signum duas sagittas iecit
quas puer parvulus ignorans quid faceret collegit et in civitatem retulit. Nunc quod pater filium unigenitum
ad salutem humani generis mittendum in littera legis iudeis nescientibus insinuavit absconditum. David
ergo absconditus est in agro et in mundo. In mundo erat et mundus per ipsum factus est et mundus eum non cognovit.
Iuxta lapidem sedebat quia in legis tabulis scriptum erat: Unum scriptum est deus tuus deus unus est et non assumes
nomen dei tui in vanum. Saulinus epistolas cum mortis filium esse iudicabat et iudaica presidia et
pascales epistolas de nece domini tractabat. Cum ergo illuxisset mane venit ionathas iuxta placitum
david et puer parvulus cum eo. Iecit unam sagittam et alteram et de consilio patris manifestavit fidei
suis testimonium legis de Christo protulit. Deinde per prophetas misit. Collegit puer ionathe sagittas
et ad dominum ignorans quid ageret retulit. Sic populus iudaicus libros legis et prophetarum portans que divi-
nitus scripta continebat, sed que moyses et prophete predixerunt ignorabat. De eo quod mutavit david os

suum coram achis.

Commutavit os suum david coram achis et conlabebatur inter manus [margin: et collo habebat]
suorum eius et impingebat in hostia porte defluebantque salive eius in barba. Achis interpretatur
quomodo est. per quod significatur   verbum ei est incarnatus et non agnoscentes quod in iudeis imple-
tum est qui dum viderent Christum non agnoverunt. Coram eis mutavit os suum et abiit. Erant enim precepta
legis carnalia, erat sacrificium secundum ordinem aaron, sed ipse dominus sacerdos sui corporis et sanguinis instituit sacrificium os suum in sa- [margin: secundum ordinem melchisedech mutavit]
cerdotio mutavit in paganis dans aliud testamentum evacuata operatione carnali. Collabebatur
in manibus eorum, quando eum comprehenderunt et crucifixerunt, et impingebat ad hostium porte, id est humiliabat
se ad initium fidei nostre. Hostium porte fidei initium est, a fide namque ceteri et pervenitur usque ad spem.
Et salive que fluunt descendebant per barbam eius. Apostolus aperit dicens: predicamus Christum crucifixum, iudeis quidem
scandalum gentibus autem stultitiam. In salive enim infirmitate designatur stultitia dei sapientior est hominibus. Salive
fluunt per barbam. Barba virtutem significat, in cuius infirmitate quod fortis insinuabatur tamquam saliva ap-
parebat intus divina virtus tamquam barba latebat. De hiis qui convenerunt ad david.

Convenerunt ad david omnes qui erant in angustia constituti et oppressi ere alieno et amaro animo
et factus est eorum princeps david. Id est Christus fit princeps eorum qui sunt ere alieno oppressi, cessus scilicet peccatorum que
diabolo persolvunt; dum enim cohibent membra sua servire iniquitati ad iniquitatem, nunc est ut in amaritudine
animi penitentiam gerant, et ad david veniant, id est ad Christum cunctis gentibus desideratum, ut fiat eorum princeps
ipse enim est iudex vivorum et mortuorum et princeps pacis cuius regni non erit finis. De ziphaeis qui nun-

ciaverunt david.

Annuntiaverunt ziphei ad saul in gabaa dicentes: Nonne ecce david
latitat apud nos in locis tutissimis silve. Ziphei dum apud se latitantem sauli prodiderunt et cum
eo de morte eius tractaverunt, ziphei florentes vel germinantes interpretantur et significant iudeos qui florentem
terreni regni appetitus cum principibus suis de nece domini tractaverunt, quando eum per discipulum suum proditum
apprehenderunt et preside ad crucifigendum tradiderunt. Sicut florentes huius seculi Christum in membris suis apud

p[re]latos huius mundi tradunt. De eo q[uod] david p[re]cid[it] oram clamidis saul.

Ingressus e[st] saul in speluncam ut purgaret ventrem, et p[re]cidit david ora[m] clamidis saul. et
percussit cor suum david eo q[uod] p[re]cidisset ora[m] clamidis saul. David p[er] saul nisi mali rectores, q[ui] p[er]
david n[on] boni subditi signantur. Saul ventrem purgat cum p[ra]vos p[re]positos concepta mala malici-
ius ad opera nisi ad oris extendunt, et cogitata ap[er]te se nopia sui subditis cohortibus exceptis mirum
minus tamen david ferire metuit, q[uia] pie subditorum mentes ab omni se peste abstinentiis absti-
nentes p[re]positorum vitam nullo lingue gladio p[er]cutiant, et cum p[er]fectione rep[re]hendunt q[ui]s si qui
p[ro]p[ter] i[n]firmitate se abstinentes dixerint, co[n]ma q[ui]dam vitiis cohortorum p[re]positorum mala, s[ed] tamen humiliter loquuntur
et q[uas]i oram clamidis silenter incidunt, q[uia] dum p[re]late dignitati salte[m] innoxie et latenter derogant q[uas]i
regis suppositi vestem fedant, s[ed] tamen ad semetipsos redeunt, seque de tenuissima verbi laceratione
rep[re]hendunt. David non percussit cor suum, eo q[uod] abscidisset ora[m] clamidis saul. Facta q[ui]ppe p[re]positi
gladio non sunt ferienda, cum ea cum recte rep[re]hendenda iudicantur. Si quis nos et vos ut immunis lingue
labitur, necesse est ut pa[ssi]o afflictionis p[re]me[n]te compmatur, ut ad seipsum redeat, et cum p[re]posite dignitati de-
liquerit, eius qui se iudicavit q[ui]a eis p[re]latus e[st] p[er]horrescat. Nam cum p[re]positis delinquimus eius ordinatoris qui
nobis eos p[re]tulit obviamus, unde moyses cum cantate se et aaron conqueri p[o]p[u]l[u]m cognovisset
nos enim q[ui]d sumus? non contra nos est murmur vestrum, s[ed] contra dominum. Verba abygail ad david

Si surrexit homo aliquando p[er]sequens te et querens animam tuam, erit anima domini mei custodita q[uas]i
in fasciculo viventium et apud dominum tuum. Pulcherrima comparatione statum iustorum et reproborum discernit
horum q[ui]ppe animas appellat viventes eorum sub spiritali morte positos, animam vero quam protrahit ipsa
morietur, hos fasciculis lapidis funde assimilat. Fasciculis enim stringitur ut fictur lapis si fu-
nda ponitur, ut abiciatur. Sic enim electi p[re]ssuris tribulationum constringuntur ut hostis amoriti acrius
adimunitate mutua caritate nec dant et adunati manum deceptoris impetum consistunt. Reprobi
autem quanto latius voluptati sue dimittuntur, tanto longius a divine distonis gloria p[ro]iciuntur. Alioque
utque Ipsi enim de manu domini repulsi sunt. Anime autem omnipotentis providentia sunt p[ro]tecte sibi et defenditur.
Ait anima sua viri qui in fasciculo vinctum apud eum est custodita, sic vero curis fasciculum hoc illos ferit
michi urectum consciare ita virtus sublimatoris michi claves admirationis ad finem custodit. Unde
scribitur: Et nemo rapit eam quisque de manu mea. De nabal.

Non indicavit abigail viro suo nabal verbum pusillum aut grande usque mane, diluculo autem cum digres-
sisset vinum nabal indicavit uxor sua verba hec. Increpandos enim melius corrigimus si tempore corre-
ctionis declinamus, p[er]turbati vero q[ui]d audiant ignorant, s[ed] tum ad se redeunt, tanto libentius consolatio-
nis verba recipiunt, quanto se tranquillius erubescunt tolerari. Ebrii autem furore clamorosi et verum
q[uo]d dicitur p[er]cipere non valent. Vir nabal ebrius culpa sua abigail laudabiliter tacuit q[uo]d digesto vino
laudabiliter dixit. Malum vero q[uo]d fecerat nosse potuit q[uia] ebrius non audivit. De david et pueris

Cum venisset david et viri in siceleg die tertia amalechite impetum amalechite
fecerant ex parte australi in siceleg, et percusserant siceleg, et succenderant eam igni, et captivas duxerant
mulieres. Exemplum consi[de]randum est quid sit q[uod] amalechite siceleg invadunt et p[re]da capiunt. Ama-

lechite cum spoliis habens victor per quos seculares mentes designantur que terrena sectantur dum terrena
diligentes, lucra de alienis lucris congregent et hoc absente David agunt, quia redemptorem ab oculis
cordis sui negligunt. Egiptius puer in itinere lassatus, quia amator presentis seculi peccati nigredine
opertus, sepe ab eodem seculo in fine despectus atque relinquitur ut cum currere non valeat, sed fractus ad-
versitate torpescit; hunc David invenit, quia Christus veniens manu fortis quos a mundi gloria despectos reperit
in suum amorem convertit et cibo pascit, quia sua ubi resipit duce itineris elegit, quia suum et predicatorem facit,
et quem amalechita sequi non valuit, duce David effractum, quia quem mundus deseruit non solus gratis
in fide nutrit dominus, recipit, sed predicanda usque ad aliena corda deducit, quo David duce amalechi-
tas convivantes invenit et extinguit, quia Christus per ipsos predicatoribus mundi leticiam destruxit quos convivantes.

Montes Gelboe nec ros nec pluvia veniat. De montibus Gelboe. Quid mirum si hoc despexit
quid deliquerunt montes, sed quia Gelboe mons decursus interpretatur, per Saul autem unctum et mortuum mors sal-
vatoris exprimitur, non immerito per Gelboe superba iudeorum corda designantur, que dum in huius mundi desideriis
defluunt, in unctum id est Christum se morti miscuerunt, et quia in eis unctus rex corporaliter moritur, ab omni
rore gratie siccantur, de quibus dicitur: agri primitiarum esse non possunt, superbe enim hebreorum mentes primi-
tivos fructus non ferunt, quia in redemptoris nostri adventu ex parte maxima in perfidia remanen-
tes primordia fidei sequi noluerunt. Sancta namque ecclesia primitiis suis multitudine gentium fecun-
data vix in fine mundi iudeos quos invenit suscipit et extrema colligens eos quasi reliquias
frugum ponit. Unde scriptum est: Reliquie salve fient. Percussit tamen montes Gelboe prophetica maledictio tre
ut dum fructus arescerent terra moritur, possessores terre sterilitatis dampno feriantur, ut ipsi male-
dictionis sententiam acciperent, qui apud se mortem regis suscepere iniquitate exigente manerent.

Pius propheta David figuraliter deflet Saul et Ionatham, qui cum potentes essent De eodem
et super hostibus prevaluerunt, Saul acceptavit illico et vulnerati in medio prelio corruerunt. Dicit hoc animi deflet
eos qui repugnantes demonibus in lubrico seculi labuntur. Gelboe namque mons lubricum interpretatur,
spe recuperationis obmittentes post innumere desperationis se ipsos interfecerunt, sicut Saul irruens super
gladium suum. Philistei id est demones, dum interfectis spolia virtutum auferentes, ipse fortitudinem
victorias ascribunt, cum talia non dei permissione operatur. David autem in telis suis cor-
ruentium casum gemit et in urbibus allophilorum prohibet divulgari, id est pravis fidelibus, ut caute
se custodiat scutum fidei, loricam iusticie, galeam salutis et gladium spiritus habeat quod est verbum dei,
quibus adversariis resistat, ne etiam inimicos super gaudium in nobis faciat. De David et Ebron

Ascendit David in Ebron et due uxores eius, sed et viros qui erant cum eo duxit David singulos
cum domo sua; ascendit David cum duabus uxoribus in Ebron, sicut convocationem duorum populorum
in ecclesiam catholicam. Ebron interpretatur coniugium. Sola namque ecclesia celestis regis sponsa. Illuc
duxit David singulos viros cum domo sua, quia singulos fideles nulla varietate pervagentes
predicatorum convocantur non enim in diversitate quos in pace in Ebron super domum Iuda septem David
annis et sex mensibus regnavit in Ebron que interpretatur coniugium vel visio sempiterna, quia Christus in ecclesia
que est sponsa eius per omne tempus huius vite quod septenario dierum numero decurrit regnat sed

Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi quia post completum senarium persecutionem bonis operibus electos
suos adducens sabbatum requiei sempiternam perducet ubi perfruentur visione dei perpetua. De morte asaelis
Locutus est abner ad asael iterum recede noli me sequi ne compellar te confodere in terra. Qui
audire contempsit et noluit declinare percussit eum abner aversa hasta et transfodit et mortuus
est in eodem loco. Asael significat eos quos vehementer arripiens furor in persequendo
impetu tali caecat declinare a sancto consilio. Sanctus vero abner id est pater lucerna fugit quia
doctoris lingua que superna domum indicat cum preruptum furoris motum fieri conspicit et tanquam
tecum verborum dissimulat iaculum reddere cum persequente non vult ferire. Sed cum accendi se nulla
consideratione mitigat cum asael persequi non cessat necesse est ergo ut qui fluctus reprimere co-
natur non se in furore erigat sed quidquid est tranquillitatis ostendat. Quedam vero subtiliter proferat
in quibus ex obliquo furentis animum pungat. Unde abner persequentem non recta sed aversa hasta
perforavit. Ex muerone enim percutere est impetu aperte increpationis obviare. Aversa autem hasta fe-
rire est furentem tranquille ex quibusdam tangere et quasi parcendo superare. Asael autem protinus occubuit
quia commote mentes dum rationi se sentiunt et tamen responsionis ratione intime sublimiter tranquillitate tanguntur
ab eo quo se erexerant statim cadunt. Qui ergo a fluctu sui impetu sublimitatis percussi
one resiliunt quasi sine ferro moriuntur. De certatione inter domum david et domum saulis
Facta est longa concertatio inter domum saul et domum david. David autem proficiens semper et seipso
robustior. Domus autem saul decrescens cotidie. Domus david ecclesia est in terra que pro pugnatur
in celis pertinens ad dominum regnat in celis. Domus vero saul superbi et impii regni est babylon que facit
fornicari omnes gentes. Inter has duas longa certatio est quia sed carne persequitur eam que est secundum spiritum.
Sed domus sponsi filiorum gaudet et persecutione. Domus saul defecit in sua iniquitate et tandem
mutata sua in profundum abissi fugitur. De abner et morte eius
Sermonem intulit abner ad principes israel dicens. Tam heri quam nudiustertius querebatis david
ut regnaret super vos. Abner hortabatur universum israel ut relicto isboseth filio saul ad david
converteretur quia doctores sancti qui pariter lucerna domini lucet fidei et spe pleni omnes gentes exhorta-
tur ut spreta ydolorum cultura et relicto errore confusionis cum auctore suo dyabolo ad verum david
id est christum venire festinent. Interea ioab qui abner in dolo loquens et percutiens signat inter fideles aliquos
hostes significat qui fideles fraudulenter subvertit et pro libidinis contagione interficit. Ioab non timuit
illa de principe intemptata omnino sue capud est dyabolus et pro vero spiritu est. Vos ex patre dyabolo estis. Ab
agar in sermone invocans est quia deus neminem tentat quia omnes vult salvos esse, per invidiam autem
dyaboli mors introivit in orbem terrarum. Per ioab nomine et pro signiferatio pro iudeorum quia primum fuit
predicatorum et fidem christi persecuti sunt. De morte isboseth et filiis remon
Venientes filii remon berothite rechab et baana ingressi sunt fervente die domum isboseth
qui dormiebat super stratum suum meridie et hostiaria domus purgans triticum obdormivit. Ingressi
sunt autem domum latenter et assumentes spicas tritici percusserunt eum. Hostiaria triticum purgans
eminentis custodia discernendo virtutem animis separat quia si obdormierit in morte est prius dum

insidiatores ... admittit. Clausa tamen discretionis sollicitudo cessavit, ad mentis aditum maligni-
gnis [illegible] spiritibus patenter pandit, qui ingressi spirituales tollunt, quia bonarum cogitationum ger-
mina ... ferit atque in igne nostri ferit, quia virtutem cordis delectationem conducit. In igne cre-
scit et vitam mentis carnis delectatione perforat, non nisi Isboseth inopinata morte succum-
bit, si in domum ingressu domus mulier, id est ad mentis aditum mollis custodia deputatur, sed fortis et
vigilans sensus opponi cordis foribus debet, quem nec negligentiae somnus opprimat, nec ignorantiae er-
ror fallat. Unde bene Isboseth dicitur, qui custodes habuit hostilibus gladiis nudatus. Isboseth namque vir confusionis
dicitur. Vir autem confusionis dicitur, quem forti mentis custodia minime non est, quia cum virtutes se existimat
agere sub ... ineffecte necat. Tota ergo virtute munienda aditus mentis, ne cum hostis
penetret foramine neglectae cogitationis. Quomodo David expugnavit Jerusalem
Abiit David et omnes viri qui cum eo erant in Jerusalem, ad Jebusaeum habitatorem terrae. Hic denique electos civitatis significat. Jeru-
salem spiritales praelatos de cordibus fidelium ejicientem, ibidem manere. Jebusaeus namque interpretatur calcatus. Jerusalem
visio pacis, non nisi solum semper principem terrae omne principatum diaboli destruendo ipsorum gloriose
acquisivit ex fidelibus suis, sed omnem virtutem diaboli potestatem dedit. Unde scriptum est: Ecce dedi vobis
potestatem calcandi supra serpentes et scorpiones etc. Unde bene ergo caecis et claudis habitavit in arce Sion et civitatem
suam nominavit, quia cum malignorum spiritus et vitiorum turba de anima expulit habitat ibi. Quid arx
Sion, id est speculationis locus, significat, ut de caritate dicatur. Factus est in pace locus ejus et habitatio
ejus in Sion. Ibi fregit potentias arcuum, scutum, gladium et bellum etc. Sicut namque David arcem cepit ablatis prius caecis et
claudis et obtrectantibus, etiam David et ipse Dominus principatum Ecclesiae gentium acquisivit, repulsis
scribis et pharisaeis, qui caeci et claudi, odium etiam propter id est ejus vitam auferre conati sunt, fistulae
falsam suam mundi seu haereticorum dogmata fingentes, quos Dominus provabilis praedicatores destruit.
Egressa Michol filia Saul in occursum David. De superbia Michol et humilitate David
et ait: Quam gloriosus fuit hodie rex Israel discooperiens se ante ancillas servorum suorum et nudatus est,
quasi si nudetur unus de scurris. In his vocibus quanta superbia mulieris prorupit, et his omnibus quam fortem
apud se humilitatem servabat, quem nec non extollebat ora leonum frangere, ursorum virtutem dissipare,
de sponsis praelatis fratribus electis reprobato rege ad regni gubernacula inungi, timendum cunctis
uno lapide Goliam sternere, in regem proposita concitis allophylis numerosa praeputia reportare,
promissa tandem regni parere, cunctaque populum Israel sua ditione possidere, et tamen arcam
Dei nec tamen revocat quasi oblitus praelatus se omnibus admixtis plebis ante arcam saltat, et
quia coram arca saltare ut ... mox fuerat vulgi in divino obsequio psallentium notat. Ecce
quod Dominus singulariter praetulit se se sub Domino ex aequo minimus, et abjecta exhibendo contempsit,
non potestas regni ad memoriam reduxit, non subjectorum oculis saltando vilescere metuit, non
se honoris praelatum coetus ante eius arcam qui honorem dederat recognoscit. Coram Deo egit debi-
lia ut extremam utilia ex humilitate solidaret, quam coram hominibus gesserat fortia. Quid de ejus
factis ab aliis sentiatur ignoro. Ego David plus saltantem stupeo quam pugnantem. Pugnando hostes
subdidit, saltando coram Domino semetipsum vicit, quem Michol filia Saul adhuc ex tumore

regū gētibus in sacia cū humilitatū despiciet dicēs, q̄ gloriosus fuit hodie rex ... ... discoopertus
se an̄ ancillas suorū suorū ⁊ nudatus q̄si un⁹ de scurris ꝑ ptin⁹ audiuit ... ꝑpetua, ludā
an̄ dominū q̄ elegit me potius q̄am patrem tuū, ⁊ paulo p⁹ ludā ⁊ vilior fiā plus ... q̄ factus sū
coꝗ humilis in oculis meis, ac si dicat dilectō corā hominibꝫ appeto, q̄ similiter corā deo igno
miniā humilitatis q̄ro. Sunt q̄ de se humilia sentiūt q̄ in hominibꝫ positi mētis sue in pulueris fauillāq̄
ꝑpedūt. Ex ... tū hoibꝫ viles apparere refugiūt, ⁊ contra hoc q̄ de se mitius cogitat, q̄si fīn extiī⁹
voluntate palliatur, ⁊ sunt q̄ uiles uideri ab hoibꝫ appetūt ⁊ omne q̄d faciūt deiectos se exhibēdo
contempnūt, sꝫ apud se q̄si ex ipso mitior omnes uilitatibus tumescūt, ⁊ tanto magis ... reclā
sunt q̄nto amplius ipse elacione premūt. q̄m multis elacionis bella dauid magis aug[?] sperarum de
phendit, im̄o uirtute superauit, qui n. de se mīt humilia sentiēs honorē exterius nō q̄rit, insinuat
dicēs, ludā ⁊ vilior fiā, ⁊ q̄ ple quiuis se exterius pbuit, intiius nō tumescit, adiungit, ero
humilis in oculis meis, ac si dicat, quē exterius exhibeo te mē intus accedo, quod ego actiui sum, q̄s
doctrina elenā. Si dauid q̄ extarne sua uentū cor deprecarē nō erat uisuru, eius gaudia
ꝑphendo uitabat, tum in se tuic ē cordis uallo districcionis salbo de me ba... dicens. Ero
humilis in oculis meis. De annon ⁊ seruis dauid.

Tulit anō fuimus dd. i. raserūt dimidia parte barbe eorū ⁊ pcidit uestes eorū mediꝰ ⁊ dimi
sit eos. Cū nūciatū esset dauid, misit in occursu eorū. Erāt n. viri confusi turpite valde, ⁊
mādauit eis dauid manete in ierico donec crescat barba uestra, et tūc reuertimini. Significat
bella dyabolica, q̄ etiam annō eum in dolor corpus dya^{lo} fugit, q̄ amortarō. i. malignorū spirituū
ituri. i. ꝑ meioris ⁊ ꝑ angustia constituti, q̄ opprimit uel angustias species desiderat. Radit ergo annō
barba dimidia nunciorū dd, cū dyabolus pdicatorū quorūda sermone uel conuersacionem corrupciōe
maculat, pcidit tunicas usq̄ ad inguina cū tpia sua q̄ psuadet in hominē reuelat, sz mittite ut
sedeat in iericho donec crescat barba eorū ne sint obpbrium aliorū ⁊ anathema eorū i. donec im
mutata uirtutū in eis nascatur, ⁊ digni habeantur pntari suo regi. Dauid aut̄ in milites suos illos
n̄ patitur, sꝫ contra congregat in ira iudicat, nec solū oēs aduersarios pstorū victoria suorū
confudit, sꝫ ⁊ in extremo iudicio ꝑpetuis ignibus tradidit. De rabath ⁊ de dyademate regis eius.

Misit ioab nuncios ad dauid dicēs dimicaui aduersus rabbath ⁊ capienda est urbs, nunc ergo con
grega aliquā partē ppli ⁊ obside ciuitatē ⁊ cape eā, ne cū a me vastata est urbs nomini meo
ascribatur uictoria. Cumq̄ dimicasset contra eā dauid cepit eā, ⁊ tulit dyadema regni eius de ca
pite eius. Hec victoria dauid q̄m ioab inchoauit ⁊ ipse pfecit, significat victoriā in regis, dum eorū
contra hostes bellū gerit, cū pdicatorū ordo contra mundi potentes statum fidei oppon, sꝫ victoria ad ipsum
restituit, cui omnibus ptatibus ⁊ potencia regni ascribit, dd n. est q̄ opatur in nobis ⁊ uelle ⁊ pficere, corona ergo
regni regis hostilis ipse tulit dauid ⁊ super dyadema fecit, cū p dyabolo regnū auferens super ipsū regno
decorpauit. Est n. dauid corona conuentus katholici ppli, q̄ capud nrm. i. xpm fide ⁊ confessione
coronat ⁊ ambit, omnis n. sctorū labor etiam cū uictoria ad honorē eius restituit. Rabath ciui
tas erat regis amon, q̄ nunc philadelphia uocatur ⁊ interptatur multi. Et in euangelio dicitur, q̄ multi

veniet ab occidente et oriente et recumbent cum abraham ysaac et iacob in regno celorum. quod deus fecit numerari populum

Addidit furor domini irasci contra israel commovitque david in eis dicentem ad ioab. Vade numera israel et iudam. Et numeravit populum propter quod immisit dominus pestilentiam in israel et mortui sunt ex populo a dan usque ber sabee lxx. milia virorum. Pro qualitatibus subditorum disponuntur acta regentium ut sepe pro malo gregis etiam vere boni delinquat vita pastoris. David namque deo teste laudatus secretorum dei conscius elationis tumore repentine inflatus populum numerando peccavit, et populus penam suscepit, quia secundum merita plebium disponuntur merita rectorum. Iustus vero iudex peccantis vitium corporum in adversione corripuit ex quorum causa peccavit, sed quia ipsa voluntate superbiens a culpa alienus non fuit in iniunctam et ipse suscepit. Iram que corporaliter populum perculsit ipsum quoque dolore cordis prostravit. Ita namque iuncta sunt merita rectorum et plebium ut sepe ex culpa pastorum deterior fiat vita plebium et ex merito plebium mutetur vita pastorum. Sed quia rectores habent iudicem suum non temere iudicant. Subditos vero ita regentium per semetipsum non deus nimium cautela duris tendendum columbas elucet simplicitas quia per magis vita iudicat plebium per semetipsum facta maiorum vicia quam angelis dissimulant. ac iudicari nequeunt, cuius iudicio reservantur. Dum ergo salva fide res agitur virtutis est meritum quicquid tollerare potest. Est tamen humiliter suggerendum si forte valeat quod displicet emendari. Sed cavendum est ne superbia inspirat iusticie ordinata defensio et dum rectitudo incaute diligitur magistra rectitudinis humilitas admittatur. Nec est pocius quod despiciat quem forte aliquo reprehendit. Contra hunc timorem superbie apparet sinistras ad tuendam mansuetudinem coram nostris quam examinare negligimus, quia de nobis fortia credimus, prelatos districte iudicamus, quos non nobis minus agnoscimus illos quos reprehendimus intime plus videmus. Singula hec mala sunt, que sepe a subditis in prelatis, a prelatis in subditis committuntur, quia prelati subditos minus sapientes arbitrantur, et subiecti rectorum facta iudicant, et si regimen contingeret tenere melius se acturos putant. Hinc rectores minus perdent que agenda sunt vident, quia eorum oculos nebula elationis obscurat. Et sepe subiectus factus prelatus hec facit, que dum subiectus erat arguebat, et que illa que iudicaverat perpetrat saltem quod iudicavit erubescat. Sicut ergo prelatis curandum est ne eorum corda singularis superbie locus superior extollat, ita subiectis providendum est ne eorum facta displiceant. Si autem magistrorum vita iure reprehenditur oportet ut subditi etiam cum displiceant eos venerentur. Ex potestate metuendum est, ne cum quod deceat nitere imitari appetas, et quod imitari despicias, et contempnas. Subtilis est enim via tenenda rectitudinis et humilitatis, ut sic magistrorum facta displiceant ut subditorum mens a magisterii reverentia non recedat. Explicit liber vi. Incipit septimus

Liber vii. tractat de misteriis regum gestarum a salomone usque ad transmigrationem babylonis continens capitula xli. De salomone et templo ceteris inde decoratis, de libertate israel et servitute alienigenarum, de throno salomonis, de responso roboam ad populum, de ieroboam, de eo quod scriptum est de menta posteriora baasa, de reedificatione iericho, de helya et coruis et garith, de helya et vidua sarepte, de helya et prophetis baal et de pluvia, quo fugit helias a iezabel et de iunipero, de visione helie in monte oreb, de custodia humilitatis, de eo quod helias

unxit clipeum, de pugna benadab cum sir., de helia et pallio eius, de eo quod vir dei maledixit
pueris in bethel, de aquis terre regum confitentibus a domino data, de muliere que clamavit post clipeum,
de cenaculo quod edificavit sunamitis et viro eius helizeo, de resurrectione filii sunamitis,
de eo quod positum est mors in olla vir dei, de naaman syro, de lepra naaman que adhesit giezi,
de obsidione samarie et fame, de vita domus ioab et instauratione sanctuarii tabernaculorum et pontifices et
pecunia, de sagitta salutis domini contra syriam, de captivitate XX tribuum, de samaritanis, de iosia
et phase quod celebravit, de templi spoliatione pharaonis sub ioachim, de prima obsidione ierusalem,
de secunda obsidione ierusalem et fame, de irruptione muri et fuga sedechie, de nabuzardan et
transmigratione iuda de terra sua. De salomone et templo
Salomon id est pacificus et nomine serenissimo statu regni signat christum. Cibus salomonis id est fidei
doctrina qua pascitur fidei et operibus qui illi cotidie consecrantur ab ecclesia, triginta namque cathim similiter fidei
designat sancte trinitatis. Sexaginta vero corporaliter factione perfectione boni operis. In servicio namque decem oportet
considerationis perfectionis, per boves pingues decalogi figurantur in veteri testamento, doctrinam per populos bo-
ves pascuales eiusdem predicatoris in novo testamento, duplicationem denarii servare et caprino auri
compositum generavit et simplicem et servavit confusione, capri salomonis predicatores designant, galli-
nas per volucres lucis veritatis et in quibus contra demones pluvias multitudo pastorum multitudine designat
liberorum, dedit deus sapientiam salomoni et fuit sapientior omnibus hominibus, et in christo sunt omnes thesauri
sapientie et scientie absconditi et est sapientior cunctis angelis. Salomon tria milia parabolas composuit
et christus fidelibus fidem sancte trinitatis tradidit. Salomon V milia carmina fecit, et christus sapientis domus
perpetua que V sensus corporis regat docuit. Salomon de cedro et ysopo de iumentis et volucribus, de rep-
tilibus disputavit, et christus omnia novit, et non est ulla creatura invisibilis in conspectu eius, et in corpo-
ribus et spiritibus multiformes nobis exposuit, XII prefecti domini salomonis ministrabant an-
nona, et duodecim apostoli sanctam ecclesiam administrant doctrinam. Salomoni subiecti erant principes diver-
sarum regionum, et christo subiecti sunt prelati diversarum ecclesiarum et reges omnes orbis terrarum. Venit ad salo-
monem ut audiret eius sapientiam regina austri, et venit gentilitas ad christum ut audiret sapientiam.
Presentavit regina austri salomoni aromata multa, et ecclesia christo pro sanctificata gratia virtutes
et bona opera longe lateque plenam opinionem redolentia. Habuit salomon quingentas septuaginta
reginas et trecentas concubinas, et christus habet fideles animas per spiritum formam gratie renatas et
per fidem sancte trinitatis pictas. Salomon edificavit templum, et christus edificavit ecclesiam. In edi-
ficatione templi fuerunt artifices latomi et lignorum sectores. In edificatione vero ecclesie sunt artifi-
ces predicatores et doctores, triplicem materiam misit salomon in constructionem templi, lapides
ligna, aurum, lapides signant firmitatem, ligna speciei sublimitatem, aurum claritatis fulgorem, quarto
anno regni salomonis cepit templum edificari, quia post predicationem IIII evangelistarum sancta cepit
ecclesia componi de iudeis et gentibus edunari. Misit hiram saloni ligna cedrina de libano precisa et
abiegna que in domo domini ponerentur, quia conversa gentilitas misit ad deum viros spectabiles claros et
sacrum in templo de monte supplicationibus et ululatibus qui ad normam evangelicam mutatis

constitui, in edificatione ecclesie preposito quibus [?] uisu, ab hoc collocatur. Misit et artifices, i. philoso-
phos ad illam sapientiam confusos, qui populis regendis gratia eruditionis preponerentur, qualis fuit in
tempore apostolorum Dionisius Ariopagita, et ipse magis egregius doctor et martir fortissimus. Misit que
auri, i. uiros sapientia et ingenio claros, per quos ecclesie contulit dona gratie celestis. Triticum, sub uerbo dei.
oleum caritatis, unctionis et illuminationis spiritus sancti. Tria tabulata tres ordines designat in sancta ecclesia,
coniugatorum, continentium, uirginum. Nichil erat in templo quod auro non tegeretur, quia nichil est in sancta ecclesia
quod caritate non decoretur, quidquid enim caritate non tegitur, contra ipsam et non ipsa exquiditur. Deaurata erat
porticus, quia patres ueteris testamenti per caritatem deo placuerunt. Deauratum ipsum templum, quia eadem caritas dif-
fusa est in cordibus nostris. Deaurata domus interior, quia in celesti patria regnat caritas. Oraculum autem tena-
cula auro uestiri terretur, addidit [?] repperit, uariis celatura, uelut sunt uirtutes ecclesie, mare eneum
signat baptismum. Salomon templum vii. annis edificauit et octauo perfecit et dedicauit, quia post septem
etatem in presenti seculo quod uii. dierum circulo uoluitur iustificat, et post resurrectionem octonario beati-
tudine glorificat. Mensa aurea est sacra scriptura intelligentia spirituali clara. Diuisa uasa templi
diuise sunt ecclesie replete uariis donis spiritus sancti. Domum que muro lignea sine lapidibus preparabatur, et sine sonitu
malleorum et ferramentorum templo, designat quod in mundo probationem adiustam [?] reformantur,
et in celesti patria sine (?) tranquille pariter remunerantur. Metra cuiusdam de eodem
Rex Salomon fecit templum [?] instar et exemplum Christi et ecclesie. Huius hic est compator [?] fundamentum
et fundator mediante gratia conditi templi fundamenta, marmora sunt instincta pictum paria. Candens
flos est caritas. Lapis quadrus in platis uirtus et constantia. Longitudo, latitudo, templi sublimitas,
intellecta fide, ita sunt fides, spes et caritas. Hee tres partes sunt in templo trinitatis sub exemplo, ima, su-
ma, media, summa signat diuinos cultus, et baia [?] defunctos, redditiuos [?] tria, hexagenos quia perfec-
ta [?] tamen dimissum signat alta cubitos. Horum tu tres coniunctos trinitati dat [?] centum dimitati [?] debitos. Tem-
pli cultus exortat in laus cinamomum odor domus tinctura stactis cassia. Crucibus [?] dexemorph-
atz bonos pariter pronos sunt significatiua. In hac capsa cuncta uasa sunt de auro de thesauro preclaro
peritus. Nam magistros et ministros decet doctos et excoctos igne spiritus sancti. Hic exclamis Salomonis
que ipso Dauid preparauit fuit edificata. Hec lignis ipso insignis uiuit tamen cuius diui tractatur arti-
fitia. Nam ex gente iudeis [?] fit templum albutis [?] condit ecclesia. Christe qui hec et hos dimis [?] leg-
has [?] emicet [?] hic est omnis tibi laus et gloria. Amen. De libertate israel et seruitute aligenigenarum

Uniuersi populi qui non fuerat de filiis israel fecit Salomon tributarium. De filiis autem israel non con-
stituit seruire quemquam, sed erant uiri bellatores et ministri eius et principes et duces. Uniuersi populi qui non
fuerat de filiis israel, sunt per artifices [?] in tributarius tu eis qui non sunt in filiorum numero, sed seruilem
diuine uite [?] conditionem seruant, tales licet in multis adiuuentur, tamen fungitur uilibus seruitiis ecclesie, tamen in presenti
hic derelictis suis solaria pluunt [?]. Eos qui non ancille filii sed liberi sunt, quos filius dei sanguine
liberauit, non constituit Salomon in seruire, quia neminem cogit ritum gentilium uel hominem ceremo-
nias ueteris legis operibus noui testamenti seruare, sed bellatores esse qui contra spirituales nequitias scuto
fidei et gladio spiritus dimicent, et ministros suos sibi, hic est spirituale obsequium in bonis operibus sibi placere

et principes et duces s. ut bene sibi principentur et se castimonia carnis domentur/ sive ut subditos suos
bene regant et spiritu iustitie ducant. De throno salomonis.

Fecit salomon thronum de ebore grandem et vestivit eum auro fulvo nimis. Qui habebat sex
gradus et summitas throni rotunda erat in parte posteriori et due manus hinc atque inde tenentes sedi-
le et duo leones stabant iuxta manus singulas/ et xii leunculi stantes super sex gradus hinc atque inde.
Solium salomonis ecclesia est intelligitur in qua pacificus noster regnans iudicia sua facit. Dicitur autem so-
lium de ebore factum esse memoratur/ quoniam elephas animal quod ossa sunt inter quadrupedia scitur plurima valet
et spatium vitae ... ... pudicicie aptatur/ quod castitate ipso precepta se-
quitur. Hanc iterum vestivit auro quia splendore glorie sue in mea prima ... claruisse facit/ sex
diebus perfecit deus mundi ornatum quia numerus perfectionem operum designatur quia in die requievit deus/ et quia
sex etatibus mundi constat in quibus licet operari quicumque celestem patriam desiderat bonis operibus insistere
et accedere festinat. Rotunditas throni in posteriori significat requiem eternam quam post hanc vitam sanctis suis
et ubi quisque bene laboravit retribuet et remunerabit perfectionem ... perfecte ... manus tenentes sedile significant
...tia divine gratie/ quo cum ad celeste regnum perducunt. Duo duces quia in utroque testamento ... predicatur
quia non nisi divino adiutorio ad boni perfecta potest/ pervenire duos precos utriusque testamenti significat
quia fortitudine animi sibi et aliis divina dedicant/ hii iuxta manus stabant/ quia sancti precos quod de boni
faciunt non sibi sed domino deputaverunt/ Unde scriptum est Non nobis domine non nobis/ sed nomini tuo da gloriam. Per leunculos
predicatores per ordinem apostolicam doctrinam sequentes significantur/ hii sunt sex gradus hinc atque inde stant/ quia bonorum
operum gressus hinc atque inde doctrinis et exemplis munire certant. De responso roboam ad populum.

Respondit roboam populo dura. Derelicto consilio seniorum quod ei dederant et locutus est secundum consilium iuve-
num dicens/ Pater meus aggravavit iugum vestrum/ ego autem addam iugo vestro/ pater meus cecidit vos flagellis
ego autem vos scorpionibus. Roboam significat malos rectores in ecclesia/ qui terrenis cupiditatibus dediti
et delectantes in nimis ... obsequium non condignam habent sollicitudinem super commissorum. In ipsa
roboam latitudo populi/ quia tales spaciosam et latam viam gradiuntur quae ducit ad mortem multos/
Derelictoque seniorum consilio quorum dicta et exempla ad celsitudinem non tendunt illis obtemperant
iuvenilibus desideriis mancipati laudibus iniquis et adulationibus eos generant. Et unde gemma
sapientia dicens. Ve tibi terra cuius rex puer est et cuius principes mane comedunt et ceteris. Beata terra cuius
rex est nobilis/ et cuius principes vescuntur tempore suo. De ieroboam

Dixit ieroboam in corde suo/ nunc revertetur regnum ad domum david/ si ascenderit populus iste/ ut faciat
sacrificia in domo domini in ierusalem et convertetur cor populi illius ad dominum suum roboam regem iuda interficientque
me et revertentur ad eum/ Et excogitato consilio fecit duos vitulos aureos et dixit eis Nolite ultra
ascendere in ierusalem. Ecce dii tui israel/ qui eduxerunt te de terra egypti. Ieroboam qui x tribus a templo dei
separans ad ydolatriam perduxit/ significat hereticos qui unitate fidei catholice ... hec sibi scindunt/ ac
per cultum maligniorum spiritum subdunt. Ieroboam inspirante divinitatis ... Na ... iudicatur
... videtur cum errorum suorum sequaces faciunt/ tollunt ... ... cum legis precepta violando
arripiunt/ Una tribus cum sobole david remansit/ dum pars electorum in regula fidei catholice permansit

diuersorum errorum in regula fidei catholice preualuit / quia unus dominus, una fides, unum baptisma
Et ait ego demetam posteriora baasa De eo quod scriptum est posteriora baasa demetam
et posteriora domus eius. demetit iste huius uel cuiuscumque iniqui posteriora cum peccata post finem uite
demetit et posteriora domus eius cum imitatores eius eternis tormentis dampnat / Quicumque enim usque in finem
uite impiis operibus perseuerauit posteriora illius demetere, quia de terra diuelleret demetere.
Edificauit ahiel de bethel iericho. In abiram De reedificatione iericho
primogenito suo fundauit eam et in segub nouissimo suo posuit portas eius. Ahiel uiuus
dei. bethel domus dei interpretatur / agitur de bethel destructa nostre atque anathematizata
iericho menia restaurat. Cum quis corporis terrena habitum religionis assumpserat ad agenda se-
cularia que ei dominus ihesus in die baptismatis donauerat redit que ipse anathematizauit dyabolo et pom-
pas eius omnes se uincendo repetit. Cumque errorum dogmata uel gentilium fabulis uitam ec-
clesiasticam inbuit, quasi profert qui de bethel egrediens ruinas de iericho resuscitat
et fundamenta fidei a quibus loca edificia inchoare et claustra ... proficit de-
Abiit helias et sedit in torrente carith De helia et torrente carith. Qui ... perdit
qui est contra iordanem est. Corui quoque deferebant ei panem et carnes mane. Similiter panem et car-
nes uespere et bibebat de torrente / post dies autem siccatus est torrens / absconditus est helias
in torrente carith quod interpretatur calumis, et de torrente bibit, cum in caluarie loco ubi absconditus est
fortitudo de torrente mortalitatis in uia gustauit. Corui pascebant heliam deferentes ei panem et
carnes / cum gentilitas de originem peccatorum ueniens Christo salutem nostram confluens panem fidei et car-
nes et spem resurrectionis per fidem eius illuminata offert. Mane .s. initio predicationis euangelice
Et uespere cum eandem fidem usque ad finem mundi seruans consummatam, cum carnis resurrectionem be-
nedicti iudicia predicat / post dies siccatus est torrens quia in fine mundi cum sit perennis uite absorta et
mors in uictoria et iam ultra non erit mors neque luctus neque clamor quia prima abierunt
Factum est uerbum domini ad heliam dicens / Surge De helia et uidua sareptana
et uade in sareptam sydoniorum et manebis ibi / precepi enim ibi mulieri uidue ut pascat te / Ui-
dua sarepta / scilicet designat ecclesiam / quia quasi uidua erat quando dominum saluatoris aduentum expec-
tabat / Uenit helias ad uiduam / dum Christus per misericordiam incarnationis uenit ad ecclesiam mulier non
uidua ligna colligit quando sancta ecclesia fidem passionis recipit. modicum farine significat ipsorum
nostrorum census designationis diuine et paruum olei insufficientiam exprimit gratie / Cum uenit helias et suffe-
cit farina et oleum quia aduentu Christi multiplicata est fides et multiplicatum est gratie donum. Mulier he-
liam pascit / dum sancta ecclesia Christum fide et bonis operibus reficit. Tres annis famis significat fidem de-
fuisse trinitatis / sex menses ad opus bonum pertinet quia penitus ab omnibus defecerat / sicut scriptum
est non est qui faciat bonum non est usque ad unum. Suscitauit helias uidue filium / quia Christus redemit genus
humanum per heliam quoque descendit habundantia pluuie quia post eius passionem est mundo rore celestis gratie
uidua uero ecclesia helias Christus. ligna crucis / farina fides / oleum gratia / tres anni famis ignorantia
generis trinitatis / sex menses defectus boni operis / resuscitatio filii redemptio generis humani / sar-

largitas plenior plenitudo gracie **De helia et prophetis baal.**

Prophetis baal non valentibus ignem impetrare, a baal in sacrificio suo curavit helias altare. et tulit xii lapides et edificavit ex eis altare et fecit aquaductum per circuitum et posuit desuper ligna et optulit holocaustum et per oracionem impetravit de celo ignem qui devoravit holocaustum et exclamavit populus, dominus ipse est deus. Redemptor mundi contra mundi principem et satellites eius decertans ac superans, altare domini quod destructum fuerat id est fidelium corda a labe iniquitatis purgans, iterum dedicat, quod ex xii lapidibus constructum quia xii apostoli que prophetiarum et apostolorum fidem seu doctrinam servitur, gratissima ara deo construitur, in qua sacrificium laudis et odore suavitatis offertur, fecitque aquaductum ex toto corde diligentes et irrigato spiritu flumina producendo lacrimarum pro timore iehenne et desiderio vite eterne. et composuit ligna quia sanctorum dicta et facta ad exemplum credentibus constituit, divisitque per membra bovem et posuit super ligna, cum omnes actus suos ad exemplum sanctorum patrum fidelis formare docuit. Jussit super holocaustum et super ligna scilicet iterum tercio aquam fundi, quia omni tempore nostre vita cogitaciones opera et inpura corpore lacrimarum mundare. et non post confessionem fossa aquarum impleatur id est donec futurorum gaudium presenti merori succedens perfecte compleatur. Sicut dicit quod sequitur Cecidit ignis domini et devoravit holocaustum etc. quia in districtione supremi iudicii dicta ac facta ac tota vita nostra perfecte examinans, probando nos sicut ut probatur aurum inmortalibus ac bonis factis in se collocabit perpetua, ut ad instar ipsi celestium nunc contulando clamemus id est dominus ipse est deus **De morte prophetarum baal et pluvia**

Duxit helias prophetas baal ad torrentem cison quia in tempestate divina contra eos et in fecit eos. Sic redemptor mundi adveniente die iudicii, mittet angelos suos et colliget omnia scandala de regno eius, et mittet eos in stagnum ignis ibi cruciabuntur sine divicia et impenitencia cordis eorum. Et facta est pluvia grandis postquam Christus gustavit mortem, et victor de mundo celos ascendit imbre gracie diviniis preceptis fecundie spiritum de supernis ad terram misit, qui nos a prava mundi dilectione et spiritualis fructus germinare facit **Quomodo fugit elias iezabel et de sompno in itinere**

Timens helias iezabel minas relicto puero suo, perrexit in desertum viam diei unius et resedit sub iunipero. Servum sublevatus spiritu ad summa in primis, quia divinis karismata se ne superbiat temptacionibus restringitur. Sicut cum helias qui tot virtutibus profecisset iezabel per modum aliquis regina tamen mulier excelsa fugit. et qui mortuos suscitabat, victusque videbat, alia quoque pestilencia faciebat, timore perculsus de manu mulieris mortem fugit, de manu dei morte peciit non accepit, in virtutibus helie potencia dei pollebat. In infirmitatibus quidem quid de se poterat agnoscebat, ibi ostendebat quod acceperat, hic quod acceperat custodiebat. In miraculis monstrabatur, in infirmitatibus servabatur. helias propheta domini vita et miraculis clarus quibus designat fidelem. Achab rex impius domini et preceptorum adversarius dyabolus significat, qui rex est super omnes filios superbie et eius principatus in operibus culpe, iezabel mulier impudica et helie persecutrix inimica Inmundicia exprimit carnis que semper iustum persequitur et eius actibus inimica

Cuius minimis in temptacionibus helias i. fidelis non nunquam periit, quamuis utilibus et multis bonis
operibus suis claruit, prophetas baal deleuit i. omnem infidelitatem et fictam puritatem de corde
suo expellit, et pluuiam i. graciam celitus sibi dari meruit, timens tamen ne occasio ueniat
et iezabel i. luxuria occidat. o bene dicens apostolus consilio quod dicit, fugite fornicationem.
sup(er) q(uod) secularem habitum religionis et uitam sumit, desistere. uita spiritualis atque religio que a
multis desideratur et apreciatur molitur. dimisit autem helias puerum suum et solus desertum intra-
uit, quia iustum est ut fidelis qui spiritualem conuersationem ingreditur, pluuia turbata et uana et friuo-
la deserat, nec in comedendo bibendo loquendo uel aliis actibus suis quidquam pluuie faciat. pos-
sumus uero per iuniperum sub qua helias resedit aliquem ordinis asperitatem sicut monachorum uel
canonicorum regularium uel artius alicuius professionis significare. iuniperus namque arbor ordinis pro-
fessio, sicut iuniperus quedam asperitatis aculeos habet, quod uidelicet sicut artius claustri tedium,
timor prelati, disciplina capituli, abstinentia cibi, et si que sunt similia que sua densitate

X

pungit — asperitatis pungitiue possit. Est autem et alia iuniperi cuius aculei ... semper importune cogita-
tiones que mentes spiritualium pungunt tenuitudine aliorum ... aut sunt temptacionum modi, alia
est temptacio leuis et occulta, alia leuis et manifesta. Est alia grauis et occulta, alia grauis et
manifesta. temptacio leuis et occulta est, quando aliquis leuiter temptatur et tamen non intelligit si malum
sit illud de quo temptatur. ubi gratia, quando aliquis de aliquo officio siue prelatione leuiter temptatur et oc-
culta quia nescit si sibi expediat id quod desiderat. temptacio leuis et manifesta est, quando aliquis leuiter
temptatur et manifeste de malo temptatur. ubi gratia, quando aliquis de fornicatione leuiter temptatur. temptacio
leuis est, quia leuiter temptatur; manifesta est, quia manifeste, quia manifeste de malo. Temptacio grauis et
occulta est, quando aliquis grauiter temptatur et tamen non nouit si nociuum sibi sit id de quo temptatur. ubi gratia
quando aliquis de prelatione uel aliquo ministerio grauiter temptatur. grauis temptacio sed grauis et occulta, dum nescit
quia ibi latitat dyabolica fraudulentia. ad hoc namque dyabolus hominem de exaltatione temptat, ut per
exaltationem magis corruat ad dampnacionem. temptacio grauis et manifesta est, quando aliquis
grauiter temptatur et manifeste de malo temptatur. temptacio grauis quia grauiter temptatur, manifesta quia
manifeste de malo temptatur. Hos uero iiii temptacionum modos psalmista bene describit ubi dicit
Non timebis a timore nocturno, a sagitta uolante in die, a negocio perambulante in tenebris, ab incursu et demonio meridiano. temptacio
namque leuis et occulta est timor nocturnus; timor tamen quia leuis, nocturnus quia occulta. Temptacio
uero leuis et manifesta sagitta uolans in die; uolans quia leuis, manifesta. temptacio grauis et
occulta est negocium perambulans in tenebris. negocium quia grauis, in tenebris perambulans quia oc-
culta. Temptacio uero grauis et manifesta incursus et demonium meridianum, incursus et demonium quia grauis,
meridianum quia manifesta. Sunt itaque temptacionum modi isti quibus iuniperi id est ordinis aculei

pungitur aculeis — quia animos aculeorum tenuitudine pungunt et non numquam lacerant aliorum corda. non quia ordo
malus sit, sed dyabolus tanto acrius iustum per temptaciones pungit quanto cum ad sublimiora
et sanctiora perfectum et uitam ordinis transire cernit. Ecce ergo sub specie dicta ordo iunipero compa-
ratur, uariis temptacionibus et asperitatibus pungitur, ut probatur. ad hanc denique iuniperum helias uenit

q̄n inspc̄us ad scalaria fugiens ordinis claui asp̄itatib; se submittit, ac g̃ suo
ut moriatur petit, q̄n mori penitus mundo et viue deo concupiscit, q̄ tu nō mori petit
s; dormitione, q̄ nō petit s; uiuit, qr plerosq; religiosos diuisos a spāli consuetudine fa
tigatus temptationib; et aduersitatib; compunctionis uirtutum et bonorum opm torpescit, angelus
aut custos et cohortator fidelis cui sibi subiectis q̄ ad heliam .i. mentem sibi creditam
respicit sub iunipo dormire .i. sub ordine torpescere, statim eum excitat, pascit et potat,
dum eum ad meliora amouet et de sacra scriptura difficiliora q̄ designatur p pastum et fa
ciliora q̄ significatur p potum docet, helias qr excitatus comedit, et bibit, dum amonitus sub
iectus lib̄ loquentis paciēt acquiescit, nc̄ hys q dom̄ q̄ d̄t ... nō obdormiuit
qr nonnumq; subiectus m̄lis tedys affectus p9 pma amonitionē et cruditionem iterum
torpescit .Ɛz. helias panis subcinericium contra et pasc̄t. dum subiectus p̄p̄ deuotionē fidelis p̄latus
iterum amouet et instruit. Surge et quid comede, qr grandis restat tibi via, q̄ dicat tibi conu
das in solo ordine stas nec̄ t̄ p̄desse sentir corpalr̄ tm̄ delinq̄s, si cōram aspectib; hu
manis, solo nomine habitu religionis palliatū corpus. Sinde plurimos uel p̄sio pōpa
amore p̄ponimus sub eime lege meditari, psalle, ora, opari, grandis ē restat via, qr
pars adhuc p̄fecisti et multū habes p̄sio. Comedit denique helias et bibit et vadit in
fortitudine cibi illius pl' dieb; et pl' noctib;, usq; ad montē dei oreb. Dum subiectus p̄spi
tatib; q̄ in dieb; et in aduersitatib; q̄ in noctib; p̄stituta excitatiom et bonorum opm consi
liarum p̄ficiens, et quatrnarium ewangeliorum et denarium legis p̄ficiens, ad culm̄ spūal' su
blimitatis uenit, .i. in hostio spelunce dei stare, dum paratus ē, quomodo eum dns̄ uocauit docu
Ecce dns̄ transit et spūs grandis et fortis subuertens montes De visione He[lie] Et in eoq̄ inic
et conterens petras ante dnm̄, nō in spū dns̄ et post spm̄ commotio hic in monte oreb·
nō in commotione dns̄ et p9 commotionē ignis nō in igne dns̄ et p9 ignē tenuis
Spc ante dnm̄ euertit montes et petras conterit, qr pauor ... eam... ad ductu cui in uirtute et altitudine
cordis mi decicit et duriciā liquefacit Sp̄m nō commotio sequit̄, cū p9 spm̄ pauoris cor
nrm̄ ad meliora p̄mouet, commotioni et ignis succedit, cū diuinus amor p9 emendacōm
cor calefacit Sp̄m nō commotioi ignis nō in esse dns̄ d̄r, ecce nō in sibilo aure tenui nō ne
gatur, qr cū nos contemplacōe suspendim̄ quidq; p̄fecte conspicit deus nō est q̄d ... p̄fecte
bili sibila audit, qr e sibilum tenui aure p̄cim9, cū sapore incircūspecte uitatis contempla
subita subtil' degustamus, p9 aure tenuis sibilum uultum suum p̄ helia pallio operuit, qr
ī hac ipa contemplac̄ōe uitatis quanta ignorancia hoī restat agnoscit, uelum naq; pallio
sub de ē mente consideracōe p̄pe infinitatis ualorē tunc altiora se querē audeat Spe
lunca ē cū in hostio stamus, qr ... di p̄fecte nō possumus ad agnicōm in uitatis in
ianuā ia ad delibtatis captamus In ingressu spelunce stare ē conprehensionē cor rup
tionis obstaculo, ad cognicōm uitatis cor inape De custodia humilitatis
Ait helias ad dnm̄, altaria tua destruxerunt et p̄phās tuos occiderunt gladio et dere

licet ibi fuerit ego solus, tanto propheta hec quid difficile fuit agnoscere milia multa famulos re-
mansisse dei. Hec qui subtilia et occulta dei noverat, clarus et aperta nesciebat. Unde notandum quod
quadam luminis radio perilluminat, qua aliorum bona subtiliter pensat, quia dum ea que ipse facit sua solis
et ab aliis conspicit, cum qui singularem arrogantia meritis capere nititur superbie timore premitur. Hinc est
quod voce dei ad heliam solum se remansisse cognoscit, clarationis gloriam que ei de singularitate
surgebat abdicabat. De eo quod helias iunxit heliseum

Profectus helias de monte reperit heliseum filium saphat arantem in xii iugis boum et ipse in xii
iugis arantibus unus erat. Cumque venisset helias ad eum misit pallium suum super eum, qui statim
relictis bobus cucurrit post heliam et ait: osculer oro te patrem meum et matrem meam et sic sequar te.
Profectus helias repperit heliseum filium saphat arantem in xii iugis boum, cum redemptor noster
descendens de celo divino iudicio adquisivit populum adhuc tenentem apostolis narrantibus Iesum salute
[illegible] cum ad fidem venit. Helias non [illegible] dominus de saphat iudicamus. Heliseus dei mei
salus, super quem populum pallium suum misit, cum dominus populum fide catholica induit. Unde apostolus: quicumque
in christo baptizati estis christum induistis. Relictis bobus cucurrit post heliam, quia clericorum chorus au-
dito quod non renunciaverit omnibus que possidet non potest meus esse discipulus, statim cessavit laicis [illegible]
in hac seculi [illegible] de [illegible] et aliis verbum dei predicavit. Hoc non consulari patrem
et matrem quos [illegible] potest sive de iudeis sive de gentibus sermone velle corrigere. De pugna

Benadab rex sirie congregavit omnem exercitum suum et xxxii reges duo. Benadab contra israel
reges secum et currus et ascendens pugnabat contra samariam et obsedit eam, et ecce propheta unus dixit
ad achab: multitudinem hanc tradam in manu tua, et ait achab: per quem? Dixitque ei: per pueros principum
provinciarum. Benadab signat dyabolum, qui diversas exercitus malignorum spirituum ad subvertendum populum dei
contrahit, sed per pueros principum israel vincitur, id est per bonos auditores doctorum, quia quod a magistris audiunt
factis complent. Antiquus hostis in fugam vertitur omnesque sui exercitus ambulantes perturbantur et ibi de-
cem et xxxii [illegible], quia qui utrumque testamenti [illegible] tenet et trinitatis fidem cum gemina
caritate confitentur, sic apti in acie summi regis esse comprobantur. Fugit benadab rex sirie in equo cum
equitibus. Benadab id est dyabolus princeps superborum, cuius oculi sublimes sunt, in equo sive superbie consi-
dens cum equitibus suis omnibus superbis, quia ipse caput super omnes filios superbie ab exercitu christi superatus
in fugam vertitur, et rex israel percussit equos et currus, quia rex regum nequicias spirituales obruit [illegible]

Servi regis sirie dixerunt ei dii montium De eo quod dixerunt servi dii montium generis [illegible] tui sunt
cum sunt israel ideo superaverunt nos; sed melius est ut pugnemus contra eos in campestribus et obtine-
bimus eos. Dyabolus licet a sanctis sepius vincatur, tamen iterum instaurat prelium contra eos, et dum uno
modo vincatur, alio statim dimicare conatur. Dyabolus namque et maligni spiritus sunt spiritualibus de-
certare in corporalibus bellum parant; stratagemas ut aves de supernis ad ima rapiat quo fidelis
vincatur. Sed viderint celestia desiderare terrena ad amandum ingerunt, si prosperitate [illegible]
contra agantur, studet ut paradisum frangatur. Sed stant sicut ita de montes, ubi se superare confi-
debant ibi superati sunt. De helisco et passio helie:

Stetit heliseus super ripam iordanis, et pallio helie quod ceciderat ei percussit aquas que non sunt
divise. Et dixit ubi est deus helie et nunc percussitque aquas et divise sunt huc atque illuc et transiit he-
liseus. Elevatio helie, ascensionem domini significat, pallium helie incarnacio domini est per quam leti
fluvium disrupit, nobisque transitum ad vitam preparavit, sed heliseus post transitum helie retinuit quia
fidem incarnacionis eius etiam post ascensionem predicavit per quam primus vite fluctus transire con-
tingit, sed sicut heliseus non nisi invocato deo helie aquas divisit, ita et ecclesia non nisi per invocationem
dei virtutes ullas facere potest, deus enim est qui operatur in nobis et velle et perficere. De eo quod vir dei
Ascendit heliseus in bethel. Cumque ascenderet per viam pueri maledixit pueris in bethel.
parvi egressi sunt de civitate et illudebant ei dicentes, ascende calve ascende calve. Qui cum respe-
xisset vidit eos et maledixit eis in nomine domini. Egressique sunt duo ursi de saltu et laceraverunt
ex eis xlii pueros, heliseus interpretatur salus dei, huic illuserunt iudei in calvarie loco cal-
varie. Qui dum ei illuserunt salvatorem crucifigere egerunt. Et postquam xpistus ascendit ad celos, sicut he-
liseus ascendit in bethel id est in domum dei xlii anno immisit duos ursos de filiis gentium ves-
pasianum scilicet et titum qui eos crudeli strage deleverunt ibique sanguis corporum effusus est ubi
Perrexit ioram rex israel et rex iuda et rex De aqua divinitus exercitui data a domino dum suspenderunt de
edom ut pugnarent contra moab, nec erat aqua exercitui, tres reges contra moab bellantes, tres
sunt fideles, qui per fidem trinitatis contra mundi principem et perversos eius id est philosophos, hereticos, scisma-
ticos, atque iniquos armis confligunt spiritualibus. Moab interpretatur de patre et convenit eis ad quos
dominus dixit, vos ex patre dyabolo estis, hii adversantur ecclesie nimis, persequentibus dolo sed per
quod ecclesia tempore pacis effugatur, et ait heliseus, facite alveum torrentis huius fossas et fossas, hec
enim dicit dominus, non videbitis ventum neque pluviam et alveus iste replebitur aquis et bibetis
vos et familie vestre et iumenta vestra, fossas in alveo torrentis facere, quod profunda misteriorum scripturis
querit, que sine absque pluvia vento aqua replentur, quia per se absque humano solacio sapientiam con-
fert suis in eis institutionibus potencia divina unde iohannes dixit non necesse habetis ut aliquis vos doceat
sed sicut unctio eius docet vos de omnibus. Unde bibunt homines et iumenta id est doctrinam accipiunt
ingeniosi et simplices, parvum hoc est in oculis domini insuper tradet et moab in manus vestras et
percucietis omnem civitatem munitam. Non enim sufficit fidelibus dei abdita misteria scire, quin et dele-
ca aliis predicare et contradicentes redarguere, quibus promissa est celestis de hoste victoria ut percuciant
omnem civitatem. Civitas secularis est prudencia in qua philosophi et heretica confidunt, hec
predicationes subvertitur, lignum fructiferum succidentes, lignum scilicet quod non facit fructum bonum
sed mortiferum quod succenditur contumeliis suis sed pabulum fit ignis eterni, fontes aquarum obtura-
bitis et omnem agrum egregium operietis lapidibus, fontes aquarum obturantur, cum hereticorum sensus
sequacibus per catholicos dampnantur, ager egregius lapidibus operitur, cum venustas secularis
heresie et philosophie anathematis pondere obruitur. Remanent tamen muri fictiles id est false
rationes quas fundibularii id est sancti predicatores ad nichilum redigunt. De muliere que clamavit pro
Mulier quedam de uxoribus prophetarum clamabat ad heliseum dicens, servus tuus vir meus mortuus
vir

est. Et tu nosti quia servus tuus fuit timens deum, et ecce creditor venit ut tollat duos filios meos
ad serviendum sibi. Cui dixit Heliseus: Quid vis ut faciam tibi? Dic mihi quid habes in domo tua. At illa ait:
non habeo ancilla tua quicquam in domo mea nisi parum olei quo ungar. Cui ait: Vade et pete ab omnibus
vicinis tuis vasa vacua non pauca, et ingredere et claude ostium tuum cum intrinsecus fueris tu et filii
tui, et mitte parum olei in omnia vasa hec, et cum plena fuerint tolles. Mulier ista sancta ecclesia est, duorum
populorum iudaici et gentilis mater. Creditor eius [illegible] opere consuetudinis callidi propter persuasionem
quam quondam peccati nexum accedit ut eam capiat, et duos quos in fide genuit ancille filios tenebat.
[illegible] id est sacre scripture preceptis obediens quod habebat in vacua vasa infudit, quia dum (omnia cum)
audimus ore doctoris parum quidem de amore divinitatis in illorum vacue mentes [illegible], sed
exuberante gratia corda que prius erant vacua vascula unguento spiritus plena sunt, et que comparatione
pleno infusa videbantur, quia cum aliis accepta aliis datur et ab audientibus fides accipitur. Excep-
ta mulier id est sancta ecclesia sub creditoris sui iam debito non tenetur. (ditor x) **De cenaculo quod edificaverunt Suna-**

Dixit Sunamitis ad virum suum: animadverte quod vir dei sanctus est iste qui transit per nos [illegible] Helisei
frequenter. Faciamus ergo ei cenaculum parvum et ponamus ei in eo lectulum et mensam et sellam et candelabrum
ut cum venerit ad nos maneat ibi. Heliseus qui interpretatur salus dei, et nominis interpretatione et in actionibus
operatione et vite castitate et bonorum operum exhibitione et honeste conversationis sanctitate, et
post mortem mortui resurrectione Christum significat. Sunamitis que interpretatur captiva sive coccinea ecclesiam
exprimit, quam Christus de captivitate diaboli sanguine suo redemit. Heliseus sepe venit ad Sunami-
tem, quia Christus sepe et multis modis venit ad ecclesiam. Venit per gratiam contemplationis, venit
per scripturarum lectionem, venit per bonarum actionum operationem, venit per predicatorum suorum preceptum, venit
per internam aspirationem, venit per adversitatem, venit per prosperitatem, venit mala commonendo, venit
bona promittendo, venit mala auferendo, venit bona conferendo, venit per exemplum vite, venit
per amorem virtutis. Venit Christus ad ecclesiam spiritualiter eam visitando, hospitatur apud eam illam [illegible]
transit aliquando illi gratiam subtrahendo. Aliquando enim propter [illegible] gratiam subtrahit ut humilietur mens que se
nimis sublimia sentit, sed iterum reddit dum iterum infundit. Vir huius mulieris [illegible] intel-
lectus qui [illegible] et sensu sibi insitus [illegible] collatum per gratiam [illegible] consulens pru-
denter [illegible] per gratiam virtutum et bonorum operum [illegible] cum [illegible] consilium
dicens: [illegible] quia vir iste dei sanctus sit qui frequenter transit per nos [illegible] sanctus est, qui [illegible] sanctus est
[illegible] ipsum sanctus est. Faciamus ergo ei cenaculum parvum et ponamus in eo lectum et mensam et sellam
et candelabrum, ut cum venerit ad nos maneat ibi. Cenaculum [illegible] spiritualem
significat conversationem, quam bene servat cenaculum istud [illegible] Heliseo; Paulus qui dicit se sibi [illegible] (Paulus)
ait: Nostra autem conversatio in celis est, quod dicit parva humilitatem significat. Deus autem superbis resistit, hu-
milibus dat gratiam. Et vos fideles [illegible] si aliquis facit magna [illegible] conditur [illegible]
parva. In lectulo solemus [illegible] quiescere et dormiendo insensibilia [illegible]. Est er-
go per lectulum contemplatio figurata. In ea namque qui consistit [illegible] temptationum
et afflictionum laborum quiescit, et [illegible] inventus quia [illegible] non attendit

per mensam figuratur scriptura sicut enim mensa repletur cibis, sic sacra scriptura repleta est sententiis et alia refectionem nobis tribuit per historiam, alia per allegoriam, alia per tropologiam, alia per structus testa. alia per nomina. Sella designat eruditionem, sedere namque solent doctores qui alios erudiunt, et bene mensa sella preponitur quia iustum est ut qui scripturam audiendo vel legendo didicit aliis per doctrinam tribuat bonum quod agnovit. Candelabrum in fine pedis et super pedem hasta erecta et super hastam spinula perforata et super spinulam acumen cui imponitur luminare, per hoc ergo candelabri significatur caritas bina equalis longitudinis equalis magnitudinis unius forme unius mensure distantie. Significat quoque fidem trinitatis. Equalis est pater talis est filius talis spiritus sanctus. hasta candelabri in eo quod tota est rectitudine consurgit equitatis. In eo vero quod extrema est erectione lo[illegible] interioris. Spinula significat circumspectionem mentis, quia namque spinula candelabro imponitur diversis de se bene solliciti per circumspectionem sibi instruitur. Supremus acumen sanctitatis subtilitatem luminare super positum significat Christum. Et cum caritas, lumine divinitas, sicut mulier sunamitis consulens viro suo ut .i. anima fidelis docta per intellectum heliseo .i. Christo cenaculum spirituale consolationem per suam prosimilitudinem et post laudem per contemplationem, et mensam per scripturarum lectionem, et sellam per morum eruditionem, ponit quoque in eo candelabrum vel lucis instrumentum. Cuius scilicet pedem per fidem sancte trinitatis, hastam per rectitudinem equitatis, et erectionem lucis interioris. Spinulam per circumspectionem mentis, acumen per subtilitatem luminis Christi quia per hec et alia que supra sic Christo novit hospitium preparare, Christum hospitem meretur habere et per ipsum filium possidet. De resurrectione

Mulier sunamitis sancta ecclesia. Iacuit mulier sunamitis [red:] de resurrectione filii sunamitis ad pedes helisei pro resuscitatione filii, quia sancta ecclesia in prioribus oravit dominum pro redemptione generis humani, deus ad dominum per moysen legem dedit, qui prius per legem misit, sed puer per legem .i. homo legis mortuum suscitare non potuit, quia lex neminem ad perfectum duxit. Ipse per se veniens super cadaver sternitur, quia cum in forma dei esset, per ipsum ... innuit, formam servi accepit. Huc et illuc deambulabat quia iudeos et gentiles ad eterna gaudia per fidem vocabat. Spiritum mortuum septies inspirat, quia per gratiam divini muneris gratiam septiformis spiritus sancti .i. peccati morte iacentibus aspirat. Moyses quisque tunc virga suscitare non potuit, quia amoris spiritum puer. De coquinaria

Erat fames in terra et filii prophetarum habitabant coram eo [red:] Scriptum est mors in olla vir dei dixitque domini de pueris suis, pone ollam grandem et coque pulmentum filiis prophetarum, et egressus est unus in agrum ut colligeret herbas agrestes, invenitque quasi vitem silvestrem et collegit ex ea colloquintidas agri et implevit pallium suum et reversus concidit in ollam pulmenti. Fames ista famem significat audiendi verbum dei, filii prophetarum, filii sunt predicatorum, qui coram heliseo .i. Christo vel aliquo sancto prelato in loco proposito. Concidit autem in olla colloquintidas .i. herbas amaras agrestes, litteram legis intentus vel philosophicis studiis amaritudinem de lege vel mortis fructum de philosophicis sumens in temporum veritati evangelice et in olla cordis coquens hoc pulmentum hoc est doctrinam preparat auditoribus suis. Dicit enim apostolus. littera occidit, prudentia carnis mors est, prudentia autem spiritus vita. Sed sentiens fidelis mortem in olla clamat si famulus in olla mortis

cum sua spiritualis in tale condimentum convertitur ut cetera pars animalibus pastus salubris fiat
Vir quidam venit de balsalia deferens viro dei panes primitiarum et xx panes ordeaceos et
frumentum novum in pera sua, at ille dixit, Da populo ut comedat. Vir dei tertius compunctus de ba-
salia est, quia in arvum confessione trinitatis fuerat. Basalia enim lingua latina interpretatur. hic viro dei pa-
panes primitiarum offert, cum redemptori nostro gratia inspiratus offert libros de origine creaturarum
compositos. Offert novum frumentum in pera, cum novum testamentum in evangeliis et apostolorum scriptis
profert. Iubet heliseus, id est ministris id est predicatoribus, ut hec fidelibus dispenset et de thesauro suo
proferat nova et vetera. Da ait populo ut comedat. dixit dominus, comedent et supererit. quod in sanctis
evangeliis legimus in refectione v et vii panum, id est saciatis turbis collegerunt xii cophinos
vel vii sportas fragmentorum, quia nullus sacramentum scripture plenitudinem capit quin sanato sit cui ita ubi dum
De siria egressi sunt latrunculi et captivam duxerunt de terra israel puellam parvulam De naaman siro
que erat in obsequio uxoris naaman. latrunculi de siria, que est sublimitas, egressi sunt cum cupiditate
et diversis negotiis impliciti, gentiles per totam terram vagabantur. hii de terra israel captivam duxerunt
que de propheta in israel testabatur, quia fama de israel predicatores gentium translata in toto orbe terrarum
sitam hominum. quam uxor naaman significat ecclesiam prophetam et salvatorem in iudea manentem patefecit. Audiens
hec naaman domino suo nunciavit. Cum hii ad quos notitia ubi pervenit, hinc que est per sunt suggerunt sue
spiritualis magnitudini. Mittit rex sirie litteras ad regem israel pro salute sui. Cum principatus gen-
tium audiens deum in israel salutem suorum prudens legationem mittit in iudeam ut per apostolica
doctrinam salvatoris fidem accipiat. Unde cornelius de cesarea inopie ad petrum misit. Rex
scidit vestimenta, quia sacerdotes, scribe, pharisei, rectores iudeorum considerantes undique plebem
ad redemptorem convenire quam blasphemiam existimantes scindebant vestimenta sua, sicut caia-
phas princeps sacerdotum fecit. Veniat ad me et sciat prophetam esse in israel, et dominus qui posuit hos et vo-
cavit eos. Venit cum gentilis populus ad domum helisei, id est sanctam ecclesiam, per nuncios id est evangelii
predicatores accepit ut sic in iordane septies lavaret renatus ex aqua et spiritu sancto. Iordanis
baptisma significat, in quo nobis salvator baptismum consecravit. Naaman lavacrum iordanicum
despiciens simpliciter significat iudeum, qui spiritualem non potuit intelligere efficaciam, quia causa vel ho-
mo percipit que sunt spiritus dei. Servi meliori consilio admonitum prophetam persuaserunt, quia sepe doctis
minor revelat quod melius est, quando acceptor personarum deus non est. Loto septies restituta caro
sic prius, quia mundatus baptismo per invocationem spiritus septiformis quisque ad innocentis dei infantiam
redigitur, et quia baptismo abrenuntiat sathane ac fidem dominum christi percipit, negat sic naaman ulterius
diis litaturum promittit, sic postea pena de futurum preteritum tunc sed peccatum tollit, quia baptizatus
oportet dominica corporis participationem confirmari. De naaman que adhesit giezi
Secutus est post tergum giezi naaman, occurre cum vidisset ille currentem ad se, desiliit de cur-
ru in occursum eius et ait: Recte ne sunt omnia? et ille ait: Recte. dominus meus misit me dicens modo ve-
nerunt ad me duo adolescentes de monte effraim ex filiis prophetarum, da eis talentum argenti
et vestes mutatorias duplices. Illorum qui spiritualia dona, sacros ordines, et huius vendunt

ut crevit duo reperiuntur auctores, unus in veteri testamento, alius in novo. Giezi namque in veteri testamento auctor preben-
dendarum, et Simon magus in novo dignitatum auctor emendarum, quos sequuntur ab eterna superna
celestis regnibus carendi. De obsidione Samarie et fame

Congregavit Benadab rex Syrie universum exercitum suum et ascendit et obsidebat Samariam.
Factaque est fames magna in Samaria. Benadab et exercitus eius est dyabolus et vicia, sive paga-
norum heresia, qui contra ecclesiam bellum gerere conantur et precibus affligunt populos dei, qui positus est
in Samaria, id est legis custodia. Fitque fames cum non permittitur doctoribus verbum dei predicare. Sed
Heliseo revelante, id est predicatoribus redemptionem indicantibus, salus que a peccatoribus longe est, tamen li-
beratur per eos. Sicut dicit dominus: Cras modius simile uno statere erit, et duo modii ordei statere uno. Mo-
dius simile perfecta est mensura divine sapientie, que est in novo testamento; duo modii ordei sunt sententia legis et
prophetarum, qui comparantur statere uno, hoc est fidei catholice in porta Samarie, id est predicatione apostolica
per quam terra iterata [illegible]. Cessante iam tempore persecutionis que fit hodie, dabit dominus cras, id est tempore
futuro tranquillitatem, ut predicatio perfecte compleatur. Quattuor viri erant leprosi iuxta introitum porte,
qui dixerunt ad invicem: Venite, transfugiamus ad castra Syrie. Fecerat autem dominus sonitum in castris
Syrie, et fugerant Syri. Cumque venissent leprosi ad principium castrorum, ingressi sunt unum taberna-
culum, et comederunt et biberunt, tuleruntque inde aurum, argentum et vestes. Dixeruntque ad invicem:
Hec dies boni nuntii est. Si tacuerimus et noluerimus nuntiare usque mane, sceleris arguemur. Leprosi sunt
qui variis viciis dediti sunt vel erroribus implicati, sedentes extra portam ecclesie, educatos introdu-
cunt; hos dominus sepe convertens ad fidem et mundans a viciis vere salutis nuntios efficit,
verum Mattheus ex publicano apostolus est. Apparuitque dominus post resurrectionem Marie Magdalene, de qua eiecerat
septem demonia. Illa vadens nuntiavit his qui cum eo fuerant lugentibus. Leprosi ingressi in castra Syrorum
refecti sunt, aurum et argentum asportant, cum despectis huius mundi prophetie operam dantes et sensus subti-
litate et locutionis venustate accipiunt. Unde [illegible] bene instructi desinere [illegible] quod bene
in meditatur ut acutior evangelii eruditione induti, id est in mundi [illegible] fidei predicatione utuntur.

Dixit puer Helisei ad Iehu: Verbum mihi ad te, o princeps. Dixitque Iehu: Ad quem ex omnibus nobis? De Iehu
At ille dixit: Ad te, o princeps. Et surrexit et ingressus est cubiculum. At ille fudit oleum super caput eius
et ait: Unxi te in regem super populum domini Israel, et percuties domum Achab domini tui, ut ulciscar sanguinem
servorum prophetarum et sanguinem servorum domini de manu Iezabel. Iehu designat [illegible] princi-
patum quem dominus destinavit ut sacrilegam civitatem que prophetas et dominum prophetarum occidit et apostolos
eius persecutus est cum ultione iusta puniret et sacerdotium destrueret, templumque subverteret [illegible] in
pria synagogam que sanguinem servorum persequebatur, de regni culmine precipitaret ac tandem [illegible]

Dixit Ioas ad sacerdotes ut acciperent omnem pecuniam sanctuarii. De Ioas et instauratione [illegible]
[illegible] illata fuit in templum domini a transeuntibus, que offertur pro precio anime et quam sponte et arbitrio cordis
sui inferunt in templum domini, et instaurent sartatecta domus, si quid necessarium viderint instauratione.
Sed hanc similitudinem mandat [illegible] rex [illegible] ut doctores accipiant omnem pecuniam quam a transeuntibus
[illegible] sive spiritualis vel laborum exemplorum in thesauro domini conferentes et predicatores officia

ad instaurationem templi spiritualis conferat, quatinus ubi quamlibet scissuram peccatorum vel pravitatis invenerit
restauret, ne forte per negligentiam magis ac magis deperat. multa audivimus. de scriba pontifice et pecunia
Scriba regis et pontifex effundebat et numerabat pecuniam que inveniebatur in domo domini et dabat eam
iuxta numerum aut mensuram in manus eorum qui preerant cementariis domus domini. Scriba et pontifex
significant apostolos et summos doctores quos principes in ecclesia electione divina constituit, qui predicationis
suae libri semina per totum orbem disperserunt, quatinus operarios voluntati dei ydoneos mandatorum
suorum perficerent, quorum alii fabricabant ligna cupressina et obedientes ligna fructificantia in domo domini prepa-
rabant, alii sanctitatem templi faciebant, qui illa que perfecta et consummata in ipsa erant reedifi-
cabant, alii saxa cedebant, cum diversos cordis ingenio malleolis fortiter inspirabant ita ut impleretur resta-
uratio in domo, que indigebat expensa ad domum domini munienda. Unicuique autem nostrum data
est gratia secundum mensuram donationis Christi. de sagitta domini contra syriam
Dixit heliseus ad regem israel aperi fenestram, cumque eam aperuisset, ait heliseus, iace sagittam.
et iecit. Sic et nunc sanctos suos hortatur post illustrationem iacula predicationis mittere, et ait heliseus,
Sagitta salutis domini contra syriam, principes syriae, per hoc exemplum predicatio sancta utilissima est
in fetorem spiritualium hostium sicut pestilentiae. Ubi doctor non debet pauciora negligere contra
eam, sed magis perdurare perpetuitate ad eternam requiem, quod significat apostolus, et in spiritu ut contineretur
vel apprehenderet. Unde apostolus civitatis dei ipsis submittit, cum ad hostes omnia subfugere, sed tamen in
iustitia pietate apprehendat eternam vitam. Dixit heliseus, percutere iaculo terram, et cum percussisset
tribus vicibus et stetisset, iratus est contra eum vir dei et ait, Si percussisses quinquies aut sexies, percus-
sisses syriam usque ad consummationem. Secundum hoc sanctis doctoribus percipitur iactus predicationis terram
id est carnales percutere, tribus vicibus iactos terram percutere est trinitatis fide carnalibus predicando
insinuare, postea doceatur quinque sensibus corporis, quibus per quinarium designatur imparem lucis
operibus, quae perseverantiam exprimitur studium impendere, et non solum spiritualem instanter meditari
gratiam septiformis spiritus ad salutem humani generis gemino testamento edidit, qui cum sola fide
sufficere credunt ad salutem vere arguuntur, quia secundum Jacobum, fides sine operibus mortua est.
Proiecit dominus omne semen israel et afflixit eos et tradidit. de captivitate decem tribuum
in manus regis assyriorum. Rex assirius id est dyabolus cuius ipso continue ipsos in ecclesia positum obsidendo
et devastando cotidie affligit, cum eos pro peccatis commissis de sedibus propriis evellens, id est de
virtutibus et bonis operibus, transfert in terram alienam regionem scilicet dissimilitudinis. de samari-
Samaritani cum dominum colerent dyis quoque suis serviebant. Isti significant hereticos tanis
qui habent quedam sacramenta communia et sancta ecclesia, et quasdam sanctas scripturarum recte intelligunt,
sed tamen ydolis immundorum spirituum serviunt, videlicet non cum timore dei ritum sed custodiunt, cum per sensum
suum dictatum sed putant facere, sed catholice fidei unitate serviunt malignorum spirituum volup-
tatibus obtemperant, et non solum in erroribus primi auctores quos predicti samaritanorum significat hec
faciunt, sed sequaces eorum quos filiorum nomine et nepotum intelligimus. De iosia et phase quod celebravit
Abstulit iosias ydola terre et omnes immunditias et celebravit phase domino, quia iosias electus

solis et in iudiciis domino phase celebras sic lex moralis docet ut primum purgemus terram
cordis nostri a viciis ut servire possimus deo. Deinde gentili domino celebramus pascha non in fer-
mento malicie et nequicie, sed in azimis sinceritatis et veritatis. de censu
Duxit pharao ioachaz et regnavit in ierusalem. Constituitque ioachim pro eo, quia unusquisque pra-
vus suos elegit tam argentum quam aurum dedit pro eo terre ut pharaoni conferretur. Malignus quisque spiritus
censum sibi a fideli ipso carnali exigit ut tam sensu quam eloquio potentia pati sit obsequio.
Ioachim preposito pharaonis censum exigit, quia diabolus per magistros doctores a libris quod exi-
git sed divites suos principes censum est solvere. Deinde iudex prelati cotidie parat predicationem ...
Venit nabuchodonosor ut obsideret ierusalem. de prima obsidione ierusalem
et suscepit ioachim obviam venientem et tulit vasa aurea que fecerat rex salomon in templo
domini, et transtulit nabuchodonosor omnes principes et fortes et artifices et clusores de ierusalem in babilo-
nem. Ierusalem et terra ista est civitas ... Babilonii caldei philistei. Civitas diaboli, vero
maligni sive homines sive angeli ... Servitus ista vel philisteis vel caldeis tam fide-
les nostre temporis ... constanter a binis ... vel spiritibus vel hominibus decepti pro mente
colla submittunt, abducat nabuchodonosor rex iste ... principes fortes ... con-
vincia captivorum et ... qui ... domino ... ac ... fideliter ...
consiliarie subito ... seu adversitatibus ... maioribus sed facinoribus polluunt, ...
... arma quibus contra diabolum repugnantes libertatem a deo nobis donatam de-
fendimus et eloquia spiritualia quibus et spiritus domini et sanctorum exemplis quo ordine ... pugnare
debeat ... distinguit, ... armis philistei filios ... privant, cum maligni spiritus eos
... sacre lectionis ... vel spiritus ... contra ... resistendi ... similiter alia
... fortes que ... nesciunt ad resistendum ... cohortando ...
fabros armorum cum eos qui sacra eloquia noverunt ... abruunt ut ... bona que di-
... cribescat. Transtulerunt omnem artificem et clusorem de ierusalem in babiloniam, cum eos
qui ... virtutum operatorum ... et civitatem dei contra corruptores ... mu-
nire solebat, ... deflectunt atque ingenium quod ad ... impediunt ...
... voluntatis regis dispensacione ... clusores non hostium ... sed ...
... intelligimus ad eum ... sine ... deinde ... sapientiam ... et
... vim ... clusores hostium ... dicimus ...
vivunt ac docent ... industria sive ... impediunt, ac si forte ...
quidam ... chaldeorum captivi babiloniam transferuntur. Sic talentum sibi creditum accepti
... spiritualis ad ... opera committit. de secunda obsidione ierusalem
Factum est anno nono sedechie regis mense decimo, decima die mensis, venit nabucho-
donosor ... civitatem in ierusalem et circumdederunt eam et construxerunt ... in circuitu ...
sa civitas atque vallata usque ad undecimum annum regis sedechie, nona die mensis
prevaluitque fames in civitate, nec erat panis populo terre. Sedechias malis sed ... qui

munere dono divino abutitur et filii eius non imitantur virtutem patris. Mathania nomine quo primum eum appellabat interpretatur munus sive donum. Sedechias iustus domini. xi. annis regnavit quia transgressor legis erat quam significat decalogus numero. Novenarius qui minus est decalogus imperfectionem legis significat sicut undenarius transgressionem. Venit ergo nabuch. anno nono regni sedechie obse-
dit civitatem mense x° et x. die mensis, quia mali pastores cum decalogi mandata usque sua tenent
opera et doctrina perfecte negligunt, necesse est ut plebem sibi commissam antiquus hostis cum suo exercitu
obsidione circumdet, et munitione circumdet ac muros construens claudat. Fitque fames usque
ubi dei cum non reperiatur panis doctrine populo terre. De interruptione muri et fuga sedechie

Interrupta est civitas et fugit sedechias et omnes viri bellatores nocte fugerunt per viam porte
que est inter duplicem murum ad ortum regis. Interrumpitur civitas spiritualis per insidias temptationes
demonum et hic qui debuerat armis civitatem defendere nocte ignorancie et peccatorum fugiunt,
quia mercenarius est et qui non est eius pastor videt lupum venientem et dimittit oves et fugit, et lupus ra-
pit et dispergit oves. Per viam porte que est inter duplicem murum ad ortum aperit in ecclesia doctorum, qui inter
duplicem murum duorum testamentorum constituti non bellum gerere sed effugere querunt, et in delicias mu-
di effluunt, quod significat ortus qui ibi stans fidei contrariis obsistit. Fugit sedechias quia demonibus perse-
quentibus iterum fugit non ad montes, de quibus scriptum est in montes tecum salvum fac, sed ad campestria
id est ad delectationem lubricam. Vide scriptum est lata est via que ducit ad mortem. Comprehendit in planicie
iericho, capitur id est in defectione carnalis concupiscentie. Iericho interpretatur luna et significat defectum carnis.
Filios sedechie occidit coram eo et oculos eius effodit. Rex babilonis dyabolus est possessor
in tenebris constitutis, qui prius filios in conspectu eius et oculos patris truncat, quia sepe sicut bona opera in-
ficit ut hic peccati admittere. Spe quasi captivus est, non dolens et videns. Nam gemit plerumque a iniuste
et in carnis delectationibus vitiis, bona que gemit amisit post ea que pati dampna considerat
non tamen virtutis beneficium ex rege babilonis levat, durius vero videns nequiores per peccatores prius
tantum adhuc quia peccati usu perducitur, ut ipso quoque rationis lumine priventur, quia dyabolus bona prius opera sub-
ducit et postea intelligentie lumen tollit. Et rex sedechias in reblata patitur. Reblata quippe
multa interpretatur, quia quisque ei lumen rationis claudit, quod pravo usu et iniquitatis sue multitudine.

Venit nabuzardan princeps exercitus, servus regis. De nabuzardan. Et succendit
babilonis in ierusalem, et succendit domum domini et domum regis et domos ierusalem, omnesque domos com-
bussit igne. Venit nabuzardan, qui interpretatur ventilabrum, cum acies malignus spiritus plebem invadit
fidelium, et domos regis et domos ierusalem, id est corpora, et eos qui videbantur in insignes pacis manere
inflammatus cupiditate subvertit, omnem domum comburit, cum unicuique concupiscentiam per fla-
mmas illiciti amoris succendit. Muros ierusalem destruit, cum intentionem orationis et virtutum stu-
dia, quibus contra se valere novit, in desperantibus dissolvit, ne per penitentiam veniam ad dominum curent accipi-
endam et animarum suarum apprehendant munimina. Per hunc in captivitatem ducuntur de pauperibus
terre relinquit vinitores et agricolas, quia eos quidem utiles ille ex exemplo potuit per vicia captivas
stultis et fidelibus commendat agriculturam, quamvis non unum genus spiritualis et studium sane
et bellatores dispersi sunt et reliquerunt eum, cum enim virtutes hominem deserunt,
que eum defendere debuerant in planicie iericho

doctrine abominacionis et agnis prophetarum fructificat. Et proprie magi et tribuli draconum concrescunt.

Et transmigratus est iudas de terra sua, transfertur iudas *de transmigracione iude de terra sua*
cum illi qui confessionem nominis dei in terra videbantur habere, propter scelera multiplicia de terra domini translata regnum confusionis et mercium abducuntur. Et ubique in impio quietius perseverauit non meruit ingredi terram iudam templumque domini ibidem reedificare. In posterum namque primus dux tradit terrarum mortis perpetue ubi uermis eorum non morietur, ignis eorum non extinguetur. Nobis autem licebat impugnacionem habentis scilicet ira commissorum gracie penitudinem, et post excessum in die uelut post lxx annos huius captiuitatis expediti ab omni potestate regis babilonis valeamus in ciuitate septi firmi spiritu celeste in terra ingredi et uultum conditoris in presencia contemplari. *Explicit*

Liber octauus tractat de misteriis rerum gestarum *liber septimus Incipit octauus*
qui continetur in esdra continens capitula xvi. De cyro et solucione captiuitatis, de templo domini, de numero vasorum que relata sunt de babilone, de numero ministrorum, de oblacione principum patrum, de fundamento templi, de hostibus iude et beniamin, quomodo esdras fugit populum, de sollercia et circumspectione doctorum, qualis fuit, de toto edificio, de sabnaballath et sociis eius, de cautela edificancium quo sabbatum obseruabatur, de dedicacione ciuitatis *De cyro et solucione captiuitatis*

Anno primo cyri regis persarum ut compleretur uerbum domini ex ore ieremie, suscitauit dominus spiritum cyri regis persarum et transduxit vocem in omni regno suo, et per scripturam dicens: Hec dicit cyrus rex persarum: omnia regna terre dedit michi dominus deus celi, et ipse precepit michi ut edificarem ei domum in ierusalem que est in iudea. Quis est in uobis de omni populo eius, sit deus illius cum eo, ascendat in ierusalem que est in iudea et edificet domum domini dei israel. Et cyrus destructo caldeorum imperio populum dei liberauit et in patriam remisit et templum ierusalem in finibus reedificari precepit, et hic eidem et plures manifestauit. Ita xpc destructo dyaboli clauos suos qui erant dispersi [...] et etiam congregauit, qui primi iustificati ex fide pacem habent ad deum per ipsum, et ad uisionem perpetue pacis festinat. Sic longe preuisio pacis interpretatur, templumque eiusdem restauratum fuit et illo qui sidus dyaboli fide perdiderat ad salutem reducens habitacione sua dignos esse. Et captiuas et seruos promisit mundum mittit quibus fidem sui nominis et spem salutis predicat cunctis, qui ad regnum suum pertinent et electis

Domus uel templum dei in scriptura sancta dicuntur singuli quique electorum, et tota simul *de templo domini*
ecclesia solet appellari, que ex omnibus fit credencium et sperancium diligencia qui habitare consueuit dominus in scriptura. Si quis diligit me sermonem meum seruabit, et pater meus diliget eum et ad eum ueniemus et apud eum mansionem faciemus. Cum iudei post lxx annos liberantur et domum dei et ciuitatem sanctam reedificant, significat quod quidam qui peccata sua a communione ecclesie separati in fidelium numero compellabantur rursus per domum spiritus sancti et ciuitatis dei, de qua fuerat eiectus recepit. Notandum enim quod eam de primitendo ad eciam reuisionem domus domini post tandem reedificata et ciuitas restaurata et populus post captiuitatem in patriam remissus et vasa sunt relata designant *de numero*

Hic est numerus vasorum que relata sunt de babilone *vasorum que relata sunt de babilone*
fiale auree xxx, fiale argentee mille, cultri xxix, sciphi aurei xxx, sciphi argentei

quadringenti fiale sunt vasa parvula et lucida, et significant simplicia corda que nichil subdole co-
gitationis habent, sed ea que in corde retinent pura proferunt lingua. Cultri quibus utebantur ad imolandas
et dividendas hostias, congrua actus victimarum, ut ordine discretis per levitas per offerentes
dactive illos signant, qui discretionem habent, que perfecte novit discernere de sacrificio salutari quid et per
quod omnibus sit dicenda, quod perfectioribus, quod iuxta conditionis modum competentia utique spiritus sancti tri-
buenda. Scyphi aurei sunt, quorum maioris sapientie splendor radiavit, argentei quorum docendi venustate
nitidi quorum noverunt plenius exponere. **De numero revertentium de babilone.**
Numeratus est populus secundum generationes suas qui reversi sunt de babilone. Hoc vigilanter scriptura
distinxit, de quorum generatione captivorum soluti in patriam redierunt, ut eo admonemur quanta celeri-
tate dominus summa electorum suorum in libro vite conscribat, quod erant quique fidelium vel ubi vel quo loco
conversit, pro quibus certa mercede remunerentur. **De numero animalium.**
Equi eorum septingenti xxxvi. muli eorum ducenti quadraginta v. Cameli eorum cccc xxxv.
asini eorum septingenti xx. Inter homines qui de captivitate ascenderunt et animalia quibus eo dominabatur
descriptio et eorum sit numerus hominum designatur, quod sunt multi in ecclesia vel sensu tardiores vel minus
spirituales, qui tamen magistris spiritualibus devote se obtemperant et adportanda onera sine nomine
dorsum mentis inclinant, tamen certus est clarus de confusione diabolice captivitatis erepti ad sanctam
civitatem memoria tendunt quos et numerus nunc in memoria dei integer constituit. Unde scriptum est: Imperfectum
meum viderunt oculi tui et in libro tuo omnes scribentur. Et alibi: Homines et iumenta salvabis domine. **De oblatione principum**
Principes patrum dederunt impensas templi auri solidos, sexaginta et mille argenti **pondo**
quinque milia et vestes sacerdotales c. aurum et argentum et vestes sacerdotales principes pro viribus
suas impensas operum templi offerunt, cum unus quisque sapientie eloquentie et bone actionis
perceperit, hoc venienda in edificatione fidelium consumit. Certum est pondus auri et argenti
certus numerus sacerdotalium vestium, ut sciamus quod dominus cogitationes sermones et actus nosse et
Fundato templo omnis populus **De fundatione templi** Et digne remuneratur
vociferabatur clamore magno in laudando dominum, eo quod fundatum esset templum domini, plurimi et
de sacerdotibus et levitis et principibus patrum et seniores qui viderant prius cum fundamentum esset et hoc
templum oculis eorum flebant voce magna in edificatione templi spiritualis fletus
simul et letitia principibus nascitur. Gaudent et doctores in salute proximorum, sed lugent quia
ipsi proximum commiserunt. Exultat ipsi de salute eorum quos pro ternam dominum convertit
lugent quod peccata commiserunt, letantur gratia redemptoris se collatos et dolent se tam quam gloriose
ipso patre prius et qui corrupto ab hostibus templo dei statu suo caruit et ac in tenebris babi-
lonis in confusionem pene captivitatis ingressi sunt, sed recentibus laborum perfectibus accessit in
iudicia malorum nunc in augmenta priorum defert temptamenta priorum quod bonum fecit conde-
dit vel apte malum ingerendo sibi lesit curatur et subiugatur **De hostibus iude et**
Audierunt hostes iude et beniamin, quod filii captivitatis edificant **beniamin**
templum domino deo israel, et accedentes ad zorobabel et ad principes patrum dixerunt eis: edificemus

nobiscum, quia ita ut nos quaerimus deum nostrum hostes iude et beniamin. Samaritanos dicit quos capti
uatis post tribubus assiriorum, et de diuersis gentium populis in ciuitates eorum transtulit. Qui nimirum post
accepta lege dei corpore seruabant, nec tamen simulacris quibus ante seruiebant, sicut quia dei dicti cultores
abhominabantur, pollicentur auxilium operis ut in sorte templi recepti possent in se dispendium, sic ergo
falsi fratres id est heretici et mali catholici exprimuntur, qui hostes iude id est confessionis et laudis
quam etiam professionem fidem et operationem dignam offerunt, et beniamin id est filii dextere, dum eos quos se audi
unt separant a fidelibus, quia ad dexteram iudicis benedictionem et regnum eternum percepturi sunt, dicunt quo
edificamus vobiscum etc. Cum assistunt heretici auctoritatem predicationis sicut mente catholicos et tunc per
mittebantur se eadem ueneris fide et operationis tenere castitatem ut accepta potestate docendi in
medio boni seminis aque paulus prologus id est seminis ubi cognitionem accepit, zizania serebant. Intel
ligunt non tamen filiorum israel non nomine nec ierosolimorum imperio subditi, sed a rege persarum
ab hoste populi dei in terra eius adducti ut non domino sed regi aduersario seruiant, sic heretici et falsi ca
tholici pacem ecclesie diuidendo peruerse uel docendo impugnant in filiorum regno sunt coniuncti et
ad generalem fortem magis premit quos seruiunt dolis, nec ihesu christo duce, sed diabolo quos sequitur ipso assu
baptismus | sunt ecclesie fines introeunt. Sicut symon magus baptismum in ecclesia non propria salutem accepit, sed ut
sectam ecclesie familiaritatis disperderet quod christus monstrauit cum etiam ac dimittebant. De dedica
Fecerunt filii israel sacerdotes et leuite, et reliqui filiorum israel transmigrationis tione templi
dedicationem domus dei in gaudio. Facta dedicatione templi a sacerdotibus et leuitis et reliquis filiorum
transmigrationis in gaudio, quia conuersis peccatoribus fit gaudium in celo coram angelis dei, et magis
qui pro eorum salute laborauerunt, et omnibus qui de confusione peccatorum ad uitutum arce terram promissionis
iter et opere transmigrauerunt sacerdotes quoque et leuite et omnes populi in dedicatione restaurate domus
gaudebant, quia omnes ecclesie reconcilians propriam peccatoribus gaudebat. Quomodo esdras significat christum
Esdras christum significat, quia scripturam sacram renouauit et captiuos in filios domum domini mirabiliter
domus sublimauit et duas tribus quas transflumine custodie nostrum legem dei et constituit et filios
transmigrationis ab uxoribus alienis castigauit. Renouauit nempe christus sacram scripturam, quia quam
scribe et pharisei per traditiones suas fedauerant, et in qua litteram tantum intelligi docebat, ipse spirituali
sensu plenam ostendit et nouum testamentum in ipso spiritu sancto per prophetas et apostolos diuus de sibi fecit. Eum
populum de captiuitate babilonica et in illam terram promissionis liberatum in domo, quia semet ipsum pas
sus mortem nudum sanguine redemit et descendens ad inferos uinctos inde in sublimitate ad mansi
sione ciuitatis superne et gaudia promissionis celestis induxit et credentibus fidelibus apparatus
mundi crucis rexit, ad imperium ecclesie regnum plerumque conuocat, dum ornatus templi auro
et argento et uasis preciosis quos populus israel et principes persarum per eum inposuit, quia inse credentes domus
per re enim ducantes claritatem fidei et operis corporis habet honorare ecclesiasticam non desistit. Con
stituit principes et duces in populo transflumina, qui legem dei nossent et docerent, quia in terra
fluuiis baptismatis abluta est et flumine babilonum id est perturbacionum seculi fluctuantes fidei
sinceritatem suspendit apostolos euangelistas pastores posuit et rectores. Castigauit filios

transmigrationis ab his qui sibi alienigenis, quia illos qui professionem fidei in mundo abrenuntiantes ille-
cebris mundi finis perhibent, cavent filios talium miscere decretis transmigrationis, ne forte ad
ista presidia sequantur carnis non fidem perim, opera in marte et quasi hostibus bona nactum carnalibus
delectationibus precipitata sint. Si origine de contagione huius favoris superfuerint reprobati docuit
nos convenire illis qui mundum penitus relinquunt et tota mente ad caelestia transeunt quod non blandimentis
temporalibus enervati sed adversitatibus comprobari et ad rectitudinem semper melius superari debent. De pollicita
Veni inquit Neemias in Hierusalem et eram ibi tribus diebus et surrexi ego et circumspectione doctorum
et viri pauci mecum et non indicavi cuiquam quid deus dedisset in corde meo ut facerem in Hierusalem et iu-
mentum non erat mecum nisi animal cui sedebam et egressus sum per portam vallis nocte et ante fontem
draconis et ad portam stercoris et considerabam murum Hierusalem dissipatum et portas eius consumptas
igni. Diligenter ubi destructa loca lustrando perambulabat et singula quomodo debebat reparari solli-
cite scrutatur. Doctorum spiritualium interest saepius nocte surgere et sola indagare statum ecclesiae
quiescentibus ceteris inspicere ut vigilanter inquirant quomodo ea quae maiorum bellis perdita vel de-
iecta sunt corrigant et elegant. Murus autem Hierusalem dissipatus iacet et confusio fidelium circum-
cisionis sordibus affectibus, portae vero eius consumuntur igni cum principales virtutes et opera principalia
per quae debent fideles ingredi ad vitam furore temptationum et incendio vitiorum destruuntur. Mu-
rus autem ecclesiae et portae eius reaedificantur cum pro sollertia doctorum confusio fidelium circumcisionis af-
fectibus erigitur et quae sunt virtutes praecipue et opera potiora quibus intrandum ad vitam instanter demonstratur.
Longum est de singulis edificiis vel edificatoribus De toto edificio generalis sententia
in specie disserere quae in praescriptis lectoris scrutari cognoscere per quas aliquis ingrediatur vel rima sermo
ivalet; prophetae sunt et apostoli et evangelistae per quos nobis forma fidei et recte operationis praedicatur etiam mure
mus ... episcopi vel aedificatores civitatis redemptionem et repellere destructionem, qui nunc reliqui vel ex-
titerunt pastores et doctores, quos suo loco posuit ipse per quorum industriam usque hodie christi per magis-
nos architectos ecclesiae edificata fides catholica per totum orbem fundatur, et sic Neemias
coordinatos custodes civitatis structores enumerantis perpetuae memoriae commendat, ita Co-
solator meae paupertatis per omnium qui etiam in ecclesiis edificant nomina scribit in caelo. De Sana-
Factum est cum audisset Sanaballath quod edificaremus murum ballath et sociis eius
iratus est valde. Plane haec non Hebraeorum est, sed vel iba eorum qui se Samaritas vocant consurgunt, et
custodes legis dei, tum sint deo et legi eius contrarii tamquam a domo David et a bivitate ipsi et ecclesiae
prophetas et scismata et mala opera surrogati, qui ne sua expugnarent impietatis muros fidei
edificari metuunt, sed subsannatio est omnium qui dicunt se nosse deum, factis autem negant. Samaritae
ita serviebant deo ut diis suis non renuntiarent, imitantur ita paganis sunt ut victorem suum dominum
... qui auditur quod est idolorum servitus, a curis mundi illecebris mancipati catenae
magis serviunt quam creatori. Tales ergo sunt heretici nolunt ecclesiae muros munitos ne crescente
statu pietatis a sua arguantur impietate vero. Tales solent inter illos appellare iudices
et confessores fidei et facile agnitis superandos, dum inordinato aliorum certamine proclamat

vitiorum qua virtute victorie palmam obtinere *De cautela edificantium*

Media pars iuvenum faciebat opus, et media pars parata erat ad bellum, et portantium onera et imponentium una manu sua faciebat opus, et altera tenebat gladium. Non solum media pars iuvenum faciebat opus, et pars media parata erat ad bellum, sed idem iuvenes qui faciebant opus gladio erant accincti, tanta enim versutia hostis antiqui tutius est fugere malitias eius cautela circumdari ut non solum predicatores vitiorum sed et ipse populus dei pro se debeat ante vigilare, et qui maioris status edificantes in gladio accinguntur renes, cum hii qui bonis operibus insistunt velut commissos curant regulari ratione disponere, hii enim vivos lapides in edificatione spiritualis civitatis competenter locare fluxa lascivie corporis carne sibi dei satagunt restringere *Quomodo sabbatum observabatur*

Populi tyri qui importabant venalia ad usum per diem sabbati non credat, non accipiemus spiritualiter nobis quod sabbatum spirituale pro agendum est, pro a servili opere id est a peccatis semper custodiendum est et pro vacandum et videndum, quoniam dominus ipse est deus, ut post tale sabbatum liberati a peccatis confestim perveniamus ad sabbatum future glorie, sed qui vult populi tyri mentem prophanare sabbatum, venalia inferendo in die sanctificatum quem in mundi spiritus immundicia cordis maculare intendunt, et iungere illecebris viciorum acceptio pretio in consensus, quod dicimus maioris sanctificationis inquinet id est lucre peccationis velut augmentis curiosus obnubilent, sed nos huiusmodi mentium claustris muris merciu b' in custodia vite prestantis pro se innuunt

Facta civitas sancta dedicatur cum impletur in fine seculi *De dedicatione civitatis* ¶ Dedicamus namque clarorum eterna universalis ecclesie ad visionem conditoris sui introducatur, cuius vite de sanctis gaudentes in hac vita sustollimur, qui de futura captivitate in te dedicatione letantur, unde et bis sola dedicatio potest accipi, una mentium que semper desiderantium et mundatum oculos cordis, quibus deum videant, altera et nunc ipsa structura divina visione beatorum hominum in corporibus spiritualibus mentium angelica

Liber nonus tractat de misteriis *Explicit liber octavus Incipit nonus* ¶ Magnima que continentur in libro hester tobie Judith et machabeorum, continet capitula iiii. De misteriis que continentur in hester. De misteriis que continentur in libro thobie. De misteriis que continentur in libro iudith. De misteriis que continentur in libro machabeorum *De misteriis que continentur in libro hester, et quomodo rex assuerus*

Assuerus rex potens et dives et nomine interpretatione et potentie sublimitate, et divinarum magnitudine christum significat, nomine interpretatione quia interpretatur hostium et ipse dicit Ego sum hostium, potentie sublimitate quia data est ipsi omnis potestas in celo et in terra, divinarum magnitudine quia quibusque lex precius sit. in tertio anno imperii sui fecit grande convivium principibus suis et pueris, huius convivii historia prospera divitiarum et regnum suorum ostentat sed ipse spirituales delicias quas diviniis dispersat, allegorice significat, ipse namque tertio anno imperii sui id est tertio tempore huius seculi incarnationis sue sacramentum patefecit, et spirituales epulas predicationis et corporis et sanguinis sui habundantissime manifestavit, primum tempus ante legem, secundum sub lege, tertium sub gratia, fecit hoc convivium principibus suis id est apostolis et pueris id est omnibus a peccatis purificatis et fortissimis scilicet illis qui vicerunt malignum, et mediis id est illis qui filii dei vocabuntur et prefectis provinciarum id est prelatis ecclesiarum, omnibus fecit convivium, quibus spiritualia gaudia tribuit donum, multo tempore quia centum et octoginta diebus centum pro eterna vita, quia centenarius perfectus

est niuis et alicua tincti i dextram, octoginta, quia octo sunt beatitudines ad quas conuiuium istud ducit.
Vii dies quibus conuiuium preparabatur presens designat tempus, quod vii dierum numero voluitur. Vestibulum orti
a quo conuiuium preparabatur patriam designat eternam, in qua ad iocunditatem sue glorie iustificamur.
Ornatus vestibuli designat ornatum eterne in statu patrie sanctorum. Vasa quibus ubi uel potus in-
ferebatur significant predicatores, per quos gratia celestis administratur. Nec erat qui nolentes cogeret quia rex
statuerat ut sumeret quisque quod uellet. Sic namque prepanda est predicatio ut omnibus utilis fiat
et nulli noceat, et inter omnia vina quasi gladius anceps discernat. Sic sibi arridens auferat
ut non augeat timiditatem. Sic ociosis et torpentibus operis imponat sollicitudinem, inquietis
et anxiis non augeat importunam amorem.
Regina Vasti fecit conuiuium feminarum in palatio, ubi rex manere consueuerat. Regina Vasti
superba plebs est iudaica, que regnabat quando diu cultu dei cunctis gentibus preminebat. Fecit conuiuium
feminarum quando fecit plebem refectam sanctarum animarum, in palatio ubi rex manere consueuerat, id est in urbe Jherusalem
in qua deus potentie sue noticiam tribuerat. Septima itaque die cum rex esset hylarior, et post
potationem incaluisset mero, precepit vii eunuchis suis ut introducerent reginam, ut ostenderet cunctis
populis et principibus eius pulchritudinem. Vii dies id est tempus reuelationis septiformis gratie, quando venit
plenitudo temporis, et deus filium suum misit in terram, in quo legis quibus autem fideles [illegible] [illegible]
gratiam manifestauit. Tunc precepit vii eunuchis, id est predicatoribus septiformi spiritu repletis, per
regnum celorum castratis, ut Vasti reginam, id est plebem iudaicam, introducerent ad spiritualem intel-
ligentiam, que adhuc foris erat per legis litteram, ut ostenderet omnibus illius pulchritudinem, et ut omnibus
esset exemplum ad fidem et bonam operationem. Erat enim pulchra quia progeniem uidebat patrum, et sancta
legis et prophetarum precepta, ut induerent eam posito super caput eius diademate, id est religionis honore.
Sed regina Vasti [uenire] renuit, quia plebs iudaica gratiam respuens perfidie, ad dominum uenire
contempsit. Septem reges sapientes sunt omnes doctores septiformi gratia repleti, et periti
ad omnia agenda diuinitus edocti. Mamucha nouissimus sapientum qui suam promulgauit ut Vasti promulgauit
deponeretur et alia in locum eius substitueretur, Paulum significat apostolum, qui dixit: Ego sum minimus apostolorum,
et contradicentibus predicationi iudeis ait: Quoniam nos indignos iudicastis eterne uite, ecce con-
uertimur ad gentes. Repudiata Vasti quesite sunt puelle speciose regi et tradite sub manu
Egei eunuchi. Ut tunc incipit ab eo natura adusum quia repudiata iudea diuersis ex diuersis partibus
mundi ad societatem regie dignitatis predicatores uerbum dei administrantes adducunt, et sub
manu Egei, qui festinus interpretatur et custos regiarum mulierum, traduntur, id est committuntur pastoribus
quibus fidelium animarum custodia debetur, ut eas illorum exemplo instruant, quod est ad cultum pietatis
necessarium uident. Ortaque itaque que fide ita et sancta pura regi altissimo placuit ad ipsum regredi.
Repudiata Vasti multe puelle sunt quesite, multe ad aulam regis adducte, sed una electa. Vna
in regina coronata, quia omnibus est fidelibus una est fides, unum baptisma, unus deus et pater omnium.
Ornamenta puellarum spiritualia significant ornamenta animarum fidelium.
Erat uir iudeus in susis ciuitate vocabulo Mardocheus, filius Iair, filius Semei, filius Cis.
iudeus

de stirpe Gemini, qui translatus fuerat de Ierusalem eo tempore quo Iechoniam regem Iuda Nabuchodonosor rex
Babilonis transtulerat, qui fuit nutritius filie fratris sui Edisse, que alio nomine Hester vocabatur, et utrumque
parentem amiserat, pulchra nimis et decora facie. Hester interpretatur abscondita, Edissa misericordia;
hec est ecclesia que in abscondito cordis misericors, castitate fidei innitens, et gratiam coram
oculis dei invenit, repudiata sinagoga que propter nomen [illegible]. Hanc nutrit Mar-
docheus spiritualis et adoptavit in filiam, qui est doctor gentium in fide et veritate, et est de stirpe
Gemini, hoc est de stirpe Beniamin. Hanc Nabuchodonosor spiritualis rex confusionis in mali lege et cultu
demonum, id est in confusione ydolatrie transtulit, sed pietas divina induta veritatis predicatores
revocavit. Placuit Hester regi et data est ei ad unguenta, et Christo placuit ecclesia et data est ei pa-
na doctrina scripturarum et sua vita honesta. Hester accepit in obsequium suum vii puellas
speciosissimas, et ecclesia accepit fideles animas spiritus sancti gratia renatas atque dedicatas, que eius
sequuntur vestigia fide, doctrina, operatione bona, de quibus dicitur: adolescentule dilexerunt
te nimis. Hester noluit indicare regi patriam suam, et sancta ecclesia bonis operibus regit coram
deo culpa antiqua. Cura salutis Hester cum Mardocheus et cura salutis ecclesie agit per
doctrinam suam Paulus apostolus et omnes ceteri doctores. Bagathan et Thares duo eunuchi
regis qui ianitores erant et in palacio, sive in ostio presidebant, voluerunt regem iugulare et occi-
dere. Quorum Mardocheum non latuit, statimque nunciavit regine Hester, et illa regi ex nomine Mar-
dochei qui ad se rem detulerat. Quesitum est et inventum, et appensus uterque in patibulo. Possunt
in duobus eunuchis synagoga et heretica notari, qui fraudis et malicie venenum corde ges-
tantes contra veritatem consiliantur, ut catholicis credentibus auferant Christum, id est fidem Christi impiis fide-
libus [illegible], sed eorum iniquitatem sancti doctores manifestant, ut mortiferos [illegible], et illi
in suo ultimo puniantur. Rex Assuerus exaltavit Aman; possunt per Aman superbum Mardochei
et sue gentis inimicum iudei et potentes principes seculi designari. Scripsit Aman epistolas de nomine
regis, signaculo eas eius munivit, ut et facilius votum suum compleat. Sic heretici libros
divine scripture, in quibus est signaculum summi regis, id est gratia spiritus sancti, ad confirmandam heresim suam
assumunt testimonium, replantes sanctitate ecclesiam et Christi evangelia, qui divinis paginis
contrarii, potentes quosque seculi [illegible] divina pietate collaudantes [illegible] qui consortes sunt
et dedignantur consortes gregis, et honorem et reverentiam que soli deo debuerunt in se transferre
contendunt, eos ad quod consentire noluit omnes terrenis persequuntur, sed iusto iudicio in suis
suis capiuntur laqueis. Iustus de angustia liberatur, et traditur impius pro eo. Nocte illa duxit
rex insomnem, iussitque afferri hystorias annales priorum temporum, que cum illo presente legerentur,
ventum est ad illum locum ubi scriptum erat quomodo Mardocheus nunciasset insidias Bagathan
et Thares eunuchorum regem Assuerum iugulare cupientium. Nocte rex ducit insomnem
quia non dormitabit neque dormiet qui custodit Israel. Insomnis [illegible] cum suis temporibus et actus
omnium contemplatur, et nulla eum latet cogitacio, cum omnia sunt presencia. Unde apostolus: non enim illud est
et fuit, sed est in illo semper. Gesta Mardochei coram rege memorantur, quia bona opera sanctorum

doctorum multorum apud deum oblivioni traditur/ sed in memoria eterna erit iustus/ tulit aman
iubente rege stolam et equum et mardocheum cum ipse contempna[ret] ... posuit/ imposuit eque
precedebat et clamabat/ hoc honore est dignus quem rex voluerit honorare/ sic
nigri estis omni virtutum cultu et decore sponse illustrati honorat diademate re-
gie dignitatis tamquam membra summi regis/ ascendunt super equum regium id est super [illegible] fidelium
in quorum cordibus residet rex anglorum [illegible] presulem/ ascendere super equos id est huius a-
nimas spirituales hostis [illegible] dei licet multis precibus obsequium. Cum prescriptibus enim augitur reddet
testimonium non valentes occultare quod est manifestum/ Reversus est mardocheus ad ianuam pal-
latii/ et aman festinavit ire in domum suam lugens et operto capite/ hic mutatio dextere
excelsi erat id est sibi videbatur super alios gloriosior/ sed ideo deposuit potentes de sede et exaltavit hu-
miles suas ait/ Sic synagoge oppressa est superbia enim humilitas exaltata/ sic persecuto-
res fidei ad nichilum sunt redacti. Confessores per toto orbe exaltati/ et quam intanda-
re tandem [illegible] quia omnis qui se exaltat humiliabitur/ Procidit hester ad pedes regis
et dixit/ ut malitiam aman et machinationes eius pessimas quas excogitaverat contra iudeos
iuberet irritas fieri. Sic sancta ecclesia pro redemptione filiorum suorum cotidie deum cum pietatem
precibus et instantia lacrimarum exorat ut hostium comprimatur audacia et liberentur insti-
motiva/ mardocheus itaque exaltatus est et gens eius/ quia electi exaltantur et in spiritu peregrinan-
tur in futuro perglorian[tur]/ Aman vero punitus est et gens eius/ quia cuncti mali et in spiritu reprobantur pro
culpa/ et in futuro punientur perpetua pena/ Gaudium et exaltatio iudeorum designat letitiam bonorum
Liber thobie in superficie est/ salubris maximus et utile. De misteriis que continentur in libro tobie
in bonis et exemplis habundat et monitis/ sed quantum poma foliis tantum historia allegoria
precellit/ maxima etenim continet sacramenta/ Ipse enim thobias populum significat israel qui cunctis gen-
tibus idolatrie deditis fidem et operibus deo serviebat/ Unde dicitur cum irent omnes ad vitulos
aureos quos ieroboam fecerat rex israel/ hic solus fugiebat consortia eorum omnium/ et pergebat in ierusalem
ad templum domini/ et ibi adorabat dominum deum israel/ cum vero factus fuisset vir accepit uxorem annam de
tribu sua/ et genuit ex ea filium nomen suum imponens ei/ Sic populus israel amplificatus
in egipto accepit synagogam cerimoniis legalibus per moysen institutam. Genuit ex ea
filium/ quia secundum carnem cognovit cognationem suo gignendum/ Unde scriptum est/ prophetam suscitabit vobis dominus
de fratribus vestris et cetera/ de fructu ventris tui ponam super sedem tuam et cetera/ nomen suum imposuit credendo/ cum
sitiendo/ quod spiritus de illo dicit/ ego primogenitum ponam illum/ hoc est nomen ipsius israel/ Unde scriptum
Cumque pervenisset in rages civitatem medorum   Et filius meus primogenitus israel
et ex hiis quibus honoratus fuerat a rege habuisset x talenta argenti/ et cum multa turba
generis sui gabelum egentem videret/ qui erat ex tribu eius/ sub cirographo dedit ei memo-
ratum pondus argenti. Sic populus dei per septuaginta interpretes scripturam divine legis que decta-
logo continetur gentibus commisit ut liberaret eas a fame libri/ sub cirographo id est sub con-
ditione reddendi/ cum ille dives esset/ vel qui dederat repeteret/ acceperunt gentes libri di-

ventu

et qui negociando eorant, et post christi aduentum cum spiritualem intellectum requirunt. Reddunt fe-
neratori cum ardenas iudeos in fine seculi suscipiunt.

Cum sennacherib iratus multos occideret ex filiis israel et sepeliebat tobias opera corp-
oralia diuicariam ... regi iussit eum occidi et tulit omnem substantiam eius. tobias uero cum filio suo
et uxore fugiens nudus latuit. quia multi diligebant eum. Sic dyabolus populum dei per idolatriam
spiritualem morte perimere uoluit, et auctas opes uirtutum auferre non ualuit. quia tunc erant multi
sancti qui eius intencionem perfidiam et salutem fugit cum uxore et filio. quia nec fidem dominice incarnacionis nec
statum sinagoge deseruit. quia in machabeorum agonibus liquet clarius apparuit. Tempore regis
a filiis suis restituta sunt omnia thobie, quia sepius superato a fidelibus suis dyabolus qui uelut
pessimam prolem gignit. Reddidebat prospera populo dei quibus adhuc alienacionibus ...

Contigit ut quadam die fatigatus a sepultura ueniens. Cum fluctuaciones ...
domum iactasset se iuxta parietem et obdormisset, ex nido hirundinum dormienti illi calida
stercora inciderunt super oculos eius fieretque cecus. Cecatus thobias populum israel significat. Cecatus
non corpore, sed mente est fatigatus a sepultura aratus est. Cum non infatigabilis in bonis operibus con-
sistit. fidei lumine non amittit. uita et spiritualis fatigatus dormit. quia in uigilia stare uult
agere et confortare negligit. cui dicitur: Surge qui dormis. Hirundines propter uolatum superbia leui-
tate designat, quia per iniquitatem glorie diuitem excecatur. In nido hirundinum suppositus dormit.
quia leuitati lascivie et superbie se ... subicit. sic excecatus populus israel in incarnacione domini aduentu
in carne maxime prevaluit cum uero nec futuris ... liberauit et dominice legis precepta male

Contigit ut Sara filia raguelis in ciuitate medorum ut cum Conuenerunt uiolant
duxit improperium ab una ex ancillis patris sui. quod tradita fuerat uiris septem et demonium nomine
asmodeus necabat. mox ut ingressi fuissent ad eam. Sara tunc ... significat. cum
doctores ... uita ... septem diebus uoluit ... cenam ...
a dyabolo rapti qui ydolatrie mancipati occidebat. donec uenit ... sponsus qui cum ...
desponsauit dyabolo pereunte et cooperante angelo, in quo saluatoris diuinitas, sic in thobia
significatur humanitas, non mirandum quod duas personas angeli et hominis una persona figuraui dicimus
personam in corporationibus ... una et persona ... et ... figuratur, qui
in humanitate occiditur, ut omnis in diuinitate manet cum patre impassibilis. Sic ...
humanitatem ysaac figurat diuinitatem. aut ... apud hominem humanitatem. angelus diuinitatem. ...
pares ambos thobie et sare ... gloriae summi dei et missus est angelus domini sanctus ra-
phael ut curaret eos ambos. Raphael interpretatur medicina dei, et significat christum qui dicit ipso dicit
non est opus ualentibus medico, sed male habentibus. ... et populum iudaicum a tenebris per-
duc et gentilem liberauit ab ydolatrie seruitute. de quo scriptum est: Uocabitur nomen eius magni consilii
angelus. Apparuit angelus thobie et sare ... et filius dei hominem assumpsit et uisi-
bilis cum hominibus conuersatus, humanum genus saluauit. Induxit thobias angelum ad
patrem, et dominus noster primitias ... in ... fecit ... iudeorum ... carne ...

ipse est filius et angelus dei, id est nuncius patris voluntatis, cui et gaudium perpetue salutis
predicavit dicens, penitentiam agite, appropinquavit enim regnum celorum, et desperantibus de liberatione, Ego
sum inquit lux mundi, qui sequitur me non ambulat in tenebris.

Promittit angelus thobie ducere filium suum in civitatem medorum et reducere, promittit christus
credentibus iudeis omnibus plebs sint creati, quia incarnationis sue sacramentum gentibus aperiat
et in fine temporum postquam iudeorum salus pandat. Comitante et cooperante divinitatis sue fide de-
ductus ad nichodemus dicit, alias oves habeo que non sunt ex hoc ovili, Reducendo dicit apostolus, donec
plenitudo gentium intraret, et sic omnis israel salvus fieret. Interrogante angelum thobia unde
esset, Ego sum inquit azarias anamie magni filius, azarias interpretatur adiutor, ananias
q° gratia dei, per hoc fidelibus suis indicat, quia ipse est de quo dicitur, adiutor meus et liberator meus es tu
domine ne moreris, vidimus gloriam eius, quasi unigeniti a patre plenum gratie et veritatis, panis omnibus qui erat in via
parandus dicit thobias vale patri suo et matri et ambulaverunt ambo simul, Sic apparente domino
in carne parata sunt omnia, que ad redemptionem humanam sunt necessaria, et quibus omnes fideles in vita mediante
et construuntur, donec scilicet via firmata id est virtutes eius, doctrina, temptatio, passio, resurrectio,
ascensio, spiritus sancti missio, fides credentium, persecutio fidelium, hec mundi a patre media-
tor dei et hominum per apostolos iudeis credulibus suis et gentibus gaudia superna salutis et panis
predicavit, et sic ad salutem gentium per apostolos pervenit, profectus est thobias et canis secutus est
eum, sic domino veniente ad salvandas gentes, predicatores vestigia eius secuti sunt, quia quod
iussit impleverunt, dominus precepit, Euntes docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine patris et filii et spiritus sancti, Domum
quam cornelii primo ipse dominus per se implevit, per spiritum sanctum et sic expectantes aqua perfudit, Canes notantur
predicatores, quia domum dei et eius sibi ... et oves spirituales a furibus et bestialibus spiritibus et hereticis
defendunt, profectus thobias mansit iuxta fluvium tygris, et christus veniens in mundum, mansit iuxta
decursum mortalitatis

Exivit thobias ut lavaret pedes suos, et christus exivit a patre, ut a pedibus prioribus ablueret
electos suos, Voluit piscis thobiam devorare, et dyabolus conatus est per satellites suos christum
extinguere, Extimuit thobias piscem, et christus per passionem carnis timuit mortem, per suggestionem
et cooperationem dyabolicam a iudeis sibi inminentem, Apprehendit thobias piscem et traxit in
siccum, et christus sua passione superavit diabolum, et tenuit ligatum, thobias piscem exenteravit, et
christus occultam nequitiam diaboli cunctis electis manifestavit, thobias cor piscis et fel et iecur eius
usui medicamenta utilia sibi reposuit, et christus malitiam dyaboli et furorem eius et diversa consilia ad
utilitatem hominum sibi fecit, tobias quidem de pisce sumpsit, assavit, et christus electos suos
contra predicationem dyaboli separat, igne spiritus sancti accendit, non despicit, Dixit thobias ad
raguelem, hic ego hodie non manducabo neque bibam, nisi prius petitionem meam confirmes, et
promittas mihi dare saram filiam tuam, Quo audito verbo raguel expavit, sciens, quod eve-
nit illis viris, et timere cepit ne forte huic similiter contingeret, Sic audientes populi
gentium verbum fidei et admoniti ab apostolis ut de sua stirpe christo ducerent uxorem, non sine

corporatione ita potuit nova fidei vita surgere, quae olim multos doctores habuit, qui omnes
quasi septenario numero complexi habent tamen vitam nolentes, de quibus michi dicebat, et eos sine sp(iritu)
vitae in morte ... eius mortis rapuit eos ... docente autem ... vitiatur, et foris per
doctorum ora sonaret, tandem intellegere quae dicunt, ut qui stulta dicant, stulte pereant. Intro-
ductus thobias ad cubiculum protulit de capsidilo suo partem iecoris, posuitque super carbones vi-
vos. Tunc raphael angelus apprehendit demonium et religavit in deserto superioris egipti. Dominus
accepit ecclesiam de gentibus in desponsationis nuptiis, ubi ea abrenuntiare diabolo et omnibus
pompis eius, et confiteri fidem sanctae trinitatis in remissionem peccatorum, quod est intima piscis viscera
vivis cremare carbonibus. Desertum egipti corda infidelium significat, quae a deo deserta sunt,
quia eius sunt habitatione indigna, et illis temptationes egipti perfidiae suae tenebris obscurata. Deser-
tum autem quod a deo deseritur, a demonio repletur. Angelus vero demonem, qui thobiam occidere volebat, in
deserto ligavit, quia cohibitum fidelibus, qui sunt membra christi, diabolum infidelibus dominari tamen permittit, in
quibus tamen eum tenet ligatum, quia non ipsos tantum ledere permittit, quantum conatur.
Hora circa pullorum cantum, accersiri iussit raguel servos suos, et abierunt cum eo ut foderent
sepulcrum, timebat enim ne similiter evenisset ei quod et ceteris aliis septem, qui ingressi sunt ad eam.
Et cum parassent fossam, reversus ad uxorem suam dixit ei: Mitte unam ex ancillis tuis, ut videat
si mortuus est, ut sepeliat eum, antequam illucescat. Et misit unam ex ancillis suis, quae in-
gressa ad cubiculum invenit eos salvos et incolumes secum dormientes. Cantus pullorum, sonus
est predicatorum, qui fratribus tenebris errorum diem lucis annuntiant futurum. Erant in gentibus qui dubita-
verunt an deus non vicisset antiquum hostem, et eo fidem nominis obrueret atque absconderet, sanctos ex-
stinxerit, sed primo diluculo veritatis luce, quasi aurora penitus crebrescente, cantu pullorum
id est voce predicatorum, viventem christum hoste superato prospere ecclesiae cognoverunt. Letus raguel
denuntiata thobie de conservatione filie, occidit duas [vacc] iiij arietes, parat epulas vicinis et cunctis
letatus populus gentium de fide christi, et de vocatione suae gentis in dominum fidem perficiens, ut et de ipsis doctores
fierent, qui postmodum nostris consisterent. Hi vacce sunt, qui iugum evangelii portaverunt, et qui predicando
genuerunt. Arietes sunt tamquam patres et duces populorum, unum spiritum cum apostolis domino filii dei, et ... Et cum
gratia superne dilectionis refecti, unum deo. Sic adipe et cetera. Adiuravit raguel thobiam, ut duas eb-
domadas moraretur apud eum. Sic et nos exoramus christum, ut maneat nobiscum, donec perfectione
operis spiritus sancti gratiam consequimur, qui requiescamus et ... corde et ... cogitationibus in mente.
Mittit thobias ad gabellum et invitat eum ad nuptias suas, qui invitatus venit. Sic nos nobis
cottidie populis ecclesia colligit, sed tamen de illis spiritualiter intelligi, qui litteram legis phariseorum mysteriis ac-
Et tradidit raguel thobie sanitatem et dimidiam partem omnis substantiae. Ceperunt, et eo fide eius acceperunt
sibi suae in pueris et ancillis in pecudibus in camelis, et in vaccis et in pecunia multa, et salvum atque
gaudentem remisit eum ad patrem suum. Sic doctores ecclesiae in fine remittit christum, cuius ecclesia
virtutum divitiis plena, ad fidem illustrandam hominum christum subditam undique gente-
s quia dei filius assumpsit carnem. Dixit angelus ad thobiam: Si placet pergamus et lento

gemuert [margin]

gradu sequitur te tua. Similiter. Sic postquam illuminatus fuerit gentium populus per predicationem divina gratia ad ppls
illuminandam cecitatem iudeorum, ut in libris suis agnoscant christum deum hominem, et deum verum, et sic tam
de christi angelo visu et filio suo quos diu non viderat, multum gaudet tamquam etiam de gentibus con-
gregatis nuptiarum communione coniugatis proveniet canis, qui simul fuerat via, et qui blandimento
caude caude sue gaudebat. Sic gaudent doctores de effectu sui operis cum iudeorum a domino intellige-
ndum intelligunt. Gaudet de primo cetu vite et tuticis celestis de secundo primo corda vel laudi
predicantes et statim adductam spiritus sancti gratiam
Et surgens cecus pater eius offendens pedibus currit. Sic auditu illo salutis a doctoribus, cor-
rigit populus iudeorum de perfidia sua, longa cecitate et amore currit ad dominum, sed offendens
gressibus operum donec renatus et instructus in fide et operacionis praeparat lucem. Sumens tho-
bias de felle piscis linivit oculos patris sui, et sustinuit quasi dimidiam fere horam, et cepit albu-
go ex oculis eius, quasi membrana ovi egredi, quam apprehendens thobias traxit ab oculis eius
statimque visum recepit, et glorificavit deum, ipse scilicet et uxor sua et omnes qui sciebant eum. Dicebatque
thobias Benedico te domine deus israel, quia tu castigasti me et sanasti me. Sic populus iudeorum postquam
amarissimam antiqui hostis maliciam agnoverit, amissam recipiet lucem. Albugo designat sub-
tilia populi iudaici et placentis habentis zelum dei sed non secundum scientiam de quibus dicitur Ignorantes
iusticiam volentes constituere iusticie dei non sunt subiecti, pupilla in nigra videtur alba te-
nebrosa est, et qui se sapientes dicunt et dicunt numquid nos ceci sumus, in eis veritas non est,
et qui ignorancia sue cognitionis dicunt, Domine deus illumina tenebras nostras, a domino illuminantur. Sed adhuc
populus iudeorum velamen cum facie cordis, ut intelligant gratiam in se albuginem, quia candidus
et iustus sibi videtur, quasi membrana ovi, quia cecitate sustinet mentis. Sub specie pulcherrima
ipse adhuc nascituri iudeos liberatum et imperium magnum datum. Cum autem velamen ablatum
fuerit agnoscet, quia christus in carne venit, et mundum sanguine suo redemit. Deum pater visu recepto
glorificavit deum thobias cum uxore sua.
Ego sum raphael angelus unus ex vii. qui astamus ante deum, tempus est ut revertar ad eum
qui me misit. Regressus angelus relictis apertis quis sit et quare venerit, et quid reversurus exposuit et
christus eidem populo iudeorum pristinam condicionem suam patefaciat ostendens quod ipse in patre et pater in ipso sit
Angelus redit ad deum, thobias remanet apud parentem, et christus a fidelibus suis intelligitur patri di-
vinitate equalis humanitate sub aliis hominibus, aperiens os suum thobias benedixit deum, confessus
est vitam et misericordiam docens beneficia dei semper predicare et flagella timere. Repletusque spiritu
prophetie de superna ierusalem multa dicitat, populus iudeorum in fine seculi conversus, multos docto-
res habebit, et prophetas qui multos promovet ad superna desideria accendat celestis predicato-
Factum est autem post obitum patris et matris sue, thobias abscessit de ¶ prece nynu-
nivie, et reversus est ad soceros suos, invenitque eos incolumes in senectute bona, hoc cotidie
faciat christus cum malis relictis, ad bonorum corda illustranda convertitur quos invenit in senectute
bona, et quasi in bonis operibus diu studiosos, alios ad perficiendum quos diu viventes non confluxit

quo se videt penale per pravam suggestionem

maturuit nec cantus benedictionis benedicendi. Sed patrum omnium cum vivi sint, puer tantum
amorem mortis et patrum et amorum maledictis eius, qui diu vivens cum levitate non desiit. Sepelie-
runt Thobiam omnes cognati eius. Sepulturam Thobie similitudo designat, quam dominus fecit cum ange-
lis suis quando est cum ea vicesimam mittit, angelis deponentibus hominem gratulantibus, et singulos per diversas man-
siones pro meritorum diversitate collocantibus. **De misteriis que continentur in libro Judith**

Nabuchodonosor rex Assiriorum, qui regnavit in civitate Niniue magna, pugnavit contra Ar-
phaxat et obtinuit eum in campo magno, qui appellatur Ragau, tunc exaltatum est regnum Nabuch-
odonosor et cor eius elevatum est. Cum dyabolus per doctores multos nunc sue voluntati subiecit, elevatur cor eius
et hoc assignans virtuti, non divine permissioni, et eo magis accendit ad plurimorum per diversa
destruccionem. Unde sequitur: et misit ad omnes qui habitant in Cilicia et Damasco et Libano et ad gentes que sunt
in Carmelo et Cedar, et habitantes Galilea in campo magno Esdrelon, et ad omnes qui erant in Samaria
et trans flumen Iordanem usque Jerusalem, et omnem terram Jesse, quousque perveniatur ad montem Ethiopie.
Dyabolus per diversas provincias legatos mittit, cum turba malignorum spirituum ad se ducentibus
quibus per totum orbem dispergit, nec parcit dignitati, nec honori, omnes ad inferna trahere cupit
et facere socios perdicionis sue, quos socios esse non patitur, ad primitias qui per Iordanis
nomen et Jerusalem significatur, nec satis ei habitatores absorbere nisi et alios possit devorare. Unde
Job: Absorbebit fluvium et non mirabitur, et habet fiduciam quod Iordanis fluat in os eius. Et rescrip-
serunt. Sed omnes multos superet, animas contempnit. Unde dicitur: omnes uno ore contradixerunt. Tunc
indignatus Nabuchodonosor vocavit Holofernem principem milicie sue, et precepit ei ut omnem terram suo
imperio subiceret. Holofernes iste princeps generaliter qui certam peremit, significavit antichristum
perdicionis filium, in quem totus Sathanas introibit, ut faciat que non fecerunt patres sui et patres patrum
suorum; non reputabit quod adulescentia omnia regna confringet, et veniet cum milicia magna ut terram
et infaciat, et tabernaculum suum fiat sub monte inclitum et sedem ponat, ubi dominus cum corruit.

Hic est bestia, que secundum apocalypsim draco virtutem potenciam suam dabit, ut adorent ad
draconem qui bestie dedit totam potenciam. Cum percussisset Holofernes fines Assiriorum, venit ad mag-
nos montes Ange qui sunt a sinistro Cilicie, ascendit omnia castella eorum et obtinuit omnem
munitionem. Effregit autem civitatem opulentissimam Melothi, predavitque omnes filios
Tharsis per diversas provincias. Per nomina locorum que in hystoria continentur personarum distinctio-
nes graduum et dignitatum designantur, ex quibus omnibus mediante se dyabolus aliquam
partem nec pugnare formidat difficultatem, sed grandes potentes, grandis est ut efficere ruinam. Tunc
miserunt legatos suos universarum urbium et provinciarum reges ac principes Syrie scilicet Me-
sopotamie et Syrie Sobal et Libie atque Cilicie, qui venientes ad Holofernem dixerunt: De-
sinat indignacio tua circa nos. Melius est enim ut viventes serviamus Nabuchodonosor regi magno
+ simus et subditi tibi simus quam moriamur cum interitu nostro ipsi servitutis nostre dampna paciamur. Me-
sopotamia interpretatur elevacio, Syria sublimis, Sobal vana, Libia interitus, Cilicia
luctus; principes igitur regionum istarum qui legatos suos pro pace ad Holofernem miserunt

significat carnales, qui peccatoribus vel vitalibus studet, ut motus viciorum et voluptatis
delinctum evadere possint, de quibus dicitur: qui vult amicus huius seculi esse, inimicus dei consti
tuitur. Insuper etiam sollicitudo huius seculi et fallacia divitiarum suffocat verbum ne fructum
non faciat. Hii enim sicut nova herba per superbiam extolluntur et tactu languescant vel
liquoris sive penas luxuriae in seculo patiabuntur vel ad calorem nimium transibunt ab aquis
nivium et vermis eorum non morietur, et ignis eorum non extinguetur.
Tunc audientes filii israel, hii qui habitabant terram iuda, timuerunt valde a facie eius.
Sic tempore persecutionis timet ecclesia ne dyabolus et principes eius destruant hoc quod faciant cum et
fidelibus eius quod fecerat ceteris gentibus, timet ne etiam in inferiori parte contingat, et sic aliquid
pacia sui detrimentum patiatur. Mittunt in samariam et ad eos qui custodire debent se et alios monita
salutis, ne per aditum prave dilectionis preoccupent hostibus ingressum ad intima cordis. Per circuitum
mittunt dum omnibus ex omni parte se diligenter custodiant, predicant, preoccupant vertices montium
dum comprehendunt et inveniunt sublimitates ingeniorum et sensuum spiritualium, muros circumdant
vicos, dum fide et virtutibus confirmant fideles sibi commissos, frumenta congregant in preparatione
pugne dum studio suo intendunt lectionibus sacre scripture. Sacerdos quoque eliachim scribit
hii adversus eos dum spiritualis prelatus omnes erudit ut obtineant ascensus montium et ad
veritatem virtutum et angustum iter custodiant, id est subtiles anime sensus diligenter observet. Filii
israel omnia que sibi sunt imperata fecerunt, dum ecclesia preceptis maioris obedivit. Audiens holo
fernes quod filii israel preparent se ad resistendum, vocavit omnes principes moab et duces ammo
n et dixit eis: dicite michi quis sit populus iste qui montana obsidet. Sic ergo querere solet persecu
tores ad invicem quis sit tante constantie fideles, qui sibi in ullo vel sic resistere presumunt. Tunc
iudeus achior dux omnium filiorum ammon ait: Si digneris audire me domine, dicam veritatem de populo isto
in conspectu tuo. Per achior hic etiam designatur qui licet pomina dicta veritatis non teneat, tamen
in doctrina sua multa vera predicat, quod in ecclesia fidei concordat, hii autem etiam pugnant, sed tamen
superati veritate omnino non occultant, hic etiam non mala bonis permiscet, quod si per se falsa dicerent
latere non possent. Sicut qui venena pocula porrigunt, labia calicis melle tangit, ut quod
dulce est primo sentiat, ne quod mortiferum est timeat. Aliquando tamen corrupti saliunt, sic achior in
dens victoria associatus populo dei tradit carnem preputii sui.
Tunc holofernes precepit servis suis ut comprehenderent achior et ducerent eum in bethu
liam. Sic et summi principes seculi persecutoribus fidelium sibi subiectis preceperunt, ut quemlibet confesso
rem pro parte veritatis comprehendant et in manu filiorum israel id est clericorum tradant, quos ipsi perditos
putant, et ducentes vadunt per campestria, quod capiunt eos trahentes per latitudinem in fidelia, et via la
ta que ducit ad mortem. Contra quos fundibularii id est sancti predicatores in montanis et in arduis
dic que ad vitam ducit consistentes per mansuetam predicationem exeunt, et sacre scripture libera va
tiunt. Sed illi achior dimittentes ad arborem ligant, quod perdurans tribulationes conspecte pas
sionis perfecit, et reversi sunt doctores ad dominum suum, quod persecutores fidelium augmento scelerum

suorum deteriores sunt semper. Porro filii israel descendentes de bethulia venerunt ad achior,
quem solutum ad bethuliam duxerunt. Sic doctores ecclesie, ad arborem ligatum solvunt cum
cathecuminos suos nec peccatores primum docent. Cum ad arborem ligatum solvunt, cum a for-
titudine crucis necte pauca docuerunt, et ad patiendum instruunt. Hec autem melius fiunt fiunt
in exemplo ozie et carmis qui consolatus achior, preces devotas in omni populo effuderunt, ma-
gistri ecclesie et cetis fidelibus auditores suos domino commendant, devotis precibus ut eius do-
no fecti quos humana infirmitas non metuit. Tunc ozias / finito consilio / suscepit eum in domum
suam et fecit cenam magnam, et vocatis omnibus presbiteris, completo simul ieiunio refecerunt. Cenam
magnam completo ieiunio, qui etiam diu languida, et panem ibi indignum evangelica doc-
trina et dapibus virtutum huic convivio reficit. Hoc convivio convocantur omnes presbiteri, ut cor
exhortationibus et exemplis convocetur ad fidem percipiendam, et confirmandam. Porro dum
holofernes circuiret per girum reperit quod fons qui influebat aqueductum eorum contra civitatem dig-
et incidi precepit aqueductum. Sic doctrinam evangelii / quam ex divino fonte procedentem
doctores spiritu sancto illuminati et per ipsos sui fistulam in ecclesie civitate introducunt, peccatores fidelibus
persequendo et morte minando auferunt, ubi potius spiritualis indigentia occidat. Tunc ad oziam
congregati sunt omnes viri, femineque, iuvenes, et parvuli simul omnes una voce dixerunt: iudi-
cet deus inter nos et te, quoniam fecisti in nos mala, nolentes loqui pacifice cum assiriis, et propter hoc
manus vendidit nos deus eorum. Isti sunt carnales qui dicunt doctoribus ecclesie: cor autem eorum longe est a domino.
Sunt autem in sagena domini et mali pisces, usque ad litus futuri iudicii, qui presentis vite commoda
malunt gravius sentiunt ~~mala que~~ presentibus uti deliciis quam celestia bona in futuro sibi reservari, qui
rectores suos importunis querimoniis affligunt, et sibi ad libitum seculi consentire cogunt. Con-
sequenter, et dum fatigati hiis clamoribus et hiis fletibus lassati essent, consurgens ozias infu-
sus lacrimis dixit: Equo animo estote fratres, et hos v. dies expectemus a domino misericordiam. Sic v.
sensus corporis quibus presentis vite ducitur qui v. dierum indutias maiorum doctorum expetit, qui corporale
solatium auditoribus suis in distractione permittit, qui in potestate sua sit summi doctoris misericordiam
cum magis quidem in dantis quam accipientis potestate consistit, si a presentis vite negotii solatium
subditos deficiunt, ut credentes peccatoribus corporale devitent supplicium. Et hanc conventio-
nem iudith vidua respuit et contempnit. Judith in inspiratione consistens ad laudandum, etiam sign-
quod videlicet fide et moribus operibus eius laudare non desinit, et vir eius fuit manasses qui mortuus
est in diebus messis ordeacee; hic ecclesie sponsus, vir manasses dicitur, quia nos fecit oblivisci ca-
lamitatis pessime per consolationem divine fluctus. Hic in diebus messis ordeacee in collatione plebs
iudaica, cum mitteret apostolos suos predicare, et manipulos credentium congregare, venit ergo
peccatoribus sunt corporis in divinitate. Cap. x. De iudith vero maior iudei scandalizantur, quod filium batur
filium dei dicebat. Vir sepultus est; sane tempore domini huius sponsa ablato sponso ieiunio et
orationi operam dabat usque ad confirmationem fidei, nec cineribus hec tamen digna pollui. Cer-
Eui ven tavit suis divitias spirituales fidei et virtutis et familiam ingentem multitudinis congregavit

Dixit Judith ad p̄sbit'os/ qd' ē v'bū ī quo ꝯsensit ozias ut tradat civitatē assiriis
si int' quīq3 dies nō venerit nob' adiutoriū/ et q' estis vos/ q' temptatis dn̄m/ non e
est s'mo q' misc'am p'vocet/ s3 pocius irā ꝯcitet/ ⁊ furorē accendat/ posuistis vos
tēp' miserac'onis dn̄i/ ⁊ ī arbitriū v'rm diē ꝯstituistis ei/ n' tēp' n' modū p'scribe' debem9
s3 mag' arbitrio ei9 cuncta relinquimus/ vn̄ q'dā p'ximo'r lege dixisse/ filii dixistis
Regnū q3 dei q'rere debem9 ⁊ c'ta adiacent nobis/ p'ne ¶ Sicut sitis insp'erē ma
dita sit fidelib3 in v'su/ futura i fructu sit/ vos sp'ales vitinē/ cena desideratui p'mitte
Oratoriū iudit/ qd' ad orandū dn̄m ē ingressa secretū cordis sig't/ qd' cū dn̄m ora-
mus intrare debem9 Cilicium asp'itatē d' sig't p'nie Cinis memoriā fragilitatis ⁊ mor
tis p'stracio/ essem humilitatis/ pulchitudo Judith sp'ualē s'c'e ecc'e pulchitudinē sig't
⁊ ornatus ei9 ornamtū s'c'e ecc'e/ q' h't p'uitū ꝯitatem/ ⁊ bonorū op'm exhibic'oē
decorat/ Exarsit in ꝯcupiscētia iudith/ ⁊ voluit eā p' libidinē violare/ ⁊ p'secu
tores eccl'ie integ'tatē ei9 ꝯcupiscūt corrūpe Judith in castris holofernis nō est
polluta cstis gentilib3/ ⁊ s'c'a eccl'ia h'itans int' paganos nō ꝯtamīat' ydolorū sor
dib3 Judith gladio holofernis caput ei9 abscidit/ ⁊ s'c'a ecc'ia hostes suos p'p'hām
eorū maliciā p'imit Judith p9 victoriā cū suis celebravit leticiā/ ⁊ s'c'a eccl'ia
sup'atis suis hostib3 leticiā celebrabit cū angelis/ fugacio sive p'emp'o hostiū
destrucc'om ⁊ dāpnac'om d' sig't impio'r Abra iudith ad lectulus/ fideles sig't
q' famulant' s'c'e eccl'ie Benedict' dn̄s/ q' c'avit celū ⁊ t'rā/ q' te dirixit in vulnera capitis
p'ncipis inimico'r n'ro'r/ q' hodie nomē tuū ita magnificavit/ ut nō recedat laus tua
de ore hōim/ q' memores fu'int v'tutis dn̄i in et'nū/ laus eccl'ie nō recedit de ore hōim
q' memores s't studii ⁊ op'is ei9 q' p'dilc'om dei ⁊ p'ximi/ p'nt' ī tribulac'oēs/ s'c'am
sustinet fide plena/ ⁊ spe s'ca/ attendens eminēciā celestiū p'mio'r/ ubi s'c'a b'a
titudini anglo'r p9 victoriā omnis p'pl's venit ad ih'lm/ adorare dn̄m/ ⁊ mox ut
purificati s't/ obtulerūt omnes holocausta ⁊ vota/ ⁊ rep'missiones suas/ adepta vic
toria de hostib3 suis h's celestis/ ab omi labe purificatus/ ꝑpat ī sup'na dei civitate
ubi visio vera pacis/ ut reddat vota sua conditori De misteriis q' ꝯtinent' ī lib' machabeorum

Et f'cm ē postq'ā p'cussit allexander philipp9 rex macedo/ q' p'mus regnavit
in grecia greciā egressus de t'ra cethim/ dariū regē p'sarum/ atq3 medorū ꝯstituit p'lia multa
⁊ omniū obtinuit regiones/ ⁊ int'fecit reges t're/ ⁊ p'transit usq3 ad fines t're/ ⁊ accepit
spolia multitudinis gentiū/ ⁊ siluit t'ra ī ꝯspectu ei9/ ⁊ ꝯgregavit v'tutē ⁊ exercitū
forte nimis/ Exaltatū ⁊ elevatū cor ei9/ ⁊ obtinuit regiones gentiū/ ⁊ tirānos tyrannos
⁊ facti s't illi in tributū Et p9 hoc decidit in lectū/ ⁊ cognovit q' moreret'/ ⁊ vocavit
pueros suos nobiles/ q' secū erant nutriti a iuventute/ ⁊ divisit illis regnū
suū adhuc cū viveret/ ⁊ regnavit allexander annis xii/ ⁊ mortuus est/ ⁊ obtinuer'nt
pueri ei9 regnū/ unusq'sq3 ī loco suo/ ⁊ imposuerūt s' omnes dyademata/ p9 mortē ei9

et filii eorum post eos annis multis, et multiplicata sunt mala in terra. Et exiit ex eis radix peccati, Anthiochus illustris filius Antiochi regis qui fuit obses Romae, et regnavit in anno centesimo tricesimo septimo regni Graecorum. In diebus illis exierunt ex Israel filii iniqui, et persuaserunt multis dicentes: Eamus et disponamus testamentum cum gentibus quae circa nos sunt, quia ex quo recessimus ab eis invenerunt nos multa mala. Et bonus visus est sermo in oculis eorum. Et destinaverunt quidam de populo et abierunt ad regem, et dedit illis potestatem ut facerent iustitiam gentium, et aedificaverunt gymnasium in Ierosolimis secundum leges nationum, et fecerunt sibi praeputia, et recesserunt a testamento sancto, et iuncti sunt nationibus, et venundati sunt ut facerent malum. Et ascendit Antiochus in Israel in multitudine gravi etc.

Machabeorum scilicet bella silentio non sunt relinquenda. In corpore namque historiae gloriosa eorum contra hostes corporales spirituales designant agones. Rex enim Alexander magnus qui totum pene mundum suo subiugavit imperio, cum tanta dominandi libidine ut nulli quietum potuit parcere. Rex enim qui a pellicu significatur nisi dyabolus, qui dixit: In caelum conscendam, sic ipse pro sua superbia et calliditate et multitudine angelorum secum superbiencium et humani generis progeniem in primo parente sibi subiecit. Alexander moriens imperium suum satellitibus divisit, et dyabolus adventum mediatoris dei et hominum hominis Ihesu Christi suum dominium in dictis imperiis principibus seculi principibus suam malignitatem ad persequendum credentes inspiravit, ex quibus radix peccati prodiit Rex Antiochus filius persecutoris antiqui. Cui quanto est potior, tanto est ad persequendum preciosior. Tradiscamus imperii regis famulatum per timorem gehennae et falsi zeli, et praecipites qui contra dominum praecipitantur eternam dei, falsi zeli ipsi qui testamentum disponunt cum gentilibus, quia suis moribus concordant gentilibus, et suis pravitatibus repugnant fidelibus. Ex adverso partis utique Antiochi illustris cum principibus suis persequitur in lege auctore statum, quia antiquus cum omnibus iniquis persequitur ecclesiam. Sed Mathathias cum filiis suis viriliter restitit, quia Christus cum electis suis plane potenter eciam defendit. Videamus autem quae sint arma quibus Machabei in mente hostes pugnant hostes superant, de finibus suis expugnant. Nunc sunt enim arma ista nisi virtutes et bona opera. Sunt scutum fidei, galea spei, lorica caritatis, gladium spiritus quod est verbum dei. Sunt lancea orationis quae sursum ad dominum dirigitur et in hostem dirigitur. Sunt ... per diversorum locorum deambulantes arcum et sagittam predicacionum. Sunt frenum penitenciae, Calcaria pungitiva et ieiunia. In hac spirituali milicia est corpus equus miles spiritus. Nisi ipse enim superdictis armis armatus non est miles ipse non est, quia sine illis et ipse miles non potest, et quisquis eius miles non est eius hostis est. Sicut ipse testatur dicens: Qui non est mecum contra me est. Studeat quisque armari studeat cum Christo viriliter preliari, ut apostolus mereatur post victoriam coronari. Liber decimus tractat de evangeliis et incipit liber x. habet capitula xiiii.

De conversione aquae in vinum facta in Chana Galilee. De sermone Christi in monte. De dominica oratione. De curatione leprosi. De curatione hominis habitantis in monumentis. De probatica piscina. De duobus existentibus in agro quorum unus assumitur et alter relinquitur. De parabola sagene in mari missae. De similitudine viri super petram edificantis. De signo fermenti

mira accidentis / de homine in agro bonum semen seminanti / de grano sinapis / de fermento abscon-
dito in tribus satis farine / de thesauro abscondito in agro / de spiritu ambulante per arida loca
de homine habente manum aridam / de discipulis ambulantibus per sata / de curatione filie archisi-
nagogi. de curatione mulieris fluxum sanguinis patientis / de trium mortuorum resuscitatione
de decem virginibus lampades suas accipientibus / de homine peregre proficiscenti / de lxx duobus
discipulis in desertum locum ut requiescerent / de arbore fici / de muliere infirmata annis xviii / de
debito loco mutato ad nuptias debebat sedere / de homine faciente cenam magnam / de homine
habente c oves / de homine habente duos filios / vidit Ihesus civitatem et flevit super eam / de ingressu in templum
de [illegible] ad [illegible] / de [illegible] / de fermento phariseorum et herodis / de curatione
lunatici / de homine vineam plantante et eam agricolis locante / de increpatione tyri et sidonis
de hominibus ascendentibus in templum orare / de curatione ceci iuxta viam mendicantis / de zacheo / de patre
familias qui exiit primo mane conducere operarios / de seminante semen suum / de phariseo rogante Ihesum ut man-
ducaret cum illo / de duobus debitoribus / de liberatione cum adversario principi / de divite qui
induebatur purpura et bysso / de navi in periculo in medio maris consistente / de eo quod factum est in diebus noe
de divite villicum habente / de honore discipulis / de curatione paralitici / de [illegible]
in [illegible] / de martha et maria et [illegible] / de ingressu Ihesu
in domum principis phariseorum sabbato panem manducare / de filio / de curatione pueri centurionis /
de arbore bona et mala / de missione rethis in dextram navigii / de muliere samaritana /
de curatione ceci a nativitate / de muliere deprehensa in adulterio / de curatione filii reguli / de
nuptiis regis filio suo facientis Incipit liber tertius de evangelistis

Parentes primi generis humani per culpam primam [illegible] cum sua sobole morti et dampnacioni ob- fecerunt
noxios, sed divina providentia, que fecerat hominem ad sui ymaginem et similitudinem, sua consuluit
primum subsidia salutis prefiguratione redemptionis usque ad adventum redemptoris. Et ubi venit
plenitudo temporis, misit deus filium suum, ut passus [illegible] hominem humanum genus redimeret, et
redemptum ad celestia regna revocaret. Hic ab initio in multiformibus figuris fuit prefiguratus, et
multis oraculis prophetatus. Cuius dispensationis scriptores divina sapientia iiii elegit evange-
listas, ut homo quattuor elementis et iiii humoribus compositus per iiii mundi climata dispersus per
doctrinam iiii evangelistarum ad unam mansuetudinem celorum et beatitudinem angelorum pervenire
valeat. Quos scilicet evangelistas propheta spiritu sancto docente per iiii animalium formas describens
ait: Et similitudo vultus animalium, facies hominis, et facies leonis, facies bovis, et facies aquile.
Per faciem namque hominis designatur matheus, qui ab humanitate christi suum evangelium incepit dicens
Liber generationis Ihesu christi etc. Per faciem leonis designatur marcus, qui in principio evangelii sui ait in de-
serto in deserto rugiebat ut in dictis specialiter sono de ipso continuit dicens, parate viam domino, rectas facite semperno
semitas. Per faciem vero bovis sive vituli faciem ad lucam refertur, qui a sacerdote zacharia incipit dicens
Fuit in diebus herodis regis etc. Per faciem vero aquile designatur iohannes, qui ad alta volans ait
In principio erat verbum etc. Per faciem leonis marcus, quia propter resurrectionis excellentiam [illegible] sic incipit
Vox clamantis in deserto parate etc. in deserto namque clamat leo sicut Ihesus [illegible] in medio
[illegible] in evangelio suo primo facit in deserto

facies hominis pertinet ad humanitatem / facies vituli / ad passionem / facies leonis ad resur-
rectionem / facies aquile ad divinitatem. Sed facies leonis et facies hominis dextrorum a dextris, quia pro-
pinquitas et resurrectio dextrorum generalis et letitia. Vitulus a sinistris dicitur, quia mors post tristis fuit
apostolis. aquila non in medio, sed supra depingitur, quia ascensionem et divinitatem pronuntiat. Evidenti-
or fuit cum talia super omnia commoratur aquila, quia Iohannes plus quam in principio verbum vidit
et secretissimum transfixit. Possumus itaque istas facies ad Christum referre, quia natus est ut homo, passus
ut vitulus, resurrexit ut leo, ascendit ut aquila. Unusquisque et perfectus est ut homo in ratione, vi-
tulus in sacrificio, leo in fortitudine, aquila in contemplatione. Que enim in animalibus dextrorum ad
omnes perfectos refertur. Ecce quod Iohannes in apocalipsi sua in libro suo revelationis, sed
evangelistas per eas de facies describit. Nos itaque de evangeliorum plenitudine quedam fra-
gmenta capientes, hauriendo capimus, exponendo ubi Christus honorum auctor incipit miraculorum
suorum operationes. De nuptiis in Chana Galilee factis

Nuptie facte sunt in Chana Galilee, et erat ibi Christus cum matre eius. Chana interpretatur zelus, et significat
fervorem divine dilectionis. Galilea interpretatur transmigratio, et significat statum ecclesie, vel
de sponso nostro spiritualis conversationem honestam, perponentes transitoria, transmigramus ad eterna. In
Chana autem Galilee sunt nuptie, quando in statum ecclesie sive conversationem bonam per fervorem inti-
me dilectionis Christo fideles anime sociantur, ita ibi Ihesus id est salvator, quia populum suum salvat a peccatis
eorum, aquam convertit in vinum, quando sensum convertit impium et facit pium. aquam convertit in vinum, quando de
luxurioso castum, de ebrioso sobrium, de avaro largum, de prodigo parcum, de furibundo mansuetum,
de superbo humilem, de iracundo mitem, de perturbato patientem facit. Aquam convertit in vinum, quando aufert
culpam et confert gratiam. Per aquam designatur malum, per vinum bonum. Mali etiam sunt ut aqua frigidi sunt
per malitiam, et sicut aqua fluit in mare et decurrit, Sic illi paulatim vitiorum fluunt
et decurrunt in amaritudinem eternam. Boni vero ut vinum [illegible] calent per gratiam, et foris alios placent
et tales faciunt, et inebriant per doctrinam. Sunt autem nonnulli mali tante pravitatis, ut non tantum sint
frigidi sicut aqua per malitiam, sed et sicut glacies congelati pravitatis duritia, que tamen de aqua prius fuerat
dissolvuntur non in vinum iocunditatis convertuntur. Nil tamen est difficile domino Ihesu, quia ad ipsius vo-
luntatem et solvuntur talium duritia, et ad eius nutum eius de gratia. Sex ydrie id est sensus corporis
cum uno simplici sensu anime. Sed et ydrie dicuntur lapidee, quia sensus nostri erant [illegible] ob duritiem sue
culpe. Istas ydrias aqua implemus, quando fletibus vere dilectionis et compunctionis omnes
sensus nostros a culpa infectos per fletum lavamus. Tali aqua purificantur iudei, id est veri
confessores, que non tantum confitentur cum voce oris, sed opere manuum et virtute cordis. Capiunt
autem ydrie metretas binas, quando deflemus quod commisimus, delectatione et consensu. Ternas
vero quando fletibus purgamus non solum delectationem et consensum, sed etiam opus malum. Aqua
denique convertitur in vinum, quando fletum culpe sequitur iocunditas gratie. Omnis homo primum bonum vi-
num ponit, quia homines ea que ad vinum pertinent amant in principio, sicut delectabilia, inde quod deterius
est, quia finaliter incipiunt amara. Deus vinum bonum servat, quia prima sunt bona que nobis in [illegible] tempore

Instituta nuptie ecclesia sive spiritualis vite conversatione honesta

+ disfat / quia i. virilis etas post enarrat hominis ad divinum

ad comparationem futurorum bonorum, que nobis est datum in eternitate. De eodem

Implete ydrias aqua. Galilea interpretatur transmigracio facta, unde gens Galilea est transmigrantis de preteritis ad futura. In galilea fiunt nuptie, quia transitu temporis fructificatur copula prima fuit dilationis etatis ad sponsum tunc addit. Sex ydrie sunt sex etates in mundo. prima ab adam usque ad noe, secunda a noe usque ad abraham, 3a ab abraham usque ad david, iiij a david usque ad transmigrationem babilonis, v a transmigracione babilonis usque ad xpm, vj a xpo usque ad finem mundi. In vita hominis infancia prima, secunda puericia, 3a adolescencia, iiij iuventus, v virilis etas, vj senectus. prima i. infancia quasi quodam diluvio labe oblivionis obruitur ut non videatur in posterum nec vestigia sua ulla relinquit. Secunda i. puericia primum de diluvio oblivionis ad [illegible] per superbiam erigi et per concupiscentiam dividi et dispergi. Tercia i. adolescencia primum per exhibicionem discipline evadit deinde preceptis informatur et consilio regitur. iiij i. iuventus, [illegible] et subiectione regiminis et primus hominis ad divinum venit. vj i. senectus, [illegible] concupiscentia [illegible] transitur. Sic humanum genus primum diluvio obrutum est, iiij [illegible] edificacione turris elatum in divisione linguarum dispersum. Tercio in abraham [illegible] et moyse preceptis informatum [illegible] consilio gubernatum, iiij sub regibus [illegible] subiectum, v sub pontificibus [illegible] religione [illegible], vj sub [illegible] bonitate illustratum. Iste sex ydrie sunt in [illegible] in vita hominis omnes aquis implentur quia iudicio dei mundus plenus est, unde [illegible] iudicia tua abyssus multa, multa operatus est deus ab inicio seculi et operari non desinit et hec omnia iudicio suo et nichil sine causa fit. Sed quamdiu dicitur nos pro hoc iudicia tua [illegible] non dum aqua in vinum est conversa. Deficiente vino iubet [illegible] ydrie aqua impleat [illegible] in vita hominis carnales delectationes deficiunt que quedam [illegible] temporibus [illegible] saporis [illegible] placentibus aut amplius dulcescunt quia tunc aqua in vinum convertitur, quia in [illegible] hominis opus dei quod [illegible] non sapit spiritualem intelligentiam illuminatus dulcescit. De sermone domini in monte

Videns ihesus turbas, ascendit in montem etc. [illegible] per [illegible] numerum que ad octo beatitudines pervenit, dispositos gradus ascendit in montem, hoc nobis insinuat quod qui sacre scripture [illegible] non in valle [illegible] operis non in campo effrenate dissolucionis consistere debeat. Sed in monte spiritualis conversacionis [illegible] bonorum operum ascendit sic scriptum est [illegible] monte [illegible] ascende tu qui evangelizas syon. Ascensio vero in montem sublimem designat conversacionem [illegible] auctoritate magistri. Beati pauperes spiritu etc. Alii sunt spiritu divini [illegible] effectum predicacionis [illegible], alii quandam [illegible] spiritu [illegible], alii spiritu pauperes, alii spiritu divites [illegible] [illegible] spiritu [illegible] pusillanimes, spiritu pauperes humiles, superbi [illegible] faciunt non facienda per elacionem, pusillanimes facienda [illegible], et facienda faciunt [illegible] paupertatis [illegible] spiritus [illegible] regna ducit ad beatitudinem supernam. Beati mites, mites sunt lenes et pacientes, [illegible]

uel [illegible] cl[illegible] et [illegible] hominis api [illegible] in fine eius

dine [illegible] succe[illegible]

nemine leditur et in pluribus ceditur. Sunt autem quidam qui volunt ita esse mites ut nichil curent
de aliena vita, neminem de bono ammoneat, neminem de malo corripiat. Sed talis le-
nitas non est in illa laudanda, quia patitur defectum ubi debet exercere virtutis effectum. Talis igitur debet esse
mitis ut neminem ledat, mala illata patienter sustineat, et non solum suam sed nec alienam
negligat vitam, ut si opus fuerit et bonos ad meliora compellat cohortatione, et malos
de malo correctione. Est enim modus in rebus, quia sicut homo non debet esse nimie asperitatis, sic non debet
esse nimie lenitatis, ut inter dextram et sinistram procedat cum mansuetudine ad beatitudinem.
Beati qui lugent quoniam ipsi consolabuntur. Luctus solet esse pro amissione temporalium ~~eternorum~~ [illegible]
carorum, sicut quando quis amittit caros suos, patrem, matrem, filium, vel aliquem propinquum. Heu quam
multi lugent caros suos, qui nequaquam lugent semetipsos; quam multi lugent dampna corpora-
lia, qui lugere contempnunt dampna spiritualia; quando aliquis in infirmitatem vel mortem [illegible] lugent amici; quando autem
peccant dampnabiliter, quando fornicantur, quando dicit falsitatem, quando mulierem videt ad concupiscendum
eam, nemo luget. O sanitas insana, conversio [illegible], vita mortua. De istis qui non lugenda
vel parum lugenda [illegible] luget, [illegible] lugenda, scilicet dampna spiritualia non luget, vel potius
de ipsis rident, de istis prophetavit [illegible] [illegible]. Ve hiis qui dicunt bonum malum, id est vitium esse
virtutem, alterum bonam [illegible], mala [illegible] [illegible] dampnacionis eterna etc. Lugenda
enim sunt, non tamen de amissione carorum, sed lugeamus amissionem bonorum operum, amissionem
virtutum, lugeat maliciosus amissionem [illegible] corruptus amissionem humilitatis virgi-
nalis integritatis, lugeat superbus amissionem humilitatis, lugeat iracundus amissionem [illegible]
[illegible], lugeat avarus amissionem largitatis, lugeat ebriosus amissionem sobrietatis, lugeat
accidiosus amissionem spiritualis [illegible], lugeat invidus amissionem caritatis. Item beati qui lugent
[illegible], quia consolabuntur primo indulgencia, deinde [illegible], postremo autem perfecta
+ dice possessione [illegible] terra [illegible] [illegible] spiritualis et fructuose terra orbis creatoris lugencium. Alii
itaque lugent pro indulgencia culpe, alii lugent [illegible], [illegible] [illegible] collatione, alii
ampliori fervore accensi lugent pro desiderio future glorie, et in hiis omnibus beati qui lugent, quia
qui seminant in lacrimis in exultatione metent, et absterget lacrimam ab oculis suis etc.
Beati qui esuriunt et siciunt iusticiam etc. Omnes homines esuriunt et siciunt, alii esuriunt et siciunt
bonum, alii esuriunt et siciunt malum, alii eciam esuriunt et siciunt aurum et argentum, [illegible]
[illegible] etc. [illegible], que omnia sunt in se bona, sed male [illegible], mala [illegible], quia mali in-
utiliter esuriunt et siciunt. Sicut dominus [illegible] [illegible] mamona id est divicias, non quia res divicia-
rum [illegible] [illegible] [illegible] acquisite, alii esuriunt et siciunt [illegible] honores, alii volup-
tates, alii salutaciones in foro, primos recubitus in cenis et cathedras in sinagogis, et
vocari ab hominibus rabi. Sed tales non possunt fieri beati, quia non possunt saturari. Totus enim mundus
+ nequaquam homini sufficere [illegible] dominus mundi. Non enim implebitur oculus visu, nec auris impletur
auditu, nec in ceteris sensibus potest homo saturari [illegible] [illegible], quod [illegible] David [illegible]
[illegible], qui [illegible] ad comedendum et bibendum non [illegible] ad necessitatem, sed [illegible]

ad superfluitatem terrenorum divitiarum. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Esuriamus igitur et sitiamus non terrestria nec terrena sed iustitiam, ut per esuriem et sitim iustitie perveniamus ad saturitatem eterne glorie.

Beati misericordes quoniam ipsi misericordiam consequentur. Omnis misericordiam accipere vult; nisi cum [illegible] dimittitis, non dimittetur; quia secundum mensuram qua mensi fueritis remetietur vobis. Beati ergo misericordes, qui aliis in angustiis suis assistunt et eos secundum possibilitatem suam protegunt et defendunt.

Beati mundo corde quoniam ipsi deum videbunt. Mundo corde sunt illi qui nec pulvere inutilis cogitationis nec luto fedantur prave delectationis. Mundo corde sunt quos non tegit nebula tenebrose ignorantie nec corrumpit fetor sordide concupiscentie. Mundemus ergo corda nostra ab omni ignorantia per scientiam veritatis, et ab omni perversa cogitatione concupiscentie per amorem virtutis, ut mereamur deum

Beati pacifici quoniam filii dei vocabuntur. Pacificus est princeps pacis [illegible] videre in gloria regni celestis. Pacem custodire norunt, qui vicia adversaria subiugant, virtutes erigunt, et quidquid in se per pravas cogitationes, locutiones, operationes deprehendunt prudenter et potenter expellunt, nec ad [illegible] in regno sue dominationis permittunt, et si quid eis adversitatis contigit pacem cum suis servant, et tota cum sui cordis tranquillitate iudicant. Pacifici sunt qui cum eis in malis mala fecerint vel mala non reddunt, opera mentis reddunt. Sed cum his qui oderunt pacem pacifici sunt. Pacifici sunt qui non in se tantum pacem custodiunt, verum et alios discordantes ~~ad unitatem~~ pacis [vinculum] reducunt. Isti filii dei vocabuntur, quia deus summa pax est et omnia cum tranquillitate iudicat. Filii dei et fratres sunt Christi. Isti filii per gratiam, Christus filius per naturam, heredes, coheredes autem Christi.

Beati qui persecutionem patiuntur et cetera. Multi persecutionem patiuntur, sed alii propter culpam, alii propter iustitiam. Propter culpam patiuntur mali, propter iustitiam boni. Latro suspenditur propter culpam; iustus non potest suspendi nisi propter iustitiam et innocentiam. Unde dicit [illegible]: nemo potest nisi per persecutionem attingere ad beatitudinem, que nunc in parte constituit nostra, et sancta ecclesia contra partem patitur adversa, et ideo dicitur quia ubique persecutiones sunt, quia condicione impenetrabili sunt ecclesie; persequitur Cain Abel, Ysmael Ysaac, Esau Iacob, id est impius iustum. Et si quis persecutionem non patitur ab hominibus, patitur in occultis hostibus. Omnes enim qui pie volunt in Christo vivere persecutionem patiuntur, dicit apostolus. Quia igitur non cessant persecutiones, patientia nobis necessaria est, ut portemus ~~repromissiones~~. Ve autem his qui perdunt patientiam, quia perdunt et patientie coronam. Non igitur murmuremus si in paucis vexemur, quia in multis bene disponemur. Igitur per paupertatem spiritus attingitur ad regnum celorum, per mansuetudinem sive lenitatem ad terram viventium, per luctum ad divinam consolationem, per iustitie sitim et esuriem ad superne iocunditatis [illegible], per misericordiam temporalem statum [illegible] eternam paradisi, per mundiciam ad dei visionem, per pacem ad dei filiationem, per patientiam persecutionum ad eternam regni celestis tranquillitatem.

Beati eritis cum maledixerint vobis homines et cetera. Superius locutus est in generali, modo apostropham facit super apostolos [illegible] et aliis electis conveniat, ostendens apostolis [illegible] vobis [illegible] passuri essent. Quia patiens est qui his [illegible] et pervenit ad eternam beatitudinem [illegible], quam multi sunt qui propria iniuria reddunt si possunt, et si id perficere non valent quod conantur, tamen hec et maiora minantur [illegible] bene sunt apostoli [illegible]

isti suis cordibus impresserunt qui ibant a conspectu concilii gaudentes, quoniam digni sunt habiti pro nomine
Christi contumelias pati. Item Ieronimus. Qui nobis maledicunt iuste nobis maledicunt, iam non
gemimus nimium, quia si propter Christum vel culpa nostram sustinemus blasphemias, non pro diaboli non
habemus nimium. Gaudete et exultate. Similiter Ieronimus. Accipimus sanctos, qui nobis ariditate plaria qui
vulgus vanis laudibus nos attollit, gaudemus et exultamus, cum magis dolere magis flere
debemus, quoniam maius periculum est propria quam adversa, laudes quam vituperationes. Sed audiamus quod sa-
lubris exultatio salubre gaudium apostolus demonstrat, cum eis in contumeliis et persecutionibus
gaudendum esse et exultandum denotatur. Gilbertus. Cum causam dicens merces vestra multa
et nobilis, merces ista sanctos multa est, magna, preciosa, diuturna. Multa quoniam numerari non potest,
magna quoniam non potest comprehendi, preciosa quoniam non potest extimari, diuturna quoniam non potest finiri.

Inter illa omnia que fragilitas humana facere potest **De oratione dominica**
deo placet oratio, vel cui placere valeat, plurimum prodest oratio si cum pura conscientia cum cordis
humilitate; quoniam si conscientia fuerit sordida peccato vel bonorum operis feditate polluta, si ex nimium iam
fuit elatione repletum oratio nostra apud deum non recipitur, nec enim exaudit quod enim auditur
animo sua ne audiat loquentem oratio eius execrabilis erit. Mediator itaque dei et hominum homo Christus Ihesus
humane salutis consulens, et illi intendens prudens medicus saluberrima doctrine verba forma
institutionis instituit, et quo precem orare debeamus edocet dicens, cum oratis non eritis sicut
ypocrite, qui amant in sinagogis et in angulis platearum stare orare. Orantes
autem nolite multum loqui, quoniam in multiloquio non deesse potest peccatum, putant enim ethnici in multiloquio suo
exaudiri, sic ergo vos orabitis, pater noster qui es in celis et cetera.

In hac oratione dominica septem petitiones esse nos instruunt quarum prima est, pater noster qui es in celis sanctificetur nomen tuum,
secunda adveniat regnum tuum, tertia fiat voluntas tua sicut in celo et in terra, quarta panem nostrum cotidianum da nobis hodie,
quinta dimitte nobis debita nostra, sexta et ne nos inducas in temptationem, septima sed libera nos a malo.

Pater noster et cetera. Item singulis ferre diebus clerus et populus viri et mulieres, sed precipue diebus
solempnibus congregati ad basilicas convolant vestibus melioribus ornati aspectibus hominum, singuli
pro posse suo se adornant domum dei secure que filii dei quum intrant, genua flectunt, pectora
tundunt, manus expandunt, ora aperiunt, preces fundunt, dicentes, pater noster. Item quod sine gemitu non est
dicendum non est, quoniam multi dei domum deum despicienter ingrediuntur, et quoniam pauci exaudiuntur, quoniam multi
deum vocant in hac oratione patrem, cuius non sunt filii sed illius patris de quo dominus dicit, vos ex patre dyabolo
estis, quoniam eius opera facitis, non sunt dei filii qui perdiderunt gratiam per peccatum, filii dyaboli sunt omnes, quos
impenitentes et culpa mortali, filii dyaboli sunt sicut malis sententiis dei, solemus dei inmundi con-
cubinarii, adulteri, avari, maledici, fenerators, et aliis huiusmodi dampnabilibus peccatis deservientes
qui dicunt servi suo fatue qui videntur mulierem ad concupiscendum eam, et quamquam sine pudore sponsi preposita sunt
ad vitam propter sunt nobilitate, et quod multo gravius est, quod magis flendum est, non solum vulgares et in-
docti laici verum et innumerabiles sacerdotes nostri temporis, quod quidem multo gravius est, qui sacro sunt peruncti
oleo, qui cotidie sacris ornantur vestibus, sacris assistunt altaribus, qui sacramentum dominici corporis et

sanguinis mundissimis manibus deberet tractare deum ipse et est commissis sibi plebis devotis ordinibus
spiritu quoque sordibus viciorum involvuntur ipsi peccatorum maculis polluuntur. Et quia celestis non solum
talis criminibus quibus multi conscientias fedant, sed multo gravioribus et sic non modificare sed scan-
dalum et in populorum ruinam ... ita posita sit ut generaliter a laicis dicatur omnia mala exempla
sunt orta a clericis rebus omnibus ... et contemptus sunt. Contra et tales sacerdo-
tes qui cotidie quando hora prima decantant vel semper ipsos maledicunt vel testimonium divine male-
dictionis adversum se dant quando proferunt maledicti qui declinant a mandatis tuis. Cuiusque sunt con-
tione ... deum patrem vocant. Cuiusque ab eo exaudiri desiderant talis innatur ut deus
eos filios nos eos esse recognoscat per gratiam qui omnium fit creatura, alioquin cum iudicabitur
exibit condempnatus et oratio eius fiet in peccatum

Pater noster qui es in celis. Cum dicitur pater benivolentiam captat. Cum dicitur noster excludit superbiam. Quod dicit
qui es in celis ... eterna. Cum patrem deum nominat benivolentiam captat quia patrem clamat. Cum
noster dicitur superbiam excludit quia se non arrogat proprium ... sed et aliis communem esse denunciat. Cum
dicitur qui es in celis ... quia non solum in terris sed in summis cum patre ... predicat

Sanctificetur nomen tuum. Multa sunt nomina divina ... nos petimus sanctificari, dum dicimus sanctificetur nomen tuum.
Nomen dei est fides qua deus ... cordibus notescit. Nomen tuum id est sanctificetur fides tua que est
noticia qua ... sed ... dei non est sanctum et sanctificatum omnis scriptura clamat nomen
domini esse sanctum, nomen domini sanctum sanctum esse, sed adhuc in cordibus ... sanctificari potest, potest namque sancti-
ficari in cordibus paganorum in quibus non dum sanctificatum est per fidem, potest sanctificari in cordibus iudeorum
in quibus non dum sanctificatum est per fidem ... sanctificationem vel confirmationem, potest namque sanctificari in cordibus
falsorum christianorum in quibus sanctificatum non est per dilectionem, potest quoque amplius in cordibus electorum per ma-
iorem fidei confirmationem sanctificari et maiorem dei et proximi dilectionem. Quanto enim quisque perfectius
deum credit et diligit tanto amplius nomen patris in se sanctificat et sanctificatum demonstrat.
Pater noster qui es in celis, sanctificetur nomen tuum. Sanctificetur in cordibus paganorum, sanctificetur in cordibus iudeorum, et illi
in te credant et isti perfectius credant et utique diligant. Sanctificetur in cordibus falsorum christianorum ut
sicut habent per fidem tui cognitionem, sic et habeant perfectam dilectionem. Sanctificetur adhuc in
cordibus electorum per maiorem certitudinem cognitionis et maiorem suavitatem dilectionis

Adveniat regnum tuum et cetera. Quid est quod petimus cum dicimus adveniat regnum tuum. Numquid non habet regnum deus
... regnum quod est quod psalmista ait: Quoniam domini est terra ... deus regnum habet deus. Quid petimus autem
ut adveniat regnum eius quod petimus ut adveniat regnum eius, petimus ut adveniat in eo quod iam est
sed nobis quod non dum est, vel potius manifestetur in eo quo non dum manifestum est, adhuc enim nasci-
turi sunt multi qui ad regnum eius sunt predestinati non dum sunt de regno eius manifestati. Adveniat
ergo regnum tuum pater celestis, ut primam carnis generationem adveniat tuum predestinati et per gratiam baptismi
regenerentur et fiant iusti et claritate iusticie omnibus manifestentur esse filii regni tui. Adve-
niat ergo regnum tuum ... in fine seculi in die iudicii in sermone generali separentur grana a paleis
... ab edis, frumentum a zizaniis, et ecclesia tua que est regnum tuum de pressura presentis seculi te vocante

tuscat i gloria patris celestis. Sic adhuc reg. t. ut sic reges i iustificatis / et in tuo reges iustifi-
candis, ut sic regnas i istis, que iam sunt boni, sic expulsa potestate demonum regnes et in illis qui sunt

Fiat voluntas t. sicut in celo et in terra. Sicut enim in celo nemo sanctorum vel angelorum adhuc mali
a voluntate dei deviat, nemo illi contradicit. Oramus igitur sic ut voluntas dei sic adimpletur
in celo ab angelis, ita adimpleatur ab hominibus in terris, ut nec vel pigredine vel per fragilitatem
infirmus [margin] ignorantia delinquat, cum iustus dominus dici non sit sine peccato super terram, tamen multis in offendimus omnes
secundum faciendum hoc adverbium sicut non est equalitatis et similitudinis insinuat non equalitatem. Si quis in
edificaret domum parvam secundum formam et dispositionem maioris domus non diceremus quod parva domo
tanta esset quanta esset illa maior, sed diceremus talis est ista qualis est illa talis secundum similitudinem, non
tanta quantitate. Fiat ergo pater voluntas t. sicut in celo per angelos et sanctos prima stola iam glorificatos
ita et in terra per homines iustificandos et glorificandos ut sicut illi faciunt vo. t. in celo ita isti
faciunt vo. t. in terra, et si non secundum quantitatem, tamen secundum similitudinem, id est sicut secundum illorum perfectionem, tamen secundum illorum per-
fectionis imitationem. Fiat vo. tua non solum in celis per bonorum operum exhibitionem, verum etiam
in operibus permalorum dispositionem. Licet enim malorum non sis auctor, tamen malorum dispositor
et omnis sub potestate tua multa sunt mala, nulla tamen relinquis inordinata et [illegible] in omnibus. Fiat
vo. tua in bonis pactionem, in malis paraconem [illegible] ordinationem. Fiat vo. t. sicut in celo et in terra. Ut sicut
in celo faciunt vol. t. cherubin et seraphin, troni, dominationes, po[testates], [vir]tutes, principatus, angeli, archangeli, patriarche, prophete,
apostoli, martyres, confessores, virgines, et omnis chorus electorum iam a vinculis corporum solutorum coram te glorificati
sic secundum gratiam a te sibi collatam et secundum possibilitatem suam faciat eam in terris omnes episcopi, presbiteri et
universus clerus, omnes reges, principes et universi populi masculi, femine, magni, pusilli, boni,
mali, quod de malo ad bonum convertuntur. Fiat vo. t. non solum in creaturis rationabilibus per tui
cognitionem et dilectionem, secundum creaturis irrationabilibus per carum constitutionem et multiplicationem.
Fiat vo. t. non solum in rebus sensibilibus per fecunditatem propagationis, secundum et in rebus insensibilibus
fiat per vegetationem germinationis. Fiat denique vo. t. non solum in rebus generalibus, secundum et particulariter
singularibus. Sic fiat vo. t. sicut in celo et in terra. Sic sit in terra iustificatis, sic fiat adhuc iustificandis
Sic fiat vo. t. sicut in celo et in terra sicut in perfectionem tua adducta, sic et in terra sine contradictione et defectu dicatur
fiat. Fiat vo. tua sic in celo et in terra.

Panem nostrum cotidianum da nobis hodie. Fecit deus hominem ex substantia duplici corporea et incorporea spirituali, quia igitur homo compositus est ex duabus substantiis, necessarius est ei duplex panis, unus corporalis,
alter spiritualis; corpori panis corporalis, spiritui spiritualis. Corpus pascit annona agri, spiritum pascit
sacra doctrina. Corporalem a deo petimus panem, quia nisi deus dedit pluviam et fecit terram germinare
non possimus habere corporalem hunc panem. Spiritualem panem a deo petimus, quia et ipsum nisi deus dederit
non habemus. Panis corporalis a parentibus carnalibus filiis ministratur, spiritualis a spiritualibus, ut
puta apostolis et a doctoribus ecclesie nobis dispensatur. Unde apostolus: Hic iam queritur inter dispen-
satores, ut fidelis quis inveniatur. Quis enim est in mundo temporibus fidelis servus et prudens quem consti-
tuit dominus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore fideliter et prudenter, et fideliter quantum ad deum

prudentem quantum ad homines / fidelem quantum ad deum i(d est) ut tanta fide tanto timore / tanta soli-
quadmodum citudine / tanta instancia / tanta diligencia / quanta ad deum pertinet dei verbum dei dispenset / et prudentem
quantum ad homines / ut secundum capacitatem et maneriem singulos erudiat / sed quod sine gemitu luctu vix narranda
dicam non est sic sepius [aut] et mundus sacerdotibus plenus est / et tamen si sit / qui bonum audire velit / non
est qui dicat. Quid enim fuit quod dicam sed / quidam sacerdotes moderni in die iudicii et die calamitatis
vel exultantes de longe venientes qui ordinem sacerdotalem susceperunt / sed inordinate vivunt non cau-
bescunt / qui diligunt cum vulgo confessores prius indocti / prius mobiles corruptores qui divinis
consederunt / verba inutilia vel e primaria predicare et audire simplex vinum — et non solum divinis et mor-
tuis detrahere redditus ecclesiarum et confessorum oportunitate et in porticu requirunt oblationes toto
cordis ... concupiscunt ore nonnumquam impudenter exigunt / advenientes vero manu rapiunt
quedam convivia se invenerunt / et nulla quam in oculos sunt in ... / sicut dicit apostolus / ... lanam de ma-
gregis vestiuntur lacte pascuntur et pre penuria et fame moriuntur ubi deficit tempus /
... et ... / nec ... verbum vbi de ore eorum egreditur / quod ... vel conuissi(?) docent
de malo ... exemplo suorum operum ad bonum revocare et ipso confirmare. Conditum se
obsequitur ... arbitrans / verba divine laudis ululat ... sibilat / et audiencias
et ... motu corporis scandalizat non edificat quid inquam dicturi quod fuit
sic tales / pastores domine pascere tu ipse oves tuas / inspiracio tua doceat eas de omnibus / ut spec-
tatus pertinentia aspiracione vel doctrina confidat quod talium sacerdotum os mutum non dispensat
contra tales sacerdotes dicit dominus per prophetam. Et erit sicut populus sic et sacerdos / et iterum / sacerdotes non dixerunt
ubi est dominus / et tenentes legem nescierunt me / et alio loco dicitur de eis / canes muti non valentes
latrare / et canes impudentissimi nescientes saturitatem / nemo itaque ab huiusmodi sacerdotibus expectet
sibi panem sacre doctrine dari / quia tales sacerdotes vel docere nesciunt vel erubescunt vel contempnunt
quid ergo faciant oves illius ... considerare debent / aliis in locis / sacerdotes doctos et scientes di-
centes et illos audire et per illos se doceri consilium animarum suarum simpliciter postulare. Sunt etiam
quidam pseudo predicatores / qui sicut zizania in agro domini a dyabolo sunt seminati / qui totum mundum
cum suis philateriis peragrant et vulgus indoctum et divites pravis incantant verbis mendacibus / bene-
ficant dicentes pax pax et non sit pax / Et quid dicit scriptura / popule meus qui te beatificant ipsi te seducunt
et viam gressuum tuorum dissipant. Item sunt qui beatificant et beatificatos precipitant et alibi male-
dicat benedicentibus vobis et maledicat adulatoribus / quibus dicitur in benedicentibus vobis / vel maledi-
ctis ipsis / quibus benedicatis / dicant ergo oves / O pater da nobis hodie panem nostrum scilicet corporalem et spiritualem / panem
corporalem ut tua gracia gubernare sinat ... suum sacie et consummare / panem spiritualem ut in spiritibus
pluribus et doctoribus concupiscit doctrina sua que tradita nobis studeant fideliter et prudenter dis-
pensare / et si illi panem nostrum istum scilicet frangere non curant / tu ipse nos pascere precaveat prius tua
inspiracione / ut intus pre capiamus panem quod foris fraudamur pastorum tractatu mater

Dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris / quam multis timenda / quam multis periculosa est
ista oracio / multis enim plus confert detrimentum quam augmentum / plus dampni quam lucri / Sunt namque

quidam qui per magnam vel longam malignitatis et odiorum maliciam obumbrati, illos qui per aliquam
iniuriam eis sunt sicut debitores in animabus suis iugulare et trucidare et omnibus modis ledere et confundere
concupiscunt, nec propter timorem dei, nec proximis suis satisfactionem recipere vel concordiam facere volunt.
De talibus scriptum est: Unum cor, una fellis, qui cum tales sint, tamen ad ecclesiam confluunt et coram deo
et altaribus eius orantes dicunt: Dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Sed omnibus [illegible] scripture contrario
presumptio ad usum sed penitus provocatur, ubi homini resistat ira et a deo querit veniam. Sed ut quidam
in presbiteris quarto in sermone, sicut dicit beatus augustinus, divina miseratio condescendens, concedit ut saltem
tunc debitoribus suis debita dimittant, cum ipsi debitores indulgentiam ab eis sibi dari postu-
laverint, sicut dominus Petro suo necessario fecisse legitur, quemadmodum scriptum est: Si peccaverit in te frater tuus, dimitte ei.
Quanto magis rogatus a debitore debitum et libens in animo non dimittere contempnit, tanto minus sibi a domino
dimitti debitum peccati suscipit. Qui vero magis id coram oculis videns aggravat quod alieni
aut proprius misericors [illegible] sua posse requirere satisfactionem de iniuria sibi illata recipere,
et a debitoribus de indulgentia rogari, debet tamen si contingat multorum horum fieri debet omnibus
modis iram proximi cordis refrenare et de semetipsis tenebras odiorum expellere, memores
esse debent de eo quod scriptum est: Ira viri iusticiam non operatur, et iterum: Qui fratrem suum odit, ho-
micida est, et omnis homicida non habet partem in regno christi et dei. Aut omnia omnibus corde puro
multum iocundus sine restauratione rerum, satisfactione iniuriarum, et sine precibus debitoribus
suis indulgere misericorditer, et sua tribuere, et obsequia caritatis exhibere, perpendat unusquisque
in oratione ista: Dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus, et videt qualem indulgentiam ipse accipere, talem studeat
et aliis facere. Si quis autem hoc consilium meum tacuerit, et istam orationem minime dicat: Dimitte nobis etc.
sed dicat: Dimitte nobis sicut et nos dimittimus debitoribus nostris, et si pro aliqua fragilitate vel et pro ira nos videas non dimittere
sicut debemus, da nobis gratiam [illegible] voluntate tua dimittamus, et indulgentiam tuam consequamur.
Da ut sic diligamus homines, ut errores non diligamus, ut sic diligamus rationem
ut non diligamus culpam, ut sic diligamus qui deliquerunt, ut non diligamus que male fecerunt.
Et ne nos inducas in temptationem. Cum scriptum sit: deus temptator malorum est. Dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus etc.
neminem temptat, unusquisque temptatur a concupiscentia sua abstractus et illectus, quomodo
quod petimus cum dicimus: Et ne nos inducas in temptationem? Est igitur sensus: Ne nos etc. non ut numquam permittas
nos temptari, sed ut numquam nos permittas a temptationibus superari, et oramus ut per temptationes
probemur. Multum enim sunt temptationes electis utiles, quia per temptationem victoria pervenitur ad
coronam. Unde Iacobus apostolus: Beatus vir qui suffert temptationem, quoniam cum probatus fuerit acci-
piet coronam vite, quam repromisit deus diligentibus se. Qui dicit in principio eiusdem epistole: Omne gaudium existimate fratres mei
cum in temptationes varias incideritis, scientes quod probatio fidei vestre que subaudis per temptationes fit pa-
tientiam operatur, et de patientia scriptum est: Patientia vero opus perfectum habet. A [illegible] temptationum modos sunt
species sive modi. Sicut in alio loco iam diximus temptationum alia levis et occulta, alia gravis
et manifesta, alia levis et occulta, alia gravis et manifesta. Tria autem sunt que nos temptant:
caro, mundus et dyabolus. Caro per gulam et per luxuriam, mundus per superbiam ut dicit

padu'sariit frangat dyabolus omibz modis nos aggredit, et ad omem neqam nos
pducere conatur, sz n. n. i du. ite. ne nos pmittas temptari sup id qd' possimus sus
tinere, sz da cu temptacoe et puctu ut possimus sustine

Sed li. n. a ma. Multa st mala, quibz huana condicio subiacz, et quorz pssura
euadere pssimme valet, q generalit' cosiderata duobz modis distingui possimus, quedam sunt
a(nim)e corpis, aliud e a(nim)e. Sic a(nim)e qd' e culpa, aliud qd' e pena. Ite aliud pntis seli, alid
futuri, ab omibz istis et ab aliis q pista comphendi n. et subist gtinctiu petimus li
berari, qn oramus dicentes, li. n. a ma. li. n. ab oi ma. s. cor' et malo aie, a malo qd
e culpa, et a malo qd' e pena, a malo pntis seli, et a malo futuri, libera nos, qz n tu liberes
no potimus sine te liberari, nec a maximo nec a minimo, libera go nos tu pr a malo

Amen in pta ue, et ocludit omes pcedentes oronis peticones, am. q. d. o pr
n. q es i ce. ue fiat omia i nob et i aliis q sup postulamus, s. nom tuu sctificet
ue aduenat rgz t. ue fiat vo t. sic i ce. et i t. ue da nob pa. n. cot. ue dimittas no.
de. n. ue no indu. n. i tep. ue li. nos a ma. Ista e sts uigit meditacio, ista e sca
dicenda uigit' oro, ut pote qm ipe saluator docuit et q nob pce orare pcepit
Nulla e n. ista sublimior, nulla utilior. Sut qda q sic ethnici glant' se multa uba
fud'e, multa psalteria legere, diuisas oras dicere, tantu ex plixas orones cotinuare, et cu
ore dno loquuntur, corde nonuq in finibz tre uagantur, meores sit illus pphie, q dt
ppls iste labiis me ho. cor au' eorz lo e a me. nec ista dicentes sic oronis pplixia et pssuo
ritate deuocom culpamus q mltu laudamus, du plixitate oronis comitat' fuor

Cum descendisset ihus de monte, secute st eu *De lepso curato* turbe multe, et ecce lepsus ueniens adorabat eu dices, dne si uis potes me mudare
et extendit manu et tetigit eu dices, volo mudare, et ofestim mudata e lepa eius. Mos
mistice loca sigt sublimitate diuine maiestatis, campestria uo humilitate icarnacois
unigeniti dei filius, an icarnacone fuit i monte, uram tn carne assumens, ad yma
descendens i monte manens i forma dei, in campestribz appns i forma sui. lepsus que
dns sanauit i plania campi, genus designat huanu, dispsu p latitudine mudi, qd
de fuit lepsu, qz no solu originali culpa, uim et multis actualibz ꝯtrait ꝯtami
nam, cu e n. diuis pollutu ydolatre cultibz, cu et fedatu mltis flagiciorz crimibz, dns
aut lepsu tetigit, qn diuinitate sua huane fragilitati sociauit, et lepsu mudauit
qn i cruce tpam huani gnis, moriens expiauit, lepsu tetigit, et mudus pmansit, qz nam
huana assupsit et culpa no ꝯpit, lepsus iste genus huanu sigt, qd q diu fuit le
psu, a deo fuit, et a ciuitate dei. i. reli q sur ste e, et e mat' nra sparati et valde trom
Ez dns sic sup dem e. lepsu curauit et ciuem suu et sue ciuitatis eu fecit, sz i. de q
miracli, dns pgram sua cotidie facere no dedignat', st etem mlti inta huanu cetu
sunt diuiciorz lepra fedati, et peccatorz cotagio qi lepra polluti, omes eni i mundi, fornicarii,

ebriosi, incestuosi, adulteri, avari, fenatores, falsi testes, periuri, qui et dicunt se videre,
qui videntur alienum ad eo accipiendum causam, et quamquam et sine opere, tamen mali sunt voluntate,
omnes isti quasi leprosi, qui prius patet a deo separati sunt a sacerdotibus legem dei scientibus et custodien-
tibus iudicantur esse dispersi, et actu sicut alii, et si non corporaliter, tamen spiritualiter sunt segregati.
Qualecumque igitur dominus eos semper in corpore iustificat, eo leprosum nudat, quia dum homo impius, tan-
dum est leprosus, quam non iustificatus tunc mundatur, et quamuis homo modo est actu segregatus
ceterorum paulisper, in tantum mundatur per gratiam, longius in futuro remouebitur per penitentiam vel penam.
Sicut autem plerique peccata damnabilia, sic perstabile peccata designantur venialia. Sicut
est inutilis cogitatio, ociosus aliquis sermo et huiusmodi, et nondum quia non perstabile distincte
pellitur nec a ceteris segregandus iudicatur, quia et si quis prima fragilitate peccata venialia
committimus, nequaquam tamen plus de corpore fidelium separamur, debemus tamen stabilire ista minime
debemus venialia per quis nullus mundatur esse tam leuia ut non curanda debemus
magis in quantum valemus et dominus adiuuerit ea de nobis expulsare, quod licet in peccatum licet
hominibus videatur esse minimum, si non displicat, sicut apud iustum iudicem sit magnum,
dicit Augustinus: nullum peccatum criminale dum displicet, nullum veniale dum placet. Caueamus
ergo non solum magna, sed minima vitare peccata, ne si minima contempnimus, paulatim deflua-
mus ad maiora, unde idem: qui minora contempnit, paulatim decidit, et alibi: nemo repente fit pessimus.

Augustinus

Exeunti Jhesu de naui occurrit demoniacus homo in spiritu immundo. **De demoniaco a legione liberato**
id est homo spiritum immundum, qui domicilium habebat in monumentis etc. Demoniacus iste, quem legio
possidebat, populum gentium abhominacione significat demonum dum oppressum designat, populus namque gen-
tilis tam diu ab omnibus demonibus possessus tenebatur, quam diu per multiplicacionem ydolatrie
cultus omnibus famulabatur, gentiles enim ut ait apostolus mutauerunt gloriam incorruptibilis dei
in similitudinem ymaginis hominis corruptibilis et volucrum et quadrupedum et serpentum, qui commu-
tauerunt ueritatem dei in mendacium, et coluerunt et seruierunt creature potius quam creatori qui est bene-
dictus in secula amen. Cathenae vel compedes, quibus ligabatur, et a quibus refrenabatur, nisi le-
gis preceptum sunt gentilium legis dei data, quibus a malo refrenari debuerant, designantur. Et com-
pedes et cathenas demoniacus ligatus frangebat, quia gentilis populus quanto amplius his
datis preceptis ligatus per malorum cohibicionem, tanto furiosius currebat per transgressionem,
et habitabat in monumentis, quia conuersabatur in fetidis et mortuis operibus, ut puta in malicia,
fornicacione, homicidio, adulterio, furto, qui relicto naturali usu femine exarserunt in vo-
luptatibus suis, masculi in masculos turpitudinem operantes. Debebat corrumpere ca-
thenas et compedum, ut modo Paulus intulit dicens: femine eorum mutauerunt naturalem usum in
usum qui est contra naturam, similiter et masculi relicto naturali usu femine exarserunt in desideriis suis
inuicem, masculi in masculos turpitudinem operantes et mercedem quam oportuit erroris sui
in semetipsis recipientes, et sicut non placuit deum habere in noticia, tradidit illos deus
in reprobum sensum ut faciant que non conueniunt, repletos omni iniquitate, malicia, fornicacione

auaricia, plenos inuidia, homicidio, contencione, dolo, malignitate, susurrones, detractores Detractores
deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inuentores malorum, parentibus non obedien-
tes, incompositos, sine affectione, absque federe, sine misericordia. Erat quo legio possidebat
hominem, quo cathenas et compedes rumpebat, quo in monumentis et montibus clamasset
et lapidibus se concidisset, quia se in adulterijs et in spurcicijs propter genitalium in feda actione et dama-
clatione se excopalibat impudenter et lapidorum durorum cultra scriptum lacerabat. Ergo
porcorum qui in eodem monte pascebantur in medio et precipitatus et quod legio de homine expulsa ad
porcos transiit et in mare precipitauit multitudinem in fidelium et corporibus in mari corum exprimit hom-
ines qui in eodem monte pascuntur, et dum superbia elati ad similitudinem porcorum ad ima tendunt, si ma-
ne sunt, et postquam transitorie pasture bestialiter immergunt se in mare et in mundo, et dum se
inquinamento carnis a se polluunt se more porcorum pascuntur in luto, quin etiam heu quam multiplex
multitudo ista porcorum hominum bestialiter tempore diuersorum, et porcos qui in finis tam bonum
sunt quin etiam ut sunt non de iudeis et paganis taceamus, quis numerare posset multitudi-
nem falsorum christianorum qui christianos baptismum perceperunt, postmodum contumelia facientes male
viuendo, de semetipsis cum copulerunt et horrendis se sceleribus polluerunt, qui tamen figuraliter
duo milia dici possunt. Duo dicuntur quia diuisi sunt ab uno, milia quia perfecti sunt in malo. Le-
gio ergo ab homine expulsa porcos ingreditur, quia demones abyssus qui ad uitam eternam predesti-
nati sunt per gratiam redemptoris signati malis male viuentibus et tiranis tenebris dominatur.
Cum tamen porcos non sinunt nisi ihesus concedat, quia nec malos temptare presumunt nisi potencia diuina
permittat, dum per demones malorum diuersitas ad infernalem cenam nunc producitur. Videntes
homines illius ciuitatis illum a legione liberatum sedentem ad pedes ihesu uestitum et sane mentis ti-
muerunt. Sessio ad pedes domini significat humilitatem et bonorum hominum imitacionem, vestitus
bonam actionem, sanitas mentis iustificationem, et rogauerunt dominum ihesum ut discederet
a finibus eorum. Sic petrus fragilitatis sue memor ait: Exi a me domine, quia peccator homo sum.
Sic isti infirmitatem suam considerantes timuerunt et eum ut de finibus eorum discederet rogauerunt.
Ait ihesus liberato: Vade in domum tuam et ad tuos et nuncia illis quanta tibi dominus fecerit, et misertus
sit tui. Hoc exemplo quisque docetur suis primum salutem esse eternam predicandam, quia ipse eius pecca- ✝ et eos ad eandem salutem precedendo prouocare
minis cogitatione magis debitor tenetur, et ille forsitan tenens qui alieno tradit. Sed quia
multa in ista ambitu fere sunt continentur, quod hoc exemplum minime sectatur, quia multi sunt qui de
suis parentibus acquirunt si corpore sani sunt, si habent uictum et uestitum, domos, agros, equos,
greges, armenta, aurum, argentum, pacem temporalem, si gratiam potentium et diuitum possident, et de
de hijs que ad corpora pertinent erga amicos suos solliciti sunt. De hijs uero que ad salutem anima-
rum necessaria sunt sollicitudinem nullam gerunt, timendum est autem ne et illos ad eandem uitam non lapsi
sint, et quisquis iam salutem careat, quam nec suis predicare curat, quia neque spirituales sunt, ea que
sunt spiritus querunt. De suis diligenter inquirunt, an sint vicijs puri, a peccatis liberi, virtutibus
ditati, bonis operibus pleni, si pacem dei habeant cum omnibus. Si bonum operantur ad eos maxime

ad domesticos fidei. Isti enim istu[m] libatu[m] imitant[ur]. Qui aut[em] adiuvant d[omi]n[u]m salute[m] in se (?) et in aliis studet nunciare et p[er] decapolim p[re]dicare. Decapol[is] q[ue] est regio .x. civitatu[m] s[e]c[un]d[u]m
etimol[ogiam] designat q[ui] decalogu[m] leg[is] s[er]vat. In decapoli salute[m] s[e]c[un]d[u]m p[re]dicat alii q[ui] ip[s]e servat
q[ui] s[i]c[ut] et ore et ab i[n]fidelib[us] et a dyabolo libatu[m] se ee lib[er] et op[er]ib[us] bonis demonstrat. Studeamus et nos si n[on] d[omi]n[u]m libati sim[us] a dyabolo libe[ra]ri et si nos ia[m] lib[er]os ee cognovim[us]
salute[m] bonis op[er]ib[us] aliis p[re]dicem[us] q[uia] nos obtinuisse gaudem[us] mercedes q[ui]d[em] s[e]c[un]d[u]m sp[irit]u[m]
et cu[m] n[on] emerit q[ui] mercede[m] et q[ui] n[on] colligit mercede[m] dispergit. De probatica piscina

Ascendit ih[esu]s ierosolimam. Erat aut[em] ierosolimis p[ro]batica piscina q[ue] cognominabat[ur] hebraice
bethsaida .v. porticus h[abe]ns. Piscina p[ro]batica .i. ovilis i[n] q[ua] oves lavabant[ur] q[ue] in sacrificiu[m]
d[omi]n[o] offerebant[ur] conscienciam s[an]c[t]am et religiosa[m] designat i[n] q[ua] m[en]s q[uasi] ovis ex p[e]nitencia d[e]b[et]
lavari p[ro]p[ter] p[ro]priam conscienciam ut offeratur d[omi]no p[er] operacionem bona[m]. H[abe]t ista piscina .v. portic[us]
.i. p[ro]p[ter] .v. sensus corp[or]is p[er] q[uo]s o[mn]is actio m[en]tis ad eff[ec]tum ducit[ur]. In his n[on] sensib[us] m[en]tis iacet m[u]l[titu]do
magna languencium q[ui]a m[u]ltip[li]c[ite]r corruptio sensuu[m] n[atur]aliu[m] vel corporaliu[m] corrupit[ur] visu[s]
vana videndo, auditus vana audiendo, gustus s[e]c[un]d[u]m suavia cibi gustando, olfactus
tactus op[er]ando. Q[ui] delectatur in spectaculis vanitatu[m] et m[u]ltiplicia sp[e]c[ie]s reru[m] t[em]poraliu[m]. Q[ui] videt
mulierem ad concupiscend[um] ea[m], q[ui] aurum videt argentu[m] et talia et ipsa in legitime concupiscit
m[u]ltitudine[m] languencium h[abe]t in visu. Quotq[ue]t n[on] in visu illiatos h[abe]t appetitus tot modoru[m]
sensu languentes obtinet. Q[ui] delectatur in vanis diversoru[m] sonoru[m] et vocu[m] modulacionib[us] ut
illecebrosis cantib[us] q[ui] aure[m] accommodat ut audiat sanguine[m] delectaciones libent[er] audiend[o]
m[u]lt[a] auditus sui ambitum m[u]ltitudine[m] h[abe]t languenciu[m]. Q[ui] delicatis cibis et diu[er]sis sapor[ibus]
et potib[us] concupiscens palati sui et gule satisfac[it], m[u]lta in porticus h[u]i[us] ambitu m[u]ltitudine[m]
languencium custodit. Alii diu[er]sis odorib[us] et diu[er]soru[m] aromatu[m] flagrantis olfactui suis
sua contendunt. Alii diu[er]sis reru[m] suavitatib[us] tactus voluptatib[us] defruunt. Sic in singulis
sensi[bus] tot fiunt languentes quot appetituu[m] pati[ur] corruptores. Aqua in q[ua] languidi sana
bantur compunctione[m] signat. Angelus n[on] commovebat aquam sp[iritu]m s[an]c[tu]m designat. Angelus d[omi]ni
descendebat in piscina[m] et movebat aq[ua]m et sanabat[ur] un[us] in sinus .i. sensus alicuius de ista
i[n]firmitate corrupcionis. Q[ui]d aut[em] d[icitu]r et sanabat[ur] un[us] h[oc] insinuat q[uo]d q[ui]a unitati s[an]c[t]e
eccl[es]ie coniungi[tur] gr[ati]am sp[irit]ualis sanitatis optime[que] communio[nis] meret[ur]. Claudi s[un]t qui
semita[m] iusticie n[on] diligunt. Ceci s[un]t qui n[ec] d[omi]n[u]m n[ec] mandata ei[us] cognoscunt. Aridi s[un]t q[ui]
i[n] bona actione vel elemosinaru[m] distribucione man[us] n[on] porrigunt. Multi q[ui]d[em] s[un]t i[n]firmi[tate]s
unus sanat[ur] q[ui]a solus q[ui] in unitate eccl[es]ie consistit, qui unu[m] d[omi]n[u]m colit iustificat[ur]. Quod
v[er]o quida[m] p[ar]alitic[us] i[n]firmus p[er] homines demissi in piscina[m] sanabat[ur], iste aut[em] p[er] solu[m]
d[omi]n[u]m sine cooperacione hominu[m] sanitate[m] adeptus, signat q[uod] aliq[ua]n[do] cooperante predica[tione]
vel intercessione humana salute[m] consequimur, aliq[ua]n[do] v[er]o iustificamur p[er] sola[m] app[osi]cionem
m[iseri]c[or]die[m]. Tolle grabatum tuu[m] etc. Qui languerat domu[m] grabatu[m] reportat, cu[m] a[ni]ma
peccatoru[m] remissione curata s[e]c[un]d[u]m admin[istra]c[ion]em custodia[m] sui cu[m] ipso corpore refert. Nec quid

Ceci sunt qui nec dicta nec mandata dei cognoscunt

[…]c q[ui]a ven[it] sp[iritu]s s[an]c[tu]s i[n] nos
[…]c descendit et in nobis op[er]a[tu]r
[…]t gr[ati]am co[m]punctionis s[an]a[…]
[…]a m[en]s in[…] i[n]firm[u]s

s. granum i. bonus, et alter s. palea i. malus relinquitur

itur unde sciatur admittat **De duobus quorum unus assumitur et alter relinquitur**

Erunt duo in agro, unus assumetur et alter relinquetur. Duae molentes in mola, una assumetur, altera relinquetur. Duo in lecto, unus assumetur et alter relinquetur. Possumus per illos qui erunt in agro laboribus vinctos in saeculi libere vinctos accipere. Sicut enim ille qui in campo est per patentem quibus diuidi. Sic laici relictis suis licite utentes per patentem sunt quod volunt faciendi, comedunt cum volunt, bibunt, surgunt, ambulant cum volunt, manent ubi volunt, ergo pro tanta libertate sibi concessa non in conuentu in agro esse dicuntur. Per illas autem quae in mola molentes erunt possumus accipere eos qui rerum ecclesiasticarum curam gerunt, qui in feminino genere designantur eo quod pro infirmitate et fragilitate sua arduitatem vite contemplatiue scandere non valent, et exteriora negotia tractare tamen non permittuntur. Cum enim dum circa temporalium curam gerunt, quasi per circuitum laboris sui molam ducunt. Per illos vero qui in lecto sunt, possumus accipere illos qui ab actionibus corporalibus quiescentes, solis secretis celestibus vacant et deo debent contemplationi intendere. Lectus namque signat quietem. Primi ergo sunt in agro per libertatem saeculi, secundi in molendino per laborem, tertii in lecto per quietem. Sed in singulis omnibus exemplis unus assumitur, alter relinquitur. Assumitur triticum, relinquitur lolium; assumitur agnus, relinquitur edus; assumitur piscis, relinquitur serpens; assumitur bonus in presenti peregrinus, relinquitur malus per pompam; assumitur bonus in futuro ad gloriam, relinquitur malus ad dampnationem. Interim tamen dum presens agitur vita in omni modo viuendi sunt boni malis commixti et sunt in agro, in mola, in lecto boni et mali. Videat ergo quisque quo sit et talem se faciat ut debeat assumi et non relinqui. **De manu pede oculo scandalizantibus**

Si manus tua vel pes tuus scandalizat te abscide eum proice eum abs te. Debemus per manum accipere actionem, per pedem corporis motionem, per oculum cordis intentionem. Multi sunt quos manus sua male scandalizat. Cum enim non letantur cum male fecerint et exultant in rebus pessimis, qui delectantur in viciis et operibus malis, istos manus sua inseparabiliter scandalizat, et ab introitu regni celestis tardat. Sunt et qui in motu corporis et vagatione delectantur, ciuitates, vicos, castella peragrant et circa discurrunt et perambulant, nunquam in uno loco consistere, nunquam pedes ab eo cursu et discursu cohibere valentes. Unde de tali cuiusdam quidam versificator ait: Dum fuit in pulvere et ambulatore [...] mundo peruidum vixit eundo. Sic post terna dies sibi prima quies. Isti tales mundum [...] volunt videre et totam suam spem in eo ponere. Cum enim in regionibus quas non gratia orationis aut corporalis necessitatis sed solius causa curiositatis regiones perambulant. Cum enim non [...] pedem vel per va[...]gationem quam mundum placet, quod inquam non scandalum pariunt et ab ingressu vite impediunt. Illos [...] quos oculus scandalizat, qui in hiis que faciunt non deo placere, non aliis intendunt prodesse sed [...] metipsos vel carnales amicos suos secundum natiuitatem seculi parentes exaltare, et est aut suis aliquid transitorium emolumentum student querere. Ex talis oculus vel intentio ista, quam vana cupiditate prestat, non nisi impedimentum ad aditum regni celestis parat. Huiusmodi ergo manum vel actionem et pedem vel motionem et oculum vel intentionem a nobis abscidamus, eiciamus et procul faciamus. Melius est nobis ut sola bona actione, motione, intentione in vitam ingrediamur adiuti, quam mala hiis

relinquitur malus ad penam, assumitur bonus ad beatitudinem

vel ita bonum et est quod aliud et malum

conuistetis quam duas manus, duos pedes habentes, et duos oculos mittemini ad gehennam.

descendebat **Homo quidam descendebat ab Jerusalem in Iericho etc.** De illo qui descendit de Jerusalem in Iericho

Homo iste qui ab Jerusalem in Iericho descendit et in latrones incidit, sicut in omeliis legimus, genus designat humanum, quod a primis parentibus superne ciuitatis beatitudine descendens et in huius exilii miseriam per suam culpam corruens, per antiqui hostis fraudulentiam bonis immortalitatis et innocentie est spoliatum, et originalis culpe uulnere grauiter sauciatum. Fecerat Deus, sicut alio loco diximus hominem ad ymaginem et similitudinem suam, ad ymaginem per rationem, ad similitudinem per dilectionem, ut utriusque Deo inhereret, et inherendo beatus esset. Sed diabolus humane beatitudini inuidens, his duobus predictis bonis duo homini originali culpa inflixit principalia mala. In eo namque quod factus erat ad ymaginem Dei per rationem uulnerauit eum per ignorantiam boni. In eo uero quod factus erat ad similitudinem Dei uulnerauit per concupiscentiam mali. Homo autem spoliatus et uulneratus semiuiuus est relictus quia etsi humana ratio possit diuina similitudo, que est in dilectione, penitus corrumpi, diuina tamen ymago, que est in ratione, non penitus deleri. Numquam enim tanta malicia possit affici, ut nil diligat boni, nec tamen tanta ignorantia excecari, ut nichil noscat ueri. Recte ergo dicitur semiuiuus esse relictus, quia etsi per primordialia mala ex parte fuit corruptus, non tamen penitus est excecatus. In eo enim namque quod uixit, quod sibi quedam scintillula sensus remansit. Hostilis ergo gladius hominem penitus non exstinxit, dum in eo nihil boni dignitatis omnino deleri non potuit et destrui. Sicut uoce psalmiste intulit dicens talibus: Cor mundum crea in me Deus, et spiritum rectum innoua in uisceribus meis. Per cor mundum diuinam mentis designans similitudinem, et spiritum rectum diuinam ymaginem. Dum cor mundum in se creari, spiritum uero rectum petiit renouari, conuenienter insinuauit et diuinam similitudinem et in toto posse corrumpi et diuinam ymaginem nequaquam prorsus posse deleri. Ubi namque in mente boni remansit, bonum sit tamen restauratum totum, et in ad bonum adhuc potest esse renouari. Est autem cordis mundicia ipsa uera dei dilectione, rectitudo ut spiritus in sana ratione. Quod autem per precedentes distinctiones diuina nobis ymago et diuina similitudo possint corrumpi doctores alii contra uero sciebant oppositione declarant ut scriptum est: Signatum est super nos lumen uultus tui domine; dedisti leticiam in corde meo. Per lumen quod

distinguit super nos signatum est signatur in nobis diuina ymago, quam assignauit in discretione rationis et scientie, diuina similitudine quam designauit in nobis iocunditate dilectionis. Sacerdos et leuita, qui huic spoliato et uulnerato pretereuntes, patres antiquos exprimunt, qui uite presentis statum sic uiuendo transierunt. Sed humanum genus per suam culpam sauciatum minime sanauerunt. Samaritanus qui transiit, dum Christus per humanitatem uite huius [...] uenit qui homini uulnerato oleum et uinum infundit, dum predicationem suam illi et blandam co[nso]lationem et austeram increpationem exhibuit, alligans uulnera eius in iumentum suum le[u]auit, dum per carnem assumptam in se suspensus morte sua culpam illius expiauit. In stabulum duxit dum in ecclesiam etiam statim collocauit. Stabulum statim ecclesiam significat quia sicut iumenta in stabulo suas immundicias dimittunt, sic peccatores qui bestialiter antea uixerunt, professionem et satisfactionem in ecclesia peccata sua deponunt. Altera die duos denarios protulit stabulario, ut curam

illius agere dedit, quia pacto misterio redemptoris omnibus qui eciam quibus inde debet utriusque
testamenti sciencam et predicandi graciam distribuit, et quilibet sit erogator, ego cum re-
diero reddam tibi. Debent predicatores aliquid supererogare, ut non solum ea que in erogare
duobus testamentis continentur studeant predicare, sed et alia multa sicut ea que scripta sunt laborent
cogitare, et aliis predicatorum manifestacione. In dicat iudicii, cum dominus redierit, secundum meritum
reddet premium. Sed cum dominus in aura ista congregat et nostra quid dauer quod fauisimus, quare
vel nunquam comperdimus sua. Sed in illis quibus doctrina debemus nunquam literam simpliciter narrare
quod de nobis erit, que et mirabiles scienciis adiuvare gratia, per studium et laborem cogi-
tatas vel saltem ab aliis auditas et diligentissime in corde modo dispositas maxime eis
predicare debemus, possimus utique dicere quod in hac figura in fine contemplacio superna, bona
quedam humana et uicesso mira mundana, latrones, sedones, dispensus, esca, vestes, morta-
litas et inocencia, vehiculum, via, levita et sacerdos, presbiterii antiqui, sicut ministri uetus sacer-
docii. Samaritanus christus, iumentum, caro, oleum blanda consolacio, vinum austera increpacio vinum
elevacio, redempcio stabulum, ecclesia, stabularius prelati, duodenarii sciencam utriusque testamenti

De sagena et piscibus

Simile est regnum celorum sagene misse in mare
et ex omni genere piscium congreganti. Quam cum impleta esset, educentes et secus litus sedentes elegerunt bonos in
in vasa. Sagena ista predicacio est evangelica, que in mare id est in fluctuacionem et amaritudinem vasa, malos autem foras
seculi presentis dimissa congregat multitudinem piscium id est multitudinem hominum bonorum et malorum. Con-
gregat ex omni genere piscium id est ex omni genere hominum, trahit ad litus huius maris id est finem presentis
seculi, implens sagenam consummacio predicacionis evangelice, congregat ex omni genere
hominum quia ex iudeis quibus predicavit ipse christus, ex romanis quibus predicavit petrus, ex indis
quibus predicavit thomas, ex persis quibus predicaverunt symon et iudas, ex hominibus minoris Indie, quibus
predicavit bartholomeus, ex scitis quibus predicavit philippus, ex asianis quibus predicavit
iohannes, ex achais quibus predicavit andreas, ex ethiopibus quibus predicavit matheus, ex alexan-
drinis quibus predicavit marcus, et sic ex aliis nacionibus ad quas sive per apostolos sive per apostolorum
discipulos et successores pervenit sonus predicacionis. In omnem enim terram exivit sonus eorum et
in fines orbis terre verba eorum. Sicut namque quod predicacio evangelica ex omnibus nacionibus assumit ex omni genere
piscium trahit, et sic congregat ex omni genere pisces quia congregat ex omni genere peccatorum, congregat in-
uidos, fornicatores, adulteros, incestuosos, fenatores, conubinarios, ebriosos, aua-
ros, fures, rapaces, mendaces, homicidas et ex omnibus aliis, que maioribus vel minoribus
peccatis addicti sunt, diversis et pristinas iniquitates dispersi ex omnibus congregat id est congregatos iusti-
ficat, et neminem expellit nisi qui ipsam audita ea mutare noluerit. Continet autem sagena
ista in multos pisces et diversos bonos et malos. Sed nemo dum sagena ad litus trahitur
isti et illos et illi istos, propter commutacionem. Boni etenim non nunquam mali fiunt per superbiam
et mali aliquando boni fiunt per graciam, et non dum est iudicium quod in uasa sint eligendi, que foras
sint piciendi, donec ad litus id est ad finem seculi ventum fuerit, tunc enim iudicium secernendorum
venturo

bonorum et malorum parabit, quia angeli eligent bonos in vasa, id est in eterna tabernacula, et foras mittent malos, id est in eterna tormenta. Omnes autem qui fidem christianam receptam non sunt, extra sagenam istam sunt, sicut sunt iudei et pagani; tales iam iudicati sunt, non solum iudicio secundum presentiam et iudicio secundum causam, sed et iudicio secundum operationem; [illegible] restat eis iudicandi iudicio secundum retributionem. Est autem iudicium secundum presentiam quo iudicati sumus ab initio, quia omnes [illegible]. Est iudicium secundum causam quo iudicamur ex eo quod boni vel mali sumus. Est iudicium secundum operationem quo iudicamur secundum manifestationem esse boni vel mali, quod prius secundum causam eramus occulti. Est iudicium secundum retributionem quo recipimus premium secundum quod fuimus et fecimus in mundo. Collige ergo iudicia: duo sunt occulta, et duo manifesta. Occultum iudicium secundum presentiam et iudicium secundum causam; manifestum iudicium secundum operationem et secundum retributionem. Duo quoque pertinent ad deum, scilicet secundum presentiam et secundum retributionem; duo ad hominem, scilicet secundum causam et secundum operationem. Ergo qui fidem christianam professus receperunt, iam ibi precedentibus iudiciis, iudicio secundum presentiam, secundum causam et secundum operationem sunt iudicandi. De illo qui edificat super petram.

Omnis qui audit verba mea et facit ea, assimilabitur viro sapienti qui edificavit domum suam supra petram. Vir sapiens Christus est, qui est dei virtus et dei sapientia, qui edificavit domum suam super petram, id est super se ipsum, id est super fidem et quod habetur de ipso, quia positum fundamentum nemine preter se finit; edificat ecclesiam suam, id est fidelium congregationem, posito fundamento fidei, quia predilectionem operatur, quia neminem preter se finit, quia non bonum est ea edificari potest; alioquin non remanet ipsa fundamentum. Ille audit verba Christi et facit ea qui edificat super petram, id est supra firmitatem fidei, virtutum et bonorum operum structuram. Descendit autem pluvia, id est aeree potestatis impugnatio; venerunt flumina, id est humana potentia et persecutio; et flaverunt venti, id est et demonum et hominum malorum perversa suggestio, et irruerunt in domum illam per importunam temptationem; et illa minime cadit, per patientiam preveniens consensus deliberationem. Stultus super arenam edificat qui contemptis celestibus terrenis inherere non cessat; veniunt super eam mala et que supra dicta sunt per inopinatam temptationem, et cadit paulatim, et sic per pretractationem fit ruina eius magna, quia consuetudine perpetrationis precipitatur de temptatione in delectationem, de delectatione in deliberationem, de deliberatione in operationem, de opere in consuetudinem, de consuetudine in desperationem, de desperatione in eternam damnationem.

Sunt autem tria genera hominum edificantium. Sunt qui amant solum deum; edificant aurum, argentum et lapides preciosos: in amore virtutis aurum, in cognitione veritatis argentum, in operatione boni operis lapides preciosos. Sunt alii qui etsi deum amant, tamen magis quam deum nichil, ad plus quam deum. In his quidem fundamentum manet, quia amor dei non destruitur, sed tamen ex affectu corporis que cum amore possessa sunt, quia sine dolore amitti non valet, contexit propter ea ne puta ligna, fenum et stipulam, et hec sunt edificia quia propter ea non destruitur edificii fundamentum. In ligno illicitati operis pravitatem; in feno propter perversam prave delectationis; in stipula illicitate temptationis cogitationis. Sunt alii qui amant aliquid quam deum, et in his fundamentum destruitur omnino, quia amor dei esse non potest ubi non est vel solus vel summus. Igitur ad primos pertinet salvari et laudari; ad secundos corripi et liberari; ad tertios argui et damnari; propter statim cum descendit visione destruitur, sed ad ix fine c̄ ad p̄ncium destruitur

morf r tardior glorie. Don illa tinentur. Sz absqz uenialibz sunt et alia uenialia, in qibz
hō nō delectatur. In mora hijs q destruuntur adueniente caritate, hijs nō impediuntur, quia si
discesserit cum hijs diuinis predicta uenialia nō habuit, statim intret ad gloriam. Tercij autem
discedunt statim penam subeunt, q nunquam amplius saluabuntur. vn dolendum e

Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit De grano frumenti cadente in terram
ipsum solum manet. Ioh. xii. c. materia tua de grano frumenti, quod dum in terram cadit n moritur r quo
tue quo erat et tale quale prius fuerat esse desinat r putrefactionis alterum aliud
fiat solum manet r fructum malum affert. Si aut mortuum fuit r pinguedine terre
r humiditate putrescens statim herbam germinat, stipulam roborat, spicas, aristas, pa-
leas, grana firmat r multum fructum affert. Vnde sic r alia parabola legitur Luc. xxiiii. sicut
hoc fit c. hoc granum Christus, qui cadens in terram r descendens de celo r formam servi induens moriens
ipse quod hoc per passionem multum fructum affert, qui in morte sua aperta est paradysi ianua r eius mortis
et r fidei sufficiens tamquam qui de morte eius salus est omnium nisi namque nobis tulisset nasci
in redimere profuisset. Deus hic fructus r profectus possibilis erit. Singulariter fuit Dominus in terra. Sin-
gulariter non fuit Dominus intus ut Dominus mortem nō gustauit. Vnde post gustauit quam
quod gustatum non transit r super mortem diu nō stetit nō decaptus est quod patet per dicitur tertia die
surrexit, si tamen humane redemptionis nō profecit, sed moriendo copiose fructum multiplicauit
quia omnes predestinatos redemit. Plures denique fructus designantur patriarche r prophete r
euangeliste, apostoli, martires r confessores, virgines r omnes electi qui quasi fuerunt ab in-
itio mundi iustificandi de preterito i redemptionis, r quotquot fuerunt in fine beatificandi per
gratiam remunerationis. Eius quoque Iohannes euangelista hunc fructum exprimit ubi ait: audiui
numerum signatorum c. xliiii. signati ex omni tribu filiorum Israel. r deinceps post hec vidi turba
magna quam dinumerare nemo poterat. ex omnibus gentibus stantes ante thronum per c. ci. xl. iiii. signatos ex omni
tribu filiorum r designauit eos quos diuina prouidentia predestinauit ante aduentum redemp-
toris per prouidentiam scientie redemptionis ad salutem preparauit quos post aduentum gratia signa — aduentu
redemptoris ex gentibus iustificat r saluat, de qua turba tunc dicitur quam dinumerare nemo quiuit
quia pauci erant qui ante aduentum se iustificabantur ad comparationem eorum, qui post aduentum se — aduentu
aduentu — iustificabantur. ante aduentum eius notus in Iudea deus tantummodo erat, hodie omnes gentes plau-
dent manibus et iubilant deo in uoce exultationis, a qua laudabilis quam mutabilis granum
tanta fructum multiplicauit. Istud est granum quod fecit fructum c. in uirginibus, sexage-
simum in continentibus, tricesimum in coniugatis De bono semine r zizaniis

Simile factum est regnum celorum homini qui seminauit bonum semen in agro suo. Cum autem dormirent — fcm
uenit inimicus eius et superseminauit zizania in medio tritici. Quidem facilioa sunt r magis ma-
nifesta nō multum morandum est sed transeundum est de dominus, homo iste significat deum, ager
mundum, semen bonum, inimicus dyabolum, zizania hereticorum dogmata siue praua. Cum autem
dormirent homines. r dormitio hominum mortem significat apostolorum siue torporem prelatorum per mortem

x cum apl'or[um] h'etici i[n]surrex[er]u[n]t dyn[u]s lo[cus] corp[er]unt dogmati p[er]u[er]sa s[un]t seruerunt/ p[er]agru[m] mu[n]di dormientib[us] q[ui]b[us] p[ro] torpore p[re]latis. Signo demones signi[ficant] [et] p[er]u[er]si ho[m]i[n]es [et] s[un]t bonor[um] corda iaciunt s[em]i[n]a malar[um] suggestionu[m]/ s[un]t alios semina[n]t luxuria[m]/ s[un]t alios auaricia[m] [et] diu[er]sa p[ec]cator[um] g[e]n[er]a diu[er]s[is] i[n]mitti[un]t/ [et] co[n] malis semi[n]ib[us] .i. malis suggestio[n]ib[us] i[n]sunt male segetes .i. mali ho[m]i[n]es/ vis inquiu[n]t imus ut eamus [et] colligamus [et] ait no[n] ne forte colligentes zizania eradicetis simul [et] triticu[m]. Sp[irit]uales vir[i] videntes malos i[n]t[er] bonos mag[is] d[omi]nicos g[e]rminasse [et] arduisse illos a bo[n]is falce ca[n]ta sic ut eu[an]gelica uolu[n]t sep[ar]are/ Sed d[omi]n[u]s no[n] uult malos a bonis sep[ar]ari/ done[c] ueniat ad iudiciu[m] [et] h[oc] f[a]c[it] ut boni a malis tribulati p[ro]p[ter] pacie[n]tiam [et] h[um]ilitate[m] [et] p[er]seuera[n]cia[m] q[uam] i[n] p[er]secucio[n]ib[us] h[ab]u[er]i[n]t
Ex[em]pl[u]m maiore[m] gl[ori]am m[er]eant[ur]. Vn[de] gl[os]a s[uper] iob no[n] e[st] multu[m] comendabile bonu[m] e[ss]e i[n]t[er] bonos/ s[ed] mag[is] m[u]ltu[m] e[st] bonu[m] e[ss]e i[n]t[er] malos/ u[e]l no[n] uult malos a bonis sep[ar]ari/ ubi no[n] p[otes]t fi[eri] sep[ar]acio sine iactura bonor[um]. Sed sustine[n]di s[un]t done[c] d[omi]n[u]s ueniat ad iudiciu[m]/ d[omi]no malos op[or]tet d[i]c[er]e au[gu]sti[nus] cu[m] ia[m] no[n] e[ri]t t[em]p[u]s co[n]mutandi uita[m] u[e]l p[ro]ficiendi i[n] alijs/ do-
nec ueniat t[em]p[u]s messis dica[m] messorib[us]/ tollite p[ri]mu[m] zizania [et] alligate fasciculos ad
co[m]bure[n]du[m]/ triticu[m] aut[em] congregate i[n] horreu[m] meu[m]. T[em]p[u]s messis dies e[st] i[u]dicij futur[i]
q[uan]n[do] messores angeli ligabu[n]t s[ci]l[icet] sing[u]los de malis ad co[m]bure[n]du[m]/ ligantes i[n]mundos
cu[m] i[n]mundis/ auaros cu[m] auar[is] [et] s[ic] alios cu[m] suis similib[us]/ ut qui socij s[un]t i[n] culpa
sic torqueant[ur] i[n] p[e]na/ triticu[m] aut[em] [con]gregabit i[n] horreu[m]/ q[ui]a bonis distribuet sedes celestiu[m]
Simile e[st] reg[num] ce[lorum]. grano sinap[is]. de simili[tudi]ne grani sinapis. T[rans]m[ut]acio[n]e[m]
q[uo]d accipie[n]s ho[mo] seminat i[n] agro suo [et] c[etera] ho[mo] iste sig[nifica]t d[eu]m/ ager mu[n]du[m]/ granu[m] sinap[is]
fide[m] q[uia] modica uid[etu]r p[ro]p[ter] scandalu[m] crucis/ s[ed] feruenda e[st] p[ro]p[ter] calore[m] d[e]i lauris. Istud
granu[m] .i. fides catholica fit arbor magna/ et h[abe]t stipite[m] p[ro]fess[ion]e [et] h[abe]t ramos exalta-
tos [et] dilatatos p[er] k[ari]tatem/ exaltatos p[er] dilectione[m] d[e]i [et] p[ro]ximi/ h[ab]itant i[n] ramis eius
volucres celi s[ci]l[icet]. s[an]c[t]i qui pe[n]nis v[ir]tutu[m] volant ad p[ri]ma celestiu[m] bonor[um]. Sic [et] cl[er]ic[us]
quis granu[m] sinap[is] seminat i[n] agro/ d[icitu]r p[re]dicacio[n]em divina[m] p[ro]p[ter] scandalu[m] crucis [et] h[um]il[itatem]
minime reci[pi]t i[n] corde suo/ et crescit i[n] arbore magna[m] du[m] robur accipit p[ro]-
ficiendo i[n] v[ir]tutib[us]/ [et] ramos p[er] multiplicaco[n]em boni op[er]is. I[n] cui[us] ramis uolucres h[ab]i-
tacio[n]em co[n]stituu[n]t/ du[m] sensus sp[irit]uales i[n] ip[s]a p[er] bone co[n]sc[ienti]e sublimitate[m] requiescu[n]t
Simile e[st] reg[num] ce[lorum]. fermento de fermento et trib[us] satis farine
q[uo]d acceptu[m] mulier abscondit i[n] farina satis trib[us] done[c] totu[m] e[st] fermentatu[m]. Ev[angeli]us
de fide h[ic] agitur de caritate/ mulier sig[nifica]t divina[m] sapienc[iam]/ fermentu[m] caritate[m]/ farina
corda/ tria sata tria h[omi]n[u]m g[e]n[er]a/ ho[m]i[n]es n[atur]alis leg[is]/ ho[m]i[n]es scripte leg[is]. ho[m]i[n]es g[ra]cie. Mulier
e[r]go fermentu[m] i[n] trib[us] sat[is] farine abscondit done[c] fermentet[ur] totu[m]. q[ui]a sapi[enc]ia divina
m[itti]t corda tria g[e]n[er]a h[omi]n[u]m caritate[m] i[n]tendit/ totu[m] aut[em] fermentabi[tur]/ du[m] m[ent]is elector[um]
i[n] fine s[e]c[u]li complebi[tur]/ aliq[ua]n[do] fermentu[m] sig[nifica]t bonu[m] ut hic/ aliq[ua]n[do] malu[m] ut ibi. Ex-
purgate vetus fermentu[m]. Vel possimus ap[p]licare istam auct[oritate]m [et] c[etera] tria sata

abscondit

tres virtutes sunt, scilicet fidem, spem et caritatem; per farinam cogitationum, per fermentum spiritus sancti caritatem.
Mulier ergo fermentum in his satis farine abscondit donec fermentetur totum, dum quilibet fidelis
sua fervore caritatis magis magisque tum in aliam reponit virtutem; totum ergo fermentatum
dum virtutum tempus continuatis saporem in fervore caritatis continetur, et possidemus per discretionem
actione bonorum et malorum, per iram odium viciorum, per concupiscentiam amorem virtutum.

Simile est regnum celorum thesauro abscondito in agro. **De thesauro abscondito in agro**
quem qui invenit homo abscondit et pre gaudio illius vadit et vendit omnia que habet et emit agrum illum.
Ager iste scriptura est, thesaurus continens divina, absconsio thesauri celatio homini a notitia
dyaboli vel ab appetitu favoris humani; omnia autem vendit et agrum emit quicumque tam sacre
scripture et tam sue cogitationis et dilectionis que in ea continentur divine certa omnia que eius sunt gloria et
aliena derelinquit. **De negociatore querenti bonas margaritas**

Simile est regnum celorum homini negociatori querenti bonas margaritas. Inventa autem una preciosa mar-
garita. Hoc margarita bona est Christus, una preciosa salvatoris sui; omnia non vendit et istam emit qui sic
venditur observationibus et continuat in suo lucem faciat. Sic omnia vendit et preciosam margaritam
emit, qui pro amore celestium terrena contempnit. **De immundo spiritu exeunte ab homine**

Cum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida querens requiem et non invenit.
Spiritus immundus dyabolus est; spiritus primam immundus per peccatum, spiritus per indignationem sui immundicia per gratiam.
Exiit spiritus immundus ab homine cum per gratiam ab ipso fugatur in baptismate. Exiens ab homine loca
arida querens requiem perambulat, dum ab aliquibus per cooperationem suam ante baptismum fugatus, corda
quorumlibet fidelium a mollitie et fluxu cogitationis purgata ad inhabitandum explorat. Et in locis
aridis requiem suam non invenit, quia cor talium cum fidelis de bono cogitando vel loquendo
vel operando numquam quiescit, tunc dicit: Revertar in domum meam unde exivi, et invenit eam scopis
emundatam et ornatam. Invenit vacantem, id est a malo opere cessantem, scopis mundatam, id est per
confessionem et aqua baptismi, ac mundatam quia renatam, id est simulatis virtutibus palliatam. Tunc vadit
et assumit septem alios spiritus nequiores se, et ingressi inhabitant ibi. Septem spiritus de omni
diversitate significat que per septem vicia principalia in quos inhabitant et eos inducit ad dampnationem.
In domum suam vacantem scopis mundatam et ornatam revertens inhabitat, dum dyabolus cum universitate
viciorum animam baptizatam quidam suam a bonis opere otiosam simulatis virtutibus palliatam per
culpam. Iterum intrat. Et cum spiritibus se nequioribus ingreditur, dum anima per baptismum sibi ablata
per peccatum recuperata nec que usque ante baptismum temptationibus et gravioribus sceleribus fedatur, et
et fiunt novissima hominis illius peiora prioribus, quia post acceptam gratiam quod de se male vivendo
accepit de eterna merito supplicia. **De manu hominis arida et sanata**

Intravit Ihesus synagogam et erat ibi homo manum habens aridam. Cui ait: Extende manum tuam. Et
homo iste designat genus humanum per peccatum originale ab omni actione bona impeditum, cuius
manum dominus sanavit, dum ei gratiam bene operandi donavit. Et cum manum aridam extendit,
dum amissum boni operis faciendi munus accepit; alias homo iste significat avarum, qui nolens dare

voluit tempore. Quibus dicit ut manum extendat, ut que fuerat arida iam non fuerit manus, sed arat
laborat operando manibus suis ut habeat unde tribuat necessitatem patienti **De electione xii**
Elegit Christus xii apostolos, qui sacra misteria fidei actis predicando **apostolorum**
manifestarent, Duodenarius numerus constat ex quatuor ter, ad hoc ergo elegit dominus xii apostolos
ut per iiii mundi partes fidem sancte trinitatis predicarent et credentes ad unam sine beatitudinis
gloriam convocarent **De discipulis evellentibus spicas**
Factum est, cum ambularet Ihesus per sata die sabbati, discipuli eius ceperunt pregredi et evellere spicas. Discipuli
per sata transeunt, cum prelati pia subditos sollicitudine circumspiciunt, et qualiter quisque ad regnum
celorum perveniat sedulo perpendunt, et dum eos ad beatitudinem perducere concupiscunt, quasi salutem
eorum esuriunt. Spicas evellunt, cum mentes audientium predicacionum ob amorem terrenorum divi-
dunt. Spicas fricant, cum eos palea vite veteris, id est vetustate peccati veteris, expoliant, grana
manducant cum albi si perfluitate et aspirationem puritatis unitati sancte ecclesie sociant et eidem
incorporant, et hoc sabbato faciunt quia a terrenis actibus quiescentes et deo vacantes requiem ce-
lestem et operando querunt et predicando permittunt. Moraliter per sata ambulant, quando sacra eloquia in-
vestigant, in quibus esuriunt, dum mentes sciencias meliores discere concupiscunt. Spicas vellunt
dum sacra quaeque utiliora invenerint mentes colligunt, callentes fricant, dum sub palea littere requirunt
grana spiritualis eloquencie et intelligencie, grana quoque manducant, dum per spiritualem intelligenciam virtutes
et opera roborant, et hoc faciunt sabbato quia vacant ut videant quoniam dominus ipse deus, hoc dominus sabbati
probat, sed stulti defensores sabbati reprobant, qui sola littere superficie diligunt mentis refectionem
nesciunt, requiem cuiusque non noverunt **De filia archisinagogi suscitata**
Venit quidam de archisinagogis nomine Yairus, et videns Ihesum, ad pedes eius procidit, et
deprecabatur eum dicens, filia mea in extremis est, id est laborat, veni et impone ei manum ut salva
fiat, id est liberetur ab infirmitate et vivat. Yairus interpretatur illuminatus, et figurat populum iudaicum, tamquam
patribus et prophetis Moyse et Samuele et de ceteris illuminati, archisinagogi filia est synagoga
legali institucione deposita, que divina Moysi nata hoc xii anno, id est tempore pubertatis appropinquante
quando spiritualem deo sobolem generare debuit moriebatur subito langwore erroris consternata. Sed per-
gente domino ad filiam archisinagogi morbosam infirmam, percepit salutem, quia sic dispensata est salus
humani generis, ut post aliquid ex omnibus deinde plenitudo gencium intraret, et sic omnis israel salvus
Mulier ergo samaritana a domino medicum curata est. fiet
degentibus ceterum ingentia carnalium delectacionum fluxu polluta, et tactu fidelium congregata
hoc dum Ihesus in via salvare decreverit ad iam paratam alios et promissam salutem spe certa pervenit
et fiat multum passa a medicis, id est theologis philosophis legum scriptorum doctoribus qui se utilia vi-
vendi precepta dare promittebant, demones quoque cum hominibus consulendo se pro deo colendos ingere-
rebant quibus obediencias exhibuit magis naturalis industrie viribus a se retrahebat, tamen nullis
salvari vel sanari poterant. Sed in tantum naturalis industrie vires et cetera a creatura colere peccatis
Sed cum audisset populum iudeorum per egrotare et verum medicum de celo venisse cepit languoris

sui et operare et quiete remedium. Et notandum quod puella duodecim erat et mulier annis xii (fuit)
quia eo tempore quo nata fuit illa, infirmari cepit. Una eademque seculi etate et synagoga
incipiente patriarchis nasci et gentes ceperunt ydolatria fedari. Venit retro in turba et tetigit vestimentum eius et confestim sanatus est fons eius. Quia nam etiam a retro venit, quia dominum incarnatum non vidit presentem. Et post ad fidem et agnicionem eius pervenit et tactu vestimentorum, i. participatione sacramentorum eius meruit sanari a peccatis. Fons quippe sanguinis origine peccati et primordium immunde generationis significat ex quo omne peccatum nascitur. Et dominus non solum opera sed et verba mala et cogitationum radices sacramenti evangelici quasi suis vestimentis fonte obstruentia emundat. Et verba dominum comprimit turba, una tetigit et salvata est, significat quod multi sunt vocati pauci vero electi.

Mulier sanata, nunc ad puellam mortuam, quia etiam gratiam a labe maiorum innata gentium synagoga perfidie leto est resoluta, quia in Christo credere noluit et invidie quia etiam credere debuit. Resuscitatur puella cum postquam plenitudo gentium intraverit omnis Israel salvus fiet. Dominus resuscitaturus puellam patrem et matrem et tres alios elegit, quia infidelibus non sunt revelanda divina mysteria non invisoribus [illegible] divina. Eodem moraliter sequitur. Dominus mulierem ista condicione sanat, cum autem diversis viciis corrupta peccatum curat. Turba que eicitur ut puella suscitetur, quia non secularium turba peccatorum multitudo a corde eicienda, anima que in viciis iacet mortua non suscitatur, dum se scilicet primitus in cogitationibus sparsam ad considerationem sui ipsius non colligit. De tribus mortuis a domino suscitatis

Legimus tribus scilicet evangelistis quod dominus tres mortuos suscitavit, puellam in domo, iuvenem magis, lazarum in monumento, tres mortui tria genera peccatorum designant. Mortui namque sunt in domo, qui sine delectacione operis concepta in cogitatione adhuc in corde servant. In magis sunt qui peccatum per consensum conceptum in effectum operis [illegible] populatum deduxerunt. In monumento sunt qui diuturna consuetudine fedati in infirmitate sua et alios depravant. Resuscitatio mortuorum iustificatio est peccatorum, et tanto levius quisque resuscitatur peccatum, quanto minus est mortificatus peccatis tantoque minori purgatur penitentie satisfactione, quanto minus depravatus est reliquitur. Unde et dominus patre et matre adhibitis solo verbo puellam in domo iacentem recentem mortuam resuscitasse legitur. Resuscitando vero lazarum in monumento quatriduanum fremuisse lacrimasse voce magna clamasse perhibetur. Non quod domino tam [illegible] non fuit [illegible] sed [illegible] aliorum sunt exempla. Explicit liber xvi. Incipit xvii qui tractat de evangeliis de x virginibus

Liber tercius decimus tractat de evangeliis continens capitula xxviii. De decem virginibus. De Simile est regnum celorum x virginibus que accipientes lampades. Hoc parabole presentis [illegible] suas exierunt obviam sponso et sponse. x virgines sunt omnes fideles, suas lampades accipientes i. opera exhibentes, aliud quod est lampa est gratia sive bona opera. Namque fatue virgines significant illos, qui in bonis operibus que faciunt non bona opera, sed laudem humanam querunt. Sapientes virgines sunt qui in bonis operibus que faciunt bona opera non laudem humanam querunt. Mora sponsi est dilatio iudicii. Dormitatio virginum est mors hominum. Medium noctis improvisus adventus resurrectionis. Clamor sponsi adventus tuba angelica in die iudicii. Preparatio lampadum in [illegible] et

op(er)um remuneracio / Et lampades fatuar(um) extinguu(n)t(ur) / q(ui)a i(n) adue(n)tu iudicis mentes obscura(n)t(ur)
(et) no(n) h(abe)nt merced(em) q(ui)a receperunt laudes / Date nobis de oleo vestro .i. testimoniu(m) dicite de op(er)ib(us)
n(ost)ris / Ite pocius ad vendentes / no(n) dat consiliu(m) s(ed) ex obliquo com(m)emorant c(ri)me(n) earu(m) / Ite
ad vendentes .i. modo videbitis q(ui)d vos adiuuent q(ui) vob(is) laudes vendere (con)sueuerunt / Venditores
s(un)t adulatores s(cilicet) q(ui) dant laudes ut accipiant aliqua(m) mercede(m) Et fatuis virginib(us) tande(m) bona
(con)s(er)ua(re) q(ue)rentib(us) sapientes intra(n)t cu(m) sponso ad nupcias / q(ui)a reprob(is) relictis ad dampnacione(m)
electi cu(m) (Christ)o intrabu(n)t ad beatitudine(m) Clausa e(st) ianua .i. aditus regni celor(um) / D(omi)ne d(omi)ne ap(er)i nob(is)
p(ost)q(uam) s(e)ra(m) p(e)n(itenci)am p(ost)q(uam) i(n)fructuosas lacrimas fu(n)du(n)t pulsa(n)t fores relicte / Amen dico vob(is) nescio
vos q(uasi) d(icat) no(n) vos d(i)l(ig)o / q(ui)a p(ro)uide mini(m)e no(n) agnosco Ecce (con)t(ra)ria felicitas p(ost) iudiciu(m) eius
(et) ta(m) i(n)effabilis m(iseri)a / Vigilate itaq(ue) q(ui)a nescitis die(m) neq(ue) hora(m) Ecce quo tendit parabola
ad h(oc) na(m) tendit ut ad futura oculos cordis ap(er)iamus / mala euadamus / desp(ici)endo (et) sp(er)a(n)da
bona p(ro)mereamur / s(e)c(un)d(u)m diuina(m) iusticia(m) De homine peregre proficiscente

Homo q(ui)da(m) peregre p(ro)ficiscens / vocauit s(er)uos suos / (et) tradidit illis bona sua / Homo iste (Christus) e(st)
q(ui) s(er)ui s(un)t (christ)iani / p(er) s(er)mo(n)e(m) sua(m) ab sc(ri)ptis bona sua s(un)t eius dona / v. talenta ex(teri)or(um) s(e)n(s)u(u)m
v. sensib(us) acq(ui)sita duo talenta intellectus (et) op(er)acio bona / vnu(m) talentu(m) intellectus tantu(m) /
multiplicacio talentor(um) (con)tinuacio virtutu(m) / (et) exhibicio bonor(um) op(er)um ad iusticiam p(ro)p(ri)a(m)
(et) vtilitate(m) aliena(m) Eius q(ui) pecuniam d(omi)ni i(n) t(er)ra abscondit / sig(nifica)t fid(el)es (christ)ianos / q(ui) acceptu(m)
ingeniu(m) i(n) reb(us) t(er)renis (et) t(ra)nsitoriis expendunt / arciores vite via(m) ingredi metuunt / accepta(m)
diuinitus sci(enci)am / alijs p(re)dicando multiplicare p(re)t(er)mittunt [illegible] vel (con)te(m)pnunt / Meto ubi no(n)
seminaui / (con)grego ubi no(n) sparsi / q(uasi) d(icat) no(n) solu(m) ab alijs / q(ui)b(us) gr(aci)am op(er)andi (et) p(re)dicandi t(ri)bui
fructu(m) op(er)is (et) p(re)dicac(i)o(n)is req(ui)ro Et illos q(ui)b(us) nil gr(aci)e t(ri)bui p(ro) infructuositate (et) sterilitate
(con)dempno Serue male (et) piger / sic q(ui)a tu scire debes op(er)ando p(re)dicando / male malu(m) faci(en)do
piger a bono cessando / Oportuit te com(m)itt(er)e pecuniam nu(m)mularijs (et) ego veniens q(uo)d meu(m) e(st)
cu(m) vsura recepissem / Nu(m)mularij s(un)t q(ui) audita p(re)dicac(i)o(n)e s(er)mo(n)e (et) (exem)plo ea q(ue) audierunt multiplicare
satagunt / ac si d(icat) accepta gr(aci)a in labore op(er)acio(n)is (et) p(re)dicacio(n)is mercede(m) debuisses q(uia) si fecis-
ses no(n) solu(m) te / s(ed) (et) alios multos exemplo (et) v(er)bo tuo in lucr(um) fecisses / s(ed) q(ui)a p(ro)pugnacia tua
q(uod) a bono cessasti p(ro) malicia tua q(uod) malu(m) fecisti dampna(cio)nis iustificacionis tue / s(ed) (et) alienu(m)
i(m)pulisti / (et) io de malicia tua et pigricia iuste arguo te (et) (con)dempno s(er)ue neq(ua)m Tollite
ab eo talentu(m) (et) date ei q(ui) h(abe)t x talenta / Omni n(amque) h(abe)nti dabi(tur) (et) h(abu)ndabit (etc.) / H(abe)nti meritu(m)
dabi(tur) p(re)miu(m) / dabi(tur) (con)tra ad remun(er)acione(m) / h(abu)ndabit q(uan)tu(m) ad p(re)miu(m) Ei aut(em) q(ui) no(n) h(abe)t (et) id
q(uo)d h(abe)re videtur auferetur ab eo / q(ui)a falsus quisq(ue) (christ)ianus i(n) dampnacione vel no(n) (christ)ianitatis p(ro)-
mitti h(abe)re / (et) sic no(n) (christ)ianus a sacramentor(um) minor(um) virtute / sic tu(n)c s(er)ui f(ide)i [illegible] ext(er)iori
obumbracione / p(ro)uideat itaq(ue) s(er)uus (con)s(er)ua suo t(em)p(o)re ut p(ri)mo(n)i de p(re)mio gaudeat (et) trinitate Et
talentu(m) d(omi)n(u)s vel d(omi)ni celestis expendat ut no(n) dampnacione(m) s(ed) saluacione(m) i(n) fide recipiat
Nemo dicat sufficiat m(ihi) i(n) ip(s)i inte(n)de(re) in solo p(ro)uide(re) [illegible] / nolo sa-
lire alcius q(uam) eos p(re)dicaui / no(n) sic [illegible] expeditus i(n) illis / modicas

stio nunquam precello sine predicat deus quia accusabit. Certe omnibus quantum quantum ad se
pertinet predicare sunt illo debet deo fiat dampnum consilencio, et debet non minus reddicionis
est bone studiis. Qui igitur multa novit multa dicat et qui pauca pauca dicat, et quantum
quisque novit tantum dicat quid sit vel verum evangelium vel verum virtutis exemplum, quod precipue
sit peregrinorum, aliis tribuat predicacionem, non consideret personam etatem, premium locum tempus, sed
predicet semper omnibus ubique masculis feminis, senibus, iuvenibus, divitibus, pauperibus, in adversis et
in prosperis, die nocte, mane, meridie, vespere, rectis, in plateis, in agris, in viis, in terra et mari,
omnibus semper ubique bonum quod novit dicat si adsit qui audire possit. Sunt namque multi qui
in hiis omnibus preceptibilioria considerant et hiis oppositis predicare recusant, quia deus superiora prospicit
et inferiora non curat, cum non numquam que hominibus videntur infima, apud deum habentur summa. Sunt
et quidam qui nimiosiori proposito quem predicant, paucas vero loqui non curant, quia maiori culpa apud deum se
obligant qui verbum dei sine prudencia sine superbia et pompa diviciarum penitus prestare recusant.
Ergo talentum cogitationi boni predicandi expendit, largiori talenti lucro fruatur et sive in alio
tamen in semetipso, quia quamvis ille qui audit malum non derelinquit bonum non faciat, ille tamen qui loquitur
meo quod loquitur animam suam liberat et audientem ignoranciam non excusat, et eo divina sententia illum in perpetuum
dampnat. Nemo autem est qui possit se ab hac talenti erogatione excusare, quia nemo est qui non
valeat aliquem illo suo ad meliora provocare. Certe autem qui ad ministerium predicationis segnes sunt, et
eidem ministerio scripturis sumunt et decies dedicatae et liberiores se vivunt, quod numquam divinas scripturas
tuas sciunt de tempore et ignavia sine gerere tum arguendi sunt, cum ubique bibliothece omnibus carnis
expositis omnibus tractatibus replete sunt et ipsi lectioni et meditationi scripturarum studium nullum im-
pendunt. Erubescant ergo quidam eiusdem ministri in vitiis in scis et ignavie torpore, excitentur
libros legant, talentum expendant, tempus redimant quoniam dies mali sunt, omnibus demumque exercitiis
quibus possimus nosmetipsos emendare vel alios adiuvare debemus, talentum dominicum erogare
et erogando multiplicare ut parati de quo in districto iudicio racionem reddituri sumus. Rubrice. De eo

Dixit Ihesus discipulis suis. Venite seorsum quod dominus vocavit discipulos ad requiescendum
in locum desertum et requiescite pusillum. Duce sunt vite, activa et contemplativa, activa est in labore
contemplativa in requie, activa in publico, contemplativa in secreto dei, Admonemur itaque in hiis
verbis ut aliquando ab actione requiescamus, et ad secretum contemplacionis fugiamus. Certe
contemplativa vita desertum dicitur quia a multis deseritur et a paucis inhabitatur. In qua requiescimus pu-
sillum, quia prima fragilitate non diu visionem divine valemus inherere, ut eam primam requiem propinqui
tur a illius diu permittitur. Erant qui veniebant et redibant multi et nec spacium manducandi
habebant, sic istis diebus multi veniunt multi redeunt, multi veniunt pro adulterio, sed multi
redeunt pro iniquitate. Venit latro recessit iudas et spacium manducandi non habemus vel du-
lcis vel malis predicacionem, aut per quam multiplicem missarum spacium non habemus, scripturas
legendi et meditandi. Aliquando ergo cum apostolis naute ascendamus in desertum eamus ut a vulgo et
omni strepitu aberrantes persidem quam habemus in deum, fluctuantes mundiales evitamus, tamen

lectioni / meditacioni / oracioni et divine contemplacioni saltem ad modicum intendamus. Nemo tamen
ut ait Gregorius propter contemplacionem dei debet omnino postponere curam proximi nec propter curam proximi negligere
contemplacionem dei. De arbore fici et vinea plantata

Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua et venit querens fructum in ea et non in-
venit. Vinea ista plebs fuit israelitica in qua erat synagoga quasi ficulnea plantata. Cultor
vinee Moyses et prophete. Tria autem tempora: tempus sub lege, tempus sub tutore legis, et tempus gracie.
Fossio predicacio, missio stercorum recordacio peccatorum, excussio ficulnee destruccio syna-
goge. Moraliter arbor ista in vinea quelibet est anima infructuosa per simulacionem virtutum et exhi-
bicionem quorundam operum foliis tamen decorata. Est a fructu operis iusticie aliena. Tres autem
congruenter secundum trinitatis figuram. Circa fossio arboris designat destruccionem terrene cupiditatis
fossionis predicacionis. Stercora carnis peccata exprimunt que mittuntur ad radicem arboris cum
prioritatis consciam tangit cogitacionis memoria et dum inde penitet per quod preteritum stercoris
redit ad fecunditatem operis. Excisio infructuose arboris est iudicium dampnacionis. Cul-
tor istius arboris est predicator qui pro peccatoribus intercedit ut illis deus concedat spacium
penitendi et faciendi fructum primo ut prophete et apostoli qui quosdam ex synagoga salvandos
intellexerunt precibus sepe oraverunt. De muliere a spiritu infirmitatis curata

Erat mulier que habebat spiritum infirmitatis annis xviii et dominus. Mulier est humana natura, spiritus
infirmus est amor terrene cupiditatis xviii et dominus. Annis languoris transgressionem exprimunt
legis que denario consummatur et operacionum in sex etatibus que octonario significatur. Que inclinata erat
peccatum nec omnino poterat sursum respicere propter iusticiam, quia qui terrena diligit et cogitat re-
spicit ad terrena et qui celestia diligit et cogitat ipse respicit sursum ad celestia. Quam
cum vidisset Ihesus per destinacionem vocavit per predicacionem et ait. Mulier dimissa es ab
infirmitate tua, id est soluta es a culpa tua, et imposuit illi manus per graciam spiritualem
et recepta est per iustificacionem et glorificavit deum per gratulacionem. Archisynagogus indignans
est iudeorum populus legis litteram zelans non intelligens spiritualiter observanda ab effectu
operis servilis non a curacione infirmitatum non cessacione divine laudis ypocrite. Unusquisque
vestrum sabbato nonne solvit bovem suum aut asinum a presepio et ducit ad aquam. Bos
qui cognovit possessorem suum et asinus qui cognovit presepe domini sui iudaicum et gentilem populum
significat, qui utique in vinculis peccati absoluti sitim estusque mundi huius aquarum divina corporis fontis
deposuit. Iustius ergo duobus animalibus conversione duorum populorum adversantibus iudeis
perveniat dominus. Quem locum sibi eligat invitatus ad nuptias

Cum invitatus fueris ad nuptias, ne discumbas in primo loco et cetera. Nuptie significant
glorificacionem Christi et ecclesie, honoracio per invitato loci datur quia de longe gustavit magis suo
consideracio peccator suus inter illos qui magis peccavit sed agilitate penitet et ardore
novissimum locum teneat cum de aliis meliora cognoscas, quid de sua operacione aliud se-
perat habiliat. Recumbe ergo novissimo loco, id est quanto maior es humilia te in omnibus ut

dicat t q te inuitauit amice ascende sup(er)i(us) q(ui)a d(eu)s gr(ati)am dat hu(m)ilib(us) q(ua)m in(ter)p(re)t(atur) sup(er)/ tunc
erit t(ib)i gl(ori)a cora(m) simul discu(m)bentib(us) i(n) cad(em) s(ed)e ut t(ib)i i(n) cad(em) b(ea)titudi(n)e (con)sedentib(us) de ho(m)i(n)e

Homo q(ui)da(m) fec(it) cena(m) magna(m) qui fecit cena(m) magna(m) (et) vocauit multos
(et) vocauit multos/ ho(mo) e(st) d(eu)s. cena e(st) b(ea)titudo et(er)na/ s(er)ui s(un)t p(re)dicatores s(er)u(i) ho(r)a cene e(st) t(em)p(us)
g(rati)e/ vocatio p(re)dicatio i(n)uitati ad cena(m) venire nole(n)tes s(un)t reprobi t(er)renis i(n)tendentes
Ille q(ui) villa(m) emit/ sig(nifica)t cupidos/ ille q(ui) emit v iuga bou(m)/ sig(nifica)t intentos reb(us) (con)siderationis v se(n)sib(us) cor(poris) Ille q(ui) dux(it) vxore(m)/ sig(nifica)t deditos voluptatib(us) carnis Et iuga
bou(m) v. et d(icu)n(tur) q(ui)a se(n)sus cor(poris) i(n)uic(e)m p(er) se(n)su germant(ur) Exi cito i(n) plateas (et) vicos ci-
uitat(is)/ plate s(un)t late diuitiaru(m) vie/ vici arti(us) (con)tub(er)nia i(n)honeste (con)u(er)sationis/ pau-
peres debiles claudi (et) ceci q(ui) i(n)troducu(n)t(ur) s(un)t illi q(ui) ap(u)d mundi amatores h(abe)ntur viles
et videntur inutiles Et p(er) p(re)dicatorem vocati/ p(er) gr(ati)am iustificati/ ap(u)d d(eu)m (con)gnoscu(n)tur esse
glo(rio)si (et) sublimes/ d(omi)ne f(a)c(tu)m e(st) ut imp(er)asti (et) adh(u)c locus e(st)/ (et) ait d(omi)n(u)s s(er)uo Exi i(n) vias
(et) sepes (et) (com)pelle i(n)trare Isti qui (com)pellu(n)tur i(n)troducu(n)t(ur) s(un)t illi q(ui) adu(er)sitatib(us) s(ecu)li
a(n)gustiatib(us) corriguntur (et) ad maiore(m) dei amore(m) reducu(n)t(ur)/ possimus a(utem) p(ri)mos ad ce-
na(m) venientes clericos (con)u(er)sos accipe(re)/ p(ro)bos v(er)o clericos cognitib(us) desig(na)re/ (et) p(ro)llos q(ui) ve-
nire noluerunt eos q(ui) (con)u(er)si s(un)t p(er)mit(t)e accipe(re)

Quis ex uob(is) ho(mo) q(ui) h(abe)t c. oues (et)c/ ho(mo) e(st) d(eu)s de oue ce(n)tesima (et) dragma rep(er)ta
oues creature r(ati)o(n)ales Nonaginta noue(m) oues s(un)t nou(em). angelo(rum) ordines/ ouis ce(n)-
tesima hu(m)anu(m) genus/ ouis ce(n)tesime req(ui)sitio/ diui(n)a i(n)carnatio/ ouis relatio e(st) ho(m)i(n)is
ad celu(m)/ amici (et) vicini s(un)t angeli/ amicoru(m) (et) vicinoru(m) (con)vocatio e(st) ouis (con)gratulatio e(st)
angelo(rum) de hu(m)ana saluat(i)o(n)e (con)sultatio Que mulier h(abe)ns dragmas x (et)c. mulier e(st) di-
uina sapi(enti)a/ x dragme ix ordines angelo(rum) cu(m) (con)ditione hu(m)ane n(atur)e mulier .n. x.
dragmas h(abu)it/ q(ui)a d(eu)s ho(m)i(n)es (et) angelos ad y(m)ag(in)em sua(m) creauit/ s(ed) vna(m) p(er)didit/ cu(m) ho(mo)
a simil(itudi)ne creatoris recessit Et sapi(enti)a lucerna(m) adq(ui)rend(am) accendit/ cu(m) i(n) carne apparuit
q(ui)a lucerna luto e(st) i(n)testa i(n)tu(s) i(n) carne m(er)it ho(m)i(n)es e(ue)rrit/ domu(m) e(ue)rrit/ q(ui)a (con)scia(m) ho(m)i(n)i(s)
de p(e)cc(at)o suo (con)t(ur)bauit (et) sic dragma rep(er)itur/ du(m) i(n) ho(m)i(n)e simili(tu)do (con)ditoris repat(ur) de

Homo q(ui)da(m) h(ab)uit duos filios homo h(ab)uit duos filios q(u)o(rum) un(us) dissipauit s(ubstanti)am cu(m) meretricib(us)
(et) dixit adolescentior ex illis pat(ri)/ p(ate)r da m(ihi) portione(m) s(ubstanti)e q(ue) me (con)tingit/ ho(mo) iste d(eu)s
e(st)/ q(ui) h(ab)uit duos filios q(ui)a auctor (et) creator e(st) duaru(m) stirpiu(m) g(e)n(er)is hu(m)ani .i. iudeoru(m) et
gentiliu(m)/ maior fili(us) q(ui) in cultu vni(us) dei p(er)ma(n)sit/ fuit iudeoru(m) minor qui l(e)ge (con) ad idola
colenda d(e)o defuit g(e)ntiu(m) p(o)p(u)l(u)s fuit/ s(ubstanti)a e(st) o(mn)e q(u)o viuim(us) q(u)o sapim(us) cogitam(us)
o(mn)ib(us) loq(ui)mur/ h(un)c d(eu)s eq(ua)l(ite)r dedit/ vni d(omin)i e(st) Erat h(om)o i(n)ter q(u)i ille .c. ho. de. (et) h(ab)uit in(ter) t(ib)i/ h(u)i(us)
g(rati)o sibi portione minor i(n) p(er)ceptio dari/ cu(m) ho(mo) suo r(ati)o(n)ali sensu delectatur p(er) libero arbi-
triu(m) s(er)uire (et) a domo creatoris (con)s(ue)uit exire/ homo g(ratia) iste d(eu)s/ duo filii/ duo p(o)p(u)li/ ma(ior)
filius p(o)p(u)l(u)s iudaicus mi(nor) g(e)ntil(is) p(o)p(u)l(u)s Sub(stanti)a e(st) n(atur)alia bona Et regio ex qua mori(tur) est
cum vt g(e)ntilis p(o)p(u)li Regio longinq(ua) ydolatria/ meretrices s(un)t carnis delectatio/ dissipatio

rex

sibi arripuerit nec unquam ... demonum fames. filii penitentia cognoscendi ... Siliquas
porcorum sordida figmenta poetarum et diversis erroribus polluta dogmata philosophorum
que sunt cibus immundorum demonum. Reversio filii conversio gentilis populi. occursus patris. effectus divine
miserationis. annulus et fides. stola prima et innocentia. calciamenta predicatio. vitulus
saginatus christus. occisio vituli passio christi. epule participatio gratie. Symphonia et chorus de reditu
filii gratulatio et cantus de conversione gentilis populi. Filius maior natu populus iudaicus in
litteris V. T. per sermonem iustitie servitus. quod per maiorem filium ad mittendum vitulum silet quod
cum plenitudo gentium intraverit tunc omnis israel salvus fiet. Cottidie quoque deus filium revertentem
recipit dum quis patrem suscipit penitentem et omnia super deum facit dum quem ... accipiunt
et pristinam perdidat iterum reddit illi. Pater da michi portionem substantie que me contingit. sic tunc dixit
quando in ipso arbitrio vivere desideravit et accepit pretium id est naturalia bona scilicet memoria intellectum et volun-
tatem. Siliqua sunt genera leguminis que quanto magis comeduntur ab aliquibus tanto magis esuriunt. in quibus
luxuria et avaritia designatur. quod dixit ad servos suos id est ad sacerdotes date illi stolam
primam id est remissionem peccatorum ei demonstrate. si tamen voluit et induite eum id est instaurate eum
per penitentiam in perseverantia, vel de hereditate immortalitatis, vel prima stola est vestis
innocentie quam perdidit in culpa in qua primus homo fuit conditus. In anulo fides designatur. quia sicut
anulus non habet principium et finem, ita fides per fictum qui caret initio et fine. Vel in anulo fidei
signaculum et similitudinis quod significatur et in operibus que per manum designantur imitatis expressio in
telligitur. et date ei calciamenta id est illum exemplis sanctorum patrum munite.

De eo quod flevit dominus super iherusalem

Appropinquavit ihesus iherusalem, et videns civitatem flevit super eam
dicens. quia si cognovisses et tu. subaudi fleres. quod dominus secundum historiam semel fecit hoc cottidie
per electos suos in ecclesia agit. plangit id est reprobos qui nesciunt cur plangantur, sed exultant in
rebus pessimis qui si dampnationem suam providerent seipsos cum electorum lacrimis plangerent
n qua[m] patris — que in presentiarum sua die sua hic habet consuetudinem temporalium et supplicia non absconduntur
ab oculis eorum quia refugiunt futura providere que temporalem letitiam perturbat, sed venient dies
quando maligni spiritus exeuntes a corporibus demones in ... circumdabunt vallo trahentes eam ad so
cietatem sue dampnationis et undique circumdabunt vallo et coangustabunt, quando et non solum
operis sed locutionis et cogitationis iniquitates ante oculos eorum replicabunt, et ad terram prosternent
cum carne ... redigetur ... cum illa die peribunt omnes cogitationes eorum. que
cogitationes et per lapides significantur, cum subditur et non relinquent in te lapidem super
lapidem. perversa mens cum perversa cogitatione perversionem addit quasi lapidem super lapidem struit. Sed cum
anima adulatione rapitur talis cogitationum constructio dissipatur, et hoc ideo quia non cognovit
tempus visitationis sue. perversam enim animam deus aliquando visitat flagello, aliquando precepto
aliquando miraculo, sed quia superbiens contempnit nec de malis erubescit in extremo inimicis
traditur cum quibus in eterno iudicio dampnationis societate colligatur.

De muto et surdo sanato

Exiens ihesus de finibus tyri venit per sydonem inter medios fines

decapoleos et adducunt ei surdum et mutum et deprecabantur eum ut imponat ei manum. genus huma-
num tanquam unus homo diversa peste in protoplausto depravatum amisit lumen dum perdidit claritatem
divine contemplationis, amisit auditum dum perdidit virtutem obedientie, amisit olfactum dum per-
didit virtutem discretionis, amisit gustum dum perdidit saporem interne dulcedinis, amisit tactum
dum perdidit levitatem interne suavitatis, amisit loquelam dum perdidit confessionem divinitatis,
amisit manum dum perdidit exhibitionem boni operis, et quod singulorum sensuum et membrorum officia
amisit dum omnium virtutum operationem et bonorum operum exhibitionem per peccatum originale perdi-
dit. Sanavit autem dum sensus de speciebus ad interna flectitur, conditorum in fundo, dum exteriorum bonorum
cupiditate distenditur. Repletur demonio dum se palam tradidit demonum obsequio, diversis
quoque maculatorum operibus diversarum virtutum rationum humana genera designat restauratores
tyri Exiens ihesus de finibus tyri etc. Tyrus interpretatur angustia et significat iudeam. Quia dominus per prophetas
ait, tribulus qui circa eos est dilecturus. Coangustatum est stratum ita ut alter decidat. Sidon
interpretatur venatio et significat ferocitatem gentium nationum. Regio decapoleos per numerum decem
divine legis precepta figurat. Mare galilee quod interpretatur transmigratio sed fructuosa volu-
bilitate nationum que de bono ad malum prodolatam per se transmigraverat designat. Ihesus
ergo de finibus tyri exiens per sydonem ad mare galilee inter medios fines decapoleos. s.
dum et mutum sanavit, quando angustias infidelis iudee deserens ferocitatem gentium compescit
et fructuositate sedans in decalogi predicatione noxiam taciturnitatem et surditatem cum hu-
mani generis manum illi imposuit, quando illi donavit facultatem preceptis suis obediendi et fidem
catholicam confitendi. Adducunt eum apostoli scilicet et predicatores qui pro sanandis in primo tunc erant
querentes pro convertendis infidelibus supplicant orant. sanandum vero in sinum domus de turba seorsum ducit,
quando cum impium iustificas de societate et conversatione infidelium et malorum ducatu dividit. digitos
ergo in auriculas sanandi mittit et expuens linguam tangit, quando ei per spiritum sanctum preceptis suis obedi-
endi gratiam et confitendi et predicandi sapientiam tribuit. Et ... ingemuit nobis ... ex-
gemendi palmas dedit, aures dirigit et firmi ad audiendum aperiuntur et lingua ad loquendum
solvitur, dum homo per gratiam iustificatus precepta divina auribus cordis auscultat et cognita confitetur
et predicat. hoc ergo exemplo docemur ut quibus peccatores cotidie predicationem ... addu-
cendam et illum pro eis iugiter exoremus. De quinque panibus et duobus piscibus et v milia hominum
Cum sublevasset oculos ihesus et vidisset quia maxima multitudo venit ad eum, Sermo
dixit ad philippum. Unde ememus panes ut manducent hii. et ait philippus. est puer unus hic qui habet
v panes ordeacios sunt v libri moysi in quibus sub palea litterali continetur medulla spiritualis intel-
ligentie. duo pisces sunt libri prophetarum et psalmorum. de hoc cibo dominus ait quia scripta sunt in lege et prophetis
et psalmis. hunc vero cibum dominus apostolis ut cum populis apponerent fregit quando illis ut scripturas
intelligerent sensum aperuit. illi autem acceptum cibum aliis apposuerunt quando scripturas legis et
prophetarum et psalmorum per totum mundum spiritualiter intelligendas et observandas predicaverunt. ut
Comederunt ergo sunt ... sicut distribuunt quando predicatione illa lectione pasti carnis sua ne sibi

dicatur ieiunijs et vigiliis primitus. Quinque autem v. milia fuisse referuntur propter v. sensus cor-
poris quibus regitur quibus pascitur per quos operantur. Comedentes denique saciantur cum au-
diunt verbis que ad fidem et operacionem bona pertinent et perfecte erudiuntur. Exceptis quidem
mulieribus et parvulis. Mulieres propter sexus fragilis et parvuli minor dicitur etas. Cum enim modo in-
digni isti signent infirmos in fide nos dum verbo doctores pugnare possimus et parvulos et parvu-
los significat in plebe qui quamvis cum ceteris comedat parum tamen predicacionis capere non valent clericorum
sunt et pro parvitate quiescant. Et tulerunt reliquias xii. cophinos fragmentorum plenos. Re-
liquie spirituales sunt intelligencie subtiliora et secreciora documenta que audientibus capi nequeunt
que non sunt negligenter relinquenda, sed a xii. apostolis et eorum successoribus diligenter querenda, cophi-
nos similia geruntur et duos infirma mundi elegit ut forciora confundat. Studeamus et nos clarep-
tu pane divine scripture predicacionem aliis proponimus ne per incuriam negligencie anima desinat aut
pereant fame. **De vii. panibus et paucis pisciculis iiii. milia hominum saciat.**

Legimus in alio miraculo quod dominus iiii. milia hominum vii. panibus et paucis pisciculis saciavit. In quo
loco per vii. panes vii. dona spiritus sancti figurantur, per pisces vero exempla patrum antiquorum qui vel
sub lege nature vel sub lege scripta fuerant designantur. Comedentes iiii. milia fuisse referuntur
propter iiii. evangeliorum perfectionem vel propter iiii. cardinalium virtutum operaciones. Dominus ergo iiii. milia
hominum cum vii. panibus et paucis pisciculis saciavit, quando per septiformis spiritus dona et per precedencium
patrum exempla que de fluctibus huius seculi erepti et divina benediccione consecrati refectione nobis
ne huius seculi tunc sunt deficiamus prebet iiii. milia hominum saciavit, quando eos credulitate
omnium evangeliorum complexos et iiii. virtutibus principalibus operatione donis spiritualibus et exemplis
patrum perfecte docet et iustificat, et nondum quod pisciculi pauca dominum quo valde fuerit inter iusti-
ciam antiquam triduo autem sustinuerunt dominum, quia fidei credulitate sancte trinitatis constituti spiritualem a domino desiderant
gerere pastum. Quidam ex illis de longe venerunt, quia multis carnalis corrupcionis opere ad
fidem Christi domini festinant. De longinquo non venit qui et nulla impudicia nullis flagiciis iquinatum
Solum autem coniugium corporis contra nos fuerunt de longinquo, qui vero multis et magnis flagicijs semetipsum
ipsum polluit, et post hec ad dominum redit de longinquo venit, et si dimisero eos ieiunos deficiant
in via, amissi namque pavores in pectus viae vero deficiant. Et ipsi a gestia fine doctrine pabulo
dimittat. vii. sporte de fragmentis implete spirituales vivi sunt, que sublimiora que capacitatibus
nunquam superant et colligunt et custodiunt, et dimisit eos dominus refectos dimittit cum spirituali
doctrina eruditos ut gesta perficiat misteria et libros aurum. Derelinquit non ad corporalia desinit fruendum.

Cauete a fermento phariseorum **De fermento phariseorum et herodis** Cogit
et a fermento herodis, fermentum phariseorum est simulacio religionis, tenacitas avaricie, intem-
perancia cupiditatis, fermentum herodis est adulterium, homicidium, temeritas iurandi. A fermento
phariseorum et herodis non cavent quicumque plurimi cum maiorem suis operibus inserunt. **De lunatico et demonio liberato**

Accessit ad eum homo genibus provolutus ante eum dicens, Domine miserere filio meo, quia lunaticus
est et male patitur. Lunaticus est qui per horarum momenta de viciis ad vicia mutatur nec perstat in

vel quos suo regno tradebat

incepto, sed decessit a bono, et accessit ad malum, et in eo igne libidinis aliquando fertur, nunc in
aqua fluctuantis cupiditatis precipitatur. Marcus sic de isto dicit, et cum vidisset eum statim
spiritus conturbavit eum, et elisus in terram volutabatur spumans. Dum puer ad dominum accedit
eliditur, quia conversus ad dominum plerumque a demonio gravius pulsatur, vel ut ad vitia reducatur
vel de sua expulsione [illegible] sic iudicat sic impius nascitur cunctis [illegible] et gratia oppo-
suit etiam. De vinea et eius colonis malis

Homo plantavit vineam et locavit eam agricolis et ipse peregre fuit multis temporibus, et in tempore
misit ad cultores suos ut de fructu vineae darent illi. Vinea domini sabaoth domus israel est. Co-
lonos operum qui ad excolendum primam [illegible] tradita erat Dei [illegible] est conducti, peregre fuit qui ubique
presens est cum cultoribus suis liberum operandi arbitrium dereliquit. Primus servus qui mittitur Moyses
legis lator intelligitur, qui per xl annos fructum legis quem debebat a cultoribus requirebat. Sed
ecce sunt intellectum malitie, quia non vocaverunt Moysen et tristis et caesus [illegible] dominum et vexatus est Moyses
propter eos, quia exacerbaverunt spiritum eius, quibus ipse ait, Uva eorum uva fellis et botrus amarissimus eorum
fel draconum. Alter servus David propheta est post Moysen vinee colonos psalmodie modulatione
et cithare dulcedine ad exercitium boni operis invitavit, sed et hunc afflictum contumeliis dimiserunt inanem gue
manem dicentes, quae nobis pars in David aut quae hereditas in filio ysay. Quia tamen prophetat dicens vineam me-
ritis competenter exorat, Domine deus virtutum respice de celo et vide et visita vineam istam.
Tertius servus fuit chorus prophetarum qui populum increpabat et mala que vinee cultoribus imminerent
predicabat, sed et illos percussi sunt et occiderunt eos. Cuius sterilitatem vinee Jeremias
deplorat dicens Ego te plantavi vineam meam electam, quomodo conversa es in pravum vinea
aliena. Quid faciam mittam filium meum dilectum, forsitan cum hunc viderint verebuntur. Quem cum
vidissent coloni cogitaverunt intra se dicentes, hic est heres occidamus eum ut nostra fiat
hereditas. Sic iudei hereditatem eius, [illegible] ipse noluit dum fidem que per eum est extinguere co-
nantur, non subditi sunt iustitie dei, sed suam constituere volentes et illum dilectum extra vineam
occiderunt. Marcus mutat ordinem dicens, occiderunt et eiecerunt extra vineam. Lucas pertina-
tiam eorum notavit, qui per resurrectionem predicantibus apostolis credere noluerunt, sed qui iudicantibus
pravitatis gentibus suscipiendum dederunt, sed dominus malos colonos male perdidit, dum mun- Dominus
dulos iudeos in infidelitate dereliquit, quos principes romanos longe lateque dispersit.
Secundum sensum moralem vinea locata cum in misterium baptismi fidelibus ad excolendum opere committi-
tur, mittitur in servum ut de fructu accipiat, cum lector psalmodia prophetia ad bene agendum
hortatur, sed contumeliis afflicti alter cesi ciciuntur cum sermo auditur vel contempnitur vel blas-
phematur, in ipsum missum heredem occidit, qui filium dei conculcat, et spiritus gratie quo sanctificatus est contumeliam
facit, vinea aliis datur cum gratia qua superbus abicit humilis ditatur. Sed et manum mittunt
in eum qui fuit, sed timore retinentur, cum fluis quibus [illegible] eius propter multitudinem bonorum
vel erubescit vel timet impugnare. De forti et eius vasis

Nemo ingressus domum fortis potest vasa eius diripere nisi prius fortem alliget. Fortis dyabolus

fortior superveniens, postquam domus fortis invaditur, vasa hominis fortis alligato dyabolo rapiuntur
ne temptet nos ultra vires nostras, diripiendo vasorum quisque hominum ad fidem convincitur. fortior
fortem, domum illius intrans alligavit et vasa illius diripuit, cum fortior se potentie [illegible] tamen
dum liberos et dyabolum a servitute hominum cohibens homines a dyabolo possessos ad fidem suam [illegible]

Decessit ihesus ad partes tyri et sidonis **De chananea et eius filia sanata**
et ecce mulier chananea a finibus illis egressa clamavit dicens, miserere mei fili david.
mulier gentilis, per quam fides ad dominum veniens, gentium designat ecclesiam, que rogat pro filia demo-
niaca, id est progenie sua, nondum salvata, ut a dyabolo sordibus absoluta, vel divinitati fiat
liberata. fines tyri et sidonis in quibus mulier dominum pro filia sua rogat, duorum populorum et gentilium ad
Christum per quorum fidem venientium designat. Et mulier ista, ut secundum matheum, de finibus suis egressa, secundum marcum
domum ingressa ad dominum, atque ad pedes eius procidisse dicitur, ut conversus colligatur, quod soli fidelis
illi [illegible] orat que pristinas perfidie sue mansiones [illegible] at in domum domini, id est ad ecclesiam humilis
ac pia se devotione transferunt. non est enim bonum sumere panem filiorum et mittere canibus. mensa
scriptura, panis [illegible], filii iudei, canes gentiles. quasi dicit non est bonum ut beneficium [illegible]
[illegible] populo iudeorum, qui habet [illegible] dei [illegible] filie tue gentili, que non habet notitiam dei. Et
mulier gentilis propter propositum humilitatis meruit filie sue beneficium sanitatis.

Duo homines ascenderunt in templum ut orarent **De phariseo et publicano orantibus**
unus phariseus, alter publicanus. phariseus stans hec apud se orabat: deus gratias ago tibi
quia non sum sicut ceteri homines. Quatuor sunt species tumoris cum quis bonum quod habet a se habere se existimat
[illegible] sibi datum putat, aut cum se iactat habere quod non habet, aut cum despectis ceteris appe-
tit singulariter videri habere quod habet. hic phariseus peste laborat qui ideo non iustificatus descen-
dit, quia mala bonorum operum [illegible] publicano se pretulit. deus gratias ago tibi
[illegible] ad cohibendam abstinentiam, ad impetrandam [illegible] ad reddendum deo gratias [illegible]
aptum habet, ad humilitatis custodiam non habet. et quid prodest si tota civitas custodiatur et unum
foramen per quod intret hostis relinquitur. phariseus populum iudeorum designat, qui ex [illegible]
legis extollit merita sua et sibi credendo recedit. humiliatus publicanus gentilem qui longe a deo
positus peccata confitetur et clamando appropinquat deo et exaltatur. **De ceco iuxta iericho illuminato**
Factum est cum appropinquaret ihesus iericho, cecus quidam iuxta viam sedebat
mendicans, et cum audisset turbam pretereuntem interrogabat quid hoc esset. dixerunt autem ei quod ihesus
nazarenus transiret. Cecus iste significat genus humanum, quod a superna claritate exclusum
dampnationis sue patitur tenebras. Et a domino appropinquante iericho [illegible] iericho luna interpretatur
per quam defectus mortalitatis intelligitur. dum ergo ibit dominus in mundum [illegible] sibi carnis [illegible]
ad cognoscendum dominum [illegible]. Cecus secus viam sedet dum incipit [illegible] christum qui dicit ego sum via.
Ego sum via. mendicat dum rogat. unde sequitur: et clamabat ihesu fili david miserere mei. Et qui vidit
stans illuminat, quia per humanam [illegible] sua [illegible] nobis compatitur. Et per potentiam divinitatis
lumine nobis gratie infudit. et qui preibant increpabant eum ut taceret, qui ihesum venientem

precum, sicut tumultus carnalium viciorum, qui dissipat hominis cogitacionem et perturbant vocem orationis
ne illis ad illuminandum venire possit cor hominis, sed ita videbis plerumque gravari fortissimarum
pressurarum viciorum et voce sue orationis impediri ne per se exorare possit, at ille magis clamat, et ihesus
dixit illi: Respice, fides tua te salvum fecit, et confestim vidit et sequebatur eum magnificans deum. Unde
sequitur quod lumen quod intelligit operatur et ihesum precurrentem imitatur, hic talis non solum dominum perficit
sed et alios ad laudem dei accendit, unde sequitur: omnis plebs ut vidit dedit laudem deo. De zacheo
Erat vir nomine zacheus et hic erat princeps publicanorum et ipse dives et querebat ihesum
videre quis esset et non poterat pre turba, quia statura pusillus erat. Zacheus qui interpretatur iusti-
ficatus, sicut credentes cognitibus qui pro occupacionem temporalium depressi erant et minimi sed a domino
iustificati, qui intuitu iericho salvatorem voluit videre, dum fidei quam mundo attulit participari que-
rit, sed turba id est viciorum consuetudo, que cecum clamantem increpat, ne lucem suscipiat, tardat, sed
sic clamando cecus apostolus turbam vincit, ita pusillus turba relicta arborem ascendendo turbam
obstantem transcendit, clamans cum apostolo: mihi autem absit gloriari nisi in cruce domini nostri ihesu christi. Sicomorus est
arbor similis moro foliis, sed altitudine prestans et interpretatur ficus fatua id est crux quam credentes ut
ficum pascit ab infidelibus irridetur ut ficus fatua, quam pusillus ascendit dum quilibet humilis et pro
christi consuetus renuntiat carnis gloriam et prestat laudabile fatuitatem transcensus, ipse dominum videt
qui sic dum in ea pendet ut vita ceteris petitur qui in transitu lucem celestis sapientie intendit. Dominus autem
in domo manens, reseratur cum populi generale ad dominum gustu, ut ceteris fidelis per proprium habitans
bonis eius operibus sanctificatur. Zacheus que dimidium bonorum suorum dat pauperibus, cum ipse qui ad dominum con-
vertitur, ea quae in carne sunt necessaria non respuat, cetera non pauperibus amministrat. Quadruplum non
per fraudatum reddit, cum peccatoribus ea per quattuor evangeliorum precepta complebit, quam iiii cardinales
virtutes operatur. De vinea dominica et operariis
Simile est regnum celorum patri familias qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam. Hic pater familias deus
vinea ecclesia, operarii prelati, hoc dici, etates seculi. Conductio operariorum, constitutio prelatorum,
sero diei, finis seculi, mercedes denarii retributio celestis regni. Item pater familias deus, vinea anima
operarii sensus in insistencia operis exercendo virtutes, hoc dici etates hominis, tempore retributio
eterna beatitudo de qua ut laboribus vinee et retribucione ipsa deus significatur ait: Vinea culta fuit
cultores premia querunt. Non labor equalis equalia dona feret. Cui venit eternus dispensator
bonitate tunde recipit spiritum qui venerunt omnes. Sic deus instituit quod qui viverit domini eius quidam
opus est de minimo similis.
Exiit qui seminat seminare semen suum. Semen est verbum dei, sator autem christus, ager mundus, via
est cor sedulo malarum cogitationum transitu attritum et siccum, ne ubi semen possit excipere aut
germinare. Volucres, angelis semen rapientes, demones sunt per quos illud ne fructificet auferunt.
quod volucres celi dicuntur, quia celestis et spiritualis sunt nature, aut quia per aera devolant. Petra est
in domitum et durum cor animo non confidens, vocem penetratur id est non est vetus amor, non pre-
ventia domini viruit. Spinae sunt divicie, que per multas curas cor lacerant, et semen verbi

suffocat, terra bona cor mite et docile quod iam fructum facit an(te) ripa perfecta bonorum operum ple-
nitudo est fructus perennis iustificacio hominis **De muliere peccatrice**

Rogabat ihesum quidam phariseus ut manducaret cum illo etc. Phariseus de sua iusticia
sibi ipsis iudicantur, maria magdalene que erat mulier peccatrix generalis ecclesia ex gentibus dedita,
effusio lacrimarum confessio criminum, contricio satisfactio, unguentum boni operis opinio diffuso
odoris dilatacio bone opinionis

Duo debitores erant cuidam feneratori, unus debebat debebat denarios quingentos, et alius l. non ha-
Vide bentibus autem illis unde redderent donavit utrisque. Duo debitores sunt duo populi, qui deo creatori debent
animam vel mentem suam in corpus et imaginem et similitudinem et ad similitudinem est commissa utrique populo debitum p
quarum multiplicatur, quia de se plus est creatura quibus in hac vita debitum quibus et magnitudine creditoris quod accepi
mus extollere debemus, sed minus de iudeis cum de aliis gentibus plus fundamenta plus de [illegible] plus mi
lum gratia remittit, ideo iudei pro denarium unum, ideo plus peccatorum [illegible] accumulat, sed quia si his
=q acceperit cuius dei gratia perfectum salvat et non habentibus unde redderent donavit utrisque, plus
quod diligit ecclesia gentium quam iudeis, quia si primo statu maior ei gratia confertur et si peccatum de maioribus
debitum [illegible] plus diligit qui plus accipit **Quomodo liberemur ab adversario in via**

Cum vadis cum adversario tuo ad principem in via da operam liberari ab illo ne forte trahat
te apud iudicem et iudex tradat te exactori et exactor mittat te in carcerem. Adversarius in
via sermo dei est contrarius carnalibus desideriis in presenti vita a quo liberatur qui preceptis eius consentit, sed
alioquin [illegible] conceptores in carcerem ... tenebris [illegible] iudex exactori id est diabolo tradet
qui permittit ut dixi mittam eius ad penam trahat et ipse exactor eam retrudet in gehennam. Dico
tibi non exibis inde donec reddas novissimum minutum, id est punitur
peccatis punialis reddas pro penas pro peccatis patiendo numquam deveniam [illegible] **De divite et**

Homo quidam erat dives et induebatur purpura et bysso et epulabatur cotidie splendide. **Lazarus**
dives qui induebatur purpura et bysso iudaicum designat populum qui cultum vite exterius habuit et acceptis
legis deliciis usus est ad superbiam non ad utilitatem. Lazarus ulceribus plenus, gentilem populum
significat qui ad deum conversus peccata confitetur. Vulnus namque quod intus latebat, quasi ceruta (?) foras emittit
dum occulta mala prodit per confessionem, et cupiebat saturari de micis que cadebant de mensa di-
vitis et nemo illi dabat, quia gentilem quisque ad cognicionem legis admittere sibi iudaicus populus
despiciebat, qui non ad caritatem sed ad elacionem doctrinam habuit quasi de acceptis opibus tumuit
et quasi verba ei defluebant de scientia quasi mice cadebant de mensa. Sed et pauperis vulnera canes lam-
bunt, quia predicatores dum loquendo a peccatis eripiunt quasi tangendo vulnera ad sanitatem reducunt.
Sic canis vulnera curat dum lingit. Unde lazarus interpretatur bene adiutus, quia ipsi ad corrup-
tionem habuit iuvat, quorum vulnera lingue per correctionem curat. Factum est autem ut moreretur
mendicus et portaretur ab angelis in sinum abrahe, sinus abrahe est requies beatorum pauperum
quorum est regnum celorum, qui post hanc vitam recipiuntur. Mortuus est autem et dives et sepultus est in infer-
no. Sepultura est inferni profunditas quam superbus et in misericordes post hanc vitam devorat. Ele-

uas aut oculos suos cu eet i tormtis vidit abraham et lazaru i sinu ei a longe vident
ofideles deu i imo positi ante die iudicij. fideles s. s. i requie adducunt quo gaudia co
templacionis no pnt, longe n. e qd ospiciunt, qr illuc primu attingunt. Pr abraham misere
mei et mitte lazaru ut intingat extremu digiti sui i aqua ut refrigeret lingua mea, qr
crucior i hac flamma. Infidelis ppls i uba legis more tenuit, q i ope suare contempsit. Ibi
g. amplius ardebat, v. p. ondit sibi q noluit facere, ab extremo digito se tangi desiderat
qr etnis suppliciis datus optat opa iustorum ul ultima s. participari. R. Et q dives iste
ad bon sceat, quoquo bon suscepisti i hac vita recepit et lazarus ad mal, sed ignis
inopie spiguauit, filii re. b. i v. t. qr omne gaudiu tuu scilicet transitoria putasti
sunt et iusti bona i mundo. s. qr i eo pcessione ulo receperunt, s. ad etna stis desideriis estuat
q ad sunt bona i imo videtur, memento fili. ecce abraham filiu uocat, q m a tormtis
no libat, qr prodictis prius g. ppli uel nos a sua fide deuiasse, essent. n. e passioe
villa a tormentis eripiunt, qs m patre filios recognoscit. Habeo n. qnque fres. Iudaicus
ppls i a maxima magna pte dapnatus qnq fres i terra reliquid v. libros moysi carnali
intellectus, uel v. sensibus corporis deditos nouit, v. s. g. fres qs ad spualem intelligencia
no adsurgere gemit. Si moysen et pphas no audiunt, nec si quis ex mortuis resurrexerit credet,
ex mortuis dns resurrexit, s. qr iudaicus ppls moysi credere noluit. ei q resurrexit credere
contempsit, et cum moysi uba spualiter intelligere noluit, ad eum qm moyses pdixerat no puenit
ad vitas. Si crederetis moysi, crederetis forsitan et michi. De naui i medio mari

Cum sero esset, erat nauis i medio maris, et ihus solus i terra. Sero signat pnus vite statum
et ignorancia, nauis statu ecclesie, mare secli hui s. i constancia, tra soliditate s. na. mi
vigilia m. ewangeliorum stupebat, labor discipulorum i remigando labore iustorum i bn operando,
ventus diaboli cruciatus verti temptacioes diaboli. Ihus aut s. mare ambulat, qr pnt.
scli timore calcat, deprimit et humiliat, et laborantes discipulos respicit, qr iustorum i mundo tri-
bulaciones multiplr materdit attendit, et nolebat prire eos. v. s. adiuv liberati, s. continuo
liberat p. liberacionis suc materiam stupet et liberatori suo maiores gras refert. Sic sepe
diuina pietas viri fideles i tribulacione et temptacione deseruisse. Vn sipticu e. Crude me diu.
et qr tps i. dn affli me. . . Conpimo dns adest et dicit. Confidite ego sum nolite timere
de hac consolacione scriptu e. Cum pertransieris per aquas tecum ero, et flumina no operient te, et i naui ad
illos descendit, qm pgrinum stat ecclie i ita fideles q cpt adusa muniunt. De die iudicij

Sicut factum e. i diebus noe ita erit i diebus filii hois, edebat et bibebat, uxores duce-
bat et dabatur ad nupcias usq i die q intrauit noe i archa et uenit diluuium et perdidit
omnes. Noe archa edificat, cu dns fideles i ecclia congregat, via consumata i intrat, cu
hac in die iudicij pnicia sui illustrat. S. du archa edificatur, hij luxoriantur, et du intra a
etna dampnacoem plectunt. Sicut factu e. i diebus loth, edebant et bibebant, emebat
et vendebat, plantabat et edificabat, q die aut exiit loth a sodomis pluit igne et

sulphur de celo et omnes perdidit, loth qui in pena declinabat a clamoribus populi, qui dum in sodomis in medio reproborum ut advena moraretur quantum valet societas corporum declinabat. Hoc vero loth, sodoma perijt, quia in conversatione sua suscepit angelos, et separabunt malos de medio iustorum et mittent eos in caminum ignis. Explicit xij. Incipit xiij. de divite et eius villico

Liber quintus decimus tractat de evangelijs dominicis capitula xx.

Homo quidam erat dives et habebat villicum, et hic diffamatus est apud eum quasi dissipasset bona illius. Homo dives deus, villa humana natura, villicus spiritus colonus intellectus, affectus, appetitus, sensus humanus. Bona divitis bona dei, et ea que habemus per naturam, et ea que habemus per graciam, multa bona posuit deus in instauramento istius ville. Sunt in ea edificia pro salamoda bone conversationis honestatem, vituli pro bona inchoatione, boves pro perfectione, et hanni pro virtute paratione, vacce pro bone voluntatis fecunditatem, iumenta pro spiritualis integritatis incorruptione, oves pro innocentie mansuetudine, agni pro munditia candoris, capre pro contemplationis acuitate, apes pro gustu interno dulcedinis. Sunt porci quibus deus in lege illorum esum prohibet, quia in eis unquam inveniuntur per sibi pravam et immunde cogitationes, quia in ipso inveniuntur quod valet ad humiliationem mentis multum adiuvat ad cumulum iustificationis. Invenitur etiam in hac villa horreum humana natura ordeum per fidem viventem triticum per fidem non viventem. Ibi sunt agri multi pro latitudine sensuum et affectionum. Aratra diversa pro multitudine virtutum et actionum exercitium. O quam bona et quam locupletior villa ista in qua posuit deus tot et tanta et talia bona. Caveat villicus ne dissipet bona eius. Dissipatio bonorum omissio donorum, corruptio virtutum, ablatio bonorum operum. Nota ideo quod est deus qui dissipasset bona eius, non non possimus. Non quia non dico possimus in nobis dissipare bona eius, quia et si humana natura possit afficere tanta malitia ut nil diligat bonum non tantam post creationem ignorantiam ut nil agnoscat Voca villicationis conversatio, amissio villicationis et in morte hominis. Redde villicationis iusta extimatio de tua acta conversatione. Locutio divitis ad villicum sermo dei tu spiritum humano. Quid faciam inquid villicus, quia dominus meus aufert villicationem, angustia villici timor spiritus humani. Convocatis singulis debitoribus suis, sunt intellectus, affectus, sensus, appetitus humani per ea que debet humana et quanto magis intellectus humanus, sive affectus sive sensus, sive appetitus a bono discedit tanto amplius debet deo. Confessio debitoris et humiliacio peccatoris, scriptio debiti consideratio peccati, debiti relaxatio peccati remissio. Timeat ergo sibi et provideat iste villicus id est spiritus humanus, et debitores istos a debito peccati per penitentiam prudentem inmittere alleviet ut eum dominus in fine de tali providencia laudet. Amissa villicatione fodere non valebit, et mendicare ei erubescet, quia post hanc vitam nemini datur facultas operandi vel fiducia dominum deprecandi. Debitores qui relaxati a debito, villicum post villicationem in domos recipiunt, qui sensus et affectus a peccato per penitentiam et remissionem peccatorum alleviari et celestibus premijs ditati in celesti mansione recipiunt eum.

Designavit dominus et alios lxx duos De lxx duobus discipulis. Tredecim sicut in apostolis est forma episcoporum, sic in lxx forma est presbiterorum secundi ordinis. lxx duo

mittuntur quia totidem linguarum gentibus evangelium predicaturi erant, ut sicut prius xii apostoli pro xii
tribubus, ita et hii pro ceteris gentibus destinentur. et binos mittit, propter hoc quod binos mittit innuit
quia nemo predicationis officium debet suscipere qui circa alium caritatem non habet. ante faciem suam
in omnem civitatem et locum quo erat ipse venturus, ubi predicatores preveniunt et veniens
dominus ad mentis habitaculum. et dicebat illis: messis quidem multa, operarii autem pauci. messis turba credentium,
operarii apostoli et sequaces eorum. et licet messis illa dei sit sata, tamen cultura et labore et sollicitudine
animarum indiget, ne aves celi sparsa semina dissipent. Sed quia pauci sunt operarii, id est predicatores,
rogandum eis iniungit ut dominus det gratiam predicandi fidelibus et mittat eos in paucitate ad colligendam
suam messem. Unde subiungitur: Rogate dominum messis ut mittat operarios in messem. Quomodo
predicabunt nisi mittantur. Unde: Ecce ego mitto vos sicut oves inter lupos. Sicut lupus ovibus,
sic hereticus insidiatur fidelibus. et sicut lupus ovile nocte circuit, non audens intrare, canis
timens pastoris absentiam vel desidiam explorans, sic hereticus nocte sue temptationis
fideles decipere conatur. circuit autem intrare non audens quia pastores cum ... ut in ovilium
intret gradiens. lupus non ... rigidus sic ... flecti facile non potest. Sic hereticus duri cer-
vicis non solet ab errore revocari. Unde apostolus: hereticum hominem post primam et secundam correptionem
devita. lupus suo impetu offertur et non sepe eliditur, sic hereticus impetu suo ... sepe
... manibus ne non ... possit. lupus si prius aliquem viderit vocem eius ... tunc vi rapit.
Si homo viderit illum prior exagitat, sic quod ... disputatione hereticus ... mutum
reddit nec ... ubi dicitur: Sed si quis contra fraudis eius cognoverit ... vocis he-
reticus non infigit. Sic lupus sic et hereticus invadit guttur ut ... fugere possit.
Possumus et per lupos persecutores intelligere, qui more luporum fideles laniare contendunt. No-
lite portare sacculum neque peram neque calciamenta. Tanta predicatori fiducia debet in deo esse, ut presentis
vite sumptus et si non provideat tamen sibi non deesse ... certissime sciat, ne dum occupatur mentem
eius ad temporalia minus predicet eternalia. et non sacculum non portat qui ... aut in sinu ... pe-
cuniam sacco clausam ... quia proximo non erogat. per peram onera seculi significantur. per cal-
ciamenta operum mortuorum exempla significantur. Et predicator omnis secularium negotiorum non portet
nec stultorum operum exempla aspiciat, ne sua opera quasi ex mortuis pellibus credat muniri.
et neminem per viam salutaveritis. quia non amore eterne patrie sed primorum habitu salutem audientibus
predicat, quasi in itinere salutat, quia ex occasione non ex intentione salutem exoptat audientibus.
vel exponit: Omnis enim qui in via salutat ex occasione itineris salutat, non ex intentione salu- *extimode*
tis eiusdem. De paralitico curato
Veniunt ad ihesum ferentes paraliticum qui a iiii portabatur. paraliticus iste significat animam a virtutis
resolutam et mollicie carnis torpentem. iiii ferentes sunt doctores qui eam etiam sursum
elevant et portant, dum illi doctrinam iiii evangeliorum vel predicationem iiii principalium vir-
tutum administrant. Domus in qua ihesus hospitatur, tecta et sublimitate sacre scripture de-
signat. turba que paraliticum introduci non sinebat, multitudinem inutilium cogitationum significat.

lintus

q(ui) adhuc peccati capti(vus) dei negat. Ecce tertium iudam, dum sublevatus et in stratis sicut
in scriptura apparet, et paraliticus coram ihesu intromittitur, dum anima ad cogitationem dei
per scripturam reducitur. Illi dei tunc illi peccata remittentur, filius appellatur. Tolle grabatum et
abire iubetur, quia postquam homo venit ad cognitionem dei, deus illum sanat per gratiam ab
omni quod deliquit, et vocat filium per adoptionem et iubet tollere grabatum peccatoris
subversione et nunc per bonam operationem. Surge inquit tolle grabatum tuum et vade in do-
mum tuam, quasi dicat: erige a carnalibus desideriis per primam donationem carnem tuam per continentiam et vade
per operationem bonam in domum tuam conversatione scilicet honesta. Duo tales affliguntur homines molles-
tiis carnis, aut propter meritum cumulandum ut iob, aut propter humilitatem conservandam ut paulus ab
angelo sathane, aut propter peccata intelligenda et corrigenda ut maria soror moysi, et para-
liticus qui non nisi dimissis peccatis curari potuit, aut ad gloriam dei sicut cecus a nativitate, ne(que) hic
peccavit neque parentes eius, sed ut manifestentur opera dei in illo. Et lazarus cuius infirmitas non fuit ad mortem
sed pro gloria dei, aut ad initium eterne dampnationis sicut herodes. De decem leprosis

Factum est dum iret in ierusalem transibat per mediam galileam et samariam, et cum ingrederetur
quoddam castellum occurrerunt ei x viri leprosi. Illos significat qui precepta decalogi inmutant, et
diversis et dampnabilibus peccatis male agendo semetipsos polluunt. Tales decimus adhuc
possidet, ex quo ingressus castellum humane incarnationis et stat a longe per humilitatem, et ex-
clamat per cordis puritatem. Ihesu preceptor miserere nostri. Quem dum videt et ondit se sa-
cerdotibus, per vocalem confessionis sanatur. Alios tamen sacerdotes inquit si sic scriptum est. Unus ex ipsis conversus rediit ad
ihesum et Unus inter x non, novem accepta sanitate ad agendas gratias redire neglexerunt.
Illos exprimunt qui post acceptam remissionem criminum decalogum negligunt, et per gratia red-
dere contempnunt. Unus qui rediit et gratias egit unitatem universalis ecclesie designat. quia per beneficio gra-
tias agere non cessat. De maria et martha

Intravit ihesus quoddam castellum, et mulier quedam martha nomine excepit illum in domum suam.
Duas sorores, que significantur vite spirituales, per martham operibus activa vita, de qua
... per mariam religiosa mens contemplativa amore, ...
amore suspiramus. Activa panem ... esurienti ... doctrine ignoranti tribuit, errantem
corrigit, superbum ad humilitatem revocat, quia singulis expediat dispensat. Contemplativa cari-
tate dei et proximi retinens, sed ab exteriori actione quiescit, soli conditoris desiderio inherere
et talibus omnibus curis abiciendis faciem salvatoris amat desiderat, et supernis civibus interesse
desiderat. Hec est soror nomine maria, que et sedens secus pedes domini audiebat verbum illius. Maria sedet,
quia per placatis interiorum tumultibus contemplativa iam in quiete mentis fruitur. Martha stat, quia
activa laboriosa desudat. Mariam ... pedes illius ... humilis sedet tanto plus ...
sicut fluit aqua ad convalles de tumoribus collium, audiebat verbum illius. Hec est mensa quo
pascitur a domino, alia est mensa quo pascit dominum. Martha non convivium parat. In convivio
domini ... delectatur ... illorum ... ad hunc

diuine ɔtemplacionis igitur solum quod dicitur sermone dileccionis debeat panis opus dei plantum
dicit Joseph quod post deuocionem te volunt hec mancipato auctumnat. Martha martha dicit expectatio
nobis et mediam dileccionis vel forte meritorie contemplacionis ut audiet alterius non respice dei
pars marthe quia ipsa bona est sed laudatur post marie que quamuis sit optima sibi in fine quod non auferetur
ab ea quia contemplata hic maria et de celesti patria perficitur quia amoris ignis quem tunc maria cum ipsum
quem amat viderit in amore amplius ignescit non auferetur a contemplata que sibi tamen tenuit prius
sed iam vita perficitur. Actiua cum corpore deficit quia in celesti patria panem non porriget esurienti quia nemo
esuriet neque cetera opera pietatis aget quia non erunt necessaria cum perueniunt contemplacio auferetur actiua
quia tunc contemplacioni omnia iustificatorum merita proponuntur et diuina ... studia. De uiro
Dans per quem spiritum immundum cominatus cum de homine expulit. a spiritu immundo et febri a febribus liberata
et continuo febrem a febribus socrum Petri curauit ... domum a demonio liberatum cum ab homine
de cogitacionibus purgatum intelligimus febricitantem uero a febribus concupiscencie auaricia carnis a concupiscencie
fauore pertinentem precepta ... et mulier sanata domino ministrat cum membra carnis
que prius seruierant immundicie seruiuntur iusticie. De ydropico sanato
Factum est cum intraret ihesus domum cuiusdam principis phariseorum sabbato manducare panem sabbato
et ipsi obseruabant eum et ecce quidam ydropicus erat ante illum. ydor aqua inde ydropicus quia morbo
aquoso sibi ... vesica natus ... et ... fetido ...
ydropisis quod quanto plus bibit tanto plus sitit. Dicam nunc quod ... phariseos contrahebat
... ut hec exemplo illi discerent auari spirituali. Comparatur
diues auarus et cupidus ydropico quia sicut ydropicus quanto plus bibit plus sitit. Sic miser
cupidus auarus quanto amplius terrestria accumulant tanto magis ad ampliora congreganda per
... quam ... fetidum ... sue ... fermid
... assimilatur ... carnis voluptatibus deditus ydropico quia quanto magis car
nalis ... fetida ... concupiscencie sue suauitate degustat tanto magis eadem concupiscencia se
dari desiderat. Tunc ergo ydropicus ... sanatur quando uel carnalis ... alimonia
uel auarus a cupiditate curatur. De duobus filiis et vinea
Filius qui in vinea patris sui ire nolebat ... gentilis populus est qui primum dei fuit contempsit. filius
autem qui mane se spopondit populus iudaicus est qui dei ... primum nouit sed qui postea renuit
postea intrauit quia populus gentilis postea ductus predicantibus apostolis seruicio dei colla submisit
et per filius quod spopondit non impleuit quia populus iudaicus in seruicio dei non permansit
Intrauit ihesus in capharnaum et erat ibi centurionis. De centurione ... et eius puero
cuiusdam seruus male habens moriturus qui illi erat preciosus et cum audisset de ihesu misit
ad eum seniores iudeorum rogantes eum ut veniret ad eum et sanaret seruum eius. Centurio
... gentilitatem seruus centurionis populum gentilem ... seniores ... iudeorum ... apostolos uel
aliorum fidelium quorum ... ad fidem ... gentium ... ecclesie ...
nis et ... gentilitatis. ... gratia iustificacionis et bonis

ut dominus de centurione, non inveni tantam fidem in Israel, quia pauca consilia spiritui gratiam ...
dederunt, et multa cogitationibus fidei illius suffecerunt. **De arbore et fructu eius**

Neque arbor mala facit fructus bonos, neque arbor bona facit fructus malos. Arbor ista est anima.
Arbor bona, anima iusta; arbor mala, anima perversa; fructus corporis, fructus iusti est iustitia; fructus
autem perversi est culpa. Cognitio arboris ex fructu, cognitio hominis ex actu. Excisio male arboris
est dampnacio peccatoris. Securis est Christus; manubrium humanitas, ferrum divinitas; ictus securis
est divine potestatis iudicium. **De rethe mittendo in dexteram navigii**

Mittitur in dexteram navigii rethe in iudicio dicit dominus discipulis suis. Bis iussit dominus retia
mitti ad piscandum: ante passionem scilicet et post passionem. Ante passionem vero non iussit rete in dexteram vel si-
nistram mitti navigii, et illa piscatione tot capti sunt ut retia rumperentur. In ista multa capti
sunt et retia rupta non sunt. Per dexteram boni, per sinistram vero mali designantur. Hec piscacio in qua propter
rethe in aliquam partem specialiter mitti ecclesiam presentem, que bonos et malos colligit nec eligit quos trahit,
quia quos eligere possit ignorabat. Hec autem piscacio post domini resurrectionem facta, in sola dexteram missa est,
quia ad videndam claritatis gloriam sola electorum ecclesia pertinget, que de sinistro opere nichil habebit. In illa
piscacione propter multitudinem piscium rethe rumpitur, quia nunc ad confessionem fidei, et in electis reprobi tanta
intrant, ut ipsam quoque ecclesiam heresibus scindant. In ista vero piscacione et multi et magni pisces
capiuntur et rethe non scinditur, quia sancta electorum ecclesia in continua auctoris sui pace requiescens
nullis iam dissensionibus laniatur. Apparuit gloria et non valebat trahere pre multitudine piscium.
Afferte de piscibus quos prendidistis nunc. Ascendit Symon Petrus et traxit rethe in terram plenum
magnis piscibus .c.l.iii. Numerus a magno misterio non vacat, quia minoribus nos tanti misterii
profunditas cognoscere liceat. Neque etiam quantitatis summam solicite evangelista exprimeret, nisi hanc
sacramento plenam esse iudicasset. Scitis namque quod in testamento veteri omnis operacio per decalogi mandata
precipitur. In novo vero eiusdem operacionis virtutibus septiformem graciam spiritus sancti multiplicata
fidelibus datur. Que propheta denuncians ait: Spiritus sapientie et intellectus, etc. Quia ille eius spiritus operacione percipitur,
qui fide trinitatis agnoscit, ut in patrem et filium et eundem spiritum sanctum unius virtutis credat. Septimus
sibi contra facta gratia quoque virum quam superius possimus prenotavimus et lacius data sunt pro ilo precepta
opacio	per decem omnis nostra virtus texto per septem et decem partes plene comprehendi. Ducimus ergo partem ...
per decem et decimum vel decem et septem quod per septem numerus magno non vacat misterio quia in terra non legimus
... ubi ... iussus est qui, scilicet fructus ... operi ... quia in ... et
unitate divisi ... non est ... scissura ... divisionis ... requiescere non ... ducamus
per ... [illegible] ... fecerunt c.l.iii. Quia ... omnis operacio nostra et virtus in fide trinitatis
consistit ... [illegible] ... tendit decem et septem ducamus ... vel decem et septem ... debemus
et ... requies ... [illegible] ... ipsam iam claritatem trinitatis agnoscimus quod unitatem ...
trinitatis ... [illegible] ... vel decem et ... ducimus et electorum summa in superna patria que .c.l.iii.
piscium numerum tenemus post resurrectionem vero dominum missum rethe dignum fuit, ut tot tantorum piscium
quot solummodo electos ... superne patrie designarent, et cum tanti essent non erumpet rethe ...

*1

evangelista in trina dicens / et altari centum sicut tam magis fit super dicit plenum magnis
piscibus rupt[um] non est rethe i[d est] magis crevit / Sed mentes eos hospes non caperent r[et]e magis hospes
non capere quam magis capere / **De muliere samaritana**

Venit ihesus in civitatem que dicitur sichar / in qua ad invicem ihesu significat carnis assumptionem / Si-
char quippe interpretatur conclusio al[ias] ramus / per plenum gentilem significat / populus namque gentilis sub peccato fuit
clausus / et ramus dicitur olivastro conversus et olive insertus / Fons iacob qui ibi erat / naturaliter significat
venenum non aliud significatur in aqua omnium bonorum et lo pulchre dicitur fons iacob in quo erat i[d est] romi s[ic]
mita patris ab altitudine pendens / Ihesus autem fatigatus ex itinere sedebat sic supra fontem
Iter hic est dispensatio incarnationis / sessio est dignatio humiliationis / lassitudo infirmitas car-
nis / Erat hora quasi sexta / Mulier samaritana est gentium ecclesia / non iam tunc sanctificata / sed prius sanctificanda
que quondam per iram cupiditatis dimissa habuit ea aliquando voluptas deprehensa peccatis
scelus dicit ei ihesus da mihi bibere / petit ihesus a primitiva ecclesia de gentibus potum fidei quam in eius tantum
a vera / petit potum romis ut ipse creator in vestigia / et dum ab ea potum postulavit illa potum
gratie celestis inebriat / apud civitatem est eis eruit / dum in mundo sua predicatione fidem populis
et bona operatione ad honorem et voluntatem salvatoris acquirit / Vade et voca virum tuum / respondit
mulier / non habeo virum / dicit ei ihesus / bene dixisti quia non habeo virum / quinque enim viros habuisti / et hunc quem habes quem
non est tuus vir / quin non dicit est sensus autem quod non domini autem viri quia nulli sit copulati / ut per corpus cor-
ruptionem bonorum operum haberet fecunditatem et perfectam plenam / quod videlicet sensus singillatim ante mo
dum propinquitate fuerant / corrupit / et sensus unus mortuus in sensibus propter carnis
coniungit sibi humana natura sponsum non maritum / sed fornicatorem et corruptorem carnis per mu-
dari / tale est invenit ihesus mulierem samaritanam id est gentium ecclesiam non alicui modo legitimo
id est sensui sano copulatam / sed suo corruptori carnali coniunctam / Sed deus volens eam ad unitatem re-
vocare / mulier crede mihi quia venit hora quando neque in monte hoc neque in ierosolimis adorabitis patrem
quam extimabat in monte illo ubi in ierosolimis tantum esse orandum / subiungit dicens mulier crede mihi
venit hora et nunc est quando neque in monte hoc neque in ierosolimis adorabitis / Sed veri adoratores adorabunt
patrem suum in spiritu et veritate / et continuo veniens discipuli de civitate cum cibo / ad dominum venerunt quando
in mundo predicatorum vel doctrina sua fructum bonorum operibus et gentibus gravit / et mirantur quod cum muliere
loquitur / dum stupet de terrena ignota dei quod et gentilitati gratiam impenderit / et mulier id est gentilitas
quia ipsa parata iam vitam cognoscens pro fide reliquid ydriam suam cupiditatis abrenuntians
et abiit plenam operationem et predicatorum suorum missionem in civitatem id est in seculi multitudinem /
et dixit hominibus illis predicatorum venite et videte hominem qui dixit mihi quecumque feci / Ecclesia namque con
gentibus ipsa ostendebat omnem salutem et omnes quos per abnegationem dei visionem vocavit / Et exierunt
de civitate illa et veniebant ad eum / Sic post auditam predicationem exeuntes de pravitate pristine
conversationis venerunt ad cognitionem veritatis / illi quidem conversos fratres suos et eius heredes dis-
tat filiis dei et invitavi matrem suam / distat non carnis / sed ubi infideles ad deum ducit / dis-
tat non pictura bona eis in auxilium / sed primam suam eis paritatem conferre / Rabbi manduca

et v. Ego [hec] cibum manducare, quem vos nescitis, meus cibus est ut faciam voluntatem eius qui misit
me. Voluntas patris est conversio et iustificacio hominis quam Christus semetipsum reficit, dum in fidelibus virtutes
donavit. Levate oculos vestros et videte regiones quia albe sunt iam ad messem. Apostolis sentientibus
cibum carnalem dixit eos quod cibum ipse esuriebat salutem scilicet hominum. Levate oculos et videte, id est intel-
lectum considerate, quia transacta yeme infidelitatis adest calor fidei et parata sunt corda ad opera
iusticie exercenda colligantis, qui seminat simul gaudeat et qui metit. Utrique opus est et seminatio
et messio, quia hic apparet probabile verbum quia alius seminat, alius metit, id est non operati erant prophete,
non audierunt apostolos, non viderunt apostoli prophete passi fuisset. Unde ego vos misi metere quod non
seminastis; alii laboraverunt et vos in labores eorum introistis. Isti labores sunt patriarchis et
prophetis in quibus omnibus erat prophetia Christi et multa passi sunt, quasi in seminacionis frigore. Quasi dicit vos facio mes-
sores ibi ubi alii seminaverunt in iudea ubi prima seges est collecta. Unde aliqui exceptis in toto mundo
serabunt. Unde alia messis que de gentibus fieret colligenda in fine seculi messoribus angelis. Ex civitate
illa multi samaritanorum crediderunt in eum. Credunt in eum illi qui non solum parvulitatem agnoscunt
sed passionem diligunt; et mansit ibi duos dies. Duobus diebus manet apud illos, quos duobus preceptis
caritatis instruit, et in ipsis quasi in luce duorum dierum se ipsum eis ostendit. De ceco a nativitate

Preteriens Ihesus vidit hominem cecum a nativitate. Cecus iste humanum genus significat illuminato
in primis parentibus excecatum per originale peccatum. Me oportet operari quid dicit opera eius operari qui misit me
donec est dies, non solum tunc cum ipse in mundo carne apparebat, sed et postea ad seculi consummacionem per fidem
et in claris. Nox illa eternalis obscuritas in qua nulli licet operari, sed tantum recipiendi.
Expuit in terram et fecit lutum de sputo, et linivit lutum super oculos ceci, et dixit ei: Vade et lava in nata-
toria Syloe quod interpretatur missus. Abiit ergo et lavit et vidit. Itaque vicini et qui videbant eum prius
quia mendicus erat dicebant: Nonne hic est qui sedebat et mendicabat. Saliva est divinitas, terra est humani-
tas, lutum ex utrisque commixtio utriusque nature. Syloe quod interpretatur missus significat Christum, in quo cecus luto linitus
salvatur, dum per eum in fide divinitatis et humanitatis et eius baptismo renovatur et cecitatis aufertur dum
peccatum deletur; lotus demumque videt clare dum renatus Christum credit et diligit ac contemplatur deum a
celestis patrie. Cecus iste humanum genus significat, cecitas peccatum, lutum incarnacionis sacramentum,
linicio et lavacio fides cum baptismo, ex tercio lumen contemplacio superne claritatis. Sed iudei
illuminatum eiciunt dum presumptuose christianum per fidem ipsi contempnunt. De muliere in adulterio deprehensa

Adducunt autem scribe et pharisei mulierem in adulterio deprehensam et statuerunt eam in medio
et dixerunt ei: Magister, hec mulier deprehensa est modo in adulterio. In lege autem mandavit Moyses
nobis huiusmodi lapidare. Tu ergo quid dicis? Mulier ista ecclesiam significat, generaliter a dyabolo per adulte-
rium ydolorum violatam; iudei volunt lapidari quia volunt eam dampnari, dum iudei eam fidei [illegible]
principes sciebant. Hoc autem dicebant temptantes eum ut possent eum capere in sermone et hoc cornuto
silogismo. In [illegible] pharisei temptantes de iusticia eius et clementia, dicebant: Sciebant mansuetum et
predicatorem [illegible] placabat populos. Unde putabant de dimittenda adultera et sic esset hostis
legis contrarius Moysi et deo auctori et fautor adulterorum [illegible], quod si per legem dicat lapidandam

dederent qui noverant mansuetudinem quam predicabat per quam amabatur; ipse autem capit
calumpniam, sed servata mansuetudine et quod non est iniustitie, Qui sine peccato est primus in illam
lapidem mittat. Ipse autem inclinans se deorsum digito scribebat in terra, non autem stans
iudicat, sed inclinans se digito scribebat in terra. Digito dei scripta fuit lex in lapide, pro duricia
illius populi, sic inclinatus in hominem ipse custos legis est, et lator legis scribebat in terra
quia fructu dat. Docet nos audiens autem dampnare malos non temere iudicare, sed prius discutiendo
in digito nostro ipsos intus discutere. Sic ipse dicit Qui sine peccato est primus in eam lapidem mittat
quod prius se iustificans reum puniat. Lex plana iustitia ut iniustus mala puniat.
Illi ergo unus ab uno dimittebant vel cum ea penam subeant, et ipse inclinans scribebat in terra, commonens
iniustum verbis ut illa libera sit, conveniens quos puniebat in eius exitu, quia per terram iugatur.
Nos autem non potest ... quomodo alia ita et prius nos ipsos humiliter investigare ne idem
vel ad similem fit in nobis. Audientes autem unus post unum exibant, et remansit
solus Ihesus et mulier in medio stans; et inter absolucionem et dampnacionem et iudex pietate
rogatur, quia per desertum in terram cunctam fidelis stat, et exspectat, dicens: nunc periculum et
dabatur culpa et liberavit gratia. Respicit ut dicit Dominus terram, iudicat et deditum terrenis de-
dignatos iudicat et dampnationi reputat. Similiter modo dicit cotidie iuvari adultera
dum per gratiam recipit ... ad gratiam pristinam corrupta. De regulo et eius filio

Erat quidam regulus Capharnaum, cuius filius infirmabatur. Regulus iste per antifrasim et
propheticus significat ... Capharnaum mundum, filius reguli ... primus ab initio per gratiam salvandum, et
bene reguli nomine designatur per antifrasim et prophetice, quia non solum se recte vivendo, sed et illum exemplo
noverat regi. Dicit descendere, quod dicitur: actus cuius prima Domini est, cum de ... carnis assumpsit,
ut populus qui fuerat ... carnis filius salvus per fidem mortem et ... iniquitatem per mortem suam passione.
Et sic fides reguli salutem obtinuit filio, sic fides patrum salutem ... salutem humani generis.
Sub lege gratie ... et salutem filio ... per ... promissionem et iustificationem
hominum salvatorem ... salutem corporis et spiritum dei ... et bene dicit de filio ... gratulantes
natos quia recipiunt cum filius ... formis per gratiam generis humani ... peccatum
adiuta ... Credidit regulus et domus eius tota, dum cetus fidelium ... primum
cum ceteris fidelibus illustrat gratia divina. Cotidie regulus pro filio salvando orat, dum
plantis ... subditus ... dampnato ut salutem ... fideles. Infirmus autem sa-
natus dum ... per gratiam ad iustitiam redijt. De nuptiis filii regis

Simile est regnum celorum homini regi qui fecit nuptias filio suo, et misit servos suos vocare invita-
tos ad nuptias, et nolebant venire. Rex est pater, ... quem ... ...
... ... nuptie filii sui ... in ... ... servos ... missi
prophete et apostoli; ... ... omnia parata, venite ad nuptias. ...
se ... et ... bellatores ... quorum ... hostes fugabat ... suis
... ... spiritualis gratie plenitudinem ... contemplationis superna

gaudia petentes, contra illud Abacuc: quod fiant vel per mortem carnis vel regem ponti et cham-
naliba, que post prophetas et post apostolos ab infidelibus passi sunt, quo nobis sunt in exemplum quid nobis
sit agendum. Illi autem negligentes abierunt, alius in villam suam, alius vero ad negotiationem suam. Reliqui
vero tenuerunt servos eius et contumelia affectos occiderunt. Illi qui ad nuptias venire noluerunt, signi-
ficant eos qui ex [illegible] christo ad credendum contempserunt. Quorum alii abierunt in villam, dum intendunt operacioni
terrene, alii in negotium, dum student avaricie. Illi vero qui servos regis occiderunt, illos expresse si-
gnificant qui prophetas et apostolos et alios predicatores persecuti sunt. Rex autem cum audisset, iratus est
scilicet filiorum suorum perditione, et missis exercitibus suis, id est Romanis Tito et Vespasiano, perdidit homicidas
illos, id est iudeos, et civitatem illorum, id est Ierusalem, succendit. Ite ad exitus viarum; exitus viarum sunt
errores gentilium qui sine deo fidem spem et caritatem que sunt vie ad patriam ducentes, et quoscumque inve-
neritis, id est cuiuscumque condicionis, vocate predicacione ad nuptias, id est ad divina sacramenta,
et egressi servi, id est apostoli de iudea in gentes, id est fide, congregaverunt in unitate credulitatis ma-
los, id est falsos christianos, et bonos, id est electos, et implete sunt nuptie discumbencium in ecclesia catho-
lica fidei professione, que tamen erant vocandi predicacione. Intravit autem rex ut videret discumben-
tes. Rex nuptias intrat, ut discumbentes videat, quando deus in presenti ecclesias eorum qui per amorem
novitatis [illegible] illustrat et quid unusquisque faciat subtiliter pensat et diiudicat, et vidit
ibi hominem non vestitum veste nuptiali. Vestis nuptialis est opus caritatis quod vestem
qui non habet ligatis manibus et pedibus, id est ablata penitus potestate bene operandi, mittetur in tenebras
exteriores, que sunt spirituales obscuritates, et qui in subsannebit, qui hic bene vivere contempsit. Addit dicens:
Ibi erit fletus et stridor dentium, scilicet oculorum per calamitate nimia, non vagacione. Multi sunt vocati
predicacione, sed pauci sunt electi ad regnum perhenne vite felicitatem. De rege qui posuit racionem
Simile est regnum celorum homini regi qui voluit racionem ponere cum servis suis. Cum servis suis.
Homo iste deus intelligitur, qui habet servos, id est homines, qui ad ymaginem et similitudinem eius conditi
sunt, familiariter ponitur racionis districtione divini examinis. Debitum peccatorum debitores pec-
catores, quanto dimissius peccaverit, tanto amplius debet. Unus qui debebat decem milia talenta
est ille qui transgressus est legalia precepta, qui non habet unde reddat, quia non habet a se nec per se unde
precepta legis impleat. Dominus autem cum uxore eius et filiis vendidit per peccatum omnibus qui habet
cum antiqua voluntate sua et nefandis operibus cum omnibus ad terminacionibus suis penas
sollicite vult qui paucitate aliquam debitoris, id est peccatoris, procidit per humilitatem et rogat per supplicacionem
ut habeat cum eo pacienciam, per divinam misericordiam, et spondet quod omnia reddet, per promissam satisfactionem.
Misertus autem dominus ei dimisit debitum, quia dimittit ei peccatum. Ecce iste tamen dominus debitum tamen di-
mittit. Cum servum suum peccatum denarios centum retrudit, dum alium cum aliquo vel facto laudat
offendit penitus, ab omni misericordia repellit. Et iratus dominus tradidit eum torto-
ribus, donec redderet dimissum debitum, quia penas eternas quas servus per transgressionem legis
meruerat cum subinde repellit. Sic et pater meus celestis faciet vobis, si non remiseritis
unusquisque fratri suo de cordibus vestris. Quidam enim dimittere nolunt, quia malicia resistit [illegible]

et vindictam dei presentem evadet in pena, aliter si remittitur quantum ad vindictam reservatur tamen in gehenna
eternam [illegible] malitia. Sed quia si qui a deo restituti desiderant, oportet ut utrique nos si remittat
ut nec tempore careat vindicta, nec tarde reficiet malitia. Quo pertingimus lumbos

Sint lumbi vestri precincti et lucerne ardentes in manibus vestris. Primo lumborum continentia car-
nis, ut dicit [illegible] exhibitio bonorum operis, et vos similes hominibus expectantibus dominum suum
quando revertatur a nuptiis. Ad nuptias dominus iuit sed postquam nomen novus homo angelorum sibi multitudinem
copulavit, quibus revertitur cum nobis presentiam manifestat, quem revertentem bene expectamus
adventum — dum eius adventum in omnibus non in temporibus speramus, ut cum venerit et pulsaverit statim aperiat ei.
Non vult aperire iudici pulsanti qui timet videre iratum quem contempsit, de carne exire metuit.
Aperit qui iudicem letus et securus sustinet et de premio mortem gaudet. Beati servi illi quos cum ve-
nerit dominus invenerit vigilantes. Vigilat qui oculos apertos in vero lumine tenet, ut tenebras
negligencie vitet, quod eciam credit operatur. Amen dico vobis quod precinget se, preparat ad retribu-
cionem, et faciet illos discumbere in eterna beatitudine refovendos, et transiens de iudicio ad regnum
ministrabit illis, quia divinitatis sue contemplacione eos satiabit, et si venerit in secunda vigilia, et
si in tercia vigilia venerit, et ita invenerit, beati sunt servi illi. Vigilias vocat ad similitudinem excubiarum in
noctibus, quia in hac vita mundi [illegible] contra hostes sollicitati, et expectare lucem venturam
adventum — id est adventum iudicis, prima quoque vigilia custodia pueritie, secunda iuventutis, tercia senectutis. Si quis
ergo in prima vigilare neglexerit, non tamen desperet, sed in iuventute vel saltem tandem in senio re-
sipiscat, pius iudex moras nostras patienter expectat, quod eciam ad conversionem nostram [illegible]
exteriorum [illegible] similitudinem inducit ut plus animos ad custodiam sui suscitet. Unde subdit — [illegible]nus
Hoc autem scitote quia si sciret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret utique et non sineret
perfodi domum suam. Nesciente patre familias fur domum perfodit, quia dum a sui custodia spiritus dor-
mit improvisa mors carnis habitaculum irrumpit et ad supplicia trahit. Furi autem resisteret
adventum — si vigilaret, quia adventum iudicis [illegible] veniente [illegible] et vos estote
parati, postquam similitudinem ponit exhortacionem ut [illegible] finem [illegible] parati semper, quia qua hora
veniat nescimus. De vendentibus et ementibus de templo eiectis

Prope erat pascha iudeorum et ascendit Ihesus Ierosolimam et invenit in templo vendentes bo-
ves et oves et columbas et nummularios sedentes et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, om-
nes eiecit de templo, oves quoque et boves et nummulariorum effudit es et mensas subvertit et his qui co-
lumbas vendebant dixit: Auferte ista hinc et nolite facere domum patris mei domum negociacionis.
Pascha agitur [illegible] adventures [illegible] Ierosolimam Ihesus venit, dum eciam cotidie
visitat et [illegible] considerat et vos [illegible] qui [illegible] [illegible] et [illegible] mala faciunt
plures qui sunt predicatores ecclesie doctrine significant, hos vendunt qui non amore dei
sed pro questu terrene predicant, oves innocentes [illegible] vestiendis [illegible] significat
opera munditie et pietatis que vendunt dum pro humana laude gerunt. Spiritum columba apparuit
unde per columbas spiritus accipitur, quos vendunt symoniaci, nummos mutuo dant [illegible] qui non [illegible]
[illegible]

celestib; sed a parte tironis fiunt, sicut omnes ciuitates de parte fortis sunt. q ut fiat bona ut a parte
mala fiant. et fumo eius pauore suo flagellat ad correctionem, quibus tarde i fine li
gabunt, ouces qui et leones erant. qui talem uitam et doctrinam ostendunt prophetas et messias
subiunt, qui fine qui ipsos uos dilexerant destruent. De commissura et uestimento et utribus et uino

Nemo commissuram noui testamenti immittit i uestimentum uetus, alioquin et nouum rumpit,
et ueteri non conuenit. nouum uestimentum opus bonum, uetus hoc est peccatum. quicumque enim post bonum opus
peccatum i quo manet adiungit, hic facit amicitie maiorem et scissura sit. quia melius erat illi non cognouisse
uiam iustitie quam post agnitam retrorsum conuerti ab eo quod traditum illi erat sancto mandato.
et nemo mittit uinum nouum i utres ueteres, alioquin rumpit uinum nouum utres et ipsum ef-
funditur et utres peribunt. Sed uinum nouum i utres nouos mittendum, et utraque conseruatur. utres
ueteres sunt homines peccatores, ueterem hominem i actibus suis imitantes. utres noui sunt homines
per gratiam renouati, imitatores hominis noui, qui secundum deum creatus est. uetus homo est culpa, no
uum uinum gratia. Cum quis uinum nouum i utres ueteres mittit et utres rumpit, uinum effundit
quia qui gratiam dei accepit, et post acceptam gratiam peccando sic prius desinere noluit, ipse post acceptam
gratiam deterior quam prius erat efficitur et gratia eius aufertur. Aliter nemo mittit uinum no-
uum i utres ueteres, i. deus gratiam non ibuit peccatoribus, ni prius a uetustate renouentur, alio
quin uinum rumpit utres et ipsum effunditur, i. si ipsi sacramenta i quibus gratia continetur et confer-
tur, per presumptionem, et ipsi de presumptione deteriores efficiuntur, et gratia i eis non permittitur.
Sed uinum nouum i utres nouos mittendum est, et utraque conseruatur, quia dum gratia bono homini ibuitur
et ipse gratiam acceptam conseruat, et gratia conseruata eum iustificat, et nemo bibens uetus statim
uult nouum. dicit enim uetus melius est, nemini enim qui diu delectatur i uoluptate peccatorum gratia
sed postquam nouum, i. iocunditatem gratie bonum gustauit, statim uult nouum, i. christi gratiam quam post
qua largitur immutabiliter et summe bonus deus. — Finito libro sit laus et gloria christo

Macdonald 3/72 Repair RXX
uncatologed manuscript found at end
of Lewis European ms. M. Hagen

NICOLAUS DE LYRA

—

DE MYSTERIIS

SCRIPTURE SACRE

